

GAZDASÁGI
VERSENYHIVATAL

MAGÁNJOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS A VERSENYJOGBAN

SZERKESZTETTE: CSIRSZKI MARTIN MILÁN

VERSENYTÜKÖR KÖNYVEK

SZERKESZTŐ: TÓTH ANDRÁS

MAGÁNJOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS A VERSENYJOGBAN

Szerkesztette: Csirszki Martin Milán

Tóth András (szerk.)

Versenytükkör-könyvsorozat

IV. kötet

Csirszki Martin Milán (szerk.)

Magánjogi jogérvényesítés a versenyjogban

ISBN 978-615-6533-06-7

ISBN 978-615-6533-07-4 (pdf)

© Szerkesztők, 2025

© Szerzők, 2025

© Gazdasági Versenyhivatal, 2025

Kiadja a Gazdasági Versenyhivatal
1026 Budapest, Riadó u. 1–3.

Felelős kiadó: Rigó Csaba Balázs

Nyelvi lektor: Tabakovits Nikoletta

Tördelés, tipográfia: Moire Media Bt.

Budapest

2025

Szerzők

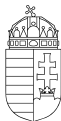
- Bak László, *elnökhelyettes, Gazdasági Versenyhivatal*
- Beke Nándor, *igazgató, Szabályozási Igazgatóság, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság*
- Csurgai-Horváth Gergely, *associate, Danubia Legal – Luszcz Ügyvédi Iroda*
- Fejes Gábor, *ügyvéd, partner, a Versenyjogi Csoport társvezetője, DLA Piper Posztl, Nemescsói, Györfi-Tóth és Társai Ügyvédi Iroda*
- Gál Gábor, *versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal*
- Grosu Manuela, *ügyvéd, senior associate, DLA Piper Posztl, Nemescsói, Györfi-Tóth és Társai Ügyvédi Iroda*
- Horváth Botond, *irodavezető, Kartell Iroda, Gazdasági Versenyhivatal*
- Horváth M. András, *ügyvéd, Fehérváry Horányi Kovács Baker & McKenzie Ügyvédi Iroda*
- Kőhalmi Attila, *versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal*
- Kuritár Dávid, *versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal*
- Luszcz Viktor, *partner, Danubia Legal – Luszcz Ügyvédi Iroda*
- Marosi Zoltán, *ügyvéd, partner, a Versenyjogi Csoport társvezetője, DLA Piper Posztl, Nemescsói, Györfi-Tóth és Társai Ügyvédi Iroda*
- Orbán Szilvia, *irodavezető, Jogi Támogató Iroda, Gazdasági Versenyhivatal*
- Osztovits András, *egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar*
- Pánczél Márk, *versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal*
- Stock-Kondrát Flóra, *jogi szakértő, Online Platformok Főosztálya, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság*
- Szilágyi Pál, *tanszékvezető habilitált egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar*
- Tóth Tihamér, *az Európai Unió Törvényszékének bírása*
- Ujhelyi Dávid, *főosztályvezető, Versenyjogi és Szellemi Tulajdonjogi Főosztály, Igazságügyi Minisztérium*

Szerkesztő

Csirszki Martin Milán, *irodavezető, Döntéshozatali Támogató Iroda, Gazdasági Versenyhivatal*

Szakmai lektor

Nagy Csongor István, *egyetemi tanár, University of Galway, School of Law*

GAZDASÁGI
VERSENYHIVATAL

MAGÁNJOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS A VERSENYJOGBAN

SZERKESZTETTE: CSIRSZKI MARTIN MILÁN

Tartalom

Előszó	8
Fejes Gábor A kartell-kártérítési (anyagi) jog szabályozási csomópontjai – áttekintés	12
Ujhelyi Dávid A Kártérítési irányelv átültetése tíz év távlatából	38
Osztovits András A magyar versenyjogi kártérítési perek első tapasztalatai	56
Szilágyi Pál A magánjogi jogérvényesítés válogatott esetei: a magánjogi jogérvényesítés kifejlődésének íve az Európai Unióban	72
Łuszcz Viktor, Csurgai-Horváth Gergely Előzetes döntéshozatalok magánjogi jogérvényesítés kapcsán	86
Tóth Tihamér A versenyjogi csoportos perek szabályozása: félúton	104
Gál Gábor, Kőhalmi Attila A versenyjogi jogsértések semmisségi szankciója a magánjogi jogérvényesítésben . .	136
Grosu Manuela Renáta, Marosi Zoltán Joghatóság versenyjogi kártérítési perekben, különös tekintettel a Mol-ügyre	164
Horváth M. András A versenyjogi jogsértéssel okozott károk számszerűsítésének kérdései, különös tekintettel a tízszázalékos vélelemre és az állami cégeket érő károk megítélésére . .	186
Horváth Botond, Kuritár Dávid Magánjogi jogérvényesítés és az engedékenységi politika	216
Orbán Szilvia, Bak László Amicus curiae a magyar és a közösségi versenyjogban	234
Pánczél Márk A DMA szabályainak alkalmazása magánjogi perben – új frontvonal a digitális piacokon?	262
Beke Nándor, Stock-Kondráti Flóra Magánjogi jogérvényesítés a digitális szolgáltatások világában – a DSA adta lehetőségek	276

Előszó

A Versenytükrök-könyvsorozat negyedik kötetében a Gazdasági Versenyhivatal egy, a hatósági jogalkalmazók számára kevésbé otthonos terület átfogó elemzését vállalta magára elismert szerzőkkel karöltve. A közbeszerzések és a versenyjog kapcsolata, a fogyasztóvédelmi jog aktuális kérdései, illetve hazánk uniós versenyjogban szerzett elmúlt húsz éves tapasztalatai után jelen kötet a versenyjogi jogsértéssel okozott károk magánjogi jogérvényesítését állítja a középpontba. Mivel e területnek kulcsfontosságú összefüggései vannak a hatósági jogalkalmazással, így fontosnak tartjuk, hogy – a hazai versenyjog első számú letéteményeseként – a Gazdasági Versenyhivatal ezen területtel is kiemelten foglalkozzon.

Ahogy azt a kötet tanulmányai is rendkívül jól szemléltetik, a magánjogi jogérvényesítésnek a kontinentális jogrendszerekben – így az Európai Unióban általában, illetve hazánkban – nincs hosszú múltra visszatekintő hagyománya; a mögöttünk hagyott évtizedekben szinte kizárólagosan a hatósági jogalkalmazás dominált. Utóbbi mellett azonban egyre növekvő szerepre tesz szert a magánjogi jogérvényesítés. A két jogalkalmazási modell jól kiegészíti egymást, bár a feszültségpontok sem vitathatóak el. Mindazonáltal, ahogy arra a kötet szerzői is rámutatnak, a két szabályrendszer egymással összhangban álló célkitűzéseikkel egymást is erősítik, s ezek fényében nem meglepő, hogy Európa-szerte növekvő trendet mutat a magánjogi igényérvényesítések száma.

Ugyan a hazai versenyjogi jogfejlesztés súlypontja továbbra is vitathatatlanul a Gazdasági Versenyhivatalnál és ezen belül a Versenytanácsnál koncentrálódik, a bírósági joggyakorlatnak, beleértve a köz-

igazgatási bírósági felülvizsgálatot és a kibontakozóban lévő magánjogi jogérvényesítést is, figyelemre méltó szerephez kell jutnia.

A kötet első részében a szerzők általános, áttekintő jellegű tanulmányokban mutatják be a versenyjoghoz kapcsolódó magánjogi jogérvényesítés magyar szabályozását, ismertetve többek között az elmúlt tíz év tapasztalatait a kártérítési irányelv hazai implementálása óta. Ez az irányelv egészítette ki az akkor meglévő szabályozást speciális magánjogi eszközökkel, elősegítve, hogy a versenyjog megsértése miatt kárt szenvedettek kártérítési keresetet nyújthassanak be. Ebben a részben a tanulmányok lefedik az eddig lezajlott hazai versenyjogi kártérítési perek tanulságait, valamint a magánjogi jogérvényesítéssel kapcsolatos uniós előzetes döntéshozatali eljárásokat is. Az első rész a versenyjogi csoportos perek szabályozásának áttekintésével zárul, amely során láthatóvá válik, hogy a kollektív jogérvényesítés ezen formája az Európai Unióban még nem rendelkezik gazdag joggyakorlattal, bár egyre gyakrabban fordul elő.

A kötet második részében áttérünk olyan konkrét kérdéskörök tárgyalására, mint a semmisség, a versenyjogi kártérítési perekben felmerülő joghatóság, vagy maga a kártérítés – beleértve a 10%-os kárvélelem, valamint az állami cégeket érő károk – kérdése. Ebben a részben bemutatásra kerül a magánjogi jogérvényesítés és az engedékenységi politika viszonya is, amely kapcsán kiemelten fontos annak biztosítása, hogy a potenciális engedékenységi kérelmezőket ne tántorítsa el az esetleges kártérítési pereknek való nagyobb kitettség veszélye. Ugyanitt kitérünk a Gazdasági Versenyhivatal 2005 óta fennálló *amicus curiae* szerepére is, amely által a GVH versenyjogi szakértelme magánjogi jogérvényesítés keretében hasznosul, hozzájárulva a bíróságok jogalkalmazó tevékenységéhez és elősegítve az egységes versenyjogi joggyakorlat kialakítását.

A kötet zárásaként a harmadik rész két tanulmányában a fő témához lazábban kapcsolódó határterületek elemzésére kerül sor. E körben a tanulmányok szerzői átfogó képet nyújtanak egyfelől a digitális piacokon a DMA alapján, másfelől a digitális szolgáltatásokkal kapcsolatban a DSA alapján történő magánjogi igényérvényesítésről. Ahogy a szerzők is rámutatnak, a DMA és a DSA rendelkezései nem képezik a versenyjogi szabályozás részét, így a bennük foglalt jogok érvényesítése is önálló szabályozási rezsimben történik. Ez a DMA kapcsán a Bizottság és a szakirodalom egységes álláspontjából vezethető le, míg a DSA-ban egy kifejezett rendelkezésben (az 54. cikkben) jelenik meg, amely kimondja a DSA-ban foglalt jogok kártérítési perben való érvényesíthetőségét.

Az e kötetben közreadott tanulmányokban a szerzők a Versenytükör-könyvsorozattól már megszokott, magas tudományos és szakmai színvonalon tekintik át a magánjogi jogérvényesítés sokszínű és mélyreható elméleti és gyakorlati kérdéseit, feltárva a jelenlegi rendszer és jogalkalmazás előnyeit és hátrányait egyaránt. A magánjogi jogérvényesítés egy fontos utat jelent a károsultak számára, és hatékonyabb jogvédelem biztosítható azáltal, hogy a versenyjogi szabályok hatósági kikényszerítése mellett a hátrányosan érintett vállalkozások magánjogi úton is érvényesíthetik igényeiket. Ahogy azonban a kötet is rámutat, a jövőre nézve fontos, hogy a magánjogi jogérvényesítés egyrészt megfelelő egyensúlyban legyen a hatósági jogérvényesítéssel (például az engedékenységi politikával), másrészt önmagában is kellően hatékony jogvédelmet

nyújtson (például az új Pp. alatti társult perek versenyjogi sérelmekre való esetleges kiterjesztésével). Bár a hazai versenyjogi joggyakorlat még mindig javarészt a Gazdasági Versenyhivatal jogalkalmazásából ered, a bírósági joggyakorlat semmiképp sem elhanyagolható a fogyasztók, a kis- és közepes vállalkozások, illetve általában a közérdek védelme érdekében. A kötet tanulmányai nemcsak a jelen kihívásaira keresnek válaszokat, hanem a magánjogi jogérvényesítés lehetséges jövőbeli fejlődési irányait is kijelölik, hasznos útmutatóul szolgálva a jogalkotók és jogalkalmazók számára. Bízom benne, hogy e könyv megújult lendülettel indítja el azokat a szakmai dialógusokat, amelyek ösztönzik a hatósági és a magánjogi jogérvényesítés még szorosabb, egymást erősítő együttműködését a versenyjog területén.

Rigó Csaba Balázs
elnök, Gazdasági Versenyhivatal

I. Áttekintések

Fejes Gábor¹

A kartell-kártérítési (anyagi) jog szabályozási csomópontjai – áttekintés

1. Bevezetés

Az alábbi összefoglaló az antitröszt versenyjogi jogsértések miatt érvényesíthető legfontosabb magánjogi szankcióra, a kártérítésre² vonatkozó, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény („Ptk.”) szabályaihoz képest különleges anyagi jogi szabályokat érinti. A cél a kartellkártérítési anyagi jog³ fő szabályozási csomópontjainak és az általános deliktuális felelősségi alakzattól való eltéréseinek feltérképezése⁴ – madártávlatból. Mindjárt az elején indokolt tehát figyelmeztetni a nyájas Olvasót, hogy amennyiben valamely konkrét jogalkalmazási probléma gyakorlati megoldására keresi a választ, lapozzon tovább e tanulmánykötet kitűnő következő írásaihoz, amelyek az egyes kérdé-

¹ Ügyvéd, Partner, a Versenyjogi Csoport társvezetője, DLA Piper Posztl, Nemescsói, Györfi-Tóth és Társai Ügyvédi Iroda; Címzetes egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

² A bemutatás nem terjed ki az antitröszt versenyjogi jogsértések kapcsán alkalmazható egyéb polgári jogi szankciókra, azaz a semmisségre mint preventív szankcióra, illetve a különböző lehetséges teljesítésre kötelezésekre mint az ún. elősegítő szankciókra (például a bíróság létrehozza a szerződéstől elzárkózó erőfölényes vállalkozással a szerződést stb.).

³ Az egyszerűség kedvéért a „kartell” szót az antitröszt jogsértésekkel szinonim értelemben használjuk, azaz az átfogja a versenykorlátozó megállapodások (Az Európai Unió működéséről szóló szerződés [„EUMSZ”] 101. cikk, illetve a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény [„Tpvt.”] 11. §) mellett az erőfölénnyel való visszaélés eseteit (EUMSZ 102. cikk/Tpvt 21. §) is.

⁴ A kontribúció nem fogja át a versenyjog tárgykörébe tartozó más jogsértésekkel (pl. a tisztességtelen verseny egyes alakzataival vagy a fogyasztók, illetve az üzletfelek irányában tanúsított tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal) okozott károk, vagy például a tiltott állami támogatások nyomán érvényesíthető kártérítési igények kérdéseit.

seket részletesen kibontják, kitérve nemcsak a normatív megoldásokra, hanem a kialakult joggyakorlatra is.

De miért is tűnik jogosnak a kartellkártérítési jog kifejezés használata? A magyar jogban már az uniós jogalkotás⁵ megelőzően körvonalazódni kezdtek a versenyjogi jogsértések nyomán érvényesített kártérítési igényekre vonatkozó különleges anyagi jogi szabályok:⁶ ezek normatív rögzítését a jogalkotó a joggyakorlatban tapasztalható bizonytalanságokkal, illetve a nemzetközi tapasztalatokkal indokolta.⁷ A Kártérítési irányelv elfogadásával pedig uniós szinten alakult ki a kartellkártérítési jog alapvető harmonizált joganyaga. Márpedig e joganyag több helyen – ahogy látható lesz – alapjaiban tér el a deliktális felelősségi alakzat alapsémáitól.

Mi az indok e szektorális kártérítési jog mellett? A magyarázat egészen biztosan nem vonatkozhat a kártérítési jogviszony jogosulti oldalára: nincs legitim indok amellett, hogy erősebben védje a jog a versenyjogi jogsértés nyomán kárt elszenvedetteket, mint bármely más károsultat.⁸ Az oknak tehát a kötelelem másik alanyával kell kapcsolatosnak lennie: a károkozóval, azaz a versenyjogi jogsértés elkövetőjével. Az *ágazati kártérítési jogot a generális prevenció, az elrettentés indokolja*.⁹ Az ágazati kártérítési jog ugyanis a magánjogi eszköz bevetésével is elsősorban a közjogi szabályozás célját kívánja elérni.¹⁰

A tisztességes versenyt mint a piacgazdaság alapvető forrásallokációs mechanizmusát és mint a hosszútávú fogyasztói jólétet biztosító intézményt fokozottan kell védeni. Fontos közérdek húzódik meg amögött, hogy a versenyvédelmi szabályokat a lehető legszélesebb körben alkalmazzák. E jogpolitikai szempont egyben abból indul ki, hogy amikor egy magánjogi jogalany a versenyjogi szabályok állítólagos megsértése miatt valamely magánjogi igényt érvényesít, egyidejűleg a köz érdekében is cselekszik: tulajdonképpen a magánjogi igény érvényesítésének pozitív externáliáit a közösség egésze

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2014/104 irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (HL L 349 1 – 19, 2014. 12. 05.; „Kártérítési irányelv”).

⁶ Lásd a Tptv. korábbi, 88/A–88/D §-ait, amelyek közül a 88/C § 2009. június 1-jétől volt hatályban, és világviszonylatban is az első között nyújtott kodifikált vélelmet a kartellek 10 százalékos áreltérítő hatásáról. Megállapította: a 2009. évi XIV. törvény 14. §-a.

⁷ Miniszteri Indoklás a 2009. évi XIV. törvény 14. §-ához.

⁸ Például a más gazdasági közjogi szabályok (tőkepiaci, energia-, távközlési jog stb.) áthágásának kárvallottjait.

⁹ Ahogyan azt az Európai Bíróság Skanska-ítéletében oly eklatánsan rögzítette az ítélet 43., és azt következő bekezdéseiben, illetve ahogyan azt ugyenezen ügyben Niels Wahl főtanácsnok sokat idézett indítványa is megfogalmazta (lásd a főtanácsnoki indítvány, 80., és azt követő bekezdéseit) [a Bíróság C-724/17 sz. ítélete: *Vantaan kaupunki kontra Skanska Industrial Solutions Oy és társai*; Nils Wahl főtanácsnok indítványa a Skanska-ügyben, 2019. február 6.].

¹⁰ „A kartellezéstől való visszatartó erő növeli, ha a károsultak módszeresen fellépnek kártérítési perek formájában a kartellezők által okozott kár megtérítése érdekében.” Miniszteri Indoklás a 2009. évi XIV. törvény 14. §-ához, első mondat. Lásd még ehhez Dorota Leczykiewicz (2013) *Enforcement or compensation? Damages actions in EU law after the Draft Common Frame of Reference*. In: James Devenney, Mel Kenny (eds) *The Transformation of European Private Law – Harmonisation, Consolidation, Codification or Chaos?* Cambridge University Press, 276–294. Elérhető: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139870559.016>

élvezi. E megfontolás húzódik meg az ilyen típusú magánjogi igényérvényesítés normatív megkönnyítése mögött: minden egyes versenyjogi jogsértést jogerősen megállapító, és erre tekintettel valamely magánjogi szankciót alkalmazó ítélet *nemcsak a peres felek közötti viszonyban fejt ki hatást, hanem a gazdaság egészét neveli*, és hozzájárul a jogsértésektől történő elrettentéshez. Természetesen könnyen észlelhető, hogy az európai típusú ún. *follow-on*¹¹ kártérítési perek legfeljebb másodlagosan képesek az említett hatásokat kifejteni, hiszen ezek már a versenyjogi jogsértések valamely versenyhatóság (tipikusan: az Európai Bizottság) általi megállapítását követően indulnak, így elrettentő hatást legfeljebb a jogsértést elkövetőkre háruló további (és bizonyos esetekben valóban kirívó¹²) pénzügyi kockázatok formájában mutatnak fel. Az inkább az angolszász jogrendszerekben (elsősorban is az USA-ban¹³) jellemző *stand-alone*¹⁴ jogérvényesítés a jogpolitikai célok szempontjából a legkívánatosabb: amikor valamely magánfél (esetleg valamely károsult csoport) saját költségére és kockázatára visz bíróság elé valamely vélt vagy valós versenyjogi jogsértést, amely szükségtelenné teszi az állam (értsd: valamely versenyhatóság) fellépését, és elősegíti az élő jog továbbfejlesztését újabb és újabb jogeseteken, az absztrakt szabályok újabb és újabb tényállásokra történő alkalmazásán keresztül.

A kartell-kártérítési perek tehát *Janus-arcúak*: polgári jogi oldalukat tekintve tulajdonképpen semmiben nem szabadna különbözniük bármely más kártérítési igényérvényesítéstől: a károsult reparációt követel a károkozótól. A tisztességes verseny melletti közérdek miatt azonban a versenyjogi oldal a versenyjogi tilalmak közvetett kikényszerítését látja a kártérítési perben: a felperes egy „privát versenyhivatal”, amely a magánfelek közötti polgári perben a kártérítési szankció alkalmazásával „kényszeríti ki”, azaz alkalmazza a versenyjogi tilalmakat, és ekként a saját érdeksérelmének kártérítési jogi „megtorlásán” keresztül a köz érdekeit is képviseli, mert fellépésével speciál- és generálprevenációs célokat is elér.¹⁵

¹¹ Wolfgang Wurmnest (2023) Assessing Antitrust Damages in Follow-on Actions Against Cartels. In: Emiliya Leinarte, Okeoghene Odudu, Sophie Turenne (eds) *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 25, 105–121., 107. Elérhető: <https://doi.org/10.1017/cel.2023.8>.

¹² A kamionkartell kapcsán például: Tricklex (2023) Cartelists have already set aside provisions of more than €2.5 billion, Trucklex, 2023. május 8. Elérhető: <https://trucklex.com/cartelists-have-already-set-aside-provisions-of-more-than-e2-5-billion/>.

¹³ Grigorios Bacharis (2022) Is ‘More’ Better? Broadening the Right to Sue in Competition Damages Claims in both sides of the Atlantic. *Journal of European Competition Law & Practice*, 13(3), 217.; Spencer Smith (2021) The Indirect Purchaser Rule and Private Enforcement of Antitrust Law: A Reassessment. *Journal of Competition Law & Economics*, 17(3), 642. Elérhető: <https://academic.oup.com/jcle/article-abstract/17/3/642/6149298>.

¹⁴ Matthijs Kuijpers et al. (2015) Actions for damages in the Netherlands, the United Kingdom, and Germany. *Journal of European Competition Law & Practice*, 6(2), 16.; Lena Hornkohl (2025) Private Competition Law Proceedings. In: Burkhard Hess et al. (eds) *Comparative Procedural Law and Justice* (Part XII, Chapter 7). Elérhető: <https://www.cplj.org/publications/12-7-private-competition-law-proceedings>.

¹⁵ Nagy Csongor István (2022) What Role for Private Enforcement in EU Competition Law? A Religion in Quest of Founder. In: Tihamér Tóth (ed.) *The Cambridge Handbook of Competition Law Sanctions*. Cam-

Ahogy az a Kártérítési irányelv (6) preambulumbekzdésének első mondata rögzíti: „A hatékony magánjogi jogérvényesítést célzó polgári jogi keresetek és a versenyhatóságok általi hatékony közjogi jogérvényesítés biztosítása érdekében a két eszköznek kölcsönhatásban kell lenni egymással, így biztosítva a versenyjogi szabályok legteljesebb érvényesülését.” Az irányelv (3) preambulumbekzdése értelmében pedig „A nemzeti bíróságok [...] [a]mikor magánjogi jogalanyok közötti jogvitákat bírálnak el, az uniós jog szerinti alanyi jogokat védik, például azáltal, hogy kártérítést ítélnak meg a jogsértések sértettjei számára”.

E háttérrel érdemes áttekinteni a kartellkártérítési jog anyagi jogi szabályozási csomópontjait.

2. A kartellkártérítési jogviszony: deliktuális vagy kontraktuális igény?

Viszonylag gyakori eset, hogy a kartell tagjától (vagy az erőfölénnyel visszaélő vállalkozástól) saját szerződő partnere, azaz közvetlen vevője¹⁶ követel kártérítést a versenyjogi jogsértés nyomán. Ilyenkor kérdésként¹⁷ merül fel, hogy a közvetlen vevő igényére a szerződésszegéssel okozott károk megtérítésére, avagy a deliktuális igényekre vonatkozó szabályok alkalmazandóak. A szerződő felek között, *inter partes*, szerződésszegésnek minősül-e az egyikük versenyjogi jogsértése?

A Tptv. 88/D §-ának (1) bekezdése akként szól, hogy „Aki másnak versenyjogi jogsértéssel kárt okoz, a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint köteles az ebből eredő kárt megtéríteni.” Mivel a Kártérítési irányelv nem tartalmaz az igény deliktuális jellegét kifejezetten előíró rendelkezést, elképzelhető, hogy a fő igényalap tekintetében a magyar jogalkotó szándéka alapvetően a bizonytalanság eloszlatása volt.¹⁸ Ez azonban felveti azt a kérdést, hogy e szabályt netalán úgy kell-e érteni, hogy az a szerződésszegésen alapuló kártérítési igényt (mint lehetséges jogalapot) ki kívánja zárni¹⁹ (még akkor is, ha ilyen felmerülhetne a közvetlen vevő és a károkozó viszonyában).

Valószínűleg helyes abból kiindulni, hogy a szerződések tartalmára kihatással bíró versenyjogi jogsértések önmagukban nem minősülnek *inter partes* szerződésszegésnek. A kartell a szerződésbe kerülő árakat vagy a szolgáltatás más paramétereit érinti (csúnyábban: manipulálja) ugyan, de a kartellező szigorú értelemben véve nem szeg szerződést, ha szerződésszerűen teljesít (azaz: kartelláron és kartellminőségben stb.).

.....

bridge: Cambridge University Press.

¹⁶ Lásd a Kártérítési irányelv 2. cikkének 23. pontját.

¹⁷ Karsten Schmidt (2015) § 33 GWB und Private Enforcement auf vertraglicher Grundlage – Ein Beitrag zur Vielschichtigkeit des „Kartellprivatrechts”. *Wirtschaft und Wettbewerb*, 812–822.

¹⁸ A Miniszteri Indoklás nem ad támpontot, mert csak megismétli a törvényszöveget.

¹⁹ Ebben az értelemben lásd: Nagy Csongor István (2021) *Versenyjogi kézikönyv*. Budapest: HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 444.

Ennek ellenére három szerződéses jogalap is felmerülhet kartelljogsértések esetére. A gyakorlati szempontból legfontosabb esetkör a versenyjogi jogsértés szerződéses kikötéssel történő internalizálása, jellemzően kötbérikötés formájában – erről alább érdemes néhány gondolatot megemlíteni. A másik két, inkább elméleti-dogmatikai igényalap a *culpa in contrahendo*,²⁰ illetve a szerződési jog egészére vonatkozó együttműködési alapelvből következő *Schutzpflicht*²¹ megsértése – ezekről gyakorlati jelentőség hiányában nem érdemes hosszabban értekezni.

Álláspontom szerint nem következik sem a Kártérítési irányelv, sem a Tptv. szabályaiból, hogy azok a szerződésszegésen alapuló kartellkártérítési igényt általánosságban meg kívánnák akadályozni. Azt egészen bizonyosan nem lehet állítani, hogy a Tptv. szabályai tiltani kívánnák (értsd: érvénytelenséggel fenyegetnék) a gyakorlatban legfontosabb esetkört, azaz amikor a felek a szerződésben külön rendelkeznek a kérdésben, és az egyik fél bizonyos típusú versenyjogi jogsértéseit a felek belső viszonyában szerződésszegőnek minősítik. E kikötések tehát érvényes szerződéses rendelkezések, amelyekhez joghatások kapcsolódnak.

Másrészt a Tptv. 88/D § (3) bekezdése rögzíti, hogy „[a] versenyjogi jogsértéssel okozott kárért való felelősséget korlátozó vagy kizáró szerződési kikötés semmis.”, felülírva a Ptk. szabályozását, amely főszabály szerint nem tekinti jogellenesnek a felelősségkorlátozó vagy kizáró szerződéses rendelkezéseket.²² A Tptv. 88/D § (3) bekezdése alá eső felelősségkizáró vagy -korlátozó rendelkezés értelemszerűen a versenyjogi jogsértést elkövető fél és a vele közvetlen jogviszonyban álló károsult közötti szerződésben szerepelhetne. Na már most látni kell, hogy az ilyen felelősségkizáró vagy korlátozó rendelkezés tulajdonképpen negatív irányból internalizálná a versenyjog gazdasági közjogi

²⁰ A *culpa in contrahendo* kérdésében igen vaskos német szakirodalom szerint *culpa in contrahendo* helyzet áll fenn, ha a vevő a kartell ismeretében másként járt volna el (például nem vagy más feltételekkel fogadta volna el az ajánlatot) – ami pedig horizontális (klasszikus) kartellek esetében igen valószínű. Lásd ehhez részletesen, az 1950-es évekig visszamenő lábjegyzetekkel: Hans Philip Logemann (2009) *Der kartellrechtliche Schadenersatz*. Berlin: Duncker & Humblot, 45–46.

²¹ A *Schutzpflicht* a felek arra vonatkozó, a szerződésbe az együttműködési kötelezettség részeként beleértett kötelezettsége, hogy „vigyázzanak egymásra”, azaz a teljesítés során és kapcsán úgy járnak el, hogy egymás érdekeire, úgy fizikai, mint gazdasági integritására (*Integritätsinteresse*) legyenek tekintettel. Ebbe bele lehetne érteni legalább annyit, hogy a felek idevágó kifejezett szerződéses előírás hiányában is kötelesek tartózkodni a másik érdekeit elemi szinten védő gazdasági közjogi normák megsértésétől és a szerződő partner gazdasági integritásának ezáltal történő veszélyeztetésétől. A német jogban kidolgozott koncepció alapjairól lásd Dieter Medicus (2006) *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil 14. Auflage*. München: C. H. Beck, 16–17. Ugyanígy Felix Hütte, Marlena Helbron (2018) *Schuldrecht. Allgemeiner Teil: Schuldverhältnisse; Leistungstörungsrecht; Verbraucherschutzrecht* (12., átdolg. kiad.; R. Schmidt). Verlag Dr. Rolf Schmidt, 235. A magyar jogban felvethető alkalmazásáról lásd: Leszkoven László (2016) *Szerződésszegés a polgári jogban*. Budapest: Wolters Kluwer, 33.

²² Azonban a 6:152. §-a semmisnek nyilvánítja „[a] szándékosan okozott, továbbá emberi életet, testi épséget vagy egészséget megkárosító szerződésszegésért való felelősséget korlátozó vagy kizáró szerződési kikötés”. A Tptv. 88/D § (3) bekezdése egyben megkönnyíti a jogalkalmazók munkáját, mert nem kell a Ptk. 6:152. §-a alapján annak vizsgálatába kezdeni, hogy versenyjogi jogsértéssel okozott kár „szándékosan okozott” kárnak minősül-e (egyébként nagy valószínűséggel az esetek döntő többségében annak minősülne, ami miatt bármely felelősségkorlátozó kikötés úgys is érvénytelen lenne).

tilalmait: e normákat a felek *inter partes* viszonyában kodifikálná „büntethetetlennek”, vagyis helyezné tulajdonképpen a felek belső viszonyában hatályon kívül. Más szóval az ilyen felelősségkizárás az egyik felet a szerződéses viszonyban a versenyjogi jogsértés büntetlen (vagy korlátozott szankciójú) elkövetésére hatalmazná fel, márpedig ez nem más, mint a versenyjogi jogsértés esetére előírt kötbérszankció inverze. A Tptv. tehát kifejezetten felismeri, hogy a felek képesek a versenyjogi szabályok szerződéses internalizálására, és annak egy káros megjelenési formáját kifejezetten tiltja. Ebből is következnie kell, hogy a jogpolitikailag kívánatos, de legalábbis nem káros internalizálás (például kötbérikötés előírása versenyjogi jogsértés esetére) nem lehet jogellenes.

Dogmatikai szempontból a kötbérikötésből következnie kell a felek közötti azon megállapodásnak, hogy a felek beemelték a szerződésbe az adós azon kötelezettségét, hogy a szerződés időbeli hatálya alatt betartja a versenyjogi szabályokat, illetve, hogy helytáll azért, hogy a szerződéskötést megelőző ajánlatában foglalt, és a jogosult által elfogadott árak és egyéb feltételek tisztességes versenyben alakultak ki, azok kapcsán versenyjogi jogsértést nem követett el. Ez tulajdonképpen a *cupla in contrahendo*-szabály kifejezett szerződésbe emelése: az egyik fél „a szerződést érintő lényeges körülmény” [Ptk. 6:62. § (1) bekezdése] tekintetében ad tájékoztatást, hogy ti. a szerződés tartalmát versenyjogi jogsértés nem befolyásolta, és vállalja, hogy e tájékoztatás valótlanága esetén kötbért fizet [ez egybevág a Ptk. 6:62. § (3) bekezdése szerinti jogkövetkezménnyel²³].

Mind versenyjogi, mind szerződési jogi szempontból kifejezetten kívánatosnak kellene lennie, hogy a szerződésekben is megjelenjen a kartellekkel szembeni fellépés, például kötbérelőírás formájában. Versenyjogi szempontból ez is a versenyjog magánérdekű kikényszerítése: a felek a versenytörvényt saját szerződésükben is kodifikálják, közelebb hozva az absztrakt szabályokat a gazdasági forgalomhoz. Magánjogi szempontból is helyes, ha a felek a szinallagmát felborítani képes (a másik felet a versengő szintnél magasabb árakkal kizsákmányoló) magatartás következményeit előre rögzítik, és ezzel – jó esetben – elkerülik a hosszas jogvitát, illetve előre láthatóvá teszik a szerződésszegés következményeit.

A magyar gyakorlatban nem ismert versenyjogi jogsértés esetére előírányzott kötbérikötésből adódó jogvita, amíg például Németországban²⁴ az ilyen jellegű szerződéses kikötések gyakran előfordulnak, és alkalmazhatóságuk és kikényszeríthetőségük egyelőre nem kérdőjeleződött meg.

Érdekes, hogy az ilyen jellegű kötbérikötés Magyarországon nem tűnik elterjedtnek: különösen indokolt lehetne egy ilyen típusú kikötés a közpénzek elköltése köré-

²³ „Ha a szerződés létrejön, az a fél, aki az (1) bekezdésben foglalt [tájékoztatási] kötelezettségét megszegi, köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint megtéríteni” [Ptk. 6:62. § (3) bekezdés].

²⁴ A téma részletes bemutatásához lásd Lena Hornkohl (2018) Pauschalierte Schadensersatzklauseln zur Überwindung von Beweisnöten – die Kartellschadensersatzrichtlinie und Probleme ihrer Umsetzung (Lump-Sum Damages for Competition Law Violations in German Law). *Zeitschrift für Gemeinschaftsprivat recht* (GPR, *Journal of European Consumer and Market Law*), 2018. Szabadon elérhető: <https://ssrn.com/abstract=3826999>.

ben kötött szerződésekben, megkönnyítve a versenyjogi jogsértés esetleges későbbi megállapítása esetén a jogosultat megillető igényérvényesítést.

A kötbérre vonatkozó szabályok (Ptk. 6:186–6:189 §-ok) diszpozitivása lehetővé teszi, hogy a felek effajta speciális hibás teljesítési kötbérben állapodjanak meg. A felek a diszpozitív szabályok mellett megállapodhatnak abban, hogy jogviszonyukban a szolgáltatás hibájának tekintik, ha az egyik fél a szolgáltatás bizonyos attribútumait (ár, minőség, fizetési feltételek stb.) képes volt a másik fél tudta nélkül valamely versenyjogi jogsértéssel befolyásolni, és ezzel a felek közötti színallagmát – ismét csak a másik fél tudta nélkül – saját javára eltéríteni. A kötbér ilyen esetekben egyaránt alkalmas az imént említett szempontok szerinti hibás teljesítéstől való elrettentésre, illetve a kárátalány funkció betöltésére, és ekként az esetlegesen a versenyjogi jogsértés okán sérelmet elszenvedő fél igényérvényesítésének megkönnyítésére.

Tekintettel a Tpv. 88/G §-ának (6) bekezdésére, amely szerint *„[k]artellel okozott versenyjogi jogsértés esetén az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a versenyjogi jogsértés a jogsértő vállalkozás által alkalmazott árat tízszázaléknyi mértékben befolyásolta.”*, nem tűnik a realitásoktól elrugaszkodottnak a versenyjogi jogsértések esetére előírt 10 százalékos hibás teljesítési kötbér. Ezzel a felek tulajdonképpen a jogalkotó által a kártérítési perekben alkalmazandónak ítélt áreltérítési vélelmet fordítanak át közvetlenül szerződéses kötbérkikötéssé. Természetesen a bíróság a Ptk. 6:188. §-a alapján a túlzott kötbér mértékét csökkentheti, azonban a Tpv. 88/G § (6) bekezdése szerinti 10 százalékos mérték alkalmazása esetén nehéznek tűnik a kötbér mérséklése mellett érvelni. Természetesen előfordulhat, hogy a tényleges károsodás a kötbér mértékét nem éri el. Ez azonban a Ptk. 6:186. §-ának (3) bekezdése értelmében irreleváns, hiszen a kifejezett törvényi rendelkezés szerint a kötbérigény attól függetlenül érvényesíthető, hogy a kötelezett szerződésszegéséből a jogosultnak származott-e kára. Ennyiben tehát a kötbérigény kifejezetten ki képes zárni a káráthárítási védekezést (*passing on defence*) a károkozó részéről. Ha tehát a jogsértő szerződésben vállal kötbért fizetni versenyjogi jogsértés esetére, adott esetben kétszeresen is helytállni kényszerülhet (*double-damages* fizetésére válhat kötelezetté), hiszen a kötbér a tényleges károktól függetlenül felmerül, miközben káráthárítás esetén a közvetett károsult deliktualis igényt érvényesíthet a nála bekövetkezett károk miatt.

A Ptk. 6:187. § (3) bekezdése értelmében a jogosult a kötbér mellett érvényesítheti a kötbért meghaladó kárát is. Figyelemmel arra, hogy a kötbérkikötés szerződésben szerepeltetésének azt kell jelentenie, hogy a felek az egymás közötti viszonyban a kötelezetti teljesítést érintő – akár a szerződés megkötését megelőző, akár azt követő – versenyjogi jogsértést szerződésszegésnek tekintik, a kötbért meghaladó kárigény érvényesítésére a szerződésszegési kártérítési rezsim alkalmazandó, tehát e körben a Tpv. 88/D § (1) bekezdése szerinti, az igény deliktualis jellegét rögzítő szabály nem alkalmazható. Álláspontom szerint nem lenne akadálya annak, hogy a Tpv. kartell-kártérítési speciális szabályait a bíróság ilyen esetben a kontraktuális kártérítési igény körében is alkalmazza két okból is. Egyrészt a Tpv. vonatkozó szabályai a Kártérítési irányelv szabályait ültetik át, márpedig a Kártérítési irányelv nem szűkíti saját tár-

gyi hatályát a deliktuális igényekre. Az uniós jog hatékony érvényesülése (*effet utile*) megkívánja, hogy a versenyjogi jogsértés kártérítési jogi következményeit egységesen, a Kártérítési irányelvnek megfelelően alkalmazzák – akár deliktuális, akár kontraktuális az igényalap. Másrészt tételes jogi szempontból a Tpv. vonatkozó szabályai alapvetően a Ptk. 6:144. §-ának utaló szabálya hatókörébe tartoznak. A Ptk. itt ugyanis a 6:144. § *A szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályainak kiegészítő alkalmazása* címmel rögzíti, hogy a károsult kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettségére, továbbá a közös károkozók felelősségére, illetve különösen is a kár fogalmára és a kártérítés módjára a deliktuális kártérítési szabályokat kell alkalmazni. Ebbe a körbe tartozik tehát különösen is a Tpv. 88/G §-ának (6) bekezdése a kartellel okozott versenyjogi jogsértések áreltérítő hatásáról, illetve a kár bekövetkezte melletti vélelem (Tpv. 88/D § (4) bekezdése).

A kontraktuális felelősségi rezsím alkalmazása a sérelmet elszenvedett felet nem hozza kedvezőtlenebb helyzetbe. Egyrészt ugyanis a versenyjogi jogsértéssel (tipikusan: kartellben való részvétellel) kárt okozó fél a Ptk. 6:142. §-a szerint aligha fogja tudni kimenteni magát, hiszen nem fog tudni ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülményre hivatkozni; a felek által a szerződésben is kodifikált kartelltilalom megsértése fogalmilag nem állhat ellenőrzési körön kívül. Ugyancsak nem hozza a jogosultat kedvezőtlen helyzetbe a kontraktuális felelősségi rezsím egy ilyen típusú igényérvényesítés esetén a Ptk. 6:143. § (2) bekezdése alapján, amely szerint „[a] szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt.” Ha a felek a megálapodásukkal a szerződés részévé teszik az adós kötelezettségét a tisztességes verseny betartására, illetve az adós kifejezetten nyilatkozik, hogy a szerződés kialakítása körében versenyjogi jogsértést nem követett el, az adósnek kétségtelenül előre kell látnia, hogy a versenyjogi jogsértéssel a jogosultnak vagyoni kárt fog okozni (vagy már okozott), és előre kell látnia a kár jellegét és nagyságrendjét is, már csak azért is, mert erről a magyar tételes jog is rendelkezik [lásd a Tpv. 88./D § (6) bekezdése szerinti áreltérítési vélelmet].

Nem probléma a közös károkozási esetekben az egyes károkozók eltérő felelősségi rezsím szerinti felelőssége: a bírói gyakorlatban ez előfordul, és érdemi nehézséget nem tűnik okozni.²⁵ A közvetlen vevő – ha a konkrét szerződés alapján van erre lehetőség – érvényesíthet igényt a vele szerződő kartelltaggal szemben kontraktuális jogalapon, amíg a többi kartelltaggal szemben igénye deliktuális lesz, miközben az összes kartelltag felelőssége a károsulttal szemben egyetemleges lesz.

²⁵ Például Kúria Pfv. 21.930/2015/7.: „Ha a kár bekövetkezése több személy eltérő magatartására is visszavezethető, a felelősségük a Ptk. 344. § (1) bekezdése alapján egyetemleges, függetlenül attól, hogy a kárt szerződésszegés vagy szerződésen kívüli magatartás idézte elő, miként az is érdektelen, hogy a kárért milyen felelősségi alakzat szerint felelnek.”

A Tptv. 88/D §-ának fenti rendelkezése ugyanakkor – az *effet utile* elvének fényében – lerontani tűnik a Ptk. 6:145. §-ában foglalt ún. *non-cumul szabály*²⁶ alkalmazását. A Tptv. 88/D § ugyanis álláspontom szerint a helyes értelmezés mellett a Kártérítési irányelv 3. cikk (1) bekezdésének átültetése, amelynek lényege annak rögzítése, hogy a károsult minden körülmények között a teljes kára megtérítését követelheti, és ehhez a deliktális út mindig és minden körülmények között rendelkezésére áll. Mégpedig akkor is, ha a felek közötti szerződésben szerepel rendelkezés a versenyjogi jogsértésről. A versenyjogi szabályok hatékony érvényesülése megköveteli, hogy a károsult – szemben a Ptk. rendszerével – ilyenkor is szabadon dönthessen: a konkrét szerződésben szereplő kikötés okán a kevésbé kitaposott kontraktuális igényérvényesítés útjára lép, vagy igénybe veszi a Tptv. 88/D § szerinti klasszikus deliktális utat. Még ha van is alkalmazható (kötér)kikötés a szerződésben, a Tptv. 88/D § (1) bekezdése miatt álláspontom szerint a Ptk. 6:145 § nem vonhatja el a választás lehetőségét, és nem teheti kizárólagossá a szerződésszegésre alapított igényérvényesítést.

Összegezve tehát a fentieket, a jelenlegi uniós és magyar szabályozási rendben a klasszikus antitörzst jogsértésekkel okozott károk deliktális kártérítési viszonyt hoznak létre, így főszabályként a versenyjogi jogsértéssel okozati összefüggésben bekövetkezett szinallagma eltolódásra a szerződésen kívül okozott károk megtérítésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Kivételként jelentkezhet a versenyjogi jogsértést elkövetővel közvetlen polgári jogi szerződésben álló személy (versenyjogi nyelven: a közvetlen vevő) szerződésszegés alapján érvényesíthető igénye, ha például kötér formájában vagy más rendelkezéssel a szerződő felek a gazdasági, közjogi és versenyjogi szabályokat mintegy internalizálják polgári jogi jogviszonyukba, belső viszonyukban szerződésszegésnek tekintve az egyik fél szerződés megkötését megelőző, vagy azt követő, de a szerződéses szinallagmára kiható versenyjogi jogsértését. Nem látom tehát okát, hogy a Tptv. 88/D § (1) bekezdését akként értelmezzük, hogy az a kartellkártérítési pereket kizárólag deliktális igényalapon kívánná megengedni, és tiltani kívánná a felek szerződéses megállapodását a versenyjogi jogsértések tekintetében.

3. A kártérítési jogviszony alanyai: az egyik oldalon versenyjogi, a másikon polgári jogi jogalany?

Ami a – főszabály szerint deliktális – jogviszony alanyait illeti, némi bonyodalomba ütközünk a versenyjog és a polgári jog eltérő jogalanyiság koncepciója miatt. A versenyjog jogalánya a vállalkozás. Ekként versenyjogi jogsértést is a vállalkozás képes elkövetni. Versenyjogi jogsértéssel kárt ugyancsak a vállalkozás okoz. Ezt a Kártérítési irányelv 2. cikkének 2. pontja normatívan is rögzíti, amikor a „jogsértőt” a következőképpen definiálja: „az a vállalkozás vagy vállalkozások azon társulása, amely versenyjogi jogsértést követett el”. A magyar jogalkotó nem ennyire egyértelmű, amikor a Tptv.

²⁶ A *non-cumul* szabály értelmében „[a] jogosult kártérítési igényét a kötelezettel szemben akkor is a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint érvényesítheti, ha a kár a kötelezett szerződésen kívül okozott károkért való felelősségét is megalapozza” (Ptk. 6:145 §). Ugyanígy: BH.2016. 203.

88/D § (1) bekezdésében rögzíti, hogy „[a]ki másnak versenyjogi jogsértéssel kárt okoz, a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabálya szerint köteles az ebből eredő kárt megtéríteni.” Ugyanakkor a Tptv. személyi hatályára vonatkozó rendelkezés [Tptv. 1. § (1) bekezdés], a Kártérítési irányelv, valamint az Európai Bíróság joggyakorlata fényében a Tptv. 88/D §-ának (1) bekezdésében szereplő alanyt („aki”) is a versenyjogi értelemben vett, és a versenyjogi jogsértést elkövető vállalkozásnak (ritka esetben: vállalkozások társulásának) kell tekinteni.

Ez alapján pedig felvethető, hogy a tételes magyar versenyjogi szabályozás is megadja a károsultnak azt a választást, hogy a jogsértő vállalkozás egy vagy több önálló polgári jogi jogalanyisággal rendelkező alkotóelemét vonja perbe.²⁷ Az Európai Bíróság kialakult joggyakorlata²⁸ alapján a versenyjogi jogsértést elkövető vállalkozás (a Kártérítési irányelv fogalomhasználata szerint: a „jogsértő”) valamely önálló magánjogi jogalanyisággal rendelkező alkotóeleme a vele szemben indított kártérítési perben nem határozhat arra, hogy a vállalkozás részéről a jogsértést nem közvetlenül ő maga, hanem valamely más leányvállalat vagy jogalany követte el. Ez természetesen a felperesi oldal számára elsősorban nemzetközi magánjogi értelemben vett joghatósági, de akár egy adott tagállamon belül illetékességi szempontból is igen kedvező pozíciót teremt. Nem beszélve arról, hogy a jogsértő vállalkozás nem tudja a károsult kielégítési alapját triális csoporton belüli vagyontranszferrel elvonni vagy számottevően megcsappantani.

A versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítése esetén tehát a versenyjog szermében az alperesi oldalon a „vállalkozás” ül, és ez a polgári perben csak azért nem valósítható meg, mert sem a polgári perjog, sem a polgári perbe vitt anyagi magánjog nem képes megragadni a versenyjogi értelemben vett vállalkozást mint jogalanyt. A konkrét per konkrét alperese vagy alperesei tehát a versenyjogi értelemben vett vállalkozás valamely önálló polgári jogi jogalanyisággal bíró alkotóelemei lesznek, így tipikusan a vállalkozást képező egy vagy több gazdasági társaság, így például az anyavállalat egy vagy több leányvállalattal együtt, vagy akár a legvégső anyavállalat stb.

A felperesi oldalon viszont a magánjogi jogalanyiség koncepciója dominál. A Kártérítési irányelv 2. cikkének 6. pontja értelmében a „károsult fél” „*olyan személy, aki vagy amely versenyjogi jogsértés miatt kárt szenvedett*”.

A Kártérítési irányelv 11. preambulumbekzdése utal az Európai Bíróság ítélezési gyakorlatára, amelynek értelmében „*minden személy követelheti*” az általa elszenvedett kár megtérítését. A 12-13 preambulumbekzdése szerint „[b]árki, aki ilyen jogsértéssel

²⁷ Joggal veti fel ugyanakkor Nagy Csongor István, hogy normatív különbség észlelhető a Tptv. és az uniós jog jogalany fogalma kapcsán, amennyiben a Tptv. a „vállalkozáson” nem a gazdasági egységet (több magánjogi jogalany csokrát), hanem egy adott – versenyjogilag vállalkozásnak minősülő – jogalanyt ért, és emiatt volt szükséges megalkotni a „vállalkozáscsoport” normatív fogalmát a Tptv.-ben. Lásd a részletes és logikus kifejtést: Nagy Csongor István 2021, 62. Ha a jogalanyiség-koncepció valóban eltérő, és nem csak szemantikai a különbség az EU-jog és a magyar jog között, arra is juthatunk, hogy az EU-jog által megadott lehetőség a magyar jogban (azaz a csak a Tptv. megsértése nyomán induló perekben) nem érvényesül.

²⁸ Ezt az uniós versenyjog alapján az Európai Bíróság a Sumal-ítéletben mondta ki először (a Bíróság C-882/19 sz. ítélete: *Sumal, SL kontra Mercedes Benz Trucks España, SL*).

okozott kárt szenvedett el, kártérítést követelhet”; „[a] kártérítéshez való jog valamenyny természetes és jogi személyt – fogyasztókat, vállalkozásokat és hatóságokat egyaránt – megillet”. Szemben ugyanis a versenyjog társas alakzataival, mint például a kartell-megállapodásokkal, amelyek feltétlenül szükségessé teszik, hogy a versenyjogi jogviszony mindkét oldalán versenyjogi értelemben vett vállalkozás szerepeljen, a versenyjogi jogsértéssel okozott kár megtérítésére létrejövő deliktális jogviszony károsulti oldali jogalanya lehet akár fogyasztó vagy jogi személy, és ekként akár egy versenyjogi értelemben vett vállalkozáscsoport része, de a deliktális jogviszony ennek ellenére nem két vállalkozás között képződik meg: a károkozó egy versenyjogi jogalany (vállalkozás, azaz adott esetben magánjogi jogalanyok csokra), amíg a károsult mindig a konkrét magánjogi jogalany,²⁹ akinél vagyoni kár jelentkezett.

A Tptv. 88/D §-ának (2) bekezdése a Kártérítési irányelvet leképezve rögzíti, hogy „[a]ki versenyjogi jogsértés következtében szenvedett kárt, e kárának teljes körű megtérítését követelheti”. A Kártérítési irányelv és a Tptv. világos megfogalmazásából két következtetés adódik. Egyrészt a versenyjogi kártérítési perek kapcsán is érvényesül a polgári perjog fő szabálya: önmagában a kár állítása megadja a perbeli legitimációt, azaz a perlési jogosultságot és a felperesi pozíciót, így a per érdeméhez tartozó kérdés lesz, hogy a felperesi keresetnek helyt kell-e adni. A második következtetés – amely részben fakad az elsőből is –, hogy a versenyjog nem korlátozza semmilyen módon e perbeli legitimációt, azaz *ab ovo* nem zár ki semmilyen magánjogi jogalanyt az igényérvényesítés lehetőségéből. Erre vonatkozó kísérletek az Európai Bíróság előtti eljárásokban korábban felmerültek,³⁰ de nem jártak sikerrel.

A szabályozás – mintegy fölös óvatosságból – normatívan külön is rögzíti, hogy nem zárja ki *ab ovo* a kártérítési igényt (a felperesi perbeli legitimációt) az a körülmény, hogy a kártérítést követelő fél nem áll közvetlen jogviszonyban az állítólagos károkozóval (lásd a Kártérítési irányelv 13. preambulumbekzdését, illetve 12. cikkének (1) bekezdését, amely kimondja, hogy „a tagállamok biztosítják, hogy bárki, aki versenyjog megsértése következtében kárt szenvedett, [...] követelhesse a kár megtérítését, függetlenül attól, hogy a jogsértő közvetlen vagy közvetett vevője-e”. Ismét csak nem perbeli legitimációs, hanem érdemi, a perben eldöntendő kérdés lesz tehát, hogy valamely, magát károsultnak állító fél valóban elszenvedte-e az állított kárt, mert azt rá „továbbhárították” (közvetett vevő). A Kártérítési irányelvben és a Tptv.-ben szélesre nyitott károsulti pozíció úgyszintén átfogja a magukat ún. reflexkárok miatt sértettnek tekin-

²⁹ E különbségtétel önmagában igazolhatja azt az európai bírósági esetjogot, amelynek értelmében a károsultnak még akkor sem a versenyjogi értelemben vett vállalkozás egészét tekintjük, ha a konkrétan megkárosított jogi személy egy versenyjogi értelemben vett vállalkozás egyik eleme (például leányvállalata) – lásd a Bíróság C-425/22 sz. ítéletét: *Mol Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. kontra Mercedes-Benz Group AG*.

³⁰ Az Otis-ügy kártérítési perének alperesei azzal érveltek, hogy a társasházi felújításokat társfinanszírozó osztrák közjogi entitás (Land Oberösterreich) nem esik a kártérítési joggal védeni kívánt személyi körbe. Az Európai Bíróság 2019. december 12-ei ítéletében ezt az érvelést elutasította (különösen is az ítélet 22–27. bekezdéseiben). A Bíróság C-435/18 sz. ítélete: *Otis Gesellschaft mbH és társai kontra Land Oberösterreich és társai*.

tett/tekintő feleket. Ha például egy vállalkozás – mint utóbb kiderül – egy versenyjogi jogsértéssel okozati összefüggésben szorul ki a piacról, megy csődbe, az általa elszenvedett károsodáson keresztül vagyronvesztést szenvednek el a részvényesei (és a részvényesek részvényesei, és így tovább). Az ilyen közvetett károsultak sincsenek elzárva az igényérvényesítéstől: a perben érdemben kell megítélni, hogy a versenyjogi jogsértés bekövetkezett-e, és azzal okozati összefüggésben a felperes elszenvedte-e az állított kárt.

Összegezve a fentieket: olybá tűnik, hogy a kartell-kártérítési anyagi jog a károsult (felperes) oldalán konkrét magánjogi jogalanyt lát, amíg a károkozó (alperes) oldalán versenyjogi jogalanyt, a versenyjogi értelemben vett vállalkozást.

4. A jogellenesség: a jogági autonómia kizártsága

A kártérítési jogviszony feltételezi a magánjogi értelemben vett jogellenességet, azaz a jogellenes magatartást. A Ptk. 6:519. §-a (fenntartva rPtk. 339. §-át) rögzíti, hogy „[a] ki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni.” A Ptk. 6:520. § normatívan rögzíti, hogy „minden károkozás jogellenes”, megerősítve, hogy a polgári jogban „a jogellenes és a rendellenes eredmény (a kár) avatja az azt okozó magatartást jogellenessé”.³¹ Bármely típusú és mértékű kár bekövetkezte tehát magánjogi értelemben a károkozó magatartást jogellenessé avatja, és bekövetkezte jogi pillanatában létrehozta a deliktuális jogviszonyt a károkozó és a károsult között.

A polgári jogi jogellenességhez elegendő a kár bekövetkezte, és főszabály szerint a felperesnek a polgári perben nem szükséges igazolnia, hogy az alperes valamely köz- vagy magánjogi szabályt kifejezetten megsértett magatartásával. A klasszikus magánjogi deliktuális viszonyban a jogellenesség csak akkor kizárt, ha a károkozás jogos okból történt.

Ugyanakkor a versenyjogi jogsértéssel okozott károk esetén ezen alapvető magánjogi dogmatikai szabály nem érvényesülhet.³² A versenyjogi jogsértésekkel³³ okozott károk megtérítésére indított perekben minden esetben igazolni szükséges a versenyjogi jogsértést, ennek hiányában semmifajta kár igazolása nem elégséges. Ez következik a versenyjog magánjogi kikényszerítésének fent röviden érintett jogpolitikai háttéré-

³¹ Asztalos László (1980) Szankció és felelősség a polgári jogban. In: Gönczöl Katalin, Asztalos László (szerk.) *Felelősség és szankció a jogban*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó. Az alapkifejtést tekintve: Eörsi Gyula (1966) *A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 107–108. A régi Ptk. esetjogának és szakirodalmának feldolgozásáról lásd: Fézer Tamás (szerk.) (2010) *A kártérítési jog magyarázata*. Budapest: Complex Wolters Kluwer Kft., 73. Az új Ptk. rendszere kapcsán pedig: Fuglinszky Ádám (2015) *Kártérítési jog*. Budapest: HVG-Orac, VII. fejezet és az ott hivatkozott szakirodalom.

³² Ezt (ugyan téves hatásköri érveléssel, de) a Szegedi Ítélőtábla már 2003-ban rögzítette (Szegedi Ítélőtábla, Gf.I.30.351/2003 – BH.2004.151.).

³³ A magyar jogban a „versenyjogi jogsértés” fogalmát a Tptv. külön is definiálja, amikor a 88/A § (1) bekezdésében rögzíti, hogy a Gazdasági Versenyhivatal „közérdek érvényesítésére irányuló hatásköre nem zárja ki a IV. vagy az V. Fejezetben foglalt rendelkezések, illetve az EUMSZ 101. vagy 102. cikkében foglalt tilalom megsértésére (e fejezet alkalmazásában a továbbiakban: versenyjogi jogsértés) alapított polgári jogi igények közvetlen bíróság előtti érvényesítését” (a szerző kiemelése). A Tptv. szerinti definíció tehát egyezik a Kártérítési irányelv 2. § első pontjában szereplő fogalommeghatározással.

ből is: a kártérítési igény érvényesítése a versenyjog szemében valójában a versenyjogi szabályok alkalmazását (és megsértésük polgári jogi kártérítési szankcióval történő megtorlását) jelenti. A versenyjog szemében a kártérítést elrendelő ítélet elsősorban a versenyjogi szabályok alkalmazása, és a magánjogi szankció „csak” a versenyjogi anyagi jogi szabályok megsértésének (egyik) jogkövetkezményeként jelenik meg.

A versenyjogi jogsértések esetén indított kártérítési perekben tehát a jogellenesség, azaz a konkrét versenyjogi jogsértés megállapítása elsődleges fontosságú. Ennyiben a versenyjogi jogsértések nyomán érvényesülő kártérítési szankció fundamentálisan eltér a klasszikus magánjogi kártérítési helyzettől: a gazdasági közjogi jogellenesség és a polgári jogi jogellenesség szervesen összekapcsolódik.³⁴ A versenyjogi kártérítési perekre tehát nem igaz a visszakövetkeztetés alaptézise, hogy ti. a kárból főszabály szerint önmagában következik a jogellenesség.

A fentieket a normatív szabályok érdekes módon nem rögzítik ilyen élesen, ugyanakkor a tétel egyértelműen következik a rendelkezésekből. A Tptv. 88/R § (1) bekezdése ugyanis világosan rögzíti, hogy a kártérítési perben eljáró bíróság kötve van a Gazdasági Versenyhivatal vagy az Európai Bizottság határozatának jogsértést megállapító részéhez. Alapvetően ugyanezt mondja ki a Kártérítési irányelv 9. cikkének (1) bekezdése. A Tptv. 88/R § (2) bekezdése értelmében pedig a kártérítési perben eljáró bíróság az ellenkező bizonyításáig valamely más tagállam versenyhatóságának versenyjogi jogsértést megállapító határozatát „*tényként fogadja el*”. A Kártérítési irányelv 9. cikkének második bekezdése ugyanezt akként fejezi ki, hogy valamely más tagállam versenyhatóságának jogsértést megállapító jogerős határozatát „*a versenyjogi jogsértés megtörténtének prima facie*” bizonyítékként lehet felhasználni. E normatív szabályok azzal, hogy a versenyhatóságok határozatának jogsértést megállapító részét kiemelik, és a polgári perben eljáró bíróságot kötik a megállapításhoz vagy legalábbis a megállapításnak *prima facie* bizonyítékfunkciót tulajdonítanak, egyidejűleg azt is rögzítik, hogy a versenyjogi jogági jogellenesség a polgári jogi jogellenesség előfeltétele. Ugyanezt rögzíti a Tptv. 88/B § (9) bekezdésének azon kitétele, amely szerint a jogsértésre hivatkozó fél köteles a Tptv. megsértését alátámasztó tényeket bizonyítani: e szabály is csak akkor nyer értelmet, ha belátjuk, hogy a versenyjogi jogsértés megállapítása előfeltétele a magánjogi jogellenességnek, ami tehát nem fakad önmagában a kár bekövetkeztéből. Ugyancsak e sajátosság indokolja az elévülés megindulására vonatkozó részletszabályban [Tptv. 88/T § (1) bekezdés a) pontjában] szereplő utalást arra, hogy a jogosultnak tudomást kell szereznie a jogsértő magatartásról „*és arról, hogy az versenyjogi jogsértésnek minősül*” (azaz nem önmagában a kár bekövetkezése okán jogellenes).

³⁴ Erre már 2008-ban felhívta a figyelmet Nagy Csongor István. Lásd Nagy Csongor István (2008) *Kartell-jogi kézikönyv*. Budapest: HVG-Orac Kiadó, 725. Ugyanerre jut – elsősorban a *follow-on*-keresetekre modellezve – Major Mónika (2024) *A versenyjogi kártérítési felelősség alapjai és egyes eljárásjogi kérdései*. In: Dzsula Marianna, Kovács Bálint, Osztoivits András (szerk.) *A határon átnyúló kartellkár iránti perek gyakorlati kérdései*. Budapest: Orac Kiadó, 158.

A fentieknek abból is következniük kell, hogy a Ptk. 6:520. §-a taxatívan rögzíti azokat az eseteket, amikor a károsodás bekövetkezte ellenére a magatartás nem minősül magánjogilag jogellenesnek, és ezek közül a legfontosabb és leggyakoribb az az esetkör, amikor a károkozó a kárt „*jogszabály által megengedett magatartással okozta*”, azaz „*neminem laedit quo suo iure utitur*”. Természetesen a tisztességes versenyben a piacon másnak okozott kár nem minősül polgári jogi értelemben vett jogellenes magatartásnak:³⁵ a piaci versenyben minden vállalkozás nap mint nap okoz „kárt”, amikor versenytársai elől tisztességes versenyben elnyeri az ügyfeleket vagy a megbízásokat, növeli piaci részesedését stb. Ez a magatartás nemhogy nem jogellenes, hanem a Tptv.-ben foglalt jogi parancsoknak megfelelő eljárás.

Versenyjogi kártérítési perek esetén tehát nem állhat fenn magánjogi jogellenesség az „ágazati” normák (a versenyjogi szabályok) szerinti jogszerűség (a jogellenesség hiánya) esetén.

Egyebekben a jogellenesség nem mutat a kartellkártérítési perek szempontjából szabályozási sajátosságokat: a jogellenességet az arra hivatkozó felperesnek kell állítania és igazolnia. Az EU-ban a többségi esetkört adó, úgynevezett *follow-on* perekben a fent említett Tptv.-beli és irányelvi szabályok alapján a jogellenességet a versenyjogi jogsértést megállapító közigazgatási határozat alapozza meg. Az ún. *stand-alone* kártérítési perekben teljes egészében a felperesre hárul a versenyjogi jogsértés igazolása.³⁶

Összegezve tehát a fentieket: a versenyjogi jogsértések nyomán érvényesíthető kártérítési igények vonatkozásában a magánjogi jogellenesség mindig és szükségszerűen együtt jár az ágazati jogi (versenyjogi) jogellenességgel; versenyjogi jogsértés hiányában kizárt a magánjogi jogellenesség, ezért a kartellkártérítési jogban nem helyes axiomaticusan abból kiindulni, hogy a kár avatja jogellenessé a magatartást; helyesen a tétel valószínűleg fordított: a versenyjogi jogellenesség károkozó volta mellett szól vélelem, így a kartellkártérítési jogban nem a kárból, hanem a magatartás jogellenességéből indul az igényérvényesítés!

5. A felróhatóság: az általános szabályok szerint

A Ptk. 6:519. §-ának (2) mondata szerint a károkozó mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható. A felróhatóság mércéjét a Ptk. 1:4. §-a rögzíti, amikor kimondja, hogy a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A Tptv. a felróhatóság kérdésével külön nem

³⁵ Menyhárd Attila (2007) Kihívások a magánjogi dogmatikában. In: Szabó Miklós (szerk.) *Jogdogmatika és jogelmélet*. Miskolc: Bíbor, 305–306.

³⁶ A Kártérítési irányelv és a Tptv. számos, a felperesi bizonyítást segítő rendelkezést tartalmaz, lásd például a Tptv. 88/J–88/P §-ait (Bizonyítékok feltárása a versenyjogi kártérítési perben című fejezet). Érdekes kérdés, hogy felmerülhet-e olyan esetkör, amikor a jogsértés egy polgári perben (az esetleg alacsonyabb bizonyítási mérce okán) ténybelileg könnyebben megalapozható, mint egy közigazgatási hatósági eljárásban. A jogsértés megállapíthatóságához szükséges tények kapcsán a bizonyítási mérce ugyanis elviekben eltérhet attól függően, hogy egy inkvizitórius típusú, büntetőjogi jellegű szankciókkal fenyegető hatósági eljárásról, vagy egy – legfeljebb magánjogi szankciókkal operáló – kontradiktórius polgári perrel van szó.

foglalkozik, ezért a Tptv. 88/C § (1) bekezdésében szereplő utaló szabályból³⁷ az következik, hogy a felróhatóság kapcsán a Ptk. általános rendelkezéseit kell alkalmazni.

A versenyjogi jogsértés objektív kategória: a versenyjogi jogsértés megállapíthatóságának nem feltétele az azt megvalósító fél vagy felek szándékossága vagy gondatlansága (felróhatósága, vétkessége). Ritka esetben versenyjogi jogsértés előfordulhat szándékosság vagy gondatlanság, illetve vétkesség (felróhatóság) teljes körű hiányában is. Például ha egy megállapodás csak megkötését követően válik versenykorlátozó hatásúvá a felekkel kapcsolatban nem álló körülmények okán, mint például a mellettük a piacon szereplő további vállalkozások piaci exitje, és ekként a felek piaci részesedésének tőlük független, hirtelen megemelkedése okán, a feleket a versenykorlátozó hatású megállapodás kapcsán vétkesség nem terheli, miközben objektíven a versenykorlátozó hatások miatt a megállapodás adott esetben versenyjogi jogsértést valósít meg.

A gyakorlatban érdemben felmerülő esetkörökben azonban a versenyjogi jogsértés jellemzően szándékos, de legalább súlyosan gondatlan magatartást³⁸ feltételez a jogsértést elkövető vállalkozások részéről, így a magánjogi felróhatóság megállapítható lesz, és a kimentés nem lesz sikeres. Elképzelhető, hogy a felek felróhatósága nem azonos mértékű, például mert a jogsértésben részes vállalkozások egy része kisebb jogi és piaci ismerettel rendelkező, kisebb teherbírási KKV vállalkozás, de a felróhatóság mértékének különbözősége legfeljebb csak a közös károkozók belső elszámolási viszonyában³⁹ bír majd relevanciával.

A felróhatóság kapcsán meg lehet említeni, hogy a versenyjogi tilalmak alapvetően keretjellegű jogi normák (EUMSZ 101. és 102. cikkei, Tptv. 11 és 21 §-ai), amelyek nyitott jogi fogalmakkal operálnak, és amelyek tartalmát a folyamatosan formálódó joggyakorlat fényében lehet megállapítani. Ez kétségtelenül nehezebbé teszi a versenyjogi tilalmak konkrét tényállásra vonatkoztatható tartalmának megismerését, ez azonban nem eredményezheti a vétkesség hiányát versenyjogi jogsértés esetén: a versenyjogban is igaz, hogy a jog nem ismerete nem mentesít (*ignorantia iuris quoque nocet*).⁴⁰

A klasszikus *follow-on* igényérvényesítési esetekben ráadásul a károsult a versenyhatóságok tényfeltáró munkájára hagyatkozhat, itt pedig gyakran fel fognak merülni olyan bizonyítékok (mint például a jogsértést elkövető vállalkozások munkatársainak belső levelezése), amelyek tartalma alapján a felróhatóság vitatása rendkívül nehéz lesz.

A kartellkártérítési anyagi jog tehát a szabályozás szintjén nem kényszerül a felróhatóság kapcsán speciális szabályokkal operálni: a Ptk. 6:519. §-a a kartellkártérítési

³⁷ „A versenyjogi jogsértésből eredő kárért való felelősségre a Ptk. rendelkezéseit az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell megfelelően alkalmazni.” (Tptv. 88/C. § (1) bekezdés).

³⁸ Részletesebb idevágó kifejtéssel: Fuglinszky Ádám (2012) A versenyjogi jogsértések esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmények. A kártérítés mint magánjogi szankció. In: Kisfaludi András (szerk.) *Verseyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 44.

³⁹ Ptk. 6:524. § (2) bekezdés.

⁴⁰ European Commission (2008) Commission staff working paper accompanying the White Paper on Damages Actions for Breach of the EC Antitrust Rules, COM(2008) 165 final, 188. bekezdés. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008SC0404>.

perekben alkalmazható, és a felróhatóság teljes körű kimentésére a gyakorlatban felmerülő esetkörökben aligha lehet számítani.

6. A kár

A kartellkártérítési jogban a kár fogalma, fajtái, illetve perbeli kvantifikálásának egyes kérdései szintén speciális szabályokat igényelnek. Általánosságban a versenyjogi jogsértések esetére is igaz, hogy a kár az a kedvezőtlen vagyoni helyzet, amely a jogsértés hiányában nem következett volna be. A „mintha helyzet” (*counterfactual*) a versenyjogi jogsértés hiányában fennálló szituáció. A kár a „mintha helyzethez” képest bekövetkezett vagyronvesztés vagy vagyongyarapodás-hiány, illetve az esélyvesztés.

A Kártérítési irányelv először is rögzíti a teljes kártérítés elvét, azaz, hogy a „*kárt szenvedett természetes vagy jogi személynek lehetősége legyen [...] teljes körű kártérítést kapni*” [3. cikk (1) bekezdés]. A Kártérítési irányelv 3. cikk (2) bekezdése értelmében a teljes kártérítés eredményeként „*[a] károsultnak olyan helyzetbe kell kerülnie, amilyenbe a versenyjogi jogsértés hiányában feltételezhetően került volna*”. Itt tehát normatívan megjelenik a kártérítési kontrafaktuális helyzet: ez a versenyjogi jogsértés hiányában feltételezhetően fennálló vagyoni helyzet. A Kártérítési irányelv ugyanezen rendelkezése azt is rögzíti, hogy „*[a] teljes kártérítésnek ennek megfelelően magában kell foglalnia a ténylegesen bekövetkezett vagyoni veszteségért és az elmaradt haszonért járó kártérítést, valamint a kamat fizetését.*” Így tehát a Kártérítési irányelv lényegét tekintve a Ptk. 6:522. §-ának (2) bekezdésével szinte szó szerint azonos normaszöveget tartalmaz. A Kártérítési irányelv a Ptk.-val ellentétben⁴¹ ugyanakkor nemcsak pozitív, hanem negatív oldalról is definiálja a teljes kártérítést, amikor rögzíti, hogy az nem vezethet „*az elszenvedett kár mértékét meghaladó kártérítéshez, legyen az akár büntető jellegű, többszörös vagy egyéb kártérítés*” [3. cikk (3) bekezdés]. A fenti klasszikus kárkategóriák a kartellkártérítési esetekben dogmatikai problémákat nem tűnnek felvetni. További említést csak a kevésbé klasszikus esélyvesztési esetek érdemelnek.

A Kártérítési irányelv 13. preambulumbekezdése külön is említést tesz az „esélyvesztés”⁴² miatti kártérítés esetköréről, amikor rögzíti, hogy a káronszerzés tilalma az esélyvesztés miatti kártérítést nem zárja ki. Az esély elvesztése mint önálló kéresemény elsősorban a francia kártérítési jogi dogmatika gyümölcse,⁴³ és a magyar joggyakorlatban – mélyebb dogmatikai beágyazódás nélkül – szinte kizárólag az ügyvédi és or-

⁴¹ A Ptk. teljes kártérítést előíró rendelkezését [6:522. § (1) bekezdés] ettől függetlenül szintén úgy kell érteni, hogy az magában foglalja a káronszerzés tilalmát.

⁴² Az angol nyelvű verzióban: „*compensation for loss of opportunity*”, a németben: „*Ersatz für entgangene Geschäftsmöglichkeiten*”, a franciában: „*la réparation de la perte d'une chance*”.

⁴³ Általánosságban a *perte d'une chance* francia gondolatához: Walter van Gerven et al. (1998) *Tort Law and Scope of Protection: Cases, Materials and Text (Casebooks for the Common Law of Europe)* – Hardcover. Oxford: Hart Publishing, 120–121.; Rui Cardona Ferreira (2013) *The Loss of Chance in Civil Law Countries: A Comparative and Critical Analysis*. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 20(1), 58–63.

vosi műhibaperekben jelenik meg,⁴⁴ amikor a bíróság a kárt abban ragadja meg, hogy a károsult a műhiba okán a gyógyulásnak vagy a per megnyerésének az esélyét is elvesztette. Az esély tehát valamely vagyoni jogi értelemben is értelmezhető előny jövőbeli vagyoni-kerülésének alacsony fokú potencialitása. Ez különbözteti meg az elmaradt haszontól: ha a vagyoni-kerülés nagy valószínűségű, már *lucrum cessans*-ról van szó.

Versenyjogi kártérítési perekben az esély elvesztése versenyeztetési eljárások körében lehet releváns: ha a versenyjogi jogsértés eredményeként egy vállalkozás el sem indulhatott valamely versenyeztetési tenderen (például közbeszerzési eljáráson), a nyelés esélyét is elvesztette, ami kétségtelenül alacsony intenzitású jogi tény, hiszen sosem lesz bizonyítható, hogy az esély fennállta esetén az adott vállalkozás ténylegesen milyen vagyoni helyzetbe került volna (megnyerte volna-e a tendert, ha igen, milyen áron, és ilyen ár mellett milyen vagyoni előnyhöz jutott volna stb.).

A magyar jogalkotó az esély elvesztését nem emelte be a Tvpv.-be a Kártérítési irányelv átültetése során, így egyelőre a szabályozás szintjén sem jelenik meg a kategória.⁴⁵ Jogpolitikai szempontból – a bevezetőben írt hozzáállás fényében – a versenyjogi szabályok magánjogi kikényszerítésének hatékonyságát növelné, ha az egyébként viszonylag szűk tényállási körben felmerülő esetekben a bírói gyakorlat hajlandó lenne a versenyjogi jogsértést elkövetővel szemben kártérítést megítélni a károsult oldalon előállt esélyvesztés miatt.

A kartellkártérítési jog egyik egyedülálló sajátossága, hogy a jogalkotó meghatározott típusú jogsértés esetén a kár bekövetkeztét vélelmezi. A Kártérítési irányelv 17. cikk (2) bekezdése értelmében „[k]artell keretében elkövetett versenyjogi jogsértés esetén vélelmezni kell a károkozás tényét. A jogsértő jogosult e vélelem megdöntésére.” A Tvpv. 88/D §-ának (4) bekezdése ezt szinte szó szerint veszi át: „[a]z ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a jogsértés kárt okozott, ha a felperes bizonyítja, hogy a versenyjogi jogsértés kartellt valósított meg.”

A kartellmagatartást tehát a versenyjog olyan mértékben társadalomra veszélyesnek tekinti, hogy vélelmezi, hogy azzal okozati összefüggésben valamely személyek vagyoniában kár keletkezett, és ezzel a kár igazolásának terhére leveszi a felperesi oldal válláról, és egyidejűleg áthelyezi az alperesi oldalra. Kartell esetén az alperesnek kell bizonyítania, hogy magatartásával okozati összefüggésben kár nem merült fel.⁴⁶ Egyrészt megkísérelheti igazolni, hogy a kartell-megállapodás ellenére kár nem keletkezhetett, mert valamelyik okból a kartell képtelen volt versenykorlátozó hatást kifejteni (például a kartelltagok a megállapodást nem tartották be, és folyamatosan erőteljesen verseng-

⁴⁴ Kúria Pfv. 21.396/2021/7 (gyógyulási esély elvesztése); Kúria Pfv. 21.839/2011/3. (ügyvédi műhiba: pernyertesség esélyének elvesztése).

⁴⁵ Mint ahogy nincsen normatív kárdefiníció, amely rögzítené azokat az érdeksérelmeket, amelyeket a magyar jog magánjogi értelemben vett kárnak tart. Fuglinszky Ádám joggal érvel amellett, hogy például az ún. holtteher-vesztesség (például az, hogy valaki nem vesz meg egy árut annak magas kartellára miatt) nem minősül kárnak. Fuglinszky 2012, 62.

⁴⁶ Az e vélelmet megelőző bírói gyakorlatból a Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.600/2012/6 sz. ítéletét lehet megemlíteni, amely a kár (szakértői) bizonyítottságának hiányában a keresetet elutasította.

tek egymással, vagy valamely külső körülmény okán a kartell-megállapodás képtelen volt hatással lenni a verseny bármely releváns dimenziójára, így leginkább is: az árakra). Másrészt megpróbálhatja bizonyítani, hogy a felperes a nála jelentkező árhatásokat teljes egészében képes volt a termelési-értékesítési lánc további szereplőire áthárítani, és más formában sem szenvedett el hátrányt a kontrafaktuális helyzethez képest (ez az ún. áthárítási védekezés, a *passing-on defence*). Harmadrészt a károkozó megkísérelheti klasszikus szakértői bizonyítással bemutatni, hogy a felperes kára a felperes állításával ellentétben zéró vagy a zéróhoz konvergáló összeg.

A Kártérítési irányelv 17. cikkének (1) bekezdése értelmében a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy „a kár számszerűsítéséhez megkövetelt bizonyítási teher és a bizonyítékok tekintetében előírt követelmények ne tegyék gyakorlatilag lehetetlenné vagy túlságosan nehézé a kártérítéshez való jog érvényesítését”. Ebből következik, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a bíróságok jogosultak legyenek a kár mértékének becslésére, „amennyiben megállapítást nyer, hogy a felperes kárt szenvedett, azonban a kár mértékét a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján gyakorlatilag lehetetlen vagy túlságosan nehéz számszerűsíteni” [17. cikk (1) bekezdés].

A Tpv. a kár egésze becslésének e lehetőségét külön nem említi, feltehetőleg azért, mert a Ptk.-ban foglalt általános kártérítés intézménye ilyen helyzetekben alkalmazható. A Ptk. 6:531. § értelmében „[h]a a kár mértéke nem állapítható meg, a károkozásért felelős személy olyan összegű kártérítés megfizetésére köteles, amely a károsult kárának a kiegyenlítésére alkalmas.” A kartellek esetén mind a Kártérítési irányelv, mind a Tpv. alapján vélelmezni kell, hogy bekövetkezett kár. Amennyiben az alperes nem képes megdönteni e védelmet, azonban a felperes sem képes a kárösszegszerűségét igazolni, bár erre vonatkozóan a szükséges bizonyítási indítványokat megtette, ám azok az ítéleti bizonyossághoz szükséges mértékű tényfeltáráshoz nem vezettek, a bíróság általános kártérítést fog megítélni, azaz uniós jogi terminológiában „fel fogja becsülni” a felperest ért kárösszegszerűségét.

A kartellkártérítési anyagi jog a szabályozás szintjén a kár vélelmezésén és az összegszerűség „becsülhetőségén” túl további segítséget nyújt a károsult oldalnak az áreltérítés vélelmezésével. Az áreltérítés nem feltétlenül esik teljes egészében egybe a károsult vagyronvesztéssel, de annak fundamentális elemét adja, hiszen a károsult hátrány a kartelltípusú kizsákmányoló versenyjogi jogsértések esetén a jogsértéssel okozati összefüggésben felmerülő azon többlet-ellenszolgáltatás (tipikusan: többlet árfizetési kötelezettség), amelyre a „mintha helyzetben” (azaz a kartell hiányában) nem került volna sor. Az áreltérítés tehát a versenyjogi jogsértéssel okozati összefüggésben felmerülő közvetlen szinallagma-felborulás.

A Kártérítési irányelv 2. cikkének (20) pontja értelmében az „*»árnövekedés«: a ténylegesen fizetett ár és az azon ár közötti különbség, amely ár akkor állt volna fenn, ha nem történik versenyjogi jogsértés*”. A Kártérítési irányelv 12. cikkének (5) bekezdése pedig kifejezetten rögzíti, hogy a tagállamok kötelesek biztosítani, hogy „a nemzeti bíróságok hatáskörrel rendelkezzenek az *árnövekedés továbbhárított mértékének a nemzeti eljárásokkal összhangban történő felbecsülésére*”. A Tpv. e szabályt a 88/G § (1) és (2) be-

kezdésével bontja ki, egyrészt rögzítve, hogy az áreltérítés továbbhárítását alátámasztó tényeket az erre hivatkozó félnek kell bizonyítania. A 88/G § (2) bekezdés utolsó mondata pedig rögzíti, hogy ha az áreltérítés továbbhárításának mértéke nem állapítható meg, „a bíróság azt a per összes körülményeinek mérlegelésével, becsléssel határozza meg”. Itt tehát egy ritka felhatalmazással van dolgunk, amely szerint a bíróság jogosult valamely kérelemet becsléssel meghatározni.⁴⁷ A Tpv. az áreltérítés kapcsán a Kártérítési irányelvben foglaltakon is túlmegy, amikor normatívan számszerűsíti (százalékos mértékben) az áreltérítés mértékét: a Tpv. 88/G § (6) bekezdése értelmében „[k]artellel okozott versenyjogi jogsértés esetén az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a versenyjogi jogsértés a jogsértő vállalkozás által alkalmazott árat tízszázaléknyi mértékben befolyásolta.” E szabály egyébként a Kártérítési irányelv átvételét megelőzően is szerepelt a Tpv.-ben.⁴⁸

A versenyjogi szabályok magánjogi kikényszerítésének fent említett jogpolitikai alapjaiból fakad, hogy a Tpv. – a Kártérítési irányelv szabályain túlmutatóan – megtiltja a Ptk. 6:522. § (4) bekezdése szerinti méltányossági mérséklés alkalmazását.⁴⁹ A valószínűleg jelentős gyakorlati relevanciával nem bíró szabály kizárása szimbolikus, és azt üzeni, hogy a versenyjogi jogsértés oly mértékben elítélendő, hogy az azt elkövető fél még különös méltánylást érdemlő körülmények fennállása esetén sem számíthat a magánjogi szankció enyhítésére.

A szabályozás szintjén tehát a kár fennállta ésösszegezés tekintetében a kartellkártérítési jog az általános szabályoktól eltérően – bizonyos versenyjogi jogsértések esetén – a kár fennálltát védelmezi, valamint megkönnyíti a kár mértékének meghatározását a bírósági eljárásban, legvégső esetben megengedve a bíróság számára a károk mértékének becsléssel történő megállapítását (magyar jogi terminológiával: az általános kártérítést). A Tpv. a Kártérítési irányelven túlmutatóan kartellmagatartás esetén nemcsak az áreltérítést vélelmezi, hanem annak mértékét is (10 százalék). A Tpv. emellett tiltja a kártérítés összegének méltányosságból történő mérséklését.

7. Az okozati összefüggés

Az okozatosság klasszikus kérdéskörével kapcsolatban a Kártérítési irányelv, illetve a Tpv. nem fogalmaz meg különleges szabályt. Az általános magánjogi dogmatika szerinti ténybeli és jogi okozatosságra vonatkozó tudásunk tehát a kartellkártérítési perekben is alkalmazandó. Szintén nincsen ok azt feltételezni, hogy a Ptk. 6:521. § szerinti előreláthatósági szabály ne érvényesülne a kartellkártérítési perekben. Más kérdés, hogy a kartellkártérítési jog speciális anyagi jogi szabályai szerint az áreltérítésből fakadó károk a károkozó számára nagy valószínűséggel minden körülmények között

⁴⁷ A becslés egyes további – ha úgy tetszik: a bírói önkény lehetőségét korlátozó részletszabályait – a Tpv. 88/G § (4) és (5) bekezdése tartalmazza.

⁴⁸ A Tpv. 2009-ben hatályba lépett korábbi 88/C §-a.

⁴⁹ „A bíróság különös méltánylást érdemlő körülmények fennállása esetén a kártérítés mértékét a teljes kárnál alacsonyabb összegben is meghatározhatja.” [Ptk. 6:522. § (4)].

előre láthatóak lesznek, hiszen azokra vonatkozóan jogszabály (a Kártérítési irányelv és a Tpv. 88/G §-ának (6) bekezdése még az áreltérítés mértékére vonatkozóan is vélelmet ír elő, amely „normatívan teszi előreláthatóvá” az áreltérítéssel okozott károk nagyságrendjét.

Az áreltérítés termelési-értékesítési láncban történő tovaggyűrűzését okozatossági kérdésként a legcélszerűbb megragadni: áthárítás esetén ugyanis egyfajta közvetett okozással állunk szemben.⁵⁰ A kartellkártérítési jognak rendeznie kell a káráthárítás kérdéskörét, nem elsősorban azért, mert speciális anyagi jogi szabályok hiányában a nemzeti magánjogok erre képtelenek lennének (a kár hiányával, illetve az okozati összefüggés hiányával kapcsolatos érveket a Ptk. alapján is nehézségek nélkül meg tudná oldani a bírói gyakorlat), hanem ismét csak a magánjogi szankció elősegítése, az azt megnehezítő bizonytalanságok kiiktatása céljából.

A Kártérítési irányelv alapján a Tpv.-nek is két irányban kellett rögzítenie a főszabályt. Így a 88/G § (2) bekezdése lehetővé teszi az un. *passing on defencet*, azaz a védekező alperes jogosult a jogsértésből eredő áreltérítés továbbhárítására hivatkozni, azonban „[e]nnek kapcsán a jogsértő vállalkozást terheli a továbbhárítás tényének és mértékének bizonyítása.” A bizonyítási teher telepítésével a Tpv. elejét kívánja venni annak az alperesi védekezésnek, hogy az áthárítás alperesi felvetése nyomán immár a felperest terhelne a bizonyítás, és nemcsak kárai, hanem azok „át-nem-hárítása” kapcsán is. Elviekben nem volna elképzelhetetlen a bizonyítási teher felperesre telepítése: ha az alperes azt állítja, hogy a megemelkedett kartellárakat a felperes saját megemelt árain keresztül „egy az egyben” áthárította saját vevőire, itt voltaképpen a kár bekövetkeztenek vitatásával állunk szemben, és a kár körében a bizonyítás a kárt állító felperest terhelne. A magánjogi szankció érvényesítésének hatékonysága érdekében azonban a Tpv. e körben világosan a védekező alperesre helyezi az áthárítás igazolásának ódiumát.

Miután az áreltérítés továbbhárítása szintén igen nehéz bizonyítási kérdéseket vet fel, a Tpv. 88/G § (2) bekezdésének utolsó mondata – a Kártérítési irányelv rendelkezését átültetve – e körben is lehetővé teszi, hogy a továbbhárítás mértékét „a bíróság azt a per összes körülményeinek mérlegelésével, becsléssel határozza meg”.

A másik oldalról azt kell rendezni, hogy a termelési értékesítési láncban a versenyjogi jogsértést elkövető vállalkozástól távolabb elhelyezkedő vevők az állítólagos áreltérítés továbbhárítása okán érvényesíthetnek-e követelést. Miután a jogsértést elkövetőnek a jog megengedi a káráthárításra való hivatkozást, elképzelhetetlen lenne megtagadni az igényérvényesítés lehetőségét azoktól, akikre történő áthárítás okán a jogsértést elkövető adott esetben a közvetlen vevője által kezdeményezett perben sikerrel védekezhet. A Tpv. 88/G § (1) bekezdése szerint a versenyjogi jogsértést elkövetővel szemben pert indító „közvetett” vevő köteles igazolni az áreltérítésből eredő kárait. A Tpv. 88/G §-ának (3) bekezdése ugyanakkor vélelmezni rendeli az áthárítást, és ekként a közvetett vevő károsult mivoltát, ha a közvetett vevő a versenyjogi jogsértővel szemben indított perben igazolja, hogy „a) a jogsértő vállalkozás versenyjogi jogsértést kö-

⁵⁰ Szintén az okozatosság körében kezeli a kérdést: Major 2024, 152.

vetett el,⁵¹ b) a versenyjogi jogsértés áreltérítést eredményezett a jogsértő vállalkozás közvetlen vevőjénél, és c) a közvetett vevő a versenyjogi jogsértés tárgyát képező árut, illetve [...] árut tartalmazó vagy az ilyen áruból származtatott árut vásárolt”.

A Kártérítés irányelv 14. cikkének (2) bekezdése szerinti szabályt átültető normában némileg redundáns a jogsértés bizonyítására utaló szabály (hiszen ahogyan azt fentebb is láttuk: versenyjogi jogsértés igazolása hiányában sem közvetlen, sem közvetett vevő sikerrel nem érvényesíthet kártérítési igényt), egyúttal a megszővegezésből az is világos, hogy e vélelemre csak a közvetett vevő hivatkozhat az általa indított perben; nincsen tehát szó arról, hogy a jogalkotó az áthárítással védekező alperes helyzetét szeretne volna az áthárítást alátámasztó vélelemmel erősíteni.

A kartellkártérítési anyagi jog tehát az okozatosság körében külön kezeli a közvetett okozás (a káráthárítás) kérdését. A szabályok e körben némileg kiegyensúlyozottabbak: a *passing-on defence* megengedése (az USA-ban ez kifejezetten tiltott⁵²) védi a károkozót a többszörös kártérítés veszélyével szemben, ami az elrettentés melletti jogpolitikai szándék fényében méltányos jogalkotói kompromisszumnak tűnik.

8. Közös károkozás

Ami a közös károkozási alakzatot illeti, a magyar jogalkotó már a Kártérítési irányelv átültetését megelőzően is normatívan rögzítette azt az egyébként a Ptk. szabályai-ból is fakadó alapvetést, hogy a versenykorlátozó megállapodásokkal (tipikusan kartellekkel) okozott károk nemcsak a versenyjogban, hanem a magánjogban is többes elkövetési alakzatúak, azaz közös károkozási esetnek minősülnek, és a közös károkozók egyetemlegesen felelnek a kár megtérítéséért.

A kartellek a magánjog oldaláról nézve tulajdonképpen „harmadik személy kárára” kötött megállapodások. Nemcsak arról van tehát szó, hogy a közös károkozók egy egyékes okozati folyamatba illeszkednek, hanem a kartellek esetén kifejezetten egymásról tudva és akarategységben cselekedve fejtik ki károkozó magatartásukat. Szabályozás hiányában sem vetődhetne tehát fel kérdés azzal kapcsolatban, hogy a kartelltagok közös károkozónak minősülnek-e és felelősségük egyetemleges-e. A közös károkozási alakzat és az egyetemleges felelősség rögzítése értelemszerűen azt jelenti, hogy a kartelltagokkal szemben nemcsak a velük szerződött felek indíthatnak keresetet, hanem bármelyik kartelltagtól bármely kartelltag közvetlen vagy közvetett vevője az egyetemleges felelősség alapján kárai megtérítését követelheti. Sőt, ún. *umbrella pricing*-jelen-ség⁵³ folytán az is elképzelhető, hogy a kartellen kívüli fél vásárlói érvényesítenek kártérítési igényt a kartelltagokkal szemben.

⁵¹ Figyeljük itt is meg a magánjogi alaptézis alkalmazhatatlanságát: a versenyjogi jogsértést kell előbb bizonyítani, mert a magánjogi jogellenesség ebből, és nem a kár tényéből fakad.

⁵² Az U.S. Supreme Court 76-404 sz. ítélete: *Illinois Brick Co v. Illinois*, 1977. június 9. [431 US 720 (1977)]. Bacharis 2022, 217.; Smith 2021, 642.

⁵³ Az Európai Unió Bíróságának C-557/12 sz. ítélete: *Kone AG és társai kontra ÖBB-Infrastruktur AG* („Kone-ítélet”); Michael Ströber (2014) Schadensersatzhaftung für Preisschirmeffekte bei Verstößen gegen deutsches oder europäisches Kartellrecht. *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 257.; Jens-Uwe

A kartellkártérítési jogban nem is az egyetemleges felelősség rögzítése a nívum, hanem az az alóli, elsődlegesen versenypolitikai alapú kivételi esetek. E körben a szabályozás rendkívül kazuisztikus, de leegyszerűsítő jelleggel elmondható, hogy az egyetemleges felelősség alóli kivételek megállapítása azt célozza, hogy a kartellkártérítési perek a versenyhatóságokkal való együttműködéstől lehetőleg ne tántorítsák el a vállalkozásokat. Az ún. engedékenységi kérelmezőket tehát a kartellkártérítési jog azzal jutalmazza, hogy főszabály szerint ők csak a saját közvetlen vevőikkel/szállítóikkal szemben felelnek, és egyetemleges felelősségük csak akkor aktiválódik, ha a kartell többi tagja a kártérítés kifizetésére képtelenné válik⁵⁴ (pl. mert időközben csődbe ment). Szintén jogpolitikai alapú az egyetemleges felelősség alóli azon kivételi kör, amely a károsultakkal alternatív vitarendezésre kész feleket igyekszik védeni.⁵⁵ Az egyetemleges felelősség alóli harmadik kivételi kör a kis- és középvállalkozásokat érinti meghatározott, különleges feltételek mellett.⁵⁶

Az egyetemleges felelősök egymás közötti belső elszámolásával kapcsolatban a kartellkártérítési anyagi jog a Ptk.-tól eltérő különleges szabályokat nem fogalmaz meg: e körben tehát a Ptk. 6:524 § (3) bekezdése lesz irányadó.

9. Az elévülés

A kartellkártérítési jog különleges szabályozási csomópontja az elévülés kérdésének rendezése. E körben a Kártérítési irányelv a magyar magánjog testétől teljesen idegen szabályok meghonosítását tette szükségessé ismét csak – ahogyan azt a 33. preambulumbekezdés is kifejti – az igényérvényesítést megkönnyítendő.

A Ptk. 6:22. §-ának (2) bekezdése értelmében az elévülés a követelés esedékessé válásának időpontjában kezdődik. A Ptk. 6:532. § értelmében a kártérítés a károsodás bekövetkeztekor nyomban esedékes. Természetesen minden típusú kártérítési igény esetében az elévülési idő nyugszik, ha a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni a követelést, aminek legtipikusabb esete, hogy a jogosult nem is tud saját károsodásáról vagy tud ugyan a kárról, de nem rendelkezik információval a károkozóról (pl. mert a rendőrség ismeretlen tettes ellen nyomoz). Nemzeti jogunk e szabályai a kartellkártérítési keresetek esetén is megfelelő szabályozási keretnek tűntek, a kártérítési irányelv implementálását követően azonban már nem irányadóak.

A Tpv. 88/T §-ának (1) bekezdése már a Ptk. 6:22. §-ának fundamentális szabályától is eltér, amikor rögzíti, hogy *„[a] versenyjogi jogsértésből eredő kártérítési igény elévülési ideje akkor kezdődik, amikor a versenyjogi jogsértést megvalósító magatartás megszűnt, és a károsult tudomást szerez vagy kellő gondosság mellett tudomást szerezhetett volna a) a jogsértő magatartásról és arról, hogy az versenyjogi jogsértésnek mi-*

.....

Franck (2015) Umbrella Pricing and Cartel Damages under EU Competition Law. *European Competition Journal*, 11, 135.

⁵⁴ Tpv. 88/I § (1)–(3) bekezdései.

⁵⁵ Tpv. 88/F §.

⁵⁶ Tpv. 88/H § (2)–(4) bekezdései.

nősül, b) a jogsértéssel okozott kárról, és c) a jogsértő vállalkozás személyéről.” Itt tehát egyfajta „minősített tudomásszerzésről” van szó, hiszen annak nemcsak tényekre, hanem azok jogi minősítésére is ki kell terjednie!

Dicsérni kell a magyar jogalkotót, hogy nem esett abba a csapdába, hogy a fenti komplikált mondatba belekombinálta volna az „esedékesség” kifejezést. Továbbra is igaz tehát, hogy a versenyjogi jogsértéssel okozott kár megtérítésére vonatkozó követelés (mint minden más kártérítési követelés) a kár bekövetkeztekor nyomban esedékessé válik (Ptk. 6:532. §), azonban az elévülés – magánjogi dogmatikánkban meglehetősen szokatlanul – ekkor (még) nem kezdődik el! Akár több évig tartó időszakra is beáll egy *interregnum* állapot, amikor fennáll egy esedékes követelés, azonban annak elévülése a Tptv. 88/T § (1) bekezdése értelmében nem kezdődött meg. A követelés esedékes, érvényesíthető, de bírósági kikényszeríthetősége nem „öregszik”.

A Tptv. 88/T § (1) bekezdésében foglalt kumulatív feltételek [amelyek lényegében szó szerint megegyeznek a Kártérítési Irányelv 10. cikke (2) bekezdésének elemeivel] jelzik, hogy a jogalkotó az úgynevezett *follow-on*-típusú igényérvényesítésekre modellezett. A Tptv. 88/T §-ának szabályai ugyanis főként abban az esetben bírnak értelemmel, ha a versenyjogi jogsértést először egy versenyhatóság állapítja meg jogerősen: egy ilyen döntés alapján képes a károsult tudomást szerezni (vagy minősülhet úgy a károsult, hogy kellő gondosság mellett tudomást szerezhetett volna) magáról a jogsértő magatartásról és annak jogi minősítéséről (hogy ti. versenyjogi jogsértésről van szó), illetve arról a tényről, hogy a jogsértéssel károsodhatott, illetve a jogsértő vállalkozások kilétéről.

Amennyiben egy vállalkozás *stand alone* igényérvényesítéssel próbálkozik, keresetében egy esedékes követelést érvényesít, amelynek elévülése azonban még nem feltétlenül kezdődött meg: kérdéses ugyanis, hogy a Kártérítési irányelv 10. cikkének (2) bekezdését és a Tptv. arra alapított 88/T §-ának (1) bekezdését akként kell-e értelmezni, hogy az elévülés megindulásához szükséges szubjektív elem (tudomásszerzés) mindenképpen fennáll-e, ha az adott fél legalább a per megindításáig eljut. Mindenesetre úgyszólván az elévülési kifogást felhozó alperesre fog hárulni a Tptv. 88/T § (1) bekezdésében foglalt kumulatív feltételek (a „minősített tudomásszerzés”) igazolása. Az elévülést a bíróság hivatalból a kartellkártérítési perekben sem veheti figyelembe [Ptk. 6:23. § (4) bekezdése].

Szintén az alapvető magánjogi dogmatikától eltérően rögzíti a Tptv. 88/T §-ának (2) bekezdése, hogy valamely versenyhatóság eljárás indítása, illetve az azt követő esetleges közigazgatási peres eljárás befejezését követő egy évig az elévülés nyugszik. Ha esetleg tehát a jogosult valamely forrásból tudomást szerez a jogsértésről, az elszenvetett károkról és a károkozók kilétéről, és ekként az elévülés megkezdődik, ám az öt-éves elévülési időn belül versenyhatósági eljárás indul (vagy még tart), az ennek jogerős lezárását követő egy évig az elévülés nyugszik. Ilyenkor tehát úgy kell tekinteni, hogy az igényérvényesítés a Ptk. szóhasználatával: akadályoztatva van. A Ptk. 6:24. § (2) bekezdése értelmében ha az elévülés nyugszik, az akadály megszűnésétől számított

egyéves határidőn belül a követelés akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél kevesebb van hátra.

Érdekes, az anyagi és eljárási jog metszéspontjában elhelyezkedő speciális szabályt tartalmaz a Kártérítési irányelv 18. cikke az önkéntes vitarendezés tekintetében, amelyet a Tptv. 88/T § (3) bekezdése akként vesz át, hogy az alternatív vitarendezési eljárásban résztvevő vállalkozás tekintetében az eljárás befejezéséig az elévülés nyugszik.

Különleges szabály hiányában a Ptk.-nak az elévülés megszakadására vonatkozó rendelkezései a kartellkártérítési perekben is alkalmazandók, azaz pl. megszakítja az elévülést a kötelezetti tartozáselismerés, a felek közötti bármifajta megállapodás (egyezőség), illetve a kártérítési igény bírósági eljárásban történő érvényesítése [már ha az elévülés ekkorra egyáltalán a Tptv. 88/T § (1) bekezdése értelmében megkezdődött], és végül megszakítja az elévülést a kártérítési követelés csődeljárásban történő bejelentése.

10. A kartellkártérítési eljárásjog

A fentiekén túlmenően a versenyjogi szabályok magánérdekű kikényszerítése bizonyos különleges eljárási szabályokat is szükségessé tesz, elsősorban a bizonyítás körében, ezért beszélhetünk tulajdonképpen kartellkártérítési eljárási jogról is. A kartellkártérítési eljárásjog szerepelhetne akár különleges perként is a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényben („Pp.”; a Különleges eljárásokról szóló Hetedik részben), ehelyett az eljárási szabályok a Tptv.-ben szerepelnek. Érdekes módon a Tptv. vonatkozó rendelkezése a Pp.-ről nem emlékezik meg, és csak a Ptk. kártérítési anyagi jogi szabályaihoz képest nyilvánítja magát *lex specialis*-nak, ettől függetlenül azonban természetesen abból kell kiindulni, hogy a Tptv. vonatkozó eljárásjogi rendelkezései a Pp.-hez képest is különleges rendelkezéseknek minősülnek, így a Pp. szabályait az ilyen típusú kártérítési perekben a Tptv.-ben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

Miután a jelen összefoglaló a kartellkártérítési jog anyagi jogi rendelkezéseire fókuszál, csak felvillanásszerűen állhatnak itt a kartellkártérítési eljárásjog specialitásai. E specialítások kiindulója alapja szintén az a jogpolitikai megfontolás, hogy a kartellkártérítési perek a versenyjogi normák kikényszerítésének minősülnek, így fontosabb szempont velük kapcsolatban a versenyjogi jogsértés megállapítása, és az ezzel kapcsolatos elrettentés, mint valamely magánjogi sérelem magánjogi eszközökkel történő reparálása.

Mivel tehát a hangsúly a versenyjogi jogsértéssel szembeni fellépésen van, a kartellkártérítési eljárások kardinális eleme a jogsértés megállapításához szükséges tényállás bizonyíthatósága, elsősorban is a *stand-alone*-típusú igényérvényesítések esetében. Az ilyen jellegű perekben tehát a jognak az információs aszimmetria által sújtott felet kell támogatnia a bizonyítási eszközök megszerzésében és felhasználásában. A Kártérítési irányelv ezért irányzott elő szabályozást egyrészt az ún. bizonyítékfeltárás⁵⁷ körében a tipikusan *stand alone*-típusú kártérítési perekre, másrészt pedig a versenyhi-

⁵⁷ Kártérítési irányelv, 5. cikk, Tptv. 88/J–88/L §-ai.

vatalok eljárási aktáihoz történő hozzáférést érintő szabályokat⁵⁸ a *follow-on*-típusú igényérvényesítések esetére.

Szintén a kartellkártérítési eljárás jog fontos szabályozási csomópontja a polgári perben eljáró bíróságok, és az esetleg korábban vagy időközben eljáró, vagy eljárni kívánó versenyhatóságok közötti hatásköri összeütközések rendezése,⁵⁹ illetve az együttműködés szabályozása. Értelemszerűen a legfontosabb szabályozási cél, hogy a versenyjogi jogsértés megállapítása tekintetében a versenyhatósági döntéssel ellentétes polgári bírósági ítélet ne születhesse. Egyidejű eljárás esetén tehát a versenyjogi szabályok közhatalmi kikényszerítéséért felelős hatóságoké az elsőbbség.

Szintén a bíróságok és a versenyhatóságok együttműködésének sajátos eljárási esete köré a versenyhatóságok *amicus curiae* hatásköre: a Gazdasági Versenyhivatal a polgári perben ugyan nem fél, de a „bíróság barátjaként” mind a jogsértés megállapíthatósága⁶⁰ körében, mind a kár bekövetkezte, mind a mértéke és az okozati összefüggés⁶¹ kapcsán jogosult kifejezni álláspontját.

11. Összegzés

Mára világosan kijelenthető, hogy a kartellkártérítési (pontosabban: az antitruszt versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető kártérítési igényekre vonatkozó) szabályanyag a Kártérítési irányelvvel és annak hazai átültetésével végleges normatív tartalmat kapott. Olyan ágazati kártérítési anyagi jogról van szó, amely nem egyszerűen az ágazati specifikumokat kezeli, hanem önálló küldetéssel bír, és amelyre a versenypolitika a versenyjogi szabályok fontos kikényszerítési eszközeként tekint.

E jogpolitikai háttér okán a kartellkártérítési anyagi jog csak „félíg magánjog”: a másik felében gazdasági közjog. Ez szüli a magánjogi szabályozási feszültséget is, hogy ti. a szabályanyag a magánjog eszközeivel kíván versenypolitikai célokat elérni.

E szabályanyag az uniós harmonizációs alapok miatt stabil, tartalma pedig az uniós és a tagállami gyakorlatban bomlik ki. A tételes jogi alapok módosítása nem várható, így az egyes nyitott értelmezési kérdésekre a bírói gyakorlatnak kell megtalálnia a választ. A szükséges jogértelmezés során a fent többször emlegetett jogpolitikai megfontolások miatt a teleológiai interpretáció – a textus és a kontextus mellett – nagyobb jelentőséget kap.

Summa summarum: a kartellkártérítési anyagi jog a magánjog testén belül teljesen autonóm egység.

⁵⁸ Kártérítési irányelv, 6–7. cikk, Tpv. 88/M–88/P §-ai.

⁵⁹ Tpv. 88/B §, elsősorban is annak (7) bekezdése; illetve a Tanács 1/2003 EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról, 16. cikk.

⁶⁰ Tpv. 88/B § (2) bekezdése.

⁶¹ Kártérítési irányelv, 17. cikk (3) bekezdés, Tpv. 88/S § (1)–(5) bekezdése.

Ujhelyi Dávid¹

A Kártérítési irányelv átültetése tíz év távlatából

1. Bevezetés

A versenyjogi jogsértés elleni fellépés két klasszikus iránya a közjogi- és magánjogi jogérvényesítés. Az angolszász országokban, különösen az Egyesült Államokban² a magánjogi útnak igen komoly hagyománya van, ebből fakadóan az igények túlnyomó többségét ilyen módon érvényesítik. A kontinentális országokban – néhány kivételtől eltekintve³ – ugyanakkor sokkal inkább a közjogi, hatósági jogérvényesítés dominanciája figyelhető meg.⁴ Hiba lenne ugyanakkor az igényérvényesítés két útjának egymáshoz való viszonyát – a kodifikátor szemüvegén keresztül – Szküláához és Kharübdiszhez hasonlítani; a jogalkotói cél ugyanis nem az, hogy két, egyaránt elkerülendő opció között utat találjunk, hanem az, hogy a köz- és magánjogi jogérvényesítés tekintetében irányadó normaanyagot úgy alkossuk meg,

¹ Főosztályvezető, Versenyjogi és Szellemi Tulajdonjogi Főosztály, Igazságügyi Minisztérium. Egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar. A jelen tanulmányban kifejtett gondolatok a szerző saját véleményét tükrözik, azok nem azonosak a fenti intézmények álláspontjával.

² Miks Anna (2012) Az engedelkenységi iratok kezelésével kapcsolatos legújabb fejlemények. *Versenytükör*, VIII(1), 5. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1000133/gvh_kiadvanyok_versenytukor_lapszamok_1201_120730.pdf, és Kopácsi István (2017a) Engedelkenység és ex officio eljárások egymásra hatása. *Versenytükör*, XIII(1), 22. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1036743/Versenytukor_2017_1.pdf.

³ Gustavo Andres Martin Martin (2021) Quantifying Damages in Cartel Cases: The Spanish Courts' Approach to the Trucks Cartel. *Mass Claims*, No. 2, 125.

⁴ Szabó Péter (2015) A versenyjog megsértésén alapuló kártérítési igények magánjogi érvényesítésének néhány időszerű kérdése. *Versenytükör*, XI(2), 49, 51. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1033058/Versenytukor_201502.pdf.

hogy azok egymással pozitív kölcsönhatásban, egymást kiegészítve, egymás hatékonyságát erősítve működjenek.⁵

Pontosan ilyen irányú jogalkotói erőfeszítés eredménye volt a 2014. november 26. napján elfogadott, *a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról* szóló, 2014. november 26-ai 2014/104/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv („Kártérítési irányelv”), amelynek (6) preambulumbekzdése⁶ ugyancsak ezt az egymást erősítő kölcsönhatást stabilizálja. A vertikális és minimumharmonizációnak egyaránt tekinthető Kártérítési irányelv a két jogérvényesítési út közül a magánjogra vonatkozó új szabályok lefektetése útján igyekezett olyan egyensúlyt találni⁷ a két, egymást kiegészítő rendszer között, amelytől a jogirodalom általában a magánjogi kártérítési igények számának – legalább visszafogott mértékű⁸ – szárbá szökkenését várta.⁹ Különösen igaz ez arra tekintettel, hogy 2014 előtt a bíróságok előtt csak elvétve voltak azonosíthatók ilyen ügyek.¹⁰ Talán nem túlzás párhuzamba állítani e körben az uniós jogalkotó versenyjogi erőfeszítéseit a szellemi tulajdonjogi, ezen belül is szerzői jogi jogharmonizációs tevékenységével, ahol az alkotómunka ösztönzése – a versenyjogi szabályok legteljesebb érvényesüléséhez hasonlóan – fogja össze és hidalja át a két klasszikus érdekelődő, a szerző és egyéb jogosultak, valamint a felhasználók érdekei között húzódo ellentétet.¹¹ Nem véletlen talán, hogy a Kártérítési irányelvet hasonlították már egy, az azt tíz évvel megelőző, szellemi tulajdonjogi tárgyú jogforráshoz, *a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről* szóló, 2004. április 29-ei 2004/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvhez (közismert nevén Jogérvényesítési irányelvhez) is.¹²

A Kártérítési irányelv elfogadása óta több mint tíz év eltelt, jövő decemberben pedig már az azt átültető, *a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról* szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint *a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereske-*

⁵ Kopácsi István (2017b) A magánjogi és közjogi jogérvényesítés viszonya. *Versenytükör*, XIII(2), 40. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1037491/Versenytukor_201702.pdf.

⁶ Kártérítési irányelv (6) preambulumbekzdés „A hatékony magánjogi jogérvényesítést célzó polgári jogi keresetek és a versenyhatóságok általi hatékony közjogi jogérvényesítés biztosítása érdekében a két eszköznek kölcsönhatásban kell lennie egymással, így biztosítva a versenyjogi szabályok legteljesebb érvényesülését.”

⁷ Zavodnyik József (2016) Egyensúlyemelés. A versenyjogi kártérítés irányelv átültetésének egyes kérdései. *Versenytükör*, XII(Különszám), 61. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1035215/Versenytukor_2016_kulonszam_IV.pdf.

⁸ Szabó 2015, 60.

⁹ Tóth Tihamér (2020) Jogharmonizáció a magyar versenyjog elmúlt 30 évében. Állam- és Jogtudomány, LXI(2), 84. Elérhető: <https://szakcikkkadatbazis.hu/doc/5793866>.

¹⁰ Zavodnyik 2016, 65. és Kopácsi 2017b, 49.

¹¹ Pogácsás Anett (2017) *Különbözőség az egységben: A szerzői jogi szabályozás differenciálódásának hatása a jogterület szerepére és hatékonyságára*. Budapest: Pázmány Press, 133–188. Elérhető: https://publikacio.ppke.hu/id/eprint/1495/1/Dokt_Ert_15_Pogacsas.pdf.

¹² Hegyemi-Barakonyi Zoltán, Horányi Márton (2013) A Bizottság versenyjogi jogsértéseken alapuló kártérítési perekre vonatkozó irányelvtervezete. *Versenytükör*, IX(2), 6. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1000130/GVH_VT_2013_2.pdf.

delmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény módosításáról szóló 2016. évi CLXI. törvény („Módtv.”) tízéves évfordulóját is ünnepelhetjük. Ezen – részben már eltelt, részben még előttünk álló – évfordulók több tekintetben is lehetőséget kínálnak a reflexióra. Egyrészt érdemesnek tűnik annak felidézése, hogy a Kártérítési irányelv megalkotását milyen uniós és hazai előzmények keretezték, milyen körülmények, elvárások és célok metszeteként fogant a jogforrás. Másrészt ugyancsak érdemesnek látszik az előzmények fényében annak összefoglalása, hogy – ismét uniós és hazai szinten – milyen újdonságokat hordozott a Kártérítési irányelv, és ennek fényében milyen eredményeket várt tőle a kortárs jogirodalom. Végezetül, meglátásunk szerint komoly hozzáadott értéket képviselhet annak összegzése, hogy az Európai Unió Bírósága („EUB”) termékenynek mondható joggyakorlata¹³ hogyan formálta a magánjogi igényérvényesítés, és különösen a kártérítési perek gyakorlatát és hatékonyságát.

Jelen tanulmány alapvetően az érintett jogforrásokra, a hazai és külföldi jogirodalomra és értelemszerűen az EUB releváns döntéseire építve ezen vezérfonalat követve igyekszik feltárni a Kártérítési irányelv múltját és jelenét, amelyet a jogforrás céljainak beteljesülésére, esetleges további teendőkre fókuszáló konklúzió zár.

2. A Kártérítési irányelv előzményei, elfogadása és átültetése

Kevés uniós jogforrás készül el érdemi előzmények nélkül, de a Kártérítési irányelvhez különösen hosszú út vezetett. Az Európai Bizottság 2004 óta – azaz már tíz évvel az irányelv elfogadása előtt – dolgozott a magánjogi jogérvényesítéshez kapcsolódó jogforrás előkészítésén,¹⁴ ugyanakkor az első, kézzelfogható eredményként az *EK antititrősz szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről* szóló, 2005. évi Zöld Könyv azonosítható,¹⁵ amelynek célja volt a kártérítési igények hatékonyabb kezelésének főbb akadályainak azonosítása, valamint a keresetek kezelésének javítására irányulóan lehetséges észrevételeket és intézkedések megfogalmazása. Ennek körében összesen kilenc témakörben fogalmaz meg javaslatokat,¹⁶ amelyek eredője egészen az EUB *Courage*-ügyben hozott, a kártérítéshez való jogot elismerő ítéletéig¹⁷ vezethető vissza.

Következő lépésként a kártérítési keresetekkel kapcsolatos 2008. évi Fehér Könyv¹⁸ azonosítható, amely a Zöld Könyv javaslatai és a kapcsolódó konzultációk alapján to-

¹³ A jelen tanulmányt megalapozó kutatás huszonegy releváns jogesetet azonosított, a teljesség igénye nélkül.

¹⁴ Tóth 2020, 83.

¹⁵ Európai Bizottság (2005) Zöld Könyv – Az EK antititrősz szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről, {SEC(2005) 1732}, COM/2005/0672 végleges („Zöld Könyv”). Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/HTML/?uri=CELEX:52005DC0672>.

¹⁶ Zöld Könyv: a bizonyítékokhoz való hozzáférés, vétkesség, károk, a kár áthárításán alapuló védekezés (*passing-on defence*), fogyasztói érdekvédelem, perköltség, a hatóságok általi és a magánfelek általi jogérvényesítés koordinációja, joghatóság és az alkalmazandó jog, egyéb kérdések.

¹⁷ A Bíróság C-453/99. sz. ítélete: *Bernard Crehan és a Courage Ltd és társai* (Courage-ítélet), 26–27. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-453/99>.

¹⁸ Európai Bizottság (2008) Commission staff working paper accompanying the White paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules, {COM(2008) 165 final}, {SEC (2008) 405} {SEC (2008)

vábbi megoldási javaslatokat fogalmaz meg arra, hogy a magánjogi jogérvényesítés érdemi komplementere lehessen a hatósági útnak. A Zöld Könyvhöz képest szignifikáns mértékben részletesebb Fehér Könyv nyolc érdemi fejezetben¹⁹ fogalmazza meg saját javaslatait, olyan témakörökben, amelyek később a Kártérítési irányelv végső szövegében is megjelennek majd. A Fehér Könyv megállapításai reflektálnak az EUB időközben született ítéleteire, amelyek közül a *Manfredi*-ügyben született döntés tekinthető kiemelkedő jelentőségűnek, amely ugyancsak elismerte a kártérítéshez való jogot, egyúttal leszögezte, hogy releváns uniós (akkor: közösségi) szabályozás hiányában az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata megállapítani a kártérítési jog gyakorlására irányadó szabályokat, kijelölve ezzel a tagállamok mozgásterét és feladatait.²⁰

Kétségtelen, hogy a Zöld és Fehér Könyvekben megfogalmazott javaslatok időszerűek és érdemiek voltak, és bár kötelező jelleggel nem bírtak – tehát *soft law*-jellegű dokumentumokról van szó –, befolyásolták a tagállami versenyjogi szabályozást. Ugyanakkor nem mondható el, hogy a megfogalmazott javaslatok mindegyike beépítésre került volna a Kártérítési irányelvbe; voltak ugyanis olyan, vélhetően a tagállamok között is vitákat generáló vagy nehezen körüljárható témakörök, amelyek tekintetében már a Kártérítési irányelvet megelőző javaslat²¹ kidolgozása során is egyértelmű volt, hogy napirendre vételük csak elnehezítené a jogalkotási folyamatot.²² Jó példa erre a kollektív igényérvényesítés és a kárszámítás témaköre – bár utóbbit a Kártérítési irányelv érintőlegesen szabályozza –, ezekben a kérdésekben ugyanis az Európai Bizottság

.....

406} SEC/2008/0404 final („Fehér Könyv”). Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008SC0404>.

¹⁹ Kollektív jogorvoslat, bizonyítékokhoz való hozzáférés, a versenyhatóságok által hozott döntések elismerése, vétkesség, kárdefiníció, a kár áthárításán alapuló védekezés, elévülés, perköltség, az engedékenység és a kártérítési per összefüggései.

²⁰ A Bíróság C-295/04–C-298/04. sz. egyesített ügyekben hozott ítélete: *Vincenzo Manfredi kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA* (C-295/04), *Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA* (C-296/04) és *Nicolò Tricarico* (C-297/04) és *Pasqualina Murgolo* (C-298/04) kontra *Assitalia SpA*. (Manfredi-ítélet), rendelkező rész. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-295/04>.

²¹ Javaslat a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról. COM/2013/0404 final. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013PC0404>.

²² Szupera Blanka et al. (2020) Towards a harmonised collective redress mechanism for the private enforcement of EU competition law. *ERA Forum*, 21(2), 273.

(„Bizottság”) jogalkotási javaslat helyett, még a Kártérítési irányelv elfogadását megelőzően, két közleményt²³ és egy ajánlást²⁴ tett közzé.²⁵

Említést érdemel még az EUB két további olyan döntése is, amely a Kártérítési irányelv elfogadását megelőzően tovább erősítette a magánjogi igényérvényesítés lehetőségét. Egyrésztől az *Europese Gemeenschap kontra Otis*-ügyben az EUB egyértelművé tette, hogy a Bizottság képviseleti joggal rendelkezik a magánjogi kártérítési kérdésekben.²⁶ Másrésztől releváns a *Kone*-ügyben hozott döntés is, amely az uniós joggal ellentétesnek minősítette az olyan tagállami szabályozást, amelynek alapján kizárt, hogy valamely, kartellben részt vevő vállalkozást polgári jogi felelősség terheljen az abból eredő károkért, hogy az e kartellben részt nem vevő másik vállalkozás az említett kartell tevékenységére tekintettel az árait magasabban állapította meg, mint amilyen árakat a kartell hiányában alkalmazott volna.²⁷

A Kártérítési irányelv ezen előmunkálatokat követően került elfogadásra, átültetésének²⁸ határideje 2016. december 27. napja volt, a hazai transzpozíciót megvalósító Módtv. 2016. december 17. napján, tehát tíz nap ráhagyással lépett hatályba.²⁹ Tekintettel arra, hogy az átültetési határidőt csupán két tagállam tudta tartani,³⁰ valamint a Bizottságnak a Kártérítési irányelv 20. cikkében foglalt felhatalmazás alapján szüle-

²³ Európai Bizottság (2013a) A kollektív jogorvoslat horizontális európai kerete felé. Közlemény, COM/2013/0401 final. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013DC0401>, és Európai Bizottság (2013b) A Bizottság közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben a károk számszerűsítéséről. Közlemény, 2013/C 167/07. Elérhető: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013XC0613\(04\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013XC0613(04)).

²⁴ Európai Bizottság (2013c) A Bizottság ajánlása az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről. Ajánlás, 2013/396/EU. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013H0396>.

²⁵ Szabó 2015, 52. és Hegymegi-Barakonyi, Horányi 2013, 5.

²⁶ A Bíróság C-199/11. sz. ítélete: *Europese Gemeenschap kontra Otis NV és társai* (Europese Gemeenschap kontra Otis-ítélet), 77. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-199/11>, és Kuritár Dávid (2013) Az Európai Bizottság kettős szerepe a magánjogi jogérvényesítésben. *Versenytükör*, IX(1), 39. Elérhető: https://www.gyh.hu/data/cms1000131/Versenytukor_2013_I.pdf.

²⁷ A Bíróság C-557/12. sz. ítélete: *Kone AG és társai kontra ÖBB-Infrastruktur AG* (Kone-ítélet), 37. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-557/12>, és Verebesné dr. Verzár Éva Mária (2019) A versenyjogi jogsértés folytán fennálló kártérítési követelések sorsa a finn aszfaltkartellügy kapcsán hozott ítélet tükrében. *Versenytükör*, XV(2), 90. Elérhető: https://www.epa.hu/04900/04915/00046/pdf/EPA04915_versenytukor_2019_2.pdf?page=91.

²⁸ Bővebben lásd Barry J. Rodger, Miguel Sousa Ferro, Francisco Marcos szerk. (2018) *The EU Antitrust Damages Directive: Transposition in the Member States*. Oxford University Press.

²⁹ Miskolczi Bodnár Péter (2017a) Versenyjogsértéssel okozott károk megtérítése – egy a magyar jog számára iránymutató irányelv átültetése. In: Gombos Katalin (szerk.) *A versenyjog legújabb fejleményei – európai uniós kitekintéssel*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 42. Elérhető: https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/web_PDF_A_versenyjog_legujabb_fejlemenyei.pdf.

³⁰ Gyebrovski Zsolt Dániel (2023) Versenyjogi kártérítési perek – a közjog és a magánjog határmezsgyéjén. *Külgügyi Műhely*, V(1–2.), 52. Elérhető: https://real.mtak.hu/171175/7/2023_1-2_szam_2_cikk.pdf.

tett jelentése³¹ szerint 21 tagállam az átültetési határidőt követően ültette át a jogforrást (az utolsó átültetésekre 2018-ban került sor),³² elmondható, hogy az átültetési folyamat nem minden tagállamban zajlott zökkenőmentesen.

A Kártérítési irányelv felépítését tekintve jól azonosítható jogalkotási célok, jogintézmények – Zavodnyik remek megfogalmazásával élve zárókövek³³ – köré épül; ezek: a teljes kártérítéshez való jog; a bizonyítékok feltárása (*disclosure*); a nemzeti határozatok kötőereje; az engedékenységekben résztvevő vállalkozások és a KKV-k speciális helyzete a kártérítési perben; az elévülés; az egyetemleges felelősség; az árnövekedés továbbhárításával kapcsolatos védekezés lehetősége (*passing-on defence*); a kár számszerűsítése és az önkéntes vitarendezés.³⁴

Tekintettel arra, hogy a Kártérítési irányelv részletes elemzését a jogirodalom már annak elfogadásakor, illetve azt követően részletesen megtette,³⁵ ehelyütt csupán azon jogintézmények kiemelésére szorítkoznánk, amelyek jelentősége, hozzáadott értéke már az irányelv elfogadásakor is kiemelkedő volt.

1. *Bizonyítékok feltárása (disclosure)*. A bizonyítékok feltárásával kapcsolatos kötelezettség érdemel elsőként kiemélést. Előfordulhat ugyanis, hogy a károsultnak igénye érvényesítéséhez olyan bizonyítékra van szüksége, amely az alperes birtokában van. A Kártérítési irányelv 5–6. cikkei hivatottak ezen helyzetet rendezni, amelynek alapján, kérelemre, az ellenérdeklő fél vagy harmadik személy kötelezhető a nála fellelhető bizonyíték feltárására, ugyanakkor ezen kötelezettség a legpontosabban és legszűkebben meghatározott bizonyítékok tekintetében, és csak az arányos mértékig állhat fenn. Ezen rendelkezés ugyanakkor közel sem előzmény nélküli, ahogyan láthattuk, a Zöld és Fehér Könyvek egyaránt foglalkoznak a kérdéssel, továbbá az EUB korábbi döntéseit is figyelembe vették a kodifikációs munka során. A *Pfleiderer*-ügyben az EUB kimondta, hogy nem ellentétes az uniós joggal az, ha a kárigényt érvényesítő fél

³¹ Európai Bizottság (2020) Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the implementation of Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union. SWD(2020) 338 final, 2. („Jelentés”) Elérhető: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14083-2020-INIT/en/pdf>.

³² Jelentés 10. és Philipp Kirst (2020) The Temporal Scope of the Damages Directive: A Comparative Analysis of the Applicability of the New Rules on Competition Infringements in Europe. *European Competition Journal*, 16(1), 98.

³³ Zavodnyik 2016, 59–61.

³⁴ Tóth András (2022) *Kortárs magyar versenyjog*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 93.

³⁵ A teljesség igénye nélkül lásd a jelen tanulmányban hivatkozott forrásokat, különösen Jerney Leona (2017) A kartelljogi jogsértések magánjogi jogkövetkezményei. In: Gombos 2017, 53–55. Elérhető: https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/web_PDF_A_versenyjog_legujabb_fejlemenyei.pdf; Miguel Sousa Ferro, Rita Luis Leitão (2020) Portuguese Competition Law Goes Private: Two Years into the Transposition of the Damages Directive. *European Competition and Regulatory Law Review*, 4(2), 147–149.; Nedeczky Anna (2013) Donau Chemie ügy (C-536/11): Tag der offenen Akten, avagy élet a Pfeleiderer után – újabb döntés engedékenység versus kártérítés témában. *Versenytikör*, IX(2), 96. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1000130/GVH_VT_2013_2.pdf. Miskolczi Bodnár 2017a, 27–34.

hozzáférést kap az engedékenységi keretében átadott dokumentumhoz,³⁶ ugyanakkor a tagállami jogalkotó feladata a hozzáférés feltételeinek szabályozása.³⁷ Ez ugyanakkor annak deklarálását is jelentette, hogy az engedékenységi iratok nem élveznek abszolút védelmet.³⁸ A *Donau Chemie*-ügyben pedig megállapításra került, hogy az engedékenységi program keretében benyújtott iratokba való, az eljárásban részt nem vevő, a jogsértő vállalkozás ellen kártérítési keresetet indítani kívánó károsult által történő betekintés tekintetében a nemzeti jogot nem lehet úgy kialakítani, hogy „*az kizárja annak lehetőségét, hogy a nemzeti bíróságok esetről esetre elvégezhessek*” a felmerülő érdekek, pl. a közérdek vagy más személyek jogos érdekeinek ütközésével kapcsolatos mérlegelést.³⁹ A Kártérítési irányelv fekete, szürke és fehér listás szabályozása⁴⁰ kapcsán fel is merült, hogy nem eredményezi-e a mérlegelési jog korlátozását vagy kizárását (ezáltal az EUB gyakorlatával ellentétes szabályozást), ám a hazai szakirodalom ugyanakkor nem látott ebben kivetnivalót.⁴¹

2. *Engedékenység.* A jelen tanulmányban már hivatkozott egyensúlyteremtő szándék talán az engedékenység vonatkozásban érhető a leginkább nyomon, a magán- és közjogi út⁴² között az engedékenység kérdésében ugyanis komoly ellentét feszül: az engedékenységben sikeresen résztvevő vállalkozás a versenyfelügyeleti eljárás eredményeként megszülető döntés körében igen komoly mentességekben, illetve kedvezményekben részesülhet azért cserébe, hogy olyan versenyjogi jogsértést hoz az eljáró versenyhatóság tudomására, amelyről korábban nem tudott, és a jogsértés feltárása tekintetében együttműködik. A jogsértést megállapító döntés ugyanakkor alapot ad a jogsértésből fakadóan károsultak számára, hogy ún. *follow-on* (magyarul: követő) keresetek⁴³ útján, magánjogi alapon reparációt keressenek a jogsértővel szemben. Tehát amíg az engedékenységben sikeresen résztvevő vállalkozás a közjogi szankciók alól

³⁶ Nagy Aranka Dóra (2012) Az engedékenységi programok védelme vs. kártérítéshez való jog. *Versenytiükör*, VIII(1), 46–51. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1000133/gvh_kiadvanyok_versenytiukor_lapszamok_1201_120730.pdf.

³⁷ A Bíróság C-360/09. sz. ítélete: *Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt* (Pfleiderer-ítélet), 32. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-360/09>.

³⁸ Szabó 2015, 53.

³⁹ A Bíróság C-536/11. sz. ügyben hozott ítélete: *Bundeswettbewerbssbehörde kontra Donau Chemie AG és társai* (Donau Chemie-ítélet), 35, 41, 44 és 49. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-536/11&language=EN> és Nedeczky 2013, 97.

⁴⁰ Kártérítési irányelv 6. cikk és Kopácsi 2017b, 43.

⁴¹ Hegymegi-Barakonyi, Horányi 2013, 9.

⁴² Bővebben lásd Nagy Csongor István (2021) *A kartelljog dogmatikai rendszere*. Budapest: HVG-Orac. Elérhető: https://jog.tk.hu/uploads/files/NagyCsongorIstvan_Kartelljog.pdf és Sárai József, Szilágyi Gabriella (2014) A tagállami versenyhatóságok általi uniós versenyjogi jogérvényesítés egyes intézményi és eljárási kérdései. *Versenytiükör*, X(2), 21–29. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1030113/Versenytiukor_2014_2.pdf.

⁴³ Teleki Lóránt (2021) A versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos magánjogi jogérvényesítés uniós és hazai tapasztalatai. In: Valentiny Pál et al. szerk. *Verseny és szabályozás 2021*. Budapest: KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 70. Elérhető: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2022/01/vesz2021_2-TelekiL.pdf.

részben vagy egészben mentesülhet,⁴⁴ addig ezzel egyidejűleg kitetté teheti magát a kártérítési igényeknek.⁴⁵ A Kártérítési irányelv célja az,⁴⁶ hogy a két jogérvényesítési út kiegészítse, és ne akadályozza egymást, így az engedékenységgel kapcsolatos kérdések mindenképpen beavatkozást igényeltek. Ilyen volt például, hogy az engedékenységekben sikeresen résztvevő vállalkozás tekintetében a kártérítési eljárásban bizonyítékok feltárásával kapcsolatos kötelezettség korlátozott, a Kártérítési irányelv számukra kedvezményesebb szabályokat tartalmaz az egyetemleges felelősség vonatkozásában, és korlátozza a kárfelelősségüket is.⁴⁷ Hasonlóan kedvezményes helyzetbe kerültek a KKV-k is a Kártérítési irányelv transzpozíciója nyomán.⁴⁸

3. *Határozatok kötőereje.* Ugyancsak releváns újdonságnak számított a versenyhatósági határozatok kötőerejével kapcsolatos rendelkezés. A magánjogi kártérítési igények érvényesítését jelentősen megkönnyíti, ha a *follow-up* keresetekkel kapcsolatos peres eljárásokban a felperesnek a jogsértés tényét már nem kell bizonyítania a bíróság előtt.⁴⁹ Ezt a célt szolgálja a Kártérítési irányelv 9. cikke, amely szerint a valamely nemzeti versenyhatóság vagy felülvizsgálati bíróság által hozott jogerős határozatban megállapított versenyjogi jogsértés megtörténte nem vitatható a kártérítés perben, amely rendelkezés áttételesen ugyancsak a közjogi és magánjogi jogérvényesítési közötti viszony rendezésére törekszik.⁵⁰ Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy a korábbi hatósági döntés csak a jogsértéskérdésben köti a bíróságot, minden más tekintetben megmarad a mérlegelési jogköre.⁵¹ Más tagállam versenyhatósága által hozott határozat esetében konkrét kötőerő nincsen, ugyanakkor a döntésre versenyjogi jogsértés megtörténtének *prima facie* bizonyítékaként lehet hivatkozni.⁵²

4. *Passing-on defense.* A Kártérítési irányelv 12–13. cikke foglalkozik az árnövekedés továbbhárításának kérdésével, illetve az ezzel kapcsolatos peres védekezési lehető-

⁴⁴ Jurgita Malinauskaite (2020) *Harmonisation of EU Competition Law Enforcement*. Svájc: Springer, 208.

⁴⁵ Miskolczi Bodnár Péter (2017b) A kartellezők egyetemleges felelőssége az okozott károkért a Kártérítési irányelv alapján. *Versenytükör*, XIII(2), 55. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1037491/Versenytukor_201702.pdf.

⁴⁶ Ezen érdekkellentét kezelésére a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról szóló, 2018. december 11-ei (EU) 2019/1 európai parlamenti és tanácsi irányelvben is folytatódott, lásd Sárai József, Szilágyi Gabriella (2017) Mit érdemes tudni az „ECN+” irányelvjavaslatról? *Versenytükör*, XIII(1), 46. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1036743/Versenytukor_2017_1.pdf.

⁴⁷ Kopácsi 2017b, 46.

⁴⁸ Miskolczi Bodnár 2017a, 34. és Zavodnyik 2016, 59–61.

⁴⁹ Tóth Tihamér (2018) A 60 éves Római Szerződés versenyjogi rendelkezései – Ami változott, ami nem, s ami kimaradt. *Iustum Aequum Salutare*, XIV(2), 59. Elérhető: <https://publikacio.ppk.hu/id/eprint/337/1/000990592.pdf>.

⁵⁰ Gyebrovski 2023, 49.

⁵¹ Lásd a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény módosításáról szóló 2016. évi CLXI. törvény indokolását („Módtv. indokolás”). Indokolás a 28. §-hoz.

⁵² Teleki 2021, 68.

séggel (*passing-on defense*). Maga jogintézmény a károkozó vállalkozás mint alperes kárfelelősség alóli mentesülését biztosítja abban az esetben, ha a felperes a jogsértésből fakadó ártóbbletet továbbhárította az értékesítési lánc további szereplőire. Érdekes módon az Egyesült Államok versenyjogában erre a körülményre – mivel bizonyítási nehézségeket okoz, elnehezíti a végfelhasználói igényérvényesítést és sérülhet az elrettentési cél is – nem lehet hivatkozni,⁵³ az uniós jogalkotó ugyanakkor nem látta akadályát az új jogintézmény bevezetésének. A joggyakorlat könnyítése érdekében a Bizottság jóval a Kártérítési irányelv átültetési határidejét követően, 2019-ben elfogadott egy iránymutatást is, amely a továbbhárított árnövekedés becslésében nyújt segítséget a nemzeti bíróságok számára.⁵⁴

A hazai versenyjog jellemzően élen jár mind a jogharmonizáció, mind pedig a nem uniós töről fakadó jogalkotási tevékenység körében (ebben ugyancsak párhuzam vonható a szellemi tulajdonjog területével), a Bizottság *soft law*-jellegű közleményei, ajánlásai és az EUB releváns gyakorlata nemhogy nem kerültek el a hazai versenyhatóság és jogalkotó figyelmét,⁵⁵ de termékeny táptalajul is szolgáltak. Jó példa erre, ha a *tiszteletlen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról* szóló 1996. évi LVII. törvény („Tpv.”) már meglévő intézményei fényében nézzük a Kártérítési irányelv újításait. A hazai versenyjog például 2003 óta ismeri⁵⁶ az engedékenységi intézményét, amely először a Gazdasági Versenyhivatal („GVH”) közleményében jelent meg,⁵⁷ és amely 2009 került normatív szintre emelésre.⁵⁸ Ebből fakadóan viszont a kártérítési perek és az engedékenységi – például az egyetemleges felelősség⁵⁹ – tekintetében az át-

⁵³ Muzsnay Ágnes (2011) A kár áthárítása a kartellkártérítések során. *Versenytükör*, VII(2), 36. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2011_02_elektronikus_2.pdf&inline=true.

⁵⁴ Európai Bizottság (2019) Iránymutatás a nemzeti bíróságok számára a közvetett vevőre továbbhárított árnövekedés arányára vonatkozó becslések elvégzésének módjáról. Közlemény, 2019/C 267/07. Elérhető: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/HTML/?uri=CELEX:52019XC0809\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/HTML/?uri=CELEX:52019XC0809(01)).

⁵⁵ Nedeczky 2013, 97. és Tóth 2020, 92.

⁵⁶ Márk Lili (2018) Az engedékenységi politika hatásai és alkalmazása. In: Valentiny Pál et al. szerk. *Verseny és szabályozás 2017*. Budapest: MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 217. Elérhető: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2018/03/Vesz2017_07_MarkL.pdf.

⁵⁷ A közlemény 2006-os és 2009-es módosításokkal egybefoglalt szövege: Gazdasági Versenyhivatal (2009) A Gazdasági Versenyhivatal Elnökének és a GVH Versenytanácsa Elnökének 3/2003. számú közleménye egységes szerkezetben az azt módosító 1/2006. számú és 2/2009. számú közleményekkel. *Közlemények – Engedékenységi politika*, 3/2003., 2009. június 3., elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai/felhasznaloknak/kozlemenyek/jogihatter_magyarpiac_kozlemenyek_2003_3_engedekenysseg_20090603.pdf&inline=true. Lásd még: Módtv. indokolás, általános indokolás.

⁵⁸ Sárjai József (2015) EU-csatlakozás és jogharmonizáció a GVH szemszögéből. *Versenytükör*, XI(Külön-szám), 54. Elérhető: http://epa.niif.hu/04900/04915/00031/pdf/EPA04915_versenytukor_2015_ksz_I.pdf#page=46.

⁵⁹ Nagy Csongor István (2018) Az engedékenységi politika keretében való együttműködés fékező- és hajtóerői. Összehasonlító jogi adalékok. In: Valentiny Pál et al 2017., 167. Elérhető: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2018/03/Vesz2017_06_NagyCsI.pdf.

ültetés során legfeljebb finomhangolás volt szükségessé, teljesen új rendszer kiépítése már nem volt a jogalkotó feladata.⁶⁰

Ugyancsak 2009 óta tartalmaz a Tptv. vélelmet a kartell útján okozott jogsértés alapján beálló kár tekintetében,⁶¹ így a Kártérítési irányelv 17. cikkének (2) bekezdése szerinti kárvélelemtől a károsult helyzetére kedvezőbb, fix, 10 százalékos árnövekedést vélelmező megoldást tartalmazott a hazai joganyag,⁶² ez a megoldás az átültetést követően is megtartásra került.⁶³ A megoldás egyébként nemzetközi szinten is alátámasztott, Hornkohl empirikus felmérése szerint ugyanis a kartellek 93 százaléka árfelhajtó hatást eredményez.⁶⁴ Az ellenérdekű félnek a bizonyítékok átadására vonatkozó kötelezésének lehetőségét – ismét 2009-től – szintén ismerte már a hazai versenyjog.⁶⁵ Hasonló, bár triviálisnak tűnő kérdés a teljes kártérítés és a káronszerzés tilalmának elve, az egyetemleges felelősség és az elévülés kérdése, amelyben a *Polgári Törvénykönyvről* szóló 2023. évi V. törvény irányadó, ugyanakkor az átültetést követően már esetenként eltérésekkel.⁶⁶

A Kártérítési irányelv átültetése ilyen szempontból nem hozott radikális változást a hazai versenyjogban.⁶⁷ Érdemi újításnak tekinthető ugyanakkor, hogy az átültetett szabályokat nem csak az uniós, hanem a hazai versenyjog megsértésével kapcsolatos kártérítési perekre is alkalmazni rendelte a jogalkotó, ezzel biztosítva a Tptv. szabályozásának és a kártérítési keretekre irányadó joganyag koherenciáját.⁶⁸ A határozatok közzétételének és a 10 százalékos kartellfelár-vélelem kiszélesítése, a *passing-on defense* megjelenítése és a bizonyítékokhoz való hozzáférés felülvizsgálata ugyanakkor összességében a hazai jogban is pozitív fejleményként értékelhetők, az átültetés pedig magas minőségűnek tekinthető.⁶⁹

A Kártérítési irányelvnek ugyanakkor gyakran a szemére vetik, hogy a károk számszerűsítésével kapcsolatos részletesebb rendelkezések és a kollektív igényérvényesítés szabályozása komoly hiányossága az uniós jogalkotó munkájának.⁷⁰ Utóbbi tekintetben azóta elfogadásra került a *fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviselői*

⁶⁰ Pier Luigi Parcu, Giorgio Monti, Marco Botta szerk. (2018) *Private Enforcement of EU Competition Law – The Impact of the Damages Directive*. Edward Elgar Publishing, 200.

⁶¹ Hegymegi-Barakonyi, Horányi 2013, 17.

⁶² Muzsnay 2011, 41.

⁶³ Módtv. indokolás, indokolás a 28. §-hoz.

⁶⁴ Lena Hornkohl (2021) The Presumption of Harm in EU Private Enforcement of Competition Law – Effectiveness vs Overcompensation. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*, 5(Special Issue), 36.

⁶⁵ Miskolczi Bodnár 2017a, 41.

⁶⁶ Teleki 2021, 54., Tóth 2020, 84. és Kopácsi 2017b, 48.

⁶⁷ Anna Piszcz szerk. (2017) *Implementation of the EU Damages Directive in Central and Eastern European Countries*. Warsaw: University of Warsaw, Faculty of Management Press, 127. Elérhető: https://cars.wz.uw.edu.pl/images/publikacje/podreczniki/137/CARS_24_Piszcz_Implementation.pdf.

⁶⁸ Miskolczi Bodnár 2017a, 45., Kopácsi 2017b, 47. és Módtv. indokolás, általános indokolás.

⁶⁹ Piszcz 2017, 154.

⁷⁰ Szupera et al. 2020, 280., Teleki 2021, 79. Miskolczi Bodnár 2017a, 45.

seleti keresetekről és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2020. november 25-ei (EU) 2020/1828 európai parlamenti és tanácsi irányelv, amely fogyasztói oldalról talán megoldást nyújthat a korábbi kritikákra. Szintén felmerült kritikai észrevételeként, hogy a Kártérítési irányelv kidolgozására több időt kellett volna szánni, különösen azon javaslatok tekintetében, amelyeket a Zöld és Fehér Könyvben nem járt előzetesen körül a Bizottság.⁷¹ Mint minden irányelvnél, jelen esetben is problémát okozhat – bár ez közvetlenül semmiképpen sem az uniós jogalkotó felelőssége –, hogy a tagállamok töredezettség⁷² vagy eltérő átültetése bizonytalanságokat okozhat a károsultak oldalán, elnehezítheti a kapcsolódó igények érvényesítését.

3. Az EUB döntései a Kártérítési irányelv elfogadását követően

A Kártérítési irányelv elfogadása óta eltelt egy évtizedben az EUB számos olyan előzetes döntéshozatalra bocsátott kérdésben foglalt állást, amelyek relevánsak a versenyjogi kártérítési keresetek tekintetében. Ezen döntések közül nem mindegyik a Kártérítési irányelv közvetlen értelmezésére irányult, ugyanakkor közvetett, pl. joghatósági kérdésben a kártérítési perek tekintetében releváns megállapításokat tartalmaznak. Jelen fejezet célja a Kártérítési irányelv elfogadását követően EUB gyakorlat rövid összegzése, az egyes esetek részletekbe menő elemzése nélkül.

1. Az *Akzo Nobel*-ügy. A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-ei 44/2001/EK tanácsi rendelet („44/2001/EK-rendelet”) értelmezésére irányuló *Akzo Nobel*-ügyben az EUB megállapította, hogy a joghatósági kikötések csak akkor irányadóak versenyjogi kártérítési perekben, amennyiben a kikötés egyértelműen utal az ilyen kártérítési perekre.⁷³

2. A *Degussa*-ügy. Az *Evonik Degussa GmbH* vállalkozás elleni ítélet megállapította, hogy a Bizottság jogsértést megállapító határozatának közzététele nem eredményezi az engedékenységi nyilatkozatok megismerhetőségét, sem pedig az ennek során, önként benyújtott dokumentumok nyilvános elérhetőségét. Az EUB leszögezi azt, hogy az engedékenységi politika hatékonyságának védelme nem minősül a fellebbező saját és különleges érdekének.⁷⁴

3. A *flyLAL*-ügy. Az ugyancsak a 44/2001/EK-rendelet értelmezésére irányuló ügyben tisztázza az EUB, hogy eszerinti a kár bekövetkezésének helye alatt a forgalomkiadásban megnyilvánuló elmaradt haszon keletkezésének helyét kell érteni, amely az

⁷¹ Miskolczi Bodnár Péter (2018) A versenyjogi jogsértéssel okozott károkért való egyetemleges felelősség egyes közép- és kelet-európai országok jogában. *Versenytükör*, XIV(2), 15. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1039001/Versenytukor_2018_01.pdf.

⁷² Bővebben lásd Donato Vese (2020) Judicial Review of the NCA's Decisions: Some Problematic Aspects of the EU Damages Directive in the Context of Italian Law. *European Public Law*, 26(4), 961–986.

⁷³ A Bíróság C-352/13. sz. ítélete: *Hydrogen Peroxide SA (CDC) kontra Akzo Nobel NV és társai* (Akzo-ítélet), 72. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-352/13> és Gyebrovski 2023, 53.

⁷⁴ A Bíróság C-162/15. P. sz. ítélete: *Evonik Degussa GmbH kontra Európai Bizottság*. (Degussa-ítélet), 83, 101. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-162/15> és Gyebrovski 2023, 53.

említett magatartásokkal érintett azon piac helyére vonatkozik, amelyen belül a károslultat állítása szerint e veszteségek érték.⁷⁵

4. A Cogeco-ügy. A kapcsolódó ítéletében az EUB a Kártérítési irányelv időbeli hatályát elemezte. Ennek során megállapította, hogy az irányelv 22. cikk (2) bekezdéséből, vagyis abból, hogy az irányelv eljárásjogi rendelkezéseinek való megfelelés céljából elfogadott nemzeti rendelkezések ne legyenek alkalmazhatóak az olyan kártérítési keresetekre, amelyeket valamely nemzeti bíróságnál 2014. december 26. napja előtt indítottak, *a contratio* az következik, hogy „a tagállamok diszkrecionális jogkörrel rendelkeztek arra, hogy az irányelv átültetése során eldöntsék, hogy az irányelv eljárásjogi rendelkezéseinek átültetésére irányuló nemzeti szabályok alkalmazhatók legyenek-e, vagy sem, a 2014. december 26. után, viszont még az említett irányelv átültetésének időpontját megelőzően, illetve legkésőbb az átültetési határidejének lejártát megelőzően indított kártérítési keresetekre”.⁷⁶

5. A Skanska-ügy. Az előzetes döntéshozatali eljárás keretében bár nem a Kártérítési irányelv értelmezését várták az EUB-tól, a testület mégis tett ilyen körben is releváns megállapítást. Ahogyan a döntés megerősíti, a Kártérítési irányelv 11. cikkének (1) bekezdése értelmében a tagállamok biztosítják, hogy a versenyjogi jogsértést közös magatartással előidéző vállalkozások egyetemlegesen feleljenek a versenyjogi jogsértéssel okozott kárért. Ez a rendelkezés az EUB olvasatában nem az ilyen kár megtérítésére köteles jogalanyok meghatározására vonatkozik, hanem a felelősségnek az említett jogalanyok közötti megosztására. Következésképpen a Kártérítési irányelv nem biztosít hatáskört a tagállamoknak arra, hogy meghatározzák a kártérítésre kötelezhető jogalanyokat,⁷⁷ ez az uniós jogalkotó feladta, amely feladatnak eleget is tett. A kár tekintetében ugyanis a kárt okozó vállalkozás felel, a jogsértő fogalmat maga a Kártérítési irányelv is definiálja,⁷⁸ a vállalkozás fogalmát pedig az EUB számtalanszor értelmezte már. A döntés tehát a vállalkozás fogalmát az uniós jog önálló fogalmának szintjére emeli.⁷⁹ Nagy szerint az ítélet „a versenyjog federalizációja irányába mutató általános

⁷⁵ A Bíróság C-27/17. sz. ítélete: AB „flyLAL-Lithuanian Airlines” kontra „Starptautiskā lidosta »Rīga« VAS” és „Air Baltic Corporation AS” (flyLAL-ítélet), 43. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-27/17&language=HU>.

⁷⁶ A Bíróság C-637/17. sz. ítélete: Cogeco Communications Inc kontra Sport TV Portugal SA és társai (Cogeco-ítélet), 27–28. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-637/17> és Kirst 2020, 99.

⁷⁷ A Bíróság C-724/17. sz. ítélete: Vantaan kaupunki kontra Skanska Industrial Solutions Oy és társai (Skanska-ítélet), 33–35. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-724/17> és Gyebrovski 2023, 54.

⁷⁸ Kártérítési irányelv, 2. cikk 2. pont.

⁷⁹ Nadja Müller (2022) A vállalatok kartelljogi felelőssége. *Miskolci Jogi Szemle*, 17(3Különszám), 45–46. Elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/9363784>.

tendencia része”⁸⁰ és „a nemzeti eljárási autonómia alkonyát és az európai »magánversenyjog« hajnalát vetíti előre”.⁸¹

6. A *Tibor-Trans*-ügy. A hazai kötődésű ügyben az EUB a *polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról* szóló, 2012. december 12-ei 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletet („1215/2012/EU-rendelet”) értelmezte, ismét a jogsértés helye tekintetében állást foglalva. Az ítélet alapján a káresemény bekövetkezésének helyének a jogsértéssel érintett piac helye tekintendő, vagyis ahol a torzított piaci árakat alkalmazták, és ahol a károsult állítása szerint a kár bekövetkezett, még akkor is, ha a kereset a szóban forgó kartell olyan résztvevője ellen irányul, akivel a károsult nem létesített szerződéses jogviszonyt.⁸² Ebből fakadóan közvetlen szerződéses kapcsolat egységes és folyamatos versenyjogi jogsértés esetén nem bír relevanciával, a jogsértés helye továbbra is az érintett piac lesz.⁸³

7. Az *Otis kontra Land*-ügy. Az ítélet körében az EUB a károsult fogalmát elemzi. A Manfredi-és Skanska-ítéletre is hivatkozással levezeti, hogy bármely személy kártérítést igényelhet az őt ért kárért, amennyiben okozati összefüggés áll fenn az említett kár és valamely kartell vagy az EUMSZ 101. cikke által tiltott magatartás között. Ebből következően azon személyeknek is lehetőségük kell legyen arra, hogy kártérítést követeljenek, akik nem beszállítóként vagy vevőként szerepelnek a kartell által érintett piacon, hanem ösztönző kölcsönök formájában támogatást nyújtottak az e piacon kínált termékek vásárlói számára.⁸⁴

8. *Stichting*-ügy. Az ítéletben kimondja az EUB, hogy a nemzeti bíróság az uniós jog alapján hatáskörrel rendelkezik a kártérítés teljes idejére, így az Európai Unióhoz való csatlakozást megelőző időszakra is.⁸⁵

⁸⁰ Hasonló álláspontot fogalmaz meg: Teleki 2021, 77. („a magánjogi jogérvényesítés egyes kérdéseit az EUB jogértelmező tevékenysége egyre inkább az uniós jog alá vonja”).

⁸¹ Nagy Csongor István (2020) Az európai „magánversenyjog” hajnala. In: Valentiny Pál, Nagy Csongor István és Berezvai Zombor szerk. *Verseny és szabályozás 2019*. Budapest: KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 21–23. Elérhető: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2020/03/01_NagyCsI.pdf.

⁸² A Bíróság C-451/18. sz. ítélete: *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. kontra DAF Trucks N.V.* (Tibor-Trans-ítélet), 36–37. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-451/18&language=EN> és Tóth 2022, 105–107.

⁸³ Gyebrovszki 2023, 53. és Mester Ágnes (2019) A „káresemény bekövetkezésének helye” értelmezése az Európai Unió Bíróságának Tibor-Trans-ügyben hozott ítélete tükrében. *Versenytükrök*, XV(2), 70–76. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/versenytukor_2019_02&inline=true.

⁸⁴ A Bíróság C-435/18. sz. ítélete: *Otis Gesellschaft mbH. és társai kontra Land Oberösterreich és társai* (Otis kontra Land-ítélet), 20–34. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&td=ALL&num=C-435/18> és Gyebrovszki 2023, 54.

⁸⁵ A Bíróság C-819/19. sz. ítélete: *Stichting Cartel Compensation és Equilib Netherlands BV kontra Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV és társai* (Stichting-ítélet), 75. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=nl&td=ALL&num=C-819/19> és Papp Bianka (2022) Az EUMSZ 101. cikk megsértéséből eredő kártérítési igények nemzeti bíróságok előtti érvényesíthetőségéről, figyelemmel az EUMSZ 104. és 105. cikk átmeneti rendelkezéseire – az Európai Unió Bíróságának C-819/19. sz. ügyben hozott

9. *Sumal SL kontra Mercedes Benz*-ügy. Az előzetes döntéshozatali eljárásban az volt az EUB által vizsgált kérdés, hogy a gazdasági egység fogalma alapján indítható-e kereset az anya- és leányvállalattal szemben is. Az ítélet értelmében egy vállalkozás versenyellenes magatartásának sértettje kártérítési keresetet indíthat egyaránt azon anyavállalattal szemben, amelyet az Európai Bizottság e magatartás alapján valamely határozatban szankcionált, vagy e társaság valamely leányvállalatával szemben, amelyre nem vonatkozik a határozat, amennyiben ezek együttesen egy gazdasági egységet képeznek. Ugyanakkor ennek feltétele – a gazdasági egységen túlmenően –, hogy az érintett leányvállalatnak hatékonyan kell tudnia érvényesíteni a védelemhez való jogát, és a leányvállalatnak joga van magát az állítólagos jogsértő magatartás tényleges megtörténtét is vitatni.⁸⁶ Ezzel egyidejűleg az EUB megállapította, hogy ellentét az uniós joggal az olyan nemzeti szabályozás, amely kizárólag abban az esetben írja elő azt a lehetőséget, hogy egy társaság magatartásáért való felelősség betudható egy másik társaságnak, ha a második társaság irányítja az első társaságot.⁸⁷

10. *RH kontra Volvo*-ügy. Az ügyben az EUB ismételten a 1215/2012/EU-rendelet alapján foglalt állást a joghatóság és illetékesség tekintetében. Az ítélet szerint károk megtérítése iránti kereset elbírálására 1. vagy az a bíróság rendelkezik joghatósággal és illetékességgel, amelynek illetékességi területén a kár szenvedett vállalkozás az érintett termékeket megvásárolta, vagy 2. a vállalkozás által több helyen megvalósított vásárlások esetén az a bíróság, amelynek illetékességi területén e vállalkozás székhelye található.⁸⁸

11. *Volvo kontra DAF*-ügy. Az előzetes döntéshozatali ügyben a Kártérítési irányelv három rendelkezésének értelmezését kérték az EUB-tól, ezek a 10. cikk szerinti elévülés, a 17. cikk (1) bekezdése szerinti, a kár számszerűsítésével kapcsolatos tagállami kötelezettségeket tartalmazó rendelkezés, és a 17. cikk (2) bekezdése szerinti kárvédelem. Mindhárom rendelkezés tekintetében annak tisztázását kérte az eljáró spanyol bíróság, hogy az egyes rendelkezések anyagi vagy eljárási jellegűnek tekinthetők-e, mivel a Kártérítési irányelv visszamenőleges alkalmazhatósága, illetve folyamatban lévő eljárásban való alkalmazhatósága ehhez igazodik. Az EUB végül arra az álláspontja jutott, hogy az elévülés és a kárvédelem anyagi jogi jellegű rendelkezésnek minősül, amíg

.....

ítélete. *Versenytűkör*, XVIII(1), 94–97. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2022_1.pdf&inline=true.

⁸⁶ Vass Anna (2022) Felelhet-e a leányvállalat az anyavállalat versenyellenes magatartásával okozott kárért? – A Bíróság C-882/19. sz. ügyben született ítélete. *Versenytűkör*, XVIII(1), 111. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2022_1.pdf&inline=true.

⁸⁷ A Bíróság C-882/19. sz. ítélete: *Sumal, S.L. kontra Mercedes Benz Trucks España, S.L.* (Sumal SL kontra Mercedes Benz-ítélet), 76. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-882/19&jur=C>.

⁸⁸ A Bíróság C-30/20. sz. ítélete: *RH kontra AB Volvo és társai* (RH kontra Volvo-ítélet), 43. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-30/20&jur=C>. Bővebben lásd Bordács Bálint (2021) Joghatóság és illetékesség versenyjogi kártérítése perekben: tanulságok a Bíróság C-30/20. sz. ítélete alapján. *Versenyűkör*, XVII(2), 38–44. Elérhető: https://gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenytukor/lapszamok/Versenytukor_2021_2.pdf2&inline=true.

a Kártérítési irányelv 17. cikk (2) bekezdése szerinti normatartalom eljárási jellegű.⁸⁹ Az ügyben ugyancsak kimondásra került, hogy a Bizottság sajtóközleménye az elévülés tekintetében nem tekinthető tudomásszerzésnek, mivel a károsult annak alapján nem szerez tudomást azokról elengedhetetlen információkról, amelyek lehetővé tennék számára kártérítési keresetének megindítását.⁹⁰

12. *AD és társai*-ügy. Az ügyben a kérdést előterjesztő spanyol bíróság arra kereste a választ, hogy a Kártérítési irányelvnek a bizonyítékok feltárával kapcsolatos 5. cikk (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az itt említett, a felperestől elérő személy ellenőrzése alatt álló bizonyítékok feltárása kizárólag a birtokukban lévő, már létező dokumentumokra vonatkozik, vagy azokra is, amelyeket a bizonyítékfeltárás iránti kérelemben címzettként szereplő félnek *ex novo* kell elkészítenie a birtokában lévő információk, ismeretek vagy adatok kigyűjtése vagy csoportosítása útján. Az EUB álláspontja szerint, ha eleve ki lenne zárva annak lehetősége, hogy olyan dokumentumok vagy egyéb bizonyítékok feltárást kérjék az érintettek, amelyeket a címzett félnek *ex novo* kellene létrehoznia, az bizonyos esetekben olyan akadályok létrejöttéhez vezetne, amelyek megnehezítenék az uniós versenyszabályok magánszféra általi végrehajtását. Ebből fakadóan az ítélet úgy látja, hogy a Kártérítési irányelv 5. cikkének (1) bekezdése az *ex novo* bizonyítékokra is kiterjed, ugyanakkor az arányosság elvét e körben is figyelembe kell venni.⁹¹

13. *Tráficos kontra Daimler*-ügy. Az előzetes döntéshozatali eljárásban – egyéb kérdések mellett – az ítéletben megvalósuló költségmegoszlás és a teljes kártérítéshez való jog kapcsolatát kellett elemeznie az EUB-nak. Az ítélet szerint nem kérheti a Kártérítési irányelv 3. cikkének (1) és (2) bekezdését az olyan nemzeti polgári eljárásjogi szabály, amelynek értelmében a kérelemnek való részleges helyt adás esetén a felek maguk viselik saját költségeiket és minden fél köteles a közös költségek felének viselésére.⁹²

14. *Heureka kontra Google*-ügy. Az EUB előtti, a Kártérítési irányelv szempontjából talán legegyszerűbben megítélhető ügyben a kapcsolódó ítélet kimondta, hogy az

⁸⁹ A Bíróság C-267/20. sz. ítélete: *AB Volvo and DAF Trucks NV kontra RM* (Volvo kontra DAF-ítélet), 62–71, 106. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?lgrec=fr&td=%3BALL&language=en&num=C-267/20&qjur=C>.

⁹⁰ Siposné Mayer Erika Noémi (2022) Az Európai Unió Bíróságának C-267/20. számú, az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló kártérítési keresetről szóló döntésének bemutatása. *Versenyttükör*, XVIII(2), 120. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/kiadvanyok/versenyttukor/lapszamok/Versenyttukor_2022_2.pdf&inline=true.

⁹¹ A Bíróság C-163/21. sz. ítélete: *AD és társai és a PACCAR és társai* (AD kontra PACCAR-ítélet), 37, 62, 70. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-163/21>.

⁹² A Bíróság C-312/21. sz. ítélete: *Tráficos Manuel Ferrer SL, D. Ignacio kontra Daimler AG* (Tráficos kontra Daimler-ítélet), 66. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-312/21> és Konrad Kohutek (2024) Factors Driving the Growth in the Private Enforcement of Competition Law in Europe. *Journal of European Consumer and Market Law*, 13(3), 136. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4986292.

irányelv 10. cikkében előírt elévülési és nyugvási időknél rövidebb időtartamról rendelkező nemzeti szabályozás ellentétes az uniós joggal.⁹³

15. ASG2-ügy. Végzetül a jelen tanulmány lezárásakor elérhető ügyek közül említést érdemes az ASG2-ügy is, ahol kártérítési igénnyel és teljes kártérítéshez való joggal ellentétesnek minősítette az EUB az olyan nemzeti szabályozást, amely azzal hatáskörében megakadályozza a versenyjog megsértése okán károsult személyeket abban, hogy kártérítési jogaikat engedményezzék annak érdekében, hogy azt csoportosan közvetlen kártérítési kereset keretében érvényesítsék.⁹⁴

Az EUB jogfejlesztő gyakorlata, ahogyan láthattuk, kifejezetten termékenynek mondható a versenyjogi kártérítési perek területén. A Kártérítési irányelv alkalmazhatósága, időbeli és területi hatálya, a bizonyítékok feltárása és az elévülés kérdései mind olyan témakörök, amelyek tekintetében az EUB tisztázni igyekezett a Kártérítési irányelv gyakorlati alkalmazása során felmerült kérdéseket.

4. Konklúzió

Az elmúlt években számos olyan adat született külföldi és hazai szinten egyaránt, amelyek célja, hogy közvetlenül vagy közvetve utaljanak a Kártérítési irányelv hatásaira, hatékonyságára. Ilyen például, hogy 1999–2011 között a versenyjogi kártérítési ítéletek száma 54-ről 146-ra emelkedett.⁹⁵ Gyebrovski beszámol arról, hogy 2023-ig az EU területén a Courage-ítélet óta megközelítőleg 300 tagállami versenyjogi kártérítési kereset vált megismerhetővé, amelyből 58 ügy esetében ítélték meg kártérítést, 93 esetben végződött a versenyjogi jogsértés miatti felelősség megállapításával, és 134-ben a kereset elutasításával.⁹⁶ Szintén érdekes adat, hogy a Bizottság 2020. évi Jelentése szerint a kapcsolódó ügyek száma 2019-re elérte a 239-et.⁹⁷

A másik oldalról ugyanakkor szükséges rámutatni az engedékenységi ügyek számának változására. Az OECD 2023. évi háttérdokumentuma szerint az OECD-országokban az engedékenységi kérelmek száma 2015–2021 között 58 százalékal csökkent.⁹⁸ A GVH éves beszámoló útján a hazai engedékenységi kérelmek számának alakulása is jól tetten érhető. A GVH-hoz beérkezett engedékenységi kérelmek száma: a 2010.

⁹³ A Bíróság C-605/21. sz. ítélete: *Heureka Group a.s. és Google LLC* (Heureka kontra Google-ítélet), 95. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=hu&td=ALL&num=C-605/21>.

⁹⁴ A Bíróság C-253/23. sz. ítélete: *ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH kontra Land Nordrhein-Westfalen, Otto Fuchs Beteiligungen KG, Bundeskartellamt* (ASG2-ítélet), 95. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-253/23>.

⁹⁵ Ljuben Kocov (2020) *Actions for Damages for Breach of EU Competition Law – Efficient Market Protection through Private Enforcement – With Emphasis on North Macedonia. EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*, Vol. 4, 875.

⁹⁶ Gyebrovski 2023, 52.

⁹⁷ Jelentés 2020, 4.

⁹⁸ OECD (2023) *The Future of Effective Leniency Programmes: Advancing Detection and Deterrence of Cartels*, OECD Competition Policy Roundtable Background Note, 2023. június 9., 6–8. Elérhető: www.oecd.org/daf/competition/the-future-of-effective-leniency-programmes-2023.pdf és Gyebrovski 2023, 57.

évben⁹⁹ és a 2012. évben három-három,¹⁰⁰ a 2014. évben egy sem,¹⁰¹ a 2015. évben három,¹⁰² a 2017. évben tíz,¹⁰³ a 2018. évben öt,¹⁰⁴ a 2019. évben négy,¹⁰⁵ a 2020. évben öt,¹⁰⁶ a 2022.¹⁰⁷ és a 2023. évben pedig szintén három-három¹⁰⁸ kérelem érkezett.¹⁰⁹ A rendelkezésre álló adatokból arra a következtetésre lehet jutni, hogy bár a 2017. évben volt egy kiugrás az engedékenységi kérelmek tekintetében, a hazai gyakorlat vonatkozásában a Kártérítési irányelv átültetése ilyen szempontból nem hozott érdemi változást, a

⁹⁹ Gazdasági Versenyhivatal (2011) Beszámoló az Országgyűlés részére – 2010 – A Gazdasági Versenyhivatal 2010. évi tevékenységéről és a verseny törvény alkalmazása során szerzett, a verseny tisztaságának érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokról, J/3817. 2011. július 22., Budapest: Gazdasági Versenyhivatal. Vezetői összefoglaló. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2010_m_pdf.pdf&inline=true.

¹⁰⁰ Gazdasági Versenyhivatal (2013) 2012 – Beszámoló az Országgyűlés részére – A Gazdasági Versenyhivatal 2012. évi tevékenységéről és a Verseny törvény alkalmazása során szerzett, a verseny tisztaságának és szabadságának érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokról, J/11894, 2013. május, 7. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2012&inline=true.

¹⁰¹ Gazdasági Versenyhivatal (2015) 2014 – Beszámoló az Országgyűlés részére – A Gazdasági Versenyhivatal 2014. évi tevékenységéről és a Verseny törvény alkalmazása során szerzett, a verseny tisztaságának és szabadságának érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokról, B/5793, 2015. március, 13. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2014&inline=true.

¹⁰² Gazdasági Versenyhivatal (2016) 2015 – Beszámoló az Országgyűlés részére – A Gazdasági Versenyhivatal 2015. évi tevékenységéről és a Verseny törvény alkalmazása során szerzett, a verseny tisztaságának és szabadságának érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokról, B/11209, 2016. március, 16. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2015&inline=true.

¹⁰³ Gazdasági Versenyhivatal (é.n.) Beszámoló az Országgyűlés részére – 2017 – A Gazdasági Versenyhivatal 2017. évi tevékenységéről és a Verseny törvény alkalmazása során szerzett, a verseny tisztaságának és szabadságának érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokról, B/748, 13. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2017&inline=true.

¹⁰⁴ Gazdasági Versenyhivatal (2019) Beszámoló az Országgyűlés részére – 2018 – A Gazdasági Versenyhivatal 2018. évi tevékenységéről és a Verseny törvény alkalmazása során szerzett, a verseny tisztaságának és szabadságának érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokról, B/6324, 2019. május 31., 13. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2018&inline=true.

¹⁰⁵ Gazdasági Versenyhivatal (é.n.) Beszámoló az Országgyűlés részére – 2019 – A Gazdasági Versenyhivatal 2019. évi tevékenységéről és a Verseny törvény alkalmazása során szerzett, a verseny tisztaságának és szabadságának érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokról, B/10305, 24. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2019&inline=true.

¹⁰⁶ Gazdasági Versenyhivatal (2021) Beszámoló az Országgyűlés részére – A Gazdasági Versenyhivatal tevékenységéről – 2020, B/15879, 2021. április 30., 21. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2020&inline=true.

¹⁰⁷ Gazdasági Versenyhivatal (é.n.) Beszámoló az Országgyűlés részére – A Gazdasági Versenyhivatal tevékenységéről – 2022, B/2878, 20. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2022&inline=true.

¹⁰⁸ Gazdasági Versenyhivatal (é.n.) Beszámoló az Országgyűlés részére – A Gazdasági Versenyhivatal tevékenységéről – 2023, B/7197, 20. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/orszaggyulesi_beszamolok/gvh_ogy_pb_2023&inline=true.

¹⁰⁹ A 2011., 2013., 2016., 2021., és 2024. évre vonatkozó jelentések nem tartalmaznak adatot az engedékenységi kérelmek számára tekintettel.

GVH-hoz átlagosában évi 3–5 kérelem érkezik (így tehát az OECD által azonosított, a kérelmek számának csökkenését jelentő tendencia hazánkban nem érhető tetten).

Ezzel párhuzamosan, álláspontunk szerint, a Kártérítési irányelv céljainak megvalósulása vagy hatása elsősorban nem is feltétlenül a versenyjogi kártérítési keresetek vagy az engedékenységi kérelmek számán mérhető.¹¹⁰ Az, hogy az adott károsult indít-e kártérítési keresetet, nemcsak a jogszabályi környezettől, hanem többek között attól is függhet, hogy a versenyhatóságok milyen és mennyi jogsértést tártak fel (hiszen elenyésző a *stand-alone* keresetek aránya), annak mennyi károsultja volt, milyen jellegű károkozás történt, hogyan bizonyítható a kár mértéke, tudomás szerzett-e a károsult a jogsértésről és még sorolhatnánk.¹¹¹ Az engedékenységi kérelmek száma sem beszédes önmagában, hiszen azok minősége – értve ezen például a feltárt jogsértések súlyát – sokkal árulkodóbb¹¹² arról, hogy a versenyjogi szabályozás valóban képes-e arra ösztönözni a kartellben résztvevő vállalkozásokat, hogy érdemben vegyék igénybe a jogintézmény által kínált lehetőségeket. Ezzel összefüggésben érdekes, hogy bár mind a Kártérítési irányelvtől, mind pedig az EUB jogfejlesztő gyakorlatáról a jogirodalom a versenyjogi kártérítési esetek számának növekedését várta,¹¹³ és a számok valóban növekedtek is, a tendenciák koránt sem tekinthetők földindulásszerűnek.¹¹⁴

Ugyanakkor a Kártérítési irányelv közvetlen, elsődleges célja nem is feltétlenül a számok növelése volt, hanem – ahogyan korábban láthattuk – a magán- és közjogi jogértvényesítési út közötti egyensúly megteremtése, illetve az, hogy a polgári peres és hatósági út egymást kiegészítve, nem pedig egymás hatékonyságát lerontva működjön. Álláspontunk szerint ilyen tekintetben a Kártérítési irányelv és annak hazai átültetése kifejezetten sikeresnek tekinthető.

¹¹⁰ Márk 2018, 221.

¹¹¹ Miskolczi Bodnár 2017b, 21–22.

¹¹² Kopácsi 2017a, 30.

¹¹³ Horváth Botond (2014) A Brüsszel I. rendelet alkalmazhatósága az európai versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos kártérítési keresetek kapcsán hozott ideiglenes intézkedésekre. *Versenytükkör*, X(2), 85. Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1030113/Versenytukor_2014_2.pdf, Mester 2019, 76., Tóth 2020, 84. és Papp 2022, 98.

¹¹⁴ Claudia Massa (2020) Sincere Cooperation and Antitrust Enforcement: Insights from the Damages and ECN+ Directives. *European Competition Journal*, 16(1), 128.

Osztovits András¹

A magyar versenyjogi kártérítési perek első tapasztalatai

Bevezetés

Az európai gazdasági integráció középpontjában az egységes piac áll, amely csak akkor működhet megfelelően, biztosíthat gazdasági növekedést, és ezáltal társadalmi jólétet, ha a piaci szereplők számára hatékony szabályok biztosítják az egyenlő versenyfeltételeket. Az Európai Unió („EU”) versenypolitikájának fejlődésében az igazi átöröst az 1/2003/EK-rendelet², majd a 2014/104/EU-irányelv³ hozta, amely a közjogi szabályokat magánjogi eszközökkel egészítette ki, és megkönnyítette a versenyjog megsértése miatti kártérítési keresetek benyújtását.

Nem túlzás azt állítani, hogy az EU Bírósága („EUB”) ítélkezési gyakorlatában következetesen arra törekedett, hogy ezt a magánjogi érvényesítést a lehető leghatékonyabbá tegye, leküzdve az azt akadályozó eljárási és anyagi jogi problémákat. Ennek egyik oka minden bizonnyal, hogy szakmai egyetértés mutatkozik abban, hogy a versenykorlátozó magatartások közül a kartellek visszaszorítása kiemelt gazdasági és jogi cél.⁴ A versenyfelügyeletet ellátó, hatósági jogkörökkel felruházott nemzeti és regionális intézmények egyre bővülő hatásköreik, és egyre hatékonyabb eljárási és vizsgálati módszereik ellené-

¹ Egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

² A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról.

⁴ Nagy Csongor István (2021) *A kartelljog dogmatikai rendszere*. Budapest: HVG-Orac, 109–113.

re önmagukban kevésnek bizonyulnak ennek megvalósításához. A jelenség egyik oka, hogy a bírság összege is olyan előre kalkulálható kiadási tétel, amit a kartellezők által elért extraprofit összege többszörösen meghalad. Egyre nagyobb figyelem fordul ezért a közjogi eszközöket kiegészítő magánjogi jogérvényesítés felé, amelynek egyik célja, hogy a károsultak közvetlenül igényelhessék káruk megtérítését a kartellezőktől, a másik pedig, hogy ezek a kártérítési perek összecszerűségükben – kiegészülve a versenyfelügyeleti eljárásban kiszabott bírsággal – már kellő mértékben visszatartsák a vállalkozásokat a tiltott versenykorlátozó magatartásoktól.⁵

A szabályozás, a jogvédelem hatékonysága különösen fontos a közbeszerzési eljárások keretében megvalósuló kartellekkel szemben, tekintettel arra, hogy az ilyen eljárásokban közvetlenül az államnak, az állami költségvetésnek okoznak kárt, a közpénzből megvalósuló beruházásokat veszélyeztetik. Hiába ismeri fel és bírságolja meg ezeket a magatartásokat a versenyhatóság, ha ezt követően az állam nem tudja hatékonyan érvényesíteni a magánjogi igényét. Különösen igaz mindez azokban az országokban, ahol az állam jelenleg is a legnagyobb beruházások megrendelője.

Nem véletlen, hogy az első versenyjogi kártérítési perek, amelyek a magyar Legfelsőbb Bíróságig (Kúria) is eljutottak, közbeszerzési kartellekkel voltak kapcsolatosak. A Kúria először vizsgálhatta ezekben az ügyekben az alperesek védekezésére figyelemmel a károsult fogalmát, az okozati összefüggés, az elévülés, a közös károkozás stb. kérdéseit.⁶ Nem ismert egyetlen olyan kúriai döntés sem, amely a kartellezőket érdemben marasztalta volna a Gazdasági Versenyhivatal határozatában megállapított kartellezéssel okozott kár megfizetésére. Ennek egyik oka, hogy a Kúria csak olyan jogkérdésekben tud állást foglalni – a felülvizsgálati eljárás szigorú törvényi rendelkezései miatt – amire a peres felek felülvizsgálati kérelmükben jogszabálysértésként hivatkoznak. Ha egy ügy, vagy egy jogkérdés nem kerül a Kúria elé, akkor fennáll annak a veszélye, hogy hosszú évekig azt különbözőképpen értelmezik és bírálják el az alsófokú bíróságok. Különös jelentőséget ad a kúriai határozatoknak, hogy 2020 április 1-je, az ún. korlátozott precedensrendszer bevezetése óta a Kúria döntései – főszabályként – kötelezőek a bíróságokra nézve.⁷

A versenyjogi kártérítési perek következő, az ügyszámokat tekintve jóval nagyobb hulláma 2018-ban kezdődött az Európai Bizottság („Bizottság”) kamionkartell-ügyben

⁵ Csöndes Mónika – Fenyőházi András (2018) A versenyjogi jogsértéssel okozott károk. In: Polauf Tamás (szerk.) *Versenyjogi kártérítési perek – Kézikönyv a joggyakorlat számára*. Budapest, Wolters Kluwer, 103–120.

⁶ Ennek összefoglalását adja: Osztovits András (2022) A magánjogi jogérvényesítés gyakorlata a közbeszerzési kartellekkel okozott károk kapcsán. In: Tóth András (szerk.): *Közbeszerzés és versenyjog*. Budapest: Gazdasági Versenyhivatal, 202–215.

⁷ A korlátozott precedensrendszer leírását adja: Osztovits András (2020) Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 67(2), 72–80.; Varga Zs. András (2020) Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról. *Magyar Jog*, 67(2), 81–87.

hozott határozatát⁸ követően, ún. *follow-on*-keresetekként. A Pp. illetékességi szabályai miatt ezek különböző törvényszékeken indultak, amelyek közül több már a Kúriához is elért.⁹ A kamionkartell-ügyekben eddig három kérdés jutott el a Kúriához: joghatóság, elévülés, kár bekövetkezése lízingszerződés esetén. A tanulmány következő három fejezete ezeket a kérdéseket, és a Kúria arra adott válaszait mutatja be.

1. Joghatóság – a Brüsszel Ia.-rendelet¹⁰ 7. cikkének 2. pontja

A magyar bíróságok eddig két előzetes döntéshozatali eljárást is kezdeményeztek a Brüsszel Ia.-rendelet 7. cikkének 2. pontja szerinti kár bekövetkezésének helye mint joghatósági ok értelmezését kérve. Bár eddig csak még csak az egyikben született ítélet, az már most kijelenthető, hogy mindkét előterjesztés hozzájárult ezen uniós jogi norma egységes értelmezéséhez, megakadályozva, hogy ebben a kérdésben eltérő nemzeti joggyakorlatok alakuljanak ki.

1.1. A C451/18. sz. Tibor-Trans-ügy¹¹ – gazdasági egység fogalma károkozói oldalon

Ennek az ügynek a kiindulópontja a Bizottság 2016. július 19-én elfogadott C(2016) 4673 final határozata volt, amelyben a Bizottság megállapította, hogy tizenöt nemzetközi tehergépjármű-gyártó vállalkozás – köztük a DAF Trucks – között összehangolt magatartás állt fenn két termékkategória, nevezetesen a 6 és 16 tonna közötti tömegű, illetve a 16 tonnánál nehezebb tehergépjárművek tekintetében, merev és vontató tehergépjárműként egyaránt. A Bizottság megállapította, hogy az Az Európai Unió működéséről szóló szerződés („EUMSZ”) 101. cikkének megsértése az EGT egészére kiterjedt, és 1997. január 17-étől 2011. január 18-áig tartott. Következésképpen a Bizottság bírságot szabott ki valamennyi részt vevő jogalanyra, köztük a DAF Trucksra.

A Tibor-Trans magyarországi székhelyű, belföldi és nemzetközi áru fuvarozást végző társaság, amely 2000-től kezdve 2008-ig fokozatosan új tehergépjárművek beszerzésébe investált. Végfelhasználóként a Tibor-Trans nem tudott közvetlenül a gyártótól vásárolni, így a Magyarországon bejegyzett márkakereskedőkhöz fordult. A beszerzéseket Magyarországon bejegyzett lízingcégek finanszírozták úgy, hogy zártvégű lízing-

⁸ European Commission (2016) Commission Decision of 19 July 2016 relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union (the Treaty) and Article 53 of the EEA Agreement (Case AT.39824 — Trucks) C(2016) 4673 final.

⁹ Érdemes megjegyezni, hogy a Pp. szabályai alapján csoportos perlésre ilyen esetben nincs lehetőség, az – az 583. § (2) bekezdése szerint – csak fogyasztói szerződésből eredő követelés esetén, munkaügyi perben és környezetvédelmi ügyekben lehetséges. Ez a szabályozás – összehasonlító jogi megközelítésben – sem tűnik hatékonynak, mindenképp célszerű lenne azt a versenyjogi kártérítésekre is kiterjeszteni, elkerülve az ugyanazon versenyjogi jogértésből eredő, ugyanazon károkozó elleni eltérő ítéleteket.

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a 44/2001/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről („Brüsszel Ia.-rendelet”).

¹¹ A Bíróság C-451/18 sz. ítélete: *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. kontra DAF Trucks NV* („Tibor-Trans-ítélet”).

szerződéseket kötöttek, a finanszírozó pedig a Tibor-Trans által kialakított árra tette rá a lízing költségeit, valamint hasznát. A tehergépjárművek tulajdonjoga rendszerint a teljesítést követően, a lízingszerződések megszűnésével szállt át a Tibor-Transra.

A Tibor-Trans közvetlenül a DAF Truckstól soha nem vásárolt tehergépjárműveket, kártérítés iránti keresetét mégis csupán a kartell egyetlen tagja, a DAF Trucks NV ellen nyújtotta be, azzal érvelve, hogy a kartell folytán a tehergépjárműveket torzítottan magas áron vásárolta, s ebből eredő többletköltségét követelte. A joghatóság kapcsán hivatkozott a Brüsszel Ia.-rendelet 7. cikkének 2. pontjára, s kifejtette, hogy az EUB joggyakorlatára – különösen a CDC Hydrogen Peroxide-ügyben¹² hozott ítéletére – figyelemmel magyar bíróságok eljárhatnak.

Bár az ügy ténybeli háttere sokkal inkább hasonlít a CDC Hydrogen Peroxide-ügyéhez, az EUB mégis a flyLAL-Lithuanian Airlines-ügyben¹³ hozott ítéletéhez nyúlt vissza, sőt egy ponton azon is túllépett. Az EUB mindenekelőtt leszögezte, hogy a „hely, ahol a káresemény bekövetkezett” fogalma egyrészt azt a helyet foglalja magában, ahol a kár bekövetkezett, másrészt azt a helyet, ahol az e kárt okozó esemény bekövetkezett, ezért a felperes választásától függően az alperes bármely hely szerinti bíróság előtt perelhető. Az adott esetben a magyar bíróságok joghatóságukat a kárt okozó esemény bekövetkezésének helyére nem alapozhatják. A Tibor-Trans által állított kár az EUMSZ 101. cikkébe ütköző egységes és folyamatos jogsértést megvalósító, összejátszásra irányuló megállapodások alapján a tehergépjárművekre alkalmazott mesterségesen magas árak miatt megfizetett többletköltségből ered, és az nem minősül olyan egyszerű pénzügyi következménynek, amely a közvetlen vásárlók – mint például a magyar gépjármű-kereskedők – részéről következhetett volna be, és amely az áremelést követően forgalomkiesésben jelentkezhetett volna. Ezzel szemben a hivatkozott kár az EUMSZ 101. cikkébe ütköző jogsértés közvetlen következménye, azaz közvetlen kárként minősül, amely főszabály szerint megalapozhatja a kár bekövetkezésének helye szerinti tagállam joghatóságát.

A versenyellenes magatartással érintett piac – miként az EUB a flyLAL-Lithuanian Airlines-ügyben hozott ítéletére visszautalva hangsúlyozta – abban a tagállamban található, amelynek területén a kár állítólag bekövetkezett, ezért úgy kell tekinteni, hogy a Brüsszel Ia.-rendelet 7. cikke 2. pontjának alkalmazásában a kár bekövetkezésének helye is ebben a tagállamban van, és ennek a tagállamnak a bíróságai vannak a legmegfelelőbb helyzetben a kártérítés iránti követelések elbírálására, másrészt pedig a versenyellenes magatartást elkövető gazdasági szereplő észszerűen számíthat arra, hogy azon hely bíróságai előtt perlik őt, ahol magatartásával a tisztességes versenyre vonatkozó szabályokat megsértette. Mindemellett az egységes és folyamatos jogsértés az elkövetők egyetemleges felelősségét vonja maga után, így nincs jelentősége annak,

¹² A Bíróság C-352/13 sz. ítélete: *Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA (CDC) kontra Akzo Nobel NV és társai* („CDC Hydrogen Peroxide-ítélet”).

¹³ A Bíróság C-302/13 sz. ítélete: *flyLAL-Lithuanian Airlines AS kontra International Airport Rīga VAS és Air Baltic Corporation AS* („flyLAL-Lithuanian Airlines-ítélet”).

hogy a Tibor-Trans csak egyetlen kartelltagot perelt, amelytől közvetlenül beszerzéseket nem is végzett.

Az EUB hangsúlyozta tehát, hogy a kartell károsultjai – beleértve a közvetett vevőket is –, ha a versenyellenes megállapodásból eredő torzítottan magas áron vásárlással összefüggő kárigényt érvényesítenek – függetlenül attól, a kartell egy vagy több tagjával volt-e szerződéses kapcsolatuk –, bármely kartelltagot perelhetik annál a tagállami bíróságnál, ahol az érintett piacot a versenyellenes magatartás befolyásolta. Ugyanakkor az ügy ténybeli háttere meglehetősen egyszerű volt, hiszen a torzított árból eredő többletköltség földrajzilag behatárolt, és a felperes beszerzései is csak Magyarországra koncentráálódtak – másutt nem szenvedett el kárt. Annak a helynek a meghatározása kapcsán, ahol a káresemény bekövetkezett, az EUB megerősítette a CDC Hydrogen Peroxide-ügyben való nézőpontjától eltávolodását; az ítélet jogi érvelése erre a döntésre semmilyen módon nem utal vissza, annak ellenére sem, hogy a felperes székhelye is Magyarország. A döntő tényező a kartell által földrajzilag meghatározhatóan érintett piac; úgy tűnik, ez a válasz biztosíthatja a kárt okozó szempontjából annak előreláthatóságát, mely állam bíróságainál perelhetik őt. Ellentétben a flyLAL-Lithuanian Airlines-ügyben kifejtett álláspontjával, az EUB a joghatóság megalapozásakor immár az érintett piacot tartotta az egyetlen releváns tényezőnek, s nem adott teret más értelmezési módszernek.¹⁴

Az EUB a Tibor-Trans-ügyben hozott ítéletében a mesterségesen megemelt árak okán kifizetett többletköltségekből eredő kárt közvetlen kárnak tekintette. Megkülönböztetést tett az uniós jogi értelemben vett joghatósági és a versenyjogi kár fogalmai között: a felperes ugyanis joghatósági szempontból közvetlen károsult, a versenyjog prizmáján keresztül viszont közvetett vevő. Az áremelést követő forgalomkiesést – a közvetlen vásárlókra, mint például a magyar gépjármű-márkakereskedőkre vonatkoztatva – ugyanakkor egyszerű pénzügyi következményként értékelte.¹⁵

1.2. A C-425/22. sz. MOL-ügy¹⁶ – a gazdasági egység fogalma károsulti oldalon

Az EUB volt az, amely joggyakorlatában kidolgozta a gazdasági egység fogalmát, lehetővé téve a károsultak számára, hogy a jogsértésben érintett vállalkozás egészével,

¹⁴ Továbbra is tisztázatlan maradt azonban, mi lenne a helyzet, ha a Tibor-Trans külföldi lízingcégekkel kötött volna szerződést, a többletköltséget külföldön fizette volna meg, és ha a versenyellenes megállapodás nem fejtette volna ki hatását Magyarországon. A Tibor-Trans-ügy elemzését részletesen lásd: Szabó Péter (2021) A joghatóság és a perbeli legitimáció uniós jogi alapjai kartellkár iránti perekben. *Európai Jog*, (5), 39–47.; valamint Mester Ágnes (2019) A „káresemény bekövetkezésének helye” értelmezése az Európai Unió Bíróságának Tibor-Trans-ügyben hozott ítélete tükrében, *Versenytükör* 15(2), 70–76.

¹⁵ Barsi József (2022) A „kamionkartell” kártérítési perek tapasztalatai. *Gazdasági Jog*, (5–6), 10–20., Juhasz Eszter et al. (2022) Joghatósági dilemmák a kárfogalommal összefüggésben. *Európai Jog*, (6), 28–39.

¹⁶ A Bíróság C-425/22 sz. ítélete: *MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. kontra Mercedes-Benz Group AG* („MOL-ítélet”).

vagy annak egyes leányvállalataival szemben indítsanak pert, vagy azok egyetemleges felelősségének megállapítását kérik.¹⁷

Gazdasági egység jön létre egy cégcsoporton belül az anyavállalat és leányvállalata között, ha az utóbbi lényegében az előbbi meghatározó befolyása alatt áll. Az EUB joggyakorlatában arra a következtetésre jutott, hogy a versenyjog megsértése a gazdasági egység egészének egyetemleges felelősségét vonja maga után, ami azt jelenti, hogy az egyik tag felelősségre vonható a másik tag cselekményeiért.

1.2.1. A Kúria jogértelmezési kérdései az EUB-hoz

Az EUB – erre vonatkozó indítvány hiányában – arra nem adott egyértelmű iránymutatást, hogy a gazdasági egység elve fordított esetben is értelmezhető-e és alkalmazható-e, azaz egy anyavállalat hivatkozhat-e erre a fogalomra annak érdekében, hogy a székhelye szerinti bíróságok joghatóságát állapítsa meg a leányvállalatai által elszenvedett kárral kapcsolatos kártérítési igényének elbírálása és megállapítása céljából. Ezt a kérdést legelőször a Kúria vetette fel, az általa kezdeményezett C-425/22. sz. MOL-ügyben, amelynek megválaszolása a magyar bíróságok joghatóságának megállapításához volt szükséges. A magyarországi székhellyel rendelkező felperes anyavállalat, a MOL Nyrt. a Brüsszel Ia.-rendelet 7. cikkének 2. pontját jelölte meg joghatósági okként, amely szerint jogellenes károkozással kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt lehet perelni, ahol a káresemény bekövetkezett.

Az ügy tényállása kiválóan alkalmas volt e kérdés megfogalmazására és megválaszolására. A felperes MOL Nyrt. több, más EU-tagállamokban letelepedett társaság többségi tulajdonosa vagy más formában kizárólagos ellenőrzési joggal rendelkező tagja volt. A Bizottság 2016. július 19-ei határozatában megállapított jogsértés időtartama alatt ezek a leányvállalatok közvetve, tulajdonosként vagy pénzügyi lízingkeret-megállapodás keretében 71 tehergépjárművet vásároltak az alperestől több tagállamban.

A felperes a Fővárosi Törvényszéknél benyújtott keresetében az alperes kötelezését kérte 530.851 euró és járulékai megfizetésére, azzal érvelve, hogy a leányvállalatai ezzel az összeggel fizettek többet a Bizottság határozatában megállapított versenyellenes magatartás következtében. A gazdasági egység fogalmára hivatkozva érvényesítette leányvállalatai kártérítési igényét az alperessel szemben. E célból a Brüsszel Ia.-rendelet 7. cikkének 2. pontja alapján a magyar bíróságok joghatóságát kívánta megállapítani azzal érvelve, hogy székhelye – mint a csoport gazdasági és pénzügyi érdekeinek központja – az a hely, ahol a rendelkezés értelmében vett kár végső soron bekövetkezett. Az alperes vitatta a magyar bíróságok joghatóságát. Az első és a másodfokú bíróság joghatóságuk hiánya miatt a pert megszüntette. Ilyen előzmények után érkezett a felperes felülvizsgálati kérelme alapján a jogkérdés a Kúriához, amely – mint az EUMSZ 267. cikkének harmadik bekezdése szerinti előterjesztésre kötelezett fórum – előzetes

¹⁷ Marc-Philippe Weller et al. (2024) Liability of the Economic Unit – A General Principle of EU Law? *European Company and Financial Law Review*, 20(5–6) 759–793.

döntéshozatali eljárást kezdeményezve az EUB-tól kérte a Brüsszel Ia.-rendelet 7. cikke 2. pontjának értelmezését, a gazdasági egység fogalmának vizsgálatát felperesi oldalon.

1.2.2. Az EUB ítélete

Az EUB a Kúria által feltett kérdésre határozott nemmel felelt 2024. július 4-én kihirdetett ítéletében, kimondva, hogy a Brüsszel Ia.-rendelet 7. cikkének 2. pontja szerinti „a hely, ahol a káresemény bekövetkezett” fogalom nem terjed ki azon anyavállalat székhelyére, amely kártérítési keresetet indít a harmadik személy EUMSZ 101. cikkébe ütköző versenyellenes magatartása következtében kizárólag a leányvállalatainál bekövetkezett károk megtérítése iránt, még akkor sem, ha azt állítják, hogy ezen anyavállalat és leányvállalatok egyetlen gazdasági egységet képeznek.

Ez az ítélet és végkövetkeztetése az uniós versenyjog fejlődés szempontjából értelmezhető elszalasztott lehetőségként, de logikus lépésként is. Az mindenesetre jól látható, hogy az EUB ezúttal nem a kartellkárosultak jogérvényesítése hatékonyságának növelését tekintette döntő szempontnak. Igaz ugyan, hogy a károsultak a MOL-ügyhöz hasonló tényállású ügyekben sem vesztették el perlési lehetőségüket, jogosultságukat, mivel a leányvállalatok a saját székhelyük szerinti bíróság előtt biztosan indíthatnak ilyen pert, megint más kérdés, hogy a kartellezéssel okozott kár reparációjának hatékonyságát egy „nagy” per, vagy sok kicsi, különböző országok bíróságai előtt folyamatban lévő perek biztosítják jobban.

Az uniós jogalkotónak legkésőbb a Brüsszel Ia.-rendelet következő felülvizsgálatakor fontolóra kellene vennie egy különleges joghatósági szabály bevezetését a kartellkárokra vonatkozóan.

2. Elévülés

2.1. Az elévülés nyugvásának kezdő időpontja

Érdekes megfigyelni, hogy az alperesek minden kamionkartell-ügyben előterjesztettek elévülési kifogást. Ennek oka minden bizonnyal az, hogy az összes ilyen perben ugyanazok az alperesek jártak el és ugyanazok az ügyvédi irodák képviselték őket. A leggyakoribb érvelés a felperes kártérítési követelésének elévülése körében az volt, hogy a felperesek már a Bizottsági határozat 2017. április 6-ai közzététele előtt érvényesíthették igényüket, mivel 2014. november 20-án tudtak a Bizottság eljárásáról, az érintett vállalkozók kilétéről. A Bizottság 2016. július 19-ei közleményéből pedig az is egyértelművé vált, hogy káruk keletkezett. Az is gyakori indoka az elévülésnek, hogy a Bizottság határozatának közzététele nem feltétele a perindításnak. Az első- és másodfokú bíróságok a kártérítési igény elévülését a magyar jog alapján bírálták el, és a régi Ptk. elévülésre vonatkozó rendelkezéseit alkalmazták.

Választ igénylő kérdés volt az elévülés szempontjából az is, hogy meddig nyugszik a kártérítési igény érvényesítése: a Bizottság határozatáról szóló sajtóközlemény közzétételének időpontjáig (2016. július 19.) vagy a teljes kartell határozatnak az Európai

Unió Hivatalos Lapjában valamennyi uniós nyelven való megjelenéséig, azaz 2017. április 6-áig.

A magyar bíróságok több jogerős ítéletben is állást foglaltak a kamionkartelll érintő ügyekben az elévülés nyugvása kérdésében.

Ezek közül érdemes kiemelni a Fővárosi Ítéltábla 20.Gf.40.050/2020/36-II. számú, 2020. október 7-én meghozott ítéletét, amelyben azt állapította meg, hogy csak a korábbi időpontig, a sajtóközlemény közzétételéig, 2016. július 19-ig nyugodott az elévülés. Az ítéltábla a régi Ptk. rendelkezéseit vizsgálva rámutatott, hogy a felperes által állított károsodás az emelt összegű lízingdíjak megfizetésével következett be, ezzel – a régi Ptk. 326. § (1) bekezdése alapján – kezdetét vette az elévülési idő. A peres felek között az nem volt vitás, hogy a felperes – mivel nem tudott sem az alperesek versenyjogsértő magatartásáról, sem arról, hogy őt ebből eredően kár érthette – menthető okból nem volt abban a helyzetben, hogy igényét érvényesítse. Ahhoz, hogy a felperes jelen perbeli igényét bíróság előtt érvényesíteni tudja, tisztában kellett lennie az alperesek versenyjogsértő magatartásával, és azzal, hogy ebből eredően őt kár érte. Ehhez ismernie kellett a kartellben részes jogi személyeket, a versenykorlátozó megállapodás lényegi tartalmát, a jogsértés időszakát és az érintett piacot. Ezen információk birtokában tudta megítélni azt, hogy az általa beszerzett gépjármű érintett-e a jogsértéssel.

Az ítéltábla hangsúlyozta, hogy a felperesnek ezen ismeretekre kizárólag olyan mértékig és mélységben volt szüksége, ami a saját igényérvényesítését lehetővé teszi. Nem tulajdonított jelentőséget ezért semmilyen olyan bizonytalanságnak, ami nincs összefüggésben a felperes konkrét igényével, például hogy a jogsértés 2011-ben pontosan mikor fejeződött be, hiszen a perrel érintett gépkocsit korábban szerezte be. Kiemelte, hogy a jogosult nem lehet passzív, az igényérvényesítéshez szükséges információk beszerzése érdekében az általában elvárható aktív magatartást tanúsítania kell. Utalt a hibás teljesítéssel kapcsolatos egyes jogalkalmazási kérdésekről szóló 1/2012. (VI. 21.) PK véleménynek az elévülés nyugvásával kapcsolatban általánosan érvényes megállapítására, amely szerint a hiba – elévülés nyugvásának megszűnését eredményező – felismerését az jelenti, ha a jogosult tudomást szerez mindazokról a hibával kapcsolatos tényekről, amelyek ismerete szükséges a hiba miatti szavatossági igény érvényesítéséhez. Mindezek alapján rögzítette, hogy az elévülés nyugvásának szempontjából nem pusztán a felperes subjektív ismereteinek van jelentősége, hanem annak is, hogy az adott objektív körülmények között akár ügyvéd, vagy más szakértő közreműködésével, az ilyen személy által megtehető intézkedések alapján mikor juthatott hozzá az igényérvényesítéshez szükséges információkhoz. Figyelembe vette azt a tény is, hogy a felperes nem laikus, hanem a fuvarozási piac professzionális résztvevője.

A Fővárosi Ítéltábla ezen szempontok alapján végezte el a Bizottság 2016. július 19-ei sajtóközleményének vizsgálatát. Megállapította, hogy a közlemény a lényeges információkat egyértelműen tartalmazza, valamint egyebek mellett azt is, hogy a versenyjogi jogsértés magába foglalta az EGT területén alkalmazott árazásra vonatkozó megállapodásokat. A kartell a 6 és 16 tonna közötti (közepes) és a 16 tonnánál nehezebb (nehéz) tehergépjárműveket érintette, és a jogsértés kiterjedt az EGT teljes területére, to-

vábbá 1997-től 2011-ig, 14 éven át tartott. A közlemény ugyan vállalatcsoportokat jelöl meg, nem konkrét jogi személyeket, azonban további információkra utal, amelyek a 39824 ügyszámon elérhetők. Az ügyszámra kattintva az ügy adatlapjához lehet eljutni, ahol az olvasó már a konkrét jogi személyek név szerinti felsorolását látja. A közlemény szerint valamennyi társaság elismerte a kartellben való részvételét, és az ügyet egyezséggel zárta le. Utal azonban arra, hogy a Scania nem vett részt az egyezségben, vele szemben az eljárás folytatódik. A közleményből az is világosan kitűnik, hogy valamennyien részt vettek a kartellben, egyedül a Scaniara nézve nem született határozat.

A sajtóközlemény tartalma alapján tehát világossá kellett válnia a felperes számára, hogy kára keletkezett, és ezt kik okozták. A közlemény megjelenésével a felperes abba a helyzetbe került, hogy – a szükséges felkészüléssel, az esetlegesen még hiányzó adatok, információk beszerzésével – igényét érvényesítse, ezért az elévülés nyugvása megszűnt. Ha a felperestől nem is elvárható, hogy a Bizottság honlapját tanulmányozza, a hazai közéleti és gazdasági sajtóban, valamint a közlekedéssel és a fuvarozással foglalkozó szakmai lapokban is beszámoltak a hírről, így kellő körültekintés mellett arról értesülnie kellett. 2016 júliusában már a Magánvállalkozók Nemzeti Fuvarozó Ipartestülete (NiT) honlapja is beszámolt az ügyről.

A Debreceni Ítéltábla Gf.VI.30.066/2021/53. számú, 2021. november 10-ei részítéletében – hasonló indokokra hivatkozva, mint a Fővárosi Ítéltábla – helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét. A fellebbezés indokaira tekintettel úgy ítélte: az elévülés nyugvásának megszűnése akkor következhet be, amikor a jogosult az igényérvényesítéshez szükséges valamennyi információról tudomást szerez, illetve az igényérvényesítés valamennyi akadályát elhárul. A régi Ptk. szabályai alapján az elévülés bekövetkezése szempontjából nem annak volt jelentősége, hogy a jogsértést megállapító bizottsági határozat mikor került közzétételre, hanem kizárólag annak, hogy mi az az objektív időpont, amikor a jogosultak számára a perindításhoz szükséges valamennyi információ rendelkezésre állt. Az ítéltábla egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy az igényérvényesítéshez a felpereseknek a versenyjogi jogsértés tényét, annak időszakát és az azzal érintett piac kiterjedését, a kartellben résztvevők személyét és a versenykorlátozó megállapodás lényegi tartalmát, valamint azt kellett tudniuk, hogy abból eredően őket kár érte. A másodfokú bíróság szerint a felpereseknek ezekre az információkra csak olyan mértékben és mélységben volt szüksége, amely a saját kártérítési igényeik érvényesítését lehetővé tette. Ezért azoknak a részletinformációknak, amelyeket a Közlemény még nem tartalmazott, de a felperesek igényérvényesítése szempontjából nem volt lényeges, a nyugvás megszűnésének vizsgálata során nem lehetett jelentőséget tulajdonítani. Utalt arra is, hogy a felperesek a fuvarozási piac professzionális résztvevőinek minősülnek, ezért velük szemben a perindításhoz szükséges információk beszerzése körében magasabb elvárhatósági mérce alkalmazandó, mint a fuvarozási piac laikus szereplőivel szemben. Az ilyen információk megszerzése során a jogosult nem lehet passzív, azok beszerzése érdekében az általában elvárható, aktív magatartást kell tanúsítania. Az elévülés nyugvásának szempontjából nem csupán a jogosult szubjektív ismereteinek van jelentősége, hanem annak is, hogy a konkrét esetben az ilyen sze-

mély által megtehető intézkedések alapján mikor juthatott hozzá az igényérvényesítéshez szükséges információhoz. A felperesek azon túl, hogy felvették a kapcsolatot a Magánvállalkozók Nemzeti Fuvarozó Ipartestületével és az általa javasolt jogi képviselővel, semmilyen további lépést nem tettek a kárigényeik érvényesítése érdekében. Az időmúlás miatt bekövetkezett igényérvényesítési lehetőségük elvesztésének következményeit maguknak kell viselniük, függetlenül attól, hogy az elévülési időn belüli perindítás kinek a hibájából maradt el.

A Kúria Gfv.VI.30.033/2022/37. számú, 2022. október 25-én meghozott végzésével a Debreceni Ítéltábla jogerős részítéletét hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. A Kúria megítélése szerint ugyanis a versenyjogi jogsértésekkel okozati összefüggésben érvényesített *follow-on*-típusú kártérítési keresetek esetén az elévülés mindaddig nyugszik, amíg a versenyjogi jogsértés szempontjából releváns valamennyi körülményről a károsult nem szerez tudomást. Ez főszabály szerint a Bizottság jogsértést megállapító határozatának (határozat összefoglalójának) az Európai Unió Hivatalos Lapjában való megjelenésének időpontjáig fennáll.

A Kúria az EUB *follow-on*-keresetek tekintetében folytatott következetes gyakorlatára hivatkozással kiemelte: még akkor is, ha az adott keresetre vonatkozó egyetlen uniós szabályozás sem alkalmazható *ratione temporis*, az egyes tagállamok jogrendjének feladata meghatározni az EUMSZ 101. és 102. cikkeinek megsértéséből eredő kár megtérítéséhez való jog érvényesítésének szabályait, ideértve az elévülési időkre vonatkozó szabályokat is, tiszteletben tartva azonban az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét, amely utóbbi megköveteli, hogy a jogalanyok által az uniós jog közvetlen hatályára alapított jogok védelmét biztosítani hivatott keresetekre vonatkozó szabályok ne tegyék gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását.¹⁸

A Kúria jogértelmezése szerint az EUB ítélezési gyakorlatából¹⁹ kitűnik, hogy ahhoz, hogy a károsult kártérítési keresetet terjeszthessen elő, elengedhetetlen, hogy tudja, mely személy felelős a versenyjogi rendelkezések megsértéséért. Ebből következik, hogy a versenyjogi jogsértés fennállása, a kár fennállása, az e kár és e jogsértés közötti okozati összefüggés, valamint e jogsértés elkövetőjének személyazonossága azon elengedhetetlen információk közé tartozik, amelyekkel a károsult személynek rendelkeznie kell ahhoz, hogy kártérítési pert indítson. A tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértése miatti kártérítési keresetekre alkalmazandó elévülési idők nem kezdődhetnek meg azelőtt, hogy a jogsértés megszűnt volna, és a károsult fél

¹⁸ A Bíróság C-637/17 (EU:C:2019:263) sz. ítélete: *Cogeco Communications Inc. kontra Sport TV Portugal SA és társai*, 2019. március 28. (Cogeco Communications-ítélet), 42. és 43. pont; A Bíróság C-453/99 (EU:C:2001:465) sz. ítélete: *Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és mások*, 2001. szeptember 20., 27. pont

¹⁹ Cogeco Communications-ítélet, 50. pont.

tudomást szerzett volna, vagy észszerűen úgy tekinthető, hogy tudomást szerzett arról, hogy e jogsértés következtében őt kár érte, valamint a jogsértés elkövetőjének kilétéről.²⁰

A Kúria egy másik kamionkartell-ügyben meghozott Gfv.VI.30.084/2022/31. számú határozatával a Debreceni Ítéltábla Gf.VI.30.079/2021/40. számú jogerős részítéletet hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. A Kúria határozatának indokolása megegyezik a Gfv.VI.30.033/2022/37. számú végzésben kifejtett jogértelmezéssel. A Kúria mindkét döntésében alkalmazta az EUB Volvo és DAF Trucks-ítéletében kifejtett jogértelmezést.

2.2. Az elévülés nyugvásának időtartama

Szintén a kamionkartell-ügyekben merült fel az a kérdés is, hogy miként kell értelmezni a 2014/104/EU-irányelv 10. cikke (4) bekezdésének azon rendelkezését, amely szerint a nyugvás legkorábban a jogsértést megállapító határozat jogerőre emelkedése után egy évvel érhet véget. Ismert tény, hogy ezt a rendelkezést a a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény („Tptv.”) 88/T. § (2) bekezdése implementálta, némileg eltérő szóhasználattal: a bíróság jogerős döntésének meghozatalát követő egy évig az elévülés nyugszik.

A Kúria a Gfv.VI.30.210/2023/17. sz. végzésében úgy foglalt állást, hogy a 2014/104/EU-irányelv 10. cikke (4) bekezdésének helyes értelmezése alapján a nyugvás a jogsértést megállapító jogerős határozat jogerőre emelkedésétől számított egy évvel ér véget, és ezt követően a régi Ptk. 326. § (2) bekezdése alapján a károsultnak a nyugvás megszűnésétől kezdve még további egy év áll a rendelkezésére ahhoz, hogy az igényét a bíróság előtt érvényesítse (1 + 1 év). A Kúria szerint az elévülés nyugvására vonatkozó szabály ilyen értelmezését erősítette meg az EUB a Heureka-ítéletének²¹ 91. pontja is, amely szerint a 2014/104/EU-irányelv 10. cikke (4) bekezdésének második mondata immár azt követeli meg, hogy az elévülési időnek a kártérítési kereset tárgyát képező versenyjogi jogsértéssel kapcsolatos vizsgálattal vagy eljárással kapcsolatban a versenyhatóság által elfogadott intézkedést követő nyugvás legkorábban a jogsértést megállapító határozat jogerőre emelkedése vagy az eljárás egyéb módon történő befejezése után egy évvel érjen véget.

A Kúriának ezen végzése ellen az alperesek közül többen jogegységi panaszt nyújtottak be, amely alapján a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa Jpe.II.60.036/2024/23. jogegységi hatályú határozatával („Jpe-határozat”) ezzel ellentétes jogértelmezésre jutott, ezért úgy rendelkezett, hogy a Kúria fenti számú végzése a továbbiakban kötelező erejűként nem hivatkozható. Ezen Jpe-határozat a bíróságokra kötelezően azt mondta ki, hogy a régi Ptk. 326. § (2) bekezdését a versenyjogi jogsértésekkel okozati összefüggésben érvényesített *follow-on*-típusú kártérítési keresetek esetén úgy kell értelmezni, hogy a jogsértést megállapító határozatnak az Európai Unió Hivatalos Lapjában való

²⁰ A Bíróság C-267/20 (EU:C:2022:494) sz. ítélete: *AB Volvo és DAF Trucks NV kontra RM*, 2022. június 22. (Volvo és DAF Trucks-ítélet), 59–61. pont.

²¹ A Bíróság C-605/21 sz. ítélete: *Heureka Group a.s. kontra Google LLC* (Heureka-ítélet).

megjelenése időpontjától számított egy éven belül a versenyjogi jogsértésen alapuló követelés akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél kevesebb van hátra. A károsultnak a nyugvás megszűnésétől kezdve tehát nem 1 + 1, hanem csak 1 év áll rendelkezésre igénye bíróság előtti érvényesítésére.

A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa részletesen vizsgálta és elemezte az EUB vonatkozó joggyakorlatát, így különösen a Kúria Gfv.VI. tanácsa által is hivatkozott Heureka-ítéletet, és jutott az alapján a fenti következtetésre. Utalt arra, hogy a felek indítványa ellenére nem kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárást az uniós jog értelmezését kérve, mivel az EUMSZ 267. cikkének harmadik bekezdése szerinti előterjesztési kötelezettségével kapcsolatban az EUB Cilfit-ítéletében²² megfogalmazott kivétel állt fenn: a szóban forgó uniós jogi rendelkezést az EUB már értelmezte.²³

A Gyulai Törvényszék ugyanezen EUB joggyakorlatot nem találta egyértelműnek, ezért a fenti Jpe-határozatot követően, 2025. április 10-én kihirdetett végzésével az EUB előzetes döntéshozatali eljárását kezdeményezve lényegében arra kér választ az EUB-től, hogy az elévülés nyugvása időtartamára vonatkozóan a Kúria felülvizsgálati tanácsa (1 + 1 év), vagy jogegységi panasz tanácsa (1 év) szerinti jogértelmezés felel-e meg a vonatkozó uniós jogi normáknak és az EUB korábbi joggyakorlatában kifejtett szempontoknak. Az eljárás C-286/25. sz. alatt folyamatban van, így a versenyjogi jogsértéssel okozati összefüggésben érvényesített *follow-on*-típusú kártérítési igény elévülése nyugvásának időtartamára vonatkozó jogértelmezési vita még nem jutott nyugvópontra.

3. Kár bekövetkezése lízingszerződés esetén

A kamionkartell-perek tényállásának egyik jellegzetessége, hogy a károsultak, a felperesek nem közvetlen, hanem a végső vásárlói a tehergépjárműveknek, amelyeket tipikusan lízingszerződésekkel szereztek meg. A Kúria elé került Gfv.III.30.246/2023/11. számú ügyben a legfontosabb kérdés az volt, hogy olyan esetben, amikor a felperes lízingszerződéssel szerezte meg a kamiont, a kár bekövetkezése már a szerződés megkötésével, vagy csak a lízingdíjak igazolt megfizetésével történt-e.

A felperes kizárólag abból a tényből állította és vezette le a károsodását, hogy az árkartellel érintett tehergépjárművek beszerzésével – ami esetében kivétel nélkül lízingkonstrukcióban valósult meg – nyomban bekövetkezett a kára, a vele szemben előírt lízingdíjak alapját jelentő nettó vételár 10 százalékos mértékében. Keresetét a felperes arra, hogy a lízingdíjak megfizetésével érte őt kár, nem alapította, és nem is eszerint munkálta ki. Kereseti tényállítása tehát az volt, hogy pusztán a lízingszerződések megkötésével – a lízingbeadók által megfizetett nettó beszerzési ár 10 százalékában megjelenő (vélelmezett) áreltérítésnek a lízingdíjban is megjelenő továbbhárításával – bekövetkezett a felperes károsodása. Kárát a felperes összecszerúségében a kereseti tényállításaival összhangban így jelölte meg a lízingbeadók által megfizetett nettó beszerzési árak felperes felé továbbhárított, a lízingdíjakban megjelenő 10 százalékos mértéke szerint.

²² A Bíróság C-283/81 sz. ítélete: *Srl Cilfit és Lanificio di Gavardo SpA kontra Egészségügyi Minisztérium*.

²³ Jpe-határozat, [94] bekezdés.

A Kúria ítéletében abból indult ki, hogy kár lehetséges elemei a régi Ptk. 355. § (4) bekezdésében tipizáltak szerint a tényleges kár (*damnum emergens*), az elmaradt vagyoni előny (*lucrum cessans*) és a már bekövetkezett vagyoni hátrány kiküszöböléséhez, csökkentéséhez szükséges költségek, amelyek közül jelen ügyben az első kárelem bírt jelentőséggel. Önmagában a szerződéses fizetési kötelezettség – teljesítés hiányában – nem tekinthető kárnak, nem felel meg a régi Ptk. 355. § (4) bekezdése szerinti kárfogalomnak (Pfv.V.22.189/2017/5.). Az alperesek versenyjogi jogsértése alapján a közvetett vevő, így a felperes is az áreltérítés miatt kialakult magasabb piaci ár tényleges kifizetésével jelentkező, vagyis a károsult vagyonában a magasabb ár teljesítésével bekövetkező csökkenés megtérítésére tarthatott számot.²⁴

A Kúria szerint az alperesek versenyjogsértő magatartásával felmerülő kárként az az ártöbblet értelmezhető volt, amennyivel a jogsértés következtében a közvetlen és a közvetett vásárlóknak többlet kellett fizetniük az árkartellel érintett termékért (áreltérítés). Figyelemmel a továbbhárítás ismert és elfogadott versenyjogi intézményére – idetartozóan arra, hogy a jogsértéssel érintett termékek közvetlen vevői (illetve őket követően az értékesítési lánc további vevői) egészen a végső vásárlóig áthárítják a jogsértéssel járó árnövekedést, és az értékesítési láncban utolsóként megjelenő közvetett vevőnél jelentkezik a tényleges károsodás –, a felperesnek a lízingkonstrukciónak megfelelően azt kellett volna kidolgoznia keresetében – és kárigényét így érvényesítenie –, hogy elsőként bemutatja, hogy az egyes lízingszerződésekben mennyi volt az összes lízingdíjfizetési kötelezettsége, abból mennyi volt a Tptv. 88/C. §-ában írt vételemszabály alkalmazásával az a 10 százalékos rész, ami felfogható volt a felperes lehetséges és maximális káraként a lízingbeadók által megfizetett nettó beszerzési ár 10 százalékában feltételezett, a felperesre továbbhárított áreltérítés és a lízingszorzó jelentősége mellett. Ezt követően kellett volna bemutatnia, és igazolnia a lízingszerződések maradéktalan teljesítését a részéről. Amennyiben a felperes kisebb mértékben tett eleget lízingdíjfizetési kötelezettségének, mint az a lízingszerződések szerint kötelezettsége volt, kára ebben az esetben is a lízingdíjak általa ténylegesen megfizetett mértékének 10 százalékában volt értelmezhető.²⁵

A Kúria szerint a felperesnek az előzőekben kifejtett érveléssel és tartalommal nem volt keresete. A kereset a felperest a lízingszerződések megkötésével ért kár megtérítésére irányult. A felperes azzal kapcsolatban, hogy a lízingszerződések teljesítésével, a lízingdíjak megfizetésével – a lízingdíjakban is megjelenő áreltérítés eredményeként – csökkent a vagyona, nem érvényesített kárigényt.²⁶ Mindezek alapján a Kúria arra a következtetésre jutott, hogy az ügyben eljáró bíróságok jogszabálysértés nélkül tekintették megalapozatlannak és utasították el a felperes keresetét, amelyben a lízingszerződések megkötésével bekövetkezett kára megtérítését kérte.²⁷

²⁴ Jpe-határozat, [73] bekezdés.

²⁵ Jpe-határozat, [76] bekezdés.

²⁶ Jpe-határozat, [77] bekezdés.

²⁷ Jpe-határozat, [78] bekezdés.

4. Összegzés

A kamionkartell-perek számos anyagi jogi és eljárásjogi kérdést hoztak a felszínre, amelyek megválaszolása, és a kapcsolódó bírói gyakorlat kialakulása meghatározó lehet a versenyjogi jogsértéssel okozott károk érvényesítésének jövőjére nézve is. A bíróságoknak és a joggyakorlat egységességéért felelős Kúriának különösen is két szempontot kell összhangba hozni egymással: a hatékony jogvédelem elvét és a tisztességes eljáráshoz való jogot. Úgy kell biztosítani a károsultak számára az észszerű határidőn belül megítélt reparációt, hogy közben biztosítja a károkozók számára is érveik kifejtését, bizonyítékaik benyújtását. Szem előtt kell tartani azt is, hogy a magánjogi jogérvényesítés bírósági gyakorlata tudja kiegészíteni és igazán visszatartó erőjűvé tenni a versenyjog közjogi szabályait és gyakorlatát.

Túlzás nélkül állítható, hogy a Kúria ítéleteiben felismerhető ez a két szempont szinkronba hozásának igénye. A joghatósági kérdésében a Kúria kifejezetten bátran, innovatív módon emelte európai uniós szintre azt a jogkérdést, hogy a gazdasági egység fogalmának a károkozókra kidolgozott elve alkalmazható-e károsulti oldalon. Bár ebben a kérdésben az EUB végül nem fejlesztette tovább ezt a fogalmat, az uniós jogalkotó még mindig dönthet a Brüsszel Ia.-rendelet következő felülvizsgálatakor egy különleges joghatósági szabály bevezetéséről a kartellkárokra vonatkozóan, növelve ezzel a jogérvényesítés hatékonyságát, hogy ne kelljen különböző országokban, eltérő bírósági szervezetrendszerekben, különböző nyelveken és eljárásjogi szabályok alapján a cégcsoport egyes kárigényeit érvényesíteni, hanem azt egy országban, egy eljárásban meg lehessen tenni.

Hasonlóan nyitott gondolkodás jellemzi a Kúria döntését az elévülés kérdésében is. Megalapozottan és indokoltan tett különbséget az elévülésre vonatkozó általános gyakorlat és az európai bizottsági határozattal megállapított kartellkártérítéssel kapcsolatos igények között, felismerve és elismerve ez utóbbiak sajátosságait: a károsultak és a versenyjogi jogsértések elkövetői egymás közti viszonylatában jelentős információs aszimmetria áll fenn. Ahhoz, hogy a károsult kártérítési keresetet terjeszthessen elő, elengedhetetlen, hogy rendelkezzen az ehhez szükséges információkkal. A Közlemény kevésbé részletes információkat tartalmazott az érintett ügy körülményeiről, és azokról az okokról, amelyek miatt valamely versenykorlátozó magatartás jogsértésnek minősíthető. Ezzel szemben az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzétett bizottsági határozat már kellően részletes volt, és megadta az összes szükséges információt a jogérvényesítéshez.

Ennek az intellektuális bátorságnak a hiánya figyelhető meg a kár bekövetkezésére vonatkozó kúriai határozatnál lízingszerződés esetén. Mivel a versenyjogi jogsértéssel okozott kár deliktuális kárfelelősségi alakzat, nem biztos, hogy egy szerződéses láncolat legvégén található károsult kárigénye vonatkozásában az ügy eldöntésére kiható módon jelentősége van annak a ténynek, hogy lízingbevevőként a lízing díjakat megfizette-e. Ez olyan kérdés, ami indokoltta teheti előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését, hogy az EUB válaszolja azt meg, minden nemzeti bíróságra kötelező jelleggel, az egységes és hatékony uniós jogértelmezést biztosítva.

Korai még megalapozott véleményt alkotni arról, hogy a versenyjogi jogsértéssel okozott károk magyar bírósági joggyakorlata képes-e betölteni mindezeket a célokat, elég hatékony-e ahhoz, hogy a károsultak reparációhoz jussanak, visszatartva ezáltal az újabb kartellek kialakulását, biztosítva egyúttal minden fél számára a tisztességes eljáráshoz való jogot. A Kúria határozataiban megfigyelhető az ehhez szükséges „erő ébredése”, ami mindenesetre bizalomra adhat okot.

Szilágyi Pál¹

A magánjogi jogérvényesítés válogatott esetei: a magánjogi jogérvényesítés kifejlődésének íve az Európai Unióban

1. Bevezető

Az Európai Unió versenyjogának magánjogi úton történő érvényesítése – vagyis amikor a versenyszabályok megsértése miatt magánfelek peres úton követelnek elégtételt, tipikusan kártérítést – az elmúlt két évtizedben látványos fejlődésen ment keresztül. A történet azonban nem két-három évtizede kezdődött, hanem az Európai Gazdasági Közösség alapításáig nyúlik vissza. Sőt ahhoz, hogy megértsük a kifejlődését, egészen a kezdetekig vissza kell nyúlnunk. Jelen tanulmányban – tekintettel arra, hogy a kötet egyes tanulmányai a rész kérdéseket részletesen elemzik –, történeti áttekintést adunk a fejlődés ívéről, szubjektív, a károsulti nézőpontból bemutatva az egyes, kiválasztott ügyeket.

Amikor az Európai Unió elődjét, az Európai Gazdasági Közösséget létrehozta hat tagállam, akarva vagy akaratlanul különös jogrendet hoztak létre. Vélhetően inkább akaratlanul, tekintettel arra, hogy az első két, általunk említett esetben egyes tagállamok még aktívan tiltakoztak az akkor közösséginek nevezett jog kiterjesztő értelmezése ellen. A *van Gend en Loos*-ügyben² az Európai Bíróság kimondta, hogy bármely magánszemély a nemzeti bíróságok előtt bizonyos feltetelek teljesülése esetén hivatkozhat az európai jogra. Ez mondhatni forradalmi ítélet volt, de legalább ennyire drámai következményekkel

¹ Tanszékvezető habilitált egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar.

² A Bíróság 26-62 (ECLI:EU:C:1963:1) sz. ítélete: *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos kontra Nederlandse administratie der belastingen*.

járt a másik, ekkortájt hozott *Costa*-ítélet³. Az ügyben az Európai Bíróság lényegében kötelezővé tette a nemzeti bíróságok számára, hogyha előttük az európai jogra hivatkoznak, és az ellentétes a nemzeti joggal, akkor tegyék félre az utóbbit. Lényegét tekintve ez esetben az európai jog mint egy *lex specialis* alkalmazandó. A két ítélet lényegileg újdonság volt a nemzeti és nemzetközi jog viszonyrendszerének értelmezésében, azonban a jelen tanulmány szempontjából az első tényleg versenyjogi magánjogi jogérvényesítési ügyig még voltak további jelentős esetek, amelyek megágyaztak annak, hogy kialakulhasson egy magánérdekű jogérvényesítési rendszer.

A közvetlen hatály és uniós jog elsődlegességét kinyilvánító két ítéletet már megelőzte a *Humblet*-ügy⁴. Ebben az Európai Bíróság megállapította, hogyha egy magánszemély érdekeit hátrányosan érinti az európai jog megsértése, akkor a nemzeti jognak biztosítania kell az érdekek védelmét, és a nemzeti jogra hárul a megfelelő mód kiválasztásának feladata. Bár számos fontos eset volt, amely magánszemélyek jogainak védelmét erősítette, mégis talán a leginkább kiemelendő az 1990-ben hozott *Factortame*-ügy⁵. Ebben az Európai Bíróság egészen odáig ment, hogyha a nemzeti jogban nem létezik egy jogintézmény a magánszemély jogának védelmére, akkor azt nemcsak meg kell teremteni, hanem ezt akkor is meg kell tenni, ha azt a nemzeti jog kifejezetten tiltja.⁶

Számtalan ügyet lehetne idézni, de egészen a kezdetektől fogva mindegyik abba az irányba mutat, hogy az Európai Bíróság jogfelfogása szerint amennyiben az uniós jogból eredően sérelem ér egy magánszemélyt, akkor a nemzeti jognak lényegében bármi áron lehetőséget kell biztosítania arra, hogy a magánszemély ezt érvényesíteni tudja a nemzeti bíróságok előtt.

Az sem meglepő, hogy éppen a versenyjog az a terület, ahol mára jelentősen kifejlődött a joggyakorlat, és hozzánőtt a szabályozás. Azért nem meglepő, mivel az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó államok már a legelső pillanattól kiemelt szerepet szántak a versenyjognak. Mással ugyanis nehezen magyarázható, hogy az 1950-es években létrehozott nemzetközi szervezet, az Európai Gazdasági Közösség végrehajtó jellegű szervének, az Európai Bizottságnak olyan hatáskört biztosítottak, amely lehetővé tette, hogy a nemzetállamokban végrehajtási cselekményeket végezzenek a szervezet funkcionáriusai. Egy ilyen erős hatáskör mai napig inkább ritkaságszámba megy a nemzetközi szervezetek esetén, nemhogy az 1950-es, '60-as években.

³ A Bíróság 6-64 sz. (ECLI:EU:C:1964:66) ítélete: *Flaminio Costa kontra E.N.E.L.*

⁴ A Bíróság 6/60 sz. (ECLI:EU:C:1960:48) ítélete: *Jean Humblet kontra Belga Királyság.*

⁵ A Bíróság C-213/89 (ECLI:EU:C:1990:257) sz. ítélet: *a királynő kontra a közelekdési államtitkár, ex parte: Factortame Ltd és társai.*

⁶ Később hasonlóan lásd még a Bíróság C-397/98 és C-410/98 (ECLI:EU:C:2001:134) sz. egyesített ítéletét: *Metallgesellschaft Ltd és társai (C-397/98), Hoechst AG és Hoechst (UK) Ltd (C-410/98) kontra Commissioners of Inland Revenue és HM Attorney General.*

2. Az első versenyjogi ügyek

Bár az uniós jog tagállami bíróságok előtti kikényszerítése gyorsan közkedvelté vált magánszemélyek körében, eleinte inkább a vertikális közvetlen hatályra hivatkozva az állam különböző megnyilvánulási formáival szemben léptek fel a jogaik védelme érdekében. Idővel azonban a horizontális közvetlen hatály is egyre inkább természetessé vált, így egyre nagyobb jelentősége lett az európai jognak a magánszemélyek közötti vitákban.

2.1. A „sörháború” Angliában – Courage kontra Crehan⁷

Ez az ügy teremtette meg az uniós versenyjogban a magánfelek kártérítési igényének alapját. Hősiünk egy angol kocsmáros, Bernard Crehan, aki az 1990-es évek elején szembekerült egy söripari óriással. Nyilván hősnek tekintendő egy olyan kocsmáros, aki felveszi a harcot egy sörgyárral, versenyjogra alapozva a kártérítési igényét. Az ügyben az alapvető kérdés az volt, hogy vajon kérhet-e kártérítést egy olyan szerződés miatt, amelyről utólag kiderült, hogy sérti az uniós versenyjogot?

Bernard Crehan 1991-ben két pubot bérelt az Innentrepreneur Estates nevű hálózattól, amelyben a nagy sörgyártó Courage is tulajdonos volt. A bérleti szerződése tartalmazott egy úgynevezett *exkluzív beszerzési kötelezettséget*: Crehan kizárólag a Courage sörgyártót vásárolhatott sört a kocsmái számára, méghozzá a Courage által megszabott (nem éppen olcsó) áron. Ez a „sörkizárólagosság” Crehan szerint versenykorlátozó volt, hiszen korlátozta a választási lehetőségét, és drágább beszerzésre kényszerítette, ami miatt a két kocsmájának, angolosan a pubjainak, a nyeresége is csökkent.

A történet úgy indult, hogy 1993-ban maga a Courage sörgyár perelte be Crehant: követelt tőle 15.266 angol fontot mondván, hogy Crehan tartozik ennyivel ki nem fizetett sörszállítmányokért. Crehan ezt azonban nem hagyta annyiban: védekezésképp azt állította, hogy a szerződésük azon kikötése, amely szerint ő csak a Courage-tól vehet sört, jogsértő, mert ellentétes az uniós versenyjog legfontosabb tilalmával, a kartelltilalommal. Sőt, Crehan ellentámadásba lendült: viszontkeresetben kártérítést is követelt a Courage-tól, arra hivatkozva, hogy a jogsértő kikötés miatt anyagi kárt szenvedett, mivel a kizárólagosság miatt a független kocsmák olcsóbban juthattak sörhöz, mint ő: nemhogy ő tartozik a sörgyárnak, épp fordítva – a sörgyár tartozik neki kártérítéssel az okozott veszteségért.

A Courage-ügy eljutott az angol fellebbviteli bíróságtól egészen az Európai Bírósáig, amely 2001-ben mérföldkőnek számító ítéletet hozott. Kimondta, hogy az uniós versenyjog megsértésével okozott károkért bármely magánszemély kártérítést követelhet a nemzeti bíróságok előtt. Ezzel a bíróság lényegében megteremtette, de talán helytállóbb, ha azt mondjuk, nyilvánvalóvá tette a magánjogi kártérítési perek jogalapját az uniós versenyjog esetén. Fontos, hogy az Európai Bíróság szintén egyértelművé tette: még az olyan perben is igényelhet kártérítést az egyik szerződő fél, aki részese volt a

⁷ A Bíróság C-453/99. (ECLI:EU:C:2001:465) sz. ítélete: *Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és társai* („Courage-ítélet”).

jogsértő megállapodásnak (jelen esetben Crehan aláírta a versenykorlátozó szerződést) feltéve, hogy nem ő volt a kartell értelmi szerzője, és gyengébb félként került hátrányba. Tehát a jogsértő szerződésben részt vevő fél sincs automatikusan kizárva a jogvédelemből, ha kényszerhelyzetben kötötte ki az adott feltételt.

Mr. Crehan esete úttörő volt, ugyan a konkrét perben végül – az angol bíróság mérlegelése alapján – Crehan nem kapott kártérítést (arra hivatkozással, hogy nem sikerült bizonyítania, miszerint a vesztesége tényleg a szerződés miatt keletkezett), a nevét ma mégis minden európai versenyjogász ismeri. Az ő „lázadása” a söripari óriás ellen jelképes győzelemmé vált: megnyitotta az utat sok más károsult számára, hogy jogorvoslatot keressenek. Az ügy nyomán az Európai Bizottság is ösztönözve érezte magát a magánjogi jogérvényesítés támogatására: több közleményt adott ki, és végül 2014-ben megszületett egy irányelv is, amely már uniós szinten szabályozta a kártérítési perek egyes kérdéseit.

Crehan küzdelme megmutatta, hogy egy kisvállalkozó is írhat jogtörténelmet: története, a pub és a sörgár közötti „sörháború”, rávilágított arra, hogy a verseny szabadságát nemcsak hatósági eszközökkel, hanem a bíróságon, magánkezdeményezéssel is meg lehet és meg kell védeni.

2.2. Olasz autósok a biztosítási kartell ellen – Manfredi és társai⁸

Lehet, hogy a biztosítási kötvény apróbetűs záradékai mögött is kartell bújkol meg? Olasz autótulajdonosok egy csoportja vette a bátorságot, hogy perre menjenek, miután kiderült: a biztosítók összejátszottak, és ők évekig túl sokat fizettek a kötelező biztosításért. Az olasz versenyhatóság 2000-ben leleplezett egy kartellt az olasz gépjármű-felelősségbiztosítási piacon. Három nagy biztosítótársaság – köztük a Lloyd Adriatico, a Fondiaria Sai és az Assitalia – jogellenes módon információt cserélt egymással, összehangolták piaci magatartásukat, aminek következtében a kötelező autóbiztosításoknál felpumpálták a biztosítási díjakat: a biztosítók kartelleztek, és az olasz autósok éveken át a zsebükön érezhették ennek hatását a magasabb biztosítási díjak formájában.

Néhány bátor olasz fogyasztó – Vincenzo Manfredi, Antonio Cannito, Nicolò Tricarico és Pasqualina Murgolo – úgy döntött, hogy visszaköveteli a kartell miatt őket ért kárt. Mindannyian gépjármű-biztosítással rendelkeztek a kartell idején, és pert indítottak a biztosítók ellen, követelve a túlfizetett díjakat. Motivációjuk érthető, tipikusnak is mondható a fogyasztók széles körét érintő kartellek esetén: miért gazdagodjanak a biztosítók a törvénytelen összejátszással, miközben több száz ezer átlagpolgár pénztárcája bánja? A felperesek mögött nem állt nagy cég vagy állami szerv – egyszerű állampolgárokként léptek fel jogaik védelmében, és ebben sok tekintetben úttörők voltak Olaszországban.

⁸ A Bíróság C-295/04–C-298/04. (ECLI:EU:C:2006:461) sz. egyesített ítélete: *Vincenzo Manfredi és mások kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA és mások* (C-295/04), *Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA* (C-296/04) és *Nicolò Tricarico* (C-297/04) és *Pasqualina Murgolo* (C-298/04) *kontra Assitalia SpA* („Manfredi-ítélet”).

Az olasz bíróság az ügygel kapcsolatban bizonytalan volt néhány kérdésben, ezért – akárcsak a Courage-ügyben – az Európai Bírósághoz fordult előzetes döntéshozatali eljárás keretében. A bíróság 2006-ban hozott ítéletében megerősítette a Courage-ügy alapelvét: minden egyes személynek joga van kártérítést követelni az őt ért versenyjogi jogsértés miatt. Az ítélet további fontos részleteket is tisztázott. Kimondta például, hogy a kártérítésnek ki kell terjednie a teljes kárra, beleértve nemcsak az effektív veszteséget, hanem az elmaradt hasznot is, plusz a kamatokat, hogy a károsultat teljes mértékben kártalanítsák. Ez utóbbi azért lényeges, mert ha valakit éveken át megfosztanak a pénztől (pl. túlfizeti a díjakat), akkor a pénz időértéke is számít – az ítélet értelmében a károsultnak jár az erre az időre eső kamat is, hiszen addig ő nem használhatta azt a pénzt.

A *Manfredi*-ügy felbátorította az olasz károsultakat és jogászokat. Bár maguk a konkrét felperesek – Manfredi és társai – nem váltak olyan híressé, mint Crehan, ügyük nyomán Olaszországban is további perek indultak, más kartellek ellen. Az olasz legfelsőbb bíróság 2014-ben egy hasonló ügyben megerősítette: a fogyasztók igenis kérhetnek kártérítést, és az olasz bíróságoknak az Európai Bíróság ítélete szerint kell eljárniuk. Az eset hozzájárult ahhoz is, hogy az olasz jogalkotó finomítson a szabályozáson – például hosszabb elévülési határidőt vezettek be a versenyjogi igényekre, és könnyítették a bizonyítást a károsultak javára. Emberi oldalról nézve inspiráló, ahogy átlagos polgárok (egy nyugdíjas tanár, egy kisvállalkozó stb.) összefogtak, és végül Európa legfelsőbb bíróságáig vitték ügyüket. Bár a biztosítási díjak feletti vita elsősre száraz technikai ügynek tűnhet, a háttérben mindennapi emberek igazságérzete munkált: vissza akarták szerezni azt, ami jogosan az övék, és szerették volna, ha a nagyvállalatok felelősségre vonhatók a trükközésért. Az ő kitarásuk nélkül ma talán kevésbé lenne egyértelmű, hogy a kartellek áldozatai Európa-szerte a bírósághoz fordulhatnak.

2.3. Döcögős út az igazsághoz – bizonyítékok és akadályok a magánperekben

Ahhoz, hogy a károsultak sikerrel járjanak a bíróságon, nem elég a jogsértés ténye – bizonyítani kell a kárt is. De mi van, ha a kulcsfontosságú bizonyítékok a versenyhatóság iratanyagában lapulnak, titkosítva? Két fontos európai ügy is foglalkozott azzal, hogyan találjuk meg az egyensúlyt a kartellek feltárása és a károsultak jogai között.

A *Pfleiderer*-ügy⁹: A német *Pfleiderer* cég vevőként volt érintett egy kartellben. Miután a német versenyhatóság feltárta és megbírságolta a kartellt, a *Pfleiderer* kártérítési pert fontolgatott a beszállítóival szemben. Igen ám, de a kár bizonyításához jól jött volna neki a hatósági aktákban található információ – például a lenyomozott áremelések adatai vagy a kartellezők beismerő vallomásai. *Pfleiderer* ezért kérte a hatóságtól a kartellügy iratainak kiadását, beleértve a kartelltagok által az engedékenységi program keretében benyújtott dokumentumokat is. A hatóság viszont vonakodott kiadni ezeket, mondván a felderítés sikere érdekében titokban kell maradniuk, különben a cégek nem mernek majd a jövőben együttműködni a hatóságokkal. Az ügy az Európai Bíróság elé

⁹ A Bíróság C-360/09 (ECLI:EU:C:2011:389) sz. ítélete: *Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt* („*Pfleiderer*-ítélet”).

került, amely 2011-ben hozott ítéletében egy kényes egyensúlyt hozott létre. Kimondta, hogy nincs automatikus és abszolút elsőbbsége az engedékenységi dokumentumok titkosságának: a nemzeti bíróságoknak esetenkénti mérlegeléssel kell eldönteniük, mit adnak ki a perben. Figyelembe kell venniük egyrészt a károsultak jogát a hatékony jogorvoslatra (hiszen bizonyíték nélkül nehezen nyerhetnek pert), másrészt a kartellek felderítését mint közérdeket (ne rettentsék el a potenciális bejelentőket azzal, hogy minden irat nyilvános lesz). A Pfleiderer-ügy tehát nem adott egyszerű igen/nem választ, de fontos elveket fektetett le: a kártérítési perekben a bizonyítékokhoz való hozzáférést esetenként kell mérlegelni, és a tagállami jog sem zárhatja ki kategorikusan azt, hogy a károsult bizonyítékokhoz jusson.

A *Donau Chemie*-ügy¹⁰: Ausztriában egy vegyipari kartell kapcsán merült fel hasonló kérdés. Ott a nemzeti jog igen szigorú szabályt tartalmazott: a versenyhatósági iratokba csak akkor tekinthetett be egy károsult fél, ha minden kartellügyben megbírságolt cég hozzájárult ehhez. Gyakorlatilag tehát bármely kartelltag vétőzhatta a dokumentumok kiadását – mondanunk sem kell, a kartellezők ritkán lelkesednek azért, hogy bizonyítékokat adjanak a perükhöz. Ezt a kérdést is az Európai Bíróság elé vitték, amely 2013-ban kimondta: az osztrák szabály túlzottan merev, sérti az uniós jog hatékony érvényesülésének elvét. Hiába a szándék, hogy védjék a hatósági engedékenységi program hatékonyságát, nem lehet teljességgel lehetetlenné tenni a károsultak számára a bizonyítékok megszerzését. Az uniós bíróság szerint ismét a mérlegelés a kulcs: egyenként kell eldönteni, mi adható ki, és mi nem, de nem lehet általános tiltó szabályt felállítani.

Az emberi oldalt tekintve, ezek a történetek talán kevésbé személyes drámák, inkább a *rendszer drámái*. Pfleiderer, a vállalat, amely harcolt a dokumentumokért, végül a jogaiért küzdő cég archetípusa lett: nem elégedett meg azzal, hogy a kartellt megbírságolták, saját maga is elégtételt akart a bíróságon – neve mára hozzátartozik a versenyjog „legendáriumához”. Hasonlóképp, az osztrák Donau Chemie-ügy felperesei kitarításuknak köszönhetik, hogy megváltozott egy egész ország eljárásjoga.

2.4. Kartellek árnyékában: egy város harca a kátyúkért – Vantaa város vs. aszfaltkartell¹¹

Ha egy város útjai tele vannak kátyúval, a lakosok bosszankodnak. De vajon eszébe jut-e bárkinek, hogy a kátyúk mögött kartell állhat? Finnországban kiderült: az aszfaltútépítések piacán évekig osztozkodtak a cégek. A finn városok – élükön Vantaával – pedig úgy döntöttek, hogy nemcsak szidják a kátyúkat, hanem perre mennek a kartellező útépítő cégek ellen.

Az aszfaltkartell története: Finnországban 1994–2002 között hét útépítő vállalat titkos megállapodások sorozatát kötötte egymással. Felosztották egymás között az állami

¹⁰ A Bíróság C-536/11. (ECLI:EU:C:2013:366) sz. ítélete: *Bundeswettbewerbsbehörde kontra Donau Chemie AG és társai* („Donau Chemie-ítélet”).

¹¹ A Bíróság C-724/17 (ECLI:EU:C:2019:204) sz. ítélete: *Vantaan kaupunki kontra Skanska Industrial Solutions Oy és társai* („Skanska-ítélet”).

és önkormányzati útfelújítási pályázatokat, előre megegyeztek, melyik tendert ki nyeri, és mesterségesen magas árajánlatokat adtak be. A kartell következtében a finn városok és az állam jóval többet fizetett az aszfaltozásért, mint versenyző piacon kellett volna. A finn versenyhatóság lecsapott: 2009-ben rekordösszegű, összesen 82,5 millió eurónyi bírságot szabtak ki a résztvevőkre. Ekkor már a kartell évekkel korábban véget ért, de a károsultak, a megrendelő önkormányzatok és maga a finn állam számára csak ezután kezdődött a valódi munka: visszaszerezni a kartell miatt elszenvedett összegeket, megtéríttetni a kárt.

Több mint harminc finn város és település fogott össze, hogy kártérítési pereket indítsanak az aszfaltkartell cégei ellen. A legaktívabb közülük Vantaa városa volt, amely különösen sok aszfaltozási munkát rendelt a kartell idején. A városok motivációja kettős volt: egyrészt pénzügyi igazságtétel, a közpénzeket vissza akarták szerezni, hiszen végső soron az adófizetők pénzt „lopták el” a kartellezők a túlárazással, másrészt egyfajta erkölcsi elégtételt is szerettek volna: a hatósági bírság a költségvetésbe folyt be, de a városok saját maguk akarták érezni, hogy helyreállt a világ rendje, és a kátyúk árát megtérítik nekik.

A perek hosszára nyúltak, és a városok jogi képviselői számos jogi akadállyal szembesültek. Az egyik bonyodalom az volt, hogy mire a városok perre mentek, több cég jogutód nélkül megszűnt vagy beolvadt más vállalatokba. Például az egyik kartelltagot, a Sata-Asfaltti nevű céget a tulajdonosa (a Skanska-csoport) időközben felszámolta, majd a vagyont új cégébe olvasztotta. Felmerült a kérdés: vajon ki felel a kárért? Be lehet-e perelni valahogy a kartell egykori tagját, ha az már nem létezik, vagy perbe fogható-e a jelenlegi vállalatcsoportot, amely átvette az üzletet? A finn bíróságok ebben a kérdésben bizonytalanok voltak. Első fokon a bíróság kimondta, hogy a jogutód cégek is felelősek a jogelődjeik által okozott kárért, hiszen lényegében ugyanazt az üzleti tevékenységet folytatják, csak új cégér alatt. A másodfok viszont ezzel nem értett egyet, ők nem akarták alkalmazni a versenyjogban ismert gazdasági jogutódlás elvét a magánjogi perekben. Végül a finn legfelsőbb bíróság úgy döntött, hogy kikéri az Európai Bíróság véleményét ebben a kérdésben.

Ebből született meg az az Európai Bíróság *Skanska*-ítélete 2019-ben, amelyben az Európai Bíróság kimondta, hogy a versenyjogi kártérítési perekben uniós jogi alapon kell eldönteni, ki tekinthető károkozónak. Az Európai Bíróság leszögezte, hogy a kartellért való felelősség nem bújhat el a *jogi személyek* korlátozott felelőssége mögé: ha egy cég egy másikat beolvaszt, átveszi annak tevékenységét, az új cég is felelős a régi által okozott károkért.

A finn aszfaltkartell pereiben végül több város sikerrel járt. Vantaa városának is jelentős – több milliós eurós – kártérítést ítélt meg a kartellező cégekkel szemben, beleértve az időközben beolvadt vállalatok jogutódjait is. Összességében a finn állam és a települések több tízmillió eurót nyertek vissza a kartellező vállalkozásoktól, részben ítéletek, részben egyezségek formájában. A per során egyébként elhangzott: *„Ez nem csak a pénzről szól, hanem arról is, hogy senki ne érezze magát érinthetetlennek. Ha összefogunk ellenük, mi összefogunk ellenük.”* Ez az úgy inspiráló példája annak, hogy

a versenyjog eszközeivel egész város(oka)t ért sérelmet orvosolni lehet – még ha évekkel később is. A finn „kátyúháború” tanulsága, hogy a versenyjogi magánjogi érvényesítés nem pusztán elvont gazdasági kérdés, hanem kézzelfogható haszna van: jobb utak, visszaszerzett közpénzek és megerősödött közbizalom formájában.

2.5. Brit szupermarket kontra bankkártyaóriások – a bankkártyadijak háborúja

Mi történik, ha évtizedeken át minden egyes kártyás vásárlásnál titokban felszámolnak egy apró extra díjat, amit végül a vásárlók fizetnek meg? Egy brit szupermarketlánc vette észre a lehetőséget, hogy pénzt csináljon ebből – mégpedig úgy, hogy visszapertli a kártyatársaságoktól az alkalmazott magas díjakat.

A Visa és a MasterCard bankközi jutalékot alkalmazott a kártyás fizetéseknél, amelynek lényege, hogy minden tranzakció után a kereskedő bankja fizet a vásárló bankjának egy kisebb összeget. Ezt a díjat végső soron a kereskedők beépítették az áraikba, így a fogyasztókra hárult a költség. Az Európai Bizottság 2007-ben úgy találta, hogy a MasterCard által az EGT-ben alkalmazott multilaterális bankközi jutalék versenykorlátozó, és az uniós jogba ütközik. A döntés szikraként lobbantotta lángra a brit kiskereskedelmi szektort. A nagy áruházláncok közül elsőként a Sainsbury’s – az egyik legnagyobb brit szupermarkethálózat – nyújtott be kártérítési keresetet a MasterCard ellen. A Sainsbury’s azt állította, hogy a jogsértő díj miatt éveken keresztül magasabb bankköltségeket fizetett, amit nem tudott teljes mértékben a vásárlókra áthárítani, így ő maga szintén károsultja az alkalmazott gyakorlatnak. Rövidesen több más kiskereskedő – pl. Tesco, Morrison’s, Arcadia-csoport – is pert indított a MasterCard, illetve néhányan a Visa ellen, hasonló jogalapon. Ezek a perek zömmel Angliában, a versenyügyekre specializált Competition Appeal Tribunal („CAT”) előtt zajlottak. 2016-ban a CAT meghozta az első érdemi döntést ezen ügyek egyikében, és a Sainsbury’s javára ítélte a MasterCarddal szemben. A bíróság közel 70 millió angol font kártérítést ítél meg a szupermarketnek, kamatostól. Ez óriási sikernek számított, hiszen ez volt az első nagy kartellkártérítési per az Egyesült Királyságban, ami érdemi ítélettel zárult, nem pedig peren kívüli egyezséggel. Az ítélet kimondta, hogy a MasterCard által alkalmazott díjrendszer valóban versenyellenes volt, és hogy a díj jelentős része a Sainsbury’s-re hárult, így kára keletkezett. A bíróság elutasította a MasterCard védekezését, miszerint a Sainsbury’s valójában továbbhárította a vevőire ezt a költséget. A MasterCard persze nem hagyta annyiban, fellebbezett, és az ügy végül a brit legfelsőbb bíróság elé került, más hasonló perekkel összekapcsolva. 2020-ban a legfelsőbb bíróság lényegében megerősítette, hogy ezek a kártyadijak versenyellenesek, de egyes technikai kérdések megválaszolását – főleg a továbbhárítás bizonyítását – további vizsgálatra visszautalt. Eközben azonban a perek jó része peren kívüli egyezséggel mégis lezárult: a MasterCard és Visa sorra állapodott meg a nagykereskedőkkel titkos összegű kifizetésekről. A Sainsbury’s-ügy tehát kinyitott egy kaput, a kártyatársaságok belátták, hogy reális esély van ellenük pert nyerni, így sok esetben inkább fizettek a károsultaknak.

A kiskereskedők sikerein felbuzdulva felmerült a kérdés, hogy mi a helyzet a fogyasztókat ért kárral, hiszen végső soron minden brit vásárló, aki 1992–2008 között bármit vásárolt kártyával, érintett lehetett, mivel a boltok beépíthették áraikba a magas díjakat. 2016-ban egy Walter Merricks nevű brit jogász egy kollektív keresetet nyújtott be a MasterCard ellen, immár a frissen bevezetett brit opt-out csoportos per szabályai szerint. Merricks 46 millió brit fogyasztót képviselve, hozzávetőleg 14 milliárd £ összegű kártérítést követelt a MasterCardtól azt állítva, hogy összességében ennyivel károsították meg a brit lakosságot a magas díjak miatt. Ez a per már kezdetben nehézségekbe ütközött, mivel 2017-ben a CAT nem engedélyezte a csoportos per folytatását arra hivatkozva, hogy túl bonyolult lenne a bizonyítás, különösen a fogyasztókra gyakorolt hatás és a kár egyénenkénti meghatározása. Merricks azonban nem adta fel, egészen a legfelsőbb bíróságig fellebbezett. Végül 2020 decemberében a brit legfelsőbb bíróság zöld utat adott a pernek: kimondta, hogy a kollektív keresetek engedélyezésénél már az elején nem szabad túl szigorúan bánni az aggregált kár bizonyításával, elég, ha a per egésze alkalmas kollektív kezelésre; nem kell minden egyes sértettnél pontos kárt számítani az engedélyezés fázisában. 2021-ben így újból a CAT elé került az ügy, és ezúttal az tanúsította a 46 milliós fogyasztói csoportot, engedve a pert folytatódni. Jelenleg (2025 elején) a Merricks kontra MasterCard-ügy a bizonyítási szakasznál tart, sőt a felek 2025 januárjában beadtak egy egyezségi kérelmet, ami arra utal, hogy peren kívül megállapodhatnak. Ha ez megtörténik, és jóváhagyják, az európai történelem legnagyobb kartellkártérítési kifizetése lehet, amely közvetlenül a fogyasztókat illeti.

2.6. A spanyol választási borítékok kartellje

A spanyol versenyhatóság („CNC”) 2013-ban hozott határozatában leleplezett egy, a borítékgyártó cégek között fennálló kartellt, és megállapította, hogy több spanyol borítékgyártó vállalat 1977-től egészen 2010-ig titkos megállapodások keretében rögzítette az árakat és felosztotta egymás között a piacot – különös tekintettel a választási borítékok közbeszerzéseire. Spanyolországban ugyanis a választásokon szabványos borítékokat használnak a szavazólapokhoz, és ezeket közbeszerzésen rendelik meg a pártok vagy az állami szervek – nos, ezt a piacot is manipulálták. A kartell 33 éven át működött, gyakorlatilag a demokratikus átmenettől kezdve az ezredfordulóig. A versenyhatóság összesen 44 millió euró bírságot szabott ki a résztvevő cégekre.

A kartell egyik fő károsultja paradox módon egy politikai párt, a Partido Socialista Obrero Español („PSOE”) volt, amely baloldali nagy pártként rendszeresen rendelt választási borítékokat a szóban forgó cégektől. Miután a hatósági döntés megszületett, és az érintett cégek fellebbezéseit is elutasították, 2019-ben a PSOE úgy döntött, hogy *follow-on* kártérítési pert indít. A párt kb. 8 millió eurót követelt a négy leginkább érintett borítékgyártó cégtől arra hivatkozva, hogy ennyivel fizetett többet a kartell miatt a borítékokért az 1977–2010 közti választások során. A motiváció itt részben anyagi volt, a párt pénzügyi veszteségét visszaszerezni, részben azonban szimbolikus is: a PSOE érthető módon felháborítónak találta, hogy egy kartell a demokratikus folyamat kellékeit használta ki, és ezzel közvetve a spanyol adófizetőket és a politikai rendszert károsított.

ta meg. A PSOE 2019-ben nyújtotta be a keresetét a barcelonai kereskedelmi bíróságon. 2021 márciusában az elsőfokú bíróság kimondta a kartell miatti felelősséget és a PSOE javára döntött, megállapítva, hogy a pártot kár érte a magasabb árak miatt. A bíróság bizonyítottság híján egységesen 20 százalékos túlárazást vélelmezett az évtizedek során, és erre alapozta a kártérítést. Az ítélet szerint a kartell léte és időtartama a hatósági döntés alapján adott volt, és bár a pontos kár kiszámítása nem egyszerű, a bíróság becsléssel élt – azt mondta, kb. ötödével lehetnek magasabbak az árak a kartell miatt. A cégek fellebbeztek, de 2022 februárjában a tartományi fellebbviteli bíróság is helybenhagyta a döntést. Végül 2025 júniusában a spanyol legfelsőbb bíróság pontot tett az ügy végére: elutasította az alperes cégek további fellebbezését. A legfelsőbb spanyol fórum megerősítette, hogy a versenyhatóság jogerős határozata köti a polgári bíróságot abban, hogy nem kell újra bizonyítani a kartell létét, és részletes elvi útmutatást adott a kár kiszámításához és a kamatokhoz kapcsolódóan. Különösen fontos, hogy kimondták, a kartellek esetén a károkozás ténye vélelmezhető – még ha a hatósági döntés nem számolta is ki a kár mértékét, természetes, hogy a versenykorlátozás *áraemelő hatása*. A legfelsőbb bíróság azt ugyancsak hangsúlyozta, hogy a bíróságoknak becslésekkel és vélelmekkel is élniük kell a kár meghatározásakor, ha a pontos adatok hiányoznak – nem utasíthatják el a kereseteket csak azért, mert a kár kiszámítása nehéz vagy bizonytalan. Jelen esetben úgy döntött, hogy helyes volt az egységes 20 százalékos áremelés vélelmezése a teljes időszakra, mivel az adatok töredékesek voltak, de a jogsértés hosszan tartó és súlyos volt. A döntés egy másik úttörő eleme a kamatszámítást érintette. A bíróság kimondta, hogy a teljes kártalanításhoz kamatok is járnak, ráadásul kamatos kamat formájában – hiszen a párt hosszú éveken át nem rendelkezhetett a pénzzel, így nemcsak a nominális kárt, hanem az elmaradt hozamot is meg kell téríteni. A kamatokat attól az időponttól kell számítani, amikor a károk keletkeztek, még hozzá az évek során összeadódva, a már felgyűlt kamatra is jár újabb kamat. Ez Spanyolországban is újszerű megközelítés volt, de a legfelsőbb bíróság utalt rá, hogy az EU-s irányelv és a hazai jogfejlődés ugyancsak ebbe az irányba mutat: a károsultnak teljes kompenzációt kell kapnia, különben nem érvényesül a teljes reparáció elve.

A „borítékos” ügy nyomán Spanyolországban megnőtt a bizalom a magánjogi érvényesítés iránt. A döntés időzítése különösen fontos, mivel éppen a teherautó- kartell-ügyek ezrei zajlanak, ezért a spanyol és a legfelsőbb bíróság ezen ítélete számos elvet megerősít, ami a többi ügyben is iránymutatóul szolgál.

Különleges aspektusa ennek az ügynek magától értetődően érdekes, hiszen a PSOE volt az *első európai politikai párt*, amely versenyjogi kártérítési pert nyert. A spanyol sajtó találóan „*Borítékok lázadása*”-ként emlegette az ügyet, utalva arra is, hogy a spanyol demokrácia első választásának évétől induló kartellt végül maga a demokrácia intézményrendszere, a bíróság és egy politikai párt zúzta szét.

2.7. Európa legnagyobb kártérítési hulláma és utóélete

Volt egy kartell, amely szinte egész Európát lefedte, és károsultak tízezreit érintette. A 2016-os „teherautókartell” marasztalása után valószínűsített lavina indult el, mindenki

vissza akar kapni egy keveset a túlárzott kamionja árából. 2016-ban az Európai Bizottság történelmi, közel hárommilliárd eurós bírságot szabott ki öt nagy teherautógyártóra, amelyek több mint közel másfél évtizeden át kartelleztek. A cégek elismerték, hogy összehangolták a listaárait, késleltették és egyeztetették az új emissziós technológiák bevezetését, és annak költségeit áthárították a vevőkre. Később, 2017-ben a hatodik érintett gyártót, a Scaniát is elmarasztalták, további 880 millió euró bírság mellett. A kartell Európa-szerte több százezer teherautó vásárlását érintette, mivel a teljes Európai Gazdasági Térség területén működött. A résztvevők és a károsultak számát tekintve ez volt az EU történetének egyik legnagyobb hatású kartellje.

Az Európai Bizottság a bírság kapcsán kifejezetten utalt arra, hogy minden érintett vevőnek joga van kártérítést követelni a bíróságokon. Ez lényegében felhívás volt karingőre, amit ügyvédi irodák és károsultak százai hallottak meg. Az unió szinte minden tagállamában elindult a kártérítési igények benyújtása. Mivel a teherautók értékéhez képest egyenként viszonylag kisebb károkról volt szó, a károsultak csoportokba szerveződtek. Például az Egyesült Királyságban a fuvarozók nevében a Fuvarozók Szövetsége nyújtott be kollektív keresetet a CAT előtt, Hollandiában és Belgiumban alapítványok és cégek tömegesen gyűjtöttek követeléseket és indítottak pereket a saját nevükben, engedményezési modellben, vagy Németországban szintén létrejöttek úgynevezett IGL-ek (pereskedő társaságok), amelyek behajtják a csatlakozó ügyfelek követeléseit. Ugyanakkor Spanyolországban és Portugáliában a jogi keretek a károsultak miatt inkább egyesével indítottak pereket, de gyakran ugyanazokkal az ügyvédekkel dolgozva, sabloneljárásokban. Spanyolországban például több mint 7000 per indult különböző bíróságokon, sokszor kis fuvarozó vállalkozók vagy akár egyéni kamiontulajdonosok részéről.

Spanyolország kiemelendő, mert ott az igazságszolgáltatás meglepően gyorsan és egységesen kezdte kezelni az ügyeket. Már 2019-ben születtek elsőfokú ítéletek, amelyek az egyes esetekben kamiononként kb. 5–15 százalék közötti kárt állapítottak meg. A spanyol tartományi fellebbviteli bíróságok közül a valenciai fellebbviteli bíróság járt az élen, ott átfogó ítéleteket hoztak, és még a felperesek elévülési kifogásait is nagyrészt elutasították, mondván a jogerős bizottsági döntésig nem indult el az elévülés. 2023 júniusában a spanyol legfelsőbb bíróság közzétette az első csokornyi határozatát a kamionos ügyekben, összesen több mint húszban döntött egyszerre. A bíróság kimondta, hogy a károsultak igényére a 2014-es irányelv átültetése előtt hatályos szabályok vonatkoznak ugyan, de azok értelmezésekor figyelembe kell venni az unió általános elveit. A bíróság továbbá kartellek esetén megerősítette a kár vélelmezhetőségét, és azt, hogy a bíróságnak joga van észszerű becslést adni. Itt is visszaköszönt, hogy a bíróság akár a saját, indokolt becslését is alkalmazhatja, ha a szakértői vélemények bizonytalanok. Ezeken túlmenően újfent megerősítette a kamatos kamat érvényesítésének lehetőségét. Összességében a spanyol bíróságok elég károsultbarát döntéseket hoztak, olyanra, hogy az első hullámban szinte minden felperes kapott valamennyi kártérítést, ha a keresetét jól dokumentálta. Németországban és Hollandiában a kamionos károsultak jellemzően az említett engedményezési modellekkel éltek. Hollandiában például

a Cartel Damage Claims („CDC”) 2017-ben indított pert Amszterdamban a kamiongyártók ellen, több mint 700 vállalat 60.000 kamionjának igényével. Ez a per még folyamatban van, de már hozott részeredményeket: 2019-ben és 2021-ben a holland bíróság két közbelső ítéletben is a CDC számára kedvezően döntött bizonyos alapelvekről. Megállapították például, hogy a gyártók nem vitathatják a már elismert kartell tényét, illetve, hogy az ilyen engedményes modellek (amikor egy cég összegyűjti a követeléseket) a holland jog szerint is érvényesek és hatékonyak. A 2022-es részítélet pedig kifejezetten megerősítette, hogy a CDC által alkalmazott követelés-átruházási modell nem ütközik a holland jogba, így a kollektív igényérvényesítés ezen formája elfogadott. Németországban a helyzet bonyolultabb volt, ott néhány bíróság eleinte aggódott, hogy az ilyen jellegű keresetek jogszerűek-e. Azonban a német legfelsőbb bíróság már korábban, más ügyekben elfogadta az ilyen modell lényegét, és 2020-as, 2021-es döntések is utaltak rá, hogy a kartellkárosultak csoportos fellépését nem szabad ellehetetleníteni. Végül 2025 januárjában az Európai Bíróság is állást foglalt a német modell ügyében, kimondta, hogyha egy tagállam nem biztosít más hatékony kollektív eszközt, akkor tilos olyan szabály, ami megakadályozza a követelések engedményezésén alapuló csoportos pereket.

A kamionos kártérítési hullám azért érdekes, mert iparszerűvé tette a magánjogi érvényesítést. Itt nem egy-egy hősiés felperes van, hanem sokezer kisebb-nagyobb károsult, akik gyakran nem is értik a versenyjogot, és csak a sajtó hírverésének köszönhetően csatlakoznak a csoportos keresetekhez. Ez új kihívásokat hozott: a bíróságoknak kezelniük kellett a tömeges eljárásokat, így pl. Spanyolország külön *digitalizált rendszert* vezetett be a kamionos ügyek adminisztrálására. Az alperes vállalatok is új taktikákat próbáltak ki, például sok helyütt arra hivatkoztak, hogy a károsultak bizonyára továbbhárították a kartell okozta többletköltséget a saját ügyfeleikre, így pl. a fuvarozó magasabb fuvardíjat kért.

Ha egy fuvarozó cégvezetőt kérdezünk, miért csatlakozott a perhez, gyakran egyszerű válaszra kapunk: *„Mert igazságtalanság, hogy összejátszottak ellenünk.”* Sok kis családi vállalkozás érintett, akik egy-két kamiont vettek életük megtakarításából. Amikor megtudták, hogy a kamiongyárak titokban egyeztették az árakat, sokan személyes áruháznak vették. Egy spanyol teherfuvarozó például azt nyilatkozta: *„Mindig is Mercedes-párti voltam, de amikor kiderült, hogy átverték, rájöttem, hogy harcolnom kell a pénzért. Nem csak a pénz: a becsület is számít.”* A kamionos pereket persze főképp ügyvédi irodák viszik, de a mögöttük álló tömeg emberi sorsok összessége. Érdekes látni azt is, hogy a különböző országok eltérően reagáltak: amíg a német fuvarozók inkább hagyták, hogy egy cég képviselje őket, addig a spanyolok személyesen vonultak bíróságra.

3. Záró gondolatok

Az eddig bemutatott esetek csak ízelítőt adnak abból a sokszínű drámából, ami az uniós versenyjog magánjogi érvényesítésének világát jellemzi. Akadtak még más érdekes ügyek is szerte Európában – például a német *cukor-kartell* kártérítési pere vagy a francia *Orangina*-ügy, ahol egy üdítőital-gyártó perelt sikerrel egy beszállítói kartellt. Írországban is nemrég zárult a per a kormány javára a teherautókartell ügyében, és a

kelet-közép-európai országokban – köztük Magyarországon is – megjelentek az első fecskék: károsult vállalkozások perlik a kartellben elmarasztalt szállítóikat. Ami közös ezekben az esetekben: ma már senki nem kérdőjelezi meg a magánfelek jogát a kártérítésre, és egyre kiforrottabbak azok az eljárási eszközök, amelyekkel a sok károsult igénye összehangolható.

Jelenleg talán az egyik legjelentősebb közérdeklődésre számot tartó ügy a [Booking.com](https://www.booking.com) ellen 2025 nyarán indult kollektív kereset, amelyet Hollandiában nyújtottak be, és várhatóan több tízezer szálloda lesz majd felperesi oldalról képviselve.¹² Ez az ügy talán az első olyan, amely felperesi siker esetén kiteljesítheti a jelenlegi diszfunkcionális magánjogi jogérvényesítést az Európai Unióban. Bár bemutattunk számos hősie próbálkozást, a hosszúra nyúló perek, a gigantikus ügyvédi munkadíjak és a bíróságok bizonytalansága a legtöbb potenciális felperest elbátortalanítják, így a két évtizede várt fellendülés mindezidáig elmaradt. Ha azonban realitássá válik az Amerikában jól működő modellnek az az aspektusa, hogy könnyedén, kockázatok nélkül tudnak károsultak Európa bármely tagállamából tömegesen csatlakozni egy kártérítési igényhez, az valódi átütő erejű siker lenne.

A versenyjog magánjogi érvényesítése mára az uniós jog egyik félsiker-története lett: a Courage-ügy 2001-es magányos kocsma-tulajdonosa után 25 évvel már komplett iparág épült a károsult igények behajtására. Mindeközben a tagállami bíróságok és az Európai Bíróság is folyamatos párbeszédben fejlesztette a jogot: a jogerős hatósági döntések kötelező ereje, az elévülés rugalmas kezelése, a kár véelme, a kamatszámítás – mind olyan területek, ahol a jog az utóbbi években csiszolódott ki. A [Booking.com](https://www.booking.com) el- leni keresettel pedig valósággá válhat a tömeges csatlakozás egy perhez, amely pedig a kártérítés összegének nagysága miatt valódi elrettentő erővel bírhat a kartellezésben gondolkodó vállalkozások számára.

¹² A tanulmány szerzője szállodatulajdonosként érdekelt a turizmusban, és a nevezett keresethez is csatlakozott.

Luszczyk Viktor¹, Csurgai-Horváth Gergely²

Előzetes döntéshozatalok magánjogi jogérvényesítés kapcsán

Bevezetés

Az Európai Unióban az Európai Unió működéséről szóló szerződésben („EUMSZ”) foglalt versenyjogi szabályok érvényesítése tipikusan egyrészt versenyhatósági eljárások keretében (ún. közjogi jogérvényesítés), másrészt pedig olyan bírósági eljárások útján történik, amelyeket magánfelek indítanak más magánfelekkel szemben a versenyjogi szabályok állítólagos megértése miatt (ún. magánjogi jogérvényesítés).³ Történetileg az Európai Unióban, illetve a tagállamokban a versenyjog érvényesítése nagyrészt az Európai Bizottság („Bizottság”), illetve a nemzeti versenyhatóságok hatáskörébe tartozott.⁴ A versenyhatóságok tipikusan – de nem kizárólagosan – a jogsértések feltárásával és különösen bírság kiszabásával érvényesítik a szabályokat,⁵ amely nemcsak az adott jogsértő vállalkozás elrettentését szolgálja, hanem a többi vállalkozás számára is figyelmeztetésként szolgál arra vonatkozóan, hogy milyen magatartásformákat kell elkerülni.⁶ Ezzel szemben

¹ Partner, Danubia Legal – Luszczyk Ügyvédi Iroda.

² Associate, Danubia Legal – Luszczyk Ügyvédi Iroda.

³ David Ashton (2018) *Competition Damages Actions in the EU: Law and Practice* (2nd ed). Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2–3.

⁴ Richard Whish, David Bailey (2023) Private enforcement of competition law: its role and development in the EU. In: Barry J. Rodger, Miguel S. Ferro, Francisco Marcos (szerk.) *Research Handbook on Private Enforcement of Competition Law in the EU*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2.

⁵ European Commission (2014) Commission Staff Working Document – Enhancing competition enforcement by the Member States’ competition authorities: institutional and procedural issues. SWD(2014)231 final, 11. pont.

⁶ Cento Veljanovski (2022) The Effectiveness of European Antitrust Fines. In: Tihamér Tóth (szerk.) *The Cambridge Handbook of Competition Law Sanctions*. Cambridge: Cambridge University Press, 54–85.

az európai uniós versenyjog magánjogi érvényesítése a versenyjogi szabályok bíróságok általi alkalmazását jelenti magánfelek közötti jogviták során. A versenyjogi szabályok magánjogi érvényesítése többféle formát ölthet. Ilyen lehet különösen szerződések vagy egyes szerződéses rendelkezések bírósági érvényesítésének megakadályozása azok semmisségére hivatkozással, versenyjogi jogsértés megállapítására irányuló bíróság előtti igényérvényesítés, a jogsértő magatartástól való eltiltás bíróság előtti kezdeményezése, illetve kártérítési igények érvényesítése.

Az Európai Unió Bíróságának („EUB”) ítélezési gyakorlata tükrében a magánjogi jogérvényesítés fontos kiegészítője és egyben támogatója a közjogi, azaz versenyhatóságok általi jogérvényesítésnek.⁷ A C-724/17 sz. *Skanska Industrial Solutions és társai*-ügyben⁸ kifejtett véleményében Nils Wahl (korábbi) főtanácsnok hasonló álláspontot képviselt: a magánjogi jogérvényesítés, és különösen a kártérítéshez való jog nem csupán a károsultak kompenzálását szolgálja, hanem az uniós versenyjog hatékony érvényesülését is előmozdítja azáltal, hogy elrettenti a vállalkozásokat a versenyellenes magatartástól.⁹ E célok és funkciók meghatározó jelentőséggel bírnak a magánjogi jogérvényesítésben, mivel jelentős mértékben befolyásolják az alkalmazandó normák értelmezését.¹⁰

Az EUB az előzetes döntéshozatali eljárások során kiterjedt joggyakorlatot alakított ki, amely meghatározó mértékben befolyásolta a magánjogi jogérvényesítés alakulását.¹¹ Az Európai Unió bármely tagállamának bírósága jogosult – és amennyiben olyan bíróságról van szó, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog szerint nincs jogorvoslati lehetőség, köteles – előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjeszteni az EUB-hoz, bármely uniós jogkérdésben, ha úgy ítéli meg, hogy az adott kérdés eldöntése szükséges az előtte folyamatban levő per elbírálása szempontjából.¹² Az előzetes döntéshozatali eljárások azonban nem jelentenek külön eljárást a versenyjog magánjogi jogérvényesíté-

⁷ A Bíróság C453/99 sz. ítélete: *Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és mások*, 2001. szeptember 20. (*Courage*-ítélet), 27.: „Az ilyen jog lényegében megerősíti a közösségi versenyjogi szabályok hatékonyságát, és gyengíti azokat a gyakran rejtett megállapodásokat vagy gyakorlatokat, amelyek alkalmasak arra, hogy a versenyt korlátozzák vagy torzítsák. Ebből a szempontból a nemzeti bíróságok előtti kártérítési keresetek jelentősen hozzájárulhatnak a Közösségen belüli hatékony verseny fenntartásához.”

⁸ A Bíróság C-724/17 sz. ítélete: *Vantaan kaupunki kontra Skanska Industrial Solutions Oy és társai* („Skanska-ítélet”).

⁹ Nils Wahl főtanácsnok indítványa a Skanska-ügyben, 31.: „Az ítélezési gyakorlatból ugyanakkor kitűnik, hogy a kártérítéshez való jog nem csupán annak érdekében került megállapításra, hogy biztosított legyen a versenyellenes magatartással okozott kár helyreállítása. E jog inkább az uniós versenyjog teljes körű érvényesülésének igényéhez kapcsolódott. A Bíróság e tekintetben kifejezetten elismerte, hogy a kártérítéshez való jog fokozza a versenyjog hatékonyságát, és elrettenti a vállalkozásokat a gyakran rejtett versenyellenes megállapodások megkötésétől vagy a gyakran rejtett más, versenyellenes gyakorlatokban való részvételtől. A nemzeti bíróságok elé terjesztett magánjogi kártérítési keresetek tehát hozzájárulhatnak a hatékony verseny Európai Unión belüli fenntartásához. Másképpen megfogalmazva, e keresetek azzal a hatással járnak, hogy elrettentik a vállalkozásokat a versenyt károsító magatartástól.”

¹⁰ Nagy Csongor István (2022) *What Role for Private Enforcement in EU Competition Law? A Religion in Quest of Founder*. In: Tihamér Tóth (szerk.) i.m., 218–229.

¹¹ Tóth Tihamér (2014) *Az Európai Unió versenyjoga*, Budapest: Wolters Kluwer Kft., 391.

¹² EUMSZ, 267. cikk.

sében; inkább egy lehetséges lépésnek minősülnek bármely olyan bírósági eljárásban, ahol az uniós jog értelmezése – a nemzeti bíróság szerint – releváns a nemzeti bíróság előtt folyamatban levő per eldöntése szempontjából.

Az előzetes döntéshozatali eljárások a versenyjog magánjogi érvényesítésének szintje valamennyi kulcskérdésében meghatározó jelentőséggel bírnak. Ide tartoznak többek között joghatósági szabályok,¹³ az elévülésre vonatkozó rendelkezések,¹⁴ valamint az utólagos (ún. „*follow-on*”), önálló (ún. „*standalone*”) vagy ezek kombinációját képező hibrid keresetek során felmerülő egyes jogkérdések értelmezései.¹⁵ Szintén kiemelkedő szerepük van a kollektív jogérvényesítés és azok finanszírozási lehetőségeinek vizsgálatában.¹⁶ Az EUB ítélezési gyakorlata útmutatást nyújt továbbá a kártérítési igények egyes részkérdéseinek, így különösen a kárösszeg (*quantum*)¹⁷, a perindításra jogosultak körének – például közvetlen és közvetett vevők általi igényérvényesítés – meghatározásában,¹⁸ valamint a továbbhárítás (ún. „*passing-on*”) védekezési eszközként történő használatára vonatkozóan is. Emellett az árernyő-hatás¹⁹ a bizonyítási teher²⁰ és az bizonyítékok feltárására vonatkozó szabályok,²¹ a gazdasági folytonosság elve,²² a leányvállalatok felelősségre vonásának lehetősége,²³ is mind olyan kérdések, amelyek tekintetében az előzetes döntéshozatali mechanizmus központi szerepet játszik.

Ez a tanulmány az EUB versenyjogi magánjogi jogérvényesítéssel kapcsolatos előzetes döntéshozatali eljárásai során kialakított ítélezési gyakorlatát tekinti át, különös figyelmet fordítva az egyes döntések rendszerezésére az előzetes döntéshozatali eljárások különböző típusai mentén. A tanulmány célja a joggyakorlat áttekintése során egyrészt az EUB által kimunkált meghatározó alapelvek – így különösen az *effet utile*,

¹³ Lásd többek között a Bíróság C-352/13 sz. ítéletét: *Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA (CDC) kontra Akzo Nobel NV és társai*; a Bíróság C-27/17 sz. ítélete: AB „flyLAL-Lithuanian Airlines” kontra „Starptautiskā lidosta »Rīga« VAS” és „Air Baltic Corporation AS”; a Bíróság C-451/18 sz. ítélete: *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. kontra DAF Trucks NV*; a Bíróság C-30/20 sz. ítélete: *RH kontra AB Volvo és mások*; a Bíróság C-425/22 sz. ítélete: *MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. kontra Mercedes-Benz Group AG („MOL-ítélet”)*; a Bíróság C-632/22 sz. ítélete: *AB Volvo kontra Transsaqui S. L.*

¹⁴ Lásd többek között: a Bíróság C-637/17 sz. ítélete: *Cogeco Communications Inc. kontra Sport TV Portugal SA és társai* („Cogeco-ítélet”); a Bíróság C-267/20 sz. ítélete: *AB Volvo és DAF Trucks NV kontra RM („Volvo/DAF-ítélet”)*; a Bíróság C-605/21 sz. ítélete: *Heureka Group a.s. kontra Google LLC („Heureka-ítélet”)*.

¹⁵ A Bíróság C-57/21 sz. ítélete: *RegioJet a.s. kontra České dráhy a.s. („RegioJet-ítélet”)*.

¹⁶ Lásd többek között a Bíróság C253/23 sz. ítéletét: *ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH kontra Land Nordrhein-Westfalen* („ASG 2-ítélet”).

¹⁷ Lásd többek között a Bíróság C-163/21 sz. ítéletét: *AD és mások kontra PACCAR Kft. és társai* („PACCAR-ítélet”); a Bíróság C-312/21 sz. ítéletét: *Tráficos Manuel Ferrer SL, D. Ignacio kontra Daimler AG* („Tráficos Manuel Ferrer-ítélet”).

¹⁸ Lásd többek között a Bíróság C-557/12 sz. ítéletét: *Kone AG és társai kontra ÖBB-Infrastruktur AG* („Kone-ítélet”); a Bíróság C-199/11 sz. ítéletét: *Europese Gemeenschap kontra Otis NV és társai* („Otis-ítélet”).

¹⁹ Lásd többek között a Kone-ítéletet.

²⁰ Lásd többek között a Bíróság C-25/21 sz. ítéletét: *ZA, AZ, BX, CV, DU, ET kontra Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA* („Repsol-ítélet”).

²¹ Lásd többek között a Bíróság C-360/09 sz. ítéletét: *Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt* („Pfleiderer-ítélet”); a Bíróság C-536/11 sz. ítéletét: *Bundeswettbewerbshörde kontra Donau Chemie AG és társai*.

²² Skanska-ítélet.

²³ A Bíróság C-882/19 sz. ítélete: *Sumal, SL kontra Mercedes Benz Trucks España, SL* („Sumal-ítélet”).

a tényleges érvényesülés, az egyenértékűség, valamint a tagállami eljárásjogi autonómia – bemutatása, másrészt e doktrínák gyakorlati alkalmazásának feltérképezése. Ennek keretében először a magánjogi jogérvényesítés sarokköveit képező alapvető jelentőségű ügyeket ismertetjük, amelyekben az EUB kimondta az EUMSZ 101., illetve 102. cikkeinek közvetlen hatályát és a versenyjogi jogsértések miatt károsultak kártérítéshez való jogát. Ezt követően a tanulmány bemutatja az előzetes döntéshozatalok szerepét a negatív jogharmonizáció folyamatában, valamint áttekintést ad a legújabb ítéletekben foglalt egyes fejleményekről, amelyek a versenyjogi magánjogi jogérvényesítés fejlődését tükrözik.

1. A versenyjogi magánjogi jogérvényesítés alapjai, illetve kezdeti fejlődése az Európai Unióban

A magánjogi jogérvényesítés szerepe az európai uniós versenyjogban kettős. Egyfelől védekezési eszközként (pajzsként), másfelől kereseti jogalapként (kardként) alkalmazható.²⁴ E kettősség jól tükröződik az EUB előzetes döntéshozatali eljárásokban kialakított ítélkezési gyakorlatában is, bár a két eszköz között lehet átfedés.²⁵ A magánjogi jogérvényesítés védekezési eszközként való alkalmazásának alapját az EUMSZ 101. cikkének 2. bekezdése képezi, amely szerint versenykorlátozó megállapodások semmisek. Ezzel szemben a magánjogi jogérvényesítés kardként való alkalmazása akkor valósul meg, amikor versenykorlátozó megállapodásra vagy gyakorlatra felperesi pozícióban jogalapként hivatkoznak többek között jogsértés megállapítása, jogsértéstől való eltiltás, illetve kártérítés követelése céljából.

1.1. A magánjogi jogérvényesítés mint pajzs a versenyjogban

Az Európai Unióban a versenyjog magánjogi érvényesítése sokáig ritka volt. Az 1957-es Európai Gazdasági Közösséget létrehozó EGK-szerződés nem tartalmazott kifejezett rendelkezést a versenyjogsértések miatti kártérítési igények lehetőségéről – ahogyan jelenleg az EUMSZ sem tartalmaz erre vonatkozó kifejezett jogszabályi rendelkezést. Ugyanakkor már az EGK-szerződés 85. cikkének (2) bekezdése is kimondta, ahogy az ma az EUMSZ 101. cikkének (2) bekezdésében is megtalálható: „[a]z e cikk alapján tiltott megállapodás vagy döntés semmis.”²⁶ Így a versenyjogi magánjogi jogérvényesítés – egyfajta pajzsként, azaz védekezési eszközként – az európai versenyjogban elméletileg mindig is lehetséges volt.²⁷ Ez azt jelenti, hogyha például egy szerződésszegéssel kapcsolatos per alperese azzal védekezik, hogy az adott megállapodás (vagy annak egyes rendelkezései) sértik a versenyjogi szabályokat, és ezért érvénytelenek, a nemzeti bíróságoknak ezt figyelembe kell venniük, és ennek megfelelően kell dönteniük.

²⁴ Ariel Ezrachi (2021) *EU Competition Law: An Analytical Guide to the Leading Cases* (7th ed). Oxford: Hart Publishing, 664.

²⁵ Lásd például a Repsol-ítéletet.

²⁶ EGK-szerződés, 85. cikk 2. bekezdés, ma EUMSZ, 101. cikk 2. bekezdés.

²⁷ Lásd például a Bíróság 22/71 sz. ítéletét: *Béguelin Import Co. kontra SAGL Import Export*.

Az EUB a versenyjogi magánjogi jogérvényesítés lehetőségét – különösen annak úgynevezett pajzsként való alkalmazását – már 1966-ban, a C-56/65. sz. *Société Technique Minière kontra Maschinenbau Ulm*-ügyben hozott ítéletében, egy előzetes döntéshozatali eljárás keretében elismerte, megerősítve, hogy magánfelek jogosultak a versenyjogi normák védekezési eszközként történő felhívására.²⁸ Az előzetes döntéshozatal alapjául szolgáló ügy tárgya két vállalkozás közötti kizárólagos forgalmazási szerződés volt, amelyben a német Maschinenbau Ulm a francia Société Technique Minière (STM) részére adott kizárólagos forgalmazási jogokat Franciaország területére. Az EUB többek között azt vizsgálta, hogy a jogvita tárgyát képező szerződésben foglalt kizárólagossági kikötés sérti-e az (akkori) EGK-Szerződés 85. cikkét (ma EUMSZ 101. cikk). Hasonló korai eset a C-319/82 sz. *Société de vente de ciments kontra Kerpen & Kerpen* ügy is, amelyben az EUB azt vizsgálta, hogy a nemzeti bíróságok előtt folyamatban levő jogvita tárgyát képező szerződéses kötelezettségek teljesítése követelhető-e akkor, ha azok esetlegesen az EUMSZ 101. cikkének megsértésével jöttek létre.²⁹ Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy az EUB joghatósága ezekben az ügyekben korlátozott, és kizárólag az EUMSZ 101. illetve 102. cikkeinek értelmezésére jogosult. Nem tartozik az EUB hatáskörébe a semmisség következményeinek, a szerződés alapján teljesített megrendeléseknek és szállításoknak, illetve az ezekből eredő pénzügyi kötelezettségeknek az elbírálása, mivel ezek nem tartoznak az uniós jog hatálya alá.³⁰ E kérdések elbírálása a nemzeti bíróságok feladata, amelyeknek a saját nemzeti joguk alapján kell döntenieük ezekről.

Ezek és az ezekhez hasonló előzetes döntéshozatali eljárásokban hozott ítéletek alapozták meg a „versenyjog mint pajzs” megközelítést, amikor is a versenyjogi normák nem kereseti alapként („a versenyjog mint kard”), hanem védekezési eszközként jelentek meg a polgári perekben.³¹

1.2. A magánjogi jogérvényesítés mint kard a versenyjogban

Hosszú ideig nem volt egyértelmű, hogy az EUMSZ 101. és 102. cikkei felhívhatók-e támadó jelleggel – azaz, hogy egy versenyellenes magatartás károsultja e rendelkezésekre hivatkozva jogosult-e bírósághoz fordulni, és kérheti-e például ideiglenes intézkedés elrendelését, a jogsértés megállapítását, a jogsértéstől eltiltást vagy kártérítés megítélését?

1.2.1. Közvetlen hatály

A magánjogi jogérvényesítés egyik elengedhetetlen előfeltétele, hogy a nemzeti bíróságok hatásköre kiterjed-e az uniós jog rendelkezéseinek közvetlen alkalmazására, azaz e rendelkezések közvetlen hatállyal bírnak-e. Az uniós jogból eredő jogok ér-

²⁸ A Bíróság C-56/65 sz. ítélete: *Société Technique Minière (STM) kontra Maschinenbau Ulm GmbH (MBU)*.

²⁹ A Bíróság C-319/82 sz. ítélete: *Société de vente de Ciments et Bétons de l’Est SA kontra Kerpen & Kerpen GmbH und Co. KG*.

³⁰ Repsol-ítélet, 71.

³¹ Richard Whish, David Bailey (2021) *Competition Law* (10th ed.). Oxford: Oxford University Press, 342–347.

vényesítése – az állami szervek általi jogérvényesítés mellett – magánszemélyek által a *Van Gend en Loos*-ügyben hozott ítéletre vezethető vissza.³² Nem sokkal a mérőföldkőnek számító, és ma is számtalanszor idézett a *Van Gend en Loos*-ügyet követően az EUB már 1974-ben kimondta az EUMSZ 101., illetve 102. cikkeinek közvetlen hatályát. Az EUB a C-127/73. sz. *BRT kontra SABAM* előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletében ugyanis megállapította: „Mivel az EK-Szerződés 85. cikk (1) bekezdésében és a 86. cikkben foglalt tilalmak természetüknél fogva közvetlen hatállyal bírnak a magánszemélyek közötti jogviszonyokban, ezek a cikkek közvetlen jogokat keletkeztetnek az érintett személyekre vonatkozóan, amelyeket a nemzeti bíróságoknak biztosítani kell.”³³

Hasonlóképpen, az EUB már 1997-ben a C-282/95 P sz. *Guérin automobiles kontra Bizottság*-ügyben hozott ítéletében megállapította, hogy „bármely vállalkozás, amely úgy véli, hogy kárt szenvedett versenykorlátozó magatartás következtében, hivatkozhat a nemzeti bíróságok előtt – különösen abban az esetben, ha a Bizottság úgy dönt, hogy nem jár el a panasz alapján – azokra a jogokra, amelyeket számára az EK-Szerződés 85. cikk (1) bekezdése és 86. cikke biztosít, mivel ezek a rendelkezések közvetlen hatállyal bírnak a magánszemélyek közötti jogviszonyokban” (szerző általi fordítás).³⁴

A fent hivatkozott ügyek értelmében az EUMSZ 101., és 102. cikkeinek közvetlen hatálya lehetővé teszi, hogy e rendelkezések magánjogi jogalanyok közötti jogviszonyokban és jogvitákban közvetlenül alkalmazhatók legyenek. E rendelkezések az érintett felekre nézve közvetlenül érvényesíthető jogokat és kötelezettségeket keletkeztetnek, amelyek betartását és érvényesítését a nemzeti bíróságok kötelesek biztosítani.

1.2.2. Jogalkotói szabályozási törekvések

Kifejezetten versenyjogi jogsértéssel okozott kártérítés követelését célzó magánjogi jogérvényesítésre vonatkozó szabályozási törekvések csupán a 2000-es évek elején indultak meg.³⁵ A magánjogi jogérvényesítés alapjai között tarthatjuk számon a Tanács 1/2003/EK rendeletének 7. preambulumbekzdését, amely kiemeli: „[a] nemzeti bíróságok lényeges szerepet játszanak a közösségi versenyszabályok alkalmazásában. Magánszemélyek közötti jogviták eldöntése alkalmával a közösségi jog szerinti alanyi jogokat védik, például azzal, hogy kártérítést ítélnék meg a jogsértések sértettjeinek. A nemzeti bíróságok szerepe itt kiegészíti a tagállamok versenyhatóságainak szerepét. Ezért lehetővé kell tenni számukra a Szerződés 81. és 82. cikkének teljes körű alkalmazását.”³⁶ Ezt egészítet-

³² A Bíróság C-32/84 sz. ítélete: *Van Gend & Loos NV kontra Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, Enschede* („*Van Gend en Loos*-ítélet”).

³³ A Bíróság C-127/73 sz. ítélete: *Belgische Radio en Televisie és société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs kontra SV SABAM és NV Fonior*, 15–16 (szerző általi fordítás).

³⁴ A Bíróság C-282/95 P sz. ítélete: *Guérin automobiles kontra Bizottság*, 39 (szerző általi fordítás).

³⁵ Nagy Csongor István (2024) Hungarian competition law's contribution to the European discourse on private enforcement. In: Csirszki Martin Milán (szerk.) *Twenty Years of EU Competition Law in Hungary*. Budapest: Gazdasági Versenyhivatal, 221.

³⁶ A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról, 7. preambulumbekzdés, 6. cikk (a nemzeti bíróságok jogköréről), 15. cikk (az Európai Bizottság és a tagállami bíróságok közötti együttműködési mechanizmusról).

te ki a Bizottság közleménye a Bizottság és az EU-tagállamok bíróságai között az EK-Szerződés 81. és 82. cikke alkalmazásában történő együttműködésről, amely részletes iránymutatást ad az együttműködés gyakorlati megvalósítására.³⁷

A folyamatot a Bizottság megbízásából készítette, a gyakran Ashurst-jelentésként hivatkozott tanulmány gyorsította fel, amelynek célja a versenyjogi jogsértéseken alapuló kártérítési perek sikeres érvényesítését hátráltató, illetve akadályozó tényezők feltárása és elemzése volt.³⁸ Többek között az Ashurst-jelentés vezetett a Bizottság Zöld Könyvének kiadásához az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről.³⁹ Ezt követte a Bizottság ugyanezen témakörben kiadott Fehér Könyve.⁴⁰ A magánjogi jogérvényesítés megerősödésének egyik legfontosabb mérföldköve a kártérítési irányelv elfogadása volt,⁴¹ amely előmozdította a versenyjogi jogsértésekből eredő károk megtérítésére irányuló magánjogi keresetek benyújtását az EU-ban.⁴²

1.2.3. Az EUB kezdeti jogfejlesztő tevékenysége – a versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítéséhez való jog

A 2000-es évek elején – párhuzamosan a fent ismertetett jogalkotói szabályozási törekvésekkel – az EUB is döntő lépéseket tett annak érdekében, hogy a versenyjog magánjogi jogérvényesítésére nagyobb hangsúlyt fektessen. E folyamatban kiemelkedő szerepet játszanak az előzetes döntéshozatali eljárásokban hozott ítéletek, amelyek alapvetően hozzájárultak a magánjogi jogérvényesítés uniós jogon alapuló megerősítéséhez.

Az EUB a *Courage*-ügyben 2001-ben hozott ítéletében egyértelműen állást foglalt abban a kérdésben, hogy az uniós jog alapján a tagállamok kötelesek-e lehetővé tenni a kártérítési igények érvényesítését az EUMSZ 101. cikkének megsértéséből eredő károk esetén.⁴³ Az előzetes döntéshozatali eljárás keretében hozott ítéletében a Bíróság elismerte a jogot a versenykorlátozó vertikális megállapodásokkal okozott károk megtérí-

³⁷ Európai Bizottság (2004) A Bizottság közleménye a Bizottság és az EU-tagállamok bíróságai között az EK-Szerződés 81. és 82. cikke alkalmazásában történő együttműködésről, 2.: „A nemzeti bíróságokat felszólítják az EK-Szerződés 81. és 82. cikke alkalmazására magánszemélyek között zajló perekben, például szerződéseikkel összefüggő vagy kártérítési keresetek esetében.”

³⁸ Ashurst és Directorate General for Competition of the European Commission (2004) Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules, Publications Office of the European Union, 2004. augusztus 31. („Ashurst-jelentés”).

³⁹ Európai Bizottság (2005) Zöld Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről. COM(2005) 672 végleges.

⁴⁰ Európai Bizottság (2008) Fehér Könyv az EK trösztellenes szabályainak megsértésén alapuló kártérítési keresetekről. COM(2008) 165 végleges.

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról („kártérítési irányelv”).

⁴² Teleki Lóránt (2021) A versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos magánjogi jogérvényesítés uniós és hazai tapasztalatai. In: Valentinyi Pál et al. (szerk.) *Verseny és Szabályozás 2021*. Budapest: KRTK Közgazdaságtudományi Intézet, 77.; Zavadnyik József (2024) Private enforcement and public enforcement: the ordered pair or the unordered pair? Implementation of the rules on private enforcement of competition law in Hungary. In: Martin Milán Csirszki (szerk.) i.m., 63–80.

⁴³ *Courage*-ítélet.

tésére, kimondva: „minden magánszemélynek joga van a nemzeti bíróság előtt hivatkozni a Szerződés 85. cikkének megsértésére, akkor is, ha olyan szerződésben részt vevő fél, amely szerződés rendelkezése alkalmas arra, hogy a versenyt korlátozza vagy torzítsa”.⁴⁴ Az ítélet emellett hangsúlyozta, hogy „[a] verseny korlátozására vagy torzítására alkalmas szerződés vagy magatartás által okozott károk megtérítését illetően, [...] a hatáskörükben eljárva közösségi jogi rendelkezéseket alkalmazó nemzeti bíróságoknak az a feladata, hogy teljes érvényesülést biztosítsanak ezeknek a szabályoknak, és védjék a közösségi jog által a magánszemélyekre ruházott jogokat”.⁴⁵

Hasonló jelentőségű mérőföldkönek számított a C-295/04 sz. *Manfredi*-ügyben hozott ítélet, amelyben az EUB – szintén egy előzetes döntéshozatali eljárás keretében – a versenykorlátozó horizontális megállapodások esetében mondta ki a kártérítéshez való jogot.⁴⁶ Az ügy tárgyát egy olyan kártérítési kereset képezte, amelyet egy, az olasz versenyhatóság által jogellenesnek nyilvánított kartellben részt vevő biztosítótársaságokkal szemben indítottak, annak céljából, hogy ezen társaságok térítsék vissza a feleperesek részére egyes gépjárművekkel okozott károkra vonatkozó kötelező felelősségbiztosításnak a kartell révén megemelt biztosítási díját. Az EUB leszögezte, hogy „az EK 81. cikk teljes érvényesülését és különösen az (1) bekezdésében megfogalmazott tilalom tényleges érvényesülését veszélyeztetné, ha nem igényelhetne bármely személy kártérítést az olyan szerződés vagy magatartás révén okozott kárért, amely alkalmas a versenyt korlátozására vagy torzítására”.⁴⁷

Ezek és az ezekhez hasonló ügyek alapozták meg a „versenyjog mint kard” megközelítést, amikor is a versenyjogi normák kereseti alapként jelentek meg a polgári perekben. A fent hivatkozott előzetes döntéshozatali eljárásokban hozott ítéletek jelentősége abban áll, hogy megerősítették a versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítéséhez való jogot. Ugyanakkor a hivatkozott ügyek rávilágítottak arra is, hogy a magánjogi jogérvényesítés lehetősége a versenyjog területén nehézkessé válhat a vonatkozó nemzeti anyagi és eljárásjogi szabályok és az ezek közötti eltérések miatt. Erre különösen a *Manfredi*-ügyben hozott döntés világít rá, amely több helyen utal arra, hogy „[v]onatkozó közösségi szabályozás hiányában az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata megállapítani az e jog gyakorlására irányadó szabályokat”.⁴⁸

2. Az előzetes döntéshozatalok – pozitív és negatív jogharmonizáció

Az EUB versenyjogi magánjogi jogérvényesítéssel kapcsolatos előzetes döntéshozatali eljárásai tematikailag sokrétű jogkérdéseken és problémákon alapulnak, amelyek jól tükrözik a nemzeti bíróságok gyakorlati jogalkalmazási nehézségeit. Ugyanakkor az

⁴⁴ Courage-ítélet, 24.

⁴⁵ Courage-ítélet, 25.

⁴⁶ A Bíróság C-295/04 sz. ítélete: *Vincenzo Manfredi kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA* („Manfredi-ítélet”).

⁴⁷ Manfredi-ítélet, 60.

⁴⁸ Manfredi-ítélet, 64.

esetjog elemzéséből bizonyos tendenciák világosan kirajzolódnak: egyrészt az előzetes döntéshozatalok mind a pozitív, mind a negatív harmonizáció hatékony eszközeként funkcionálnak, másrészt az előzetes döntéshozatali eljárások meghatározott típusai és kategóriái is fokozatosan körvonalazódni látszanak.

2.1. Általános észrevételek

Az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásai kulcsszerepet játszanak a versenyjog magánjogi jogérvényesítésének fejlődésében. Az előzetes döntéshozatali ítéletek egyrészt az uniós jog „*pozitív harmonizációjának*” egyik eszközét képezik. Az EU tárgyban született egyik legfontosabb pozitív harmonizációs eszköze a kártérítési irányelv, mivel az konkrét, relatíve összehangolt szabályokat és egységes keretrendszert alapít meg a tagállamok számára a versenyjogi jogsértésekből eredő kártérítési igények érvényesítésére vonatkozóan. A kártérítési irányelv szabályai értelmezésével, normatív tartalmának meghatározásával az EUB számos ítélete foglalkozik, ezzel hozzájárulva a pozitív harmonizációhoz. Másrészt az EUB számos ítélete foglalkozik annak kérdésével, hogy egyes tagállami szabályok az EU joggal összeegyeztethetők-e. Ezen ítéletek a „*negatív harmonizáció*” kulcseszközei. Az EUB az előzetes döntéshozatali eljárások keretében megállapítja, mely tagállami rendelkezések vagy gyakorlatok állnak összhangban az uniós joggal, és mely gyakorlatok ellentétesek azzal. Ezen ítéletek fényében gyakran a perben nem érintett más tagállam is módosítja jogszabályait, ha az ítélet tartalma alapján ezt szükségesnek látja. Ezen túlmenően a tagállami bíróságok jogszabálmódosítás nélkül is kötelesek figyelmen hagyni azokat a nemzeti jogi szabályokat, amelyek hasonlítanak azokra, amikről az EUB már egy más ország jogának kontextusában megállapította, hogy azok ellentétesek az EU jogával.

Az Európai Bíróság joggyakorlata két egymással szorosan összefüggő területre bontható: egyrészt az elsődleges uniós jog alkalmazására, másrészt a kártérítési irányelv alkalmazására vonatkozó esetekre. Fontos megjegyezni azonban, hogy a két ügycsoport között szoros az összefüggés. Az EUB gyakran értelmezi az irányelv rendelkezéseit az EUMSZ megfelelő cikkei, az irányelv előtti joggyakorlat, és az általános jogelvek fényében, illetve vizsgálja a nemzeti jogszabályok összeegyeztethetőségét mind az irányelvvel, mind pedig a közvetlenül alkalmazandó primer joggal és az alapelvekkel. A 3. pontban tárgyalt alapelvek jelentik a hidat az elsődleges és másodlagos jog alkalmazásán alapuló kettős joggyakorlat két partja között.

2.2. Az előzetes döntéshozatali eljárások főbb kategóriái

Az uniós jog értelmezésére irányuló előzetes döntéshozatali eljárások keretében az EUB olyan uniós jogi kérdésekben nyújt iránymutatást, amelyek a nemzeti bíróság megítélése szerint lényegesek az előtte folyamatban levő jogvita eldöntése szempontjából. Az ilyen előzetes döntéshozatali kérelmek két fő kategóriába sorolhatók: 1) a szóban forgó uniós norma pontos jelentésének meghatározása; 2) olyan ügyek, amelyekben a nemzeti bíróság feszültséget vagy ellentmondást észlel az uniós és a nemzeti jog alkalmazása között, tehát az EUB-nak azt kell megállapítania, hogy az uniós jogot

úgy kell-e értelmezni, hogy azzal a tagállami jog ellentétes-e. E kategóriák nem zárják ki egymást, a gyakorlatban gyakran egymással összefonódva jelennek meg, illetve átfedésben állhatnak egymással, reflektálva az uniós és nemzeti jog kölcsönhatásának komplexitására.

2.2.1. Egy adott uniós jogi rendelkezés pontos jelentésének meghatározása

Az előzetes döntéshozatali eljárások egyik tipikus esete, amikor egy nemzeti bíróság előtt folyamatban levő jogvita elbírálásához elengedhetetlen egy adott uniós jogi rendelkezés pontos jelentésének meghatározása. E körbe tartozhat különösen az elsődleges primer jog értelmezése, illetve a kártérítési irányelv vagy egyéb másodlagos uniós jogforrás egyes rendelkezéseinek értelmezése is. Fontos hangsúlyozni, hogy az EUB hatásköre kizárólag az uniós jog értelmezésére terjed ki, amíg a konkrét ügyben alkalmazandó tényállás értékelése és annak jogi következményeinek megállapítása a nemzeti bíróság feladata marad.⁴⁹

Az előzetes döntéshozatali eljárásokban az EUB gyakran értelmezi az EUMSZ 101., illetve 102. cikkét. E körbe tartozik például az uniós versenyjog által közvetlenül (autonóm módon) meghatározott vállalkozásfogalom értelmezése, valamint ennek alapján a versenyjogi jogsértéssel okozott károkért való felelősség terjedelmének és a felelősök körének meghatározása is.⁵⁰ A vállalkozás versenyjog szerinti fogalma alapján – amely a gazdasági egység elvén alapul – a versenyjogi jogsértésekért való felelősség nem korlátozódik kizárólag arra a jogi személyre, amely közvetlenül részt vett a jogsértésben, hanem kiterjed arra a gazdasági egységre is, amelyhez a jogsértő vállalkozás tartozik, beleértve az anya-, illetve leányvállalatokat,⁵¹ valamint a jogsértő vállalkozás jogutódját⁵² is. Az EUB a *Sumal*-ügyben hozott ítéletében megerősítette a gazdasági egység elvét a felelősség meghatározásában, és kimondta, hogy egy leányvállalat felelősségre vonható az anyavállalat versenyjogi jogsértéséért, amennyiben bizonyítható, hogy mindkettő ugyanazon vállalkozáscsoport részét képezi, és a leányvállalat tevékenysége szorosan kapcsolódik a jogsértés tárgyához.⁵³ Ezzel szemben az EUB a *MOL*-ügyben a hozott ítéletében világossá tette, hogy ez fordítva nem alkalmazható, azaz a gazdasági egység elve a magánjogi kártérítési perekben nem terjed ki – az állítólagosan károsult szemszögből – a joghatóság meghatározására.⁵⁴

⁴⁹ A Bíróság C-17/81 sz. ítélete: *Pabst & Richarz KG kontra Hauptzollamt Oldenburg*, 12; a Bíróság C-435/97 sz. ítélete: *World Wildlife Fund (WWF) és társai kontra Autonome Provinz Bozen és társai*, 32.

⁵⁰ Nagy Csongor István (2020) Az európai „magánversenyjog” hajnala. In: Valentinyi Pál, Nagy Csongor István, Berezvai Zsombor (szerk.) *Verseny és Szabályozás 2019*. Budapest: KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 14–15.

⁵¹ *Sumal*-ítélet.

⁵² *Skanska*-ítélet.

⁵³ *Sumal*-ítélet, 51–52.

⁵⁴ *MOL*-ítélet, 46: „A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az 1215/2012 rendelet 7. cikkének 2. pontját úgy kell értelmezni, hogy »a hely, ahol a káresemény bekövetkezett« fogalma nem terjed ki azon anyavállalat székhelyére, amely kártérítési keresetet indít a harmadik személy EUMSZ 101. cikkbe ütköző versenyellenes magatartása következtében kizárólag a leányvállalatainál

A *Skanska*-ügyben az EUB az uniós jog értelmezésekor azt is megerősítette, hogy az EUMSZ 101. cikkének megsértésével okozott kárért való felelősség – ideértve azt is, hogy ki minősül az ilyen kár megtérítésére köteles jogalanynak – közvetlenül az uniós jog által meghatározott kérdés.⁵⁵ A bíróság kimondta, hogy az uniós versenyjog önállóan és közvetlen módon szabályozza a felelősségi kör terjedelmét, függetlenül a nemzeti jog szerinti polgári jogi jogutódlás szabályaitól.⁵⁶ Ehhez hasonlóan az *Otis*-ügyben szintén az EUMSZ 101. cikkének értelmezése során állapította meg az EUB, hogy „azon személyek, akik nem beszállítóként vagy vevőként szerepelnek a kartell által érintett piacon, hanem ösztönző kölcsönök formájában támogatást nyújtottak az e piacon kínált termékek vásárlói számára, kérhetik az e kartellben részt vevő vállalkozások kötelezését azon kár megtérítésére, amely amiatt érte őket, hogy e támogatások összege magasabb volt, mint amekkora a kartell hiányában lett volna, és e személyek e különbözetet nem használhatták fel nyereségesebb célokra”.⁵⁷ Az *Otis*-ügyben a károsult Felső-Ausztria tartomány volt, amely mint támogatásokat nyújtó szerv minőségében szenvedett károkat (ösztönző kölcsönöket nyújtott harmadik személyeknek a piacinál alacsonyabb kamatlábakkal). A kölcsönök összege a finanszírozott projektek költségeihez kapcsolódott, így a kölcsönök összege magasabb volt annál, mint amilyen a kartell hiányában lett volna.⁵⁸

Egy adott uniós jogi rendelkezés pontos jelentésének meghatározása körébe tartozik a *PACCAR*-ügyben hozott ítélet is.⁵⁹ A *PACCAR*-ügy fontos precedenst teremtett a versenyjogi magánjogi jogérvényesítés terén, különösen a bizonyítékokhoz való hozzáférés és a versenyhatósági dokumentumok felhasználhatósága tekintetében. Az EUB ítéletében a kártérítési irányelv 5. cikkét értelmezve kimondta, hogy a nemzeti bíróságok elrendelhetik olyan releváns, szükséges, és arányos bizonyítékok feltárását, amelyeket az alperes vagy harmadik személyek ellenőrzése alatt állnak, még akkor is, ha ezek a dokumentumok nem léteztek előzetesen, és azokat a bizonyítékfeltárás iránti kérelem címzettjének *ex novo* kell létrehoznia.⁶⁰

.....

bekövetkezett károk megtérítése iránt, még akkor sem, ha azt állítják, hogy ezen anyavállalat és e leányvállalatok egyetlen gazdasági egységet képeznek.”

⁵⁵ Nagy Csongor István (2019) Has the time come to federalize private competition law? The autonomous concept of undertaking in the CJEU's ruling in Case C-724/17 Vantaan Kaupunki v. Skanska Industrial Solutions Oy, NCC Industry Oy, Asphaltmix Oy. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 26(5), 720–728.

⁵⁶ *Skanska*-ítélet, 28: „[a]z EUMSZ 101. cikk megsértésével okozott kár megtérítésére köteles jogalany meghatározásával kapcsolatos kérdést közvetlenül szabályozza az uniós jog”.

⁵⁷ *Otis*-ítélet, 34.

⁵⁸ *Otis*-ítélet, 26–27.

⁵⁹ *PACCAR*-ítélet.

⁶⁰ *PACCAR*-ítélet, 69: „A fenti megfontolások összességéből az következik, hogy az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2014/104 irányelv 5. cikke (1) bekezdésének első albekezdését úgy kell értelmezni, hogy az ezen albekezdésben említett, az alperes vagy valamely harmadik fél ellenőrzése alatt álló releváns bizonyítékokra való hivatkozás azokra a bizonyítékokra is kiterjed, amelyeket a bizonyítékfeltárás iránti kérelem címzettjének *ex novo* kell létrehoznia a birtokában lévő információk, ismeretek és adatok kigyűjtése vagy csoportosítása útján, azzal a feltétellel, hogy az irányelv 5. cikke (2) és (3) bekezdésében foglaltakat szigorúan tiszteletben tartják, amely bekezdések az eljáró nemzeti bíróságot arra kötelezik, hogy a bizonyíté-

2.2.2. Feszültség az uniós jog alkalmazása és a nemzeti jog között

Az EUB előzetes döntéshozatali eljárások keretében gyakran olyan kérdésekben is állást foglal, amelyekben a nemzeti bíróságok az uniós és a nemzeti jog alkalmazása között feszültséget érzékelnek. Megjegyzendő, hogy amennyiben az EU jogi normának közvetlen hatálya van – és az EUMSZ 101. és 102. cikkei, valamint az ezekre épülő összes jogelv ebbe a kategóriába tartozik –, a nemzeti bíróság köteles az ezekkel ellentétes nemzeti jogi szabályokat félretenni, ehhez nincs szükség az EUB közreműködésére.⁶¹ Közvetlen hatály hiánya (pl. irányelvek) esetén is köteles a nemzeti bíróság a tagállami jogot úgy értelmezni, hogy az az uniós normával összhangban álljon. Ha viszont a nemzeti bíróságnak kétségei vannak az EU-jog értelmezését illetően – amely értelmezés alapján el lehetne döntení, hogy az adott nemzeti jogi szabály az EU jogával ellentétes vagy sem – úgy az EUB-hoz fordulhat, illetve kell fordulnia. Ezekben az ügyekben az EUB feladata tehát annak meghatározása, hogy az uniós jogot úgy kell-e értelmezni, hogy azzal a nemzeti szabályozás ellentétes, vagy sem.

Az uniós és a nemzeti jog alkalmazása közötti feszültség klasszikus példája a *Kone*-ügy, amelyben az EUB az ún. árernyő-hatás alapján érvényesíthető kártérítési igény megítéléséről döntött.⁶² A felperes azt állította, hogy a szóban forgó kartellben részt nem vevő, harmadik piaci szereplőktől magasabb áron volt kénytelen megvásárolni a kartellel érintett termékeket, mivel ezen harmadik szereplők a kartell által kialakított magasabb árszintre reagálva áraikat mesterségesen magasabb szintre emelték. Az EUB kimondta, hogy a versenyjog megsértéséből eredő károk megtérítése tekintetében az ilyen közvetett károk sem zárhatóak ki automatikusan. Valamely tagállam nemzeti jogának olyan értelmezése és alkalmazása, amely automatikusan kizárja az ilyen károk érvényesítésének lehetőségét, ellenétes az EUMSZ 101. cikkével.⁶³ Az *Otis*-ügyben pedig az EUB kimondta, hogy az Európai Unió ugyanúgy jogosult kártérítési pert indítani, mint bárki más, akit a versenyszabályok megsértése miatt kár ért.⁶⁴

A *RegioJet*-ügyben az EUB részletesen foglalkozott többek között azzal a kérdéssel, hogy a versenyhatóságok birtokában levő dokumentumok milyen feltételek mellett használhatók fel a versenyhatósági vizsgálattal párhuzamosan előterjesztett magánjogi kártérítési perekben.⁶⁵ Az EUB többek között kimondta, hogy a kártérítési irányelv nem zárja ki a nemzeti bíróság előtt a bizonyítékfeltárás elrendelését abban az esetben sem, ha a Bizottság által ugyanazon jogsértés miatt egyidejűleg eljárást folytat, és

.....
 kok feltárását a releváns, arányos és szükséges bizonyítékokra korlátozzák, figyelembe véve az érintett fél jogos érdekeit és alapvető jogait.”

⁶¹ A Bíróság C-106/77 sz. ítélete: *Amministrazione delle finanze dello Stato kontra Simmenthal SpA*.

⁶² *Kone*-ítélet.

⁶³ *Kone*-ítélet, 37: „[a]z EUMSZ 101. cikket úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes valamely tagállam belső jogának olyan értelmezése és alkalmazása, amely szerint jogi indokok miatt kategorikusan kizárt, hogy a valamely kartellben részt vevő vállalkozásokat polgári jogi felelősség terhelje az abból eredő károkért, hogy az e kartellben részt nem vevő valamely vállalkozás az említett kartell tevékenységére tekintettel árait magasabban állapította meg, mint amilyen árakat a kartell hiányában alkalmazott volna.”

⁶⁴ *Otis*-ítélet.

⁶⁵ *RegioJet*-ítélet.

emiatt a nemzeti bíróság előtt folyamatban levő per szünetel.⁶⁶ Azonban az EUB döntése értelmében nemzeti bíróságoknak a „feltétlenül releváns, arányos és szükséges mértékre kell korlátozniuk a bizonyítékok feltárását” és biztosítaniuk kell, hogy a bizonyítékfeltárás „ne befolyásolja indokolatlanul a versenyhatóság által versenyjogi jogsértés miatt folytatott, folyamatban levő vizsgálatot”.⁶⁷ Az EUB végül a *RegioJet*-ügyben azt is megállapította, hogy ellentétes a kártérítési irányelvvel az olyan nemzeti szabályozás, amely ideiglenesen nem csupán a kifejezetten a versenyhatósági eljárás céljára létrehozott információk, hanem minden, az eljárás során benyújtott információ feltárását is korlátozza.⁶⁸

Végül, de nem utolsó sorban a *Tráficos Manuel Ferrer*-ügyben hozott határozatában az EUB kimondta, hogy az EUMSZ 101. cikkét és a kártérítési irányelv egyes rendelkezéseit úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az a spanyol polgári eljárásjogi szabály, amely szerint ha a keresetnek részben adnak helyt, akkor minden fél maga viseli a saját költségét, valamint a közös költségeket egyenlő arányban osztják szét – kivéve a visszaélésszerű magatartás esetét.⁶⁹ Másrészt az EUB kimondta, hogy a nemzeti bíróságoknak lehetőségük van a kár becslésére, ha annak pontos meghatározása aránytalanul nehéz, és ezzel biztosítják a versenyjogi jogsértésekből eredő károk hatékony megtérítését.⁷⁰

⁶⁶ *RegioJet*-ítélet, 78.: „A fenti megfontolások összességére tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2014/104 irányelv 5. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes, ha valamely nemzeti bíróság az előtte a versenyjog megsértése miatt indított kártérítési keresettel kapcsolatos nemzeti eljárás céljából annak ellenére elrendeli a bizonyítékfeltárást, hogy a Bizottság előtt ugyanezen jogsértésre vonatkozóan folyamatban van az 1/2003 rendelet III. fejezete alapján hozott határozat elfogadására irányuló eljárás, ami miatt a nemzeti bíróság az előtte folyamatban lévő eljárást felfüggesztette. A nemzeti bíróság feladata azonban meggyőződni arról, hogy az eljárás e szakaszában kért, a 2014/104 irányelv 5. és 6. cikkében foglalt feltételeknek megfelelő bizonyítékfeltárás nem haladja meg az elé terjesztett kártérítési kérelem szempontjából szükséges mértéket.”

⁶⁷ *RegioJet*-ítélet, 72.: „Így az eljáró nemzeti bíróságoknak, amelyeknek a feltétlenül releváns, arányos és szükséges mértékre kell korlátozniuk a bizonyítékok feltárását, biztosítaniuk kell, hogy a bizonyítékfeltárára vonatkozó határozat ne befolyásolja indokolatlanul a versenyhatóság által versenyjogi jogsértés miatt folytatott, folyamatban lévő vizsgálatot. E bíróságoknak ennél fogva el kell végezniük az eléjük terjesztett kérelem alapos, a kért bizonyítékok relevanciájára, az e bizonyítékok és a benyújtott kártérítési kérelem közötti kapcsolatra, az említett bizonyítékok kellő részletességére és azok arányosságára vonatkozó vizsgálatát.”

⁶⁸ *RegioJet*-ítélet, 112. pont: „A fenti megfontolások összességéből az következik, hogy a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2014/104 irányelv 5. cikkének (8) bekezdését, 6. cikke (5) bekezdésének a) pontját és 6. cikkének (9) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely ezen irányelv 6. cikkének (5) bekezdése alapján ideiglenesen nem csupán a kifejezetten a versenyhatóság által indított eljárás céljára »létrehozott« információk feltárását korlátozza, hanem az e célból »benyújtott« valamennyi információ feltárását is.”

⁶⁹ *Tráficos Manuel Ferrer*-ítélet, 49.: „A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EUMSZ 101. cikket és a 2014/104 irányelv 3. cikkének (1) és (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az olyan nemzeti polgári eljárásjogi szabály, amelynek értelmében a kérelemnek való részleges helyt adás esetén a felek maguk viselik saját költségeiket és minden fél köteles a közös költségek felének viselésére, a visszaélésszerű magatartás esetét kivéve.”

⁷⁰ *Tráficos Manuel Ferrer*-ítélet, 65.: „Következőképpen a fenti megfontolásokra tekintettel a második és a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2014/104 irányelv 17. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy sem az a körülmény, hogy az ezen irányelv hatálya alá tartozó eljárás alperese a felperes rendelkezésére bocsátotta azon adatokat, amelyekre az alperes a felperes szakvéleményének kifogásolása érdekében

3. Az ítélkezi gyakorlatból kirajzolódó, a versenyjogi magánjogi jogérvényesítés alapjául szolgáló alapelvek

Az előzetes döntéshozatalok alapjául szolgáló anyagi- és eljárásjogi kérdések, illetve problémák jellege sokszínű. Azonban versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítéséhez való jogot lefektető előzetes döntéshozatalokból kirajzolódnak az ítélkezési gyakorlatot meghatározó alapelvek. Ezek között központi jelentőséggel bír a hatékony érvényesülés (*effet utile*) elve, amely magában foglalja egyrészt a tényleges érvényesülés elvét, másrészt pedig a bírói jogvédelemhez való jogot is. Emellett központi jelentőséggel bír az eljárási autonómia elve, valamint az egyenértékűség elve.⁷¹ Ezen elvek adják a zsinórmértéket a legújabb ügyekben felmerülő egyes kérdések eldöntéséhez is, és a joggyakorlat számára minden bizonnyal továbbra is irányadóak lesznek.

3.1. Eljárási autonómia elve

Az eljárási autonómia elve szerint uniós szabályozás hiányában az uniós jog „közvetlen hatályára alapított jogok védelmét a jogalanyok számára biztosító keresetekre vonatkozó eljárási szabályok kialakítása az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata”.⁷² Az eljárási autonómia elvének szerepe azért is különösen meghatározó a magánjogi jogérvényesítés során, mivel bár az uniós jog anyagi jogokat és kötelezettségeket hoz létre (lásd különösen a versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítéséhez fűződő jogot), e jogok és kötelezettségek érvényre juttatása a nemzeti bíróságok feladata.⁷³ Tehát annak ellenére, hogy az uniós jog közös anyagi jogi szabályokat ír elő, a kártérítési irányelv elfogadását megelőzően az uniós jogrend nem tartalmazott részletes anyagi jogi, vagy pedig eljárásjogi rendelkezéseket az uniós versenyjog magánjogi jogviták történő érvényesítésére vonatkozóan.⁷⁴

Más területekhez hasonlóan tehát, az Európai Unió ebben az esetben is a tagállamokra támaszkodik annak érdekében, hogy hatékony jogorvoslatot és bírói jogvédelmet biztosítsanak az uniós jog által létrehozott jogok érvényesítésére.⁷⁵ Ennek megfe-

.....

támaszkodott, sem az a tény, hogy a felperes kérelmét az említett jogsértés elkövetői közül csupán az egyiknek címezte, önmagában nem releváns annak értékelése szempontjából, hogy a nemzeti bíróság jogosult-e a kár felbecslésére, mivel e becslés egyrészt azt feltételezi, hogy a kár fennállása megállapítást nyert, másrészt pedig azt, hogy e kár pontos számszerűsítése gyakorlatilag lehetetlen vagy rendkívül nehéz, ami magában foglalja az e megállapítás levonásához vezető összes adat figyelembevételét, különösen az olyan lépések sikertelenségét, mint az említett irányelv 5. cikkében előírt, bizonyítékok feltárására irányuló kérelem.”

⁷¹ Renato Nazzini (2009) Potency and Act of the Principle of Effectiveness: The Development of Competition Law Remedies and Procedures in Community Law. In: Catherine Barnard, Okeoghene Odudu (szerk.) *The Outer Limits of European Union Law*. Oxford: Hart Publishing, 404–405.

⁷² Courage-ítélet, 29.: „Ugyanakkor – vonatkozó közösségi szabályozás hiányában – a hatáskörrel rendelkező bíróságok meghatározása és a közösségi jog közvetlen hatályára alapított jogok védelmét a jogalanyok számára biztosító keresetekre vonatkozó eljárási szabályok kialakítása az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata”.

⁷³ Walter Van Gerven (2000) Of Rights, Remedies and Procedures. *Common Market Law Review*, 37(3), 501–536.

⁷⁴ Ashton 2018, 11.

⁷⁵ Ashton 2018, 11.

lelően a tagállamok eljárási és jogorvoslati autonómiával rendelkeznek, amely azonban feltételekhez kötött – korlátját képezik a lent tárgyalt tényleges érvényesülés és egyenértékűség elvei.⁷⁶

Érdemes megjegyezni, hogy a *Courage*-ügyben az előzetes döntéshozatalra irányuló fő kérdés nem azért került az EUB elé, mert az előterjesztő angol bíróságnak kétségei lettek volna afelől, hogy a versenyjogi szabályok megsértése miatt igényelhető-e kártérítés.⁷⁷ A lényegi kérdés sokkal inkább az volt, hogy követelhet-e kártérítést egy a jogsértésben részt vevő vállalkozás az angol *ex turpi causa non oritur actio* elvével ellentétesen, amely szerint egy jogsértő szerződés egyik szerződő fele nem követelhet kártérítést a szerződésben résztvevő másik jogsértő féltől.⁷⁸ Bár az EUB kimondta, hogy az uniós versenyjogi szabályok megsértése esetén a kártérítéshez való jogot uniós jogi alapon biztosítani kell, maga a bíróság is hangsúlyozta, hogy az e tárgykört szabályozó uniós jogalkotás hiányában a tagállamokra és az anyagi és eljárásjogi rendelkezéseire tartozik annak meghatározása, hogy milyen részletes feltételek mellett érvényesíthető az ilyen kártérítési igény.⁷⁹

Alapvető elv tehát, hogy az uniós jog ugyan anyagi jogokat és kötelezettségeket hoz létre, ezek érvényesítését azonban a tagállami bíróságokra bízta.⁸⁰ Így a tagállamok eljárási és jogorvoslati autonómiával rendelkeznek, amelyet azonban két feltétel alapvetően korlátoz: az egyenértékűség, valamint az *effet utile* elvei.⁸¹ Ezen korlátok alapja az EUSZ 4. cikk 3. bekezdésében foglalt lojális együttműködés elve.

3.2. A hatékony érvényesülés és az egyenértékűség elvei

Az EUB által hozott ítéletekből kirajzolódik, hogy a versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítéséhez való jog alapja elsősorban az EUMSZ 101. illetve 102. cikkeinek hatékony érvényesülésének elve.⁸² Az *effet utile*, azaz a hatékony érvényesülés elve az uniós jog egyik általános alapelve, amelynek az EUB központi jelentőséget tulajdonít.⁸³

⁷⁶ Ashton 2018, 10.

⁷⁷ Whish, Bailey 2023, 9.

⁷⁸ Nazzini 2009, 406–407.

⁷⁹ Ashton 2018, 11.

⁸⁰ Repsol-ítélet, 58.: „Márpedig az e területre vonatkozó, *ratione materiae* vagy *ratione temporis* alkalmazandó uniós szabályozás hiányában az egyes tagállamok belső jogrendjének feladata meghatározni azt, hogy milyen részletszabályok szerint lehet gyakorolni a megállapodások vagy döntések semmisségének az EUMSZ 101. cikk (2) bekezdése alapján történő megállapításának kérelmezéséhez való jogot, valamint az EUMSZ 101. cikk megsértéséből eredő kár megtérítéséhez való jogot, ideértve a nemzeti versenyhatóságok jogerős határozatainak az ilyen keresettípusok keretében fennálló kötelező erejére vonatkozó szabályokat is, feltéve hogy tiszteletben tartják az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét”.

⁸¹ Repsol-ítélet, 59.: „Így a jogalanyok által az uniós jog közvetlen hatályára alapított jogok védelmét biztosítani hivatott keresetekre vonatkozó szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló, belső jellegű keresetekre vonatkozóak (az egyenértékűség elve), továbbá nem lehetnek olyanok, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé tegyék az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve)”.

⁸² Wahl főtanácsnok indítványa, 31.

⁸³ Takis Tridimas (2006) *The General Principles of EU Law* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press, 418.

Azt jelenti, hogy az uniós jog szabályainak teljes mértékben és ténylegesen érvényesülniük kell a tagállami jogrendszerekben, és a tagállami jog nem akadályozhatja meg, teheti gyakorlatilag lehetetlenné vagy aránytalanul nehézé az uniós jog által biztosított jogok gyakorlását.⁸⁴ Az *effet utile*, azaz a hatékony érvényesülés elve szoros összhangban van a tényleges érvényesülés elvével és a hatékony bírói jogvédelemhez fűződő joggal.⁸⁵ Mindkét elvnek különösen fontos szerepe volt a versenyjogi magánjogi jogérvényesítés joggyakorlatának fejlődésében. Az EUB a tényleges érvényesülés és hatékony érvényesülés elvei alapján mondta ki a *Courage*-ügyben a kártérítéshez való jogot is.⁸⁶

Az előzetes döntéshozatali eljárások során az is világossá vált, hogy az uniós jog értelmezésekor, valamint a nemzeti szabályok uniós joggal való összeegyeztethetőségének vizsgálatakor a másik meghatározó alapelv az egyenértékűség elve. Ennek értelmében a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az uniós jogon alapuló jogérvényesítési mechanizmusok – például a kártérítési keresetekre vonatkozó nemzeti szabályok – nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló, nemzeti jogon alapuló igényekre alkalmazandó szabályok.⁸⁷ Az egyenértékűség elve tehát a hatékony érvényesülés elve mellett a tagállami eljárási autonómia korlátját képezi.

Ezen alapelvek különösen fontosak a versenyjogi magánjogi jogérvényesítés területén, ahol a nemzeti jogszabályok – például hatásköri, illetékességi rendelkezések, elévülési idők, bizonyítással kapcsolatos szabályok – jelentős hatással lehetnek a kárigények érvényesítésének sikerességére. Ezeket az elvet alkalmazta az EUB többek között a kártérítési perekre vonatkozó nemzeti hatásköri szabályok uniós joggal való összeegyeztethetőségének értékelése során például a *Courage*-⁸⁸ és *Manfredi*-ügyekben⁸⁹ is.

Ezen elveket kell figyelembe venni továbbá többek között az elévülési időre vonatkozó nemzeti szabályok vizsgálatakor is, ahogy azt az EUB korábban a *Manfredi*-,⁹⁰ il-

⁸⁴ Whish és Bailey, 2023, 8.

⁸⁵ Nazzini 2009, 404–405.

⁸⁶ *Courage*-ítélet, 26: „A Szerződés 85. cikkének teljes érvényesülését és különösen az (1) bekezdésében megfogalmazott tilalom hatékony érvényesülését kockáztatná, ha nem igényelhetne bármely személy kártérítést olyan szerződés vagy magatartás által okozott kárért, amely alkalmas a verseny korlátozására vagy torzítására.”

⁸⁷ Whish és Bailey, 2023, 8.

⁸⁸ *Courage*-ítélet, 29: „a hatáskörrel rendelkező bíróságok meghatározása és a közösségi jog közvetlen hatályára alapított jogok védelmét a jogalanyok számára biztosító keresetekre vonatkozó eljárási szabályok kialakítása az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata, e szabályok azonban egyrészt nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló tagállami jogi keresetekre vonatkoznak (az egyenértékűség elve), másrészt nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézé a közösségi jogrend által biztosított jogok érvényesítését (a tényleges érvényesülés elve)”.

⁸⁹ *Manfredi*-ítélet, 72: „vonatkozó közösségi szabályozás hiányában az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata a közösségi versenyjogi szabályok megsértésére alapított kártérítési keresetre vonatkozóan hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságok meghatározása, valamint a keresetekre vonatkozó eljárási szabályok kialakítása, az érintett rendelkezések azonban nem kedvezőtlenebbek a nemzeti versenyjogi szabályok megsértésére alapított kártérítési keresetekre irányadó szabályoknál, és nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az EK 81. cikk által tiltott megállapodással vagy magatartással okozott kár megtérítésére vonatkozó jog érvényesítését.”

⁹⁰ *Manfredi*-ítélet, 81: „vonatkozó közösségi szabályozás hiányában az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata megállapítani az EK 81. cikk által tiltott megállapodással vagy magatartással okozott kár meg-

letve újabban a *Cogeco*-,⁹¹ valamint a *Volvo/DAF*-ügyekben⁹² is megállapította. Az EUB a *Volvo/DAF*-ügyben foglaltakat tovább részletezte az elévülési idővel kapcsolatos legújabb, *Heureka*-ügyben hozott döntésében: az elévülési idő kizárólag a jogsértés megszűnését követően kezdődhet meg, és csak akkor indulhat el, ha a károsult tudomást szerez a jogsértés fennállásáról, az elszenvedett kárról, az ezek között fennálló okozati összefüggésről, valamint a jogsértést elkövető fél személyéről.⁹³ Az EUB ezzel lényegében ugyanazon szabályok alkalmazását rendeli alkalmazni a kártérítési irányelv átültetését megelőző és az azt követő időszakban is.⁹⁴

A tényleges érvényesülés kapcsolódik a hatékony bírói jogvédelemhez való joghoz is, amelyről a nemzeti jog szintén nem foszthatja meg a károsultakat.⁹⁵ Különösen a tényleges érvényesülés elvére és a hatékony bírói jogvédelemhez való jogra hivatkozva döntött az EUB nemrég az ASG 2 ügyben akként, hogy bizonyos feltételek teljesülése esetén⁹⁶ „azokkal ellentétes valamely nemzeti szabályozás azon értelmezése, amely azzal a hatással jár, hogy megakadályozza a versenyjog megsértése miatt állítólagosan károsult személyeket abban, hogy kártérítési jogaikat valamely jogi szolgáltatóra engedményezzék annak érdekében, hogy az csoportosan, önálló kártérítési kereset keretében érvényesítse azokat”.⁹⁷

.....
térítése iránti kérelem elévülési idejét, ennek során azonban tiszteltetben kell tartani az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét.”

⁹¹ Cogeco-ítélet, 53: „az alapeljárásban irányadóhoz hasonló hároméves elévülési idő, amely egyrészt abban az időpontban megkezdődik, amikor a károsult személy tudomást szerzett a kártérítéshez való jogáról, még akkor is, ha a jogsértést felelős személy nem ismert, másrészt pedig a versenyhatóság előtt folyamatban lévő eljárás alatt nem nyugodhat, illetve nem szakadhat meg, gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehezé teszi a teljes kártérítéshez való jog gyakorlását.”

⁹² Volvo/DAF-ítélet, 56: „a tagállamok és az Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló kártérítési keresetekre alkalmazandó elévülési idő nem kezdődhet azelőtt, hogy a jogsértés megszűnt volna, és a károsult fél tudomást szerzett volna, vagy észszerűen úgy volna tekinthető, hogy tudomást szerzett a kártérítési keresete megindításához elengedhetetlen információkról”; és 57. pont: „Ellenkező esetben a kártérítés követeléséhez való jog gyakorlása gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehezé válna.”

⁹³ Heureka-ítélet, 55: „az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy e jog gyakorlása gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehezé válna, ha a versenyjogi rendelkezések megsértése miatti kártérítési keresetekre alkalmazandó elévülési idők azelőtt kezdődnének, hogy a jogsértés befejeződött volna, és a károsult fél tudomást szerzett volna, vagy észszerűen úgy volna tekinthető, hogy tudomást szerzett a kártérítési keresete megindításához elengedhetetlen információkról”.

⁹⁴ Frédéric Louis et al. (2024) Private Enforcement of EU Competition Law: Recent Developments. In: Euan Burrows (szerk.) *Competition Litigation Laws and Regulations 2025* (17th ed), London: Global Legal Group Ltd, 8, 11.

⁹⁵ Lena Hornkohl, Nils Imgarten (2025) If And Only If: The ECJ Rules on Collective Actions Through the Assignment Model (C-253/23 – ASG 2/Roundwood), *Kluwer Competition Law Blog*, 2025 január 30. Elérhető: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/competition-blog/if-and-only-if-the-ecj-rules-on-collective-actions-through-the-assignment-model-c-25323-asg-2roundwood/>.

⁹⁶ ASG 2-ítélet, 94: „a nemzeti jog nem biztosít semmi egyéb olyan lehetőséget e károsult személyek egyéni követeléseinek összevonására, amely alkalmas lenne annak biztosítására, hogy e kártérítési jogokérvényesítése hatékony legyen, és – az egyéni kártérítési kereset benyújtása az adott ügy összes körülményére tekintettel lehetetlennek vagy rendkívül nehéznek bizonyul az említett személyek számára, aminek következtében megfosztják őket a hatékony bírói jogvédelemhez való joguktól”.

⁹⁷ ASG 2-ítélet, 94.

Konklúzió

Az elmúlt évtizedben jelentős előrelépés volt tapasztalható a versenyjogi magánjogi keresetek számának és jelentőségének növekedésében. Amíg korábban az ilyen jellegű perek jellemzően a versenyhatóságok eljárásait követően, azokhoz kapcsolódóan indultak meg, napjainkra a magánjogi érvényesítés a versenyjogi normarendszer szerkesztésévé vált. A vállalkozások ma már tisztában vannak azzal, hogy versenyjogi jogvétség esetén nem csupán közigazgatási szankciókkal kell szembenéznük, hanem komoly magánjogi jogkövetkezményekkel is számolniuk kell, beleértve az adott esetben jelentős összegű kártérítési felelősséget, és az ezzel járó, gyakran idő- és költségigényes peres eljárásokat.

A közelmúlt néhány meghatározó ítélete – köztük a *Volvo*-, *Sumal*-, *PACCAR*-, *RegioJet*-, *Tráficos Manuel Ferrer*-, *Repsol*-, *MOL*- és *Heureka*-ügyek – számos alapvető kérdésre adott választ.⁹⁸ Ezek a döntések többek között érintették a kártérítési irányelv időbeli alkalmazhatóságát, az anyavállalat jogsértéséért való leányvállalati felelősséget, a bizonyítékok feltárásának szabályait, a károk mértékének meghatározását, a perköltségek viselését, egyes joghatósággal kapcsolatos kérdéseket, a köz- és magánjogi jogérvényesítés viszonyát, valamint az elévülés problémakörét.⁹⁹

Annak ellenére, hogy a magánjogi jogérvényesítés rendszere az uniós versenyjog területén egyre inkább megszilárdulni látszik, továbbra is számottevő eltérések figyelhetők meg a tagállamok között – mind a magánjogi jogérvényesítés elősegítésének mértékében, mind a kártérítési irányelv gyakorlati alkalmazásában. Az EUB e téren következetesen a magánjogi jogérvényesítés megerősítésére törekszik,¹⁰⁰ egyrészt a kártérítési irányelv általánosan felperesbarát értelmezésén, másrészt az EUMSZ 101. és 102. cikkeinek közvetlen hatályára alapozott joggyakorlatán keresztül, amely a hatékony érvényesülés és az egyenértékűség elveire alapozva olyan, nemzeti jogból fakadó akadályokat szüntet meg, amelyek gátolják a nemzeti bíróságok előtti hatékony igényérvényesítést.

⁹⁸ Lena Hornkohl és Nils Imgarten (2024) Antitrust Damages Actions in National Courts: Trends in the Case-Law of the European Court of Justice. *LCEL Research Paper Series*, (1), 24.

⁹⁹ Hornkohl és Imgarten 2024, 24.

¹⁰⁰ Osztoivits András (2024) The first experiences of Hungarian private enforcement cases for cartel damages: does the force awaken? In: Csirszki Martin Milán (szerk.) i.m., 206.

Tóth Tihamér¹

A versenyjogi csoportos perek szabályozása: félúton

1. Bevezetés

A csoportos perek tétje hatalmas. Az USA-ban több híradás olvasható csoportos perekben született dollármilliók egyezségekről, mint versenyhatósági kezdeményezésre kiszabott büntetésekről. 2013 decemberében például egy szövetségi kerületi bíró rekordmértetű, 5,7 milliárd dollár összegű csoportos egyezséget hagyott jóvá, mivel több kereskedő még 2005-ben beperelte a két nagy kártyatársaságot, a Visa Inc.-t és a MasterCard Inc.-t, mondván azok az ún. bankközi jutalék (*interchange fee*) rögzítésével² árkartellt működtettek.³

Az egyes jogrendszerek különböző megoldásokat kínálnak arra, hogyan lehet önmagában alapvetően kis értékű,⁴ számosságuk miatt

¹ Az Európai Unió Törvényszékének bírója; Kutatóprofesszor, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar.

² Mint az közismert, a bankközi jutalékok ügyében több európai országban, így Magyarországon is indultak versenyhivatali eljárások, illetve kártérítési perek, amelyek bizonyos esetekben árszabályozó intézkedésekhez is vezettek.

³ Az Amerikai Egyesült Államok New York keleti kerületének bírósága 05-md-01720. sz. ítélete: *fizetési kártya-közvetítési díjjal és kereskedői kedvezményekkel kapcsolatos trösztellenes per* (*Payment Card Interchange Fee and Merchant Discount Antitrust Litigation*), elérhető: https://www.govinfo.gov/app/details/USCOURTS-nyed-1_05-md-01720/USCOURTS-nyed-1_05-md-01720-2/summary. Lásd pl. Christie Smythe, Chris Dolmetsch (2013) Visa, MasterCard \$5.7 Billion Swipe Fee Accord Approved, *Bloomberg*, 2013. december 14., elérhető: <http://www.businessweek.com/news/2013-12-13/visa-mastercard-swipe-fee-accord-approved-by-u-dot-s-dot-judge#p2>. A döntés nem lett azonnal végleges, mert számos nagyobb kereskedő (pl. Walmart, Amazon) megfellebbezte a jóváhagyó végzést. Ez az ügy szemlélteti, hogy az összetett, nagy téttel bíró csoportos perek hosszú évekig elhúzódhatnak még akkor is, ha a felek készek egyezséget kötni.

⁴ Megjegyzendő, hogy a valóságban nem csak az önmagukban kis értékű, „nem perképes”, fogyasztói természetű igényeket lehet csoportos per tárgyává tenni. Arra is van

összességében mégis jelentős összeget eredményező kártérítési jogvitákat hatékonyan lefolytatni. A csoportos jogvitákra a nagyobb vállalkozások jellemzően munkajogi, versenyjogi, környezetvédelmi, értékpapírjogi vagy fogyasztóvédelmi jogsértése esetén kerül sor.

Az Európai Unió, a nagyvállalati lobbí és a klasszikus polgári jogi dogmatikához ragaszkodó tudományos közösség nyomásának hatására távolságtartóan áll az intézményhez. Az elmúlt bő tíz évben számos munkadokumentum és jogszabály született a kollektív, alapvetően fogyasztói jogérvényesítés, illetve a versenyjogi polgári perek támogatása érdekében, de ezek forró kásaként kerülgetik az amerikai típusú csoportos pereket.

EU tagállami szinten sem lehet gazdag tapasztalatokról beszámolni, véleményem szerint azért, mert a közérdekű reprezentatív perek érdekeltség hiányában, a néhol létező perek pedig az *opt-in* szervezőelv választása miatt nem működnek megfelelően. Az Egyesült Királyságban várhatók a közeljövőben fejlemények: itt még 2015-ben engedték meg, kifejezetten a versenyjogi igények tekintetében az *opt-out*-jellegű csoportpereket (korábban *opt-in*-megoldás létezett), amelyekre kizárólag a Competition Appeal Tribunal („CAT”) illetékes. A kezdeti óvatos megközelítés miatt még mindig nincs kiforrott gyakorlat. 2020-ban a Supreme Court egy CAT-határozatot hozott, hatályon kívül helyezve egy megengedőbb megközelítést támogató ítéletet a Merrick kontra Mastercard ügyben⁵, ami a világszerte „népszerűnek” mondható interchange díj megállapításához kötődött. A CAT eredetileg nem volt hajlandó jóváhagyni a peres csoportot (a jóváhagyást Collective Proceeding Ordernek nevezik), mondván, hogy az ügy nem alkalmas arra, hogy abban aggregált kártérítést ítéljenek meg, illetve, hogy előre meghatározzanak egy kárösszeget szétosztó képletet. A legfelsőbb bíróság azonban ezen aggályok ellenére fontosabbnak tartotta annak súlyát a mérlegelés során, hogy az egyénienkénti perlés szinte elképzelhetetlen alternatíva lenne.⁶ Erre a döntésre sokan vártak, az azóta eltelt években számos csoportos kereset került beadásra és jóváhagyásra, jelenleg nagyságrendileg 50 ilyen per van folyamatban a CAT előtt.⁷

A bevezetőben szükséges még felhívni a figyelmet az EU Bíróság 2025. januári ítéletére.⁸ Ebben egy német bíró kérdésére adott jogértelmezésben lényegében azt mond-

.....

példa, amikor nagy vállalkozások perelnek csoportosan még nagyobb vállalkozásokat egyenként is jelentős kártérítésre (lásd a versenyjogi példákat bemutató fejezetet, vagy éppen a bevezetőben említett hitelkártyás esetet).

⁵ Az Egyesült Királyság Legfelsőbb Bírósága UKSC/2019/0118 ([2019] EWCA Civ 674) sz. ítélete: Mastercard Inc. és társai kontra Walter Hugh Merricks CBE.

⁶ 2024-ben az ügyben 200 millió fontos nagyságrendű egyezség született, amely a CAT jóváhagyására vár.

⁷ Ebben a nagy számban meglepően sok az erőfölénnyel való visszaéléses ügy. Előfordulhat, hogy ezek inkább fogyasztóvédelmi jellegű ügyek, de *opt-out* csoportos per csak versenyjogi jogcímen indítható. Lásd: Tim West et al. (2025) Class actions: key developments in 2024 and what to look out for in 2025. Ashurst, 2025. január 16., elérhető: <https://www.ashurst.com/en/insights/class-actions-key-developments-in-2024-and-what-to-look-out-for-in-2025/>.

⁸ A Bíróság C-253/23. (ECLI:EU:C:2025:40) sz. ítélete (2025. január 28.): ASG2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie kontra Land Nordrhein- Westfalen (ASG2-ítélet).

ta ki az EU Bíróság nagytanácsa, hogy EU-joggal ellentétes az a nemzeti szabály, amely egy létező kollektív perlési forma alkalmazásából úgy zárja ki az EU versenyjogi jog sértésen alapuló igényeket, hogy közben más, egyéni követelések összevonását célzó, hatékony eszközt nem biztosít. Ez azért fontos számunkra, mert ahogyan azt majd bemutatok, az új Pp.-vel (2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról) bevezetett társult per mint kollektív jogorvoslattípus csak három jogterületen engedi meg ennek alkalmazását, amibe nem tartozik bele a versenyjog. Elképzelhető tehát, hogy a magyar bírónak félre kellene tennie e törvényi rendelkezés jogterület-szűkítő szabályát, és megnyitni a társult pereket EU versenyjogi szabályok megsértése miatt kártérítésért perlők előtt is.

A tanulmányban egy fogalomtisztázási kísérlet, majd a csoportos perek funkciójának áttekintése után bemutatok a kollektív perek európai szabályozási hátterét és a csoportos perek hazájaként ismert USA-beli szabályokat és gyakorlatot.⁹ A hazai szabályok ismertetése után válaszolok az amerikai mintát ért, illetve az osztályos jellegű csoportos pereket elvi alapon kifogásoló kritikákra.

2. A kollektív jogérvényesítés formái – fogalomtisztázás

Az egyedi érdekek és követelések érvényesítésén túlmutató kollektív pereskedésen a következő formációkat lehet érteni általában, és a magyar jogrendszerben.

Elsőként a hagyományos *per társaságot* kell megemlíteni, hiszen az is tekinthető egyfajta kollektív igényérvényesítési formának, amely létrejöhet kényszerűségből (a per tárgya csak több fél perben állásával dönthető el), vagy célszerűségből (pl. ha a perbeli követelések ugyanabból a jogviszonyból erednek).¹⁰ Ez a klasszikus polgári eljárásjogi intézmény azonban nem alkalmas tömegesen jelentkező, hasonló igények érvényesítésére.

A *közérdekű kereset* („*actio popularis*”) lényege, hogy törvényben meghatározott állami szerv ad be keresetet az adott jogszabályt megsértő vállalkozással szemben a fogyasztók széles körét érintő kérdésben (ha van is lehetőség kártérítésre, ilyen igény előterjesztésére ritkán kerül sor).¹¹ Ilyen felhatalmazással rendelkezik Magyarországon az

⁹ Helyhiány miatt az amerikai mintáról e tanulmányban csak röviden írok, a téma iránt érdeklődők figyelmébe ajánlom e szöveg bővített változatát: Tóth Tihamér (2025): A versenyjogi csoportos perek amerikai tapasztalatai – javaslatok a magyar jogalkotó számára. *Pázmány Law Working Papers* 2025/3, elérhető: https://www.plwp.eu/images/2025/PLWP_2025-3_Toth.pdf.

¹⁰ Kengyel Miklós (2008) *Magyar polgári eljárásjog*. Kilencedik, átdolgozott kiadás. Budapest: Osiris, 146.

¹¹ Gelencsér Dániel a következő definíciót javasolja: „a magánjogi jogvitában érdekelt felek között megbomlott egyensúly (fegyveregyenlőség) kiegyenlítését és a hatékonyabb jogvédelmi hatás elérését célzó, minden esetben jogszabály által feljogosított szervezet által alkalmazható, köz- vagy közösségi érdek elősegítése céljából biztosított jogvédelmi eszköz, melynek sikeres érvényesítése esetén, valamennyi perben nem álló, de érdekelt (materiális) félre kiterjedő hatályú döntést eredményez”. Gelencsér Dániel (2016) *Közérdekű igényérvényesítés Magyarországon I.* – a gyakorlat tükrében. *Eljárásjogi Szemle*, 2016/3., 26.

ügyész¹² mellett számos szakhatóság,¹³ közöttük a Gazdasági Versenyhivatal („GVH”) is. A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény („Tpv”) 85/A. § (1) bekezdése szerint a GVH „*pert indíthat a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítése iránt, ha a vállalkozásnak a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozó jogsértő magatartása a fogyasztók széles, a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érinti*”. A közérdekű perek közös rendelkezéseit a Pp. most már átfogóan szabályozza, a kollektív igényérvényesítésről szóló nyolcadik rész XLII. fejezetében.

Akár a közérdekű kereset egyik válfajaként is fel lehet fogni, de külön kategóriának is tekinthetjük azt az esetkört, amikor külön jogszabályban meghatározott, illetve állami szerv által feljogosított érdekképviselői szerv (egyesület, civil szervezet) ad be a fogyasztók vagy más érdeksérelmet elszenvedett személyek tágabb köre érdekében keresetet. Ilyenre a fogyasztóvédelem mellett sor kerülhet például a környezetvédelem¹⁴ és az egyenlő bánásmód védelme¹⁵ érdekében.

Az USA-ban sem a csoportos per a kollektív igényérvényesítés egyetlen lehetséges eszköze. A tagállamok főügyészei (*state attorney general*) mind a szövetségi, mind az állami jog megsértése miatt perelhetnek, *parens patriae* alapon akár kártérítést is követelve az adott állam fogyasztói számára. A felperes „kiemelt” minőségére tekintettel ez esetben nincs szükség a csoport bíróság általi engedélyezésére (*class certification*), de az egyezségkötés itt is bírói jóváhagyásához kötött.¹⁶ A Sherman Act megsértése okán az államok is háromszoros kártérítési igénnyel léphetnek fel, de csak a közvetlen vevők érdekében, ami azért fontos korlát, mert a fogyasztók gyakran csak közvetett vevői a kartellizált árunak.¹⁷ Ha a tagállam a felperes, akkor értesítenie kell az érintett természetes személyeket, akik nevében perel, lehetőséget adva számukra a külön jogi eljárás indítására (*opt-out*). A perből ki nem szálló egyének ezután már a Clayton Act 4. § alapján nem indíthatnak egyéni pert.

A tanulmány középpontjában álló *csoportos kereset* vagy per (*class action*) az, amikor egy tipikusan ilyen ügyekre szakosodott ügyvédi iroda által képviselt károsultak csoportja terjeszt elő alapvetően kártérítésre irányuló igényt. Két fő változata az *opt-*

¹² Erre külön törvények jogosítják fel, például a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 109. §-ának (2) bekezdése („1995. évi LIII. törvény”).

¹³ A Magyar Nemzeti Bank is felléphet ily módon a fogyasztók érdekeinek védelmében a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 164. § (1) bekezdése alapján.

¹⁴ A 1995. évi LIII. törvény 99. § (1) bekezdése szerint környezetveszélyeztetés, környezetszennyezés vagy környezetkárosítás esetén a környezetvédelmi egyesület a környezet érdekében jogosult pert indítani.

¹⁵ Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 20. § (1) bekezdése alapján polgári és munkajogi perek indíthatók.

¹⁶ Jonathan M. Jacobson (2007) *Antitrust Law Developments*. ABA Section of Antitrust Law. Hatodik kiadás. Chicago: ABA Publishing, 729.

¹⁷ A kártérítési igény lehetősége 1976 óta áll fenn és csak az antitörzst jog esetében: U.S. Code: Title 15 – Commerce and Trade, 15 U.S.C.A. §§ 15c–15h. A perlési jogosultság szabályiról később még less szó: a Supreme Court *Illinois Brick* döntése szerint szövetségi jogi alapon csak a közvetlen vevők léphetnek fel kártérítési igénnyel. Saját államuk versenyjoga megsértése esetén tagállamonként eltérő a helyzet, van, ahol a végső fogyasztók által indított perek is megengedettek.

in- és az *opt-out*-csoport: előbbi esetben az osztálytagsághoz kifejezett (írásbeli) nyilatkozat szükséges, a második esetben nem, ott az osztályból való kijelentkezésről lehet nyilatkozni, egyébként minden hasonló helyzetben levő károsultat az osztály tagjának kell tekinteni.¹⁸ Természetesen a „kijelentkezős” rendszerben is van egy pont, amikor a károsultnak jelentkeznie kell, „ki kell lépnie az árnyékból”, hogy átvegye a tipikusan egyezség keretében kitárgyalt kompenzációs alaptól az őt megillető részt. A jelenleg hatályos Pp. *társult per* néven, igaz szűk tárgykörben, de megteremtette az *opt-in*-alapú csoportos perek lehetőségét. E tanulmányban továbbra is a csoportos per kifejezést fogom használni, a „társult” per fogalma csak az *opt-in*-megoldást fedi le, hiszen a társulás egyfajta, a per kezdeti szakaszára jellemző aktivitásra utal.

Fontos végül megemlíteni, hogy a kollektív igényérvényesítés nem feltétlenül vezet kollektív perhez. Az európai megközelítés is preferálja a „permentes” megoldásokat, és az amerikai jogban ugyancsak gyakori a csoportos pert megelőző egyezség. A károsult csoport nevében az ügyvéd a kereset benyújtása előtt is megegyezésre juthat a versenyjogba ütköző magatartást folytatott vállalattal. Ez esetben szintén fontos előírás a bírói jóváhagyás annak érdekében, hogy a csoporttagok érdekei ne sérüljenek.¹⁹

3. A csoportos per jogpolitikai funkciói

Az eljárási szabályok alapvető célja az kell legyen, hogy a jogos polgári jogi igények minél hatékonyabban érvényesülhessenek a gyakorlatban. Így például aki kárt szenved, annak legyen érdemi, valós lehetősége a teljes kártérítésre, és ennek érdekében reális költségek mellett tudja igénybe venni az igazságszolgáltatás intézményeit. Kis értékű pereknél, ahol a várható költségek és kockázatok nincsenek arányban a károsultanként várható bevétellel, külön állami ösztönző szabályrendszert kell létrehozni a perhatékonyság érdekében, a kockázatok és költségek megosztásával. A felpereseknek kedvező ösztönzők hiányában az igények „elkallódnak”, a károkozó végső soron még jól is járhat, amennyiben a hatóság által kiszabott büntetés kisebb, mint a jogsértés révén elért anyagi előny (feltételezve, hogy egyáltalán sor kerül hatósági eljárásra).

A kollektív jogérvényesítés, azon belül is a csoportos perek joggazdaságtani (a jog mint a piachibák korrigálásának eszköze) megközelítésével számos magyar szerző is mélyrehatóan foglalkozott, különösen Nagy Csongor István és Szalai Ákos, így a hatékony szabályozáshoz szükséges joggazdaságtani kérdésekkel – pl. „racionális apátia”, „potyázás”, ügynökprobléma vagy a csoport finanszírozása kérdéseivel – nem foglalko-

¹⁸ Ez a két szervező elv a közérdekű perekben született ítélet hatálya kapcsán is szerepet játszhat, lásd pl. a Tptv. szabályainak bemutatását.

¹⁹ Federal Rules of Civil Procedure – Rule 23. Class Actions, 23(e). Az Amchem-ügyben hozott ítélet szerint e 23. szabály többi feltétele – úgymint a predominancia, tipikusság és hasonlóság – különleges figyelmet kell kapjanak (Egyesült Államok harmadik kerületi fellebbviteli bíróságának 521 US 591 (1997) sz. ítélete: *Amchem Products, Inc. és alkalmazottai kontra Windsor és alkalmazottai*).

zom e tanulmányban.²⁰ Megjegyzendő, hogy ezekre a problémákra a reprezentatív eljárásokról szóló EU-irányelv is felhívja a figyelmet.²¹

Úgy gondolom, hogy amennyiben elsősorban azt várjuk el a jogrendszerrel, hogy a jogsértőtől elvonja a jogsértéssel nyert hasznot, úgy az *opt-out* csoportos per a megoldás, amíg ha az anyagi jogi igényeiknek aktívan utána járó jogalanyok kárának megtérítése a cél, akkor elegendő lehet az *opt-in* csoportszervező elv bevezetése (lásd társult perek). Részben a racionális emberi passzivitásából, részben a tudatos költség-haszon elemzésből²² adódó különbség a két megoldás között az, hogy az *opt-in*-rendszerben szükségszerűen lesznek olyanok, akik nem veszik a fáradságot a bejelentkezéshez, így a károkozó a jogsértéssel elért haszon egy részét magánál tarthatja. Ezzel szemben *opt-out*-ban a minden potenciális sértettet felölelő csoport elvonja a károkozótól a jogsértéssel szerzett hasznot (az egyszerűség kedvéért feltételezve, hogy a haszon és a kár mértéke egybeesik). Ez esetben (az akár racionális) emberi lustaság legfeljebb azzal jár, hogy a kártérítési alapon marad némi pénz, amelynek elosztásáról vagy a jogalkotónak, vagy a bírónak rendelkeznie kell. Itt lehet megemlékezni az amerikai *cy pres* esetjogban gyökerező intézményéről.²³ Ennek célja, hogy hasznosan, az eredeti célhoz leginkább közel eső célra fordítódjék a kompenzációs alap megmaradt része. Ezen összeget gyakran egy nonprofit, karitatív vagy éppen tudományos tevékenységet folytató intézmény kapja.²⁴ A maradék szétosztása is vezethet pereskedéshez, így a későbbiekben bemutatásra kerülő NFL vasárnapi jegyüggyben született ítélet arról szól, hogy a bíróság nem hagyta jóvá, hogy az alapból fel nem használt összeget egy egyetem jogi klinikája kapja, mondván, hogy nem található kapcsolat e diákintézmény és a Sherman Act céljai között.²⁵

²⁰ Lásd például Nagy Csongor István (2014) Comparative Collective Redress from a Law and Economics Perspective: Without Risk There Is No Reward!. *Columbia Journal of European Law*, 19(3), 471–500. (bemutatva a csoportos perek megindítása mögött álló gazdasági-hasznossági mérlegelést, különösen a perelési költségek szerepét). Szalai Ákos (2017) Társult perek: nyitott kérdések és joggazdaságtani elemzés. *Eljárásjogi Szemle*, 2017/3., 22–31.; Szalai Ákos (2016) Kollektív keresetek a kontinensen – joggazdaságtani elemzés. *Magyar Jog*, 63(4), 217–225.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1828 irányelve (2020. november 25.) a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviselői keresetokról és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (2020/1828-irányelv); 9. preambulumbekzdés.

²² E kérdést alaposan körbejárja Nagy (2014).

²³ „*Cy pres comme possible*”: angol–francia jogi szaknyelvben ismert kifejezés, jelentése: a lehető legközelebb. Az Egyesült Államok Nyolcadik Körzeti Fellebbviteli Bírósága 268 F. 3d 619 (8. Körzeti Bíróság, 2001) sz. ítélete: Airline Ticket Commission és társai kontra United Air Lines, Inc. és társai. Továbbá: Albert Foer (2007) Enhancing competition through the *Cy pres* remedy: suggested best practices. *American Antitrust Institute Working Paper*, No. 07–11.; elérhető: <https://www.antitrustinstitute.org/work-product/aai-working-paper-no-07-11-enhancing-competition-through-the-cy-pres-remedy-suggested-best-practices/>.

²⁴ Lásd pl. a Loyola School of Law keretében működő versenyjogi kutatóközpont hírlevelét, amely beszámol arról, hogy a *cy pres*nek köszönhetően milyen kutatást tudott lefolytatni a fogyasztóvédelmi „do not call rule” szabály gyakorlati alkalmazásáról, lásd: <https://us7.campaign-archive.com/?u=0202618a2bb91032a202f931c&id=6185d96eac>.

²⁵ Az Egyesült Államok Pennsylvania keleti kerületének bírósága 362 F. Supp. 2d 574 (E.D. Pa. 2005) sz. ítélete: *Schwartz kontra Dallas Cowboys Football Club, Ltd* (Schwartz/Dallas Cowboys-ítélet, 2005).

A jogérvényesítés hatékonysága szempontjából is nyilvánvaló, hogy a közérdeket jobban szolgálja egy gyorsabb, minden hasonló gyökerű igényt felölölő per, mint rengeteg kisebb jogvita. Egyazon magatartásból fakadó, sok vevőt károsító kartellezés vagy erőfölénnyel való visszaélés esetén mindenképpen hatékonyabb a sok, potenciálisan kis értékű jogvitát egyszerre, egy perben, egyszer s mindenkorra rendezni. A kartellező károkozóknak is praktikus lehet egy eljárásban lezárni a múltat ahelyett, hogy hosszú évekig perek sokasága foglalja le jogi részlegüket és forrásait.²⁶ A csoportos perben született ítélet *res judicata* hatása hozzásegítheti az alperest a múlt „egyszer s mindenkorra” lezárásához.

A csoportos perek további járulékos haszna, hogy a megélénkülő magánérdekű jogalkalmazás elősegíti a védett érdekek fontosságának társadalmi tudatosítását, így adott esetben a versenyjog népszerűbbé, közismertté válását, a versenyhez fűződő közérdek fontosságának tudatosítását.²⁷ Már a csoportok megszervezése is – legalábbis amerikai tapasztalatok alapján – nagy publicitást kaphat reklámok, közérdekű tájékoztatás formájában.

Az önálló („*stand alone*”) csoportos perek, mint a magánérdekű jogérvényesítés hatékony formái, a közérdekű (hatósági) jogérvényesítés helyettesítőjeként a versenyhivatal tehermentesítéséhez is hozzájárulhatnak. Ebben az esetben akár indokolt lehet a büntető jellegű (a teljes kár összegét meghaladó) kártérítés, ami meglehetősen idegen az európai hagyományoktól. Az USA-ban e versenyjogi perek (és ezek túlnyomó hányadát kitevő csoportos perek) a Clayton Act alapján követelhető háromszoros kártérítés miatt is adott esetben kifejezetten helyettesítik a szövetségi vagy tagállami hatósági fellépést, elismerve azt, hogy nem lehet minden versenyjogi sérelem kivizsgálására közpénzt áldozni.²⁸ A hatósági jogalkalmazással egyenértékű erejű és jelentőségű pereskedés azért is lehet szükséges, mert adott esetben a versenyhatóság a kormányzati gazdaságpolitikához illeszkedően olyan prioritások mentén dolgozhat, amely nem vezet minden egyes potenciális versenyjogi jogsértés kivizsgálásához és elrettentő erejű szankcionálásához.²⁹ Magyar vonatkozásban valószínűleg kisebb a játéktér az önálló

²⁶ Különösen az amerikai bizonyítási eljárás szabályai miatt rendkívül megterhelő lehet a perhez szükséges dokumentumok azonosítása és becslolása.

²⁷ Ezt emeli ki az American Antitrust Institute 2011. áprilisi, a bizottsági konzultáció kapcsán megfogalmazott álláspontja: „*promotes public support for the antitrust enterprise*”. Jó példa erre a bevezetőben említett hitelkártya-társaságok egyezsége: az ismert társaságok vagy a jelentős összegek hírértékkel bírnak, ezáltal tudatosítják a közvéleményben is a szabályok létezését és azok fontosságát.

²⁸ Lásd pl. „*private suits provide a significant supplement to the limited resources available to the Department of Justice for enforcing the antitrust laws and deterring violations*”, in: az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága 442 US 330 (1979) sz. ítélete: *Reiter v. Sonotone Corp.*, 344. Európai szinten inkább csak a retorika szól erről, az eljárási szabályok nem tükrözik a kártérítési perek egyfajta kiegészítő szankció jellegét, jól lehet ha egy vállalkozás ma versenyjogi jogsértés-kockázatelemzést végezne, a várható bírságok mellett a várható kártérítések összegét is a mérleg serpenyőjébe kell raknia. Ettől azonban az európai eljárási minták – eltérően az amerikaiótl – nem teszik a felperest egyfajta „privát ügyész” szerepkörbe.

²⁹ Az USA-ban közismert, hogy a republikánusok a piacon és a vállalkozásokban jobban bízó, kevésbé aktív antitruszpolitikát folytatnak, amely mellett mind a tagállami főügyészek, mind a csoportosan pereskedők nagyobb mozgásteret kapnak.

versenyjogi perek előtt, nem sok olyan eset van, amikor egy kartell vagy erőfölénnyel visszaélés valószínűsítése után, közérdek hiánya miatt zárkózna el a GVH a közérdekű eljárás megindítása elől. Példa lehetne talán erre az agrárium, amelynek kapcsán az utóbbi években nem folytak érdemi versenyfelügyeleti eljárások, jó eséllyel a GVH-ra irányadó sajátos versenyjogi agrárkivétel³⁰ elfogadásának következményeként.

4. A kollektív perek jogi szabályozásának EU-jogi keretei

Az uniós folyamatok áttekintése kapcsán elsőként érdemes leszögezni, hogy a polgári perek szabályozása alapvetően tagállami kompetenciába tartozik, az uniós jog csak néhány rész kérdés esetében, határokon átnyúló ügyetek vonatkozásában, különösen fogyasztóvédelmi és versenyjogi szempontokat szem előtt tartva tartalmaz szabályokat, irányelveken keresztül harmonizálva a nemzeti jogokat.³¹ Az elsődleges jog szintjén meg kell említeni, hogy az uniós joggyakorlat szerint az uniós versenyjogi szabályok megsértésén alapuló kártérítési jog érvényesítése érdekében minden tagállamnak rendelkeznie kell olyan eljárási szabályokkal, amelyek e jog hatékony gyakorlását biztosítják. Ez a Charta 47. cikkének (1) bekezdésében biztosított *hatékony bírói jogvédelem*hez való jogból is következik.

Ami szűkebb témakörünket illeti, egyfelől az uniós fogyasztóvédelmi szabályok kollektív érvényesítése, másfelől az uniós versenyszabályok magánérdekű érvényesítése az utóbbi tíz-tizenöt év legfontosabb jogalkalmazási jellegű témái közé tartoztak.³² Ennek kapcsán a kollektív jogérvényesítés problematikája is terítékre került, de versenyjogi szabályozás végül itt nem, csak a fogyasztóvédelmi területen született, de az is messze elkerülte a csoportos perek bevezetését.

Elsőként a fogyasztói érdekek védelme érdekében a jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásokról szóló 2009/22/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv tette lehetővé a feljogosított szervezetek számára, hogy olyan reprezentatív (nem túl pontos magyar fordítással: „képviselési”) kereseteket indítsanak, amelyek elsősorban az uniós jog kollektív fogyasztói érdekeket hátrányosan érintő megsértésének megszüntetésére irányulnak.

Az EU Bizottsága („Bizottság”) 2013. június 11-én állt elő a kollektív perekre vonatkozó reformcsomagjával. Ennek keretében egy *bizottsági közlemény* összefoglalta a té-

³⁰ Lásd Tptv. 93/A §.

³¹ Ezenkívül rendeleti szinten rendeznek bizonyos európai nemzetközi magánjogi kérdéseket.

³² Az EU Bizottsága közel tíz éve, 2005-ben adta ki Zöld Könyvét abból a célból, hogy azonosítsa a kártérítési igények hatékonyabb kezelésének főbb akadályait [European Commission (2005) Commission Staff working paper: Annex to the Green Paper; Damages actions for breach of the EC antitrust rules {COM(2005) 672 final}, 2005. december 19., http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/sp_en.pdf]. Ez és a kapcsolódó verseny-főigazgatósági munkaanyag olyan fontos, alapvetően perjogi témákat ölelt fel, mint a bizonyítékokhoz való hozzáférés, a kártérítés mértéke, a kár áthárítása, a perköltség viselésének szabályai, az elévülés megszakadása – és nem utolsósorban a kollektív keresetek. Idővel egy másik uniós politika, a fogyasztóvédelem oldaláról is erősödött az igény a kollektív igényérvényesítés európai szabályozása iránt: 2008-ban Zöld Könyv született a kollektív fogyasztói jogorvoslatról is [European Commission (2008) Green Paper On Consumer Collective Redress, COM(2008) 794 final, 2008. 11. 27.].

makör kapcsán tartott közmeghallgatás eredményeit.³³ Ennek 2.2.2. pontja foglalkozik a kollektív pereskedés, azon belül is elsősorban az amerikai mintájú csoportos perrel kapcsolatban felmerült aggályokkal. Ennek fő veszélye, hogy visszaélészerű perlést ösztönözne, és ezáltal hátrányos hatással járna az uniós vállalkozásokra. A Közlemény akkor tekinti visszaélészerűnek a perindítást, amikor azzal egyébként az előírásokat betartó vállalkozásokat vesznek célba azok hírnevének károsítása érdekében. Az USA-ban éppen ezért a csoportos keresetektől a kereskedelem és az ipar képviselői „*igencsak tartanak, mivel ezzel az erőteljes eszközzel olyan ügyekben kényszeríthetik őket egyezség-kötésre, amelyek esetleg nem is megalapozottak*”³⁴. A Közlemény megjegyzi, hogy az elmúlt években az USA Legfelsőbb Bírósága fokozatosan korlátozni kezdte a csoportos keresetek alkalmazási körét. A Közlemény az *opt-in* vagy *opt-out* csoportos perekről szóló részében felidézi, hogy a konzultáció során a vállalkozások határozottan ellenezték az *opt-out* (a Közlemény szerint „vélelmezett részvételen alapuló”) modellt, mivel az több lehetőséget hagy a visszaélésre és egyes tagállamokban alkotmányellenes, de legalábbis ellentétes lehet a jogi hagyományokkal. A Bizottság hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a képviselt csoport pontosan kerüljön meghatározásra, majd ezek után, követve a vállalati érveket, az *opt-in*-jellegű csoportos per mellett teszi le voksát.³⁵

Ezek után nem meglepő, hogy a 2013-as csomagban szereplő *irányelvtervezet* nem tartalmazott rendelkezéseket a csoportos perekről. A kollektív igényérvényesítésről, különösen pedig a csoportos perekről, ennek lehetőségeiről csak egy *bizottsági ajánlás* született.³⁶ Az Ajánlás közös elveket tartalmaz a bíróság előtti és az azon kívüli kollektív jogorvoslatra. Nyilvánvalóan az amerikai csoportos perek veszélyeire utal, amikor felhívja a figyelmet arra, hogy a tömeges károkozások kapcsán „visszaélészerű pereskedési kultúra” alakulhat ki. Ennek kapcsán „főszabályként kerülendő” intézményként nevesíti az amerikai modell olyan pilléreit, mint a büntető jellegű háromszoros kártérítést, a tárgyalás előtti kiterjedt bizonyítékismertetési eljárást³⁷ és az esküdtszéki döntést.³⁸ A tagállamok számára az Ajánlás több fontos elvet is leszögez, többek között a

³³ A Bizottság közleménye a kollektív jogorvoslat horizontális európai kerete felé (COM/2013/0401 final; „Közlemény”).

³⁴ Közlemény, 2.2.2.

³⁵ Közlemény, 3.4.

³⁶ A Bizottság ajánlása (2013. június 11.) az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről, 2013/396/EU, 2013. július 26. („Ajánlás”) Az Ajánlás hibrid jogi természetét mutatja, hogy a tagállamoknak két éven belül meg kellett hozniuk az ajánlásban foglalt elveket érvényesítő intézkedéseket, és be is kell számolniuk a Bizottságnak, amely újabb két év után eldönthette, hogy szükséges-e további jogalkotási lépéseket kezdeményeznie.

³⁷ Pre-trial discovery procedures.

³⁸ Feltűnő az is, hogy az ajánlás gondosan kerüli az amerikai terminológiának megfelelő csoportos kereset (*class action*) kifejezést. Ehelyett legszélesebb értelemben kollektív keresetokről (*collective action*) beszél, amelynek két fő változata a csoportos kereset (*group action*) és a közérdekű kereset (*representative action*), amikor is kijelölt érdekképviselők vagy közigazgatási szervek perelnek a fogyasztók nevében. Lásd az Ajánlás (17) és (18) preambulumbekzdését, a definíciókat tartalmazó 3. pontját, illetve a pertársaság kapcsán a 21. pontot.

képviselési jogosultság, a perköltség és a finanszírozás kapcsán. Fontos tétel, hogy a felkeresési pertársaság a részvétel kinyilvánításának (*opt-in*) elvén alapulhat – ez alól csak akkor lehet kivételt tenni, ha azt az igazságszolgáltatás megbízható működésével kapcsolatos indokok alátámasztják –, továbbá elvárás, hogy a jogerős ítélet meghozatala előtt legyen lehetőség kilépni a pertársaságból.³⁹ Az Ajánlás a közérdekű jogérvényesítés elsőbbségét is védelmezi, amennyiben azt javasolja, hogy kollektív kereset főszabályként csak azután indítható, hogy az illetékes hatóság jogerősen befejezte az eljárását.⁴⁰

A kollektív jogérvényesítési irányelvet végül csak sok évvel később, 2020-ban fogadták el,⁴¹ és hatályában csak a fogyasztók⁴² kollektív érdekeit védő reprezentatív keresetekre terjedt ki, versenyjogi ügyekre nem.⁴³ További hiányossága, hogy a csoportos perekről említést sem tesz, ami minden bizonnyal a nagyvállalatok sokéves sikeres lobbizásának eredménye.⁴⁴ Az irányelv lényegében a közérdekű perek és a kijelölt fogyasztóvédelmi szervezetek által indított, lényegében szintén közérdekű jellegű pereket szabályozza.

A tanulmányban foglalt kérdések egyike, az *opt-in*, illetve *opt-out* dilemma tekintetében viszont az irányelv mégis tartalmaz egy figyelemre méltó rendelkezést az érdekképviselő által indított pereket szabályozva. A 8. cikk (3) bekezdése, meglepő módon, kifejezetten az *opt-out* módszert írja elő a tagállamoknak a jogsértés megállapítására irányuló perekben. Amennyiben viszont kártérítés, vagy a termék kicserélése, megjavítása a kereset tárgya, úgy a tagállamok választhatnak a be- vagy kijelentkezési módszer között. Egyet lehet érteni Nagy Csongor megjegyzésével, hogy ez bizony uniós szabályozási ellentmondásnak minősül.⁴⁵ Óvatosan teszem fel a kérdést: valóban olyan komolyságú fogyasztóvédelmi érdekképviselési szerveink lennének Európa-szerte, amelyek tekintetében megengedjük a nagyvállalatokat „rettegésben tartó” *opt-out* peres csoportszervezési módszert, amíg az egyébként komoly etikai szabályzás és kötelező kamrai tagság alá eső ügyvédi kar esetében elve elzárkózunk ettől?

Versenj jogi vonatkozásban végül a 2014-ben elfogadott, tagállami kártérítési pereket ösztönző irányelvet kell mindenképpen megemlíteni.⁴⁶ Ez – amellet, hogy akár „*stand alone*”, azaz hatósági jogérvényesítéstől függetlenül folyó pereket is támogató, in-

³⁹ Ajánlás 21–23.

⁴⁰ Ajánlás 33. Az Ajánlás 34. pontja szerint ez esetben biztosítani kell, hogy az elévülési idő ne teljen le a hatósági döntésre való várakozás ideje alatt.

⁴¹ 2020/1828-irányelv.

⁴² Az irányelv melléklete sorolja fel azt a több tucat uniós jogszabályt, amely a biztosított jogok kollektív érvényesítésére vonatkozik.

⁴³ Az irányelvről lásd bővebben: Nagy Csongor István (2021) The Long-Awaited Directive on Representative Actions: Still Waiting for Godot... *Revista Ítalo-Española de Derecho Procesal*, 3(2), 127–138.

⁴⁴ Ekként vélekedik például Louis Vischer, Michael Faure (2021) A law and economics perspective on the EU Directive on representative actions. *Journal of Consumer Policy* 44, 468.

⁴⁵ Nagy (2021) 132.

⁴⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról, 2014. december 05. (2014/104/EU-irányelv)

novatív, a bizonyítás kapcsán mondhatni amerikai mintákat követő szabályokat tartalmaz – egyáltalán nem szól a csoportos perekről, minden bizonnyal azért, mert ebben az időben még úgy tűnt, hogy a kollektív perekről – ideértve a csoportos pereket is – egy „ágazatsemlegesebb” európai jogszabály fog születni.

E részt talán azzal lehetne összegezni, hogy két szék között a pad alá esett a versenyjogi csoportos perek európai szabályozása. Az EU Bíróság ASG2-ügyben hozott, a bevezetőben említett ítélete azonban mintha némi reménysugarat villantana fel. A Bíróság, miután felidézti, hogy a 2014/104/EU-irányelv nem tartalmaz rendelkezéseket a csoportos perek kapcsán, emlékeztet arra, hogy ez esetben a tagállami jogoknak kell rendeznie az eljárási kérdéseket, szem előtt tartva az egyenértékűség és tényleges érvényesülés elveit.⁴⁷ Ez utóbbi alapján a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a kártérítési igények érvényesítésére vonatkozó valamennyi nemzeti szabály és eljárás oly módon kerüljön megállapításra és alkalmazásra, hogy azok ne tegyék a gyakorlatban megvalósíthatatlanná vagy túlzottan nehézé a versenyjogi jogsértéssel okozott kár teljes megtérítésére vonatkozó uniós jog gyakorlását.⁴⁸ A Bíróság szerint, mivel a versenyjogi kártérítési keresetek benyújtásához összetett ténybeli és gazdasági elemzésre van szükség, „kétségtől megkönnyítheti a károsultak számára a kártérítési jog érvényesítését az, ha a nemzeti jogban léteznek az egyéni követelések összevonását lehetővé tevő mechanizmusok”.⁴⁹ A konklúzió szerint, a 2014/104/EU-irányelvvel, valamint az EU Alapjogi Charta 47. cikkének (1) bekezdésével ellentétes a nemzeti szabályozás azon értelmezése, amely megakadályozza, hogy a versenyjogon alapuló kártérítési igényeket jogi szolgáltatóra (adott esetben behajtással foglalkozók) engedményezzék annak érdekében, hogy az csoportosan, önálló kártérítési kereset keretében érvényesítse azokat. A nemzeti bíróság akkor lesz köteles mellőzni⁵⁰ a nemzeti szabályozást, ha egyrészt egyéni kártérítési keresetek benyújtása az összes körülményre tekintettel lehetetlen vagy rendkívül nehéz lenne, másfelől a nemzeti jog nem kínál más lehetőséget e követelések összevonására (pl. a követelések engedményezése megengedett Németországban). Ilyen esetben sérül ugyanis a hatékony bírói jogvédelemhez fűződő uniós jog.

Mindebből az következik, hogy minden bizonnyal nem elégíti a *hatékony jogérvényesítéshez fűződő alapjogot* a versenyjog területén, hogy az EU irányelvi szinten szabályozta az *egyedi* kártérítési pereket. Ebből még ugyan nem következik az, hogy ezt az ürt a tagállami bírónak kellene egy újfajta pertípus megteremtésével kitölteni. Az azon-

⁴⁷ ASG2-ítélet, 71.

⁴⁸ Ezt mondja ki az 2014/104/EU-irányelv 4. cikke is.

⁴⁹ ASG2-ítélet, 85.

⁵⁰ A teljesség kedvéért megjegyzem, hogy első körben a bírónak a nemzeti szabály EU-konform értelmezését kell megkísérlni, a mellőzés csak mint végső eszköz jöhet szóba. Adott esetben lehetséges, hogy ez lesz a megoldás, mivel a német bírói gyakorlatban ellentétes döntések is vannak annak kapcsán, hogy a versenyjogi perek az ügyvédek jogi monopóliumába tartoznak, vagy behajtók is képviselhetnek ilyen perekben. Lásd pl. Lena Hornkohl, Nils Imgarten (2025) If And Only If: The ECJ Rules on Collective Actions Through the Assignment Model (C-253/23 – ASG 2/Roundwood). *Kluwer Competition Law Blog*, 2025. január 30. Elérhető: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/competition-blog/if-and-only-if-the-ecj-rules-on-collective-actions-through-the-assignment-model-c-25323-asg-2roundwood/>.

ban leszögezhető, hogyha *egyébként létezik* egy csoportos keresetfajta, de abból vagy a jogszabály maga vagy a bírói jogértelmezés okkal vagy ok nélkül, de kizárja az EU versenyjogi igények érvényesítését, úgy ez már olyan helyzetbe hozhatja a bírót, hogy a polgári peres szabály jogterületi hatályát átírva azt kiterjessze a versenyjogra is. Ugyan az ASG2-ügy alapját sajátosan német perjogi kérdések adták, ez az elvi tétel akár át is írhatja az alább bemutatásra kerülő társult peres Pp.-szabályozást.

5. Antitröszt csoportos perek az USA-ban

5.1. Az első szabályok és a reform

Esetjogi elüzményeket követően 1938-ban fogadta el a Kongresszus a csoportos perekről szóló z ún. 23. szabályt, ami érdekes módon egészen 1966-ig nem szólt arról az alapvető kérdésről, hogy *opt-in* vagy *opt-out* módon kell a peres csoportot megszervezni, így nem volt tisztázott a *res judicata* kérdése sem.⁵¹

Az első versenyjogi per, ahol több felperes is a közérdekű eljárást követően csoportos módon követelt kártérítést, a General Electric és társai áregyeztetéséről szólt.⁵² A *villamossági berendezések kartell* ügyében először szövetségi büntetőjogi felelősségre vonásra került sor, húsz vádirat alapján négy esküdtszéki ítélet született, amelyekben a bírók börtönbüntetések mellett 29 cégre 1,9 millió dollár pénzbüntetést, továbbá 45 személyre egyéni pénzbüntetést szabtak ki. A neheze azonban csak ez után következett a General Electric számára: 1500 követő kártérítési per indult, és 1964-re az akkor már 1800-as nagyságrendű igény 90 százalékát rendezték, 160 millió dollár összegben.

A kártérítést célzó csoportos perek kora azonban a 23. szabály 1966-os módosítását követően jött el, amely nagyban megkönnyítette az ilyen jellegű csoportok bírói jóváhagyását. Az első nagy versenyjogi csoportos per egy országos *cukoripari kartellt* érintett.⁵³ Kalifornia állam kezdett hatósági vizsgálatba, amelyet a károsultak háromszoros kártérítést célzó csoportos pere követett, és végül csak az USA keleti felén működő cukorfinomítókat érintette alperesként. A sok évig elhúzódó ügy 1979-ben peren kívü-

⁵¹ Antonio Gidi (2003) *Class Actions in Brazil – A Model for Civil Law Countries* [English]. *American Journal of Comparative Law*, 2003/51. 312–408. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=903188&utm_source=chatgpt.com, 386–387. Megjegyzem, hogy e múltbeli bírói bizonytalanság miatt mondta ki az 1966-os módosítás, hogy az ítélet attól függetlenül kötelező a csoport tagjaira, hogy az számukra kedvező vagy kedvezőtlen.

⁵² A New York állam déli kerületének bírósága 226 F. Supp. 59, (S.D.N.Y. 1964) sz. ítélete (1964. január 28.): *Atlantic City Electric Company kontra General Electric Company*. Az ügyben egyébként felmerült a passing on defence kérdése is, de itt még a bíróság amellett foglalt állást, hogy az alperes a csoportos per elkerülése érdekében nem hivatkozhat arra, hogy a felperesek legalább részben áthárították a költségeik emelkedését a végső vevőkre.

⁵³ Az Egyesült Államok Harmadik Körzeti Fellebbviteli Bírósága 697 F.2d 524 (3d Cir. 1982) sz. ítélete: *Pantry Pride Inc. és társai kontra Finley és társai* (Eastern Sugar Antitrust Litigation-ügy), Kahn kerületi bíró ítélete.

li egyezséggel zárult, amelynek keretében a tizenegy alperes cukorfinomító valamivel több mint 23 millió dollárt fizetett a különböző felperesi csoportok tagjainak.⁵⁴

E tanulmányban nem tudjuk a csoportos perekre vonatkozó számos követelményről részletesen bemutatni. Egy konkrét versenyjogi példával viszont szeretném szemléltetni e feltételek alkalmazását. Az egyik első, előbbieken már hivatkozott versenyjogi csoportos perben, a *cukorpiaci kartellben* a következőket szem előtt tartva hagyta jóvá a kerületi bíróság a felperesi csoportokat. Az ítélet szerint a *számosság* feltétele nyilvánvalóan teljesül. Szövetségi statisztikai adatbázis alapján az első csoportot alkotó ipari cukorvásárlók száma 7.454, a második, intézményi vásárlók nevű csoportban 97.505 étterem és 3.612 egészségügyi intézmény tartozik, a harmadik, kiskereskedői csoportba potenciálisan 92.900 személy volt sorolható. A negyedik, nagykereskedői vásárlók csoporthoz nem érhető el pontos érték, a bíróság szerint azonban a potenciális érintettek pontos számának megadása nem lehet a csoport megalakulásának előfeltétele. A második kritérium, a *közös érdek* kartellügyekben tipikusan fennáll, hiszen mindenkit egyaránt érintő kérdések az állítólagos kartell fennállása, időtartama, pontos terjedelme és piaci hatása. A megnevezett felperesek *tipikussága* is teljesül antitröszt perekben, hiszen ugyanazt követelik, ugyanolyan jogalapon, mint a meg nem nevezett, „távolmaradó” felek. Végül, a *megfelelő képviselő* is garantált, mert a képviselő ügyvédi irodák kellő jártassággal rendelkeznek, és nem áll fenn a megnevezett és a távollevő felek között érdekellentét. Az ügyben a „predomináns”, *központi tény és jogkérdés* is vitathatatlan volt: sor került-e a homogén termékpícon árkartellre és emiatt a piaci árhoz képest drágábban jutottak-e a vevők cukorhoz. A csoportos per alkalmazását nem zárhatja ki az, hogy az egyes felperesek más időpontokban, különböző módokon vettek cukrot, vagy hogy a kár mértéke az egyes csoporttagoknál eltérő lehetett. Az sem akadályozhatta meg a csoportalakítást, hogy a kartellel okozott kár pontos összege nem volt megállapítható, évégett lehetséges bizonyos vevőkategóriákra kialakított becslési módszerek alkalmazása. Egy további kritérium lényegében a csoportos per menedzselhetőségére vonatkozik, amelynek kapcsán a bíróság számos, közzismert érvet sorol fel, aminek alapján a csoportos per az egyediek tömegéhez képest hatékonyabb megoldásnak bizonyul.

A csoportos perekkel kapcsolatban általában – tehát nem is annyira versenyjogi témákban – felmerült kifogások rendezése érdekében 2005-ben fogadták el a *Class Action*

⁵⁴ A bírói végzés három csoportot hagyott jóvá, érdekes módon időben nem behatárolva a cukrot vásárlók körét: az első osztályba tartozik minden olyan személy vagy magánvállalkozás, aki az USA keleti piacán ipari cukorfelhasználóként tevékenykedik, és aki finomított cukrot vásárolt emberi vagy állati fogyasztásra szánt élelmiszerek – beleértve az italokat is – előállításához, gyártásához vagy feldolgozásához felhasználás vagy beépítés céljából, és aki ezt a cukrot nem kínálta továbbértékesítésre cukorként. Második osztály: ugyanazon piacon kiskereskedelmi tevékenységet folytató személyek, akik a finomított cukrot azaz a céllal vásárolták, hogy azt a fogyasztó által emberi vagy állati fogyasztásra szánt különféle élelmiszerekbe vagy italokba történő felhasználás vagy beépítés céljából cukorként továbbértékesítsék. A harmadik osztály tagjai a keleti piacon intézményi cukorfelhasználóként tevékenykedők, akik finomított cukrot vásároltak, hogy azt emberi vagy állati fogyasztásra szánt élelmiszerek vagy italok feldolgozásához vagy ételízesítőnek használják vagy beépítsék, vagy éttermek, légitársaságok, szállodák, kórházak, iskolák, gyorsétteremláncok, ivóhelyek vagy más hasonló intézmények ételleinek felszolgálásához. A definíció felsorolja az oda nem tartozók körét is, pl. az állami tulajdonú vevőket.

*Fairness Act*ot („CAFA”)⁵⁵. A módosítás egyebek között felhívta a bírókat, hogy mielőbb alakítsanak ki *best practice* szabályokat.⁵⁶ Az előbb hivatkozott bírói kézikönyv is hangsúlyozza, hogy egyszerű csoportos per nem létezik: az eljáró bíróra mindig nagy felelősség hárul kiszűrni az inkompetens felperesi képviselőket, ellenőrizni az egyezség tartalmát, illetve a kért ügyvédi munkadíj összegének tisztességét.⁵⁷ Vannak szerzők, akik a CAFA-t követő bírói gyakorlatot – különösen ami a csoportok bírói engedélyezését illetik – túlzottan szigorúnak minősítik, és egyenesen a csoportos versenyjogi perek kiveszésétől tartanak.⁵⁸

Az *aktuális antitröszt esetekről* jó áttekintést ad a classactions.org honlap. A topclassactions.com honlapon az ipar és kereskedelem címszó alatt találhatunk aktuális versenyjogi perekről információkat – érdekesség, hogy az antitröszt a címlapon külön nem is kerül nevesítésre, szemben például a termékvisszahívások, gyógyszerek, gyógyászati eszközök, munkajog témakörökkel.⁵⁹ Jó összegzéseket tartalmaz a Center for Litigation And Courts és a Huntington National Bank által kiadott éves antitröszt-jelentés is, ennek azonban például a tanulmány írásakor csak a 2023-as évre vonatkozó kiadványa volt elérhető.⁶⁰ Eszerint 2009–2023 között évente átlagosan 120 keresetet terjesztettek elő szövetségi bíróságok előtt. Az antitröszt-egyezségek évenkénti összege 225 millió és 9,6 milliárd USD között mozgott (a közel 10 milliárdos rekordév éppen 2023-ban volt⁶¹).

5.2. A csoportjóváhagyó végzés jelentősége

Az egyik legfontosabb garanciális szabály, hogy a csoport megalakulásához bírói hozzájárulásra (*certification*) van szükség. Ez talán a csoportos per legfontosabb mozzanata, amelynek joghatása abban áll, hogy körvonalazza azt a személyi kört, akik később jogosultak lesznek a kártérítésre, akik bekerülnek az értesítendő személyek közé, illetve akiket kötni fog a csoportper ítélete. A csoport jóváhagyása „fél győzelem” a felpereseknek, mert a bírói végzés olyan nagy nyomás alá helyezi az alperest, amelynek ered-

⁵⁵ Public Law No. 109-2, 119 Stat. 4 – Class Action Fairness Act of 2005 (119. § 4. § – A csoportos keresetek tisztességes érvényesítéséről szóló 2005. évi törvény).

⁵⁶ Ennek keretében tették közzé: Barbara J. Rothstein, Thomas E. Willging (2010) *Managing Class Action Litigation: A Pocket Guide for Judges*. Harmadik kiadás. Federal Judicial Center. Elérhető: <https://www.fjc.gov/sites/default/files/2012/ClassGd3.pdf>.

⁵⁷ *Managing Class Action Litigation: A Pocket Guide for Judges*, Federal Judicial Center, 2005., 1–2.

⁵⁸ Lásd pl. Harry First, Spencer Weber Waller (2019) *Pairing Public and Private Antitrust Remedies*. In Albert A. Foer; Nicolas Charbit, Sonia Ahmad eds. *A Consumer Voice in the Antitrust Arena – Liber Amicorum. Concurrences*, 109–123.; Spencer Weber Waller, Olivia Popal (2015) *The Fall and Rise of the Antitrust Class Action*. *World Competition: Law and Economics Review*, 39(1), 29–55.

⁵⁹ *Industry & Trade Archives*: az ügyleírás követően link található egyebek között a perhez kapcsolódó honlaphoz, olvashatjuk a csoportot képviselő ügyvéd és a menedzselő cég adatait.

⁶⁰ Center for Litigation and Courts – UC Law SF (2023) *2023 Antitrust Annual Report – Class Actions in Federal Court*. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5059771.

⁶¹ E mögött két nagy csoportos per végső lezárulta állt: a Payment Card Interchange Fee and Merchant Discount Antitrust Litigation, valamint a Blue Cross Blue Shield Antitrust Litigation (egészségbiztosítók közötti versenytilalmi megállapodás).

ményeként nyitottabb lesz az egyezséggel történő mielőbbi vitalezárásra.⁶² A csoport „bejegyzése” általában két meghallgatást igényel, amelyek után sor kerül egy ideiglenes, majd egy végső jóváhagyásra. A bírói kontroll komolyságát mutatja, hogy manapság nagyjából minden ötödik csoportalakítás iránti kérelmet fogadják csak el a bíróságok.⁶³

A jóváhagyó végzés fontos eleme a csoport meghatározása: e személyekre nézve lesz kötelező az ügyben születendő ítélet, vagy egyezséget jóváhagyó végzés. Antitröszt-ügyekben tipikusan arra épül a definíció, hogy a meghatározott vállalkozástól a megnevezett árut adott időszakban ki vásárolta. Általában azt is körülírják, hogy kik nem tagjai a csoportnak, így különösen akik más csoportban érintettek, akik egyedül perelnek, akik tisztviselői az alperesnek, vagy bizonyos tagállamok lakosai.

5.3. Értesítés a csoport megalakulásáról, *opt-out*-döntés

Akár „belépős”, akár „kilépős” megoldást választ is a jogalkotó, alapvető fontosságú, hogy a versenyjogi jogsértés károsultjai információt kapjanak arról, hogy őket is érintő ügyben csoportos per indult. A tájékoztatásnak tartalmaznia kell azt a figyelmeztetést, hogy az érintettek jogviszonyaira is kiható döntés fog születni, és jogukban áll úgy dönteni, hogy inkább nem vesznek részt a csoportban (*opt-out*). Az értesítés funkciója az érintettek jogait védeni, nem pedig a csoportnak, vagy éppen az azt vezető ügyvédi irodának reklámot csinálni. Ez akkor is elvárás, ha az értesítés szövegére a felperesi ügyvéd tesz javaslatot, és annak költségét is ő állja. Az alperesek észrevételt fűzhetnek az értesítéshez, végül a bíró hagyja jóvá annak tartalmát. A kongresszus által létrehozott *Federal Judicial Center* egy ellenőrző kérdéslistát is kidolgozott a bírók segítségével annak érdekében, hogy megfelelő döntéseket hozzanak az értesítés jóváhagyásakor.⁶⁴

Az értesítés optimális formája is gyakran vita tárgya. A kérdés az, hogy milyen módszerrel lehet a lehető legtöbb, ideális esetben valamennyi érintett figyelmét felhívni a készülő perre. A bírói kézikönyv szerint az ideális „célba jutási arány” 70–95 százalék között kell legyen.⁶⁵ Amennyiben a károsult személyek kiléte ismert, és nincsenek túl sokan sem, elvárt az egyedi, levél útján történő tájékoztatás. Ha viszont sokan vannak a potenciális károsultak, vagy előre nem azonosíthatók, úgy a sajtó útján történő informálás a szokásos.

⁶² Van olyan nézet is, amely szerint a csoport jóváhagyása olyan jelentőségű döntés, amely visszaélésekhez vezethet felperesi oldalon. Ezzel szemben érvel: Charles Silver (2003) “We’re Scared to Death”: Class Certification and Blackmail, *New York University Law Review*, 78(1357).

⁶³ Thomas E. Willging, Shannon R. Whetman (2006) Attorney Choice of Forum in Class Action Litigation: What Difference Does It Make. *Notre Dame Law Review* 81(591), 635–636. A tanulmány szerint az 1994–2001 között állami bíróságokon beadott keresetek 22, szövetségi bíróságokon az esetek 20 százalékában hagyták jóvá a csoport megalakulását.

⁶⁴ Judges’ Class Action Notice and Claims Process Checklist and Plain Language Guide (2010), elérhető: <https://www.fjc.gov/sites/default/files/2012/NotCheck.pdf>.

⁶⁵ Ibid, 27. o.8.

Az értesítést követően a tapasztalatok alapján ritka a csoportból való kiválás.⁶⁶ Minél kisebb az egy főre jutó kár összege, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a csoport egyben marad – erre éppen jó példák a fogyasztóvédelmi, illetve fogyasztókat érintő versenyjogi ügyek. Ha közvetlen vevők perelnek, sor kerülhet kiválásra, hiszen előfordulhat, hogy a tartós üzleti kapcsolat fenntartása érdekében egyes nagyobb vevők más megoldással szeretnék a jogvitát lezárni.

5.4. Az egyezség

A csoportos perek jelentős része nem jut el esküdszéki tárgyalásig és ítélethozatalig, hanem egyezséggel zárul. Ebben szerepet játszhat a háromszoros kártérítés intézménye is – annak fő „mellékhatása” (a büntetés-elrettentés mellett) az, hogy erősen arra ösztönzi az alperest, hogy a kár „egyszeri” összege körüli mértékű kárpótlásban állapodjék meg a felperesekkel. Ha az etikai szempontokat figyelmen kívül hagyánk, könnyen belátható, hogy az alperes vállalkozás és a felperes ügyvédje között erős anyagi érdekazonosság áll fenn. Az alperesnek mindegy, hogy a per lezárására félretett pénzösszeg az ügyvédhez vagy a károsultakhoz jut-e. Az ügyvéd pedig abban érdekelt, hogy munkája eredményeként mielőbb és minél nagyobb, a költségeit meghaladó bevételhez jusson.

A csoportos perek egyezégei abban különböznek a hagyományos perekétől, hogy itt a károsultak tömegét képviselő ügyvéd lényegében egymaga tárgyal a károkozással „vádolt” vállalkozással.⁶⁷ Az ügyfelek túlnyomó többségének nincs érdemi beleszólása, legfeljebb ellenezhetik az egyezséget, vagy elhagyhatják a csoportot.

Egy példával is célszerű szemléltetni az egyezségi megállapodások szerkezetét. Az *Air Cargo kartellügy*⁶⁸ a globális kartellek által kiváltott, globálisan párhuzamosan futó hatósági eljárásokra és országokénti számos csoportos egyezségre is remek iskolapélda. 2000–2006 között a világ nagy légi szállítással foglalkozó vállalatai összehangoltan emelték az áraikat. Jelentős büntetéseket szabott ki az amerikai DoJ és az EU Bizottsága, ez utóbbi 11 céget bírságolt összesen 799 millió euróra (amelyet hosszas, lényegében még mindig folyamatban levő bírósági felülvizsgálat követett). A versenyhivatalok helyszíni kutatásait követően több, csoportos perekre szakosodott ügyvédi iroda is csoportos kereseteket adott be az USA-ban. A több tagállamban megindult pereket egy New York-i szövetségi kerületi bíróságon egyesítették. 2013 decemberéig a csoport húsz alperessel tárgyalta ki egyezséget, összesen 485 millió dollár értékben. A társaságokén-

⁶⁶ Theodore Eisenberg és Geoffrey P. Miller kutatása szerint ez az arány mindösszesen 0,1 százalék. Lásd: Theodore Eisenberg, Geoffrey P. Miller (2004) *The Role of Opt-Outs and Objectors in Class Action Litigation: Theoretical and Empirical Issues*. *Vanderbilt Law Review* 57(1529).

⁶⁷ Így fordulhat elő sok olyan ügy, amelyben a felperesi csoport ügyvédje a maga számára magasabb díjat tárgyal ki az egyezség során, ha a csoporttagok kupon formában jutnak kompenzációhoz (nem pedig szintén készpénzben).

⁶⁸ Az Amerikai Egyesült Államok Kerületi Bírósága New York keleti kerülete 06-MD-1775 (JG) (VVP) (E.D.N.Y.) sz. ítélete (2012. augusztus 2.): *Air Cargo Shipping Services* (Air Cargo-ítélet), elérhető: https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCOURTS-nyed-1_06-cv-01655/pdf/USCOURTS-nyed-1_06-cv-01655-0.pdf?utm_source=chatgpt.com. A kanadai légi árufuvarozási megállapodások: <https://www.aircargosettlement2.com/en>.

ti kártérítési alap a nagyobbaknál 80 millió, a kisebbeknél 3–5 millió dollárt tett ki, a legnagyobb összeget a British Airways kínálta fel, közel 90 millió dollárt. A New York-i bíróság 2011 augusztusában jóváhagyta ezeket az egyezségeket.⁶⁹ Érdekesség, hogy az egyezség jóváhagyása előtt 30 felperes – köztük a Mitsubishi vagy a Deutsche Bahn – a csoportból való kilépés és a külön perlési út mellett döntött.

A Lufthansával kötött egyezség 67 oldalt tett ki. Annak ellenére, hogy a kartell kapcsán a Lufthansa a jogsértés bizonyítása érdekében aktívan együttműködik a DoJ-vel, a polgári perben nem volt hajlandó elismerni a jogsértést, és számos bizonyítékot kívánt ennek érdekében előterjeszteni a tárgyaláson. Arra is utal a dokumentum, hogy éppen az engedékenységi politikában való részvétele miatt a Lufthansa kártérítésvesztély-kitettsége kisebb (az amerikai szabályok szerint ilyenkor ugyanis nem a háromszoros, hanem egyszeri kártérítésre van csak lehetőség). Mindezt együttvéve a 85 millió dolláros egyezségi alap létrehozását és a kapcsolódó komoly együttműködési kötelezettségeket mind a felek, mind a meghallgatás után azt jóváhagyó bíró elegendőnek és tisztességesnek találta.

A csoport definíciója szerint azok részesülhetnek az alapból, akik a 2000. január 1-je és 2006. szeptember 11-e közötti időszakban bármely alperestől, de különösen a Lufthansa-csoporttól az USA-t érintő (innen induló, ide érkező, vagy országon belüli) légi szállítási szolgáltatásokat vettek igénybe, akár közvetett módon is (szállítmányozókon keresztül). A definíció a szokásos módon kizárja e körből az alperes érdekköréhez tartozó személyeket (munkavállalók, kapcsolódó vállalkozások) és valamennyi kormányzati szervet. Az egyezségről a Lufthansa által átadott adatbázis alapján egyrészt személyes, postai úton való tájékoztatást, másrészt a hír publikálását vállalta. Szigorú eljárási és időbeli szabályokat írtak elő a csoportból kiválni szándékozók, illetve az egyezséget kifogásolók számára (legkésőbb a meghallgatást megelőzően két héttel kell jelentkezniük), megjegyezve azt, hogy a kijelentkezések függvényében az alap összege arányosan csökkenni fog.⁷⁰ A megállapodás lehetővé tette azt is, hogy a magát meggondoló bírói engedéllyel mégis visszatérjen a csoportba. Az alap kezeléséről egyébként külön szerződés szól – az ezzel kapcsolatos költségek a Lufthansát terhelik –, az egyezségi megállapodás viszont rendelkezik arról, hogy hogyan és milyen eszközökbe kell a szétosztás megkezdéséig befektetni a pénzt. A pénz szétosztásának ütemezéséről egy önálló, bírói jóváhagyást igénylő megállapodás rendelkezik. Világossá tették azt is, hogy az alap kell fedezze az ügyvédi kiadásokat és honoráriumot. Az egyezség a „globális béke” érdekében rendelkezik a felperesek és a csoporttagok igényeiről, perektől való elállásáról. A békekötés e megállapodás szerint csak a Lufthansára vonatkozik, a többi alperes légitársaságra nem. A megállapodás legterjedelmesebb része a Lufthansa együttműködési kötelezettségeit részletezi, az amerikai légiszállítási-kartellügyekben folyó eljárásokra

⁶⁹ Lásd Air Cargo-ítélet.

⁷⁰ E megállapodás nem szól arról, hogy mi történik akkor, ha a felperesek túl nagy hányada lép ki az egyezségből – elfogadott megoldás az is, ha egy bizonyos százalék túllépése esetén az alperes elállhat a megállapodástól.

kiterjedően. Kitér például arra, hogy hány igazgatót, a jogsértésről tudó munkavállalót mennyi időre kell a felepresek ügyvédje rendelkezésére bocsásson, milyen iratokat fog átadni (ideértve bizonyos ügyvédi iratokat is).

5.5. Az egyezség bírói jóváhagyása

A csoportos egyezség mindig bírói jóváhagyáshoz kötött, akár a csoport „bejegyzése” előtt, akár azután kerül rá sor. Ezt az indokolja, hogy a csoportot vezető ügyvéd és a megnevezett felperesek nehogy olyan megállapodásra jussanak a felperessel, amely a csoport többi, nem megnevezett tagjait hátrányosan érinti.⁷¹ Van olyan ítéletben is megjelenő nézet, amely szerint a bíró mintegy a csoportos pereknél a távollevő károsultak gondnokaként kell eljárjon.⁷²

Az egyezség bírónak való megküldését követő 10 napon belül minden alperes köteles értesíteni a szövetségi és azon tagállam igazságügyi minisztériumát, ahol valamely csoporttag lakik.⁷³ Ily módon e szervek becsatornázzhatják véleményüket az egyezség tisztességességéről tartott meghallgatásra.

A csoportos per tisztessége kapcsán arra is ügyelnie kell a bírónak, hogy az igényérvényesítéssel járó adminisztrációs teher ne legyen túlzott. Hétköznapi fogyasztási cikkeknel gyakran blokkot sem kérnek az igény jogosságának igazolásához, de pl. gyógyszerekkel vagy gépjárműnél a termék jellege, illetve értéke alapján elvárható valamiféle bizonylat felmutatása (előbbinél általában a gyógyszerértéktől vagy a biztosítótól kérhető igazolás az áru megvásárlásáról).

A tisztességes egyezség szempontjából különösen fontos a csoport tagjainak jutó kompenzáció módjáról és összegéről, valamint az ezzel arányos ügyvédi díj mértékéről állást foglalni. A CAFA kifejezetten megtiltotta, hogy amennyiben a kompenzációra kuponok formájában kerül sor, a fel nem használt kuponok összegével az ügyvéd gyarapodjék, vagy bármilyen más módon kihatással legyen az ügyvédi díj meghatározására.⁷⁴

Az ügyvédi munkadíjak szigorú ellenőrzésére jó példa a Schwartz/Dallas Cowboys-ítélet, amelynek érdekessége volt a csoporttagok óriási száma is.⁷⁵ A felperesi csoport 1,8 millió főből állt: mindazok, akik 1994 után az USA-ban a National Football League-től vasárnapi jegyet vásároltak a tévés közvetítésekre. E felperesek azt az árukapcsolást kifogásolták versenyjogi érvekkel, hogy a vasárnapi meccsre csak együttesen vásárolhattak jegyet. Az egyezség keretében az alperes liga kész volt vállalni, hogy a következő idényre lehetővé teszi egyhetes műholdas csomagok megvásárlását is, továbbá létrehoz egy 7,5 millió dolláros kártérítési alapot, a csoport tagjai az NFL's Internet boltjában egyszeri 10 százalékos kedvezményt kapnak legfeljebb 75 dollár összegben, tovább-

⁷¹ A közgazdaságtan ezt az érdekkonfliktust megbízó/ügynök-dilemmaként ismeri. Lásd Nagy 2013, 490.

⁷² Az Amerikai Egyesült Államok Fellebbviteli Bírósága Hetedik Közzétett Bíróság 288 F.3d 277, 280 (7th Cir. 2002) sz. ítélete: *Reynolds kontra Beneficial National Bank* (Reynolds/Beneficial National Bank-ítélet).

⁷³ E szabályt a CAFA vezette be: 28 U.S.C. § 1715 (2008).

⁷⁴ 28 U.S.C. § 1712, a 2008-as CAFA módosítást követően.

⁷⁵ Pennsylvania keleti kerületének amerikai kerületi bírósága 157 F. Supp. 2d 561 (E.D. Pa. 2001). sz. ítélete: *Schwartz kontra Dallas Cowboys Football Club, Ltd* (Schwartz/Dallas Cowboys-ítélet, 2001).

bá 2,3 millió dollárt fizet a felperesi csoport adminisztrációs és tájékoztatási költségeire, végül 3,7 millió dollárt ad ügyvédi munkadíjra és költségekre. A kerületi bíróság azonban nem adta meg jóváhagyását, mert kevesellte az alap összegét, és az egyezség érdemben nem tette volna lehetővé az egyes meccsek megvásárlását, amely egyébként is csak egy szezonra volt érvényes.

5.6. Az ügyvédek mint perszervező vállalkozások

A kollektív perek szabályozásának kulcsfontosságú eleme az *opt-out* csoportképzés mellett a felperes, illetve ügyvédjének érdekeltté tétele abban, hogy vállalja e perekkel járó kockázatokat.⁷⁶ A csoportos pereknél ugyanis az a tipikus eset, hogy nem a jövőbeli ügyfél keres magának ügyvédet, hanem az ügyvéd azonosítja a csoportos pert megalapozó problémát (pl. egy versenyhatósági rajtaütésről szóló hír alapján), majd keres hozzá felperesként megnevezhető ügyfeleket. Gidi találó megfogalmazásában csoportos pereknél a megnevezett felperesek csak a bírói tárgyalóterem ajtaját megnyitó kulcs szerepét töltik be.⁷⁷

A csoportos perek megtervezését olyan vállalkozásként kell képzelni, amelynek jelentős állandó költségei vannak, és ahol a profitot hozó bevétel nem tekinthető garantáltnak. Az amerikai modell lényege tehát, hogy (i) jelentősebb, az igazolt időráfordítást meghaladó ügyvédi honorárium csak pernyertesség esetén jár, ideértve az egyezség elfogadását is; (ii) az ügyvédi díj összege a megítélt vagy kitárgyalt kártérítési alap egy bizonyos hányada, ezzel csökkentve az ügyfelek között szétosztandó kompenzációt. Van, amikor bukik egy ügyet az ügyvédi iroda, de amikor nyer, a bevételei meghaladják az adott ügyre fordított tényleges kiadásait. Mint a hagyományos piaci projekteknél, itt is alapvető kérdés a tervezés és a finanszírozás. Az amerikai megoldás lényege, hogy a csoportot megszervező ügyvédi iroda viseli az ezzel járó költségeket, amelynek fejében a kockázatoktól (a nyereséslétől) függően változó, a megítélt kártérítés vagy az egyezségben kitárgyalt kompenzáció meghatározott százalékat kitevő sikerdíjra jogosult. A csoportos versenyjogi pernél az ügyvéd előlegezi a távollevő csoporttagok különböző értesítéseinek (csoport megalakulása, egyezség) költségét, vagy éppen a szakértők honoráriumát.⁷⁸

Az amerikai perjog, szemben az európai tradíciókkal, főszabályként azt az elvet vallja, hogy minden fél a maga költségeit kell viselje, akár nyer, akár veszít a perben. Az antitörzszt jogban egyoldalú kivétel áll fenn ez alól, méghozzá az alperes terhére. Amennyiben ítéletre kerül sor egy ügyben (ez, mint láttuk, az esetek kisebb hányada), a vesztes alperesnek kell viselnie a nyertes ügyvédi költségeit is. Ez a szabály alaptalan felperesi kereset esetében is inkább az egyezségre, mintsem a sok éves, végül győztes pereskedésre ösztönzi az alperes vállalatot.

⁷⁶ Lásd Spencer Waller: The Future of Class Actions and its Alternatives, 44 Loyola University Chicago Law Journal (2012).

⁷⁷ Gidi 2003, 369.

⁷⁸ A költségek megosztása érdekében gyakori, hogy a felperesi irodák társulnak egymással egy-egy perre.

Amennyiben egyezsége kerül sor, akkor is van beleszólása a bírónak a megnevezett felperesek ügyvédjének járó munkadíj összegébe. Függetlenül az ügyvédi megbízási szerződésben foglalt rendelkezésektől, a bíró ellenőrzi, hogy az ügyvédi munkadíj és költségtérítés arányosnak tekinthető-e. Már a csoport engedélyezésénél tisztázni szokták, hogy milyen módon fogja az ügyvéd munkadíját számolni – a bíró ilyenkor mindent megtesz, hogy ennek összegét a legszükségesebbre korlátozza.⁷⁹ A mérlegre tett szempontok között szerepel az ügy komplexitása, nehézsége, az eljárás időtartama és költségei (ezekről pontos kimutatást kell a bíróság elé terjeszteni), az elért eredmény és a csoporttagokhoz jutó előny.⁸⁰

Az ügyek különbözősége miatt nehéz szokásos felperesi átlagsikerdíjról beszélni, de elmondható, hogy annak százalékos összege a kártérítés összegének növekedésével csökken. Egy 2006–2007-es éveket megvizsgáló tanulmány úgy számolta, hogy a mindenféle, tehát nemcsak antitrusztügyben megítélt összesen 33 milliárd dollár kártérítés 15 százalékat kapták a felperesi ügyvédek.⁸¹

Már utaltam rá, hogy a tisztességes eljárás védelmében milyen nagy szerepe van a bírói jóváhagyó végzésnek, illetve adott esetben a jogorvoslatnak. Érdekes, hogy külön a tisztességes védelmére szakosodott intézmények is megtámadhatják az elsőfokú egyezséget jóváhagyó végzést. Egy ilyen fellebbezés nyomán született friss másodfokú ítélet rávilágít a csoportos perekben gyakori érdekkonfliktusokra, egyben példázza azt is, hogy körülmektől bírói kontroll mellett lehet orvosolni a hibákat.⁸² A Posner bíró által jegyzett, helyenként az elsőfokú bírót és a felperesi ügyvédet nem kímélő megjegyzésekkel tarkított ítélet⁸³ a csoporttagok érdekeinek védelme miatt helyezett hatályon kívül egy elsőfokú döntést, rámutatva az egyezséget jóváhagyó bíró „csoport-megbízott” szerepére.⁸⁴ Az alperes glükózamin-diétás étrend-kiegészítőket forgalmazott, a felperesi csoport szerint megtévesztő reklámállításokat alkalmazva. A több helyen folyó pereket a „globális béke” érdekében országos egyezséggel zárták le, amelyet módo-

⁷⁹ Többek között felhívja a figyelmet a szükségtelen utazásokra, vagy arra, hogy ne vezető ügyvéd folytasson jogi alaputatásokat. Lásd Bírói kézikönyv, ibid, 33. o.

⁸⁰ Federal Rule of Civil Procedure 26(h). Nem az ügyvédek díjazását érinti, de ide tartozik, hogy olykor arra is adódik példa, hogy a bíró a kártérítésen felül bónusszal jutalmazza az ügyhöz nevüket adó felpereseket.

⁸¹ Brian T. Fitzpatrick (2010) An Empirical Study of Class Action Settlements and Their Fee Awards. *Journal of Empirical Legal Studies*, 7(4), 811. Hasonló eredményre jut antitrusztügyek kapcsán Robert H. Lande, Joshua P. Davis (2008) Benefits From Private Antitrust Enforcement: An Analysis of Forty Cases. *University of San Francisco Law Review*, 42(4), 879–918. Elérhető: https://scholarworks.law.ubalt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1723&context=all_fac, 902–903.

⁸² Az Amerikai Egyesült Államok Hetedik Körzeti Bíróság Nos. 14-1198, -1227, -1245, -1389 sz. ítélete (2014. október 31. – november 19.): Nick Pearson és társai kontra NBTY, Inc. és társai (Pearson/NBTY-ítélet). Elérhető: <http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca7/14-1198/14-1198-2014-11-19.html>.

⁸³ „But realism requires recognition that probably all that class counsel really care about is their fees”, Pearson/NBTY-ítélet, 10.

⁸⁴ „district judge as a fiduciary of the class, who is subject therefore to the high duty of care that the law requires of fiduciaries”, Pearson/NBTY-ítélet, 4., hivatkozva a Reynolds/Beneficial National Bank-ítéletet.

sítva ugyan⁸⁵, de az elsőfokú bíróság jóvá is hagyott. A Rexall szerint 5,63 millió dollárt hajlandó kifizetni, amelyből 1,93 millió a csoportot képviselő ügyvédet illeti díjként, továbbá közel 180 ezer dollárt az ügyvédi költségek fedezésére. A költségek egyébiránt tartalmazták már az ügyvédi munkaórák alapján számított munkaórát, a titkárnők és az ügyvédi iroda használatából fakadó „költségeket” is.⁸⁶ A pénzalap összegét csökkentette még a csoport működtetésével kapcsolatos kiadásokra, így pl. a tagok értesítésére szánt 1,5 millió dollár, továbbá egy ortopédiai kutatóintézetnek szánt 1,23 millió adomány. Így összesen 865 ezer dollár maradt volna a 30.245 károsultnak, amíg a hat nevesített felperes fejenként 5 ezer dollár kompenzációra számíthatott.

Az elsőfokú bíróság kalkulációja Posner szerint azért volt hibás, mert az ügyvédi munkadíjat nem a csoporttagok nettó bevételeivel vetette össze, hanem a költségek fedezetét is tartalmazó teljes kompenzációs alappal.⁸⁷ Az sem volt szerencsés, hogy az egyezség kimenetelét 4,72 millió potenciális vevővel számolta, nem pedig az egyenként háromdolláros igényt benyújtók jóval kisebb számával.⁸⁸ Posner sokallta az első fok által, 538 dollár/óra alapon számított munkadíjat is, mert ez nem vette azt figyelembe, hogy az egyezséggel kapcsolatos jogi munkák jelentős részét nem maga az ügyvéd, hanem annak asszisztensei végzik, jóval kisebb óradíj mellett.⁸⁹ Összességében a másodfokú bíróság arra jutott, hogy egyenként nagyon kis összegű követelésekből álló fogyasztói pereknél a nyertes ügyvédnek jutó díj nem szabad, hogy több legyen a fogyasztókhoz jutó pénzösszeg harmadánál, de legfeljebb felénél.⁹⁰ Az ítéletet záró költői kérdés nyájából ekként fordítható magyarra: „*Ugyan a csoport ügyvédje krokodilkönnyeket sírt a Rexall megtévesztő tájékoztatásai miatt, emlékeztetve arra, hogy a 12 millió vevő nagy része idős, beteg, kiszolgáltatott fogyasztó. Ennek ellenére az áldozatok egynegyede kapna*

⁸⁵ Az előzetesen jóváhagyott egyezség még 4,5 millió USD ügyvédi díjról szólt azzal, hogy a felperes vállalta, hogy ezt meg nem haladó ügyvédi díjat nem fog kifogásolni („clear-sailing agreement”).

⁸⁶ Emellett ennek terhére számolták el a szakértők, a fénymásolás, Westlaw-kutatás és PACER (Public Access to Court Electronic Records) hozzáférés költségeit.

⁸⁷ Az adminisztrációs költségek ugyan részét képezik az egyezségnek, de nem jutnak el a felperesekhez, így nem vehetők figyelembe az ügyvédi díj tisztességeségének megítélésakor. Az Amerikai Egyesült Államok Fellebbviteli Bírósága Hetedik Közzeti Bíróság 768 F. 3rd 622, 630 (7th Cir. 2014) sz. ítélete: *Scott DH Redman kontra RadioShack Corp.* Ez a hiba egyébként több esetben is megesik (igaz, nem mindig vezet az egyezség megtámadásához és hatályon kívül helyezéséhez). Például a GSK egyik orrspraye kapcsán a generikus gyártó késleltetett piacra lépése miatt született egyezségben a bíró a 35 millió dolláros egyezségi alap teljes összegéhez képest állapította meg, hogy az annak egyharmadát kitevő ügyvédi díj (a 1,8 millió költségeken túl) nem tűnik túlzottnak. Az Amerikai Egyesült Államok Fellebbviteli Bírósága Harmadik Közzeti Bíróságának Nos. 16-1124 & 16-3019 sz. ítélete: *Medical Mutual of Ohio kontra Smithkline Beecham (Flonase Antitrust Litigation)*. Elérhető: <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca3/16-1124/16-1124-2017-12-22.html>. Ez a per egyébiránt a közvetett vevőket tömörítette. A GSK-tól közvetlenül vásárlók egy másik egyezségben összesen 150 millióhoz juthattak.

⁸⁸ Az elsőfokú bíróság azért gondolta tisztességesnek az üzletet, mert a több mint 4 millió vevőre számolt, a költségekkel együtt potenciálisan 20 millió dolláros összegnek az általa jóváhagyott 1,93 millió USD ügyvédi díj kb. a 10 százalékát tette ki.

⁸⁹ Utal arra is, hogy ilyen esetben a bíró megtehetné, hogy külső szakértőt kér fel az ügyvédi munkadíj nagyságának megítélésére (Federal Rules of Evidence, Rule 706 Court-Appointed Expert Witnesses – Szövetési bizonyítási szabályok, 706. szabály, Bíróság által kirendelt szakértő tanúk).

⁹⁰ Ez jelen esetben 436–865 ezer USD lenne, jóval kevesebb a jóváhagyott 1,93 milliónál.

nagyon szerény kompenzációt, s csak rövid időre, kis mértékben, a fogyasztói döntést triálisa nem érintő módon módosulna a cég kommunikációja. S e soványka előny elérése érne közel 2 millió dollár ügyvédi díjat?”⁹¹

Posner bíró különösen etikátlannak tartotta azt az egyezségi kikötést, hogy az ügyvédi díjra szánt többmillióss összeg bíróság által kifogásolt része nem a felperesi kompenzációs alapba, hanem az alperes vállalkozáshoz kerülne vissza („*kicker clause*”). Az ítélet szerint e klauzulák akár semmisnek minősülhetnek. A másodfok azzal sem értett egyet, hogy a kutatóintézet végső soron a ténylegesen károsultak rovására jusson adományhoz. Posner is elismerte a „*cy pres*” intézményének hasznosságát, ez azonban csak arra szolgálhat, hogy az osztozkodás utáni, a károsultak által vissza nem igényelt maradvány jó helyre kerüljön.

6. A csoportos perek magyar szabályozása

6.1. Egy korai kísérlet

Egyéni képviselők indítványa nyomán az Országgyűlés 2010. februárban, a választást megelőző törvényhozási időszak utolsó napján elfogadta a Pp. módosításáról szóló törvényt, amely azonban Sólyom László köztársasági elnök nem írt alá, egyebek között a jogszabály belső ellentmondásaira és alkotmányos aggályokra hivatkozva.⁹² Emellett a törvénnyel szemben a Magyar Ügyvédi Kamara, a Budapesti Ügyvédi Kamara, valamint számos országos gazdasági és kereskedelmi szövetség is kifejezte aggályait. Az elképzelések szerint a csoportos per intézménye alkalmazható lett volna bármilyen jellegű igénynél, de különösen a környezetvédelem, versenyjog, fogyasztóvédelem és hátrányos megkülönböztetések kapcsán.

6.2. A GVH által indítható közérdekű per

A Tptv. 85/A § szerint a GVH közérdekből pert indíthat a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítése iránt, de csak azt követően, ha az adott magatartás miatt a versenyfelügyeleti eljárást már megindította.⁹³ A perben a GVH kérheti, hogy a bíróság ítéletében kötelezze a vállalkozást a követelés teljesítésére, amennyiben a kárigény és a kár összege egyértelműen megállapítható. Ellenkező esetben a magatartás jogellenessége tényének megállapítását kérheti a keresetben meghatározott valamennyi fogyasztóra kiterjedő hatállyal. Ez utóbbi esetben a sérelmet szenvedett fogyasztó az általa a vállalkozás ellen indított perben kizárólag a kárának összegét, valamint a jogellenes magatartás és a kára, illetve egyéb követelése közötti okozati összefüggést köteles bizonyítani. A bíróság az ítéletben feljogosíthatja a Gazdasági Versenyhivatalt, hogy a jogsértő

⁹¹ Pearson/NBTY-ítélet.

⁹² MTI (2010) Az államfő visszaküldte az Országgyűlésnek a csoportos keresetindításról szóló törvényt, *Jogi Fórum*, 2010. március 10., elérhető: <http://www.jogiforum.hu/hirek/22693>.

⁹³ Ha a versenyfelügyeleti eljárás folyamatban van, a Gazdasági Versenyhivatal kérelmére a bíróság a peres eljárást a versenyfelügyeleti eljárás befejezéséig felfüggeszti.

vállalkozás költségére az ítéletet országos napilapban közzétége, illetve egyéb módon nyilvánosságra hozza. Ha a bíróság az ítéletében a magatartás jogellenessége tényének megállapításán túl a vállalkozást meghatározott követelés teljesítésére is kötelezte, a kötelezett vállalkozás köteles az ítéletben meghatározott jogosulti körhöz tartozó fogyasztó igényét az ítéletnek megfelelően kielégíteni. Önkéntes teljesítés hiányában a jogosult fogyasztó kérheti az ítélet bírósági végrehajtását. A fogyasztó jogosultságát a bíróság az ítéletben meghatározott feltételek alapján a végrehajtási lap kiállítására irányuló eljárásában vizsgálja. Ez az a pont tehát, amikor a sérelmet szenvedettnek aktív módon azonosítania kell magát.⁹⁴

Ez a közérdekű per szabályozási megoldás tehát kifejezetten közel áll az amerikai típusú csoportos per logikájához. Nyilvánvaló különbség, hogy nem akárki indíthatja meg ezt a pert, illetve ebben csak a szűkebb értelemben vett fogyasztó érdekei érvényesíthetők. A kartellezés miatt magasabb árat fizető vállalkozók (a kis- és középvállalkozókat is ideértve) nem támaszkodhatnak erre a lehetőségre. A Tptv. 85/A. §-ban szabályozott megoldás fontos pozitívuma, hogy nemcsak a jogsértés megállapításáról, hanem a kártérítési igényről is rendelkezik.

Megjegyzendő, hogy a GVH a Ptk. 6:102. § (1) bekezdése alapján is nyújthat be közérdekű keresetet, amely azonban csak korlátozott körben, az általános szerződési feltétel tisztességtelensége kapcsán lehetséges, és csak a jogsértés megállapítása (illetve annak közzététele) lehet a per tárgya, kártérítésre irányuló igény nem terjeszthető elő.⁹⁵ A jogerős ítélet ez esetben is *erga omnes* hatályú.

A közérdekű perek azonban, bármilyen jól szabályozottak legyenek is, a hatósági érdekeltség hiánya miatt nem képesek helyettesíteni a csoportos pereket. A GVH egy esetben élt – sikerrel – ezzel a lehetőséggel, de az nem antitröszt-, és nem is kártérítési igényt érintett. Az ügy előzménye, hogy a GVH versenyfelügyeleti eljárásában megállapította, hogy az Exch-Immo Kft. és a Club Hotels Europe Kft. üdülési jogok értékesítése során tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot folytattak, megtevesztve ezzel a fogyasztók széles körét. Ezt követően a GVH közérdekű keresetet nyújtott be a bírósághoz, kérve a jogsértés tényének megállapítását valamennyi érintett fogyasztóra kiterjedő hatállyal.⁹⁶

6.3. A társult per szabályai a Pp.-ben

Az amerikai csoportos perhez hasonló funkciójú jogintézmény bevezetése az új Pp. kodifikációja során is megvitatásra került. A kollektív perekre fókuszáló, III. számú Polgári perjogi kodifikációs munkabizottság Harsági Viktória professzorasszony vezetésé-

⁹⁴ Lásd e pertípusról bővebben: Kolongya Dóra (2021) A közérdekű perek a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatában – a „Club Hotels-ügy” ismertetése. *Versenytükör*, 17(2), 45–49.

⁹⁵ A VJ/122/2010. sz. versenyfelügyeleti eljárás nyomán közérdekű per indult: a GVH versenytanácsa korábban megállapította, hogy az ingatlandepo.com, ingatlanbazar.com és ingatlanbazar.net weboldalak üzemeltetője tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot folytatott.

⁹⁶ A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.232/2016/9/II. sz. ítélete és a Fővárosi Törvényszék 27.G.42.362/2019/9. sz. ítélete.

vel dolgozta ki a kollektív igényérvényesítésre vonatkozó részletes javaslatait.⁹⁷ A Szakértői javaslat az *opt-in*- és *opt-out*-modellt kívánta ötvözni, figyelemmel a kártérítési igény összegének mértékére: magas összegnél *opt-in*- (*társult perek*), a kis összegű, racionálisan egyenként nem érvényesíthető követeléseknél az *opt-out*-módszer lett volna alkalmazható (*osztályos perek*).

Az osztályos per lényege, hogy az osztály tagjai az eljárás kezdetén és folyamán nem nevesíthetők. Az ügyben hozott ítélet hatálya az osztály leírásának megfelelő minden fogyasztóra kiterjed, aki nem lépett ki belőle. E perek hatályát a fogyasztói ügyekre javasolták szűkíteni. A Szakértői javaslat nem tartotta célszerűnek az osztálytagok minimális létszámának meghatározását, a képviselt osztály felé fizetendő teljes pénzösszeget viszont meg kellett volna jelölni. További követelmény lett volna, hogy az egyes fogyasztókra eső rész könnyen megállapítható legyen, azaz az elosztás kritériumainak egyértelműnek, világosnak, átláthatónak kell lennie. Ennek hiányában a társult per lett volna a követendő út.⁹⁸

A törvényhozó végül csak részben követte a Szakértői javaslatot, a Pp. 583. § (1) bekezdése a kétfajta csoportos perlési lehetőség közül csak a társult pert engedi meg. Társult perre akkor kerülhet sor, ha legalább tíz felperes egy vagy több olyan jogának érvényesítéséről van szó, amely tartalmában azonos valamennyi felperes vonatkozásában („repräsentatív jog”). Feltétel még, hogy a repräsentatív jogot megalapozó tények érdemben valamennyi felperes vonatkozásában azonosak legyenek („repräsentatív tények”).

A Pp. csak három esetben, lényegében fogyasztóvédelmi, környezetvédelmi és munkajogi tárgykörben engedi meg a társult pereket, amely felsorolás nem tartalmazza a versenyjogot.⁹⁹ Ez azért is fájó és nehezen védhető, mert jellegét tekintve nincs különbség egy fogyasztóvédelmi jogszabályon alapuló tömeges érdeksérelem és egy versenyjogi jogsértés által a fogyasztóknak okozott, jellemzően magasabb árban testet öltő sérelem között. Az 583. § (2) bekezdés a) pontja egész pontosan nem is fogyasztóvédelemről, hanem csak fogyasztói szerződésből eredő követelés érvényesítéséről szól, amelynek pontos hatósugara, különösen a „követelés érvényesítése” kitétel további jogértelmezést igényel. Kérdéses azonban, hogy az ASG2-ítélet nyomán mennyire fenntartható a versenyjog kizárása ezen körből.

A perből távol levő felperesek eljárási jogosítványainak korlátozását egy *sui generis* szerződés, az írásban megkötendő társult perlési szerződés megkötésére kötelezés hi-

⁹⁷ A munka eredménye az igazságügyi miniszter részére 2015. október 30-án előterjesztett szakértői javaslat („Szakértői javaslat”) részét képezte: Varga István, Éless Tamás szerk. (2015) A polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozat által elkészíteni rendelt munkabizottsági szakértői javaslat normaszöveg- és indokolás tervezete. 2015. 10. 30. Lásd Harsági Viktória (2016) A kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásának lehetséges irányai – A szakértői vélemény és az új Polgári perrendtartás összevetése. *Közjegyzők Közlönye*, 2016/6., 5–19.

⁹⁸ Kritikusan jegyezném meg, hogy ez esetben is hasznos lehet az osztályos per, amennyiben az a jogsértés megállapítására, vagy akár a kár bekövetkeztére és az okozati kapcsolatra terjedne ki. Ezt követően a károsultak egyenként érvényesíthetnék kárigényüket, akár a Tptv.-ben kodifikált közérdekű per mintájára.

⁹⁹ A környezetvédelmi terület a parlamenti vita során, az ombudsman közbenjárására került a törvénybe.

vatott ellensúlyozni. Ezt a kötelező ügyvédi képviselet miatt minden bizonnyal eleve ügyvéd fogja ellenjegyezni. A Pp. 586. § alapján a társult perlési szerződés kötelező elemeiként kell rendezni egyebek között a reprezentatív felperes és jogi képviselője megnevezését, a társult per viteléhez szükséges költségek viselésének szabályait, azt, hogy a felperes milyen módon tájékoztatja perviteléről a feleket, valamint pernyertesség vagy egyezségkötés esetére a kártérítés összegének felosztását, vagy éppen az egyezség megkötésének lehetőségét és részletszabályait. Udvardy a költségviselés vonatkozásában megemlíti, hogy ennek kapcsán sor kerülhet érdekelttség szerinti előlegbekérésre, de az egyszemélyes előlegezés is elképzelhető. Álláspontja szerint a távol levő felek tekintetében a pertől való távolmaradás miatt perköltség csak korlátozottan merül fel;¹⁰⁰ ezzel szemben úgy vélem, hogy (akár a kár összegére vonatkozó) szakértői vélemények okán lehetnek olyan jelentős költségelemek, amelyek a nem reprezentatív feleket is terhelik. A költségek kapcsán fontos szabály még, hogy perveszteség esetén a perköltségek csak a reprezentatív felperest terhelik [Pp. 590. § (3)]. Ez nyilván jó a távolmaradók számára (még ha esetleg a költségek előlegezésében részt is vesznek), viszont meglehetősen kockázatos a reprezentatív felperes számára. Ez a szabály észszerű lehetne az *opt-out*-jellegű felperesi csoport esetében, a társult per esetében azonban kifejezetten jelentkezni kell az érintett és érdekelt peres feleknek.

A társult perhez a bíróság engedélye szükséges. Ennek során az eljáró bíró részben objektív (pl. legalább tíz felperes), részben mérlegelésre, értelmezésre szoruló feltételeket vizsgál meg. Lehetősége van például hatékonyság hiányára hivatkozva megtagadni az engedélyt, tekintettel a per idő és költség tényezőire. A per későbbi szakaszában azonban a bírónak nem feladata ellenőrizni, hogy a reprezentatív felperes a társult perlési szerződésnek megfelelően jár-e el a perben (a csoportos perekben az USA-ban a bíró az egyezség jóváhagyásakor ellát ilyen garanciális feladatot).

7. A csoportos perekkel szembeni kifogások – és azok cáfolata

7.1. A csoport és a közérdek védelme a hatóságok feladata

A csoportos igényérvényesítésről valóban elmondható, hogy az az „idegen test” a klasszikus egyéni alanyi jogvédelemre komponált eljárásjogi rendszerben. A magyar polgári jog mintha nem ismerné el az alanyi jogok mellett a csoportos jogok létezését. Ha egy bizonyos jogsérelem többeket, a társadalom egy részét vagy akár egészét érinti, úgy hagyományosan hatóságokra bizzuk a fellépést, legyen az az ügyészség, vagy egy-egy szakterületen jártas versenyhivatal, vagy fogyasztóvédelmi hatóság.

Ha csak az egyénhez kötődő alanyi jog és a közérdekvédelem kettősségében gondolkodunk, akkor is belátható a csoportos igényérvényesítés szükségessége. Hiába bizzuk ugyanis a többeket érintő problémák rendezését jól megszervezett, adott esetben függetlenséget élvező hatóságokra, azok arra hivatottak, hogy feltárják a jogsértést, ren-

¹⁰⁰ Udvardy Sándor: A közérdekű és társult perek a polgári perrendtartásban (Jogtudományi Közlöny, 2018/5., 221-230. o.) 17. pontjának első bekezdése.

delkezzenek annak megszüntetéséről, és szükség esetén szankcionálják a jogsértés elkövető személyt vagy szervezetet. Arra azonban nem alkalmasak a hatóságok, hogy egy közigazgatási eljárás lefolytatását követően megtéríttessék a jogsértéssel másoknak okozott kárt. A pénzügyi szankció ugyan elvonhatja a jogtalan gazdagodást, de nem alkalmas a károsultak bajainak orvoslására.

Úgy tűnik, hogy valamilyen oldalról kompromisszumra, a magán- és közérdekvédelem elkülönült védelme közötti átjárásra van szükség. Az egyik megoldás a hatósági szerveknek olyan „idegenszerű” jogosítványokat adni, amelyekkel a kár megtérítését próbáljuk elérni. Ezekre voltak és vannak is próbálkozások, de nem látni, hogy a valóságban is jól működnének ezek a papíron létező jogintézmények. A GVH elvileg nemcsak jogsértéssel való felhagyást, hanem kártérítést is követelhetne egy versenyfelügyeleti eljárást követően. Erre még egyszer sem került sor. Ez nem a GVH hibája, egyszerűen nem testreszabott a feladat, hiányzik az érdekelttség. A hatóság inkább új versenyproblémákkal szembeni fellépésre fordítja erőforrásait, mintsem egy már lezárt eljárást követően még évekig tartó, másfajta szakértelmet és szemléletmódot követelő polgári pereskedésbe fogjon. Találékony köztes, praktikus, mégha dogmatikailag nem is kellően megalapozott megoldás lehet az is, ha a jogsértést elkövetőt arra biztatja a hatóság, hogy peren kívül kártalanítsa a vevőit. A biztatás abban rejlik, hogy ennek összegével csökkenthető a jogsértés miatt egyébként kiszabni tervezett bírság.¹⁰¹ Erre volt már példa, mégha széles körben nem is terjedt el a gyakorlat.

A másik út, hogy a végső soron egyéni érdekek sokaságán alapuló felperesi csoportok szerveződését támogatjuk újszerű, akár közjogi vonásokkal ugyancsak rendelkező eljárásjogi szabályokkal, ily módon akár a hatóságokat is tehermentesítve. Emellett szólhat az, hogy a versenyhatóság nem biztos, hogy minden csoportos érdeket sértő helyzetet közérdekűnek fog tekinteni, vagy éppen a közérdek fogalmát fogja úgy értelmezni, hogy az adott időszakban prioritást nem élvező problémákra nem fog erőforrásokat fordítani. Ennek a járulékos előnye lehet, hogy egy adott jogterület fejlődése nem kizárólag egy hatóság aktivizmusától fog függeni. A jogértelmezés révén a jogot fejlesztő bíróságokhoz nemcsak közigazgatási ügyekben, hanem polgári peres köntösben is eljuthatnak válaszra váró kérdések. Ez esetben arra célszerű megoldásokat találni, hogyha ugyanazon jogsértés kapcsán indul közérdekű hatósági vizsgálat és egyéni (csoportos) érdekeken alapuló polgári per, akkor mi szolgálja leginkább az egységes jogértelmezést, illetve hatékony erőforrás-gazdálkodást. Erre a Tptv. már most is tartalmaz rendelkezéseket, észszerűen a közérdekű jogérvényestésnek adva elsőbbséget.

Úgy gondolom tehát, hogy mégha az európai modellben a szakértő hatóságok eljárásait helyezzük is középpontba a csoportos érdekeket sértő magatartásokkal szembeni állami fellépés kapcsán, ez nem teszi fölöslegessé a hatékony csoportos jogérvényesítési intézmény bevezetését. Egyrészt lehetnek olyan esetek, amelyekkel a közérdeket védő hatóság nem kíván foglalkozni, másrészt, ha indul is hatósági eljárás, annak nem

¹⁰¹ A Tptv. 78. § (10) bekezdése kimondja, hogy a GVH enyhítő körülményként veheti figyelembe, ha a vállalkozás peren kívüli eljárás keretében a jogsértéssel okozott kárt megtérítette.

lehet, vagy legalábbis de facto nem lesz olyan kimenete, amellyel a károsultak pénzükhöz jutnának.

7.2. Az alkotmányosság és a polgári peres dogmatika védelme

Az *opt-out*-jellegű csoportos perek kérdését az új Pp. előkészítése során a szakértői testület is megvitatta, és észszerű szabályozási javaslatot tett, nyilvánvalóan megfontolva a hagyományos ellenérveket is. Az osztályos perekre (*opt-out*-módozat) vonatkozó javaslat mégsem került a törvénybe. Udvardy szerint emögött alkotmányossági aggályok, továbbá a polgári eljárásjogi tradíciók tiszteltben tartása álltak.¹⁰² Ilyen volt a teljes jogtudósok nyomán a szinguláris perviszony és a peres felek azonosításának követelménye,¹⁰³ vagy akár az ítélet hatálya.

Az Alkotmánybíróság az ügyészi perindítási lehetőség kapcsán valóban kimondta, hogy az olyan törvényi rendelkezés, amely a fél akaratától függetlenül általában teszi lehetővé a bíróság igénybevetését, nem tekinthető az önrendelkezés alkotmányos jogának szükséges, elkerülhetetlen és arányos korlátozásának.¹⁰⁴ A jogvitában érdekelt félnek alkotmányos joga van arra, hogy ügyét bíróság elé vigye. Ez a jog – hasonlóan a többi szabadságjoghoz – magában foglalja annak szabadságát is, hogy e jogával ne éljen. Az indokolás szerint a fél rendelkezési jogának elvonása, illetőleg „helyettesítése” sérti az alkotmány 57. § (1) bekezdését.¹⁰⁵ Az Alkotmánybíróság szerint a polgári per rendelkezési jogra vonatkozó alapelvének sérelme egyben az önrendelkezés alkotmányos jogának sérelmét jelenti.¹⁰⁶

Kérdéses, hogy jelenleg is hasonló eredményre jutna-e a taláros testület az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdését értelmezve. Az 1994-es határozat indokolását nagyban befolyásolták az akkor még közeli „szocialista élmények”: az ügyésznek a szocialista magánjogban megillető széles keresetindítási jogtól való eltávolodása érthető kíváncsalom volt akkoriban. A percsoport szervezésének módja ezen kívül némileg más helyzetet teremt, mint az ügyész komolyabb korlátok nélküli általános perviteli jogosultsága. Egy versenyjogi jogsértés miatti károsultnak az *opt-out*-rendszerben is van lehetősége, hogy jogának nem érvényesítése mellett döntsön – igaz, ez esetben aktivitást várna el tőle a jogszabály, hiszen kifejezetten jeleznie kellene, hogy nem kíván a csoportos perben részt venni.

¹⁰² Ibid, 2. pont.

¹⁰³ Magyary Géza, Nizsalovszky Endre (1939) *Magyar polgári perjog*. Budapest: Franklin Társulat, 162–164.

¹⁰⁴ 1/1994. (I. 7.) AB határozat (alkotmányosértőek a Pp. azon rendelkezései, amelyek az ügyésznek általános perindítási, fellépési, fellebbezési és a jogerős ítélet felülvizsgálatára irányuló általános indítványozási jogot adnak).

¹⁰⁵ Eszerint: „A Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.” [A Magyar Köztársaság Alkotmánya, 57. § (1) bekezdés].

¹⁰⁶ 9/1992. (I. 30.) AB határozat (alkotmányosértő a Munka Törvénykönyve azon rendelkezése, amely szerint a szakszervezet a munkaviszonyt érintő kérdésekben a dolgozó érdekében, nevében és helyette, külön meghatalmazás nélkül is eljárhatott).

Az Alaptörvény fenti rendelkezésére alapozva elzárkózni a csoportos perekből azért is ellentmondásos álláspont, mert ugyanezen – egyébként az EU Alapjogi Charta 49. cikkében is rögzített – jogelven alapul a *hatékony, bíróság előtti jogérvényesítés* elve, amelyből viszont éppen azt lehet levezetni, hogy szükség van a jól működő csoportos perre ahhoz, hogy tömeges, de egyenként kis értékű követelések perbe vihetők legyenek.

Az egyéb dogmákat illetően, az *opt-in*-megközelítésű társult perekben a *személyes részvétel* elvén már lazított a jogalkotó: mégha be is kell jelentkezni az adott perbe, nem minden felperes lesz egyenértékű módon aktív az eljárás során.

Fontos kérdéskör az ítélet személyi hatályának kérdése. Az alaptétel szerint az ítélet csak a *perben álló, azonosított személyeket köti*. A csoportos per modelljében gondolkozva újfajta megközelítés szükséges, itt ugyanis egy ítélet anélkül kötne például egy kartell miatt károsult személyt, hogy az részt vett volna személyesen a perben. Ez egy sajátos *erga omnes* hatály: hasonlóan a jogszabályokhoz, az ítélet a címzettek (azaz a csoportdefiníció alá eső személyi kör) vonatkozásában általában kötelező lesz. Ezt az elvet ugyanakkor a jogalkotó már több esetben áttörte. Ilyen volt elsőként a Tptv. alapján a GVH számára megengedett közérdekű perindítás szabályozása, majd a Ptk. 6:105. § (2) bekezdése, amely a tisztességtelen szerződési feltételek érvénytelensége kapcsán mondja ki, hogy az ítélet hatálya valamennyi szerződő félre ki fog terjedni, akár peren állnak, akár nem. Végül, az új Pp. közérdekű perek jogerejét szabályozó 578. §-a kifejezetten lehetővé teszi a kilépést oly módon, hogy a közérdekű per eredményéről tájékoztatott jogosult 60 napon belül jelezheti, ha jogainak érvényesítésére önálló vagy társult pert kíván indítani. Ez első látásra egészen közel áll az általam szorgalmazott csoportos peres modellhez; fontos eltérés viszont, hogy az anyagi jogerő itt csak akkor fog beállni, ha a vesztes alperes egyedileg, írásban ad tájékoztatást. Azokat a jogosultakat továbbá, akiket az alperes személyesen nem értesített, úgy kell tekinteni, mint aki az egyéni keresetindításhoz való jogát fenntartotta.

Ami az amerikai mintájú csoportos per ellen szóló dogmatikai ellenérveket illeti, úgy gondolom, hogy az eljárási szabályoknak az anyagi jogi jogosultságok érvényesítését kell biztosítani. Ha egy eljárási szabály ez utóbbit megakadályozza, az nem jó szabály, mégha dogmatikus jellegű is. Látni kell, hogy az elmúlt években a jogalkotó már tett lépéseket a jó irányba, mégha óvatosan is. Ilyennek minősül a Tptv. alapján a GVH-t megillető kollektív pervitel, amely sok szempontból azonos jellemvonásokkal bír az *opt-out* csoportos perekkel. Ilyen a Pp-ben kodifikált társult per is, ami viszont *opt-in*-megoldásra épül, s ekként nagy valószínűséggel, nem fogja betölteni szerepét.

7.3. A csoportos perek a visszaélésszerű perek melegágyai

A Bizottság 2013-as Kdokumentuma jól összefoglalja azokat az aggályokat, amelyek az amerikai mintájú csoportos perek kapcsán merültek fel. Az európai jogalkotási fejlemények, pontosabban azok hiánya kapcsán jól látszik, milyen hatásos volt ez az érvelés. A Bizottság kollektív jogérvényesítésről szóló vitaanyaga szerint a következő ösztönzők vezetnek érdemtelen pereskedéshez: a büntető összegű kártérítés, a korlát-

lan perindítási jogosultság, az ügyvédi sikerdíj és a pert megelőző széleskörű bizonyítás okozta teher.¹⁰⁷ Egy tanulmány szerint a háromszoros kártérítés, a jelentős sikerdíj és a „vesztes fizet” perköltségszabály hiánya ellenállhatatlan csábítást jelent sok ügyvédi iroda számára, hogy nem kellően megalapozott pereket kezdeményezzenek.¹⁰⁸ Az amerikai ügyvédi szövetség antitrösztreszlegének EU bizottsági vitaanyagára született válasza is hivatkozik arra, hogy az ügyvédtársadalom sok esetéről tudnának beszámolni, ahol ugyan az alperessel szemben a csoportos perlek keresete nem volt kellően megalapozva, az alperes különböző okokból mégsem volt hajlandó kockáztatni, még akkor sem, ha szinte biztosnak tűnt, hogy nyertesnek került volna ki a pereskedésből.¹⁰⁹

Ami az USA-t illeti, a reformokat hozó CAFA előtti időben a vállalati érdekeket képviselő Chamber of Commerce of the United States is élesen kritizálta a láthatatlan ügyfelek állítólagos tömegei nevében fellépő, igazából saját hasznukat kereső ügyvédek.¹¹⁰ A Federal Trade Commission („FTC”) is aggodalmát fejezte ki a korábbi évek gyakorlata: a felpereseknek kedvezőbb bíróságok előnyben részesítése; a túlzottan tűnő egyezségi kárpótlások, amelyek költségnövekedésként rontják az üzleti lehetőségeket; valamint az alaptalan ügyek képviseletével rengeteget bezsebelő ügyvédi irodák által a fogyasztóknak sok hasznót nem hozó, de az ügyvédeknek és az alperesnek is kedvező egyezségek kötése miatt.¹¹¹

A szövetségi hivatal szempontjából az is érthetően problémás, hogy önérték által vezérelt, magukat magánügyésszé kinevező ügyvédek által generált, tipikusan egyezséggel végződő perek alakítják a versenyjog értelmezését, akár rossz irányban is (ha az alperesek nem kellően bizonyított tényállás, vagy nem meggyőző jogi érvelés mellett is engednek a nyomásnak, azzal rossz üzenetet küldenek az adott jogi norma tartalma kapcsán). Európai szemszögből nézve, ahol elsősorban a versenyhivatali fellépésekhez kapcsolódó, követő perek népszerűsítése a fő cél, különösen alaptalannak tűnik ez az aggodalom. A kongresszusi Antitröszt Modernizációs Bizottság átfogó jelentése is azt közölte, hogy nem jutott tudomására arra vonatkozó bizonyíték, hogy az amerikai rendszer túlzott elrettentéssel járna.¹¹²

Azt gondolom azonban, hogy az, hogy egy jogintézménnyel egy országban, ott is kifejezetten egy bizonyos időszakban, és különösen bizonyos jogterületeken (elsősorban

¹⁰⁷ Lásd a 37. lábjegyzetben hivatkozott ajánlást, 21. pont, 9.o.

¹⁰⁸ Fabio Polverino (2006) A Class Action Model for Antitrust Damages Litigation in the European Union, 34. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=927001.

¹⁰⁹ COMMENTS OF THE ABA SECTIONS OF ANTITRUST LAW AND INTERNATIONAL LAW TO THE EUROPEAN COMMISSION STAFF'S WORKING DOCUMENT: TOWARDS A COHERENT EUROPEAN APPROACH TO COLLECTIVE REDRESS April 30, 2011, 3. o., elérhető: [Digital Asset](#).

¹¹⁰ State Court Class Action Settlements: A Pattern of Abuse and a Proposed Solution (már nem elérhető); a Kereskedelmi Kamara honlapján számos problémás esetet gyűjtöttek össze, amelyek már szintén nem elérhetőek.

¹¹¹ Thomas B. Leary (2003) The FTC and Class Action. Remarks before The Class Action Litigation Summit. *Federal Trade Commission honlapja*, 2003. június 26., elérhető: <https://www.ftc.gov/news-events/news/speeches/ftc-class-actions>.

¹¹² Antitrust Modernization Commission (2007) Report and Recommendations. 2007. április. Elérhető: https://govinfo.library.unt.edu/amc/report_recommendation/amc_final_report.pdf; 247.

fogyasztóvédelem), részben határozott hatósági fellépések hiányában, részben sajátos perjogi szabályok összességének eredőjeként sor kerülhetett nyilvánvalóan alaptalan perekre, pontosabban peren kívüli egyezségekre, nem lehet komolyan vehető érv manapság. A ma létező, sok korrekción átesett amerikai rendszerre azonban kevésbé igazak a korábbi évek súlyos kritikái. A kritikusok egyetértettek abban, hogy a problémás esetek alapvetően az alperes multicégekkel szemben olykor elfogult tagállami bíróságokhoz voltak köthetők, a szövetségi bírók jóval körültekintőbben jártak el az ügyvédi munkadíjak vagy a kuponos kompenzációk kontrollja kapcsán. Igaz, hogy a sajátos érdekkonfliktus miatt mindig lehetnek olyan esetek, ahol az alperes és a felperes ügyvéde je jobban jár, mint a károsultak tömegei, de önmagában a visszaélés lehetősége nem jó érv egy egyébként logikus, hatékony perjogi intézmény mellőzésére.¹¹³ A negatív példák tanulságait természetesen figyelembe kell venni a részletszabályok kidolgozása során, de nem szabad a fürdővízzel együtt a gyereket is kiönteni.

Magyar kontextusban minden bizonnyal kisebb lenne a nyomás egyezségek elfogadására (perköltség viselésének szabályai, nincs olykor könnyen manipulálható, nagyvállalat-ellenes esküdtszéki döntés, nincs háromszoros büntető kártérítés), így a csoportot képviselők eltérő motivációjából fakadó visszaélésekre is kevesebb esély adódik.

8. Összegzés és szabályozási javaslatok

A külföldi tapasztalatok és tudományos munkák alapján az elsődleges teendő megteremteni az *opt-out* módon szerveződő csoportos (osztályos) perek lehetőségét. Az *opt-in*-jellegű csoportok egyrészt nem működnek a gyakorlatban, másrészt ezek, ahogy Waller is megjegyzi, nem is igazán csoportos pereket, hanem egyfajta sajátos pertársaságot testesítenek meg.¹¹⁴ A külföldi mintáknál az USA mellett érdemes lehet másokra is kitékinteni, pl. Brazíliára,¹¹⁵ vagy éppen Kanadára – ez utóbbinál eleve „európaias” a perjog, amennyiben nincs például háromszoros kártérítés, és a vesztes fél fizeti a perköltséget elve is érvényesül, mégis működőképes az *opt-out* csoportos per intézménye. A munkát sem kell előlről kezdeni, hiszen a Pp. előkészítése kapcsán született Szakértői javaslat már tartalmazott egy olyan javaslatot, amelyet alapul lehet venni. Az amerikai csoportos perek több évtizedes szabályozási tapasztalatai alapján kiemelkedően fontos a csoport *opt-out*-elven való szerveződése és a felperes ügyvédje anyagi érdekeltségének megteremtése. Ezek egyikének hiánya is oda fog vezetni, hogy csak papíron fog létezni a csoportos per intézménye.

¹¹³ Gidi is kiemeli, hogy a kritikusoknak fel kellene ismerniük, hogy mi következik a sajátos amerikai perjogi szabályokból általában, és mi konkrétan a csoportos perek szabályaiból. Gidi 2003, 315.

¹¹⁴ Waller, Popal 2015, 28. A szerzők szóhasználatában az *opt-in*-perek a kiskereskedelem szintjét képviselik, amíg az *opt-out* csoportos perek a nagykereskedelmet.

¹¹⁵ A braziloknál a bizonyítás sikertelensége miatt a keresetet elutasító bírói döntés nem teremt ítélt dolgot, különösen, ha a felperesek nem rendelkeznek az amerikai *discovery procedure*-rel egyenértékű bizonyítási lehetőségekkel. Másként fogalmazva a csoport aktív tagjainak sikertelenségéből a távollevőket nem érheti hátrány. E megoldás ellen az szólhat, hogy az alperes a megnyert csoportos per után nem lehet biztos abban, hogy nem indulnak újabb és újabb perek vele szemben.

Az amerikai tapasztalatok alapján nagy szerepet kell adni a bírónak a csoport megalkulása és az esetleges egyezség tartalmának jóváhagyása tekintetében. A mostani társult pernél szereplő tízfős minimumnál jobb megoldás lenne a bíróra bízni annak eldöntését, hogy ez a perlési formáció hatékonyabb-e, mint az egyes párhuzamos perek. A szabályozásnál ügyelni kell arra, hogy ne legyen akadálya annak, hogy az ezekkel járó finanszírozást a perben képviselő ügyvédi iroda külső források felhasználásával, vagy sikerdíjas megbízási konstrukcióval tudja biztosítani.

Mivel egyrészt az átlagos polgári peres bíróknál nem gyakori a versenyjogi szaktudás, másrészt a párhuzamos perek elkerülése miatt is hasznos lenne, ha egy budapesti bíróság kizárólagos illetékességet kapna a versenyjogi csoportos kártérítési perek elbírálására.¹¹⁶ Ezt indokolhatja az *opt-out* csoportos perben hozott ítélet, vagy az egyezség-jóváhagyó végzés szokatlanul erős *res iudicata* hatása.

Zárásként leszögezhetjük, hogy az elmúlt évek tapasztalatai alapján nincs arról vita, hogy szükség van-e olyan kollektív perlési formára, amely lehetővé teszi, hogy nagyszámú, egyenként kis összegű, racionálisan nem érvényesíthető követelések ne vesszenek el, másfelől a kártérítés elmaradása révén a jogsértő vállalkozás ne gazdagodhasson. Az is látható, hogy sem a közérdekű perek, sem az *opt-in*-módon szerveződő perek nem alkalmasak e cél elérésére. A hatóságok által indítható közérdekű perek általában azért buknak el, mert meg sem indulnak. Miért kezdenek el a köztisztviselők egy fáradságos, időt és munkaerőt lekötő, akár évekig elhúzódó pert, ami hatósági jogérvényesítéshez szokott tisztviselőként „testidegen” számukra? Anyagi hasznot nem húznak a perből, az ezzel járó esetleges pozitív médiamegítélést pedig vélhetően könnyebben be tudják söpörni egy büntetésre kifutó hatósági eljárással. A pereskedők érdekeltté tétele tehát legalább annyira kulcsfontosságú, mint a csoport *opt-out*-elven való szervezése. A Pp.-ben kodifikált társult perekből legfeljebb az várható, hogy több, egyenként is jelentős kárt elszenvedő, könnyen azonosítható károsult vállalkozó álljon össze egy csoportba (minőségileg nem nagyon különbözve az egyébként is létező pertársaságtól). Az EU Bírósága által egy nemrég hozott ítéletben képviselt jogértelmezés alapján a hatékony jogérvényesítés elvének védelme érdekében a társult perek körét ki kell terjesztenie a versenyjogi sérelmekre is.

¹¹⁶ Hasonló logikával felvethető a hagyományos egyéni kártérítési, vagy akár más jellegű, de versenyjogi szabályok értelmezésén múlt pereket is koncentrálni, amennyiben ez nem jelentene túlzott leterheltséget.

II. Egyes kérdések

Gál Gábor¹, Köhalmi Attila²

A versenyjogi jogsértések semmisségi szankciója a magánjogi jogérvényesítésben

Bevezetés

Mint ahogyan az a korábbiakban bemutatásra került, a versenyjogi jogérvényesítés történhet köz- vagy magánjogi úton³, és az utóbbi körében is több jogalap áll rendelkezésre. Ezek egyike a szerződés létrejöttében manifesztálódott kartell/fúziós megállapodás (elsősorban⁴) valamely szerződő fele által érvényesíthető polgárjogi semmisség,⁵ amelynek a közelmúltban talán kevesebb figyelem jutott, mint a versenytársak, fogyasztók által érvényesíthető kártérítési iránti igénynek,⁶ azonban az európai bírósági joggyakorlatban számos olyan kérdés merült fel az Európai Unió működéséről szóló szerződés („EUMSZ”) 101.

¹ Versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal.

² Versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal.

³ A két jogérvényesítés közötti viszony kapcsán részletesebben lásd dr. Kopácsi István (2017) A magánjogi és a közjogi jogérvényesítés viszonya. *Versenytükör* 13(2), Elérhető: https://www.gvh.hu/data/cms1037491/Versenytukor_201702.pdf, 40.

⁴ A későbbiekben ismertetésre kerül az Európai Unió Bírósága („EUB”) Manfredi-ügyben [a Bíróság C-295/04–C-298/04. (ECLI:EU:C:2006:461, EBHT 2006, I-06619) sz. ítélete: *Vincenzo Manfredi és mások kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA és mások egyesített ügyek* („Manfredi-ítélet”)] hozott ítélete, amelynek alapján és a Ptk. 6:88. § (3) bekezdése alapján sem kizárt más jogi érdekelt perindítása a semmisség iránt, azonban gyakorlati példát a magánjogi jogérvényesítési irányelv hatálya lépése óta nem találunk erre, hiszen ezen, a szerződő feleken kívüli jogi érdekeltnek elsősorban a kártérítési igényük érvényesítésében érdekeltek.

⁵ 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilmáról („Tptv.”) 11. § (3) és 29/A. § (4) bekezdései.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról.

cikkének (2) bekezdése alkalmazását illetően, amelyek a magyar magánjogi jogérvényesítés szempontjából is érdekesek és gyakorlati jelentőséggel bírnak.

Ebben a körben a kiindulópontunk az Európai Unió („EU”) versenyjogi szabályozása kell legyen, hiszen ez a megoldás – az azzal ellentétes korábbi magyar felsőbbírásági gyakorlattal szemben – az EGK-Szerződés által inspiráltan került átvételre az 1997. január 1-től hatályba lépő a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényben („Tptv.”) is.⁷

Az EUMSZ 101. cikkének (2) bekezdése értelmében minden, az ezen cikk értelmében tiltott megállapodás vagy döntés automatikusan semmis.

Érdemes már itt rámutatni, hogy az EUMSZ 101 cikkének (2) bekezdése csak a versenykorlátozó megállapodásokra és a vállalkozások társulása által hozott ilyen döntésekre vonatkozik, az összehangolt magatartás nem szerepel benne, illetve az erőfölénnyel való visszaélésről szóló 102. cikk hasonló szabályt nem tartalmaz.

I. Az EU versenyjog semmisségi jogalapja és esetjoga

1. Az EU kartelljogi semmisségének jogi természete: sui generis, önálló közösségi jogi jogalap, közvetlen hatály, a kartelltilalom magánjogi jogkövetkezménye

Az elemzés kiindulópontja értelemszerűen az a kérdés kell legyen, hogy az EUMSZ 101 cikkének (2) bekezdése értelmében vett semmisség voltaképpen mit jelent, mi annak konkrét tartalma.

Ezt az EUMSZ szövegében nem találjuk meg, a cikket – mint az uniós normák esetében sok más esetben is – az EUB értelmezése töltötte meg konkrét tartalommal.

Az EUB már a *LTM/MBU-ügyben*⁸ rámutatott, hogy a 101. cikk (2) [az akkori EK-Szerződés 85. cikke (2)] bekezdésének önálló közösségi jogi jellege van, az EGK-Szerződésnek való megfelelést hivatott biztosítani, csak a közösségi jogban foglalt céljára hivatkozva értelmezhető, és erre az összefüggésre kell korlátozódnia. Az Európai Bizottságnak („Bizottság”) az ebben az ügyben kifejtett jogértelmezése szerint az EK-Szerző-

⁷ A törvény indoklása szerint „Fontos dogmatikai és gyakorlati probléma a kartelltilalomba ütköző szerződések semmisségének kérdése. Mint ismeretes, a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) 200. §-ának (2) bekezdése értelmében akkor semmis a jogszabályba ütköző szerződés, ha ahhoz a jogszabály más jogkövetkezményt nem fűz. A Legfelsőbb Bíróság a versenytárgyaláson elkövetett szabálytalanságok ügyében e szabályból kiindulva kimondta: a versenytárgyalási szabályok megsértésével kötött szerződés nem semmis, mivel a jogszabály e szabálytalanságokhoz más jogkövetkezményt fűz (bizonyos kedvezmények elvesztésének jogkövetkezményét). A hatályos szabályok alapján a joggyakorlat minden bizonnyal ezt az értelmezést tenné magáévá a Tpt. tekintetében is: a versenyjogi jogsértést megvalósító szerződésekhez nem társítaná a semmisség jogkövetkezményét, hanem a Tpt.-ben előírt szankciókat alkalmazná. Ugyanakkor az EGK Szerződés 85. cikkének (2) bekezdése semmisnek minősíti a kartelltilalomba ütköző megállapodásokat és döntéseket. Ezenkívül elvi és gyakorlati szempontok egyaránt amellett szólnak, hogy az állam ne ismerje el érvényesnek a kartelltilalom megszegésével kötött megállapodásokat, ne nyújtson segédkezet az ilyen megállapodásokkal elérni kívánt joghatások bekövetkezéséhez.”

⁸ A Bíróság C-56/65 (ECLI:EU:C:1966:38, ECR 1966) sz. ítélete: *Société Technique Minière (LTM) kontra Maschinenbau Ulm GmbH (MBU)* („LTM/MBU-ítélet”), 235.

dés 85 cikkének (2) bekezdése olyan magánjogi jogkövetkezmény, olyan önálló közösségi jellege van, amely felülírja a különböző tagállami jogokban foglalt eltérő semmisségi normákat, pont a sokféleség kiküszöbölése érdekében.⁹

Az *Automec*-ügyben az EUB a 101. cikk (2) bekezdése szerinti érvénytelenséget szintén a 101. cikk (1) bekezdésének megsértésének egyik olyan polgári jogi következményeként írta le, amelyet a közösségi jog kifejezetten előír.¹⁰

Vagyis, a 101. cikk (2) bekezdésének semmissége határozza meg az EU joghatálya alá tartozó versenyellenes megállapodások vagy határozatok magánjogi következményeit, ezen következményeket közvetlen az EU jog (és nem a nemzeti jog) alapján kell meghatározni, értelmezni és alkalmazni.

Az EUMSZ 101. cikke (2) bekezdésének közvetlen hatálya azt jelenti, hogy azt nem kell és nem lehet a tagállami jogba beépíteni. A közvetlenül hatályosuló normák jogokat és kötelezettségeket keletkeztetnek a tagállamok bíróságai, hatóságai, valamint jogi és természetes személyek vonatkozásában hivatkozható és alkalmazható önálló közösségi igényalapként. Annak értelmezésére az EU jog, az EUB döntései irányadók, és az elsőbbséget élvez az esetleg ezzel ellentétes nemzeti joggal szemben, amelyet ilyen esetben a nemzeti hatóságok és bíróságok úgy kötelesek értelmezni, hogy megfeleljen az EU jognak, vagy pedig a nemzeti jogot összeütközés esetében félre kell tenni, az EU jog elsőbbségére tekintettel.¹¹

A *Van Schijndel*-ügyben az EUB megerősítette, hogy az EUMSZ 101. cikke (2) bekezdése (az akkori EK-Szerződés 85. cikke) közvetlen hatállyal bír, és azt a nemzeti bíróságok kötelesek hivatalból alkalmazni nemzeti eljárásjoguknak megfelelően.¹²

2. A 101. cikk (2) bekezdése szerinti semmisség hatóköre

Az EUMSZ 101. cikkének (2) bekezdése csak a versenyellenes megállapodások és határozatok szankciójaként említi a semmisséget, pedig az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdése kifejezetten a tilalom körébe vonja az összehangolt magatartásokat is.

⁹ „In setting out the consequences which follow in civil law when an agreement is prohibited, Article 85 (2) guards against a diversity of solutions resulting from the various, more or less absolute concepts of nullity in national law. The nullity imposed by Article 85 (2) constitutes a Community concept.” [LTM/MBU-ítélet, Issues of fact and of law; C — The second question: Interpretation of Article 85 (2)]

¹⁰ Lásd a Törvényszék T-24/90 (ECLI:EU:T:1992:97, EBHT 1992, II-02223) sz. ítéletét: *Automec Srl* kontra Bizottság, 50. pont: „A 85. cikk (1) bekezdése tilt bizonyos versenyellenes megállapodásokat vagy gyakorlatokat. Az e tilalom megsértésének polgári jogi következményei közül a 85. cikk (2) bekezdése kifejezetten csak egyet ír elő, nevezetesen a megállapodás semmisségét. A Szerződés 85. cikkének megsértéséhez kapcsolódó egyéb következményeket, mint például a harmadik félnek okozott kár megtérítésének kötelezettségét vagy a szerződéskötés esetleges kötelezettségét.”

¹¹ Lásd például ebben a tekintetben: M. Elvira Mendez-Pinedo (2021) *The principle of effectiveness of EU law: A difficult concept in legal scholarship*. *Juridical Tribune (Tribuna Juridica)* – Review of Comparative and International Law, 11(1), 5–29. Elérhető: <https://ideas.repec.org/a/asr/journal/v11y2021i1p5-29.html>.

¹² Lásd az Európai Bíróság C-430/93 és C-431/93 (ECLI:EU:C:1995:441, EBHT 1995, I-04705) sz. ítéletét: *Jeroen van Schijndel és Johannes Nicolaas Cornelis van Veen* kontra *Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten* („*Van Schijndel-ítélet*”).

2.1. Összehangolt magatartás

Az EUMSZ 101. cikkének (2) bekezdése csak a versenyellenes megállapodások és döntések szankciójaként említi a semmisséget, pedig az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdése kifejezetten a tilalom körébe vonja az összehangolt magatartásokat is.

Mivel az összehangolt magatartás nem éri el a versenyjogi értelemben vett megállapodás szintjét sem, polgári jogi értelemben vett megállapodás, kötelelem sem jön létre, feltételezhetően ezért nem írta elő az EUMSZ 101. cikkének (2) bekezdése a semmisségi jogkövetkezményt erre az esetre. A szakirodalom egybehangzónak tűnik abban a tekintetben, hogy az összehangolt magatartás magánjogi szempontból értelmezhetetlen (nincs szerződéses közös akarat, az összehangolt magatartásban részes felek csak egymás magatartására figyelemmel alakítják, önkéntesen magatartásukat), és ezért annak semmissége sem állapítható meg.¹³

Mindazonáltal említésre érdemes, hogy 2006-ban az EUB a Manfredi-ítéletben egy versenyjogsértő összehangolt magatartás (biztosítótársaságok közötti információcsere) miatt indított kártérítési keresetek vonatkozásában megállapította, hogy „*az EK 81. cikket úgy kell értelmezni, hogy bármely személynek joga van hivatkozni az e cikkel tiltott megállapodás vagy összehangolt magatartás semmisségére, és joga van kártérítést követelni az elszenvedett károkért*”.¹⁴ Ugyanakkor, mivel a kérdés, amelyre az EUB választ adott, arra vonatkozott, hogy harmadik személyek hivatkozhatnak-e az EK 81. cikke által tiltott magatartások semmisségére, és élhetnek-e kártérítési igénnyel (és nem kifejezetten az összehangolt magatartás semmisségének megállapíthatóságára), és ebben a tekintetben az ítélet nem tartalmaz részletes indoklást, ezért nem valószínű, hogy az ítélet jogfejlesztő éllel tette volna ezt a megállapítást (és az sem világos, hogy a semmisség összehangolt magatartás esetében mit jelenthetne).

Ezt látszik alátámasztani az is, hogy az EUB elnöke, a két évvel későbbi, magyar vonatkozású *Artisjus*-ügyben az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet elbíráló végzésében *obiter dictum* megjegyezte, hogy az EUMSZ 101. cikkének (2) bekezdése nem vonatkozik a tiltott összehangolt magatartásokra (ugyanakkor ebben az ügyben ennek a kérdésnek az eldöntése nem volt szükséges).¹⁵

2.2. A 102. cikk szerinti erőfölénnyel visszaélés

Mint már fentebb említésre került, az EUMSZ nem tartalmaz kifejezetten a 102. cikk semmisségére vonatkozó előírást, és illet az európai bíróságok sem állapítottak meg.

Az összehangolt magatartással szemben azonban az erőfölénnyel visszaélés megvalósulhat szerződéses kikötések révén, például kizárólagossági kikötésekkel, vagy túl-

¹³ Lásd például ebben a tekintetben: Darázs Lénárd (2012) A semmisség mint a versenyjogi jogsértések (kارتellek és erőfölénnyel visszaélés) esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmény. In: Kisfaludi András (szerk.) *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

¹⁴ Lásd a Manfredi-ítélet 63. pontját.

¹⁵ Lásd a Törvényszék T-411/08 R (ECLI:EU:T:2008:503, EBHT 2008, II-00270.) sz. ítéletét: *Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület kontra Európai Bizottság*, 45–49.

zó árazás megvalósításával. Ilyen esetekben tehát nem értelmezhetetlen a semmisségi jogkövetkezmény.

Ennek megfelelően az EUB is rögzítette, hogy az EUMSZ 102. cikke szerinti erőfölénnyel való visszaéléssel kapcsolatban az EU jog közvetlen hatályából következően a nemzeti jog alapján semmisségi jogkövetkezménynek lehet helye. Ezt a nemzeti bíróságok esetjoga is elismeri és alkalmazza,¹⁶ és a vonatkozó versenyjogi szakirodalom álláspontja szintén egységes ebben a tekintetben.¹⁷

3. A 101. cikk (2) bekezdése szerinti semmisség jellemzői

Az EUB a Courage-ítéletben a következők szerint foglalta össze a 101. cikk (2) bekezdése szerinti semmisség legfontosabb jellemzőit: „*Ez a semmisség, amelyre bárki hivatkozhat, kötelező a bíróságra nézve, amennyiben a 85. cikk (1) bekezdésének alkalmazási feltételei fennállnak, [...] a 85. cikk (2) bekezdésében foglalt semmisség abszolút jellegű, az e rendelkezés alapján semmis megállapodás nem hat ki a szerződő felek jogviszonyaira, és nem érvényesíthető harmadik személyekkel szemben [...]. Azonkívül ez a semmisség olyan, amely az érintett megállapodás, illetve döntés minden – múltbeli és jövőbeni – joghatását érintheti.*”¹⁸

Ezeket az alábbiakban külön-külön is megvizsgáljuk.

3.1. Automatikus semmisség

Az EUMSZ 101 cikkének (2) bekezdése értelmében minden, az ezen cikk értelmében tiltott megállapodás vagy döntés automatikusan semmis.

A Bíróság *Haecht II.*-ügyben hozott határozatából következik, hogy az érvénytelenség magából az EK Szerződés 85 cikkének (2) bekezdéséből fakad, e tekintetben nincs szükség a Bizottság, a tagállami versenyhatóság vagy a bíróság előzetes döntésére.¹⁹

¹⁶ Lásd például a Bíróság C-127/73 (ECR 51, EU:C:1974:6) sz. ítéletét: *Belgische Radio en Televisie és société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs kontra SV SABAM és NV Fonior*, 16. pont; a Bíróság C-66/86 (ECR 803, EU:C:1989:140) sz. ítéletét: *Ahmed Saeed Flugreisen és Silver Line Reisebüro GmbH kontra Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*, 45. pont; valamint Svédországban a T 33-00 sz. ítéletet: *Luftfartsverket kontra Scandinavian Airlines System*, para 16.148; illetve Angliában és Wales-ben: *English Welsh & Scottish Railway Ltd. kontra E.ON UK Plc* [2007] EWHC 599 (Comm).

¹⁷ Lásd például Jon Turner, Anneli Howard, Michael Armitage (2018) *Litigating Infringements in the National Courts*. In: David Bailey, Laura Elizabeth John (szerk.), *Bellamy & Child – European Union Law of Competition* (8th ed.), Oxford University Press, 1359–1438; illetve Veljko Milutinovic (2010) *The ‘Right to Damages’ under EU Competition Law: from Courage v. Crehan to the White Paper and Beyond*. Kluwer Law International.

¹⁸ Lásd a Bíróság C-453/99. (ECLI:EU:C:2001:465, EBHT 2001, I-6297) sz. ítéletét: *Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és mások („Courage-ítélet”)*, 22. Az ezt követő ítéletek ugyanezt a megfogalmazást követik, lásd például a *Manfredi-ítélet* 57. pontját. Lásd még a Bíróság C-279/06 (ECLI:EU:C:2008:485, EBHT 2008, I-06681) sz. ítéletét: *CEPSA Estaciones de Servicio SA kontra LV Tobar e Hijos SL („CEPSA-ítélet”)*, 74.

¹⁹ Lásd a Bíróság 48-72 (ECLI:EU:C:1973:11, ECR 1973) sz. ítéletét: *SA Brasserie de Haecht kontra Wilkin-Janssen („Haecht II.-ítélet”)*, 24–25.; lásd még Assimakis P. Komninos (2008) *EC private antitrust enforcement: Decentralised Application of EC Competition Law by National Courts*. Oregon: Hart Publishing, 151–152; Franz Jürgen Säcker et al. (2007) *Münchener Kommentar zum Europäischen und Deutschen Wett-*

Ilyen értelemben tehát a nemzeti bíróság döntése csak deklaratív és nem konstitutív jellegű, amennyiben az alkalmazás feltételei teljesülnek, a bíróság köteles azt hivatalból kimondani és figyelembe venni.²⁰

A Van Schijndel-ügyben az a kérdés merült fel, hogy a bíróságoknak mennyire kell aktív szerepet vállalniuk a semmisség észlelésében és kimondásában, ha a peres felek nem is hivatkoztak arra. Az EUB válasza az volt, hogy ugyan a semmisséget a tagállami bíróságnak hivatalból észlelnie kell és ki kell mondania, amennyiben a nemzeti jog alapján ez lehetséges, ugyanakkor azonban amennyiben ez túlmutatna a nemzeti jog alapján a jogvitában betöltött szerepükön, úgy nem kötelesek önállóan felvetni a közösségi jog rendelkezéseinek sérelmét, és olyan tényeket és körülményeket felkutatni, amelyekre a peres felek nem hivatkoztak.²¹ A tagállami bíróságok közül ennek alkalmazását illusztrálja például az osztrák legfelsőbb bíróság ítélete, amelyben azt állapította meg, hogy az EUMSZ 101 cikke (2) bekezdésének abszolút semmissége nem jelenti azt, hogy az EUMSZ 101 cikk (1) bekezdésében foglalt ténybeli körülményeket hivatalból kell vizsgálnia a bíróságnak, azoknak az ügy irataiból egyértelműen ki kell tűnnie.²²

Ebben a kérdéskörben az EUB a közelmúltban további útmutatást adott a Repsol-ügyben benyújtott előzetes döntéshozatali kérelemmel kapcsolatban, rögzítve, hogy a nemzeti versenyhatóságok végleges döntései *prima facie* bizonyítéknak tekintendők a versenyjogi jogsértést illetően.²³

A semmisség automatikus kérdésével a szakirodalomban felmerült még az a kérdés is, hogy elévülhet-e az EUMSZ 101 cikkének (2) bekezdése szerinti semmisség. Amíg egyes szerzők szerint a semmisség, természetéből adódóan nem évülhet el, mivel lényege szerint nem keletkezik joghatás,²⁴ ezért nincs mi elévüljön, mások azzal érvelnek, hogy ez jogbizonytalansághoz vezetne, ezért az elévülésre vonatkozó nemzeti jogszabályokat kell figyelembe venni a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elveire tekintettel.²⁵

.....
bewerbsrecht. Kartellrecht, Missbrauchs- und Fusionskontrolle (Bd. 1: Europäisches Wettbewerbsrecht; Art. 81 EG). München: C.H. Beck, 715.

²⁰ Manfredi-ítélet.

²¹ Van Schijndel-ítélet, 13–15 és 22.

²² Osztrák Legfelsőbb Bíróság (Oberste Gerichtshof), 2013. december 11., 70b210/13b, RdW 2014/370 S 336 – RdW 2014, 336.

²³ A Bíróság C-25/21 (ECLI:EU:C:2023:298) ítéletét: ZA, AZ, BX, CV, DU, ET kontra Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA („Repsol-ítélet”).

²⁴ Lásd például Milutinovic 2010.

²⁵ Assimakis P. Komninos (2007), “Transient” and “Transitional” Voidness of Anti-competitive Agreements: A Non-Issue and an Issue. *European Competition Law Review*, 445.

3.2. A semmisség abszolút jellege

A semmisség abszolút jellegéből az következik, hogy a semmis megállapodásnak nincs joghatása, a megállapodásban részes felek között nem kikényszeríthető, és arra harmadik személyekkel szemben sem lehet hivatkozni.²⁶

Ebből következően tehát a semmisségre bármelyik fél hivatkozhat, nincs akadálya annak sem, hogy arra az a megállapodásban részes fél támaszkodjon, aki esetlegesen az adott kikötés versenykorlátozó jellegéről tudott, és ennek ellenére a megállapodást megkötötte, azaz az érvénytelenséget ebben az értelemben okozta.

Ezek alapján azonban felmerül a kérdés, hogyan érinti ez a szerződéses felek egymással szembeni igényeit, hiszen szerződésszerű teljesítés követelésére a semmisség miatt természetesen nem kerülhet sor. Pont ez volt a híres Courage-ügy alapkérdése, amelyre az EUB a Római Szerződés közvetlen hatályából levezette, hogy annak megsértésére alapozva a sérelmet szenvedett fél jogosult kártérítés követelésére, feltéve, hogy a jogsértő megállapodás, gyakorlat kialakításában nem töltött be meghatározó szerepet, és a szerződéses erőviszonyt tekintve gyengébb pozícióban volt.²⁷

Az EUB Manfredi-ügyben hozott ítélete²⁸ egy magánszemélyek részéről, az olasz versenyhatóság által kötelező biztosítások díjaira vonatkozóan szankcionált kartell alapján megkötött szerződésekkel kapcsolatban indított kártérítési perekkel volt kapcsolatos. Az EUB ítéletében megerősítette (hivatkozva a Béguelin- és a Courage-ítéletre) a semmisség abszolút jellegét,²⁹ és azt, hogy ebből következően bármely személynek joga van a nemzeti bíróság előtt az EK 81. cikk megsértésére, és így az e cikkel tiltott megállapodás vagy magatartás semmisségére hivatkozni.

3.3. A semmisség időbeli beállta

Az EUB következetes esetjoga értelmében a semmisség retroaktív, *ex tunc* hatályú.³⁰

A semmisség időbeni dimenziója kapcsán merült fel az a problematika, hogyan kezelendő az az eset, amely a szerződés megkötésének időpontjában még nem tekinthető jogsértőnek. Ilyen lehet például az olyan vertikális megállapodások esete, amelyek nem tartalmaznak nagyon súlyos (hardcore) versenykorlátozó kikötést, de hatásuk alapján esetlegesen versenykorlátozónak tekinthetők, és a piaci körülmények (pl. piaci ré-

²⁶ Lásd a Bíróság 22/71 (ECR 949) sz. ítéletét: *Béguelin Import Co. kontra SAGL Import Export* („Béguelin-ítélet”), 29. bekezdését.

²⁷ Lásd a *Courage-ítélet* 22. pontját.

²⁸ Manfredi-ítélet, 56–59. bekezdések.

²⁹ „Mivel az EK 81. cikk (2) bekezdésében foglalt semmisség abszolút jellegű, az e rendelkezés alapján semmis megállapodás nem hat ki a szerződő felek jogviszonyaira, és nem érvényesíthető harmadik személyekkel szemben” (Manfredi-ítélet, 57. bekezdés).

³⁰ Haecht II.-ítélet 26–27. bekezdések. Lásd még a Bíróság C-319/93, C-40/94 és C-224/94. (EC-LI:EU:C:1995:433, ECR 1995, I-04471) sz. egyesített ítéletét: *Hendrik Evert Dijkstra tegen Friesland (Frico Domo) Coöperatie BA and Cornelis van Roessel és mások kontra De coöperatieve vereniging Zuivelcoöperatie Campina Melkunie VA and Willem de Bie és mások kontra De Coöperatieve Zuivelcoöperatie Campina Melkunie BA*, 22. bekezdés. A Manfredi-, a Courage- és a CEPSA-ítéletek szintén azt a fordulatot használják, miszerint a semmisség olyan, amely az érintett megállapodás, illetve döntés minden – múltbeli és jövőbeni – joghatását érintheti.

szesedések vagy kumulatív hatások) változása miatt idővel versenykorlátozóvá válnak. Az angol bíróságok erre a szituációra munkálták ki az átmeneti semmisség („*transient voidness*”) fogalmát, amely szerint a semmisség időben változhat, ha versenykorlátozóvá válik, kikényszeríthetetlen, majd akár kikényszeríthetővé is válhat, ha ez a körülmény megszűnik.³¹ A szakirodalom arra hívja fel a figyelmet, hogy a magyar polgári jogban ez a megoldás nem járható út, hiszen a szerződés érvénytelenségét a megkötésekor hatályos jogszabályok alapján kell megítélni, így ezt a helyzetet a jogi lehetetlenülés jogintézménye tudja legadekvátábban kezelni.³²

3.4. A semmisség hatóköre, részleges érvénytelenség, követő szerződések

Az EUB-gyakorlat alapján egyértelmű, hogy a 101. cikk (2) bekezdése elvben csak a megállapodás azon konkrét rendelkezéseit semmisíti meg, amelyek a 101. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartoznak, a megállapodás egésze csak akkor válik érvénytelené, ha a versenytilalom alá eső kikötések nem különíthetők el attól.³³

A versenykorlátozó kikötés semmisségének a megállapodás egyéb részére vonatkozó kihatására, illetve a megállapodás alapján történt teljesítésre és pénzügyi kötelezettségekre nem az uniós jog irányadó, hanem azt a nemzeti bíróságok határozzák meg a saját nemzeti jogukat alkalmazva. Így a megállapodás fennmaradó rendelkezései a nemzeti jog elválaszthatóságának elvei alapján ítélandók meg.³⁴

Tehát, mint ahogyan azt az EUB a közelmúltban ismételten megerősítette, a nemzeti bíróság feladata, hogy az alkalmazandó nemzeti jog alapján értékelje, hogy bizonyos szerződési feltételeknek az EUMSZ 101. cikkének (2) bekezdése alapján fennálló esetleges semmissége milyen körben érvényesül, továbbá, hogy a szerződéses jogviszonyok egésze vonatkozásában milyen következményekkel jár. Ugyanakkor az EUMSZ 101. cikke (2) bekezdésében rögzített *ipso iure* semmisség a megállapodásnak csak az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdése által tiltott elemeire alkalmazandó. A semmisség csak akkor terjed ki a megállapodás egészére, ha ezek az elemek nem tűnnek elválaszthatóknak magától a megállapodástól.³⁵

A gyakorlatban felmerülő kérdés az is, hogy a semmis megállapodás alapján kötött szerződések osztják-e annak sorsát, érvénytelenné válnak-e azok is, például hogyan íté-

³¹ Lásd az England and Wales High Court (EWHC) 312. sz. (1998) / Court of Appeal (1999) ítéletét: *Passmore kontra Morland*.

³² dr. Fejes Gábor (2008) Versenyjogi jogsértés – polgári jogi szankció: az antitörzszt versenyjogi szabályok megsértése miatt érvényesíthető polgári jogi igények. In: dr. Boytha Györgyné (szerk.) *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest: HVG-Orac, 64.

³³ LTM/MBU-ítélet, CEPSA-ítélet, 78. bekezdés.

³⁴ Lásd a Bíróság C-319/82 (EU:C:1983:374) sz. ítéletét: *Société de vente de ciments et Bétons de l'Est SA kontra Kerpen & Kerpen GmbH und Co. KG* („Kerpen-ítélet”), 11–12. bekezdések; a Bíróság C-230/96. (EU:C:1998:181) sz. ítéletét: *Cabour SA and Nord Distribution Automobile SA kontra Arnor 'SOCO' SARL*, 51. bekezdés; a Törvényszék T-185/96 (EU:T:1999:8) sz. ítéletét: *Riviera Auto Service kontra Etablissements Dalmasso SA és társai kontra az Európai Közösségek Bizottsága*, 50. bekezdés; a Bíróság C-376/05. (EU:C:2006:753) sz. ítéletét: *A. Brünsteiner GmbH (C-376/05) és Autohaus Hilgert GmbH (C-377/05) kontra Bayerische Motorenwerke AG (BMW)*, 48. bekezdés; CEPSA-ítélet 79–80 bekezdéseit.

³⁵ Repsol-ítélet, 72–74 bekezdések, és az ott hivatkozott joggyakorlat.

lendő meg egy horizontális versenyjogsértő megállapodás alapján megkötött vertikális szerződés érvényessége. Ez a kifejezett kérdés legjobb tudomásunk szerint még nem került az EUB elé, ugyanakkor ennek a kérdésnek több elemével már foglalkoztak az uniós és a tagállami bíróságok is. Egyrészt, a fentiekben már említettek szerint az EUB a Kerpen-ítéletben megállapította, hogy a megállapodás alapján történt teljesítésre nem az uniós jog irányadó, hanem azt a nemzeti bíróságok határozzák meg a saját nemzeti jogukat alkalmazva. Vagyis például egy árrögzítő horizontális megállapodás alapján a kartellező felek által megkötött, a kartellfelárat a vevőkre áthárító megállapodás feltehetőleg nem tekinthető automatikusan semmisnek az EUMSZ 101(2) cikke alapján, annak jogi sorsa a nemzeti jog alapján ítéendő meg. Ugyanakkor az Allianz-ügyben az EUB például megállapította, hogy a cél szerinti korlátozást jelentő horizontális megállapodáshoz fűződő jogellenesség kiterjed az ilyen horizontális megállapodás végrehajtására irányuló vertikális megállapodásokra is.³⁶ Kérdés, hogy esetleg a jövőben ebből levonható lesz-e a követő szerződések automatikus semmisségére vonatkozó következtetés. A jogirodalom angol és svéd példákra hivatkozva megemlíti, hogy a hasonló esetekben a tagállami bíróságok olyan tesztet artikuláltak, amely a jogsértés és követő szerződés „közelsége” alapján ítéli meg a semmisség kérdését.³⁷

A joggyakorlatban felmerült továbbá még az a kérdés is, hogy a bíróság esetlegesen módosíthatja-e a versenykorlátozó kikötést, hogy annak egy része a versenyszabályokkal összhangba hozva megtartható legyen, és az érvénytelenség jogkövetkezményeit kiküszöbölje. Az európai országok bírósági gyakorlata ebben a tekintetben vegyes, a magyar joggyakorlatban tudomásunk szerint ilyen kérdés még nem merült fel. Ilyen esetben azonban kérdéses, hogyan mérlegelhető egymással szemben egyrészről a 101 cikk (2) bekezdése szerinti semmisséghez fűződő közérdek (illetve az EU jog tényleges érvényesülésének elve), másrészről pedig a jogbiztonság és a már megkötött szerződések szerződésszerű teljesítéséhez fűződő érdekei.³⁸

A részleges érvénytelenség körében a jogirodalom a külföldi joggyakorlatban felmerült kérdések alapján tárgyalja még azokat a szerződéskötési technikákat, amelyek az érvénytelenséggé válás esetén a részleges érvénytelenséget megalapozzák és alkalmazhatóvá teszik. Ilyen technikák a szerződésfenntartó kikötés (amely a szerződés egy részének érvénytelenné válása esetén a szerződés többi részének érvényben tartását célozza), az újratárgyalási (megállapodási) kötelezettség, és a tartalompótló szerződési nyilatkozat (amely szerint az érvénytelen részt egy olyan kikötéssel kell helyettesíteni, amely a szerződő felek akaratához gazdaságilag a legközelebb áll).³⁹

³⁶ Lásd a Bíróság C-32/11 (ECLI:EU:C:2013:160) sz. ítéletét: *Allianz Hungária Biztosító és társai kontra Gazdasági Versenyhivatal*, 45. bekezdés.

³⁷ Lásd Turner, Howard, Armitage 2018, 1359–1438.

³⁸ Lásd Caroline Cauffman (2017) Nullity under Art. 101(2) TFEU. *Maastricht European Private Law Institute Working Paper No. 2017/3.*, valamint Fejes 2008.

³⁹ Lásd részletesen: Darázs Lénárd (2009) *A kartellek semmissége*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft., 255–259.

A tanulmány következő része a versenyjogi jogsértések semmisségi szankciójának magyarországi gyakorlatát vizsgálja.

II. A magyar versenyjog semmisségi jogalapja, esetei, természete

1. A semmisség jogalapjai

A Tpvt. két helyen említi a semmisség jogkövetkezményét a versenyjogi jogsértések révén létrejött megállapodásokra⁴⁰ vonatkozóan.

Az első esetként a Tpvt. 11. § (3) bekezdésének a Ptk. 6:95. §-ára [Régi Ptk. 200. § (2) bekezdés] utaló szabályával, amely alapján a Tpvt. 11. § (1) bekezdésébe ütköző jogügylet, mint tilos szerződés, semmis. Második esetként a semmisséget *expressis verbis* 2014. július 1-jétől önálló jogalként kimondva a Tpvt. 29/A. § (4) bekezdésében, amely szerint, ha az összefonódást a Gazdasági Versenyhivatal („GVH”) megtiltja, az irányítási jognak a végrehajtási tilalomba⁴¹ ütköző, vagy a Tpvt. 29/A. § (2) bekezdés szerinti irányításkorlátozó előírást sértő gyakorlásából eredő bármilyen jogügylet vagy jognyilatkozat semmis.

2. Eltérés az EU jog semmisségi szabályától

A fentiek alapján rögtön meg is állapíthatjuk, hogy a hazai szabályozás – eltérően a fent bemutatott uniós gyakorlattól – direkte nem zárja ki a semmisség kimondásának lehetőségét az összehangolt magatartások vonatkozásában, van is arra vonatkozó hazai gyakorlat,⁴² hogy ilyen kereseti kérelmet a bíróság befogadott, azonban a fent bemutatott gyakorlati értelmezhetetlenség (nem létező szerződésre vonatkozó semmisségi igény) miatt még a Manfredi-ítélet⁴³ után is erősen kérdéses ennek alkalmazhatósága és eredményessége.

Ezenkívül a hazai szabályozás az összefonódások esetében a végrehajtási tilalomba és az irányításkorlátozó előírásba ütköző jogügyletekre is kimondja, ráadásul direkte, *expressis verbis*, és nem utaló szabállyal a semmisséget. Sőt, itt nem kizárólag a szerződésekre vonatkoztatható a semmisség jogkövetkezménye, hanem bármilyen jogügyletre. Ez különösen azért érdekes, mert a hazai, egy idő óta egységes bírói joggyakorlat⁴⁴ szerint kartellek esetében csak magára a kartell-megállapodásra vonatkoztatható a sem-

⁴⁰ Ezalatt elsődlegesen – hasonlóan az EU szabályozásához – a szerződéseket kell érteni, azonban a Tpvt. alapján nem kizárt összehangolt magatartás esetében sem a semmisségi jogkövetkezmény, de arra vonatkozó jogeset nem ismert, hogy összehangolt magatartás esetében adtak volna helyt semmisségi kérelemnek (ahogy a következő bekezdésben és a lentebb lévő, a jogeseteket ismertető táblázatban látható, erre vonatkozó kereseti kérelem azonban már előterjesztésre került).

⁴¹ Tpvt. 29. §.

⁴² A Fővárosi Törvényszék G.41764/2010/50. számú ítélete.

⁴³ Lásd fentebb az I. 2.1. és 3.2. fejezetben.

⁴⁴ Lásd a lenti táblázatban.

misség.⁴⁵ Ennek kapcsán azonban megállapítandó, mivel a fúziós jog uniós szinten nem harmonizált, így ez esetben értelmetlen is ennek uniós hiányáról beszélni. Az is megjegyzendő, hogyha még lenne is ilyen jogeset (esetlegesen az EUMR⁴⁶ alapján) akkor sem lenne annak közvetlen hatálya Magyarországon, maximum csak esetlegesen orientálhatná a hazai ítélkezési gyakorlatot.

Továbbá, ahogy arra a hazai jogtudomány⁴⁷ is rámutatott 2009-ben, majd ahogyan azt a későbbiekben bemutatott, a Kúria precedensértékű, kifejezetten alaposan kimunkált 2017-es Spar-döntése⁴⁸ is alátámasztja, a versenyjogi jogsértésekre épített semmisségi igények nemcsak direkte a Tptv.-ből vezethetők le, hiszen egy versenyjogsértő szerződésre a Ptk. szabályai ugyanúgy vonatkoznak, mint minden más szerződésre. Ennek megfelelően a semmisség a Ptk. rendelkezésein is alapulhat, azaz az ilyen versenyjogsértő szerződések vagy azok jogsértő rendelkezései⁴⁹ akár a jogszabályba, a jóerkölcsbe ütközés, de akár uzsorás szerződés vagy más Ptk. semmisségi okon is alapulhatnak.⁵⁰ Ebből következően a semmisség jogkövetkezménye nem kizárólag a kartell, fúziós jogsértésekre, hanem a Ptk.-ra alapítottan az erőfölényes jogsértések esetében is megállapítható, ahogy ezt a hazai bírói esetjog⁵¹ is megállapította.

3. A hazai esetjog áttekintése⁵²

Áttekintve a Bírószági Határozatok Gyűjteményét⁵³ és a Gazdasági Versenyhivatalhoz érkezett *amicus curiae* megkereséseket, az alábbi bírószági ügyek kerültek elemzésre:

⁴⁵ Lásd lentebb, a II. 3.5. fejezetben.

⁴⁶ A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről (EU Merger Regulation; „EUMR”) A vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló EUMR a 2004. május 1-je utáni ügyletekre vonatkozóan felváltotta a 4064/89/EK tanácsi rendeletet. Az EUMR előírja az Európai Bizottság kötelező és kizárólagos (egyablakos) előzetes bejelentését az olyan összefonódásokról, felvásárlásokról és bizonyos közös vállalkozásokról, amelyek az irányítás megváltozásával járnak, és elérnek bizonyos forgalmi küszöbértékeket.

⁴⁷ Lásd részletesen: Darázs 2009, 35.

⁴⁸ Gfv.30432/2017/10. számú ítélet.

⁴⁹ A részleges semmisség kérdését lásd a későbbiekben.

⁵⁰ Lásd Ptk. 6:95. §-tól.

⁵¹ Lásd a lenti táblázatban több döntést is, például: Kúria Pfv.21001/2018/10., Fővárosi Ítéltábla Gf.40229/2007/31., Fővárosi Ítéltábla Gfv.400050/2011/10., Fővárosi Törvényszék G.41764/2010/50. sz. ítéleteit.

⁵² Jelen fejezetben a 2009-től elbírált jogesetek kerülnek bemutatásra, tekintettel az időszűrés és a releváns jogesetelemzés követelményén túl arra is, hogy Darázs Lénárd fent idézett (2009) könyve az ezen időpontig született döntések egy részét már elemezte, illetve tekintettel arra is, hogy az új Ptk. újraszabályozta a semmisség jogintézményét.

⁵³ Itt 27. a Tptv. 11. § (3) bekezdésével kapcsolatos ítélet lelhető fel: <https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozatok>

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Kúria	Gfv.30326/2019/5 ⁵⁴	Alperes jogszabálysértő módon mondta fel a márkakereskedői szerződéseket, mert az semmis, többek között a Tptv. 11. § (3) alapján is, ehhez kapcsolódó kártérítési igény.	Érdemben értékeli, hogy a támadott szerződés versenyjogsértő-e ⁵⁵ és a kereseti kérelmet elutasítja. ⁵⁶
Győri Ítéltábla	Gf.20350/2017/10 ⁵⁷	Áramvásárlási szerződés túlfogyasztási felárának megfizetése iránti kérelem. Az alperes szerződés semmisségre történő hivatkozása Tptv. 21. § alapján.	A Tptv. 88/A. § (1) bekezdése a GVH 45. §-ban megállapított, a 70. § (1) bekezdése alapján a közérdek érvényesítésére irányuló hatáskörétől függetlenül nem zárja ki a Tptv. III–V. fejezetében foglalt rendelkezések megsértésére alapított, a 11. § (3) bekezdésében és 93. §-ában említett polgári jogi igények közvetlen bíróság előtti érvényesítését. ⁵⁸ Alperes, „a felperes gazdasági erőfölényére, tisztességtelen piaci magatartására hivatkozással (a Tptv. 11. § (3) bekezdése és 93. §-a által lehetővé tett) polgári jogi jogkövetkezmények alkalmazását ellenkövetelés, kifogás előterjesztésével (Pp. 139.§) nem kérte.” ⁵⁹

⁵⁴ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyszam=Gfv.30326/2019/5&azonosito=AHK4T_26884114.

⁵⁵ [24] Egyik hivatkozott jogszabály sem határozza meg a versenykorlátozó magatartás fogalmát, a Tptv. 11. § (2) bekezdése nem taxatív módon nevesít ilyen tényállásokat. Az eljárás során a felperes maga sem tudta pontosan megjelölni, hogy mennyiben és miként korlátozná a gazdasági versenyt a márkakereskedői szerződésnek az az előírása, amely a másodlagos értékesítési kirendeltség esetében ingatlan-tulajdonjogát írja elő. A Kúria – az eljárt bíróságokkal megegyezően – nem találta úgy, hogy ez a rendelkezés a személyautók piacán a gazdasági versenyt megakadályozná, korlátozná, torzítaná vagy ilyen hatást fejthetne ki, ezért nem kellett vizsgálni a hivatkozott mentesítési szabályokat. A Kúria ezért csak utal arra, a felperes által felülvizsgálati kérelmében is hivatkozott EK-rendelet (29) preambulumbekezdése kifejezetten tartalmazza, hogy a szállító előírhatja a személygépkocsikkal foglalkozó értékesítési vagy átvételi helyek számára, hogy feleljenek meg az azonos földrajzi területen található, hasonló értékesítési helyre alkalmazandó megfelelő minőségi kritériumoknak. A Kúria megítélése szerint a márkakereskedői szerződés vitatott rendelkezése is ilyen minőségi kritériumot tartalmaz. A felperes arra a perben nem hivatkozott, hogy az alperes más szerződéses partnerek tekintetében eltérő minőségi kritériumokat alkalmazott volna.

⁵⁶ Lásd az ítélet [24] pontját „(...) nem ütközik sem Tptv. 11. §-ába, sem az EK rendelet 5. §-ába, illetve a Korm. rendelet 4. §-ába, ezért az nem semmis. Egyik hivatkozott jogszabály sem határozza meg a versenykorlátozó magatartás fogalmát, a Tptv. 11. § (2) bekezdése nem taxatív módon nevesít ilyen tényállásokat. Az eljárás során a felperes maga sem tudta pontosan megjelölni, hogy mennyiben és miként korlátozná a gazdasági versenyt a márkakereskedői szerződésnek az az előírása, amely a másodlagos értékesítési kirendeltség esetében ingatlan tulajdonjogát írja elő. A Kúria – az eljárt bíróságokkal megegyezően – nem találta úgy, hogy ez a rendelkezés a gazdasági versenyt megakadályozná, korlátozná, torzítaná vagy ilyen hatást fejthetne ki, ezért nem kellett vizsgálni a hivatkozott mentesítési szabályokat”.

⁵⁷ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=Gy%C5%91ri%C3%8Dt%C3%A9rt%C5%91t%C3%A1l&ugyszam=Gf.20350/2017/10&azonosito=AHK4T_22107606

⁵⁸ Lásd ítélet 7. oldalának 1. bekezdését.

⁵⁹ Lásd ítélet 7. oldalának 2. bekezdését.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Kúria	Pfv.21001/2018/10 ⁶⁰	Előző ítélet felülvizsgálati eljárásában született ítélet.	Alperesi felülvizsgálati kérelem ⁶¹ elutasítása jogszabálysértés hiánya miatt, a kereseti kérelem nem volt megalapozott, és az teljes körűen elbírálásra került. ⁶²
Kúria	Gfv.30161/2012/7 ⁶³	Kartell-megállapodással ⁶⁴ elnyert autópálya-építés közbeszerzése alapján létrejött építési szerződés (részleges) semmissége a Tptv. 11. § (3) alapján és/vagy kártérítési igény Ptk. alapon.	A semmisség kizárólag a tiltott megállapodásra (szerződésre) vonatkozik, ⁶⁵ továbbí, ehhez kapcsolódó szerződésekre nem.
Kúria	Gfv.30521/2018/8 ⁶⁶	Kartell-megállapodás ⁶⁷ alapján elnyert közbeszerzések semmisségére és szerződési értékének 16 százaléka-ra kiterjedő kártérítési igény.	A GVH határozatának megtámadása esetén a Tptv. 11. § (3) bekezdése szerinti polgárjogi jogérvényesítés nem nyugszik, így az projektenként elévülhet.

⁶⁰ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyszam=Pfv.21001/2018/10&azonosito=AHK4T_25990366

⁶¹ Lásd ítélet [28] pontját: „a gazdasági erőfölényével visszaélve előzetesen írásban nem közölte a többletenergia-vásárlás szükségességét”.

⁶² Lásd ítélet [53] pontját: „A tisztességtelen piaci magatartással kapcsolatosan az alperes a Tptv. 88/A. § (1) bekezdésének megsértését amiatt állította, hogy kérelme tárgyában lehetősége volt bíróság előtti igényérvényesítésre. A jogerős ítélet helyesen rögzítette, hogy e törvényi rendelkezés valóban nem zárja ki a polgári jogi igény közvetlen bíróság előtti érvényesítését, de ilyen igénye az alperesnek nem volt. Az alperes a felülvizsgálati kérelmében egyfajta, a felperessel szembeni kártérítési igényről nyilatkozott, de ilyet sem az első-, sem a másodfokú eljárásban nem terjesztett elő, e tárgyban az igénye alapjául szolgáló tényeket elő sem adta.”

⁶³ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyszam=Gfv.30161/2012/7&azonosito=AHK4T_25703543

⁶⁴ A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának VJ-27/2003/16 sz. határozata: Betonút Szolgáltató és Építő Rt. és társai („Betonút/27_2003-határozat”). Elérhető: https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/archiv/dontesek_2003/3758_hu_vj-27200316.

⁶⁵ Lásd ítélet 10. oldala 4 bekezdésének közepétől: „A Tptv. 11. § (3) bekezdése szerint azokat a jogkövetkezményeket, amelyeket a Tptv. az (1) bekezdésben meghatározott tilalom megszegéséhez fűz, együttesen kell alkalmazni a Ptk.-ban a jogszabályba ütköző szerződésre előírt jogkövetkezményekkel. E rendelkezés azonban magára a tiltott megállapodásra vonatkozik. Például, ha tiltott árkartell egy szerződésben kerül rögzítésre, akkor erre a szerződésre a Ptk.-nak a jogszabályba ütköző szerződésre előírt jogkövetkezményeit együttesen kell alkalmazni a Tptv.-ben meghatározott jogkövetkezményekkel.”

⁶⁶ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyszam=Gfv.30521/2018/8&azonosito=AHK4T_26882862.

⁶⁷ Lásd a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának VJ/25/2004/103. sz. határozatát: Betonút Szolgáltató és Építő Rt. és társai. Elérhető: https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/archiv/dontesek_2004/3995_hu_vj-252004103.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Kúria	Gfv.30432/2017/10 ⁶⁸	Jogalap a VJ/047-274/2010. számú, Kertv. jogsértést kimondó határozata. ⁶⁹ A jogsértő fél és a felperesi be szállító közötti szerződések semmissek vagy részlegesen érvénytelenek, elsődlegesen jogszabályba ütközés miatt, ennek hiányában azért, mert nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköznek.	A másodfokú ítélettel szemben ⁷⁰ a Kúria megállapítja, hogy abból, hogy a Tptv. nem tartalmazza a semmisség jogkövetkezményét a Kertv.-s (erőfölényes) tényállásra, nem következik az, hogy az ilyen versenyjogsértő szerződések nem lehetnének semmissek, ⁷¹ valamint azt is kimondja, hogy a Tptv. szerinti szankciók nem kizárólagos jogkövetkezményei a jogsértésnek, ⁷² amellett más polgár jogi jogigények is támaszthatók.
Fővárosi Ítéltábla	Gf.40229/2007/31 ⁷³	Egyszerű pertársaság keretében kártérítés igény, a felpereseket ért vagyoni kár megtérítéseként jogalap többek között a Tptv. 2–5. §-ai, valamint a 11. § (1) bekezdése, a (2) bekezdésének b)–f) pontjai, valamint a (3) bekezdése, illetve a 21. § a–c), g)–j) pontjai.	Érdemben vizsgálta a Tptv. 11. § (3) és 21. §-ra vonatkozó semmisségi kérelmet, de azt állapította meg, hogy a felperesek nem tettek eleget a bizonyítási kötelezettségüknek.

⁶⁸ https://eakta.birosag.hu/anonymizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyyszam=Gfv.30432/2017/10&azonosito=AHK4T_26871077.

⁶⁹ A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának VJ-47/2010/274 sz. határozata: SPAR Magyarország Kereskedelmi Kft. Elérhető: https://gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/archiv/dontesek_2010/7707_hu_vj-472010274. A határozat szerint az eljárás alá vont a beszállítóknak ajánlott bónusza a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény (Kertv.) 7. § (2) bekezdésének e) és f) pontjába ütközik.

⁷⁰ Székesfehérvári Törvényszék 3.Gf.40.137/2006/11. számú ítélete.

⁷¹ Lásd ítélet [23] pontját: „Önmagában azonban abból, hogy ilyen rendelkezést az adott norma nem tartalmaz, nem következik az, hogy a tilos ügylet joghatása biztosan nem vonható le. A bíróságoknak a polgári jogi jogkövetkezmény alkalmazhatóságát minden esetben a törvényi tilalommal védett jogi érdek, az adott jogszabály rendeltetése alapján kell vizsgálniuk és eldönteniük. Ezt a korábbi, helytálló joggyakorlatot emelte törvényi szintre a jelen ügyben még nem alkalmazandó, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6.95. §-a”.

⁷² Lásd ítélet [28] pontját: „A Kúria megítélése szerint a Kertv.-n keresztül alkalmazandó Tptv.-ben meghatározott jogkövetkezmény ezért nem tekinthető olyan, az rPtk. 200. § (2) bekezdésében írt „más jogkövetkezménynek”, amely jelen esetben a jogszabályba ütköző szerződés érvénytelenségének megállapítását kizárja. A GVH által alkalmazható szankciók nem kizárólagos jogkövetkezményei a jogsértésnek, annál is inkább, mert jelen ügyben a jelentős piaci erővel való visszaélés tilos szerződési tartalmat eredményezett, a jogsértés eredményként a szerződéses kikötés tárgyát képező szolgáltatás (a Kertv.-be ütköző módon meghatározott bónuszok és az azok alapján fizetendő utólagos engedmény) az, amely a törvény szerint tilos. Ezért jogszabályba ütközésre alapítottan a szerződés részleges érvénytelensége jogkövetkezményének levonását a felperes alappal igényelhette. Ezt az értelmezést támasztja alá egyebekben a jelentős piaci erővel való visszaéléssel rokonságot mutató, a tisztességtelen piaci magatartás tilalmába ütköző rendelkezések megsértése esetén alkalmazandó Tptv. 93. §-a is, amely általános jelleggel rögzíti, hogy a Tptv. rendelkezéseinek megsértése miatt alkalmazott jogkövetkezmények és érvényesített polgári jogi igények nem érintik a külön jogszabályokban foglaltak szerinti egyéb polgári jogi jogkövetkezmény alkalmazásának lehetőségét. Ezzel kifejezve, hogy a Tptv. bármely tilalmát sértő magatartások jogkövetkezményeit a Tptv. nem kívánja kizárólagosan levonni.”

⁷³ https://eakta.birosag.hu/anonymizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20%C3%8Dt%C3%A9rt%C5%91t%C3%A1bla&ugyyszam=Gf.40229/2007/31&azonosito=AHK4T_2291089.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Fővárosi Ítéltábla	Gf.40231/2016/1 ⁷⁴	Kártérítési igény, amelyben vagylagosan a Ppvt. 11. § (3) bekezdésére hivatkozással a szerződési kikötés semmissége is megjelenik.	A bíróság más jogalapon helyt adott a kártérítési kérelemnek, így érdemben nem vizsgálta a semmisség kérdését.
Fővárosi Ítéltábla	Gf.40623/2013/7 ⁷⁵	GVH VJ/23/2007/16. sz. határozata ⁷⁶ szerinti közbeszerzési kartellre alapított semmisségi és kártérítési igény. ⁷⁷	„A követelés elévülésének kezdő időpontja a vállalkozási szerződés megkötésének időpontja. A GVH határozata ellen benyújtott kereset jogerős elbírálásig az elévülés a Ptk. 326. § (2) bekezdése alapján nyugodott. [...] a versenyjogi jogsértés jogerős megállapításának időpontjától felperesnek az igényérvényesítésre a Ptk. 326. § (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel nem őt, hanem egy év állt rendelkezésére, amit elmulasztott [...] a versenyjogi jogsértésből eredő kártérítési igény és az ugyanezen magatartásból eredő, a perbeli vállalkozási szerződés érvénytelenségére alapított, az érvénytelenség jogkövetkezményének levonására irányuló követelés nem azonos.” ⁷⁸

⁷⁴ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20%C3%8Dt%C3%A9l%C5%91t%C3%A1bla&ugyszam=Gf.40231/2016/1&azonosito=AHK4T_20014275.

⁷⁵ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20%C3%8Dt%C3%A9l%C5%91t%C3%A1bla&ugyszam=Gf.40623/2013/7&azonosito=AHK4T_15720198, amelyet a Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság a Kfv. IV. 39.399/2007/28. számú ítéletével helyben hagyott.

⁷⁶ Betonút/27_2003-határozat.

⁷⁷ Lásd ítélet 17. oldalának 4. bekezdését: „Alapítanul hivatkozott a felperes fellebbezésében arra, hogy az elévülés kezdő időpontja 2007. augusztus 29. napja, amikor a Versenytanács határozata anyagi jogi értelemben jogerőre emelkedett. Figyelemmel arra, hogy a felperes a perbeli vállalkozási szerződés semmisségére alapított »restitúciós«, illetve elszámolási igényt érvényesít, a Ptk. 326. § (1) bekezdésében foglaltakra tekintettel az elsőfokú bíróság ezen követelés elévülésének kezdő időpontját helytállóan állapította meg a vállalkozási szerződés megkötése 2002. december 23-i időpontjában. A versenytanácsi határozat ellen benyújtott kereset jogerős elutasításának legfeljebb abból a szempontból lehet, illetve van jelentősége, hogy a Versenytanács határozatának felülvizsgálata iránt indult per jogerős befejezéséig az elévülés a Ptk. 326. § (2) bekezdése alapján nyugodott, hiszen a versenysértő cselekmény jogerős ítéletben foglalt végleges megállapításáig az ebből eredő semmisségre alapított követelés menthető okból nem volt érvényesíthető. Az ötéves elévülési időre tekintettel ugyanakkor a versenyjogi jogsértés jogerős megállapításának időpontjától felperesnek az igényérvényesítésre a Ptk. 326. § (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel nem őt, hanem egy év állt rendelkezésére, amit elmulasztott.”

⁷⁸ Lásd ítélet 18. oldalának 1. bekezdését.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Fővárosi Bíróság	22.G.40.139/2009/23. – közbenső ítélet ⁷⁹	A GVH VJ/23/2007/16. sz. határozata ⁸⁰ szerinti autópálya közbeszerzési kartellben részes féllel szemben az autópálya-ügynökség indított peres eljárást, és arra hivatkozott, hogy a kartell-megállapodás hiányában nem kötötte volna meg az építési szerződést az adott alperessel, vagy alacsonyabb áron kötötte volna meg a megállapodást, így a köztük létrejött szerződés semmis a Tptv. 11. § (3) bekezdése alapján.	A peres felek által megkötött vállalkozási szerződést a határozat jogerőre emelkedéséig terjedő időre hatályossá nyilvánította. Indokolásában megállapította, hogy a vállalkozási szerződés a kartell-megállapodásra tekintettel nemcsak a vállalkozási díj, hanem a vállalkozó személye vonatkozásában is jogszabályba ütközik, így semmis.
Fővárosi Ítéltábla	14.Gf.40.137/2010/5. ⁸¹	Előző részítéletet hatályon kívül helyező, és az eljárás (másodlagos kereseti kérelem) folytatására kötelező II. fokú határozat.	
Fővárosi Ítéltábla	Gf.40088/2012/11 ⁸²	Előző eljárás II. fokú határozata. ⁸³	A semmisség megállapítása érdekében hivatalból bizonyítást nem folytathat le. Bár maga a kartell-megállapodás, úgy is mint jogszabályba ütköző szerződés, nyilvánvalóan sérti a társadalom értékítéletét, ezért egyúttal a jóerkölcsbe is ütközik, azonban ez az egyértelműség a vállalkozási szerződésre már nem vonatkozik.
Győri Ítéltábla	Pf.20030/2010/8 ⁸⁴	Vagyilagosan védjegybitorlás miatt a Tptv. 2. és 6. §-aira alapított kereseti kérelem.	Egységes a bírói gyakorlat a tekintetben is, hogy a tisztességtelen verseny tilalmába ütköző magatartás – figyelemmel a Tptv. 11. §. (3) bekezdésében foglaltakra – önmagában csupán a kartelltilalomba ütköző megállapodások esetében von maga után érvénytelenséget, az egyéb tisztességtelen piaci magatartások nem a szerződések semmisségét, hanem a törvényben meghatározott egyéb jogkövetkezményeket alapozzák meg. ⁸⁵

⁷⁹ https://eakta.birosag.hu/AnonimizaltHatarozat/DownloadHatarozatMobile%3FArea%3D%26birosagName%3DF%25C5%2591v%25C3%25A1rosi%2520T%25C3%25B6rv%25C3%25A9nysz%25C3%25A9k%26ugyszam%3DG.40139/2009/61%26azonosito%3DAHK4T_11060927&ved=2ahUKEwjvXYUpuPAxU9_7sIHcbXFrAQFnoECBgQAQ&usg=AOvVaw3Gkafq3SvLgdHduBU1r56z

⁸⁰ Betonút/27_2003-határozat.

⁸¹ A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.137/2010/5. sz. végzése. Elérhető: www.concurrences.com/IMG/pdf/2011_02_05_Hungary01Doc_101-CLRC_.pdf?10035/7821593579b750be3872fc55ed1b0e0287fa63ea08d06898fc68126d3f8d5264. Lásd még ÍH 2013.26. és ÍH 2011.73.

⁸² https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%25C5%91v%20%25C3%25A1rosi%20%25C3%25A9l%25C5%91t%25C3%25A1bla&ugyszam=Gf.40088/2012/11&azonosito=AHK4T_11248009.

⁸³ Bővebben kifejtve lásd a II. 3.5. fejezetben.

⁸⁴ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=Gy%25C5%91ri%20%25C3%25A9l%25C5%91t%25C3%25A1bla&ugyszam=Pf.20030/2010/8&azonosito=AHK4T_6496588.

⁸⁵ Lásd ítélet 9. oldalának 1. bekezdését.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Fővárosi Ítéltábla	Gf.40050/2011/10 ⁸⁶ (elsőfok: a Fővárosi Bíróság 15.G.41.886/2008/48. számú ítélete)	Koncessziós (monopol) analóg földfelszíni rádióműsor-terjesztési szerződésből eredő pénzfizetési kötelezés. Az alperes a Tptv. 21. §-ára hivatkozással a szerződés (4.4. pont) részleges semmisségének megállapítását kérte. A Tptv. tárgyi hatálya nem terjed ki a perbeli megállapodásra, amelyet igazol az alperes által indított eljárásban hozott B/177/2009. számú végzés, amelyben a GVH megállapította, hogy a jelen perrel azonos ténybeli alapon az alperes bejelentése alapján nem állnak fenn a versenyfelügyeleti eljárás megindításának feltételei. ⁸⁷	A GVH amicus curiae megkeresése után érdemben vizsgálta (take or pay-jellegű kikötésnek minősülnek-e a vitatott szerződési kikötések, azaz meghatározott időtartam alatt, meghatározott mennyiségű, nem csökkenthető szolgáltatás igénybevétele előíró rendelkezésekről van-e szó, mivel ez esetben vizsgálni szükséges, hogy az sérti-e a Tptv. 21. §-ának rendelkezéseit) az erőfölénnyel való visszaélés megvalósulását, és megállapította, hogy nem a Tptv. tárgyi hatályának hiányáról van szó, hanem arról, hogy azért nem releváns a versenyjog, mert nem volt megállapítható az erőfölénnyel való visszaélés megvalósulása. A felperes a szerződést koncessziós jogosultként kötötte meg, azaz az alperes csak és kizárólag vele szerződhetett, ameyő önmagában nem helyezi a szerződéses jogviszonyt a Tptv. hatályán kívül. ⁸⁸ Megalapozatlanul hivatkozott arra a felperes, hogy az alperes semmisségi hivatkozása olyan kötelelemalakító igénynek minősül, amely kizárólag az öt éves elévülési időn belül bírálható el. Helytállóan hivatkozott e körben az alperes arra, hogy jelen perben nem érvényesít a felperessel szemben igényt, hiszen viszontkeresetet nem terjesztett elő, és nem kért a felperessel szemben sem marasztalást, sem megállapítást. Pusztán arra hivatkozott, hogy az a szerződéses rendelkezés, amelyre a felperes a keresetét alapítja semmis, ezért joghatás kiváltására, az alperes marasztalására nem alkalmas. Ez a védekezés a Ptk. 236. § (3) bekezdése alapján még megtámadási ok esetén is felhozható lenne kifogás formájában. Ezért a felperes elévülési kifogása alaptalan. ⁸⁹ A Tptv. 88/A. és 88/B. §-ainak rendelkezései – amennyiben a GVH nem indít versenyfelügyeleti eljárást – a bíróságnak hatáskört biztosítanak az egyébként a Tptv. 45., illetve 86. §-ai szerint a GVH által vizsgálандó magatartások tekintetében is arra, hogy eljárjon, a törvénysértést vagy annak hiányát megállapítsa, amennyiben valamely polgári jogi igény elbírálása kapcsán a Tptv. III–V. fejezetében foglalt rendelkezések alkalmazásának szükségessége merül fel. ⁹⁰

⁸⁶ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20%C3%8Dt%C3%A9%91%C5%91t%C3%A1bla&ugyszam=Gf.40050/2011/10&azonosito=AHK4T_8720259.

⁸⁷ Lásd az ítélet 4. oldalának 1. bekezdését.

⁸⁸ Lásd az ítélet 20. oldalának 2. bekezdését.

⁸⁹ Lásd az ítélet 20. oldalának 4. bekezdésétől.

⁹⁰ Lásd ítélet 21. oldalának 4. bekezdését.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Kúria (Legfelsőbb Bíróság)	Gfv.IX.30.280/2011/4. ⁹¹	Előző ítéletet hatályában fenntartó felülvizsgálati ítélet.	Erőfölénnyel való visszaélés érdemi vizsgálata, ⁹² és annak megállapítása, hogy abban az esetben, ha a magyar bíróság nem látja megállapíthatónak a Tpv. 21. §-a alapján a gazdasági erőfölénnyel való visszaélést, nem feladata külön vizsgálni az EUMSZ 102. cikkében foglaltak megsértésének lehetőségét, mivel gazdasági erőfölénnyel való visszaélés hiányában fel sem merülhet, hogy a meg nem valósított visszaélés kihatással lehetett volna a tagállamok közötti kereskedelemre. ⁹³
Fővárosi Ítélőtábla	Gf.40.600/2012/6 ⁹⁴	A GVH VJ/56/2004/190. sz. határozatában megállapított közbeszerzési kartellel érintett vállalkozási szerződés semmisségét kérte a felépres (kiíró) a Tpv. 11. § (3) és a Ptk. 200. § (2) bekezdése alapján, ezenkívül vagyoni igénye is volt.	Önmagában a szerződéskötést megelőző pályázati szabályok egyoldalú megsértése nem érvénytelenségi ok. ⁹⁵ Versenyjogsértéssel okozott kár esetén a kárfelelősség általános szabályai az irányadóak, a reparáció a deliktális kárfelelősség alapján történhet. ⁹⁶

⁹¹ https://eakta.birosag.hu/anonymizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyyszam=Gfv.30280/2011/4&azonosito=AHK4T_9431672.

⁹² Lásd ítélet 9. oldalának 3. bekezdését „Az állandósult bírói gyakorlat, amelyre az alperes maga is hivatkozott, alakította ki az ún. objektív indokoltság koncepcióját, ennek tükrében »take or pay« megállapodás esetén a felperes magatartása erőfölénnyel való visszaélésnek akkor minősülhetne, ha gazdaságilag semmilyen módon nem indokolható az igénybe venni szándékozott szolgáltatás volumenének egyoldalú megváltoztat-hatatlansága és a felmondási jog hiánya”.

⁹³ Lásd ítélet 11. oldalának utolsó, és 12. oldalának első bekezdését.

⁹⁴ https://eakta.birosag.hu/anonymizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20%C3%8Dt%C3%A9l%C5%91t%C3%A1bla&ugyyszam=Gf.40600/2012/6&azonosito=AHK4T_13663156.

⁹⁵ Lásd ítélet 10. oldalának 1. és 2. bekezdését: „önmagában a szerződéskötést megelőző pályázati szabályok egyoldalú megsértése – ha maga a szerződés, az abban vállalt feltétel nem ütközik jogszabályba – nem teszi érvénytelenné a pályázat eredményeként megkötött vállalkozási szerződést. A pályázat tisztaságának a megsértése, hogy a Tpv. 11. § (2) bekezdés e) pontjába ütköző magatartás miatt a szerződő fél személyének kiválasztása során jogszabálysértés történt, a pályázat eredményeként megkötött szerződés ez okból való semmisségéhez nem vezet. A Tpv. 11. § (3) bekezdése magára a tiltott megállapodásra vonatkozik. A bírói gyakorlat az esetben tekinti a szerződést érvénytelennek, ha maga a szerződés a tiltott a magatartás, ha magában a szerződésben érvényesül a versenykorlátozó megállapodás. Az alperesek szerződéskötést megelőző eljárásban tanúsított jogellenes magatartása – a kereseti érveléssel szemben – nem eredményezte a perbeli vállalkozási szerződés tételes jogszabályi rendelkezésbe ütközését, emiatt előáll érvénytelenségét, sem a szerződéses ár, sem pedig a vállalkozó személye okán.” 2. bekezdés „Jogképességgel rendelkező, kifejezett jogszabályi tilalom hatálya alá nem eső vállalkozóval kötött szerződés a szerződő fél személyét illetően nem ütközik jogszabályba, és a vállalkozási szerződés szükségképpen elemét jelentő díj meghatározása sem teheti a szerződést semmissé. A vállalkozói díj eltiltott mértéke, a szolgáltatás-ellenszolgáltatás aránytalansága nem semmisségi, hanem megtámadási okként merülhetett volna fel a Pp. 236. § (2) bekezdés c) pont alapján (Fővárosi Ítélőtábla 14.Gf.40.137/2010/5. számú, valamint a Kúria Gfv.IX.30.161/2012/7. számú határozatával hatályában fenntartott 14.Gf.40.577/2011/6. számú ítéletei).”

⁹⁶ Lásd az ítélet 11. oldalának 4. bekezdését.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Fővárosi Bíróság	G.40313/2010/10 ⁹⁷	A GVH VI/117/2004/49. sz. határozatában megállapított közbeszerzési kartellel érintett vállalkozási szerződésen (autópálya-építés) alapuló semmisségi és kártérítési igény.	A Tptv. 11. § (3) kizárólag magának a kartell-megállapodásnak a semmisségét jelenti. ⁹⁸ A kártérítést az általános deliktualis felelősség alapján bizonyítani kell. ⁹⁹

⁹⁷ https://ekta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20T%C3%B6rv%C3%A9ny%C3%A9k&ugyaszam=G.40313/2010/10&azonosito=AHK4T_10482408.

⁹⁸ Lásd az ítélet 9. oldalának 8. bekezdését: „A felperes tévesen állította, hogy a vállalkozói szerződés a Tptv. 11. § (3) bekezdése szerint alkalmazandó Ptk. 200. § (2) bekezdése alapján érvénytelen, mivel a fenti rendelkezés kizárólag magának a kartell megállapodásnak a semmisségét jelenti, annak jogszabályba ütköző jellege miatt. Ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a kartell megállapodás semmissége kihat a kartell résztvevői és a megállapodásban nem érintett ügyfél, mint felperes között létrejött szerződésre a piacfelosztása következtében a vállalkozó személye és a vállalkozási díj tekintetében.” 10. oldal 1. bekezdés: „Mivel nem a peres felek között létrejött vállalkozási szerződés volt maga a tiltott magatartás, nem ebben a szerződésben érvényesült a versenykorlátozó megállapodás, ezért nem állapítható meg, az elsődleges kereseti kérelemben megjelölt jogcímeken az érvénytelenség.”

⁹⁹ Lásd az ítélet 10. oldalának 2. bekezdését.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Fővárosi Törvényszék	G.41052/2013/8 ¹⁰⁰	A GVH VJ/34/2003/73. ¹⁰¹ sz. határozatában megállapított közbeszerzési kartellel érintett vállalkozási szerződésen (autópálya-építés) alapuló semmisségi és kártérítési igény.	A semmisséget „a bíróság csak a fél erre irányuló kérelme alapján, az elévülés, illetve elbirtoklás korlátai között alkalmazza”. ¹⁰² Alaptalan hivatkozás az, hogy a semmis szerződésből eredő igények tekintetében az elévülés nem következhet be; és a semmisség iránti igény nem foglalja önmagába a kártérítés iránti igényt. ¹⁰³ Az elévülést a szerződés aláírásától kell számítani. ¹⁰⁴ A semmisséget hivatalból csak az egyértelmű tények alapján kell észlelni, erre hivatalból bizonyítás nincs. ^{105, 106}

¹⁰⁰ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20T%C3%B6rv%C3%A9ny%C3%A9nyoz%C3%A9k&ugyszam=G.41052/2013/8&azonosito=AHK4T_14666078.

¹⁰¹ A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának VJ-34/2003/73 sz. határozata: *Magyar Pékszövetség és társai* („Pékszövetség-határozat”). Elérhető: https://www.gvh.hu/preview/dontesek/versenyhivatali_dontesek/archiv/dontesek_2003/3672_hu_vj-34200373.

¹⁰² Lásd az ítélet 9. oldalának 7. bekezdését: az „érvénytelenség általános jogkövetkezménye az, hogy az ilyen ügyre nem lehet jogot alapítani, vagyis a felek által célzott joghatások nem érhetők el”, „az érvénytelenség további jogkövetkezményeit (1959. évi IV. törvény 237. §) mind semmisség, mind megtámadhatóság esetén a bíróság csak a fél erre irányuló kérelme alapján, az elévülés, illetve elbirtoklás korlátai között alkalmazza”.

¹⁰³ Lásd az ítélet 9. oldalának 8. bekezdését: „A bíróság megállapította, hogy alaptalanul hivatkozott a felperes, illetve a felperesi beavatkozó arra, hogy a Ptk. 234. § (1) bekezdésének rendelkezése azt jelenti, hogy a semmis szerződésből eredő igények tekintetében az elévülés nem következhet be. A semmisségre való határidő nélküli hivatkozás tétele csak az érvénytelenség általános jogkövetkezményének az érvényesülésre vonatkozik, nem jelenti azonban a restitúciós, illetve elszámolási igények határidő nélkül érvényesíthetők lennének.”

¹⁰⁴ Lásd az ítélet 10. oldalának 4. bekezdését: „A bíróság megállapította, hogy a semmisség fennállása esetén a szerződés annak megkötésétől kezdődően érvénytelen, így az érvénytelenségből eredő igényt a felperes a szerződés aláírásától számított 5 éven belül lett volna jogosult érvényesíteni.”

¹⁰⁵ Lásd ítélet 11. oldalának 1. bekezdését: utalva az érvénytelenségi perekben felmerülő egyes eljárásjogi kérdésekről szóló 2/2010.(VI. 28.) PK-vélemény 4. a) pontjában foglaltakra, amely szerint „[a] bíróságnak csak a rendelkezésre álló bizonyítási anyag alapján tényként egyértelműen megállapítható, nyilvánvaló semmisséget kell hivatalból észlelnie. A semmisség megállapíthatósága érdekében a bíróság hivatalból bizonyítást nem folytathat le.” (Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/kolliv/2010-vi-28-pk-velemeny>) Bár a kartell-megállapodás úgy is, mint jogszabályba ütköző szerződés nyilvánvalóan sérti a társadalom értékeit, ezért egyúttal a jóerkölcsbe is ütközik, ez az egyértelműség a vállalkozási szerződésre már nem vonatkozik.

¹⁰⁶ Lásd a 2/2010.(VI. 28.) PK-vélemény 4. a) pontját.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Fővárosi Bíróság	G.40139/2009/61 ¹⁰⁷	A GVH VJ/34/2003/73. ¹⁰⁸ sz. határozatában megállapított közbeszerzési kartellel érintett vállalkozási szerződésen (autópálya-építés) alapuló semmisségi és kártérítési igény.	A kartell-megállapodás elhallgatása – nem függ össze a szerződés teljesítésével. ¹⁰⁹ A kártérítési igényt a felperes keresetösségi jogának hiányában elutasította. ¹¹⁰ A semmisségi kérelem elutasítása. ¹¹¹
Győri Ítéltábla	Gf.I.20.007/2011/14 ¹¹² (elsőfok: Komárom-Esztergom Megyei Bíróság: 20.G.40.147/2007/79)	Az Artisjus kereseti kérelme alapján az alperes köteles adatot szolgáltatni az általa Magyarországra behozott üres memóriakártyák mennyiségéről, továbbá azok fajtájáról. Alperesi ellenkérelem szerint a felperes erőfölényével visszaélve megsértette az EKSZ jelenlegi 102-es cikkét és a Tptv. 21.§-át.	A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés körén belül az elsőfokú eljárás során beszerzett, a GVH (amicus curiae) által adott véleményre figyelemmel a megyei bíróság megállapította, hogy a felperes a jogalkotó szándékának megfelelően monopol helyzetben van a jogdíjak megállapítása és beszedése során. A felperesnek az egész ország területén érvényesül a gazdasági erőfölénye, és ez a helyzet alkalmas lehet az EU tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására. Rögzítette, hogy az unió legtöbb országában még vitatott az, hogy a jelen perrel érintett termékek tekintetében kell-e jogdíjat fizetni, ez pedig önmagában versenytorzító hatást eredményezhet. Ez a versenytorzító hatás azonban már nem a felperes tevékenységével áll okozati összefüggésben. ¹¹³

¹⁰⁷ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20T%C3%B6rv%C3%A9ny%C3%A9k&ugyszam=G.40139/2009/61&azonosito=AHK4T_11060927.

¹⁰⁸ Pékszövetség-határozat.

¹⁰⁹ Lásd az ítélet 8. oldalának 4. bekezdését. A fentiek alapján a bíróság megállapította, hogy a felperes által megjelölt, az alperes által megvalósított kartellmegállapodás, illetve az arról való tájékoztatás elmulasztása nem valósít meg a felek között létrejött vállalkozási szerződés vonatkozásában szerződésszegést, ezért a felperes szerződésszegéssel okozott kár megtérítése iránti keresetét a bíróság mint alaptalant, elutasította.

¹¹⁰ Lásd az ítélet 9. oldalát.

¹¹¹ Lásd az ítélet 10. oldalának 1. bekezdését: „a felperes által hivatkozott semmisségi okot a vállalkozási szerződés tekintetében nem látta megállapíthatónak, és a rendelkezésre álló adatok alapján hivatalból sem észlelte a vállalkozási szerződés nyilvánvaló semmisségét”. A felperes által a semmisség ténybeli alapjául hivatkozott versenyjogi jogsértés következménye tekintetében – a deliktális felelősségi szabály alkalmazhatósága – állást foglalt, amelyre tekintettel a bíróság az új semmisségi jogcímen előterjesztett kereseti kérelmet annak érdemi vizsgálata nélkül elutasította. Utal a bíróság arra, hogy a szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző voltának megállapításához mindkét szerződő félnek tudnia kell arról, hogy a szerződés tartalma tiltott cél elérését szolgálja, illetve a szerződés erkölcsstelensége, etikátlansága számukra nyilvánvaló.

¹¹² https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=Gy%C5%91ri%20%C3%8Dt%C3%A9rt%C5%91t%C3%A1bla&ugyszam=Gf.20007/2011/14&azonosito=AHK4T_11359598.

¹¹³ Lásd az ítélet 4. oldalának 3–4. bekezdéseit.

Döntést hozó bírói fórum	A döntés száma	Kereseti kérelem	A bírói döntés jogilag releváns tartalma
Fővárosi Törvényszék	P.21323/2014/14 ¹¹⁴	Kartellel (VJ/7/2008/178. sz. ¹¹⁵) érintett kenőanyag-értékesítési szerződés részleges semmissége iránti kérelem.	A bíróság a GVH <i>amicus curiae</i> beadványa alapján is érdemben vizsgálata a GVH határozatát, és arra figyelemmel részleges semmisséget állapított meg. ¹¹⁶
Fővárosi Törvényszék	G.41764/2010/50 ¹¹⁷	Műemléki ingatlanban található, földszinti épületrészre vonatkozó bérleti szerződés részleges érvénytelenségére hivatkozás a Tptv. 11. §-a és 21. §-a (összehangolt magatartás!) alapján.	A bíróság befogadta és érdemben vizsgálta a kereseti kérelmeket, és megállapította az erőfölény hiányát, illetve azt is, hogy összehangolt magatartás sem valósult meg.
Győri Törvényszék	P.20791/2011/66 ¹¹⁸	Kártérítési kérelem, amely a GVH VJ/44/2007/. sz. ügyben kiadott előzetes álláspontjában megállapított, az alperes erőfölényével való visszaélésen alapul A GVH határozatában ¹¹⁹ az eljárást már megszüntette, mert az alperes előzetes álláspont után a jogsértő magatartását (drosztlimit) megszüntette.	A GVH <i>amicus curiae</i> beadványa ¹²⁰ alapján is érdemben vizsgálata a GVH határozatát, és arra figyelemmel adott helyt a kártérítési kérelemének a Ptk. 359. § alkalmazásával.

¹¹⁴ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20T%C3%B6rv%C3%A9nysz%C3%A9k&ugyszam=P.21323/2014/14&azonosito=AHK4T_17775605.

¹¹⁵ A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának VJ-7/2008/178 sz. határozata: *Castrol Hungária Kereskedelmi Kft.* Elérhető: https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/archiv/dontesek/2008/5780_hu_vj-72008178.

¹¹⁶ Lásd az ítélet 13. oldalának utolsó bekezdését: a perbeli szerződés II.1.5. pontja a jogszabályba ütközés folytán fennálló semmisségi okra tekintettel érvénytelen, de ezen érvénytelenségi ok az egész szerződés érvénytelenségének megállapíthatóságát maga után nem vonja, ezért a létrejött szerződés a megjelölt körön kívül jogok és kötelezettségek meghatározására alkalmas, és így a törvényszék az erre vonatkozó felperesi érvelést elutasította.

¹¹⁷ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20T%C3%B6rv%C3%A9nysz%C3%A9k&ugyszam=G.41764/2010/50&azonosito=AHK4T_12656132.

¹¹⁸ https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=Gy%C5%91ri%20T%C3%B6rv%C3%A9nysz%C3%A9k&ugyszam=P.20791/2011/66&azonosito=AHK4T_15059214.

¹¹⁹ A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának VJ-44/2007/19 sz. határozata: *Győri Ipartestület.* Elérhető: https://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/archiv/dontesek/2007/4717_hu_vj-44200719.

¹²⁰ Lásd ítélet 12. oldalának 6. bekezdését: „A Gazdasági Versenyhivatal határozatában foglaltak vonatkozásában, a Pp. 4. § (1) bekezdése értelmében, a kötőerő valóban nem áll fenn, de az alperesi magatartás jogsértő jellegének megítélése kapcsán a törvényszék figyelembe vette a Gazdasági Versenyhivatal Tptv. 88/B. §. (4) bekezdése alapján beszerzett jogi álláspontját is (15. sz. irat).”

Az ügyek áttekintését követően, azok alapján az alábbi, az esetjogban visszatérően¹²¹ felmerülő jogkérdések elemzése indokolt:

- 3.1. hivatalbólíság (automatikus semmisség versus bizonyítási kötelezettség),
- 3.2. elévülés kezdődőidőpontja, nyugvása,
- 3.3. semmisség abszolút jellege, ki hivatkozhat rá,
- 3.4. az erőfölénnyel való visszaélés és a semmisség kapcsolata,
- 3.5. mi a státusza a versenyjogsértő szerződések „gyümölcseinek” (követő szerződések jogi sorsa).

3.1. Hivatalbólíság

Talán az egyik legfontosabb kérdés peres eljárásokban praktizáló jogi képviselők számára, hogy a bíróságok a Ptk. 6:88. § (1) bekezdésében rögzített, a szerződések semmisségének hivatalból való észlelési kötelezettségét milyen mértékben veszik figyelembe, a hazai bírók mennyire aktívak e körben.

A Ptk. 6:88. § (1) bekezdése értelmében a szerződés semmisségét a bíróság *hivatalból* észleli, ami azt jelenti, hogyha a felek között polgári peres eljárás van folyamatban, és a bíróság észleli, hogy a per tárgyát képező megállapodás valamely pontja a Tpv. 11. §-ának (1) bekezdését sérti/sértheti, vagy valamely fél (viszont)kereseti kérelmében a szerződés e szakasz szerint a semmisségére hivatkozik, a bíróságnak hivatalból figyelembe kell vennie, és az e pontra alapított (viszont)kereseti kérelmet mindenképpen el kell utasítania.

A fent ismertetett hazai joggyakorlat¹²² alapján az körvonalazódik (egyezően az uniós esetjoggal, lásd fentebb a Van Schijndel-ügyet), hogy az eljáró bíró/bírói tanács önmagától, hivatalból nem vizsgálja a semmisség kérdését – ennek vizsgálatához legalább a tények egyértelmű feltárása a hivatkozási alap, és a konkrét kereseti kérelmet elő kell terjeszteni, amelynek érthető módon akár a jogbiztonság követelménye is oka lehet. Ezzel azonos módon foglalt állást (és itt tökéletes analógia látható az osztrák legfelsőbb bíróság fentebb ismertetett, pár évvel későbbi gyakorlatával) a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma a 2/2010. (VI:28.) PK-véleményének 4. pontjában, amikor kimondta, hogy a bíróságnak csak a rendelkezésre álló bizonyítási anyag alapján tényként egyértelműen megállapítható, nyilvánvaló semmisséget kell hivatalból észlelnie. **A semmisség megállapíthatósága érdekében a bíróság hivatalból bizonyítást nem folytathat le. Ugyanígy hivatalból észlelnie kell a bíróságnak azt is, ha a szerződés nem jött létre.**

Ezt a bírósági gyakorlatot azért támaszthatja alá a jogbiztonság iránti követelmény, mert egy, a Tpv. 11. §-ába (nincs rá esetjog, de ide sorolandó a Tpv. 29/A. § is) ütköző szerződés megállapítása sok esetben még az erre specializálódott GVH számára is

¹²¹ Egyébként nagyjából az uniós esetjoghoz hasonlóan.

¹²² Lásd például fentebb, a Kúria Pfv.21001/2018/10. számú, a Győri Ítéletábla ezirányú döntését megerősítő ítéletét.

több évet vesz igénybe. Így tehát, ha nem lenne egyértelmű a tényállás,¹²³ és a bíróság nem követné a fenti gyakorlatot, akkor egy olyan hivatalbóli tényállásfeltárási és bizonyítási útra sodorná magát, amely speciális szaktudás meglétét igényli, illetve ezzel az eljárás észszerű időn belül történő befejezését is veszélyeztetheti. Ugyanakkor a hivatalbóliság kérdése kapcsán sokkal inkább észszerű és járható útnak tűnik az, hogy a bíróság vagy 1. *amicus curiae* megkeresi a GVH-t, vagy 2. hivatalból bejelentést tesz a GVH-nál, és addig (vagy az alapján induló versenyfelügyeleti eljárás lezárultáig) felfüggeszti a peres eljárást.

3.2. Elévülés

A jogérvényesítés kapcsán külön fontos és érdekes kérdés az elévülés kezdete, illetve az esetleges nyugvása. Ebben sajnos eltérő bírói gyakorlatot találunk. Az ún. autópályakartellek esetében (amikor a GVH által megállapított közbeszerzési kartellek alapján a kiírók kártérítési igénnyel éltek a megnyert közbeszerzések alapján megkötött vállalkozói szerződések kapcsán) a bíróság akként foglalt állást, hogy az elévülés kezdete a vállalkozói szerződések megkötésétől számítandó, hiszen a Tptv. és a Ptk jogkövetkezményei párhuzamosan alkalmazhatóak, és az elévülés kizárólag a GVH esetleg eljáráság nyugszik (még annak bírósági felülvizsgálta sem ad okot az elévülés nyugvására):

„[27] a felperes követelésének elévülését projektenként kell vizsgálni, és az elévülés kezdő időpontja a felperes által a végszámlák alapján történő teljesítéssel, azaz az utolsó kifizetéssel azonos, így ezen kérdések nem képezték a felülvizsgálati eljárás tárgyát.

[31] [...] a 2005. évi LXVIII. törvény 50. §-ával a Tptv.-be iktatott, 2005. november 1-től hatályos, az ezt követően indult eljárásokban alkalmazandó Tptv. 88/A. §-a. Eszerint a GVH közérdek érvényesítésére irányuló hatásköre nem zárja ki – egyebek mellett – a 11. § (3) bekezdésében említett polgári jogi igények közvetlen bíróság előtti érvényesítését. A módosítás – miniszteri indokolásban is megjelenő – célja annak egyértelművé tétele volt, hogy a GVH hatáskörébe tartozó ügyekben, így a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások tilalmának megsértése esetén is a magánjogi jogérvényesítésre sor kerülhet akár azt megelőzően is, hogy a jogsértést a GVH előzetesen megállapítaná. Az így indult perekben alkalmazandó speciális eljárási szabályokat a Tptv. 88/B. §-a rögzíti, amelynek ekkor hatályos (6) bekezdése értelmében a versenyfelügyeleti eljárás megindulása a polgári per felfüggesztésére ad alapot; a bíróság a GVH keresettel nem támadott határozatának, illetve e határozatot felülvizsgáló bíróság határozatának a törvénysértést vagy annak hiányát megállapító részéhez kötvé van. E rendelkezésekből egyértelműen megállapítható, hogy a közigazgatási perben hozott döntés nem az igényérvényesítés feltétele, hanem csupán a kártérítési perben eljáró bíróság érdemi döntésének az előkérdése.”¹²⁴

¹²³ Itt jegyzendő meg, hogy a vállalkozások a lehető legritkább esetben rögzítik egy szerződésben *expressis verbis* a kartell-megállapodásukat.

¹²⁴ Lásd a Kúria Gfv.VIII.521/2018/8. számú ítéletének [31] pontját, https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%B4ria&ugyszam=Gfv.30521/2018/8&azonosito=AHK4T_26882862.

Ha szigorúan vesszük ezt a gyakorlatot, akkor *ab ovo* előfordulhat az is – hogy mivel egy kartell-megállapodásról való tudomásszerzés kifejezetten nem evidens (hiszen a kartell-megállapodások titkosak) –, hogy a kartell-megállapodással érintett, ahhoz kapcsolódó szerződő fél mint jogi érdekelt csak az elévülési időszakot követően szerez tudomást a kartellról, lekésve így az igényérvényesítési lehetőségét. Sokkal inkább a jogbiztonságot aláátmasztó az a megközelítés, hogy az elévülési idő a kartell-megállapodásról való tudomásszerzést követően kezdődik meg – itt jegyzendő meg, hogy a kartell-megállapodás megállapításának időpontjaként leginkább annak anyagi jogerős (vagy a GVH vagy a bírósági által) megállapítása szolgálja a jogbiztonságot, azzal a kikötéssel, hogy az igényérvényesítőnek lehetősége van kimentenie magát és bizonyítani, hogy valamely külső oknál fogva nem volt abban a helyzetben, hogy rögtön igényérvényesítéssel éljen. További megjegyzés, hogy önmagában az anyagi jogerő megléte megszünteti az elévülés nyugvását, ugyanis – ahogy erre a Kúria Gfv.VIII.30521/2018/8. számú, fent idézett ítéletében rámutat – a semmisségből fakadó kártérítési igény már önállóan vizsgálendő a polgári peres eljárás keretében.

3.3. Semmisség abszolút jellege, ki hivatkozhat a semmisségre

A hazai gyakorlat alapján annak vizsgálata is szükséges, hogy hogyan viszonyul a semmisség kérdése kapcsán a bíróság a semmisnek megállapítani kért szerződésben félként részt nem vevő, de annak sorsához jogi érdekléssel kapcsolódó fél keresetjogi jogkapcsán, azaz a hazai gyakorlat alapján a semmisség abszolút jellege, az EUB (fentebb bemutatott) Manfredi-ítélete alapján kiterjedhet-e harmadik felek igényérvényesíthetőségére is.

A hazai ítéletek alapján is az állapítható meg, hogy közvetlenül – de közvetve a semmis szerződéshez kapcsolódó, járulékos szerződések vonatkozásában is – a bíróság befogadja és döntésének tárgyává teszi ezen semmisségi igényeket (lásd például az áramvásárlási, műsorszolgáltatási erőfölényes ügyeket, vagy közvetve az autópálya-kartellekből eredő vállalkozási szerződéseket, kenőanyag-, drosztlimitszerződéseket).

3.4. Az erőfölénnyel való visszaélés és a semmisség kapcsolata

Ahogy fentebb is kifejtésre került, az erőfölénnyel való visszaéléssel született szerződések esetében nem tekinthető/nem volt egyértelműnek tekinthető a semmisség kérdése.¹²⁵ Egyrésztől fakadhatott ez az uniós szabályozás hiányából,¹²⁶ másrészt abból, hogy a Tptv. sem direkte, sem utaló szabállyal nem mondta ki ezen szerződésekre a semmisséget. Itt jegyzendő meg, hogy ismerünk olyan első és másodfokú bírósági ítéletet (Spar-ügy¹²⁷), amely éppen ezen az alapon utasította el a semmisség kimondá-

¹²⁵ E körben lásd Nagy Csongor István (2021) *Versenyjogi kézikönyv*. Budapest: HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 438–441. oldalát.

¹²⁶ Lásd a II. 2. fejezetét.

¹²⁷ Lásd fentebb a táblázatban a Székesfehérvári Törvényszék 3.Gf.40.137/2006/11. sz. másodfokú, a Bicskei Járásbíróság 5.G.40.011/2015/38. számú ítéletét helyben hagyó határozatát.

sa iránti kereseti kérelmet, kimondva, hogy „a Tptv. 21. §-a szerinti tilalom megszegésével megkötött szerződésekhez polgári jogkövetkezményt a törvény nem fűz, szemben pl. a Tptv. 11. § (3) bekezdésével. E rendelkezésekből arra a következtetésre lehet jutni, hogy a jogalkotó a Tptv. 21. §-ában szabályozott tilalom megszegésével megkötött szerződéshez nem kívánta a semmisség jogkövetkezményét fűzni”.¹²⁸

Ez a döntés már csak azért is érdekesnek mondható, mert a jogtudomány – ahogy az fentebb¹²⁹ bemutatásra került – már 2009-ben arra a véleményre helyezkedett, hogy a Ptk. rendelkezései alapján az erőfölénnyel való visszaélés útján született szerződések is semmisek. Egyébként a Spar-ügyben a Kúria mint felülvizsgálati bíróság erre a megállapításra jutott,¹³⁰ nem véletlenül, hiszen e körben a Kúria joggyakorlata legalább 2011 óta egységesnek és töretlennek tekinthető, például a fent ismertetett¹³¹ ügyek alapján; de nemcsak a kúriai, hanem az egyéb bírói joggyakorlat is.¹³²

3.5. Mi a státusza a versenyjogsértő szerződések/megállapodások „gyümölcseinek”, az ún. követő szerződéseknek

Ahogy a hazai bírói joggyakorlatban bemutatásra került, különösen érdekes kérdés volt az, hogy a kartell-megállapodások útján született szerződéseknek mi a sorsa,¹³³ lehetnek-e azok *ab ovo* semmisek. Különösen fontos volt ez a kérdés a közpénzeket illető közbeszerzési kartellek esetében. Kronológiailag az első ilyen (egyébként GVH-határozaton¹³⁴ alapuló) bírósági döntés (közbenső ítélet) 2009-ben a Fővárosi Bíróságon született,¹³⁵ és arra a megállapításra jutott, hogy „a vállalkozási szerződés a kartellmegállapodásra tekintettel nem csak a vállalkozási díj, hanem a vállalkozó személye vonatkozásában is jogszabályba ütközik, így semmis”.¹³⁶ Azonban a másodfokon eljáró Fővárosi

¹²⁸ Lásd Kúria Gfv.VII.30.432/2017/10. számú ítéletének [12] pontját: https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyszam=Gfv.30432/2017/10&azonosito=AHK4T_26871077

¹²⁹ II.2. fejezet – Darázs 2009, 35.

¹³⁰ Lásd a táblázatban a Gfv.30432/2017/10. számú ítéletet.

¹³¹ Lásd a táblázatban a Gfv.IX.30.280/2011., Gfv.VII.30.432/2017/10. vagy Pfv.21.001/2018/10. ítéleteket.

¹³² Lásd a táblázatban a Győri Ítéltábla Gf.I.20.007/2011/14. számú, Artisjus-ügy vagy a Fővárosi Ítéltábla Gf.40.229/2007/31. számú ítéleteit. Az Artisjus-ügy kapcsán megjegyzendő (figyelemmel a Versenyjogi kézikönyv 440. oldalában lévőekre), hogy az ítéltábla nem az erőfölényes helyzetből fakadó visszaélés semmisségét zárta ki, hanem arra jutott, hogy az erőfölényben lévő Artisjus esetében nem volt megállapítható visszaélésszerű joggyakorlás.

¹³³ E körben lásd Versenyjogi kézikönyv 441–444. oldalait.

¹³⁴ VJ/23/2007/16.

¹³⁵ Lásd a táblázatban a Fővárosi Bíróság 22.G.40.139/2009/23. számú ítéletét.

¹³⁶ Lásd Fővárosi Bíróság 22.G.40.139/2009/23. számú közbenső ítéletének összefoglalását a Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.088/2012/11. számú ítéletének 3. oldalának utolsó bekezdésében https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=F%C5%91v%C3%A1rosi%20%C3%8Dt%C3%A9l%C5%91t%C3%A1bla&ugyszam=Gf.40088/2012/11&azonosito=AHK4T_11248009

Ítélet tábla^{137, 138}, további más fontos, ÍH-ban rögzített megállapításokat téve, már ennek ellenkezőjére jutott. Ez az ítélet mondta ki többek között azt, hogy¹³⁹

- A semmisség megállapítása érdekében hivatalból bizonyítást nem folytathat le. Bár maga a kartell-megállapodás úgyis mint jogszabályba ütköző szerződés, nyilvánvalóan sérti a társadalom értékítéletét, ezért egyúttal a jóerkölsbe is ütközik – ez az egyértelműség a vállalkozási szerződésre már nem vonatkozik.¹⁴⁰
- A magánjogi igényeket elbíráló bíróság kötve van a versenyhatóságnak (illetve a közigazgatási perben eljáró bíróságnak) a versenysértő magatartás jogellenességére tárgyában hozott döntéséhez.
- A Tpv-t.-ben a kartelltilalom megszegéséhez fűzött jogkövetkezmények addicionális jellegűek a Ptk.-ban szabályozott semmisséghez képest, vagyis a Tpv-t.-ben és a Ptk.-ban foglalt jogkövetkezmények párhuzamosan alkalmazandók.
- A Tpv-t. 11. § (3) bekezdése kizárólag a tilalmazott kartell-megállapodások Ptk. szerinti semmisségére vonatkozóan értelmezhető, így nem hat ki a kartell résztvevője és a jogsértő megállapodásokban részt nem vevő személlyel kötött „követő” vállalkozási szerződésre.
- A szerződő fél a szerződés érvénytelenségére anélkül hivatkozhat, hogy jogi érdekeltiségét a bíróságnak vizsgálni kellene.

Ezen megállapítások pedig a későbbiekben valamennyi autópálya-kartellmegállapodások alapján indított semmisségi (kártérítési) perben¹⁴¹ alkalmazásra kerültek, és így a hazai joggyakorlat részei lettek.

A fentiek alapján ebben a kérdésben egészen egyértelműnek tűnik a hazai bírói gyakorlat, mivel egységesen arra jutott, hogy ezen szerződések önmagukban nem semmiek pusztán abból a tényből következően, hogy az azok alapját jelentő szerződések semmiek. Ezen szerződések esetében azon félnek, aki azok semmisségére hivatkozik a Ptk. szabályai szerint, bizonyítania kell az adott szerződés vonatkozásban a semmisséget kiváltó tényeket.¹⁴²

¹³⁷ Lásd a táblázatban a Fővárosi Ítélet tábla 14.Gf.40.137/2010. számú ítéletét.

¹³⁸ Fejes Gábor, Marosi Zoltán (2010) The Hungarian Metropolitan Court of Appeal rules on the validity of the agreements concluded by members of a horizontal cartel with their customers (Fruit Contracts), *Concurrences*, 2010. október 21. Elérhető: <https://www.concurrences.com/en/bulletin/news-issues/october-2010/the-hungarian-metropolitan-court-of-appeal-rules-on-the-validity-of-the-en>.

¹³⁹ Lásd ÍH 2011.73. és ÍH 2013.26.

¹⁴⁰ Lásd az ítélet 16. oldala 3 bekezdésének közepét.

¹⁴¹ Lásd például a táblázatban a Kúria Gfv.30.161/2012/7., Fővárosi Ítélet tábla Gf.40.0088/2012/11., Gf.40.600/2012/6. és a Fővárosi Bíróság G.40.313/2010/10. számú ítéleteit.

¹⁴² Lásd például a Kúria mint felülvizsgálati bíróság Gfv.IX.30.161/2012/7. számú ítélete (Betonút/27_2003-határozat) 10. oldalának 4. bekezdését: „A felperes a jogszabálysértés miatti semmisség, részleges semmisség megállapítását arra hivatkozással is kérte, hogy az alperesek a szerződéskötést megelőző eljárásban – jelen eljárásban nem vitatottan – jogellenes magatartást tanúsítottak. Ugyanakkor ezen jogellenes magatartásuk nem teszi a perbeli vállalkozási szerződést tételes jogszabályi rendelkezésbe ütközővé. A Tpv-t. 11. § /3/ bekezdése szerint azokat a jogkövetkezményeket, melyeket a Tpv-t. az /1/ bekezdésben meghatározott tilalom megszegéséhez fűz, együttesen kell alkalmazni a Ptk.-ban a jogszabályba ütköző szerződésre előírt jog-

4. Összefoglaló

A magyar bírói gyakorlatban gyökeret vert, hogy a semmisségi hivatkozások esetében nincsen szükség külön a Tptv.-ben megállapított semmisségi indokra. Enélkül önmagában a jogszabályba ütköző szerződés kiválthatja a Ptk. szerinti (részleges) semmisséget. Ez azonban kizárólag magára a versenyjoggal ellenesnek talált szerződésre vonatkozik, az ahhoz kapcsolódó, abból származó szerződésekre már nem. Azaz a kereseti kérelemben bizonyítani kell az ok-okozati kapcsolatot a jogellenes szerződés (i rendelkezés) és a járulékos, kapcsolódó szerződés semmissége között. Ennek a bizonyításnak azért van jelentősége, mert ezzel a bíróság áttöri a hivatalbóli bizonyítás elvét, aminek kerete a 2/2010. (VI:28.) PK véleményének 4. pontja és annak indokolása alapján amúgy is szűken lett értelmezve. Itt megjegyzendő, hogy egyes értelmezések szerint ez ellentmondhat azon a közvetlen hatályból fakadó EU-szabálynak, hogy a semmisséget nem lehet nemzeti szinten feltételhez kötni, márpedig az, hogy a semmisség kérdését a Ptk. szabályai alapján kell vizsgálni, nem pedig automatikusan áll be, végső soron tekinthető egy olyan bizonyítási többletnek, amely nem indokolt. Ez elsősorban a kartell-megállapodásokra igaz, de ennek felmerül a kérdése a járulékos kapcsolódó szerződések esetében is.

Így a bírói gyakorlat fejlődése szempontjából következő lépés lehet a hivatalbóliliság bátrabb értelmezése,¹⁴³ különösen a fogyasztókat érintő a jogi lehetőségeket tekintve mindenképpen aszimmetrikus eljárásokban, azzal, hogy ennek azonban nem szabad paternalista szemléletbe átcsapni – ennek talán az egyik legjobb eszköze lehet a GVH *amicus curiae*-típusú megkereséseinek bátrabban alkalmazása, illetve az olyan típusú és mélységű jogi kioktatás, ami túlmutat a nyilvánvaló semmisséget hivatalból észlelésén (lásd fentebb a PK. 4. véleményt), és olyan esetekben is rámutat a semmisség lehetőségére, amikor nem az nem evidens (például nincs róla GVH-határozat). Az is megfontolandó lehet a jogalkotó számára, hogy ezeknek az ügyeknek az esetében, a nyilvánvaló bizonyítási nehézségekre és azok idejére figyelemmel, soronkívüliséget rendeljen el, már csak azért is, hogy a felek tisztességes eljáráshoz és az észszerű időn belüli elbíráláshoz való joga ne sérüljön.¹⁴⁴

.....

következményekkel. E rendelkezés azonban magára a tiltott megállapodásra vonatkozik. Például, ha tiltott árkartell egy szerződésben kerül rögzítésre, akkor erre a szerződésre a Ptk.-nak a jogszabályba ütköző szerződésre előírt jogkövetkezményeit együttesen kell alkalmazni a Tptv.-ben meghatározott jogkövetkezményekkel.” Elérhető: https://eakta.birosag.hu/anonimizalt-hatarozat-pdf/?birosagName=K%C3%BAria&ugyyszam=Gfv.30161/2012/7&azonosito=AHK4T_25703543.

¹⁴³ Vesd össze Szilágyi Pál előadásával, amelyben a hivatalbóliliság hiányát firtatja. Szilágyi Pál (2023) *Magánjogi jogérvényesítés Magyarországon – 2023*. Elérhető: https://www.versenyjog.com/images/events/2024/aktkerd/Magánjogi_jogérvényesítés_Magyarországon_-_2023.pdf.

¹⁴⁴ Ennek kapcsán vesd össze a versenyjogi tényállások bonyolult megállapíthatóságát a hibamentes, jogegységhez igazodó (ez esetben a Versenytanács joggyakorlatát is figyelembe veendő) hibamentes eljárás jogaival: Varga Zs. András (2022) *A tisztességes eljáráshoz való jog bírósági aspektusból*. Elhangzott: a Károli Gáspár Református Egyetem Alkotmánybíráskodás és bírói jogalkalmazás Kutatóműhelye és a Wolters Kluwer Hungary Kft. által szervezett, A tisztességes eljáráshoz való jog elméleti és gyakorlati kérdései című konferencián, 2022. március 24. Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/1-dr-varga-zs-andras-tisztessages-eljarashoz-valo-jog-birosagi-aspektusbol>.

Grosu Manuela Renáta¹, Marosi Zoltán²

Joghatóság versenyjogi kártérítési perekben, különös tekintettel a Mol-ügyre

1. Bevezetés

A joghatóság kérdése az uniós kartellkár iránti perekben különös hangsúllyal jelenik meg. A versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos magánjogi jogérvényesítés egyik, ha nem a legfontosabb előfeltétele az, hogy a kartellkárosult hol, melyik uniós tagállam bíróságán érvényesítheti az igényét a károkozóval szemben.

A joghatóság kérdése elsőre látszólag technikai kérdésnek tűnhet, hiszen a kártérítési perek kapcsán a joghatósági kérdéseknek igen régóta nagyon komoly joggyakorlata és dogmatikai háttere alakult ki mind az uniós jogban, mind az annak jogi és elméleti alapját adó nemzetközi magánjogban.³

Ehhez képest a kapcsolódó friss uniós ügyek áttekintése alapján látható, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/

¹ Ügyvéd, Senior Associate, DLA Piper Posztl, Nemescsói, Györfi-Tóth és Társai Ügyvédi Iroda.

² Ügyvéd, Partner, a Versenyjogi Csoport társvezetője, DLA Piper Posztl, Nemescsói, Györfi-Tóth és Társai Ügyvédi Iroda.

³ A joghatósági szabályok lényegében megegyeztek a hatályos rendelettel az 1968. IX. 27-ei Brüsszeli Egyezményben [Egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok joghatóságának elismeréséről és végrehajtásáról; 5. cikk (3) bekezdés], majd később a 44/2001/EK rendeletben [a Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, „Brüsszel I. rendelet”; 5. cikk (3) bekezdés]. A joggyakorlat mérföldkövei voltak például a Bíróság C-21/76 sz. ítélete: *Handelskwekerij G. J. Bier BV kontra Mines de Potasse d'Alsace SA* („Bier-ítélet”; a károkozás helye) vagy a Bíróság C-189/87 sz. ítélete: *Kalfelis kontra Bankhaus Schröder, MünchH meyer, Hengst and Co. és mások* (a deliktualis és szerződéses igények elhatárolása).

EU európai parlamenti és tanácsi rendelet („Brüsszel I. bis rendelet”) szabályai döntő szerepet játszanak abban, hogy az uniós vállalkozások hol és milyen feltételekkel érvényesíthetik versenyjogi jogsértésekből – így különösen az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés („EUMSZ”) 101. cikkét (azaz a versenykorlátozó megállapodások tilalmát) vagy 102. cikkét (az erőfölénnyel való visszaélés tilalmát) sértő magatartásokból – fakadó kártérítési igényeiket. Versenyjogi kártérítési perekben ugyanis a fórumválasztás nem pusztán „eljárásjogi taktika”: közvetlenül befolyásolja a bizonyításfelvételt, a per finanszírozási lehetőségeit, és így a per lehetséges kimenetelét is.

Miért speciálisak a versenyjogi kártérítési igények az „átlagos” kártérítési igényekhez képest?

- A versenyjogi kártérítési igények elbírálása az esetek többségében ténykérdéseken múlik. Létrejött-e versenykorlátozó megállapodás a vállalkozások között, vagy sem; visszaélt-e a gazdasági erőfölényével egy vállalkozás, vagy sem? A jelen tanulmányban visszatérő, a magánjog (a felperesi károsult oldalán felmerülő magánjogi érdek) és közjog (versenyjogi jogsértés elkövető, állítólagosan elkövető vállalkozás közjogi érdekei) értékrendszerének ütközése és összehangolása a bizonyítás során kiemelten megjelenik.⁴ A jelen tanulmányban vizsgált ügyek hátterében ún. követő (azaz angol kifejezéssel: *follow-on*) kártérítési perek állnak. Ezekben a bizonyítás nehézségeit így nem a jogsértés tényének bizonyítása adja, hanem az említett információs aszimmetria. E bizonyítási nehézségen kíván segíteni a 2014/104/EK-irányelv⁵ a különféle vélelmek rendszerével. Az „átlagos” kártérítési igényekkel összevetve a kár mint versenyjogi jogsértés következménye a károsult oldalán is speciális. A kartell következményeként ugyanis a kár alapvetően kétféle lehet. Egyrészt áreltérítés, másrészt mennyiségi kár.⁶ A gazdasági erőfölénnyel történő visszaélés esetén pedig a kár jellege a visszaélés típusától függően változik: lehet áreltérítés (pl. túlzó árak esetén), kizorításból eredő veszteség (pl. megtagadott hozzáférés), vagy bevételkiesés (pl. diszkriminatív feltételek esetén).
- A versenyjogi jogsértéssel kapcsolatos kártérítési perekben – ideértve a kartellpereket – a jogellenesség bizonyítása körében kiemelt jelentősége van annak, hogy a károsult(ak) jellemzően a fentiek szerinti követő vagy önálló (azaz a versenyjogsértés előzetes hatósági megállapítására nem támaszkodó) kártérítési pert indított(ak).

⁴ Kovács Bálint (2024) A bizonyítási szabályok alapkérdései a kartellperekben. In: Dzsula Marianna et al. (szerk.) *A határon átnyúló kartellkár iránti perek gyakorlati kérdései*. Budapest: Orac Kiadó Kft., 45. Kovács Bálint a tanulmányában rámutat a bizonyítás és információs aszimmetria problematikájára, és arra, hogy az Európai Bizottság e helyzet kezelésére milyen megoldásokat dolgozott ki.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2014/104 irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról („Kártérítési irányelv”).

⁶ Kovács 2024, 48.

- Az uniós köz- és magánjog metszéspontjába esnek, hiszen az alapvetően közjogi uniós versenyjogi szabályokat kell összehangolni az alapvetően polgári jogi jogvitákra modellezett uniós joghatósági szabályokkal.
- Jellemzően határokon átvívelő piacokra hatnak, így a károk térben (és gyakran időben) diffúzak, több tagállam bíróságai között teremtve potenciális kapcsolópontokat.
- Mind felperesi, mind alperesi oldalon tipikusan többszereplős és több tagállamot átfogó gazdasági egységeket (versenyjogi terminológiával: vállalkozáscsoportokat) érintenek, amely különösen megnehezíti a „közvetlen” és „közvetett” károsult kör elhatárolását.
- Tipikusan számos jogkérdést érintenek, nagy perértékűek, és jellemzően igen komplex anyagi jogi és eljárásjogi kérdések eldöntését teszik szükségessé.⁷

E tanulmány azt vizsgálja, hogyan illeszkedik a kartell- és egyéb versenykorlátozó magatartásokból eredő magánjogi igények sajátos világa a Brüsszel 1. bis rendelet dogmatikai keretei közé a joghatóság kérdése kapcsán: a tanulmány ennek keretében áttekinti az Európai Bíróság („Bíróság”) kapcsolódó fontosabb jogeseteit,⁸ részletesebben kitérve – figyelemmel az ügy magyar vonatkozásaira és dogmatikai jelentőségére – a Bíróság 2024. július 4-én kihirdetett Mol-ítéletére, majd megadja az ily módon elemzett gyakorlatból fakadó következtetéseket, és kísérletet tesz a joggyakorlat, és bizonyos tekintetben a jogalkotás irányának várható megragadására is.

2. A versenyjogi kártérítési perekre alkalmazandó uniós joghatósági szabályok – röviden

Mindenekelőtt röviden összefoglaljuk a Brüsszel I. bis rendelet azon joghatósági szabályait, amelyek egy versenyjogi kártérítési per szempontjából egyáltalán relevánsak lehetnek.

A Brüsszel I. bis rendelet 4. cikkének (1) bekezdése tartalmazza az általános joghatósági szabályokat, eszerint minden kereset alapértelmezett fóruma az alperes székhelye tartózkodási helye, illetve – társaságok esetén – székhelye szerinti tagállam bírósága. Következésképpen a Brüsszel I. bis rendelet az „*actor sequitur forum rei*” elvet követi, vagyis azt, hogy a felperesnek kell követnie az alperest. A nemzetközi magán-

⁷ Ahogyan Osztovits is írja, ezen típusú perek jóval nehezebbek, és így több időt is igényelnek [„*inherently more difficult and thus longer in time*”; AG Emiliou főtanácsnok indítványa a C-425/22 sz. ügyben: *Mol Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. kontra Mercedes-Benz Group AG* („Mol-ítélet”), 55.; idézi: Osztovits András (2024) Looking but not Seeing the Economic Unit in Cartel Damage Claims – Opinion of Advocate General in Case C-425/22, MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. v Mercedes-Benz Group AG. *Conflict of Laws.net*, 2024. február 13. Elérhető: <https://conflictoflaws.net/2024/looking-but-not-seeing-the-economic-unit-in-cartel-damage-claims-opinion-of-advocate-general-in-case-c-425-22-mol-magyar-olaj-es-gazipari-nyrt-v-mercedes-benz-group-ag/>).

⁸ Terjedelmi okokból a jelen tanulmány a tagállami jogesetek rendszerszerű feldolgozását nem végzi el, csupán az Európai Bíróság gyakorlatára fókuszál.

jogi jogirodalom alapján: „Ez nem csupán általános szabály, hanem a rendelet alapvető értékét képviselő elv is. A rendelet egyik fő küldetése, hogy megvédje az EU-s alpereseket az egyoldalú, túlzó és tisztességtelen [...] joghatósági szabályoktól.”⁹

Versenyjogi kártérítési ügyben tehát ez az első kiindulópont: ha a károsult felperes nem talál valamilyen speciális kapcsolópontot, akkor a versenyjogsértő társaságot¹⁰ annak székhelye szerinti országában kellene perelnie.

Ezzel az alapvető rendező elvvel látszólag ellentétben állnak a különös joghatósági szabályok. Azért csak látszólag, mert a különös joghatósági okok – akár a Brüsszel I. bis rendelet hatókörében, akár a magyar joghatósági szabályok mentén – alkalmazása mögött mindig valamely speciális, méltányossági és észszerűségi megfontolás áll. Erre az egyik legjobb példa a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének (2) bekezdése, amely a deliktumok és más szerződésen kívüli kötelek körében kimondja, hogy a felperesnek lehetősége van arra, hogy az „alperes lakóhelye” helyett a pert annak a helynek a bírósága előtt indítsa meg, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet.

A Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének (2) bekezdése ekként speciális joghatósági okokat tartalmaz kártérítési perek esetére, amely szerint a felperes ott is perelhet, ahol a káresemény bekövetkezett, azaz választhat azon bíróság között,

- ahol a kár bekövetkezett (*locus damni*), vagy
- ahol a károkozó esemény történt (*locus delicti*).

A Bíróság számos döntésében foglalkozott azzal, hogy miként kell értelmezni a káresemény bekövetkezésének helyét. A Bíróság a kérdés megítélése szempontjából fontos Bier-ítéletben a káresemény helyének értelmezése körében az alábbi esetkörökre mutatott rá. A káresemény helye lehet vagy a kárt okozó esemény megtörténtének a helye, vagy a kár bekövetkezésének a helye, illetve a felperes választása szerinti hely a kettő közül. Következésképpen a felperes perelhet mind a károkozó esemény megvalósulásának, mind pedig a kár bekövetkeztének a helyén. Ebben az ügyben kérdésként merült fel az is, hogy amennyiben a káresemény fogalma mind a károkozó magatartást, mind pedig a kár bekövetkeztének a helyét magában foglalja, meddig kell követni a károsodás okozati folyamatát annak érdekében, hogy azonosítsuk a károsodás helyét.¹¹ További döntésében ugyanakkor arra is rámutatott a Bíróság, hogy miközben a káresemény fogalmának alternatíváit elfogadjuk, figyelemmel kell lenni arra, hogy azt túlzottan tágan se határozzuk meg. Másként fogalmazva, ha magában foglalhat minden olyan helyet, ahol az adott magatartás negatív hatásai akárcsak közvetve is érzékelhetőek, akkor a gyakorlatban ez oda vezet, hogy a felperes számára legkedvezőbb

⁹ Nagy Csongor István (2017) *Nemzetközi magánjog* (3., átdolgozott és bővített kiadás). Budapest: HVG-Orac, 2017., 192.

¹⁰ Versenyjogi értelemben magánszemély is minősülhet vállalkozásnak, és versenyjogsértő magatartást is folytathat, de ez igen ritka, ezért jelen tanulmányban abból indulunk ki, hogy a versenyjogsértést jellemzően társaság követi el (az, hogy milyen kérdéseket vet fel, hogy ez a társaság adott esetben egy nagyobb vállalkozáscsoport tagja, az alábbiakban részletesen taglaljuk).

¹¹ Nagy 2017, 199.

fórum előtt kerül sor az eljárásra. A kár bekövetkezésének helye így nem jelentheti az összes olyan tagállamot, ahol valamilyen hátrányos következmény érzékelhető. A kár bekövetkezésének a helye így helyesen az a hely, ahol a károkozó magatartás közvetlenül kifejti a hatását a károkozó magatartás károsultjával szemben.¹²

Ezt a jogirodalom ekként magyarázza: „A károsult ugyanis többnyire rendelkezik valamilyen, jó hírnévvel a székhelye szerinti tagállamban, így a károkozó magatartás adott esetben közvetett (de nem közvetlen) következményei valamilyen szinten ebben a tagállamban szinte mindig érvényesülnek.”¹³

A kérdés így az, hogy a káresemény bekövetkezése helye miként értelmezendő versenyjogi kártérítési ügyek vonatkozásában.

Versenyjogi perekben mindkét lehetséges fórumpont vita tárgya: a kár „bekövetkezési helye” lehet a felperes székhelye, ahol ténylegesen megfizette például a kartellfelárat, amíg a „károkozó esemény helye” tipikusan az a tagállam, ahol a versenyjogsértő megállapodást kötötték vagy végrehajtották. E kettősség miatt a 7. cikk (2) bekezdése már önmagában is több fórum lehetséges joghatóságát veti fel.

Harmadsorban, a Brüsszel I. bis rendelet 8. cikke (1) bekezdése több alperes együttes perlésének fóruma kapcsán is tartalmaz rendelkezéseket. Eszerint, ha a felperes több alperes ellen indít pert, bármelyik alperes székhelyén perelhet, feltéve, hogy az igények szorosan összefüggenek, és az és az ellentmondó döntések elkerülése érdekében indokolt az együttes elbírálás. Ez a rendelkezés különösen versenykorlátozó megállapodásokból fakadó kártérítési igények esetén lesz releváns, hiszen lehetővé teszi azt, hogy a károsult a megállapodást (például piacfelosztó kartellmegállapodást) kötő bármely fél székhelye szerinti bíróságon megpróbálhasson keresetet indítani, akár több felet is bevonva a perbe.

Végül lényeges, hogy a Brüsszel I. bis rendelet 25. cikke arra is lehetőséget ad, hogy a peres felek szerződésükben eltérjenek a Brüsszel I. bis rendelet alap- és különös szabályaitól, ha a kikötés kellően egyértelmű (ez az ún. fórumválasztási megállapodás). Bár a versenyjogi kártérítési perek jellemzően deliktális, és nem kontraktális alapúak, például beszállítói szerződésekben előfordulhatnak olyan fórumkikötések, amelyek – megfelelő megfogalmazás esetén – a kapcsolódó versenyjogi kártérítési igények-re is kiterjedhetnek.

A fenti keretszabályok gyakorlati megvalósulását uniós versenyjogi kártérítési ügyekben az alábbiakban mutatjuk be részletesen.

3. A versenyjogi kártérítési perek fejlődése, az egyes kulcsügyek bemutatása

A Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének 2. pontja versenyjogi kártérítési perekben lehetővé teszi, hogy a kartellkárosult akár a kartellmegállapodás megkötésének he-

¹² A Bíróság C-220/88. sz. ítélete: *Dumez France and Tracoba kontra Hessische Landesbank (Helaba) és társai*, [14]. és [22]. pontjai.

¹³ Nagy Csongor István, i.m.2017, 201.

lye szerinti államban, akár abban az államban indítson pert, ahol a kár bekövetkezett vagy bekövetkezhet.¹⁴

Az alábbiakban bemutatunk néhány olyan előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletet, amelyben az említett különös joghatósági szabály alkalmazása került a középpontba.

3.1. CDC Hydrogen Peroxide-ítélet¹⁵

A *CDC Hydrogen Peroxide*-ügy hátterét az adta, hogy az Európai Bizottság („Bizottság”) 2006-ban feltárt egy hidrogén-peroxid és perborátkartellt, amelyben számos vállalat (például az a Akzo Nobel, a Solvay, az Evonik Degussa és az Edison SpA) vett részt. A felperes, a CDC Hydrogen Peroxide SA („CDC”) – akire mintegy 71 kartellkárosult vállalkozás ruházta át kártérítési követelését – kártérítési pert indított mintegy hat cellulóz- és papírfeldolgozó ágazatban működő vállalkozás mint egyetemesleges kötelezettekkel szemben. Ez a pert a CDC a német bíróságok előtt indította meg. Ennek azért van jelentősége, mert a hat vállalkozás közül csak az Evonik Degussa GmbH-nak volt a székhelye Németországban. Az ügyben eljáró Landgericht Dortmund által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések középpontjában a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének 2. pontja¹⁶ szerinti különös joghatósági okkal, és a 8. cikk (1) bekezdése¹⁷ szerinti pertársasággal kapcsolatos rendelkezések álltak. A Brüsszel I. bis rendelet pertársaságra vonatkozó rendelkezése szerint, alperesi pertársaság esetében, a pertársak bármelyik pertárs lakóhelye vagy székhelye szerinti bíróság előtt perelhetők. A feltett kérdések megértéséhez lényeges, hogy a CDC az Evonik Degussa GmbH-val (az alperesi pertársaság egyetlen olyan vállalkozásával, amelynek székhelye Németországban volt) szemben előterjesztett keresetétől – az egyezségkötésre figyelemmel – végül elállt.

A Bíróság álláspontja szerint annak a körülménynek, hogy az ügy hátterében kártérítési követelések engedményezésére került sor, joghatósági szempontból nincs jelentősége, szemben a káresemény helyével, amelyet az érintett kártérítési követelések tekintetében meg kell vizsgálni és meg kell határozni. A Bíróság a kárt okozó esemény helyének meghatározása körében kimondta, hogy a joghatóságnak a jogellenes kartell által állítólagosan okozott kár elbírálása céljából történő biztosítása valamely olyan konkrét eseménynek az eljáró bíróság illetékességi területén való meghatározásától függ, amelynek során vagy ezt a kartellt véglegesen létrehozzák, vagy a vevőknek állítólagosan okozott kárt okozó, egyetlen eseményt képező megállapodást megkötöttek.¹⁸ Az adott ügyben nem lehetett megállapítani a kartellmegállapodás megkötésének helye mentén a joghatóságot, mert a jogsértésekre 1994–2006 között különböző helye-

¹⁴ Szabó Péter (2024a) Joghatóság kartellkár iránti perekben. In: Dzsula Marianna et al., 25.

¹⁵ A Bíróság C-352/13 sz. ítélete: *Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA (CDC) kontra Akzo Nobel NV és társai* („CDC Hydrogen Peroxide-ítélet”), [2], [9]–[10] pontjai.

¹⁶ Ekkor még a Brüsszel I. rendelet volt hatályban, ezért az 5. cikk 3. pontja.

¹⁷ Ekkor még a Brüsszel I. rendelet volt hatályban, ezért a 6. cikk 1. pontja.

¹⁸ CDC Hydrogen Peroxide-ítélet, [50] pont.

ken és időben került sor. Ezért a kár bekövetkezésének helyét kell meghatározni, vagyis azt a helyet, ahol a károkozó esemény a károsító hatását kifejtette. A CDC Hydrogen Peroxide-ügy jelentősége abban is áll, hogy miközben a Bíróság megállapította, hogy az, hogy a károkozó esemény a károsító hatását – vagyis a kartell tárgyát képező hidrogén-peroxidéhoz hasonló, mesterségesen megnövelt ár miatt fizetett többletköltség – hol fejtette ki, olyan körülmény, amely az egyes károsultak vonatkozásában külön-külön határozható meg, főszabály szerint ez a hely a székhely lesz. Ebből az is következik, hogy ez a károsulti székhelyen található bíróság tekinthető a legalkalmasabbnak arra, hogy a kartell egyik, vagy akár az összes résztvevőjével szemben benyújtott keresetet elbírálja. A Bíróság ítélete így lehetővé tette, hogy a károsult akár valamennyi kartell-taggal szemben fennálló igényét a saját székhelye szerinti bíróság előtt érvényesítse.

Az ítélettel szemben kritikaként fogalmazható meg – amiként erre a friss magyar jogirodalom is rámutatott –, hogy a Brüsszel I. bis rendelet célkitűzéseivel szemben a *forum actoris* széles érvényesülésének ad teret.¹⁹

A CDC Hydrogen Peroxide-üggyel szemben nagy figyelmet kapott a kárt elszenvedő felperes székhelye mint a káresemény bekövetkezésének helyeként való elismerése a flyLAL-ügyben.²⁰ Itt a hangsúly már azon volt, hogy miként kerülendő el a káresemény bekövetkezése helyének túlzottan tág értelmezése, majd meghatározása, amely különösen olyan nehéz helyzetben, amikor a jogsértés megértése és minősítése (versenyellenes megállapodás vagy erőfölénnyel való visszaélés) is többszörösen összetett feladat. Továbbá az is felmerül, hogy meddig kell követni a károsodás okozati folyamatát annak érdekében, hogy megtaláljuk a károsodás helyét. A Bíróság ítéletében a „káresemény bekövetkezésének helyét” értelmezte mind az EUMSZ 101., mind a 102. cikke vonatkozásában, vagyis a káresemény bekövetkezésének helye értelmezhető a versenyellenes megállapodás megkötésének vagy a kizorító árazás felajánlásának és alkalmazásának helyeként.

A Bíróság ezen ítélete ugyanakkor a joghatóság kérdésén túl egy sokkal általánosabb, ugyanakkor alapvető jelentőségű kérdésre mutatott rá. Feladata-e a joghatóság megalapozása körében egy tagállami bíróságnak a jogvita alapját képező versenyjogi jogsértés és helyzet elemzése: el tudja-e dönteni e nélkül, hogy van-e joghatósága vagy sem? A jogvita érdemi elemzése bár nem elvárható, az adott tagállami bíróság mégiscsak meg kell állapítsa, hogy van-e kapcsoló tényező, vagy sem. Ezen megállapításhoz pedig adott esetben versenyjogi ismeretekre is szükség van.²¹ Ilyen esetben megoldást jelenthet például az 1/2003/EK-rendeletben²² (és számos tagállami jogban, így a magyar jogban is) ismert versenyhatósági *amicus curiae* intézménye, amelynek révén akár

¹⁹ Szabó 2024a, 27.

²⁰ A Bíróság C-27/17 sz. ítélete: AB „flyLAL-Lithuanian Airlines” kontra „Starptautiskā lidosta »Rīga« VAS” és „Air Baltic Corporation AS” („flyLAL-ítélet”).

²¹ Szabó 2024a, 29.

²² A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról („1/2003/EK rendelet”).

az uniós versenyhatóság (a Bizottság), akár egy tagállami versenyhatóság (például a Gazdasági Versenyhivatal) a „bíróság barátjaként” véleményt fejthet ki a versenyjog alkalmazására vonatkozó kérdésekben.²³

3.2. A Tibor-Trans-ítélet²⁴

A következő, a joghatóság meghatározásával kapcsolatos, kiemelt jelentőségű, C-451/18. sz. Tibor-Trans Kft. kontra DAF Trucks NV-ügyben a Bíróság a káresemény bekövetkezése helye meghatározása körében a jogsértéssel érintett piac helyére tere-li a figyelmet.

Az ügy hátterét az adja, hogy számos tehergépjármű-vállalat árak meghatározásá-ra és az uniós piac felosztására vonatkozó kartellje következtében vélhetően magasabb árak érvényesültek a piacon. A kartellt a Bizottság feltárta és szankcionálta („Kamion-kartell határozat”).²⁵ A Tibor-Trans egy belföldi és nemzetközi áru fuvarozási társaság, amely 2000–2008 között új tehergépjárművek beszerzésébe investált.²⁶ Ezen időszak alatt a Tibor-Trans nem közvetlenül a gyártótól vásárolt, hanem a lízingelt új tehergép-járműveket egy magyarországi márkakereskedőtől szerezte be. A Tibor-Trans előadta, hogy a kartell hatására magasabb árat kellett fizetnie. Ezt a többletköltséget a Tibor-Trans kártérítés formájában szeretne volna érvényesíteni a kamionkartellben résztve-vő egyik tehergépjármű-gyártóval, a DAF Trucks-szal szemben. A Tibor-Trans a ma-gyar bíróság joghatóságának a fennállása körében arra hivatkozott, hogy a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének 2. pontja szerinti „káresemény bekövetkezésének helye” ma-gának a kárnak a bekövetkezési helyét is magában foglalja. A Tibor-Transnak a kar-tell miatt előállt magasabb árakat Magyarországon kellett megfizetnie, és ekként az őt ért kár is Magyarországon következett be. A DAF Trucks a magyar bíróság joghatósá-gának, pontosabban annak hiánya körében arra hivatkozott, hogy a DAF Trucks nem áll és nem is állt szerződéses kapcsolatban a Tibor-Transszal. Azt is kiemelte, hogy a kamionkartellben résztvevő vállalkozások között Magyarországon nem is történt ösz-szejátszás, mivel ezen találkozókra Németországban került sor. Következésképpen ész-szerűen nem is számíthatott arra, hogy ellene magyarországi bíróság előtt per indul-hat.²⁷ A kérdés tehát nem az volt, hogy a magyar bíróság joghatóságát megalapozza-e a jogsértő (kartell) megállapodás helye – hiszen ezek nem Magyarországon történtek, így erre a válasz egyértelműen nem. A valódi kérdés az volt, hogy a magyar bíróság joghatósága megalapozható-e az alapján, hogy a kár (vagyis a túlárazás) Magyarorszá-

²³ Lásd az 1/2003/EK-rendelet 15. cikk (1) bekezdését vagy a 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról 88/S. §-át.

²⁴ Bíróság C-451/18 sz. ítélete: *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. kontra DAF Trucks NV* („Tibor-Trans-ítélet”).

²⁵ Tibor-Trans-ítélet [8]–[11]. pontjai. A Bizottság határozata (amely valójában egy egyezségi és egy tiltási határozat formáját öltötte) a <https://competition-cases.ec.europa.eu/cases/AT.39824> honlapon érhető el.

²⁶ Tibor-Trans-ítélet [12]. pontja.

²⁷ Tibor-Trans-ítélet [17]. pontja.

gon következett be.²⁸ Ehhez kapcsolódó, ugyanakkor nemcsak a jelen ügyben, hanem a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének 2. pontja kapcsán általános éllal megjelenő lényegi kérdés, hogy meddig kell követni a károsodás okozati folyamatát, hogy megtaláljuk a károsodás helyét, a jogirodalmi megfogalmazás szerint „*vajon hol kell elmetezni az okozatiság ilyen módon felfedett fonalát*”.²⁹ A Bíróság megállapítása szerint a magyar bíróságoknak volt joghatóságuk az ügyben a „káresemény bekövetkezése helye” mentén. A jelen ügghöz hasonló helyzetben a „káresemény bekövetkezése helye” az a hely, ahol a torzított piaci árakat alkalmazták, és ahol a károsult állítása szerint a kár bekövetkezett. Ez még akkor is alkalmazható, ha egyébként a felperes mint kartellkárosult olyan, a kartellben részt vett vállalkozással szemben szeretné érvényesíteni a kárigényét, akivel a felperesi károsult nem is létesített szerződéses jogviszonyt.³⁰ Hivatkozással a fentiekben már tárgyalt, a károsodás okozati folyamatának kérdésére, a Bíróság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy ilyenkor is különbséget kell tenni a között, hogy a kárt okozó eseményből fakadó első kárról van-e szó (ami megalapozza a joghatóságot) vagy „csak” későbbi hátrányos jogkövetkezményekről (ami nem alapozza meg a joghatóságot). A jelen ügyre vetítve így azt a kérdést kellett eldönteni, hogy a többletköltség, amely a Tibor-Transzt sújtotta a mesterségesen megemelt árak okán, közvetlenül a kartellezésből fakadó első kár, vagy csupán annak egy közvetett, hátrányos jogkövetkezménye. A Bíróság ítéletében arra a megállapításra jutott, hogy a mesterségesen megemelt árak okán kifizetett többletköltség a kartellezés közvetlen következménye, ekként közvetlen kárnak minősül, és így megalapozhatja a kár bekövetkezésének helye szerinti tagállam joghatóságát.³¹ A Tibor-Trans-ügyben a káresemény bekövetkezésének helyeként a jogsértéssel, versenyellenes magatartással érintett piac került meghatározásra. A Bíróság hivatkozott a FlyLal-ügyben alkalmazott joghatósági szabályokra,³² szerinte ugyanis az állítólagos versenyellenes magatartással érintett piac bírósága a legalkalmasabb arra, hogy a kártérítési keresetet elbírálja.³³

A DAF Trucks a magyar bíróságok joghatóságának fennállása ellen azzal érvelt, hogy „*nem számíthatott arra, hogy a magyar bíróságok előtt indul ellene per*”.³⁴ Ezért felmerül, mennyiben számíthatott mégis a DAF Trucks arra, hogy versenyellenes magatartása akár oda vezethet, hogy magyarországi bíróság előtt perelik. Adódik továbbá az a kérdés is, hogy a torzított piaci árak alkalmazásnak helye kapcsán érvényesül-e a nemzetközi polgári eljárásjog két fontos elve: a kiszámíthatóság és szoros kapcsolat.

²⁸ Tibor-Trans-ítélet [20]. pontja.

²⁹ Nagy Csongor István (2021) A kár bekövetkezési helye mint különös joghatósági ok kartellkárok esetén. In: Vékás Lajos, Osztoivits András, Nemessányi Zoltán (szerk.) *Nemzetközi magánjogi rendeletek az Európai Unió Bírósága gyakorlatában*. Budapest: HVG-Orac, 103.

³⁰ Tibor-Trans-ítélet [37]. pontja.

³¹ Tibor-Trans-ítélet [31]. pontja.

³² FlyLal-ítélet [40]. pontja.

³³ Bordács Bálint (2021) Joghatóság és illetékesség versenyjogi kártérítési perekben: tanulságok a Bíróság C-30/20. sz. ítétele alapján. *Versenytükör*, 2021(2), 40–41.

³⁴ Tibor-Trans-ítélet [17]. pontja.

A szoros kapcsolat elvi háttere egy különös joghatósági ok esetében az, hogy elismerést nyer egy speciális körülmény, ami a szoros kapcsolatot létrehozta az adott tagállami bíróság és a jogvita között, szemben az általános joghatósági okkal, hogy alapvetően a felperes feladata, hogy kövesse az alperest. A kiszámíthatóság elve, amire a DAF Trucks is kifejezetten hivatkozott, arra utal, hogy egy potenciális jogvita érintettjei – különösen a felperes és az alperes – előre tudhassák, illetve számíthassanak rá, hogy melyik ország bírósága jogosult eljárni egy ügyben. Másként fogalmazva: ne lehessen egy alperest olyan bizonytalan helyzetbe hozni, hogy az általa okozott, adott esetben a károkozó magatartása tanúsítása időpontjában, előre nem látható egyéb tagállamok bíróságai előtt pereljék.

A Bíróság ezzel kapcsolatban megállapította, hogy érvényesül mind a szoros kapcsolat, mind a kiszámíthatóság. Egyrészt, a jogsértéssel érintett piac bíróságai abban a helyzetben vannak, hogy döntsenek a kártérítési kérelemről. Másrészt, a versenyellenes magatartást tanúsító vállalkozás észszerűen számíthat arra, hogy azon tagállam bírósága előtt perlik, ahol a tisztességes versenyre vonatkozó szabályokat megsértette.³⁵ Egy kartellező vállalkozás tehát nem védekezhet azzal, hogy a versenykorlátozó magatartása tanúsításakor nem látta, illetve láthatta előre ennek a magatartásnak a területi „hatását”.

3.3. A Skanska-ítélet³⁶

Az első igazi „nyílt konfliktust” a verseny- és polgári jogi szabályok között a Skanska-ügy jelentette. Bár ez nem érinti közvetlenül a Brüsszel 1. bis rendelet alkalmazását, a későbbi következmények és hivatkozások miatt mégis fontosnak tartjuk röviden megemlíteni. Versenyjogi oldalról az ügy első ránézésre viszonylag egyszerűnek tűnt: 1994–2002 között piacfelosztó és árörögzítő kartell működött a finnországi aszfaltpiacon, amelynek kapcsán a finn versenyhatóság megállapította, hogy a kartelltagok ezzel megsértették mind a finn, mind pedig az uniós versenyjogot. A kartelltagok által kezdeményezett közigazgatási bírósági eljárás során azonban több kartelltag – mint gazdasági társaság – átalakult: így például az egyik kartelltagnak új tulajdonosa lett, aki a kartelltagot jogutód nélkül végelszámolta (amíg a gyakorlatban a kartelltag eszközeit és gazdasági tevékenységét átvette). Mindez a finn közigazgatási bíróság előtt a gazdasági folytonosság versenyjogi elve alapján nem jelentette akadályát a versenyjogi felelősség megállapításának.

Mindeközben azonban az kartell egyik károsultja, egy finn önkormányzat az illetékes finn bíróság előtt kártérítési pert indított a megmaradó kartelltagokkal és az új tulajdonosokkal szemben: a Bíróságnak tehát azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogy az új tulajdonosok – akik polgári jogi értelemben nem voltak jogutódai a kartelltagoknak – mégis felelőssé tehetők-e a kartell által okozott kárért egy polgári/kártérítési eljárásban.

³⁵ Tibor-Trans-ítélet [34]. pontja.

³⁶ A Bíróság C-724/17 sz. ítélete: *Vantaan kaupunki kontra Skanska Industrial Solutions Oy és társai* („Skanska-ítélet”).

A Bíróság válasza igenlő volt, ugyanis szerinte veszélyeztetné az uniós versenyjog hatékony érvényesülését, ha az uniós versenyszabályok megsértésével okozott kárért felelős vállalkozások azon egyszerű tény folytán mentesülhetnének a felelősségük alól, hogy szerkezetátalakítások, átruházások, illetve egyéb jogi vagy szervezeti változások következtében módosul az azonosságuk. Sőt, a bíróság kifejezetten kimondta – és ezen megállapítás később a joghatósági szabályok értelmezése tekintetében (is) kulcsfontosságú lesz – hogy az EUMSZ 101. cikke értelmében vett „vállalkozás” fogalmának nem lehet eltérő tartalma azon kontextusban, amikor a Bizottság vagy egy tagállami versenyhatóság bírságot szab ki, valamint azon kontextusban, amikor az uniós versenyszabályok megsértése miatt kártérítési kereseteket indítanak.

A bíróság ezen megállapítása mérföldkövet jelentett, hiszen az eddig lényegében csak a versenyjogban ismert „vállalkozás” fogalmát – látszólag mindenféle határ nélkül! – kiterjesztette a kártérítési perek magánjogias világára is (ahol eddig jogi személyek és társaságok voltak a főszereplők). Nem véletlen, hogy az ítélet első fogadtatása is meglehetősen vegyes volt: egyes szerzők óriási lépésnek tekintették a versenyjogi kártérítési perek előmozdításában,³⁷ amíg más szerzők igen kritikusan viszonyultak az ítélethez.³⁸

3.4. A Sumal-ítélet³⁹

A Bíróság gyakorlatának következő meghatározó, új igazi mérföldkövet jelentő ügye a Sumal-ítélet volt, amely sok tekintetben épített a fent már elemzett Skanska-ügyre is.

A spanyol versenyjogi kártérítési alapügy újfent a már ismertetett Kamionkartell határozathoz kapcsolódik, az abban megállapított tényállás tekinthető megint csak a kártérítési igényhez szükséges jogellenes magatartás origójának. A kulcsmomentum az ügyben az volt, hogy a Sumal SL spanyol társaság (a károsult) kártérítési igényét nem a Kamionkartell határozatban megnevezett német illetőségű Daimler AG-vel (az egyértelmű/bizottsági határozatban megnevezett károkozóval) szemben nyújtotta be, hanem – a Skanska-ügyben kimunkált gazdasági egység tanára hivatkozással – a Daimler AG spanyol illetőségű leányvállalatával, a Mercedes Benz Trucks España SL-el szemben. Bár az ítélet (hasonlóan a Skanska-ügyhöz) főképp nem a Brüsszel 1. bis rendeletet elemezte, hanem a „helyes” alperes meghatározásának kérdését, ez utóbbi válaszítás értelemszerűen döntő jelentőségű a joghatóság szempontjából is: ha a Mercedes Benz Trucks España SL a „helyes” alperes, akkor például a per a Brüsszel 1. bis rende-

³⁷ Lásd például Chantal Lavoie (2019) Court of Justice ruling in Skanska: EU competition law concept of ‘undertakings’ and principle of economic continuity to the rescue in civil damages claims, *Kluwer Competition Law Blog*, 2019. március 22., Elérhető: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/competition-blog/court-of-justice-ruling-in-skanska-eu-competition-law-concept-of-undertakings-and-principle-of-economic-continuity-to-the-rescue-in-civil-damages-claims/>.

³⁸ Lásd például: „a gazdasági folytonosság elve a magánjog logikájával szemben álló helyzetet eredményez a kártérítési per során [...] a jogágak határa mindkét érvrendszerben teljesen elmosódik” In: Verebesné dr. Verzár Éva Mária (2019) A versenyjogi jogsértés folytán fennálló kártérítési követelések sorsa a finn aszfaltkartellügy kapcsán hozott ítélet tükrében. *Versenytükrök* 15(2) 96.

³⁹ A Bíróság C-882/19 sz. ítélete: *Sumal, SL kontra Mercedes Benz Trucks España, SL* („Sumal-ítélet”).

let 4. cikkének (1) bekezdésében foglalt általános joghatósági szabály alapján minden további nélkül Spanyolországban indítható. Sőt, a spanyol illetőségű alperes választása további előnyökkel is járt a Sumal számára az irat kézbesítése, nyelvi/fordítási okok és további költségek tekintetében.

A Bíróságnak tehát arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy a Skanska-ügyben kimondott elvi tétel – miszerint a gazdasági egység tana a versenyjogi kártérítési perekben is alkalmazandó – magával vonja-e azt, hogy amennyiben egy gazdasági egység anyavállalata „közjogilag” felelős, akkor a leányvállalat „magánjogilag” is felelős lesz-e. A Bíróság válasza főszabály szerint igenlő volt: a bíróság rögzítette, hogy „a »vállalkozás« fogalma, és azon keresztül a »gazdasági egység« fogalma ipso iure egyetemleges felelősséget keletkeztet azon jogalanyok között, amelyek a jogsértés elkövetésének időpontjában gazdasági egységet alkotnak”.⁴⁰ A bíróság ezért elvi élel kimondta, hogy „valamely vállalkozás versenyellenes magatartásának sértettje kártérítési keresetet indíthat egyaránt azon anyavállalattal szemben, amelyet a Bizottság e magatartás alapján valamely határozatban szankcionált, vagy e társaság valamely leányvállalatával szemben, amelyre nem vonatkozik e határozat, amennyiben ezek együttesen egy gazdasági egységet képeznek”.^{41, 42}

Mindazonáltal a bíróság már bizonyos határokat is meghúzott a gazdasági egység tanának automatikus magánjogi „átvétele” tekintetében:

- egyrészt, a magánjogi felelősség fennállásához szükséges, hogy a leányvállalat gazdasági tevékenysége és azon jogsértés tárgya között valamiféle konkrét kapcsolat (angolul: „specific link”) álljon fenn, a gazdasági egység fennállásához szükséges gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokon túl;
- másrészt, az érintett leányvállalatnak érvényesíteni kell tudnia a védelemhez való jogát annak bizonyítása érdekében, hogy nem tartozik az említett vállalkozáshoz;
- harmadrészt, ha a Bizottság semmilyen határozatot nem fogadott el az EUMSZ 101. cikke alapján (azaz az ún. *stand-alone*-keresetek esetén),⁴³ akkor az érintett leányvállalatnak értelemszerűen joga van magát az állítólagos jogsértő magatartás tényleges megtörténtét is vitatni.

A Sumal-ügy elsőre úgy tűnik, hogy a fenti feltételek kimondásával világos és egyértelmű – és a felperesek/károsultak számára igen kedvező! – helyzetet teremtett. Ezt a jogirodalom is alapvetően így értékelte.⁴⁴ Tény azonban, hogy az ítélet számos nyi-

⁴⁰ Sumal-ítélet, 44. pont.

⁴¹ Sumal-ítélet, 67. pont.

⁴² A gazdasági egység fogalmát a bíróság egy ponton versenyjogilag meglehetősen sajátos módon értelmezte, amikor kimondta, hogy a vállalkozáscsoport fogalmát funkcionálisan kell értelmezni, és így egyetlen vállalkozáscsoport valójában akár több vállalkozáscsoportot is magában foglalhat (47. pont).

⁴³ Hiszen ebben az esetben a Bizottság határozatának nincs kötőereje az 1/2003/EK rendelet 16. cikk (1) bekezdése alapján (ellentétben az ún. *follow-on* keresetekkel, amelyek éppen ezen kötőerőre támaszkodhatnak).

⁴⁴ „Az ítélet felfogható egyfajta felhívásként arra, hogy a valamely tagállamban működő károsult az ebben a tagállamban bejegyzett leányvállalatot perelje.” In: Szabó Péter (2024b) Perbeli legitimáció. In: Dzs-

tott kérdést is hagyott maga után, amelynek következtében az ítélet által keltett hullámok máig sem múltak el, így például a holland bíróságok több új előzetes döntéshozatali kérelmet is előterjesztettek hasonló helyzetek megítélése kapcsán.⁴⁵

Annai azonban mindazonáltal egyértelműnek tűnt, hogy a versenyjogi vállalkozás fogalom előretörése – logikusan folytatva a Skanska ügyben lefektetett elvi irányokat – megállíthatatlan, és a károkozó esetében egyértelműen áttörte az ismert polgári jogi és nemzetközi magánjogi fogalmi kereteket.

3.5. Az Athenian Brewery és Heineken-ítélet⁴⁶

Az ügy hátterét adó jogvita abból eredt, hogy a görög Athenian Brewery („AB”) sörgyár jogsértést követett el azzal, hogy visszaélt az EUMSZ 102. cikke értelmében vett erőfölényével a görög sörpiacon. Ezt a görög versenyhatóság meg is állapította 2014-ben. Az Athenian Brewery és Heineken-ügy hátterében így nem a Bizottság határozata áll, hanem egy nemzeti versenyhatósági döntés.⁴⁷

Az AB anyavállalata a hollandiai Heineken NV, amely közvetetten 98,8 százalékos részesedéssel rendelkezett az AB-ben. A Heineken közvetlenül vett részt a görög piacon történt tevékenységben. A sértett, ugyancsak görögországi Macedonian Thrace Brewery (MTB) kártérítési pert indított egy hollandiai bíróság előtt az AB és a Heineken ellen.

Az ügy középpontjában álló kérdés az volt, hogy a holland bíróság megállapíthatja-e a joghatóságát, és ha igen, milyen alapon a Heineken ellen, az AB-vel együtt. A főtanácsnok megfogalmazása szerint: perelhetőe a leányvállalat az anyavállalattal együtt ez utóbbi székhelyén, amely más tagállamban (a jelen ügyben Hollandiában) található, mint a leányvállalat székhelye (amely a jelen ügyben Görögországban van).⁴⁸

A Brüsszel I. bis rendelet 8. cikkének (1) bekezdése, a különös joghatósági okok körében kimondja, hogy valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy perelhető – ha több személy együttes perlése esetén az adott személy az alperesek egyike – bármely alperes lakóhelyének vagy székhelyének bírósága előtt, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott,

.....
la Marianna et al., 85.

⁴⁵ Elkerbout és Wassenaar úgy fogalmaznak, hogy „Dutch judges are struggling to apply Sumal consistently in practice”. In: Ruben Elkerbout, Philine Wassenaar (2025) Sumal three years on: a hint of Double Dutch and the Dutch courts lead the way...? *The Thicket*, 2025. február 6. Elérhető: <https://thethicket.blog/2025/02/06/sumal-three-years-on-a-hint-of-double-dutch-and-the-dutch-courts-lead-the-way/>. A magyar jogirodalomban például Vass is hangsúlyozza, hogy a Sumal-ítélet „újszerű megközelítésnek számít, és ezáltal újabb megválaszolandó kérdéseket vetett fel”. In: Vass Anna (2022) Felelhet-e a leányvállalat az anyavállalat versenyellenes magatartásával okozott kárért? – A Bíróság C-882/19. sz. ügyben született ítélete. *Versenytükör*, 18(1), 111.

⁴⁶ A Bíróság C-393/23 sz. ítélete: *Athenian Brewery SA, Heineken NV kontra Macedonian Thrace Brewery SA* („Athenian Brewery és Heineken-ítélet”).

⁴⁷ Athenian Brewery és Heineken-ítélet [11]–[12] pontjai.

⁴⁸ Főtanácsnoki indítvány az Athenian Brewery és Heineken-ügyben; [3] pont.

egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni, és róluk együtt határozni.

Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság arra kereste a választ, hogy az EUMSZ 101. és 102. cikkeiben szereplő vállalkozás fogalmával és a gazdasági egység belüli felelősség betudhatóságával kapcsolatos ítélkezési gyakorlat milyen mértékben befolyásolja a joghatóság Brüsszel I. bis rendelet 8. cikkének (1) bekezdése szerinti megosztását. Amiként a főtanácsnoki indítványban is összegzésre került, a Bíróság az ítélkezési gyakorlat során elismerte azt az alperes anyavállalat által egyébként megdönthető vélelmet, hogy az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol a leányvállalat gazdasági tevékenységére, ha (közel) 100 százalékos tőkerészesedéssel rendelkezik a leányvállalatban, így a jogsértés neki tudható be és egyetemlegesen felelőssé tehető érte.⁴⁹

A kérdés így közelebbről már az volt, hogyha az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol a leányvállalatra, akkor a közös perlés feltételei valóban fennállnak-e, és a gazdasági egység fennállása ebben a viszonyrendszerben miként értelmezhető. Más szóval: a gazdasági egység implementálható-e a felelősség kérdésén túl a joghatóság megállapítására is?

Amiként a fenti ügyek kapcsán bemutattuk, a gazdasági egység elve már olyan számos ítéletben hivatkozásra került, ahol a felelősség megállapításának kérdése állt a középpontban. A gazdasági egység elvének azonban a joghatóság körében legalább ilyen nagy a jelentősége. A Bíróság ítélete alapján a gazdasági egység elve alapján nemcsak az anyagi felelősség, hanem a joghatóság is kiterjeszthető az anyavállalatra.

Következésképpen, az ítélet alapján a holland bíróság joghatósággal bír mind a Heineken, mind az AB elleni keresetek vonatkozásában.

Ebben az ügyben is előkerült az a problémakör, amire a fentiekben már utaltunk, hogy miközben az adott tagállami bíróságtól nem várható el, hogy speciális versenyjogi tudást igényelve a jogvita érdemében rövid időn belül döntsön, azt – a joghatósági kérdés rendezése céljából – mégis meg kell vizsgálnia, hogy az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol-e a leányvállalat gazdasági tevékenységére. A Bíróság ítéletében megerősítette, hogy a piaci szereplők (például az MTB) fordulhatnak az anyavállalat székhelye szerinti tagállam bíróságaihoz, ha az anyavállalat meghatározó befolyással rendelkezik a kárt okozó leányvállalat magatartásra, amely a jelen ügyben a tőkerészesedésre tekintettel vélelmezhető. A joghatóság megállapítása körében további lényeges megállapítás, hogy a Heineken mint anyavállalat, észszerűen számíthatott arra, hogy sörgyára (vagyis az MTB) versenykorlátozó magatartása miatt perbe foghatják. A Bíróság az Athenian Brewery és Heineken-ítéletében is megerősítést nyert tehát, hogy a versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos kártérítési perekben az együttes perlés lehetősége hozzájárul a megfelelő igazságszolgáltatás elősegítéséhez azáltal, hogy a párhuzamos eljárások és egymással összeegyeztethetetlen határozatok lehetőségét minimálisra

⁴⁹ Főtanácsnoki indítvány az Athenian Brewery és Heineken-ügyben, [4] pont. Athenian Brewery és Heineken-ítélet [11], [19]–[20] pontok.

csökkenti.⁵⁰ Végül, a gazdasági egység elvének a joghatóság körében történő alkalmazása megkönnyíti és erősíti a kisvállalkozások (adott esetben a fogyasztók) helyzetét, hogy mint a versenyjogi jogsértések károsultjai, könnyebben „fel tudják venni a harcot” a nagyvállalatokkal.

Az Athenian Brewery és Heineken-ítélet jogpolitikai jelentősége ugyanakkor abban is áll, hogy lehetővé teszi, hogy „első ránézésére belföldinek tűnő” versenyjogi jogsértések miatt olyan tagállamokban is kártérítési pert lehessen indítani, amelyekhez a versenyjogi jogsértés közvetlenül nem kötődik, de az alperes anyavállalata ott rendelkezik székhellyel. Ez a megközelítés adott esetben megnyitja az utat az egyoldalú „forum shopping” előtt, hiszen a károsult felperesek így stratégiai megfontolások mentén maguk választhatják meg a számukra kedvezőbb bíróságot. Ennek különös jelentősége lehet a kartellekhez kapcsolódó kártérítési perekben. Az egyes tagállamok adott esetben eltérő eljárási szabályokat dolgoztak ki, ezáltal egyes államban egyszerűbb kollektív igényérvényesítési eljárást indítani vagy perfinanszírozókat bevonni. Mindez felveti azt a kérdést is, hogy a Bíróság a jövőben vajon olyan esetekben is elismeri-e a Brüsszel I. bis rendelet 8. cikkének (1) bekezdése szerinti szoros kapcsolatot, amikor egy olyan leányvállalat ellen indítanak annak székhelye szerinti helyen kártérítési pert, amely maga nem vett részt a versenyjogi jogsértésben.⁵¹

4. Egy speciális kérdés: a gazdasági egység elvének „fordított” alkalmazása, azaz a Mol-ügy

A versenyjogi vállalkozásfogalom diadalmenete a nemzetközi magánjog terén a Mol-ügyben szakadt meg. Jelenleg még nem világos, hogy csak ideiglenes hátraacról van szó, vagy végleges elakadásról: ezzel kapcsolatos jóslatainkat a zárófejezetben fejtjük ki. Addig is érdemes röviden áttekinteni az ügy tényállását és a bíróság következtetéseit.

Az ügy magyar vonatkozású, hiszen az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Kúria terjesztette elő a Bírósága elé egy versenyjogi jogsértésből eredő kártérítési perben felmerült joghatósági kérdés kapcsán. Az alapügyben a Mol Nyrt. indított kártérítési keresetet Magyarországon a Mercedes-Benz Group AG ellen, a Kamionkartell határozatra hivatkozva. A Mol Nyrt. a keresetet azon az alapon indította, hogy a versenyellenes magatartás következtében a különböző tagállamokban működő leányvállalatait érte közvetlen kár, amelyet anyavállalatként viszont saját maga kívánt érvényesíteni (ügy, hogy őt magát tehát közvetlen kár nem érte). A Mol a magyar bíróságok joghatóságának megalapozására a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének (2) bekezdésére („jogellenes károkozás helye”) és a „gazdasági egység” fogalmára hivatkozott, érvelése szerint ugyanis anyavállalati székhelye tekintendő a kár bekövetkezési helyének.

⁵⁰ Athenian Brewery és Heineken-ítélet [20] pont.

⁵¹ Henner Schläpke et al. (2025) CJEU simplifies concentration of jurisdiction for private enforcement under competition law. NOERR, 2025. február 21., Elérhető: https://www.noerr.com/en/insights/cjeu-simplifies-concentration-of-jurisdiction-for-private-enforcement-under-competition-law?utm_source=chatgpt.com.

Az alperes vitatta a magyar bíróság joghatóságát, arra hivatkozva, hogy a közvetlen kár nem a Molt, hanem kizárólag a külföldi székhelyű leányvállalatokat érte, így az anyavállalat magyarországi székhelye nem minősülhet a Brüsszel I. bis rendelet értelmében vett „káresemény bekövetkezési helyének”. A magyar alsóbb fokú bíróságok elfogadták ezt az érvet: az elsőfokú bíróság joghatóság hiányában végzésével a pert megszüntette, majd a fellebbezés folytán eljáró másodfokú bíróság ezen végzést helybenhagyta. A másodfokú bíróság kiemelte, hogy „egyetlen gazdasági egység” elve nem minősül olyan kapcsolóelvnek, amely a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének (2) bekezdése alapján megalapozná a magyar bíróság joghatóságát, az a károsult vonatkozásában kizárólag a versenyjogi jogsértésért való felelősség megállapítása érdekében alkalmazható, megfordítva nem értelmezhető.⁵² A felülvizsgálati kérelem folytán eljáró Kúria azonban előzetes döntéshozatali kérelem formájában az uniós jog értelmezését kérte a Bíróságtól.

Az ily módon eljáró Bíróság a kérdést vizsgálva megállapította, hogy a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének (2) bekezdésében szereplő „káresemény bekövetkezési helye” fogalma nem értelmezhető oly módon, hogy magában foglalja az anyavállalat székhelyét olyan esetekben, amikor a közvetlen kár kizárólag a leányvállalatokat érinti. A Bíróság alapvetően három érvre támaszkodott:

- Elsősorban nem felelne meg a joghatósági szabályok céljának, az eddigi joggyakorlatnak: a bíróság álláspontja szerint a joghatósági szabályok célja az, hogy a jogviták lehetőség szerint azon a helyen kerüljenek elbírálásra, ahol a közvetlen kár ténylegesen bekövetkezett, azaz „*az érintett piac szerinti tagállam bíróságai vannak a legmegfelelőbb helyzetben a kártérítés iránti ilyen kérelmek elbírálására*”⁵³, másrészt pedig a versenyellenes magatartást tanúsító gazdasági szereplő észszerűen számíthat arra, hogy azon hely bíróságai előtt perlik, ahol a magatartásával a tisztességes versenyre vonatkozó szabályokat megsértette.
- Másodsorban, nem állna összhangban az alkalmazandó jog és a bíróság közötti kapcsolatra vonatkozó elvvel: a Brüsszel I. bis és a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi (Róma II) rendelet közös célja, hogy az eljáró bíróság illetékessége és az alkalmazandó jog között összhangot teremtsen. Ezen cél megkívánja, hogy a kár helye szerinti bíróság rendelkezzen joghatósággal: a „gazdasági egység” fordított alkalmazása pedig ezt az összhangot megbontaná, mivel a kárt közvetlenül elszenvedő leányvállalat székhelye szerinti piac helyétől eltérő helyszínen biztosítana joghatóságot.
- Végül pedig nem szükséges a versenyjog hatékony érvényesüléséhez: a jelenlegi joghatósági szabályok – különösen a károkozó székhelyén történő perindítás lehetősége, valamint a kár közvetlen bekövetkezésének helyén történő perindítás lehetősége – mindezt már megfelelően biztosítják, ezért a hatékony igényérvényesítéshez további „segítő” elvek alkalmazására nincs szükség.

⁵² Lásd BH 2025.44., Gfv.30.221/2024/4.

⁵³ Tibor-Trans-ítélet, 34. pont.

Mindezek alapján a bíróság arra az elvi következtetésre jutott, hogy Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének (2) bekezdése szerinti „hely, ahol a káresemény bekövetkezett” fogalma nem terjed ki azon anyavállalat székhelyére, amely kártérítési keresetet indít a harmadik személy EUMSZ 101. cikkbe ütköző versenyellenes magatartása következtében, kizárólag a leányvállalatainál bekövetkezett károk megtérítése iránt, még akkor sem, ha azt állítják, hogy ezen anyavállalat és e leányvállalatok egyetlen gazdasági egységet képeznek.

A Kúria úgy találta, hogy – azon túl, hogy a Bíróság értelmezése az előterjesztő bíróságra kötelező – az ily módon kinyert jogértelmezés mindenben találkozik a Kúria „gazdasági egység” versenyjogi fogalmával, és ennek a joghatóságra történő kihatása körében elfoglalt jogi álláspontjával. Erre tekintettel a Kúria megállapította, hogy a másodfokú végzés nem sérti a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkének 2. pontját, így azt hatályában fenntartotta.

Mindezek alapján tehát egyértelmű, hogy a versenyjog – Skanska-ügyben kezdődött, majd a Sumal-ügyben folytatódott – diadalmenete a nemzetközi magánjogban ezzel legalábbis megtorpant. Az ítélet mélyebb értelmezése alapján azonban álláspontunk szerint ezen „megtorpanás” indokai nem tűnnek sem elvi, sem gyakorlati szempontból minden tekintetben meggyőzőnek, az alábbiak szerint.

Egyrészt, lényeges, hogy az ítélet nem nyújtja valódi indokát annak, hogy a Skanska-ügyben lefektetett általános elv (ti. a versenyjogi vállalkozásfogalom nem lehet más köz- és magánjogi kontextusban) hirtelen miért vesztette el a relevanciáját a károsult vonatkozásában. Tény, hogy az elvet a Skanska- és Sumal-ügyekben a bíróság kifejezetten a versenyjogi felelősség (tehát a polgári jogi károkozó) szempontjából mondta ki, és az is tény, hogy az EUMSZ versenyjogi rendelkezéseinek (a versenykorlátozó megállapodások tilalmának, az erőfölénnyel való visszaélésnek) a károsult vállalkozások nem címzettjei.⁵⁴ Mindazonáltal a Kártérítési irányelv irányelv (13) preambulumbekkezdése egyértelműen kimondja, hogy „A kártérítéshez való jog valamennyi természetes és jogi személyt – fogyasztókat, vállalkozásokat és hatóságokat egyaránt – megillet”⁵⁵ (a szerzők kiemelése). Nem világos tehát, hogy a károsult vállalkozások esetében (hiszen az irányelv sem társaságokat vagy jogalanyokat említ!) miért ne lenne releváns a

⁵⁴ A korábbi gyakorlatot elemezve egyébként Araujo Boyd is ugyanezre a következtetésre jut: „A common element in all these cases should be noted: they all impliedly assumed that the notion of ‘undertaking’ in a public and private enforcement setting was identical, quoting indistinctly public and private decisions.” In: Marcos Araujo Boyd (2023) *The notion of undertaking in EU competition law*. PhD-értekezés. Elérhető: <https://theses.gla.ac.uk/83415/4/2023AraujoBoydPhD.pdf>.

⁵⁵ Tény azonban, hogy például a kártérítéshez való jogot először kimondó Courage-ítélet „személyről” (angolul: individual, franciául: personne) beszél (26. pont). Ugyanez igaz a későbbi Manfredi-ítéletre is. (A Bíróság C453/99 sz. ítélete: *Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és mások*; illetve a Bíróság C-295/04–C-298/04. sz. ítélete: *Vincenzo Manfredi és mások kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA és mások egyesített ügyek*.)

gazdasági egység tana, azt miért ne lehetne összeegyeztetni, legalább bizonyos fenn tartásokkal, a nemzetközi magánjog fogalomrendszerével.⁵⁶

Másrészt, a Bíróság által felhozott közelség és kiszámíthatóság elvei sem tűnnek egyértelműen igazolni az ítélet következtetéseit. A Bíróság ebben a körben az érintett piacot tekinti fő kapcsolóelvnek, azonban a jelen esetben a Kamionkartell határozatból kell kiindulni, amely érintett piacnak az Európai Gazdasági Térség egészét tekintette. Nem egyértelmű tehát, hogy az Európai Unió egészét érintő kartell esetében mi indokolná annak valamiféle korlátozását az egyes tagállamok külön részpiacaira.⁵⁷

Harmadrészt, furcsa, hogy a Bíróság több ponton is hangsúlyozza, hogy a joghatóság fő szabálya (a lakóhely szerinti joghatóság) relevanciával bír az ilyen ügyek eldöntésekor.⁵⁸ Ehhez képest ezen főszabály alkalmazása éppen hogy kivétel a nemzetközi/európai uniós versenyjogi kártérítési perek esetében [hiszen itt általában a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikke (2) bekezdésének alkalmazására kerül sor, lásd például a fent elemzett Tibor-Trans-ügyet].

Végül az sem teljesen egyértelmű, hogy az ítélet ne akadályozná meg a károsultakat abban, hogy versenyjogi alapú igényeiket hatékonyan érvényesíthessék (vagy legalábbis érdemben ne nehezítené meg azt). Értelemszerűen az ítélet alapján közvetlenül érintett multinacionális nagyvállalatok esetében (amelyek külön leányvállalatokat működtetnek az Európai Unió számos tagállamában) nem merülhet fel komoly nehézség adott esetben több, párhuzamos kártérítési per indítása kapcsán. Az ítélet azonban minden károsult vállalkozásra vonatkozik, így olyan kis- és középvállalkozásokra is, amelyek akár csak egy vagy két uniós tagállamban rendelkeznek leányvállalattal. Az ilyen – nem feltétlenül pénzügyi és jogi erőforrásban gazdag – vállalkozáscsoportok esetében, adott esetben, valódi nehézséget is jelenthet a perek többszöröződése (és a külföldi igényérvényesítés szükségessége).

Mindezek alapján világos, hogy az ítélet nem teszi könnyebbé a versenyjogi kártérítési perek felpereseinek/károsultjainak helyzetét, azaz a versenyjog – magánjogi jogérvényesítésen keresztül történő – hatékony érvényesülését nem mozdította elő.⁵⁹

⁵⁶ Épp ezt az irányt szorgalmazza a Mol-ügy egy korai kommentálója is: „If the [sic] competition law tells us that the parent company and subsidiary are suffering from a competition law infringement, then international private law should embrace this idea and provide the forum at the registered office of the parent company as well as at one of the subsidiaries.” In: Eva Fischer (2022) MOL (C-425/22) – The “Undertaking” (Art. 101, 102 TFEU) As An Applicant: New Forum Shopping in Competition Law? *Kluwer Competition Law Blog*, 2022. október 20. Elérhető: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/competition-blog/mol-c-42522-the-undertaking-art-101-102-tfeu-as-an-applicant-new-forum-shopping-in-competition-law/>.

⁵⁷ Bizottsági határozat összefoglalása (2016. július 19.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke szerinti eljárással kapcsolatban (AT.39824 – Tehergépjárművek ügy); 2017/C 108/05, 2017. április 6., 11.pont.

⁵⁸ Lásd a Mol-ítélet 39. és 42. pontjait.

⁵⁹ Kifejezetten ezt a kritikát fogalmazza meg például Szabó Péter (Szabó 2024b, 96.) és Osztovits András is, még a főtanácsnoki vélemény kapcsán (Osztovits 2024).

5. Következtetések

A Bíróság versenyjogi kártérítéseket érintő eddigi joghatósági joggyakorlatát áttekintve – különösen a gazdasági egység elvének nemzetközi magánjogba történő beszüremkedése terén – bizonyos tendenciák már most kirajzolódnak. Távoli analógiával azt mondhatnánk, hogy az eset sokban hasonlít például a Bíróság korai gyakorlatára az áruk szabad áramlása terén. Amíg a Bíróság mindkét esetben először egyre szabadabb teret engedett valamilyen elv érvényesülésének (ott: a mennyiségi korlátozások fogalmának tágra nyitása, itt: a gazdasági egység fogalmának egyre tágabb értelmezése révén), később elkerülhetetlenné vált a korrekció (ott: a mennyiségi korlátozások fogalmának keretezése, itt: a gazdasági egység fogalmának alperesi oldalon történő „megállítása” révén).⁶⁰

A joggyakorlat szempontjából a jövőbe nézve a legfőbb kérdés az, hogy jelen esetben ez a korrekció végleges lesz-e (azaz a gazdasági egység fogalma a felperesi oldalon belátható időn belül nem jelenik meg) vagy épp ellenkezőleg, újabb és újabb kérdések jutnak el a Bírósághoz, amelyek alapján további korrekcióra kényszerül. A jelen cikk írói természetesen nem rendelkeznek a jövőbe látás képességével, azonban a következő főbb tendenciák és érvcsoportok jól azonosíthatók.

Egyrészt, a jelenleg a Bíróság előtt folyamatban levő ügyek között nem látszanak olyanok, amelyek újfent a fenti kérdést boncolgatnák. A joghatóság kapcsán pl. a C-672-673/23 számú egyesített ügy⁶¹ (amelyben már főtanácsnoki vélemény is megjelent), a joghatóság kérdését az alperesi oldal szempontjából elemzi, és kifejezetten a Brüsszel 1. bis rendelet 8. cikkére fókuszál, hasonlóképpen a C-34/24 ügýhöz.^{62, 63}

Másrészt azonban álláspontunk szerint a versenyjogi perek egyre nagyobb száma miatt egyáltalán nem zárható ki az, hogy a Bíróság későbbi ügyekben a Mol-ítéletben megfogalmazott teljesen elzárkózó álláspontjának felülvizsgálatára vagy legalábbis finomítására kényszerül.⁶⁴ Ilyen lehetőséget adhat például az a helyzet, ha nem egy mul-

⁶⁰ Lásd a Bíróság Dassonville-, Cassis de Dijon-, Sunday Trading- és Keck & Mithouard-ügyeit. [A Bíróság C-8/74 sz. ítélete: *Procureur du Roi kontra Benoît és Gustave Dassonville*; a Bíróság C-120/78 sz. ítélete: *Rewe-Zentral AG kontra Bundesmonopolverwaltung für Branntwein* („Cassis de Dijon-ítélet”); a Bíróság C-145/88 sz. ítélete: *Torfaen Borough Council kontra B & Q plc* („Sunday Trading-ítélet”); a Bíróság C-267-268/91 sz. ítélete: *Bernard Keck és Daniel Mithouard*.]

⁶¹ A Bíróság C-672-673/23 sz. ügye: *Electricity & Water Authority of the Government of Bahrain és társai kontra Prysmian Netherlands BV és társai* (C-672/23), valamint *Smurfit Kappa Europe BV és társai kontra Unilever Europe BV és társai* (C-673/23).

⁶² A Bíróság C-34/24 sz. ügye: *Stichting Right to Consumer Justice és Stichting App Stores Claims*.

⁶³ A C-425/25 számú, *Stichting Truck Cartel Recovery* ügy pedig nagyrészt az alkalmazandó jog kérdését boncolgatja.

⁶⁴ Van olyan jogirodalmi álláspont, amely kifejezetten ezt várja: „the court even paved the way for recognising that undertakings may indeed be creditors of competition law damages claims”. In: Christian Kersting (2024) *MOL and Undertakings as Creditors: The Question is Still Open*. 46 *European Competition Law Review*, 62–64. Ehhez Kersting példaként a német matracárletörő bojkott ügyét hozza, amelyben egy bojkottkارتell tevékenysége a vállalkozáscsoport egészét érintette (lásd a német legfelsőbb bíróság 2023. szeptember 13-ei döntését, KZR 39/21 [2023] NZKart 675).

tinacionális nagyvállalkozás, hanem egy kis- vagy közép vállalkozás kéri felperesként/ károsultként a bíróságot arra, hogy az anyavállalatának székhelye szerinti tagállamban indíthassa meg perét a károkozó kartellező társasággal szemben. De akár lehetséges az is, hogy éppen egy multinacionális (jelen elemzésünk szempontjából: több uniós tagállamban letelepedett) nagyvállalkozás próbálja meg – éppen az egységes uniós piacra hivatkozással – az olyan kárigényét egyetlen (még hozzá az anyavállalatának székhelye szerinti) bíróság előtt érvényesíteni, amelynek alapja az egész Európai Unióra kiterjedő kartell-megállapodás volt. Végül, felvethető az a helyzet is, amikor egy teljes vállalkozáscsoport minden tagját közvetlenül érinti a kartellkár, például akkor, amikor egy kartell egy vállalkozáscsoport bojkottjára irányul.⁶⁵ Léteznek tehát olyan ténybeli szcenáriók, amelyek alapján a Mol-ügyben elfoglalt bírósági álláspont revideálása vagy legalábbis finomítása alappal felvethető.

Természetesen a fenti kérdésekre a jogalkotás is választ adhat, hiszen egy esetleges jogszabálymódosítás kijelölheti a versenyjogi kártérítési perek megfelelő fórumát, illetve fórumait. A jogirodalomban már most is megjelentek annak jelei, hogy a Brüsszel I. bis rendelet reformja lehet szükséges,⁶⁶ amely akár a versenyjogi kártérítési perek világát is érintheti, nevezetesen egy új joghatósági ok beiktatása révén.⁶⁷ A versenyjog hatékony érvényesülését (és így a károsultak érdekeit) valóban szolgálhatná egy olyan új joghatósági ok, amely egyértelműen kijelölné, hogy mely tagállam(ok) bírósága(i) rendelkezzen(ek) – feltehetően a felperes választása szerint – joghatósággal a versenyjogi kártérítési perekre (tulajdonképpen tehát egy új, különös joghatósági bekezdés beiktatása révén a Brüsszel I. bis rendelet 7. cikkébe). Sőt, akár az a lehetőség is felmerülhet, hogy a versenyjogi kártérítési perek – a biztosítási ügyek, fogyasztói szerződések vagy egyedi munkaszerződések esetére már meglévő speciális szabályokhoz hasonlóan – külön címet is kaphassanak a Brüsszel I. bis rendeletben.

Mindezzel a jogalkotói reformiránnyal szemben azonban komoly ellenérvek is felhozhatók.

Egyrészt, nem világos, hogy a versenyjogi perek valóban egy csoportba sorolhatóak-e a fent jelzett biztosítási, fogyasztói stb. ügyekkel. Nem egyértelmű ugyanis, hogy a gazdasági közjog ezen (mégoly speciális) részének kiemelésére valóban található-e olyan nyomós indok, amely jogalkotási lépéseket tenne szükségessé, azaz ne lenne eleendő megvárni a joggyakorlat megfelelő fejlődését. Mindez különösen igaz, ha a ver-

⁶⁵ Ilyen volt a német matracárletörő-kartellügy is.

⁶⁶ Lásd A Brüsszel I. bis rendelet reformjáról szóló, 2022-es konferenciáról szóló jelentést. Matthias Weller (2022) Conference Report from Luxembourg: On the Brussels Ibis Reform. *Conflict of Laws.net*, 2022. szeptember 12. Elérhető: <https://conflictoflaws.net/2022/conference-report-from-luxemburg-on-the-brussels-ibis-reform/>, és a nemzetközi magánjoggal foglalkozó egyesület munkacsoportjának eddigi tevékenységét: EAPIL Munkacsoport a Brüsszel Ia. rendelet reformjával kapcsolatban (EAPIL Working Group on the reform of Brussels I bis Regulation) elérhető: <https://eapil.org/what-we-do/working-groups/group-on-the-reform-of-brussels-i-bis/>.

⁶⁷ Osztovits 2024, Fekete András (2024) Lehetséges-e a gazdasági egység elvének „fordított” alkalmazása? Az Európai Unió Bíróságának ítélete a C-425/22. számú Mol-ügyben. *Versenytükör*, 20(2).

senyjogi kártérítési joggyakorlat utóbbi időben történt robbanásszerű fejlődését, a perek számszerű növekedését tekintjük:⁶⁸ ezek alapján nem látszik, hogy valóban szükség lenne jogalkotói lépésekre a hatékony érvényesülés elősegítése érdekében, különösen nem a Mol-ügyhöz hasonló esetekben, azaz nagyvállalatok felperesi igényei esetén.

Másrészt, a Bíróság a Mol-ügyben kifejtette, hogy az, hogy egy felperesi vállalkozáscsoport számára a vállalkozáscsoport anyavállalatának székhelye nem automatikusan elérhető mint joghatósági ok, nem jelenti a versenyjog hatékony igényérvényesítésének akadályát. Az uniós jogalkalmazó szerv tehát világosan letette a voksát a tekintetben, hogy – legalábbis ebben az irányban – nem lát olyan hiátust, amely az ilyen károsultak/kártípusok esetében további lépéseket tenne szükségessé.

Harmadrészt, azt is látnunk kell, hogy a különös joghatósági okok jogpolitikai és elvi alapja abban rejlik, hogy bizonyos esetekben igazságosabb és célszerűbb, ha az igényérvényesítés nem az általános szabály – az alperes lakóhelye vagy székhelye szerinti bíróság – szerint történik. A különös joghatóság célja tehát a hatékonyság, a méltányosság, a jobbiztonság és a kiszámíthatóság elősegítése. A fentiekben bemutatott európai bírósági ítéletek – különösen a „káresemény bekövetkezésének helye” értelmezése – pontosan ezen elveket tükrözik, ugyanakkor világossá teszik: a keresetnek olyan tényleges gazdasági kapcsolatot kell igazolnia a választott fórummal, amely érdemben kapcsolódik a kárhoz (például ott fizették meg a többletköltséget, ott hatott a versenytorzulás). Távoli, közvetett károsultak esetén joggal merül fel a kérdés, fennáll-e egyáltalán ilyen szoros kapcsolat, érintett-e az adott piac – vagy csak közvetett módon kapcsolódik a kárhoz a felperes vagyona. Ebből következik, hogy nem meglepő, hogy a Bíróságban komolyan felmerült: vajon a „káresemény bekövetkezésének helye” kiterjeszthető-e egy anyavállalat székhelyére akkor is, ha kizárólag a leányvállalatot érte közvetlen kár. Érvelhető ugyanis, hogy a felperestől – bármely versenyjogi jogsértésből eredő kártérítési igény esetén – elvárható, hogy tényleges gazdasági hátrányt, közvetlen kárt igazoljon, ne csupán a célcsoporton belüli pénzügyi hatásokat.

Ezért érvelhető lehet, hogy a Mol-ügy kapcsán sem indokolt a túlzó felháborodás: az ítélet mögött van elvi és gyakorlati logika is. Egyrészt, a perindítás helyét – meghatározott keretek között – a felperes választhatja meg, tehát a felperes az eljárás „ura”, másrészt azonban az alperes oldalán jogos elvárás a kiszámíthatóság és a szoros kapcsolatra épülő joghatóság. Felmerül ugyanakkor a kérdés (amint azt a joggyakorlat kapcsán is említettük), hogy a joghatósági szabályok kialakítása során mennyiben kell figyelemmel lenni a gyengébb fél, különösen a kis- és középvállalkozások védelmére. Ha e csoport számára kedvezőbb, egyszerűbb igényérvényesítést szeretnénk, akkor akár egy új, különös joghatósági ok megalkotása is indokolt lehet – ugyanakkor annak megfogalmazása során a teljes „reverse application”-típusú joghatósági kiterjesztés nem tú-

⁶⁸ „Antitrust litigation in Europe is evolving rapidly. In particular, damages claims relating to cartels and dominance abuses are growing exponentially.” In: Samantha Ward et al. (szerk.) *Private Antitrust Litigation Guide*, LexologyPRO. Elérhető: <https://www.lexology.com/panoramic/workareas/private-antitrust-litigation/content/private-antitrust-litigation-global-overview>.

nik indokoltnak, így azt csak kivételes, indokolt esetekre kellene korlátozni. Ellenkező esetben ugyanis a jogbiztonság és a kiszámíthatóság kerülhet veszélybe, amelyeket a jelenlegi keretrendszer éppenséggel védeni próbál.

A joghatósági szabályok meglévő kereteinek túlfeszítése, illetve új, kifejezetten a versenyjogi kártérítési ügyekhez kapcsolódó különös joghatósági okok megalkotása – természetesen némi túlzással élve – akár ahhoz is vezethet, hogy „szinte bárki bárhol perelhető”. Ez kétségtelenül elrettentő hatással lehet a versenyjogi jogsértések potenciális elkövetőire, és e tekintetben erősítheti a versenyjog érvényesülését. Ugyanakkor magánjogi szempontból – különösen az alperesi jogbiztonság, a perindítás helyének kiszámíthatósága és a szoros kapcsolat követelménye kapcsán – komoly aggályokat vet fel. A túlzott kiterjesztés a joghatósági rendszer belső egyensúlyát is veszélyeztetheti, különösen, ha az új szabályok nem kellően körülhatároltak, és egy az egyben lehetővé tennék a „reverse application”-típusú mechanizmusok rutinszerű alkalmazását.

Ennek folytán álláspontunk szerint a jogalkotási lépések egyelőre meglehetősen távolinak és bizonytalannak tűnnek, így a közeljövőben nem várható e tekintetben változás a károsultak és a károkozók joghatósági viszonyaiban (a joggyakorlat változása azonban alappal felvethető egyes speciális tényállások esetében).

Horváth M. András¹

A versenyjogi jogsértéssel okozott károk számszerűsítésének kérdései, különös tekintettel a tízs százalékos vélelemre és az állami cégeket érő károk megítélésére

1. Bevezető

A kártérítés megítéléséhez a felperesnek bizonyítania kell a jogsértést, a jogsértő felróhatóságát, a kár bekövetkezését és mértékét, illetve a jogsértés és a kár közötti okozati összefüggést. Erre tekintettel a kár mértékének meghatározásához szükséges kárszámítás minden kártérítési per egyik alapvető kérdése. Ez nincsen máshogy a versenyjogi kártérítési perek esetében sem.

Azonban a versenyjogi kártérítési perek esetében a jelentőség mellé fokozott bonyolultság párosul, ami a kárszámítást illeti. A versenyjog többféle magatartást tilalmaz, és versenyjogi kártérítési igény nemcsak kartell² esetén érvényesíthető, de egyéb versenykorlátozó megállapodások,³ illetve erőfölénnyel való visszaélés esetén is. Bizonyos esetek-

¹ Ügyvéd, Fehérváry Horányi Kovács Baker & McKenzie Ügyvédi Iroda; Megbízott oktató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi és Európai Közjogi Tanszék; Megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Deák Ferenc Továbbképző Intézet.

² Lásd a 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról („Tptv.”) 12. §-át: a kartell „a versenytársak közötti olyan megállapodás vagy összehangolt magatartás, amelynek célja a verseny korlátozása, megakadályozása vagy torzítása, így különösen a vételi vagy eladási árak, valamint az egyéb üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett meghatározása, az előállítás vagy a forgalmazás korlátozása, a piac felosztása, ideértve a versenyeztetéssel kapcsolatos összejátszást, az import- vagy exportkorlátozást is”.

³ Lásd a vertikális megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alóli mentesítéséről szóló 306/2022. (VIII. 11.) Kormányrendelet 7. §-a szerinti, különösen súlyos korlátozásokat.

ben⁴ még összefonódásokkal kapcsolatos jogsértések is alapját képezhetik kártérítési pernek. A jogsértés jellegétől függ, hogy ki és milyen hátrányt szenved el. A különböző versenyjogi jogsértések által okozott hátrányok számszerűsítése eltérő adatokat és módszereket igényel. Már az is előkérdésként merül fel, hogy minden versenyjogi jogsértés által okozott hátrány megfizethető-e a polgári jog kár valamelyik fajtájának.

Érdemes említeni még két további nehezítő körülményt. Az egyik, hogy a legsúlyosabb jogsértésnek minősülő versenykorlátozó célú magatartások megállapításához nem szükséges tényleges versenykorlátozó hatás bekövetkezése. Így a kár számszerűsítését nehezítheti olyan ellenbizonyítás, ami arra vonatkozik, hogy a jogsértés nem okozott hátrányt (például a jogsértő bizonyítja, hogy nem a versenykorlátozó megállapodásnak megfelelően járt el). Hasonló bizonyítási probléma felmerül olyan jogsértések esetén is, amelyek megállapítására azok potenciális versenykorlátozó hatására tekintettel került sor.⁵ A másik, hogy a versenyjogi jogsértések többsége az ellátási lánc magasabb szintjén valósul meg (kivéve például a fogyasztókkal szemben megvalósuló erőfölénnyel való visszaéléseket), így elszenvedői olyan vállalkozások, amelyek esetében – ha a piaci körülmények engedik – szinte törvényszerű a megnövekedett költségek továbbhárítása (*passing-on*).

Bár a Versenyjogi kártérítési irányelv⁶ meghatározott néhány vélelmet, ami segítheti a károk számszerűsítését, annak súlyához képest keveset foglalkozott a kérdéssel. A számszerűsítés kapcsán az uniós jogalkotást és annak tagállami átültetését követően számos kérdés megválaszolatlan maradt.

A kárszámítás kérdése azáltal tett szert egyre nagyobb jelentőségre, hogy – bár sok időbe telt, de – a versenyjogi kártérítési perekkel kapcsolatos elvi kérdések lassan tisztázódtak, és egyre több ügyben kell a bíróságoknak a kár számszerűsítésével kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznia.⁷

Végül, a magyar ítélkezési gyakorlatban megjelent problematika, hogy a kárszámítás hogyan alakul államicég-károsultak kapcsán, hiszen közbeszerzési kartell esetén az ajánlatkérőnél felmerült kár elvileg megtérül a központi költségvetésből.

Jelen tanulmány ezeket a kérdéseket elemzi a kár számszerűsítésének szemszögéből.

⁴ Például a be nem jelentett, végrehajtott és a versenyt jelentős mértékben csökkentő összefonódások.

⁵ Tóth András (2016) *Versenysjog és határterületei – A versenyszabályozás jogági kapcsolatai*. Budapest: HVG-Orac, 209.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (EGT-vonatkozású szöveg) HL L 349., 2014. december 5. („Versenyjogi kártérítési irányelv”), 1.p.

⁷ Wolfgang Wurmnest (2023) Assessing Antitrust Damages in Follow-On Actions Against Cartels. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 25, 107.

2. Versenyjogi károk számszerűsítésének alapjai

A versenyjogi károk számszerűsítésének elméleti alapvetése a jogsértés által okozott hátrányok beazonosítása, és azok megfeleltetése a polgári jogi kárfogalomnak. Szintén fontos elméleti kérdés, hogy a kár számítására milyen módszerek használhatók.

2.1. A jogsértés jellegének jelentősége

A versenyjogi károk számszerűsítésének problematikája jól látszódik abból, ha csak a versenykorlátozó megállapodásokat (Tpvt. 11. §-a, illetve az Európai Unió működéséről szóló szerződés [„EUMSZ”] 101. cikke) és az ellátási láncban belüli károkat vesszük. Egy horizontális (eladási) árörögzítés esetén nehezen vitatható az árnövekedés.⁸ A közvetlen vevő⁹ által fizetett magasabb ár minősülhet tényleges vagyonsökkenésnek. A horizontális árörögzítéssel egy tekintet alá eső horizontális piacfelosztás esetén már nem ennyire kézzelfogható a károsodás.¹⁰ Maradva a horizontális versenykorlátozásoknál: egy vevői kartell (vételi árörögzítés) tárgyát nem a downstream árnövekedés képezi, hanem az upstream árcsökkenés. Ebben az esetben a szállító által kapott alacsonyabb ár minősülhet tényleges vagyonsökkenésnek. Egy vertikális (viszonteladási) árörögzítés esetén szintén vélelmezhető az árnövekedés. Itt a közvetett vevő által fizetett magasabb ár minősülhet tényleges vagyonsökkenésnek. Egy vertikális piacfelosztás (kizárolagosság) esetében ugyanaz a helyzet, mint horizontális piacfelosztás esetében. Az olyan különös versenykorlátozó megállapodásokról nem is beszélve, mint a puszta információcseré vagy a munkaerőpiaci kartell.¹¹ Előbbi esetében a problémát az jelenti, hogy – bár csökken a bizonytalanság a versenytársak stratégiáját illetően – nem vezet nyilvánvalóan konkrét, egységes árnövekedéshez. Utóbbi esetében a problémát az jelenti, hogy a piacfelosztáshoz hasonlóan nem kézzelfogható a károsodás.¹² Meg kell jegyezni, hogy az árnövekedés nem egyenlő a megítélhető kárösszeggel (lásd a továbbhárítás kérdését), így a kár számszerűsítése akkor sem egyszerű, amikor van az árnövekedéshez hasonló, kézzelfogható károsodás. Végül, az árnövekedés sem az

⁸ Jelen tanulmány az *overcharge* angol szakkifejezésre a Versenyjogi kártérítési irányelv 2. cikke 20. pontjának megfelelően az árnövekedés kifejezést használja, a Tpvt. 88/G. § (1) bekezdésében bevezetett áreltérítés kifejezés helyett.

⁹ Jelen tanulmány az egyszerűség kedvéért a vevő kifejezést használja a jogsértő vállalkozás ügyfelére, függetlenül attól, hogy az ügyfél terméket vásárol vagy szolgáltatást vesz igénybe.

¹⁰ Bár a jogsértés által okozott kínálatszűkülésnek elméletileg az árakra is hatással kellene lennie. Lásd például a 2009. évi XIV. törvény 14. §-ához fűzött részletes indokolását: „Ez a kár jellemzően abból adódik, hogy a kartellezők által érvényesített ár magasabb lesz, mintha az valódi versenyben alakult volna ki. Ez akkor is így van, ha a kartellezők nem közvetlenül az árat határozták meg, hanem például felosztották egymás között a piacot, vagy limitált mennyiségi kvótákat határoztak meg, ugyanis ezek a versenykorlátozások – közvetetten ugyan –, de hatást gyakorolnak az árakra.”

¹¹ Az átcsábítási tilalom különböző formái vagy a munkabérek (és egyéb munkához kapcsolódó juttatások) rögzítése.

¹² A munkabérek rögzítésére irányuló megállapodás hasonlít a vevői kartellhez: költségek rögzítése révén upstream árcsökkenést eredményez azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy nem egy upstream piaci szereplőnek (szállító) okoz kárt, hanem a munkavállalóknak.

egyetlen károsodás, ami bekövetkezhet, versenykorlátozó megállapodások esetén sem (lásd mennyiségi hatásból adódó elmaradt vagyoni előny).

2.2. Versenyjogi hátrányok

A versenyjogi jogsértések hatásait két nagy csoportba szokták beosztani: a vagyontranszfer (*transfer of wealth*) és a hatékonyságihiány (*inefficiencies*).¹³ Ahogy Molnár fogalmaz: versenyjogi jogsértés esetén külön kell vizsgálni, hogy az milyen hatással van a gazdaság egészére, és milyen hatással van az egyes gazdasági szereplőkre, érintett piacon belül és azon kívül.¹⁴ Ezek közül tipikusan a vagyontranszfer, vagyis a gazdasági szereplőkre gyakorolt hatás az, ami alkalmas arra, hogy polgári jogi szempontból kárnak minősüljön.

A vagyontranszfer-típusú hatásokat a szakirodalom többféleképpen csoportosítja. Hinten-Reed és Wandschneider például hat kategóriát állapít meg: (a) árhatás; (b) mennyiségi hatás; (c) árernyőhatás; (d) utóhatás; (e) továbbhárítás; (f) kamathatás.¹⁵

Az árhatás lényege, hogy a versenyjogi jogsértés a versenyártól eltérő ár alkalmazását teszi lehetővé. Árhatásként általában az eladási árörögzítés esetén keletkező árnövekedést szokták beazonosítani, de a vételi árörögzítés esetén keletkező árcsökkenés is ilyennek minősülhet.

A mennyiségi hatás (*volume effect*) lényege, hogy az árhatás következtében eltér a vásárolt mennyiség. Az árhatáshoz hasonlóan, mennyiségi hatásként is általában az eladási árörögzítés esetét szokták alapul venni: a közvetlen vevő az árnövekedésre tekintettel kevesebb jogsértéssel érintett terméket tud vásárolni és kevesebb saját terméket tud értékesíteni. Ez természetesen attól is függ, hogy a közvetlen vevő milyen gazdasági tevékenységet végez: forgalmazza a jogsértéssel érintett terméket, beépíti azt saját termékébe, vagy csak használja a saját tevékenységéhez. Egyszerű példával élve: a kamionkartell¹⁶ esetén a márkakereskedők forgalmazzák a jogsértéssel érintett terméket, a felépítménygyártók beépítik saját termékükbe, amíg a szállítmányozók felhasználják saját tevékenységükhöz. Fontos hangsúlyozni, hogy a közvetlen vevőnek két másik lehetősége is van, amikor árnövekedéssel szembesül: megemelheti a saját termékének árát (továbbhárítás) vagy vásárolhat helyettesítő terméket. A továbbhárítás következtében szintén mennyiségi hatás keletkezik, hiszen a közvetett vevők szintén kevesebb terméket tudnak vásárolni.

¹³ Frank Maier-Rigaud, Ulrich Schwalbe (2018) Quantification of antitrust damages. In: David Ashton (szerk.) *Competition Damages Actions in the EU – Law and Practice, Second Edition*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 405.

¹⁴ Molnár Tibor Tamás (2023) A kartell közgazdasági hatásai és a kapcsolódó igényérvényesítési lehetőségek. *Jogtudományi Közlöny*, 78(7–8), 298.

¹⁵ Nils von Hinten-Reed, Frederick Wandschneider (2018) Ökonomischer Nachweis der Wirkung des Kartells und der Höhe des Schadens. In: Fabian Stancke, Georg Weidenbach, Rüdiger Lahme (szerk.) *Kartell-rechtliche Schadensersatzklagen*. Frankfurt am Main: Fachmedien Recht und Wirtschaft, 397.

¹⁶ A Bizottság AT.39824 sz. ügyben hozott határozata (2017. szeptember 27.).

Az árernyőhatás (*umbrella effect*) tulajdonképpen az árhatás egyik fajtája, ami a jogsértő vállalkozások jogsértésben nem résztvevő versenytársai általi önálló árkövetésből adódik. A lényege, hogy a jogsértésben nem résztvevő vállalkozások is megemelik a saját termékeik árát a versenyjogi jogsértés „ernyője” alatt. Az Európai Unió Bíróságának („EUB”) *Kone*-ítélete¹⁷ megerősítette, hogy ezek a típusú hatások, annak ellenére, hogy a jogsértésben nem résztvevő vállalkozások által alkalmazott árak okozzák, betudhatók a jogsértő vállalkozásoknak. Az árernyőhatás csak bizonyos piaci körülmények között valószínűsíthető: ha a piacon alacsony a verseny intenzitása, magas a termékek homogenitása, magas a kartell piaci lefedettsége, hosszabb a kartell időtartama és az üzleti feltételek transzparensak.¹⁸

Az utóhatás (*lingering effects*) szintén az árhatás egyik fajtája, ami az árhatás időbeli elhúzódásából adódik. A lényege, hogy a versenyjogi jogsértés árhatása a jogsértés megszűnését követően is érvényesül. Ennek oka lehet, hogy a piacon az ártárgyalásokra csak hosszabb idő elteltét követően kerül sor, vagy a szerződések hosszabb időtartama.¹⁹

A továbbhárítás lényege, hogy a károsult megemeli saját termékeinek az árát, beépíti az általa kifizetett árnövekedést. A továbbhárítás valószínűsége és mértéke sokféle tényezőtől függ: a termékek differenciáltságától, a downstream piaci verseny intenzitásától, attól, hogy az árnövekedés az egész iparágra vonatkozik vagy csak az adott közvetlen vevőre (homogén volt-e a piaci hatása), illetve, hogy a jogsértés által érintett termék ára mennyire jelentős részét képezte a közvetlen vevő terméke költségeinek.²⁰ Az is befolyásolja, hogy az árnövekedés fix vagy változó költségelemet érintett-e, illetve, hogy a közvetlen vevő szembesül-e vevői erővel ügyfelei részéről.²¹

A kamathatás lényege, hogy a károsult a jogsértéstől számítva bekövetkező pénzromlásra tekintettel is hátrányt szenved. A károsult a jogsértés következtében nem elérhető tőkét nem tudja üzleti célokra felhasználni (saját gazdasági tevékenységéhez vagy befektetés céljából).²²

A fenti kategorizálás tipikusan versenykorlátozó megállapodásokra (vagy annál is szűkebben, kartellekre) vonatkozik. Az erőfölénnyel való visszaélés esetén különbséget kell tenni a kizsákmányoló és kizorító jellegű visszaélések között. A kizsákmányoló típusú visszaélések a beazonosítható hatások tekintetében hasonlóságot mutatnak a versenykorlátozó megállapodásokkal, ugyanúgy a jogsértő vállalkozás vevőinek okoznak közvetlenül kárt. Például a tisztességtelen (túlzó) árazás esetén ugyanúgy keletkezik árhatás. Azzal, hogy kizsákmányoló visszaélések között is vannak olyanok, amelyek

¹⁷ A Bíróság C-557/12. (ECLI:EU:C:2014:1317) sz. ítélete: *Kone AG és társai kontra ÖBB-Infrastruktur AG*.

¹⁸ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 400.

¹⁹ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 401.

²⁰ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 403.

²¹ Pier Luigi Parcu, Maria Alessandra Rossi (2018) The role of economics in EU private antitrust enforcement: theoretical framework, empirical methods and practical issues. In: Pier Luigi Parcu, Giorgio Monti, Marco Botta (szerk.) *Private Enforcement of EU Competition Law – The Impact of the Damages Directive*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 77.

²² Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 407.

hatásukban eltérnek a versenykorlátozó megállapodásoktól: az árdiszkrimináció esetén az egyes vevőkkel szemben alkalmazott árnövekedés nem egységes a piacon.²³ Az üzleti kapcsolattól elzárkózás esetén mennyiségi hatás (elmaradt vagyoni előny) keletkezhet a vevőnél. Kiszorító típusú visszaélések esetén nem ezek a hatások keletkeznek vagy nem ugyanúgy. Jellegetesen a jogsértő vállalkozás vevőinek az ilyen típusú visszaélés rövidtávon előnyös, és csak hosszútávon – a jogsértő vállalkozás versenytársának kiszorítását követően – keletkeznek negatív hatásai. Például a túlzottan alacsony (felfaló) árazás esetén az árhatás nem az árak növekedését jelenti, hanem a vevők számára kedvező csökkenését.²⁴

2.3. Polgári jogi károk

A tagállami szabályoktól függetlenül, az EUB a *Manfredi*-ítéletben²⁵ már meghatározta, hogy milyen kártípusok érvényesíthetők versenyjogi jogsértés esetén: „*a károsultak nemcsak a tényleges kár (damnum emergens) megtérítését követelhetik, hanem az elmaradt haszon (lucrum cessans) megtérítését, valamint a kamatok megfizetését is*”.²⁶

Érdekeség, hogy a magyar jogban a kár elemei némileg eltérnek. A 2013. évi törvény a Polgári Törvénykönyvről („Ptk.”) 6:522. § (2) bekezdése szerint a kártérítés elemei: (a) a károsult vagyonában beállott értékcsökkenés; (b) az elmaradt vagyoni előny; és (c) a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségek. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy kamat ne lenne követelhető versenyjogi kártérítés kapcsán. A Ptk. 6:532. §-a alapján szerződésen kívül okozott kár esetén a kártérítés a károsodás bekövetkeztekor nyomban esedékes, és a Ptk. 6:48. §-a szerinti késedelmi kamat megfizetése iránti kötelezettség keletkezik.

Az árhatás a tényleges vagyonsökkenésnek feleltethető meg. Az árnövekedés a hipotetikus piaci ár és a ténylegesen alkalmazott ár közötti különbség. A vagyonsökkenés pedig az árnövekedés és a vásárolt mennyiség szorzata. A hipotetikus piaci ár kapcsán fontos hangsúlyozni, hogy az nem a tökéletes verseny állapotában irányadó ár, hanem az adott piacon kizárólag az árhatás kiszűrése mellett érvényesülő ár.²⁷

A mennyiségi hatás az elmaradt vagyoni előnynek feleltethető meg. Fontos, hogy nem önmagában az képezi kártérítés tárgyát, hogy a közvetlen vevő kevesebb jogsértéssel érintett terméket vásárol, hanem hogy ennek következtében kevesebb saját terméket tud értékesíteni. Pusztán azzal, hogy kevesebb jogsértéssel érintett terméket tud vásárolni a vevő, valójában gazdasági vagy allokációs hatékonyságihiány keletkezik. Ez holt-

²³ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 426.

²⁴ Parcu, Rossi 2018, 71.

²⁵ A Bíróság C-295/04–C-298/04. (ECLI:EU:C:2006:461). sz. egyesített ítélete: *Vincenzo Manfredi és mások kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA és mások* (C-295/04), *Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA* (C-296/04) és *Nicolò Tricarico* (C-297/04) és *Pasqualina Murgolo* (C-298/04) *kontra Assitalia SpA*.

²⁶ *Manfredi*-ítélet, 95.

²⁷ Simone Kohnz (2018) Kárszámítás. Ford.: Vibók Tamás, Kocsis Márton. In: Polauf Tamás (szerk.) *Versenyjogi kártérítési perek – Kézikönyv a joggyakorlat számára*. Budapest: Wolters Kluwer, 175.

tehveresztésnek (*deadweight loss*) minősül, amit Fuglinszky helyesen vagyoni kárnak nem minősülő érdeksérelemként azonosít, amely esetén kártérítés nem követelhető.²⁸

Mivel az árernyőhatás és az utóhatás az árhatás egyik fajtája, ezek is a tényleges vagyonsökkenésnek feleltethetők meg.

Bár a továbbhárítás nem feleltethető meg kártípusnak, két szempontból befolyásolja a kár számítását: (a) az árhatásból származó tényleges vagyonsökkenést mérsékli a vevőkre továbbhárított árnövekedés; (b) a továbbhárítás következtében keletkező mennyiségi hatás formájában elmaradt vagyoni előny növeli a kár összegét.

Attól függően, hogy az uniós ítélkezési gyakorlatot vagy a magyar polgári jogi szabályokat vesszük alapul, a kamathatás a kár külön eleme, de legalábbis szükségszerű kísérőjelensége.

Összefoglalva, a kár számszerűsítése a következő lépésekből áll: (a) az árhatás alapján a tényleges vagyonsökkenés számszerűsítése; (b) a továbbhárítás alapján a káronszerzés levonása; (c) a mennyiségi hatás alapján az elmaradt vagyoni előny számszerűsítése; (d) a jogsértés kezdődőpontjától kamat számítása.

Fontos tisztázni azt is, hogy a versenyjogi jogsértések mely hatásai nem feleltethetők meg a polgári jogi kárfogalomnak.

Fuglinszky rámutat, hogy nemvagyoni érdeksérelem esetén kártérítés (sérelemdíj) csak személyiségi jog megsértése esetén követelhető. Erre tekintettel a beszállítók, versenytársak és vevők versenyjogi jogsértés által okozott nemvagyoni érdeksérelemai alapján nem követelhető kártérítés.²⁹

Nemcsak az allokációs hatékonysághiány nem feleltethető meg a polgári jogi kárfogalomnak, de a termelési vagy dinamikus hatékonysághiány sem. Ez például abban a formában jelenik meg, hogy a jogsértő vállalkozás nem termel hatékonyan, mert nem a leginkább költséghatékony technológiát alkalmazza (*X inefficiency*).³⁰ Egyéb dinamikus hatások – mint például a minőség romlása – sem feleltethetők meg a kárfogalomnak.³¹ Végül, ahogy arra Braun is felhívja a figyelmet, az innováció csökkenése sem feleltethető meg a polgári jogi kárfogalomnak.³² Feltételezhetjük, hogy ugyanaz igaz a választék szűkülésére is.

2.4. Kártípusok Angliában

Anglia és Wales jogában a versenyjogi jogsértés esetén is *tort* képezi a kártérítési felelősség alapját (egész pontosan a *breach of statutory duty*). A *tort*-alapú kártéríté-

²⁸ Fuglinszky Ádám (2012) A versenyjogi jogsértések esetén alkalmazható polgári jogi jogkövetkezmények. A kártérítés mint magánjogi szankció. In: Kisfaludi András (szerk.) *Versenyjogi jogsértések – magánjogi jogkövetkezmények*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 27.

²⁹ Fuglinszky 2012, 27.

³⁰ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 409.

³¹ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 398.

³² Braun Péter (2023) A kartelljogi jogsértéssel okozott kár számszerűsítésének akadályai. *Magyar Jog*, 70(3), 185.

si rendszerben a kártípusok némileg eltérhetnek a kontinentális jogrendszerben elfogadott kártípusoktól. Ráadásul a versenyjogi kártérítési ügyekben, a kár mértékének megítélése kapcsán az angol bíróságok elnagyolt megközelítést (*broad axe approach*) alkalmaznak.³³

A *Sainsbury's*-ügyben a versenyjogi fellebbviteli bíróság (Competition Appeal Tribunal, CAT) 69 millió font összegű kártérítést ítélt meg.³⁴ Az ügy tárgyát az Egyesült Királyságban alkalmazott multilaterális bankközi jutalék (MIF) képezte, amit az alperes kártyatársaság és a bankok közösen állapítottak meg. A CAT megállapította, hogy a MIF-re vonatkozó megállapodás versenykorlátozó hatást fejt ki, és versenyjogba ütközik. A felperes kiskereskedelmi lánc kára abból keletkezett, hogy a kereskedői jutalék (MSC) részeként meg kellett térítenie a MIF-et az elfogadó banknak. A felperes az árnövekedést úgy számította, hogy összevetette a bankközi jutalék mértékét (0,9 százalék) és a bankkártyás fizetéshez képest alternatív fizetési módok költségét (0,5 százalék).

A *Britned*-ügyben a felperes az erősáramú kábelek kartellje³⁵ kapcsán egyrészt követelte a kartell tárgyát képező termékért kifizetett árnövekedés megtérítését; másrészt követelte az elmaradt haszon megtérítését, ami abból keletkezett, hogy az árnövekedés miatt kisebb teljesítményű kábeleket tudott vásárolni, amelyek kevesebb profitot termeltek neki; harmadrészt követelte az árnövekedésre tekintettel megnőtt tőke költségei megtérítését. Az elsőfokú bíróság (High Court) 13 millió euró összegű kártérítést ítélt meg, két kártípus alapján: (a) költség hatékonysághiány (*cost inefficiencies*) címén 15 százalék árnövekedés arra tekintettel, hogy a piacfelosztás következtében szállító alperes a versenytársainál drágább kábeleket értékesített a felperesnek; (b) kartell-megtakarítás (*cartel saving*) címén 1,9 százalék árnövekedés arra tekintettel, hogy az alperes a piacfelosztás következtében költségeket takarított meg a versenyeztetési eljárással kapcsolatban. Az elmaradt haszonra és a magasabb tőke költségekre vonatkozó követelést a bíróság elutasította.³⁶ A fellebbviteli bíróság (Court of Appeal) a kartell-megtakarítás címén megítélt kártérítés vonatkozásában hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítéletet, és 5 millió euró összeggel csökkentette a megítélt kártérítést.³⁷

A *Royal Mail*-ügyben, a kamionkartell kapcsán, a CAT 15 millió font összegű kártérítést ítélt meg: 5 százalék árnövekedés a jogsértés időtartama alatt eszközölt összes tehergépjárműbeszerzés vonatkozásában.³⁸ Az ügyben a felperesek szakértője szerint az árnövekedés 11 százalék volt, összehasonlító számítási módszert használva, amíg az alperesek szakértője szerint az árnövekedés 0,4 százalék volt. A bíróság ahelyett, hogy

³³ Andrew Bartlett, Penny Coombs (2023) United Kingdom. In: John W. H. Denton AO et al. (szerk.) *Compendium of Antitrust Damages Actions* (2nd ed.) Paris: Concurrences, 193.

³⁴ *Sainsbury's Supermarkets Ltd v MasterCard Incorporated and Others* [2016] CAT 11 (2016. július 14.).

³⁵ A Bizottság AT.39610 sz. ügyben hozott határozata (2014. április 2.).

³⁶ *Britned Development Ltd v ABB AB* [2018] EWHC 2616 (Ch) (2018. október 9.).

³⁷ *Britned Development Ltd v ABB AB* [2019] EWCA Civ 1840 (2019. október 31.).

³⁸ *Royal Mail Group Limited v DAF Trucks Limited and Others* [2023] CAT 6 (2023. február 7.).

választott volna a két szakvélemény közül, inkább úgy döntött, hogy a kettő közötti átlagot ítéli meg kártérítésként.³⁹

A *Granville*-ügyben az LCD-kartell⁴⁰ kapcsán az elsőfokú bíróság 8 százalékos árnövekedést állapított meg a képernyők kapcsán, 4 százalékos a laptopok esetében és 14 százalékos a televíziók vonatkozásában.⁴¹ A felperes szakértője trendvonal-extrapolációt alkalmazott, aminek eredményeként 34-71 százalékos közötti árnövekedést mutatott ki, amíg az alperes szakértője többváltozós regresszióanalízist alkalmazott, aminek eredményeként a képernyők kapcsán 5 százalékos, a laptopok esetében 2 százalékos, a televíziók vonatkozásában 11 százalékos árnövekedést mutatott ki. A bíróság az alperes szakértőjének módszerét fogadta el, de az alulkompenzáció elkerülése érdekében felfelé módosította az árnövekedés mértékét.⁴²

A *Royal Mail* és *Granville*-ügyekből nagyon jól kirajzolódik, hogy az alperes védekezésével és az alperes által megbízott szakértő véleményével szemben követelmény, hogy ne pusztán a felperes szakértői véleményének eredményét vagy módszereit vitassa, hanem saját számításokat is tartalmazzon, hiteles adatok és szakmailag megalapozott módszerek alapján.⁴³

A CAT előtt több olyan folyamatban lévő ügy is van, ami a kár számszerűsítése szempontjából érdeklődésre tarthat számot. A *Kent*-ügyben⁴⁴ 19 millió fogyasztót tömörítő *opt-out* kollektív kereset keretében 500 millió és 1,4 milliárd font közötti összegben követelnek kártérítést arra tekintettel, hogy az Apple visszaélt erőfölényes helyzetével. Az Apple, többek között, az alkalmazások fejlesztőivel szemben túlzottan magas, 30 százalékos jutalékot alkalmazott, és a felperes állítása szerint az alkalmazások fejlesztői ezt a díjat jelentős mértékben továbbhárították az alkalmazásáruházakban vásárló mobilkészülék-felhasználókra. Hasonló követelést érvényesítenek a Google-lel szemben a Play Store miatt 260-750 millió font közötti összegben a *Coll*-ügyben,⁴⁵ illetve a Sonyval szemben a PlayStation Store miatt 600 millió és 5 milliárd font közötti összegben a *Neill*-ügyben.⁴⁶ A *Gormsen*-ügyben,⁴⁷ ami szintén *opt-out* kollektív kereset alapján indult, ennél is extravagánsabb követelést érvényesítenek. A felperes állítása szerint a Meta visszaélt erőfölényes helyzetével, mivel nem fizetett a felhasználóknak

³⁹ Lásd az elsőfokú ítélet 484. bekezdését.

⁴⁰ A Bizottság AT.39309 sz. ügyben hozott határozata (2010. december 8.).

⁴¹ *Granville Technology Group Ltd v Chunghwa Picture Tubes Ltd & Ors* [2024] EWHC 13 (Comm) (2024. február 8.).

⁴² Lásd az elsőfokú ítélet 143. bekezdését.

⁴³ Molnár Tibor Tamás (2024) A kamionkartell-kártérítési perek európai gyakorlata: Spanyolország és Hollandia. *Európai Jog*, 24(3), 4.

⁴⁴ Case No. 1403/7/7/21: Dr. Rachael Kent v Apple Inc. and Apple Distribution International Ltd.

⁴⁵ Case No. 1408/7/7/21: Elizabeth Helen Coll v Alphabet Inc. and Others.

⁴⁶ Case No. 1527/7/7/22 Alex Neill Class Representative Limited v Sony Interactive Entertainment Europe Limited; Sony Interactive Entertainment Network Europe Limited; and Sony Interactive Entertainment UK Limited.

⁴⁷ Case No. 1433/7/7/22: Dr Liza Lovdahl Gormsen v Meta Platforms, Inc. and Others.

a Facebook platformon megosztott személyes adataikért (tisztességtelen ár). A felperes szakértője szerint a kár mértéke a személyes adatok hipotetikus piaci ára és a Facebook platform használatának hipotetikus piaci ára közötti különbség.

A folyamatban lévő ügyekből két tendencia is kirajzolódni látszik: (a) a jövőben nagyobb hangsúlyt kaphatnak az erőfölénnyel való visszaélés (így különösen a túlzott árazás) alapú kártérítési perek; (b) a digitális piacokon nagyobb a valószínűsége a továbbbárhításnak vagy a fogyasztók közvetlen károsodásának.

2.5. Számítási módszerek

Mivel a versenyjogi kár hipotetikus (*counterfactual* vagy *but-for*) piaci magatartáson alapul, el kell fogadni, hogy a versenyjogi jogsértések esetén a károk egzakt meghatározására általában nincs lehetőség.⁴⁸ Máshogy fogalmazva, a versenyjogi kárszámítás elkerülhetetlen bizonytalansággal jár együtt.⁴⁹ Egyes szerzők pont ezért javasolják, hogy a kár számszerűsítése ne egzakt összegre vonatkozzon, hanem egy minimum és maximum kárösszeg közötti sávra, amelyen belül az ítélkező bíró döntheti el a megítélt kár összegét.⁵⁰ Ennek a bizonytalanságnak a fő oka, hogy a károk számítása részben olyan adatokon alapszik, amelyek nem közvetlenül a (valós) piacról figyelhetők meg, és ezért van szükség közgazdaságtani módszerekre a kár becsléséhez.⁵¹

A szakirodalom általában a következőképpen csoportosítja a versenyjogi jogsértések által okozott károk számításának (becslésének) módszereit: (a) piacösszehasonlító; (b) költségalapú vagy pénzügyi helyzet alapú; és (c) szimulációs.⁵²

Az összehasonlító módszer lényege, hogy a tényleges árakat veti össze a hipotetikus árakkal. E módszer alkalmazásának előfeltétele, hogy az árakat befolyásoló összes tényező (nyersanyagköltségek változása, keresletváltozás, technológiai fejlődés, szabályozási és adókönyezet változása, verseny intenzitása stb.) beazonosítható és mérhető legyen.⁵³ Meg lehet különböztetni idősoros összehasonlító módszert (*before-and-after*), illetve az érintetlen földrajzi vagy termékpiaccal összehasonlító módszert (*yardstick*). Az idősoros összehasonlítás az árnövekedés számításához a jogsértést megelőző és követő áradatokat veszi alapul. Természetesen ennél a módszernél különösen fontos, hogy a jogsértés időtartama pontosan kerüljön meghatalmazásra.⁵⁴ E módszerrel kapcsolatos bizonytalanság, hogy a jogsértő vállalkozások a jogsértés időtartama alatt megállapodás szerinti árszint alatt is árazhatnak abból a célból, hogy a nem a megállapodásnak

⁴⁸ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 393.

⁴⁹ Parcu, Rossi 2018, 63.

⁵⁰ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 461.

⁵¹ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 408; Parcu, Rossi 2018, 70.

⁵² Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 410; Parcu, Rossi 2018, 75.

⁵³ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 429.

⁵⁴ A problémát az jelentheti, ha versenyhatóságok bizonyos megfontolásokból konzervatívan állapítják meg a jogsértés időtartamát (például nincs elegendő bizonyíték a jogsértés korábbi kezdőidőpontjára vonatkozóan).

megfelelő árakat alkalmazó versenytársat szankcionálják, vagy hogy a jogsértő vállalkozások a jogsértés megszűnése után is a versenyár feletti árat alkalmazhatnak (utóhatás).⁵⁵ Közvetlenül a jogsértés előtti időszak azért lehet alkalmatlan, mert valószínű, hogy a piaci ár a versenyár alatti volt, és ez volt a versenykorlátozó megállapodás létrejöttének oka, amíg közvetlenül a jogsértés utáni időszak azért lehet alkalmatlan, mert lehetséges, hogy a versenykorlátozó megállapodás megszűnése után a vállalkozások árháborúba kezdenek.⁵⁶ A földrajzipiac-alapú összehasonlítás az árnövekedés számításához az azonos termék más földrajzi piacon alkalmazott áradatait veszi alapul. Ennél a módszernél fontos, hogy (a) a más földrajzi piac kellően összehasonlítható legyen (például piaci koncentráció, technológiai színvonal, költségstruktúra, keresleti viszonyok alapján);⁵⁷ illetve (b) a más földrajzi piacot ne torzítsa versenyjogi jogsértés.⁵⁸ Ahogy arra Braun is rámutat, a földrajzi összehasonlító módszer egyik nehézségét az adja, hogy minél jobban összehasonlítható a két földrajzi piac, annál valószínűbb, hogy a más földrajzi piacot is hasonló versenyjogi jogsértés torzíttja (*spill-over effects*).⁵⁹ A termék-alapú összehasonlítás az árnövekedés számításához eltérő, de hasonló termék azonos piacon alkalmazott áradatait veszi alapul. Ennél a módszernél fontos, hogy a termék hasonló alapanyagok felhasználásával készüljön, hasonló gyártási folyamatot használjon, és az iránti való kereslet jellemzői is hasonlóak legyenek.⁶⁰ Az összehasonlító módszerek kombinációja a „különbségek közötti különbségek” (*difference in differences*) módszer.

A költség-alapú módszer a hipotetikus ár megállapításának módszerében tér el: ezen eljárás nem más piacokon alkalmazott árakat használ ebből a célból, hanem tényleges költségadatokat és egy szakértő által megállapított, „megfelelő” haszonkulcsot. A „megfelelő” haszonkulcs megállapítása lehetséges összehasonlítható (versengő) piacon alkalmazott haszonkulcs alapulvételével vagy elméleti meghatározás útján.⁶¹ E módszerrel kapcsolatban is több bizonytalanságot okozó tényező áll fenn. Elképzelhető, hogy a piacon nem költség-alapú az árképzés. A módszer azt feltételezi, hogy a haszonkulcs a jogsértés időtartama alatt nem változik. Ráadásul az eltérő haszonkulcs termelési hatékonyságbeli különbségekre vagy könyvelési módszerek eltérésére is visszavezethető lehet.⁶² A pénzügyi-helyzet-alapú módszer lényege, hogy a jogsértő vállalkozások profitabilitását vizsgálja. Ennek keretében azt nézi, hogy a tényleges árak, az árhatás levonását követően tartósan fedezik-e a változó költségeket (a jogsértő vállalkozás profitabili-

⁵⁵ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 412.

⁵⁶ Parcu, Rossi 2018, 87; Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 431.

⁵⁷ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 437.

⁵⁸ Parcu, Rossi 2018, 77.

⁵⁹ Braun 2023, 186.

⁶⁰ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 414.

⁶¹ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 442.

⁶² Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 423.

tása valós).⁶³ A profitabilitást többféle mutató alapján lehet mérni: (a) befektetett tőke megtérülése (ROCE); (b) tőkeárképzési modell (CAPM); (c) nettó jelenérték (NPV) vagy belső megtérülési ráta (IRR).⁶⁴

A szimulációs módszer lényege, hogy a tényleges árakat nem egy létező piac áradataival hasonlítja össze, hanem egy mesterségesen megalkotott piaci modell áradataival. Ez a módszer olyan piaci jellemzők alapján számítja a hipotetikus árat, mint a kereslet árugalmassága, a változó költségek, a versenytársak száma, illetve a verseny jellege (árverseny vagy mennyiségi verseny). A módszer bizonytalansága abból adódik, hogy dinamikus iparágak esetén nem tud pontos becslést adni.⁶⁵ A módszer gyengesége, hogy nagyban függ – az alapul fekvő modellekkel együtt járó – feltételezésektől, mint például, hogy a versenytársak termékei egymással tökéletesen helyettesíthetők.⁶⁶

Ami az egyes módszerek gyakorlati alkalmazását illeti, Laborde kimutatása szerint a bíróságok az általa vizsgált ügyek mintegy 38 százalékában az időbeli összehasonlító módszert alkalmazták.⁶⁷

Az erőfölénnyel való visszaélések esetén a kár számításának elsőszámú akadály, hogy a hipotetikus piaci magatartás nagyobb mértékben spekulatív, mint versenykorlátozó megállapodások esetén, mivel többféle piaci magatartás is elképzelhető, ami nem ütközik versenyjogi tilalomba.⁶⁸ Az empirikus számítási módszerek, különösen a kizorító típusú visszaélések esetén, nem alkalmazhatók, és a szimulációs módszerre kell támaszkodnia a károsultaknak.⁶⁹

Akármelyik módszer is kerül alkalmazásra, elmondható, hogy a kár számszerűsítéséhez szükség van mennyiségi (megrendelt/szállított/kifizetett termékek) és áradatokra. Ezek kinyerhetők a szállítási szerződésekből, amíg a költségadatokhoz már a jogsértő vállalkozás belső irataira van szükség. Adott esetben szükség lehet tanúvallomásokra is. Ezen túl, a számításokhoz szükség van a piac működésének megértéséhez szükséges háttérinformációkra: közgazdasági szakirodalom, piacelemzések, iparági kiadványok vagy piacot érintő versenyhatósági jogesetek formájában.⁷⁰

3. A számszerűsítést segítő vélelmek szabályozása

A kár számításával kapcsolatban jelenleg három vélelmet szabályoz a Tptv.: (a) a Tptv. 88/D. § (4) bekezdése tartalmazza a Versenyjogi kártérítési irányelv 17. cikkének (2) bekezdése által előírt kárvélelmet kartellek esetén; (b) a Tptv. 88/G. § (6) be-

⁶³ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 424.

⁶⁴ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 443.

⁶⁵ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 425; Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 441.

⁶⁶ Kohnz 2018, 188.

⁶⁷ Jean-Francois Laborde (2021) Cartel damages actions in Europe: How courts have assessed cartel overcharges. *Concurrences*, 18(3), 238.

⁶⁸ Parcu, Rossi 2018, 74–75; Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 446.

⁶⁹ Maier-Rigaud, Schwalbe 2018, 445–446.

⁷⁰ Hinten-Reed, Wandschneider 2018, 425; Kohnz 2018, 200.

kezdése tartalmazza a Versenyjogi kártérítési irányelv elfogadását megelőzően létező árnövekedés-vélelmet; (c) a Tptv. 88/G. § (3) bekezdése tartalmazza az árnövekedés továbbhárítására vonatkozó vélelmet, ami a továbbhárítással kapcsolatos bizonyítási teher Versenyjogi kártérítési irányelv 14. cikke (1) bekezdésében szabályozott megfordításának magyarországi átültetése.

Bár nem minősül vélelemnek, érdemes néhány gondolat erejéig foglalkozni a Versenyjogi kártérítési irányelv 17. cikk (3) bekezdésével, ami a versenyhatóságok közreműködését szabályozza a kár mértékének meghatározásával kapcsolatban, és amit a Tptv. 88/S. § (1) bekezdése ültetett át a magyar jogba.

3.1. Kárvélelem

A Versenyjogi kártérítési irányelv (47) preambulumbekzdése az információs aszimmetriával és a kár számszerűsítésének nehézségével indokolja a kárvélelem bevezetését. Ez az oka annak is, hogy a vélelem csak a kartellekre vonatkozik. A preambulumbekzdés kifejezetten rögzíti, hogy a vélelem a kár mértékére nem terjed ki, és a 17. cikk (2) bekezdés megszövegezése is ezt tükrözi: csak a károkozás ténye vélelmezett. Ahogy Wurmnest fogalmaz: a kárvélelem pusztán annyit jelent, hogy a kár mértéke nem egyenlő a nullával.⁷¹ A Tptv. 88/D. § (4) bekezdése azzal az értelemszerű kiegészítéssel ülteti át a rendelkezést, hogy a felperesnek előbb bizonyítania kell, hogy kartellről van szó (a jogsértést és annak jellegét). Kohnz arra a problémára hívja fel a figyelmet, hogy a vélelem megfordítja a bizonyítási terhet, és a jogsértő vállalkozásnak kellene bizonyítania, hogy a kartell nem okozott kárt, ami azonban statisztikailag lehetetlen.⁷² Ezt annyival érdemes kiegészíteni, hogy a jogsértő vállalkozás nemcsak azzal tudja megdönteni a kárvélelmet, hogy a kartell nem okozott kárt, de például azzal is, hogy a jogsértés nem minősül kartellnek, illetve azzal, hogy a károkozás azért „hiányzik”, mert a károsult továbbhárította a kárt.

Az árnövekedés-vélelemre (tekintettel annak azonos tárgyi hatályára) a kárvélelemnek valószínűleg nem lesz különösebb gyakorlati jelentősége a magyar versenyjogi kártérítési perekben.

3.2. Árnövekedés-vélelem

Ma már az árnövekedés-vélelem bevezetése nem egyedülálló. A Versenyjogi kártérítési irányelv átültetésének értékelésére vonatkozó bizottsági szolgálati munkadokumentum⁷³ említi, hogy Magyarországon kívül Lettországból és Romániában is van olyan vélelem, ami nemcsak a kár bekövetkezésére vonatkozik, hanem annak mérté-

⁷¹ Wurmnest 2023, 111.

⁷² Kohnz 2018, 178.

⁷³ European Commission (2020) Commission staff working document on the implementation of Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union. Brüsszel, 2020. december 14., SWD(2020) 338 final.

kére is. A lettországi szabály szerint az árnövekedés mértéke 10 százalék, amíg a romániai szabály szerint 20 százalék.

A 2009. évi XIV. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény módosításáról („2009. évi XIV. törvény”) 14. §-a vezette be a Tptv. 88/C. §-át, amely az árnövekedés-vélelemre vonatkozó szabályt tartalmazta. A módosítás 2009. június 1-jén lépett hatályba, és a módosító törvény 17. § (6) bekezdése alapján az árnövekedés-vélelemre vonatkozó szabályt a hatálybalépést követően indított polgári perekben kellett alkalmazni.⁷⁴ A 2009. évi XVI. törvény 14. §-ához fűzött részletes indokolás kifejti a vélelem (szövegezésből adódó) korlátait: (a) csak kőkemény kartellekre vonatkozik; (b) nem vonatkozik vevői árkartellekre; (c) az árban megtestesülő kár esetén alkalmazandó. Érdekesség, hogy az indokolás alapján a jogalkotó még a megdönthetetlen vélelem gondolatával is kacérkodott, a késedelmi kamatra vonatkozó Ptk.-szabály mintájára. Székely a vélelem kapcsán azt hangsúlyozza, hogy az az árnövekedés minimumát fekteti le, és a felperesnek lehetősége van azt meghaladó kár bizonyítására.⁷⁵

A Módtv3.⁷⁶ érdemben nem változtatott a rendelkezésen, amikor átemelte a Tptv. 88/G. § (6) bekezdéseként, de érdemes a szöveget közelebbről megvizsgálni:

2009. évi XIV. törvény	Módtv3.
E törvény 11. §-ába, illetve az EUMSZ 101. cikkébe ütköző, versenytársak közötti, az eladási árak közvetlen vagy közvetett meghatározására, a piac felosztására, termelési vagy eladási kvóták meghatározására irányuló versenyt korlátozó megállapodásban részes fél ellen indított, bármely polgári jogi igény érvényesítése iránti perben a jogsértésnek a jogsértő által alkalmazott ár mértékére gyakorolt hatásának bizonyítása során – ellenkező bizonyításig – úgy kell tekinteni, hogy a jogsértés az árat tíz százaléknyi mértékben befolyásolta.	Kartellel okozott versenyjogi jogsértés esetén az ellenkező bizonyításig vélelmezni kell, hogy a versenyjogi jogsértés a jogsértő vállalkozás által alkalmazott árat tíz százaléknyi mértékben befolyásolta.

A jogalkotó konzisztens maradt abból a szempontból, hogy az árnövekedés-vélelem nem vonatkozik erőfölénnyel való visszaélésre (például túlzó árazás). A Módtv3. támaszkodhatott egy külön kartellfogalomra, ami szélesítette az árnövekedés-vélelem tárgyi hatályát. A Tptv. és az EUMSZ említésének kifejezett hiánya azt is jelenti, hogy külföldi versenyjogba ütköző magatartások esetén is lehet a vélelemre hivatkozni. A 2009. évi XIV. törvény az eladási árrögzítést, a piacfelosztást és a kvótamegállapodást minősítette kőkemény kartellnek. A Módtv3. minden horizontális versenykorlátozó célú megállapodásra hivatkozik, példálózva említve az eladási árrögzítést és a piacfelosztást. Fontos eltérés, hogy a jelenleg hatályos árnövekedés-vélelem a vevői kartellre is vonatkozik. A kvótamegállapodás helyett pedig minden gyártási és forgal-

⁷⁴ Jelenleg a Tptv. 95/A. § (3) bekezdés d) pontja tartalmazza az alkalmazási szabályt.

⁷⁵ Székely Zsófia (2017) A magánjogi jogérvényesítés néhány aktuális kérdése a 2014/104/EU irányelv tükrében. *Miskolci Jogi Szemle*, 12(1), 164.

⁷⁶ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény módosításáról szóló 2016. évi CLXI. törvény („Módtv3.”).

mazási korlátozást említi. További eltérés a két szöveg között, hogy a Módtv3. kifejezetten nem vonatkozik vállalkozások társulásainak a döntésére. A Módtv3. szerinti szöveg megfogalmazásából adódik, hogy csak a jogsértő által alkalmazott árra vonatkozik, tehát csak a közvetlen vevők hivatkozhatnak rá.

Bár a Módtv3. szerinti árnövekedés-vélelem tárgyi hatálya szélesebb, kritikaként mégis megfogalmazható, hogy a kizsákmányoló visszaélésekre nem vonatkozik, annak ellenére, hogy azok esetében is van árnövekedés.⁷⁷

Bár az árnövekedés-vélelem nem a Versenyjogi kártérítési irányelvből következett, a Módtv3. a többi, irányelvből következő rendelkezéssel együtt szabályozta az árnövekedés-vélelem alkalmazhatóságát. A Módtv3. végsősoron anyagi jogi szabálynak minősítette az árnövekedés-vélelmet. Ez összhangban van az EUB *Volvo*-ítéletével,⁷⁸ ami a Versenyjogi kártérítési irányelv 17. cikkének (2) bekezdése szerinti kárvélelem kapcsán rögzítette, hogy az anyagi jogi szabály, ugyanakkor diszkrepanciát okoz az eredeti, eljárásjogi jellegű alkalmazási szabállyal szemben. Ezt végsősoron úgy is lehetne értelmezni, hogy a 2017. január 15-e után indított kártérítési perekben, amelyeknek tárgyát olyan jogsértés képezi, ami 2017. január 15-én már befejeződött, az árnövekedés-vélelem nem alkalmazandó.

Az árnövekedés-vélelem kapcsán megfogalmazható lenne olyan kritika, miszerint annak gyakorlati hasznát korlátozza, hogy – a korábban említetteknek megfelelően – az árnövekedés nem egyenlő a tényleges vagyonsökkenéssel. Ugyanakkor, ha a közvetlen vevő a jogsértéssel érintett terméket nem értékesíti tovább, a vélelem által meghatározott árnövekedés megegyezhet a kár összegével.⁷⁹ Márpedig erről van szó az egyik legsúlyosabb és legérzékenyebb versenyjogi jogsértés, a közbeszerzési kartell esetén.

Nagy álláspontja mégis az, hogy az árnövekedés-vélelem gyakorlati hatása alulmúlta a várakozásokat, és érzékelhetően nem növelte a versenyjogi kártérítési perek számát.⁸⁰

3.3. Továbbhárítás-vélelem

A Versenyjogi kártérítési irányelv (41) preambulumbekzdése rögzíti, hogy a közvetett vevőnek elegendő *prima facie* bizonyítékot szolgáltatni a továbbhárítás megtörténte vonatkozóan, amíg a 14. cikk (2) bekezdése határozza meg, hogy mire vonatkozóan kell bizonyítékot szolgáltatnia a közvetett vevőnek: versenyjogi jogsértés, árnövekedés és a jogsértés tárgyát képező termék (azt tartalmazó vagy abból származtatott termék) vásárlása. Ezt ülteti át a Tptv. 88/G. § (3) bekezdése úgy, hogy vélelmezni kell az áreltérítés továbbhárítását. Érdemes megemlíteni, hogy a Ptk. 6:522. § (3) bekezdése ál-

⁷⁷ Csöndes Mónika, Fenyőházi András, Kocsis Márton (2018) A versenyjogi jogsértéssel okozott károk – károsultak és kárfajták. In: Polauf Tamás i.m., 210.

⁷⁸ A Bíróság C-267/20. (ECLI:EU:C:2022:494) sz. ítélete: *AB Volvo és DAF Trucks NV kontra RM*.

⁷⁹ Nagy Csongor István (2021) *Versenyjogi kézikönyv*. Budapest: HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 450.

⁸⁰ Nagy Csongor István (2024) Hungarian competition law's contribution to the European discourse on private enforcement. In: Csirszki Martin Milán (szerk.) *Twenty years of EU competition law in Hungary*. Budapest: Gazdasági Versenyhivatal, 223.

tal szabályozott káronszerzés tilalma alapján az alperes a továbbhárításra különös szabály nélkül is hivatkozhatna. A különös szabály abból a szempontból képvisel többletet, hogy megfordítja a bizonyítási terhet, illetve, hogy nemcsak a károkozó hivatkozhat rá védekezőként, hanem a közvetett vevő is kárigényének jogalapjaként.

Az uniós szabályozás éles ellentétben van az Egyesült Államok ítélkezési gyakorlatával,⁸¹ ami a háromszoros kártérítést lehetővé tevő szövetségi versenyjog alkalmazása esetén kizárja a továbbhárításra hivatkozást. Mind a magyar, mind a nemzetközi szakirodalomban megfogalmazódtak a továbbhárítás-vélelem korlátozására vonatkozó érvelések. Nagy megjegyzi, hogy a továbbhárításra nem lehet abban az esetben hivatkozni, ha az a közvetlen vevő szokásosnál nagyobb erőfeszítésének az eredménye.⁸² Parcu és Rossi az angol ítélkezési gyakorlatra hivatkozva javasolják a továbbhárítás korlátozását arra az esetkörre, amikor van olyan közvetett vevői csoport, ami képes lesz kártérítési igényt érvényesíteni.⁸³

Érdemes említeni, hogy a magyar szakirodalomban olyan javaslat is felmerült, ami szerint a továbbhárítás-vélelemhez hasonló rendelkezés bevezetése lenne indokolt az árernyőhatással érintett károsultak tekintetében.⁸⁴

A vélelem csak a továbbhárítás tényét támasztja alá, de a továbbhárítás mértékével – tulajdonképpen a kár számszerűsítésével – nem foglalkozik. Értelemszerűen az árnövekedés részleges továbbhárítása azt jelenti, hogy az árnövekedés nem továbbhárított része alapján a közvetlen vevőnek – a közvetett vevővel párhuzamosan – lehet kártérítési igénye. Aminek természetes velejárója, hogy tovább bonyolítja a kár számszerűsítését.

3.4. Versenyhatóságok közreműködése

A Versenyjogi kártérítési irányelv 17. cikkének (3) bekezdéséből csupán annyi következik, hogy a nemzeti versenyhatóságok csak a nemzeti bíróság megkeresése alapján nyújthatnak segítséget a kártérítés mértéke kapcsán, illetve hogy a nemzeti versenyhatóság szabadon eldöntheti, hogy ennek a megkeresésnek eleget tesz-e vagy sem. A Tpv. 88/S. §-a is ennek megfelelő szabályokat tartalmaz, a következő kiegészítésekkel: (a) a Gazdasági Versenyhivatal („GVH”) nem köteles indokolni, ha nem kíván segítséget nyújtani; (b) a GVH álláspontja kötőerővel nem bír; (c) a segítségnyújtás keretében a bíróság kérdéseket tehet fel és adatokat kérhet. Közérdekű adatigénylés alapján tudható, hogy e rendelkezés alapján a GVH 2017. január 15-e és 2024. január 1-je között összesen hat felhívást kapott bíróságoktól segítségnyújtásra; többek között a Gyulai Törvényszék előtt a kamionkartell kapcsán indított kártérítési perben. A Balassagyarmati

⁸¹ *Hanover Shoe, Inc. v. United Shoe Machinery Corp.*, 392 U.S. 481 (1968). Ennek a korlátozásnak a folyománya, hogy a szövetségi versenyjog kapcsán a közvetett vevők kárigénye is kizárt. Lásd *Illinois Brick Co. v. Illinois*, 431 U.S. 720 (1977).

⁸² Nagy 2021, 457.

⁸³ Parcu, Rossi 2018, 69.

⁸⁴ Csöndes, Fenyőházi, Kocsis 2018, 214.

Törvényszék előtt a kamionkartell kapcsán indított kártérítési perben a felperes kérte a bíróságot ilyen felhívás kibocsátására, de a bíróság ennek nem tett eleget.

A kárszámítás nehézségeire tekintettel csak egyetérteni lehet Gyebrovszki álláspontjával, aki szerint indokolt a GVH szorosabb bevonása a versenyjogi kártérítési perekbe, különösen a kár számszerűsítésének elősegítése érdekében, és aki ebből a célból a GVH-n belül külön szervezeti egység felállítását is célszerűnek látná.⁸⁵ Fontos hangsúlyozni, hogy a GVH közreműködése nem azt jelentené, hogy a GVH-nak kellene bizonyítania a kár mértékét. Elsősorban a GVH közgazdaságtani szaktudására, piacismertére és rendelkezésére álló piaci adatokra lenne szükség. Ezek rendelkezésre bocsátása elsősorban a bírónak segítene, és anélkül mozdítaná elő a versenyjogi kártérítési perek lezárását, hogy ezzel megbontaná a peres felek mellérendeltségéből adódó egyensúlyt.

4. A számszerűsítést segítő vélelmek alkalmazása a gyakorlatban

Az eddigi magyarországi versenyjogi kártérítési perek a következő ügyek köré csoportosultak: metróépítési kartell,⁸⁶ autópályaépítési kartell,⁸⁷ útfelújítási kartell,⁸⁸ főútépítési kartell,⁸⁹ jegyértékesítési kartell,⁹⁰ taxikartell,⁹¹ lisztkartell,⁹² kamionkartell és kukásautókartell.⁹³ Az ügyeket érdemes csoportosítani az alapján, hogy az árnövekedés-vélelem már alkalmazandó volt-e.⁹⁴

4.1. Árnövekedés-vélelem előtti esetek

A metrófelújítási kartell esetében a perrel érintett közbeszerzések értéke 4 milliárd forint volt. A felperes a károsodás mértékét a megfizetett vállalkozási díj 16 százalékában határozta meg (654 millió forint); és a kartell árfelhajtó hatásával kapcsolatban a nemzetközi szakirodalomra hivatkozott. A felperes indítványozott szakértői bizonyítást a kárösszegezéséről vonatkozásában, azt azonban a bíróság mellőzte. A Fővárosi Bíróság a keresetet a felperes perbeli legitimációjának hiányára tekintettel elutasí-

⁸⁵ Gyebrovszki Zsolt Dániel (2024) Versenyjogi kártérítési perek – a versenyjogi jogsértések által okozott károk számszerűsítésének kérdései. *Studia Iuris*, 1(2), 77–78.

⁸⁶ A GVH VJ-138/2002/79. sz. határozata: *Alterra Kft. és társai* (2004. március 18.).

⁸⁷ A GVH VJ-27/2003/16. sz. határozata: *Betonút Szolgáltató és Építő Rt. és társai* (2004. július 23.).

⁸⁸ A GVH VJ-25/2004/103. sz. határozata: *Betonút Szolgáltató és Építő Rt. és társai* (2005. szeptember 16.).

⁸⁹ A GVH VJ-56/2004/190. sz. határozata: *Adeptus Rt. és társai* (2005. szeptember 22.).

⁹⁰ A GVH VJ-60/2004/91. sz. határozata: *Aréna Üzemeltető Rt. és társai* (2005. szeptember 8.).

⁹¹ A GVH VJ-44/2007/19. sz. határozata: *Győri Ipartestület* (2007. szeptember 6.).

⁹² A GVH VJ-69/2008/538. sz. határozata: *Cerbona Élelmiszeripari és Kereskedelmi Zrt. és társai* (2010. október 28.).

⁹³ A GVH VJ/77-476/2016. sz. határozata: *Jumbo LOG Járműgyártó, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. és társai* (2019. december 4.).

⁹⁴ Jelen tanulmány kizárólag a nyilvánosan elérhető ítéletek alapján a kézirat lezárásakor (2025. május 31.) beazonosítható pereket dolgozta fel.

totta,⁹⁵ a Fővárosi Ítélőtábla az elsőfokú ítéletet helybenhagyta,⁹⁶ a Kúria a fellebbviteli ítéletet hatályában fenntartotta.⁹⁷

Az autópályaépítési kartell esetében több külön kártérítési per indult. Az egyikben a perrel érintett közbeszerzések értéke 13 milliárd forint volt, és a felperes a károsodás mértékét 13 milliárd forint összegben határozta meg. A Fővárosi Bíróság a keresetet a felperes perbeli legitimációjának hiányára tekintettel elutasította,⁹⁸ a Fővárosi Ítélőtábla az elsőfokú ítélet kártérítési igényt elutasító részét helybenhagyta,⁹⁹ a Kúria a fellebbviteli részítéletet hatályában fenntartotta.¹⁰⁰ A felperes megváltoztatott keresetében már a Tptv. 88/C. §-ára támaszkodva követelte 13 milliárd forint összegű kár megtérítését. A Fővárosi Törvényszék a keresetet a követelések elévülésére tekintettel elutasította,¹⁰¹ a Fővárosi Ítélőtábla az elsőfokú ítéletet helybenhagyta,¹⁰² a Kúria a fellebbviteli részítéletet hatályon kívül helyezte arra tekintettel, hogy az ítéletláblának az elévülés kérdését – a közös károkozásra tekintettel – nem alperesenként, hanem projektenként kellett volna vizsgálnia.¹⁰³ A másikban a perrel érintett közbeszerzés értéke 22 milliárd forint volt, és a felperes a károsodás mértékét 2 milliárd forint összegben határozta meg. A felperes benyújtott szakvéleményt a kárösszegszerűsége tekintetében, ami arra épült, hogy az adott évben az építőipari vállalkozások átlagos haszonkulcsa 5,2 százalék volt, és a per tárgyát képező közbeszerzésben a haszonkulcs magasabb volt (a kár mértéke az 5,2 százalék feletti haszon volt). Az Egri Törvényszék a keresetet a kár bekövetkeztére vonatkozó bizonyítás sikertelenségére tekintettel elutasította,¹⁰⁴ a Debreceni Ítélőtábla az indokolás kiegészítésével helyben hagyta az elsőfokú ítéletet.¹⁰⁵

Az útfelújítási kartell esetében az eljárással érintett közbeszerzési pályázatok értéke 11 milliárd forint volt. A felperes a 2008-ban benyújtott keresetében a károsodás mértékét a megfizetett vállalkozási díj 16 százalékában határozta meg (1,7 milliárd forint). A felperes nem támaszkodhatott az árnövekedés-vélelemre [Tptv. 88/C. §]. A felperes szakvéleményt nyújtott be, ami szerint az ajánlattevők az általában szokásos 5-6 szá-

⁹⁵ A Fővárosi Bíróság 5.G.41.852/2009/30. sz. ítélete (2010. július 1.).

⁹⁶ A Fővárosi Ítélőtábla 14.Gf.40.521/2011/9. sz. ítélete (2012. március 14.). Az ítéletábla új eljárásban hozta a jogerős ítéletet arra tekintettel, hogy az elsőfokú ítéletet helybenhagyó első döntését [14.Gf.40.482/2010/5. sz. ítélet (2010. december 16.)] a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte [Pfv.X.20.630/2011/8. sz. végzés (2011. szeptember 19.)].

⁹⁷ A Kúria Gfv.IX.30.202/2012/9. sz. ítélete (2012. szeptember 18.).

⁹⁸ A Fővárosi Bíróság 22.G.40.139/2009/61. sz. ítélete (2011. november 29.).

⁹⁹ A Fővárosi Ítélőtábla 14.Gf.40.088/2012/11. sz. részítélete (2012. június 26.). Az ítéletábla az elsőfokú ítélet azon részét, ami elutasította a felperes kereseti kérelmét a vállalkozási szerződés semmisségének megállapítására, hatályon kívül helyezte, és a Fővárosi Bíróságot új tárgyalásra és határozathozatalra kötelezte.

¹⁰⁰ A Kúria Gfv.VII.30.284/2012/8. sz. részítélete (2013. január 29.).

¹⁰¹ A Fővárosi Törvényszék 21.G.40.529/2019/12-II. sz. ítélete (2019. július 9.).

¹⁰² A Fővárosi Ítélőtábla 10.Gf.40.360/2019/10-II. sz. részítélete (2019. december 4.).

¹⁰³ A Kúria Gfv.VII.30.121/2020/13. sz. végzése (2020. július 1.).

¹⁰⁴ Az Egri Törvényszék 4.G.20.002/2015/29. sz. ítélete (2015. október 30.).

¹⁰⁵ A Debreceni Ítélőtábla Gf.III.30.682/2015/3. sz. ítélete (2016. február 9.). Az ítéletábla a perbeli legitimáció hiányára támaszkodott.

zalék profiton felül minimum 15-20 százalék extraprofitot realizáltak az érintett közbeszerzéseken. A Fővárosi Törvényszék a keresetet a károsodás tényének bizonytalansága miatt elutasította,¹⁰⁶ a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.¹⁰⁷

A főútépítési kartell esetében a perrel érintett közbeszerzés értéke 1,7 milliárd forint volt.¹⁰⁸ A felperes a károsodás mértékét 171 millió forint összegben határozta meg. A felperes benyújtott szakvéleményt a kár összecszerúsége tekintetében, ami utólagos számítások alapján átlagos irodalmi egységárrakkal vetette össze az ajánlati árat.¹⁰⁹ Az ügyben az alperes hivatkozott az építőipari vállalkozások átlagos haszonkulcsára (5,2 százalék), ami magasabb volt, mint az adott közbeszerzésen elért haszonkulcs (0,9 százalék). A Fővárosi Törvényszék a keresetet részben a perbeli legitimáció hiányára, részben a kár bekövetkeztére vonatkozó bizonyítás sikertelenségére tekintettel elutasította,¹¹⁰ a Fővárosi Ítéltábla helyben hagyta az elsőfokú ítéletet.¹¹¹

A jegyértékesítési kartell¹¹² esetében a károsodás mértékét a felperes 31 millió forint összegben határozta meg. A felperes arra támaszkodott, hogy 12 százalékos jutalékot kellett fizetnie a kizárólagos forgalmazási joggal rendelkező jogsértőnek, a piaci szokásoknak megfelelő 8 százalékos jutalék helyett, így a kár mértéke 4 százalékpontnyi fizetett jutalék. A bíróság által kirendelt szakértő véleménye megerősítette, hogy a felperes által alkalmazott jutalék 8 százalék körüli, amíg az alperes által alkalmazott jutalék 12 százalék körüli, de azt is kimutatta, hogy a felperes a magasabb fizetett jutalékot az általa értékesített jegyek árában érvényesítette, így a felperes a tényleges vagyonszőkenést továbbhárította. A Fővárosi Törvényszék a keresetet a továbbhárításra tekintettel elutasította,¹¹³ a Fővárosi Ítéltábla helyben hagyta az elsőfokú ítéletet.¹¹⁴

A taxikartell¹¹⁵ esetében a károsodás mértékét a felperes 3 millió forint összegben határozta meg. A felperes arra támaszkodott, hogy a drosztok számára vonatkozó korlátozás alatt egy második taxival mennyi nettó jövedelmet tudott volna elérni (elmaradt vagyoni előny). A felperes az elmulasztott megrendelések volumenét okiratokkal, tanúkkal és szakvéleményekkel is igazolta. A Győri Törvényszék mégis általános kár-

¹⁰⁶ A Fővárosi Törvényszék 9.G.40.688/2019/80. sz. ítélete (2020. október 15.).

¹⁰⁷ A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.455/2020/19. sz. ítélete (2021. április 30.).

¹⁰⁸ A GVH-határozat 6, összesen 13 milliárd forint értékű közbeszerzés tekintetében állapított meg jogsértést.

¹⁰⁹ A különbség a követelt összegnél jelentősen alacsonyabb, 75 millió forint volt.

¹¹⁰ A Fővárosi Törvényszék 15.G.41.037/2009/69. sz. ítélete (2012. október 24.).

¹¹¹ A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.600/2012/6. sz. ítélete (2013. szeptember 26.).

¹¹² Szigorúan véve nem kartellról van szó, bár a GVH a Tptv. 11. §-ának megsértését állapította meg. Az ügy tárgyát a Budapest Sportaréna tekintetében kötött jegyszolgáltatási és bérleti szerződések kizárólagosságát biztosító kikötései képezték. Eredetileg a Tptv. 21. §-ának megsértését is vizsgálta a GVH.

¹¹³ A Fővárosi Törvényszék 22.G.41.893/2009/60. sz. ítélete (2012. november 21.).

¹¹⁴ A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.057/2013/4. sz. ítélete (2013. április 18.).

¹¹⁵ Szigorúan véve nem kartellról van szó. Az ügy tárgyát Győri Ipartestület azon magatartása képezte, amivel korlátozta a taxidroszt-engedélyek számát. A GVH mind a Tptv. 11. §-ának, mind a Tptv. 21. §-ának megsértését vizsgálta. A GVH az eljárást megszüntette, és kötelezte az egyesületet a droszthasználati engedélyekre vonatkozó eljárás kialakítására. Tehát – eltérően a többi pertől – nem következményi (*follow-on*) keresetről volt szó, és maga a bíróság állapította meg a jogsértést.

térítésként (a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 359. §-a) ítélte meg az összeget.¹¹⁶ A Győri Ítéltábla az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.¹¹⁷

Az árnövekedés-vélelem előtti perek többsége közbeszerzési kartell kapcsán indult, és az ajánlatkérők jártak el felperesként. Ezekben az ügyekben a kárszámítás kapcsán vagy a nemzetközi szakirodalom számításaira támaszkodtak, és az árnövekedés százalékos mértékére hivatkoztak; vagy szakértővel igyekeztek egyfajta versenyárat számítani, és a versenyár eltérő haszonkulcsára hivatkoztak.

4.2. Árnövekedés-vélelem utáni esetek

A lisztkartell esetében a károsodás mértékét a felperes 200 millió forint összegben határozta meg.¹¹⁸ A felperes kifejezetten a Tptv. 88/C. §-ára támaszkodott, illetve a jogsértés ideje alatt vásárolt liszt tényleges beszerzési értékére. A perben az alperes kérelmére kirendelt szakértő véleménye azt állapította meg, hogy a versenykorlátozó megállapodásnak nem volt árfelhajtó hatása, mivel alperes a közgazdaságilag elérhető legnagyobb kedvezményt biztosította felperesnek, és a ténylegesnél alacsonyabb ár alkalmazása veszteséget termelt volna az alperesnek. A Fővárosi Törvényszék a keresetet a továbbhárításra tekintettel elutasította, mivel a felperes beszerzési társulásként vásárolta meg a jogsértéssel érintett terméket,¹¹⁹ a Fővárosi Ítéltábla helyben hagyta az elsőfokú ítéletet.¹²⁰

A kamionkartell esetében nyilvános forrásokból hat kártérítési perről tudhatunk.

A Gyulai Törvényszék előtt indított perben a károsodás mértékét a felperesek 130 millió forint összegben határozták meg, kifejezetten támaszkodva a Tptv. 88/C. §-ára. Az elsőfokú bíróság a kár összegéről nem döntött, közbeni ítéletben csak az alperesek kárfelelősségének fennállását állapította meg.¹²¹ A Szegedi Ítéltábla két részítéletében egy követelés vonatkozásában az elsőfokú ítéletet megváltoztatta és a keresetet elutasította, a többi követelés tekintetében az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítva.¹²² A Kúria két végzésében a fellebbviteli részítéleteket hatályon kívül helyezte és minden követelés tekintetében új eljárásra utasította az elsőfokú bíróságot.¹²³

A Debreceni Törvényszék előtt indított perben a károsodás mértékét a felperes 8 millió forint összegben határozta meg, kifejezetten támaszkodva a Tptv. 88/C. §-ára.

¹¹⁶ A Győri Törvényszék 31.P.20791/2011/66. sz. ítélete (2013. december 16.).

¹¹⁷ A Győri Ítéltábla Pf.V.20.047/2014/5. sz. ítélete (2014. július 3.).

¹¹⁸ A GVH-határozat bírósági felülvizsgálatának kimenetelére (jogsértés időtartamának módosulása) tekintettel a felperes 135 millió forint összegűre csökkentette kereseti követelését a per során.

¹¹⁹ A Fővárosi Törvényszék 9.G.40.162/2020/76. sz. ítélete (2022. május 24.).

¹²⁰ A Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.251/2022/6. sz. ítélete (2022. december 15.).

¹²¹ A Gyulai Törvényszék 10.G.20.070/2018/156. sz. ítélete (2021. május 7.).

¹²² A Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.149/2022/21. sz. részítélete (2023. február 16.) és a Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.046/11-II. sz. részítélete (2023. május 19.).

¹²³ A Kúria Gfv.VI.30.210/2023/17. sz. végzése (2024. május 15.) és a Kúria Gfv.VI.30.398/2023/11. sz. végzése (2024. május 15.).

Az elsőfokú bíróság a kár összegéről nem döntött, mivel elévülésre tekintettel elutasította a keresetet,¹²⁴ amit a Debreceni Ítéltábla részítéletében helybenhagyott.¹²⁵ A Kúria végzésében a fellebbviteli részítéletet hatályon kívül helyezte az elévülés nyugvásának megítélésében – az EUB *Volvo*-ítélete nyomán – bekövetkezett változásra tekintettel, és új eljárásra utasította az elsőfokú bíróságot.¹²⁶

A Nyíregyházi Törvényszék előtt három per is indult. Az első ügyben a károsodás mértékét a felperesek 9 millió forint összegben határozták meg, kifejezetten támaszkodva a Tptv. 88/C. §-ára. Az elsőfokú bíróság a kár összegéről nem döntött, mivel elévülésre tekintettel elutasította a keresetet,¹²⁷ amit a Debreceni Ítéltábla részítéletében helybenhagyott.¹²⁸ A Kúria végzésében a fellebbviteli részítéletet hatályon kívül helyezte az elévülés nyugvásának megítélésében – az EUB *Volvo*-ítélete nyomán – bekövetkezett változásra tekintettel, és új eljárásra utasította az elsőfokú bíróságot.¹²⁹ A második ügyben a károsodás mértékét a felperes 843 millió forint összegben határozta meg, kifejezetten támaszkodva a Tptv. 88/C. §-ára. Az elsőfokú bíróság a kár összegéről nem döntött, mert a felperes még a károsulti minőségét sem tudta igazolni. A felperes csak a lízingszerződések megkötését igazolta, azok teljesítését és a kifizetett lízingdíjak mértékét nem tudta igazolni, így az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet,¹³⁰ amit a Debreceni Ítéltábla ítéletében helybenhagyott.¹³¹ A jogerős ítéletet a Kúria ítéletében hatályában fenntartotta.¹³² A harmadik ügyben a károsodás mértékét a felperes 128 millió forint összegben határozta meg, kifejezetten támaszkodva a Tptv. 88/C. §-ára. Az elsőfokú bíróság a kár összegéről nem döntött, mert a felperes még a károsulti minőségét sem tudta igazolni. A felperes csak a lízingszerződések megkötését igazolta, azok teljesítését és a kifizetett lízingdíjak mértékét nem tudta igazolni, így az elsőfokú bíróság elutasította a keresetet,¹³³ amit a Debreceni Ítéltábla ítéletében helybenhagyott.¹³⁴ A jogerős ítéletet a Kúria ítéletében hatályában fenntartotta.¹³⁵

A Balassagyarmati Törvényszék előtt indított perben a károsodás mértékét a felperes egymillió forint összegben határozta meg, kifejezetten támaszkodva a Tptv. 88/C. §-ára. Az elsőfokú bíróság a kár összegéről nem döntött, mivel elévülésre tekintettel el-

¹²⁴ A Debreceni Törvényszék 9.G.40.180/2020/19. sz. ítélete.

¹²⁵ A Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30.079/2021/40. sz. részítélete (2021. november 10.).

¹²⁶ A Kúria Gfv.VI.30.084/2022/31. sz. végzése (2022. november 22.).

¹²⁷ A Nyíregyházi Törvényszék 11.G.40.225/2020/37-II. sz. ítélete.

¹²⁸ A Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30.066/2021/53. sz. részítélete (2021. november 10.).

¹²⁹ A Kúria Gfv.VI.30.033/2022/37. sz. végzése (2022. október 25.). Közzététel: BH2023. 302.

¹³⁰ A Nyíregyházi Törvényszék 4.G.40.125/2022/24/I. sz. ítélete.

¹³¹ A Debreceni Ítéltábla Gf.I.30.030/2023/13. sz. ítélete (2023. április 25.).

¹³² A Kúria Gfv.III.30.246/2023/11. sz. ítélete (2023. november 21.).

¹³³ A Nyíregyházi Törvényszék 4.G.40.126/2022/23/I. sz. ítélete.

¹³⁴ A Debreceni Ítéltábla Gf.I.30.031/2023/13. sz. ítélete (2023. április 27.).

¹³⁵ A Kúria Gfv.VI.30.319/2024/4/II. sz. ítélete (2025. április 2.).

utasította a keresetet,¹³⁶ amit a Fővárosi Ítéltábla ítéletében helybenhagyott.¹³⁷ A Kúria első körben megtagadta a felülvizsgálatot,¹³⁸ majd jogegységi határozat¹³⁹ nyomán elrendelt felülvizsgálatban a fellebbviteli ítéletet hatályon kívül helyezte az elévülés nyugvásának megítélésében – az EUB *Volvo*-ítélete nyomán – bekövetkezett változásra tekintettel, és új eljárásra utasította az elsőfokú bíróságot.¹⁴⁰

A kukásautókartell esetében a jogsértés által érintett közbeszerzések értéke 3,3 milliárd forint volt. A felperes a károsodás mértékét 42 millió forint összegben határozta meg, támaszkodva a Tptv. 88/C. §-ára. Az alperes magánszakértői vélemény útján sikerrel megdöntötte az árnövekedés-vélelmet. Az alperes azzal védekezett, hogy a közbeszerzések becsült értéke és a szerződéses összeg közötti különbség alacsonyabb volt, mint 10 százalék, illetve azzal, hogy az összehasonlítható közbeszerzések esetén a szerződött árak jellemzően magasabbak voltak, mint a jogsértéssel érintett közbeszerzések ajánlati árai. A felperes az alperesi magánszakértői véleményre válaszul benyújtott saját magánszakértői véleményt, azt azonban a bíróság bizonyítékként nem vette figyelembe, mivel a szakértő megszegte a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény („Pp.”) 303. §-a szerinti kötelezettségeit. Mindezekre tekintettel a Fővárosi Törvényszék a keresetet elutasította,¹⁴¹ a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú ítéletet a per fő tárgya tekintetében helybenhagyta.¹⁴²

Az árnövekedés-vélelem utáni perek többsége nem közbeszerzési kartell kapcsán indult, hanem a kamionkartell kapcsán. Ezekben az ügyekben kivétel nélkül mindig a felperes az árnövekedés-vélelemre alapította a kár mértékét. Ennek ellenére a lisztkartell és a kukásautókartell esetében a felperes benyújtott szakértői véleményt is a kár mértéke kapcsán. Az összes ügy közül csak a kukásautókartell esetében tárgyalta a bíróság érdemben a kár mértékének kérdését: az alperes szakértői véleménnyel sikeresen döntötte meg az árnövekedés-vélelmet.

5. A számszerűsítést segítő iránymutatások

A vélelmek kivételével nem került bele kötelező szabály a Versenyjogi kártérítési irányelvbe a versenyjogi károk számszerűsítése kapcsán. Ezzel kapcsolatban a magyar szakirodalomban is megjelent kritika: Gyebrovszki álláspontja szerint indokolt

¹³⁶ A Balassagyarmati Törvényszék 7.G.20.55/2018/92. sz. ítélete (2019. november 11.).

¹³⁷ A Fővárosi Ítéltábla 20.Gf.40.050/2020/36-II. sz. ítélete (2020. október 7.).

¹³⁸ A Kúria Pfv.V.20.263/2021/2. sz. végzése (2021. május 27.).

¹³⁹ A Kúria Jpe.II.60.018/2023/13. sz. határozata (2024. június 25.).

¹⁴⁰ A Kúria Gfv.VI.30.232/2024/16. sz. végzése (2025. január 22.).

¹⁴¹ A Fővárosi Törvényszék 30.G.41.537/2022/45. sz. ítélete (2024. június 12.). A Fővárosi Törvényszék a szakvélemény hiányosságaira tekintettel a kár felmerülésének hiányát állapította meg és erre hivatkozással nem foglalkozott Budapest Főváros Önkormányzata mint felperes perbeli legitimációjának kérdésével (pedig a beszerzés 80%-ban uniós forrásból valósult meg és csak 20%-ban önkormányzati saját forrásból), illetve a továbbhárítás kérdésével (a felperes ezzel kapcsolatban arra hivatkozott, hogy a beszerzett eszközök a tulajdonában maradtak).

¹⁴² A Fővárosi Ítéltábla 14.Gf.40.180/2024/6. sz. ítélete (2025. január 14.).

lett volna a részletesebb számszerűsítési szabályok lefektetése a Versenyjogi kártérítési irányelvben.¹⁴³ Jelenleg ezeket a részletes szabályokat az Európai Bizottság iránymutatásai tartalmazzák. Néhány tagállam saját iránymutatást is kibocsátott.

5.1. Gyakorlati útmutató

Az Európai Bizottság károk számszerűsítésével foglalkozó gyakorlati útmutatójának két előzménye volt: az Ashurst-tanulmány¹⁴⁴ 2004-ben és az Oxera-tanulmány¹⁴⁵ 2009-ben.

Az Ashurst-tanulmány az árnövekedés számítása kapcsán bemutatja a fenti, 2.5. pontban bemutatott számítási módszereket, és említ egy továbbit is: az árelőrejelző (*price prediction*) módszer átmenetet képez az összehasonlító modellek és az elméleti (szimulációs) modell között. Ez a módszer nem a piacszerkezeti modellek alapján próbálja meghatározni a hipotetikus árat, hanem a történeti áradatok alapján próbálja „előrejelezni”, hogyan alakultak volna az árak a jogsértés hiányában. Az Ashurst-tanulmány külön fejezetben foglalkozik az elmaradt vagyoni előny számításával, valamint kifejti, hogy az elmaradt vagyoni előny számításához a károsult jogsértés hiányában elérhető profitabilitását kell megállapítani, amihez használható bevételalapú, piaci alapú vagy eszközalapú értékelés. Az Ashurst-tanulmány szerint elmaradt vagyoni előnyt elsősorban üzleti kapcsolattól elzárkózás, árukapcsolás, felfaló árazás és árreszprés esetén lehet peresíteni.

Az Oxera-tanulmány átfogóan dolgozta fel a kár számszerűsítésének kérdését. Ennek keretében külön fejezetben foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a hipotetikus ár számítását hogyan befolyásolják a körülmények (jogsértés típusa, károsult típusa, piac típusa). Az Oxera-tanulmány kifejezetten gyakorlatorientált: több mint 20 tagállami jogesetet mutat be, és két hipotetikus példán (egy kartell és egy kizsorító visszaélés) szemlélteti a kárszámítás teljes folyamatát.

Az Európai Bizottság 2013-ban fogadott el egy rövid közleményt¹⁴⁶ a károk számszerűsítéséről, és az ehhez a közleményhez tartozó szolgálati munkadokumentum¹⁴⁷ tartalmazza a károk számszerűsítésére vonatkozó gyakorlati útmutatót. Ennek egyik előnye,

¹⁴³ Gyebrovszki 2024, 78.

¹⁴⁴ Emily Clark, Mat Hughes, David Wirth (2004) *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules – Analysis of Economic Models for the Calculation of Damages*. 2004. augusztus 31. Brüsszel: Ashurst. Elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/system/files/2021-04/damages_actions_claims_for_damages_infringements_study_economic_analysis.pdf.

¹⁴⁵ Assimakis Komninos et al. (2009) *Quantifying antitrust damages. Towards non-binding guidance for courts. Study prepared for the European Commission*. 2009. december. Elérhető: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fc667387-4658-48de-aa44-0f9b0dd3327d>.

¹⁴⁶ Európai Bizottság (2013) A Bizottság közleménye az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben a károk számszerűsítéséről (EGT-vonatkozású szöveg) HL C 167., 2013. június 13., 19.p.

¹⁴⁷ Bizottsági szolgálati munkadokumentum – Gyakorlati útmutató a károk számszerűsítése az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 101. és 102. cikkének megsértése alapján indított kártérítési keresetekben, 2013. június 13. SWD(2013) 205.

hogyan nemcsak a számítási módokkal foglalkozik, hanem az azok keretében használt matematikai módszerekkel is (lineáris interpoláció, regressziószámítás). A gyakorlati útmutató kifejezetten elismeri, hogy egyéb számítási módszerek (pl. kritikus vesztegelemzés) is alkalmazhatók lehetnek. Végül, a gyakorlati útmutató külön fejezetben foglalkozik a kizorító visszaélések által versenytársaknak és vevőknek okozott kár számszerűsítésével.

5.2. Továbbhárítási iránymutatás

Az Európai Bizottság árnövekedés-továbbhárításának becslésével foglalkozó iránymutatásának is volt előzménye: a 2016-os RBB-tanulmány.¹⁴⁸

Az RBB-tanulmány az összes kárszámítással kapcsolatos útmutatás közül a leghosszabb és legrészletesebb. Kifejezetten bírónak készült, így nem szigorúan a számítási módszereket mutatja be, hanem a továbbhárítás közgazdasági hátterét (így például a továbbhárítás valószínűségét befolyásoló, a fenti, 2.2. pontban bemutatott tényezőket), a továbbhárítás becslésével kapcsolatos lehetséges megközelítéseket, illetve a továbbhárítás becsléséhez szükséges bizonyítékokat és azok értékelését. Az RBB-tanulmány leghasznosabb eleme, hogy VI. fejezetében van egy 39 elemből álló ellenőrző kérdőív, amit a bíróságok használhatnak a továbbhárítás becslésének lebonyolítása céljából.

Az Európai Bizottság 2019-ben fogadta el a közleményt,¹⁴⁹ ami tartalmazta a Versenyjogi kártérítési irányelv 16. cikke által előírt iránymutatást. Az iránymutatás a számítási módszereket aszerint csoportosítja, hogy azok az ár- vagy a mennyiségi hatás számszerűsítésére vonatkoznak. Az árhatás kapcsán – az árnövekedés számszerűsítéséhez használt – összehasonlító módszereket és szimulációs módszert említi, illetve a továbbhárítási arányon alapuló módszert. Utóbbit arra az esetre javasolja alkalmazni az iránymutatás, amikor áradatok nem elérhetők, és a módszer nagymértékben hasonlít az árnövekedés számszerűsítéséhez használt költségalapú módszerre. A mennyiségi hatás kapcsán az összehasonlító módszert és a rugalmassági módszert említi. Utóbbi alapvetően a kereslet árrugalmassága alapján számítja a hipotetikus mennyiséget. Az iránymutatás valamennyit átvett az RBB-tanulmány gyakorlati kialakításából, így például külön foglalkozik a továbbhárítás becsléséhez szükséges bizonyítékokkal, és az egyes számítási módszerek alkalmazásával kapcsolatos megfontolásokkal és kihívásokkal.

5.3. Tagállami iránymutatások

A lett versenyhatóság (Konkurences padome) 2021. december 17-én bocsátotta ki saját iránymutatását¹⁵⁰ a versenyjogi károk számszerűsítésével kapcsolatban. A címével

¹⁴⁸ Benoît Durand et al. (2016) *Study on the passing-on of overcharges – Final report* Elérhető: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a18be06b-fa5d-11e6-8a35-01aa75ed71a1>.

¹⁴⁹ Európai Bizottság (2019) A Bizottság közleménye – Iránymutatás a nemzeti bíróságok számára a közvetett vevőre továbbhárított árnövekedés arányára vonatkozó becslések elvégzésének módjáról, HL C 267., 2019. augusztus 9., 4.p.

¹⁵⁰ Konkurences padome (2021) *Zaudējumu aprēķināšana un zaudējumu par konkurences tiesību pārkāpumu piedziņa*. Riga. Elérhető: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/12375/download?attachment>.

ellentétben az iránymutatás nemcsak a kárszámítással foglalkozik, hanem általánosságban a versenyjogi kártérítés egyes kérdéseivel (pl. okozati összefüggés, árnövekedés-vélelem, perbeli legitimáció, joghatóság és elévülés). A kárszámítás kapcsán összefoglalását tartalmazza a fenti, 5.1. és 5.2. pontban említett uniós tanulmányoknak, útmutatónak és iránymutatásnak. Érdekesség, hogy az iránymutatás a továbbhárítás kérdésével keveset foglalkozik, viszont kitér a kamatszámításra, illetve a jogsértéssel elért előny számítására, amit a kizorító visszaélések esetén keletkező kár számításához használ.

A spanyol versenyhatóság (Comisión Nacional de Los Mercados y la Competencia, CNMC) 2023. július 11-én bocsátotta ki saját iránymutatását¹⁵¹ a versenyjogi károk számszerűsítésével kapcsolatban. Ez az iránymutatás is alapvetően az uniós dokumentumokban foglalt módszereket tartalmazza, még az Európai Bizottság bizalmas információk kezelésére vonatkozó közleményét¹⁵² is átveszi. Az iránymutatás kapitalizáció címén részletesen foglalkozik a kamathatás számításával. Az Oxera-tanulmányhoz hasonlóan tartalmaz egy hipotetikus példát, amin a teljes kárszámítási folyamatot végigvezeti (4. Melléklet), illetve az RBB-tanulmányhoz hasonlóan tartalmaz egy bírók számára készült ellenőrző kérdőívet általános kérdésekkel, illetve a választott számítási módszerhez kapcsolódó kérdésekkel (2.6. fejezet).

6. A számszerűsítés helyettesítésére vonatkozó szabályok

Adódik a kérdés: ha a károk számszerűsítése szükségszerűen bizonytalan, és a károkra vonatkozó vélelmek alkalmazása nem hatékony, mekkora szerepet kellene kapnia a bíróság általi becslésnek. A statisztika azt mutatja, hogy a becslésnek jelentős szerepe van a versenyjogi kártérítés megítélésében. Laborde kimutatása szerint az általa vizsgált ügyek mintegy 25 százalékában a bíróság becslés útján állapította meg a kártérítés összegét.¹⁵³

6.1. Becslési szabályok a Versenyjogi kártérítési irányelvben

A Versenyjogi kártérítési irányelv 17. cikkének (1) bekezdése teremti meg az alapot annak, hogy a bíróságok becslés alapján állapítsák meg a kár mértékét, ha azt a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján gyakorlatilag lehetetlen vagy túlságosan nehéz pontosan számszerűsíteni. A Versenyjogi kártérítési irányelv (46) preambulumbekkezdés szerint ennek indoka, hogy a hipotetikus piaci magatartás teljes pontossággal egyébként sem állapítható meg. Ezzel párhuzamosan a Versenyjogi kártérítési irányelv 12. cikk (5) bekezdése az árnövekedés továbbhárított mértékének számszerűsítése vonatkozása-

¹⁵¹ Comisión Nacional de Los Mercados y la Competencia (2023) *Guide for quantifying harm from competition law infringements*. G-2020-03. 2023. július 11. Elérhető: <https://www.cnmc.es/sites/default/files/4968354.pdf>.

¹⁵² A Bizottság közleménye – Közlemény a bizalmas információknak az uniós versenyjog magánjogi érvényesítésére irányuló eljárások során az uniós nemzeti bíróságok által történő védelméről, HL C 242., 2020. augusztus 22., 1.p.

¹⁵³ Laborde 2021, 238.

sában is tartalmaz szabályt a bíróság általi becslésre. Figyelembe véve, hogy a továbbhárítás értékelése szerves részét képezi a kár mértéke megállapításának, külön becslési szabály a továbbhárítás vonatkozásában feleslegesnek tűnik.

Az EUB *Tráficos Manuel Ferrer*-ítélete¹⁵⁴ értelmezte a Versenyjogi kártérítési irányelv 17. cikke (1) bekezdése szerinti becslés feltételeit. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés az volt, hogy kizárja-e a becslés lehetőségét, ha a felperes szakértői véleményt terjesztett elő a kár mértékét illetően, az alperes a szakértői véleményt vitatta, és a felperes rendelkezésére bocsátotta a vitás alapjául szolgáló adatokat. Az EUB szerint az adatok rendelkezésre bocsátása önmagában nem zárja ki a kár mértékének becslését, de adott esetben kizárhatja a becslést, ha a felperes nem élt a bizonyítékfeltárás lehetőségével, és a kár számszerűsítése ezért ütközik nehézségbe.¹⁵⁵ A főtanácsnok indítvány¹⁵⁶ még azt is tartalmazta, hogy önmagában az sem zárja ki a becslést, ha a felperes nem módosítja a szakértői véleményt az alperes vitatása alapján.¹⁵⁷ Ahogy a főtanácsnok fogalmaz: „a kárbecslés másodlagos a kár mértékének bizonyítékok segítségével történő pontos megállapításához képest”.¹⁵⁸ Tehát a bíróságnak akkor is inkább a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján kell megpróbálnia megállapítani a kár mértékét, becslés helyett, ha az adott bizonyítékok nem állnak vitán felül.

6.2. Becslési szabályok a magyar jogban

A jogalkotó a Versenyjogi kártérítési irányelv 12. cikkének (5) bekezdése szerinti továbbhárítás mértékének becslésére vonatkozó szabályt külön átültette a Tptv. 88/G. § (2) bekezdésében. Az átültető 2016. évi CLXI. törvény indokolása hallgat arról, hogy a 17. cikk (1) bekezdését miért nem ültette át a Tptv. módosításával, de feltételezhetjük, hogy azért, mert elegendőnek tartotta a vonatkozó polgári jogi és polgári perjogi rendelkezéseket.

A magyar jogban mind anyagi jogi, mind eljárásjogi szabály létezik annak a helyzetnek a kezelésére, ha a kár mértéke pontosan nem számszerűsíthető. A Ptk. 6:531. §-a szabályozza az általános kártérítés intézményét, amíg a Pp. 279. § (3) bekezdése szabályozza a bíróság belátása szerint meghatározott kártérítés intézményét. A kommentárirodalom a perjogi jogintézményt szubszidiáriusnak tekinti: a bíróság akkor támaszkodhat rá, ha a felperes nem hivatkozott jogi érvelésében az anyagi jogi jogintézményre, és egyébként a kártérítés összege nem állapítható meg. Ugyanakkor nem elegendő, ha a felperes csak az általános kártérítésre hivatkozik.¹⁵⁹

¹⁵⁴ A Bíróság C-312/21. (ECLI:EU:C:2023:99) sz. ítélete: *Tráficos Manuel Ferrer SL, D. Ignacio kontra Daimler AG*.

¹⁵⁵ Lásd a *Tráficos Manuel Ferrer*-ítélet 57. bekezdését.

¹⁵⁶ Juliane Kokott főtanácsnok indítványa a *Tráficos Manuel Ferrer*-ügyben (ECLI:EU:2022:712).

¹⁵⁷ Lásd Kokott főtanácsnok indítványának 94. bekezdését.

¹⁵⁸ Lásd Kokott főtanácsnok indítványának 88. bekezdését.

¹⁵⁹ Vékás Lajos, Gárdos Péter (2025) *Nagykommentár Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Budapest: Wolters Kluwer, 6:531. §.

Pusztán pergazdaságossági szempontok, illetve a bizonyítás terjedelme, nehézsége vagy költséges volta önmagában nem indokolhatja az anyagi jogi vagy a perjogi jogintézmény alkalmazását. Az anyagi jogi jogintézmény alkalmazásának feltétele, hogy a bíróság előzetesen minden rendelkezésre álló és célravezető bizonyítást lefolytasson a kár felderítése céljából.¹⁶⁰ Az anyagi jogi jogintézmény nem alkalmazható, ha a kár mértéke a bizonyítékok alapján mérlegelés útján megállapítható.¹⁶¹ A perjogi jogintézmény alkalmazásának feltétele, hogy a kár mértéke bizonyíthatatlan. A perjogi jogintézmény nem alkalmazható, ha a kártérítés összege bizonyítható, csak a bizonyítás elmaradt a felperes részéről.¹⁶² Egyrésztől, az ítélkezési gyakorlatban meghatározott követelmények nem feltétlenül vannak összhangban a Versenyjogi kártérítési irányelv követelményével (túlságosan nehéz pontosan számszerűsíteni), hanem szigorúbbak annál. Másrésztől az ítélkezési gyakorlat összhangban van a *Tráficos Manuel Ferrer*-ügyben előterjesztett főtanácsnoki indítvánnyal abból a szempontból, hogy a bizonyítékok mérlegelése elsőbbséget élvez, és csak ennek kizártsága esetén van lehetőség becslésre.

Az mindenesetre nehezen vitatható, hogy a becslés a versenyjogi károk számszerűsítése kapcsán kulcsfontosságú szerepet tölthetne be. Braun szerint az általános kártérítés jogintézménye különösen az elmaradt vagyoni előny számszerűsítése kapcsán tehet szert nagyobb jelentőségre, arra tekintettel, hogy annak pontos meghatározása fokozottabb nehézségekbe ütközik.¹⁶³ Ez összhangban van azzal a ténnyel, hogy a taxikartell esetében indult kártérítési per tárgyát szintén elmaradt vagyoni előny képezte, és a bíróság általános kártérítést ítélt meg.

7. Károk számszerűsítése állami cégek esetén

Állami cégek esetén a kár számszerűsítését az bonyolítja, hogy az állami cégek költségvetési (állami, önkormányzati vagy uniós) forrásokkal gazdálkodnak. Ennek versenyjogi szempontból elsőszámú terepe a közbeszerzési eljárás. A magyar ítélkezési gyakorlatban külön esetjog (lásd a fenti, 4.1. pontot) van arra vonatkozóan, hogy közbeszerzési kartellek esetén károsultnak nem az ajánlatkérő minősül, hanem a magyar állam. Ennek indoka, hogy az ajánlatkérő bármilyen megtakarítást ért volna el a jogsértés hiányában, az nem nála maradt volna, hanem a költségvetésbe került volna vissza. Tehát állami cégnél tényleges vagyonszökkenés nem következik be. Ez összhangban van a versenyjogi kártérítési felelősség deliktualis jellegével is: az ajánlatkérő nem jogosult kártérítésre pusztán azért, mert az ajánlatkérő kötötte a szerződést a jogsértő vállalkozással. Az számít, hogy kinek a vagyont csökkenti az árnövekedés.

A magyar bíróságok perbeli legitimációval kapcsolatos szigorú hozzáállása látványosan ellentétben áll azzal a közérdekű megfontolással, hogy a közbeszerzési kartell azért minősül a leg súlyosabb kartellnek, mert a gazdaságra és piaci szereplőkre gya-

¹⁶⁰ BH2000. 57.

¹⁶¹ EBH2003. 863.

¹⁶² 2016. évi CXXX. törvény indokolása a 279. §-hoz.

¹⁶³ Braun 2023, 189.

korolt negatív hatásán túl a közpénzek hatékony felhasználását is akadályozza. Ráadásul a közbeszerzési kartell esetén a továbbhárítás – olyan értelemben, hogy az ajánlatkérő beépíti saját termékébe a jogsértő vállalkozások termékét – nem fordulhat elő, az ajánlatkérő végső felhasználónak minősül, ami egyébként jelentősen könnyíthetné a kár számszerűsítését.

Bár a gyakorlatban nem merült fel, hogy az egyajánlatos közbeszerzések esetén alkalmazott ajánlati árak kizsákmányoló (túlzottan magas) árnak minősülnek-e, az ilyen árak által okozott kár feltételezhetően ugyanolyan megítélés alá esne, mint a közbeszerzési kartell tagjai által alkalmazott ajánlati árak. Ugyanakkor az állami cégek közbeszerzési eljáráson kívüli gazdasági tevékenységével kapcsolatban elszenvedett kár esetén valószínűleg megállna a perbeli legitimáció. Különösen akkor, ha az adott tevékenységet az állami cég nem önköltségi alapon nyújtja a fogyasztóknak, hanem díj ellenében, és ez a díj finanszírozza a tevékenységet, nem költségvetési forrás.

Kérdés, hogyha tényleges vagyonsökkenést nem is érvényesíthet állami cég, elmaradt vagyoni előnyt követelhet-e. Az EUB *Otis*-ítélete¹⁶⁴ alapján ez nem tűnt kizártnak. Az ügyben a lakásépítési támogatást nyújtó osztrák tartomány volt a felperes, és követelte elmaradt hasznának megtérítését, ami abból adódott, hogy a liftkartell¹⁶⁵ által megemelt árak finanszírozására fordított összeget nem tudta befektetni máshol és ezáltal hasznot elérni. Az EUB döntésében arra összpontosított, hogy az érintett piacon (ellátási láncban) nem résztvevő szereplő is igényelhet kártérítést, és az árnövekedés miatt máshol nem befektetett összegből származhat elmaradt haszon, így azzal a kérdéssel nem foglalkozott, hogy a nyújtott támogatás költségvetési forrásból származott. Ugyanakkor az alapeljárásban az osztrák legfelsőbb bíróság (Oberster Gerichtshof) a tartomány keresetét elutasította arra tekintettel, hogy az elmaradt haszon pusztán elméleti lehetőség: a tartomány ugyanis az adott forrásokat jogszabálynál fogva kizárólag lakásépítési támogatásokra fordíthatta, így máshol nem tudta volna befektetni.¹⁶⁶

Egy másik kérdés, hogy a magyar állam tényleg végső felhasználónak minősülhet a költségvetési források kapcsán, és nincs-e az adófizetőknek kára. Az EUB *Otis*-ítélete alapján ez sem kizárható értelmezés. Ugyanakkor van olyan tagállami ítélet, ami kifejezetten kizárta ennek lehetőségét. A stuttgarti tartományi bíróság (Landgericht Stuttgart) ítélete¹⁶⁷ foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy az állami vagy önkormányzati vevők továbbhárítják-e a versenyjogi jogsértés következtében elszenvedett kárt. Egy ilyen továbbhárítás elfogadása akár az adófizetők – mint közvetett vevők – kártérítési igényét is megalapozhatná. Az adott ügyben egy német önkormányzat indított kártérítési pert a kamionkartell ügyében, az általa közcélokból (tűzoltóság, hulladékkezelés, köztisztaság) beszerzett tehergépjárművek kapcsán. E per keretében az alperes azzal védeke-

¹⁶⁴ A Bíróság C-435/18. (ECLI:EU:C:2019:1069) sz. ítélete: *Otis Gesellschaft mbH és társai kontra Land Oberösterreich és társai*.

¹⁶⁵ A Bizottság AT.38823 sz. ügyben hozott határozata (2007. február 21.).

¹⁶⁶ OGH, 21.10.2020 – 9 Ob 86/19s.

¹⁶⁷ LG Stuttgart, 25.07.2019 – 30 O 44/17.

zett, hogy a felperes tényleges vagyonszökkenése adóbevételek útján megtérült. A bíróság tisztázta, hogy sem az önkormányzatnak az adott tehergépjárművek útján ellátott szolgáltatásaiért fizetett díjak, sem az adóbevételek nem zárják ki az önkormányzat kártérítési igényét. Bizonyos szolgáltatásokat az önkormányzat eleve ingyenesen biztosít, de az esetlegesen fizetett díjak is közjogi jellegűek, és nem piaci célokat szolgálnak. Az adóbevételek pedig nincsenek advekvát összefüggésben az árnövekedéssel.¹⁶⁸

8. Összegzés

Megállapítható, hogy a versenyjogi kártérítési perekben közgazdaságtani szempontból részletesen kidolgozott kárszámítási módszerek állnak rendelkezésre. A kárszámítás problémáját így nem a számítási módszerek hiánya vagy bonyolultsága okozza, hanem annak elfogadása, hogy a versenyjogi kártérítés egzakt számszerűsítése nem lehetséges. A versenyjogi kártérítési perek akkor vezethetnek sikerre, ha az eljáró bíróságok ezt a bizonytalanságot elfogadják, és az angol bíróságok által alkalmazott elnagyolt megközelítést teszik magukévá.

Figyelembe véve, hogy milyen gyakran hivatkoznak a felperesek kárszámítási vélelmekre, megállapítható, hogy a vélelmek bevezetése a perek számára (a károsultak pereskedési kedvére) pozitív hatással voltak. Ugyanakkor, a kárszámítási vélelmek hatékonysága egyelőre alacsony, mivel versenyjogi kártérítést még nem ítélték meg Magyarországon kizárólag a vélelemre támaszkodva. Az egyetlen ügyben, amikor a bíróság érdemben tárgyalta a kár mértékét, az alperes sikeresen megdöntötte a vélelmet. Megállapítható, hogy a versenyhatósági közreműködésben egyelőre sem a GVH, sem a bíróságok (de tulajdonképpen a peres felek sem) látnak hasznos eszközt a kárszámítás tekintetében.

Számos iránymutatás áll rendelkezésre a kárszámítás kapcsán. Megállapítható, hogy az iránymutatások nem pótolhatják kötőerővel bíró alapvető számítási szabályok lefektetését. Abból ítélve, hogy a nyilvánosan elérhető ítéletekben kevés hivatkozás található ezekre az iránymutatásokra, kétség merülhet fel az iránymutatások alkalmazhatóságával kapcsolatban. Bár ebből a szempontból fejlődés tapasztalható: a továbbhárítási iránymutatás már kifejezetten felhasználóbarát a bírók számára (a bírónak nem maguknak kell alkalmazniuk az iránymutatásokat, hanem a fő koncepciók megértéséhez és a szakértői vélemények ellenőrzéséhez kellene rájuk támaszkodniuk).

Kifogásolható, hogy mind a vélelmek, mind az iránymutatások a kártellekre összpontosítanak, miközben az Európai Bizottság esetjogában a közelmúltban sokkal nagyobb jelentőségre tettek szert az erőfölényes ügyek, amelyek széles körben érintenek fogyasztókat.

Megállapítható, hogy a kárbecslési szabályok alulhasználtak a versenyjogi kártérítési perekben, ami visszavezethető lehet az egyéb kártérítési ügyek kapcsán joggyakorlatban kidolgozott szigorú feltételekre.

¹⁶⁸ Lásd az ítélet 177–178. bekezdéseit.

Végül megállapítható, hogy az állami cégek által a közbeszerzési eljárások során elszenvedett károk számítását könnyítené, ha ajánlatkérőként végső felhasználónak minősülnek, azonban a perbeli legitimáció szigorú értelmezése miatt a kártérítési igényt csak a magyar állam érvényesítheti.

Horváth Botond¹, Kuritár Dávid²

Magánjogi jogérvényesítés és az engedékenységi politika

Bevezetés

A kartellek elleni küzdelem a versenyhatóságok kiemelt feladata. A titkos kartellek felderítése azonban nehézségekbe ütközik, ezért a közjogi szankciók alól a jogsértést a hatóság számára önként feltáró résztvevő mentesítése közérdeknek minősül. A Tptv.-ben szabályozott engedékenységi politika keretében az engedékenységi kérelmező feltárja és elismeri a kartellben való részvételét, amelyért cserébe teljes vagy részleges bírságcsökkentésben részesülhet. Ez a védelem azonban nem terjed ki teljes mértékben a magánjogi jogérvényesítési igényekre, mert valamennyi, a kartellben részes vállalkozással szemben is indítható magánjogi jogérvényesítés alapján kártérítési per. A jelen tanulmány célja bemutatni az engedékenységi politika mint a közjogi jogérvényesítést biztosító egyik kiemelt eszköz, és a magánjogi jogérvényesítés közötti kölcsönhatást.

1. Az engedékenységi politika célja és működése a közjogi jogérvényesítésben

1.1. Az engedékenységi politika mögötti jogpolitikai cél

Az engedékenységi politika értelmében, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényben („Tptv.”) foglalt szabályok szerint a kartellt, vagy a közvetlenül vagy közvetve a vételi vagy az eladási árak rögzítésére irányuló

¹ Irodavezető, Kartell Iroda, Gazdasági Versenyhivatal.

² Versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal.

más megállapodást vagy összehangolt magatartást,³ valamint az abban való részvétel feltáró és a Gazdasági Versenyhivatallal („GVH”) együttműködő vállalkozás bírságmentességben vagy bírságcsökkenésben részesülhet.⁴

A kartellfeltárásban együttműködő vállalkozásokkal szemben alkalmazott engedékenységi politika keretében biztosított kedvezmények mögötti jogalkotói cél kettős, mert egyrészt bizalmatlanságot kelthet a kartellezők között, másrészt hatékonyabbá teheti a versenyfelügyeleti eljárást azáltal, hogy megkönnyíti a kartellek feltárását, bizonyítását.⁵ A második szempont kapcsán azonban meg kell említeni, hogy csak a sikeres, valódi együttműködésen alapuló engedékenységi kérelmek járulnak hozzá a hatékonyabb kartellfeltáráshoz.⁶

Az engedékenységi politika létrehozása és működése mögötti jogpolitika cél tehát a kartellek elleni küzdelem, és ezáltal a közjogi jogérvényesítés hatékonyabbá tétele. A kartellek elleni hatékony és eredményes fellépés alapvető közérdek, hiszen ezek a legsúlyosabb versenyjogi jogsértések közé tartoznak, amit jól tükröz, hogy súlyos szankciókkal kell szembenézniük a kartellezőknek, különösen a közbeszerzési kartellek esetén, amelyek a versenyfelügyeleti bírság mellett büntető⁷ és közbeszerzési jogi⁸ jogkövetkezményekkel⁹ is fenyegetettek. Tekintettel arra, hogy a kartellek, azon belül is kifejezetten a közbeszerzési kartellek jelentős károkat okoznak a fogyasztóknak, és – mivel a közbeszerzési kartellek esetén közpénzek felhasználásról van szó – a nemzetgazdaságnak is, így az azok elleni eredményes fellépés közérdek, mert így biztosítható a közpénzek hatékony felhasználása. Ezért a kartellek elleni fellépés a GVH kiemelt prioritásai közé tartozik.¹⁰ A kartellek feltárása és felszámolása olyan kiemelt közérdek, ami indokolja és megalapozza jogsértő vállalkozások együttműködésének elismerését.

1.2. Az engedékenységi politikai szabályai

Az engedékenységi politika célja a (közbeszerzési) kartellek és az egyéb árrögzítésre irányuló versenykorlátozó megállapodások feltárásának és bizonyításának elősegítése.

³ A továbbiakban az engedékenységi politikát a kartellekkel összefüggésben elemzik a szerzők.

⁴ Tptv. 78/A. §.

⁵ Tóth Tihamér (2020) *Uniós és magyar versenyjog*. Budapest: Wolters Kluwer Kiadó, 513–514.

⁶ Lásd bővebben: Kuritár Dávid, Horváth Botond (2023) Engedékenységi politika alkalmazásának legújabb fejleményei és trendjei az együttműködési kötelezettség kritériuma kapcsán a Gazdasági Versenyhivatal gyakorlatában. *Közbeszerzési Értesítő Plusz*, (5)6., 23–35.

⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről („Btk.”), 420. §.

⁸ 2015. évi CXLI. törvény a közbeszerzésekről („Kbt.”), 62. § (1) bekezdés n) pontja.

⁹ Lásd bővebben: a Közbeszerzési Hatóság elnöke (2023) A közbeszerzési verseny tisztaságát érintő korrupciós kockázatokkal és kartellmegállapodásokkal kapcsolatos szakmai iránymutatás. 2023. november 15. Elérhető: https://kozbeszerzes.hu/media/documents/A_GVH_%C3%A9s_KH_szakmai_ir%C3%A1nymutat%C3%A1sa_2023.11.15.pdf.

¹⁰ Rigó Csaba Balázs (2023) A Gazdasági Versenyhivatal szakmai feladatellátására vonatkozó középtávú szakmai koncepciója (2024–2026). 2023. szeptember 29., 4. Elérhető: https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/strategia/Kozeptavu_Intezmenyi_strategia_2024-2026.pdf&inline=true.

A Tpv. – összhangban az uniós szabályokkal – kétfajta engedékenységi kérelmet különböztet meg: (i.) bírság alóli mentességi kérelem, és (ii.) bírságcsökkentési kérelem.

Bírság alóli mentességben részesülhet az a vállalkozás, amely elsőként szolgáltat a GVH-nak olyan a Tpv. 11. §-ba vagy az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés („EUMSZ”) 101. cikkébe ütköző kartellt, vagy a közvetlenül vagy közvetve a vételi vagy az eladási árak rögzítésére irányuló más megállapodást, vagy összehangolt magatartás alátámasztó bizonyítékot és az abban való részvételét, ami alapján a Hivatal (i.) vagy helyszíni kutatást engedélyező bírói engedélyt tud beszerezni, vagy (ii.) ami alapján a jogsértés bizonyítható feltéve, hogy a bizonyíték szolgáltatásának időpontjában a GVH még nem rendelkezett elegendő bizonyítékkal ahhoz, hogy a jogsértést bizonyítsa, és még egyetlen vállalkozás sem felelt meg az első szcenárióban foglalt feltételeknek.¹¹ Bírságcsökkentésben részesülhet egy vállalkozás, ha a bírság alóli mentesülés feltételei nem állnak fenn, és a vállalkozás a jogsértésre vonatkozó olyan bizonyítékot szolgáltat a GVH-nak, amely jelentős többletértéket képvisel a bizonyíték szolgáltatásának időpontjában a GVH rendelkezésére álló bizonyítékokhoz képest.¹² A parciális mentesség értelmében továbbá, ha a vállalkozás a jogsértés miatt kiszabandó bírság összegének megállapításakor figyelembe veendő, a GVH előtt korábban nem ismert olyan tényre vagy körülményre vonatkozóan szolgáltat egyértelmű bizonyítékot, amely tény vagy körülmény a kiszabandó bírság mértékét érdemben növeli, a vállalkozással szemben kiszabandó bírság összegének meghatározásakor az ilyen tényt vagy körülményt figyelmen kívül kell hagyni.¹³

A fenti szabályok mellett a Tpv. további elvárásokat rögzít az engedékenységi kérelmezőkkel szemben, így (i.) a kérelem benyújtását követően haladéktalanul szüntesse meg a jogsértésben való részvételét; (ii.) a versenyfelügyeleti eljárás befejezéséig jóhiszeműen, teljes mértékben és folyamatosan működjön együtt a GVH-val;¹⁴ (iii.) engedékenységi kérelme benyújtásának tényét, és az ezzel összefüggésben szolgáltatott bizonyítékok tartalmát másnak semmilyen módon nem teszi hozzáférhetővé; (iv.) kérelme benyújtásának mérlegelése során tartózkodjon a bizonyítékok megsemmisítésétől, meghamisításától vagy elrejtésétől; (v.) kérelme benyújtásának tényét és tartalmát tartsa titokban.¹⁵

A fentiekből látható tehát, hogy a jogalkotó kettős feltételt alakított ki az engedékenységi kérelmezőkkel szemben, amely áll egy bizonyítékszolgáltatási, illetve a jogsértés feltárására vonatkozó kötelezettségből, és egy további teljes mértékű, folyamatos és jóhiszemű együttműködési, jogsértéssel való azonnali felhagyási és titoktartási kötelezettségből.

¹¹ Tpv. 78/A. § (1)-(2) bekezdések.

¹² Tpv. 78/A. § (3) bekezdés.

¹³ Tpv. 78/A. § (6) bekezdés.

¹⁴ Lásd erről bővebben: Kuritár, Horváth 2023.

¹⁵ Tpv. 78/A. § (7) bekezdés.

1.3. Az engedékenységi politika mint kartellfeltáró eszköz és annak jelentősége a kartellek felderítésében és bizonyításában

A kartellek egyik fő jellemzője, hogy titkosak, ezért feltárásuk és bizonyításuk komoly kihívás elé állítja a versenyhivatalokat.¹⁶ A kartellek elleni hatékony fellépés érdekében a versenyhivatalok széles eszköztárat¹⁷ alakítottak ki, amelynek egyik kiemelkedő jelentőségű eleme az engedékenységi politika. Az Európai Unió is számos jogszabályában hangsúlyozta, hogy az engedékenységi programok a titkos kartellek felderítésének kulcsfontosságú eszközei, így érdemben járulnak hozzá a kartellek hatékony üldözéséhez és szankcionálásához.¹⁸ Az engedékenységi programok nemcsak komoly elrettentő erővel rendelkeznek azáltal, hogy destabilizálják a kartelleket, hanem egyúttal megkönnyítik a versenyhivatalok kartellfelderítési munkáját azáltal, hogy az engedékenységi kérelmezők maguk tárják fel és hozzák a versenyhivatalok tudomására a jogsértéseket. Egyes versenyhivatalok, mint például az Európai Bizottság, az Egyesült Királyság vagy Japán a 2010-es évek második feléig kartellfeltárási tevékenységük során kifejezetten erősen támaszkodtak az engedékenységi programokra.¹⁹ 2015-től kezdve azonban világszerte komoly visszaesés volt tapasztalható az engedékenységi kérelmek számában, ami arra késztette a versenyhivatalokat, hogy alternatív eszközöket alakítsanak ki. A drasztikus visszaesés mögötti okok közül az egyik leginkább emlegetett indok a vállalkozások magánjogi jogérvényesítéstől való féltelme.²⁰ Az utóbbi két-három évben azonban az engedékenységi kérelmek száma ismét növekvő trendet mutat Európában,²¹ különösen az Európai Bizottság esetében.²² Egy 2023-as OECD-tanulmány szerint az engedékenységi programok továbbra is kiemelt jelentőséggel bírnak a kartellfeltárás és bizonyítás terén, egyúttal hangsúlyozva, hogy a versenyhivatalok erősítsék az egyéb, proaktív kartellfelderítési eszközeiket.²³

¹⁶ Richard Whish, David Bailey (2024) *Competition Law* (11th ed.). Oxford University Press, 304.

¹⁷ A GVH esetében lásd például Kuritár Dávid, Tóth András (2022) Közbeszerzési kartellmintázatok, bírságolás és engedékenység a közbeszerzési kartellek során. In: Tóth András (szerk.) *Közbeszerzés és versenyjog*. Budapest: Gazdasági Versenyhivatal, 173–174.

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 irányelve (2018. december 11.) a tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról („ECN+ irányelv”), 50. preambulumbekzdés.

¹⁹ OECD (2023) *The Future of Effective Leniency Programmes – Advancing Detection and Deterrence of Cartels. OECD Competition Policy Roundtable Background Note*, No. 299, Párizs: OECD Publishing, elérhető: <https://doi.org/10.1787/9bc9dd57-en>, 9–10.

²⁰ OECD 2023, 15–16.

²¹ Philip Mansfield et al. (2025) Global immunity and leniency activity sees little uptick in 2024. *A&O Shearman*, 2025. március 19. Elérhető: <https://www.aoshearman.com/en/insights/global-antitrust-enforcement-report/global-immunity-and-leniency-activity-sees-little-uptick-in-2024>.

²² Francesca Miotto (2025) European Union: dawn raids prove critical for authorities to manage dynamic markets and emerging tech. *Global Competition Review*, 2025 április 25. Elérhető: <https://globalcompetitionreview.com/market-review/market-review-cartels/2025/article/european-union-dawn-raids-prove-critical-authorities-manage-dynamic-markets-and-emerging-tech>.

²³ OECD 2023, 37–38.

Magyarországon az engedékenységi politika sikeressége eltér az Európában tapasztaltaktól, mert hazánkban az engedékenységi kérelmek száma sosem volt jelentős, ezért a GVH-nak mindig is egyéb forrásokra, eszközökre (utólagos bírói engedélyen alapuló ügyindítások,²⁴ informátori rendszer,²⁵ Cartel Chat²⁶ stb.) kellett támaszkodnia. Magyarország esetében nem volt megfigyelhető csökkenés az engedékenységi kérelmek számában. A GVH-hoz 2020–2024 között átlagosan évente 4-5 kérelmet nyújtottak be, döntő többségüket az ügyindítást követően, így a GVH esetében az engedékenységi kérelmek elsősorban nem a kartellfelderítést, hanem a jogsértések bizonyítását segítik.

1.4. Engedékenységi politika és más jogterületek kapcsolata

A versenyfelügyeleti bírság alóli mentesség vagy bírságcsökkentés mellett a sikeres engedékenységi kérelmezők további jogkövetkezmények alóli mentesülésben részesülhetnek, mert az engedékenységi politika szabályai harmonizálva vannak más jogterületekkel is, amelyek közül az alábbiakban röviden a büntető- és a közbeszerzési jogi kapcsolatot mutatjuk be, a magánjogi jogérvényesítéssel kapcsolatos témakört önálló fejezetben ismertetjük.

Az Európai Unió az ECN+ irányelvben²⁷ kifejezett elvárásként rögzítette, hogy az engedékenységi programban eredményesen résztvevő vállalkozások vezetői, alkalmazottjai, tagjai számára biztosítani kell a büntetőjogi jogkövetkezményekkel szembeni védelmet. A magyar jogrendben a Btk. 420. § (5)–(6) bekezdésében került szabályozásra ez a védelem, de már az ECN+ irányelv hatályba lépését megelőzően.²⁸ Fontos kiemelni, hogy a jogalkotó kizárólag a közbeszerzési kartellek kapcsán tanúsított versenykorlátozó magatartásokat minősítette bűncselekménnyé. A Btk. 420. § (5) bekezdése értelmében nem büntethető az elkövető, amíg a (6) bekezdés értelmében korlátlanul enyhíthető, különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető az elkövető büntetése, ha az elkövetéskor olyan vállalkozás vezetője, tagja, felügyelő bizottságának tagja, alkalmazottja, vagy ezek megbízottja, amely sikeres engedékenységi kérelmet nyújtott be a vizsgálat megindítását megelőzően, vagy annak megindítását követően és a jogsértés körülményeit feltárta.²⁹ Meg kell említeni, hogy kifejezetten ritkák a kartellbűn-

²⁴ Lásd a Tptv. 65/A. § (9) bekezdésében foglalt lehetőséget.

²⁵ GVH: Gyakran feltett kérdések az informátori díjjal kapcsolatban. Elérhető: https://www.gvh.hu/fogyasztoknak/informatori_dij/gyakran_feltett_kerdesek_az_informatori_dijjal_kap.

²⁶ GVH: Általános tájékoztatás a Kartell.chat működéséről. Elérhető: https://www.gvh.hu/kartellchat/kcfaq/faqentry_568311.html.

²⁷ ECN+ irányelv, 64–66. preambulumbekkezdés.

²⁸ Fontos azonban kiemelni, hogy büntethetőséget megszüntető okot csak az eljárás megindítása előtt beadott bírságmellőzési kérelem eredményez, amíg az eljárás megindítása után beérkezett sikeres bírságmellőzési kérelem csak korlátlan enyhítést, esetleg mellőzést ér. E témában részletesen lásd még: Nagy Csongor István (2018a) Az engedékenységi politika keretében való együttműködés fékező- és hajtóerői. Összehasonlító jogi adalékok. In: Valentiny Pál et al. (szerk.) *Verseny és szabályozás*, 2017. Budapest: MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 159–190.

²⁹ A témában lásd bővebben: Gazdasági Versenyhivatal (2019) Tájékoztató a kartellek feltárását segítő engedékenységi politika alkalmazásához kapcsolódó büntetőjogi kérdésekről. Elérhető: <https://www.gvh.hu>.

cselekménnyel kapcsolatos ítéletek, aminek számos oka lehet (a bűncselekmény felderítése és bizonyítása nehézségekbe ütközhet, más bűncselekmény miatt indulhat eljárás, illetve a generálprevenációs célok akár büntetőeljárás nélkül, a GVH szigorú fellépésével elérhetők).

A Kbt. 62. § (1) bekezdés n) pontja értelmében a közbeszerzési eljárásból ki kell zárni azon vállalkozásokat, amelyek vonatkozásában három évnél nem régebben – a GVH vagy bármely másik tagállami versenyhatóság által – meghozott, véglegessé vált és végrehajtható versenyfelügyeleti határozat állapította meg, hogy a Tptv. 11. §-ába vagy az EUMSZ 101. cikkébe ütköző versenykorlátozó magatartást tanúsítottak, és ezért velük szemben e hatóságok bírságot szabtak ki. A törvény kettős feltételt szab a közbeszerzési eljárásokból való kizárás alkalmazásához: (i.) jogsértés megállapítása és (ii.) bírság kiszabása. Ezért egy sikeres engedékenységi kérelmező – aki teljes bírságmentességben részesült, így vele szemben nem került sor bírság kiszabására – automatikusan mentesül a közbeszerzési eljárásokból való kizárás jogkövetkezménye alól is. Azon vállalkozásnak, amely nem részesült teljes bírságelengedésben, engedékenységi kérelmére tekintettel csak bírságcsökkentést kapott, a Kbt. 64. §-ban foglalt öntisztázás³⁰ keretében van lehetősége a kizárás alóli mentesülésre. A Kbt. lehetőséget biztosít arra, hogy a kizáró ok hatálya alatt lévő vállalkozás bizonyíthassa megbízhatóságát, amelynek során a Közbeszerzési Hatóság három szempontot vizsgál: (i.) a gazdasági szereplő megtértette-e a kárt, vagy a megtérítésre kötelezettséget vállalt-e; (ii.) az illetékes hatóságokkal aktívan együttműködve tisztázta-e az ügy tényállását és körülményeit; (iii.) megtette-e a szükséges technikai, szervezeti és személyi intézkedéseket, amelyek alkalmasak a jövőbeli jogsértések megelőzésére. A második feltétel, az aktív együttműködés kapcsán merülhet fel az engedékenységi politika jelentősége, mert a sikeres engedékenységi kérelem megalapozhatja a Kbt.-ben elvárt aktív együttműködés megállapítását.³¹

2. Az engedékenységi politika és a magánjogi jogérvényesítés

Az engedékenységi politika a vállalkozások számára komoly ösztönzőket tartalmaz, ahogy ez fent bemutatásra került. Egy sikeres engedékenységi kérelmező mentesülhet a versenyfelügyeleti bírság, a közbeszerzésekből való kizárás és a büntetőjogi jogkövetkezmények alól is, amely tényezők érdemi ösztönzést jelenthetnek a jogsértés felhárására. A magánjogi jogérvényesítés alól azonban az engedékenységi politika nem

.....

[hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/tajekoztatok/szakmai_felhasznaloknak_tajekoztatok_engedekenyseg_buntetojog_2019_05_02_uj_arcuallatt&inline=true](https://pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/tajekoztatok/szakmai_felhasznaloknak_tajekoztatok_engedekenyseg_buntetojog_2019_05_02_uj_arcuallatt&inline=true); Barta Judit (2022) A versenykorlátozó megállapodások a vállalkozás vezetőinek szemszögéből. *Miskolci Jogi Szemle*, 17(5; 3. különszám), 94–97.; Gula József (2022) A „kartellbűncselekmény” Magyarországon, *Miskolci Jogi Szemle*, 17(5; 3. különszám), 100–109.

³⁰ Lásd erről részletesen A Közbeszerzési Hatóság Elnökének tájékoztatója a Kbt. 64. és 188. §-a szerinti öntisztázás gyakorlati tapasztalatairól, 2024. február 1. („KHE-tájékoztató”) Elérhető: <https://kozbeszerzes.hu/kozbeszerzesek-az-magyar-jogi-hatter/elnokei-tajekoztatok/a-kozbeszerzesi-hatosag-elnokenek-tajekoztatoja-a-kbt-64-es-188-a-szerinti-ontisztazas-gyakorlati-tapasztalatairól-2024-02-01/>.

³¹ KHE-tájékoztató.

biztosít teljes mértékű, csak korlátozott mentességet, a kártérítési felelősség ezért komoly visszatartó erővel bírhat – és számos tanulmány³² szerint bír is – az engedékenységi kérelmek benyújtására, hiszen az engedékenységi kérelmezőnek mérlegelnie kell a bírság alóli mentességet a követő kártérítési perek valós veszélyével szemben, ami akár súlyosabb pénzügyi következményekkel járhat, mint az az összeg, amely alól mentesül a versenyfelügyeleti eljárás során. A magyar jog nem rendelkezik arról, hogy az engedékenységi kérelmezőt teljes mértékben, valamennyi károsulttal szemben mentesíteni lehetne a magánjogi felelősség alól, ezért a kérelmező továbbra is kártérítési felelősséggel tartozik annak ellenére is, ha a GVH bírságmentességben részesíti a vállalkozást. A hazai jogrend – az uniós szabályozáshoz hasonlóan, abból kiindulva – azért mégis biztosít bizonyos védelmet és kedvezményt az engedékenységi kérelmezők számára.

2.1. Az engedékenységi kérelmező kártérítési felelőssége a magánjogi jogérvényesítés esetén

Vajon ki lehet a legkívánatosabb alperes egy olyan perben, amelynek során a kartell résztvevőinek a vevői indítanak kártérítési keresetet? Természetesen azon vállalkozás, amely a jogsértését elismerte, maga szolgáltatott bizonyítékot a saját és társai magatartásáról, és a közigazgatási határozatot nem támadja meg a bíróságon. Az egyetemleges felelősségre tekintettel pedig a teljes kár követelhető lenne tőle. Egy ilyen alperes a károsultak álma, védelme pedig akkor indokolt, amikor e szereplő együttműködése a közérdeket szolgálja.

A jelen fejezet a magánjogi jogérvényesítés funkcióival³³ teljeskörűen nem kíván foglalkozni, azonban kiemelendő, hogy amíg a közjogi jogérvényesítés a jogsértés megszüntetését, az attól való elrettentést, a jogsértők szankcionálását szolgálja, addig a magánjogi jogérvényesítés fő szerepe a sérelmet szenvedett felek kárának megtérítése, a reparáció.³⁴ A két jogterület nem helyettesíti egymást, inkább egymást kiegészíti, sőt erősíti.³⁵ Hiszen a magánjogi jogérvényesítésből fakadó kártérítési fenyegetettség ugyan csak eltántoríthat egy vállalkozást a jogsértéstől,³⁶ illetve a bírságmentességben részesülők – lent ismertetett – csökkentett kártérítési felelőssége is az engedékenységi kérelem benyújtásáról szóló, üzleti döntés meghozatalára sarkallhat egy-egy vállalkozást.

³² OECD 2023.

³³ Erről lásd még: Polauf Tamás szerk. (2018) *Versenyjogi kártérítési perek – Kézikönyv a joggyakorlat számára*. Budapest: Wolters-Kluwer, 109–110.

³⁴ Megjegyzendő, hogy a versenyfelügyeleti eljárásban sem kizárt a reparáció. Azt a bírságkiszabás során bírságcsökkentő tényezőként veheti figyelembe az eljáró versenytanács, mint ahogy az történt is például a VJ/54/2017. és VJ/2/2015. sz. ügyekben, ahol az eljárás alá vontak a Tpv. 88/G. § (6) bekezdésében meghatározott mértékű tevőleges jóvátételt nyújtottak a kárt szenvedett feleknek.

³⁵ Ariel Ezrachi (2021) *EU Competition Law: An Analytical Guide to the Leading Cases* (7th ed) Oxford: Hart Publishing, 669.

³⁶ Gunnar Niels, Helen Jenkins, James Kavanagh (2016) *Economics for Competition Lawyers* (2nd ed), Oxford University Press, 409.

2.1.1. A hatályos szabályozást megelőző állapot

A Tptv. a 2009-es módosításáig nem tartalmazott szabályt az engedékenységi kérelmezők speciális helyzetére vonatkozóan, azt megelőzően gyakorlatilag a jogsértést elismerők a kártérítésért folyamodók célkeresztjében lehettek, mint könnyű préda. 2008-ban azonban a jogalkotó bevezette azon rendelkezést, ami szerint egy mögöttes felelősségi forma keretében, sortartásos módon voltak a bírságelengedésben részesülő engedékenységi kérelmezők perelhetők az okozott kár megtérítése érdekében, azaz addig tőlük nem volt kártérítés követelhető, amíg az mástól behajtható.³⁷ Ezen sortartásos szabály kiegészült még azzal, hogy az engedékenységi kérelmezővel szemben indított kártérítési pert fel kellett függeszteni addig, amíg a GVH határozatának bírósági felülvizsgálata le nem zárult. Ezzel lehetett elkerülni azt a helyzetet, hogy a károsultak a közigazgatási keresettel nem élő engedékenységi kérelmezőt a hatósági határozat jogerőssé válását követően egyből bepereljék, amíg a többi jogsértő vállalkozás a határozatot támadja a bíróságon. Látható, hogy ez a rendelkezés az egyetemleges felelősség áttörését, „csökkentését” nem rendezi,³⁸ holott az Európai Bizottság („Bizottság”) Zöld Könyve és Fehér Könyve már évekkel ezt megelőzően figyelmeztetett a bírságmentességben részesített engedékenységi kérelmezők érdekeinek védelmére, többek között arra, hogy kártérítési felelősségüket szükséges lehet korlátozni.³⁹ Megjegyzendő, hogy a törvénymódosítás társadalmi vitára bocsátott változata szerint a bírságelengedésben részesülő kérelmező az *„okozott kár megtérítéséért a károsulttal szemben a polgári jog általános szabályaitól eltérően csak magatartása felróhatósága arányában felel”*. Ez a szabály nem került be az elfogadott törvénybe, azonban a felróhatóság aránya szerinti felelősség – nem kimondottan ugyan – megvalósult, amennyiben a követelés a többi kartelltagtól behajtható volt.⁴⁰

2.1.2. Az engedékenységi kérelmezők helyzete a jelenlegi szabályozás alapján

Ahogy fent is szerepel, a Bizottság régóta foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy hogyan lehetne az engedékenység keretében bírságmentességben részesülő felek anya-

³⁷ A Tptv. nem ad iránymutatást, hogy mely követelés nem tekinthető behajthatónak. Feltehetőleg a számveteli törvény lesz az irányadó, annak a behajthatatlan követelés definícióját kell alkalmazni.

³⁸ E körben lásd még részletesen: Hegymegi-Barakonyi Zoltán, Horányi Márton (2008) Közjogi kontra magánjogi jogérvényesítés? In: Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest: HVG-Orac.

³⁹ Európai Bizottság (2005) Zöld Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetokról, COM(2005) 672; Európai Bizottság (2008) Fehér Könyv az EK trösztellenes szabályainak megsértésén alapuló kártérítési keresetokról, COM(2008).

⁴⁰ E körben lásd bővebben: Nagy Csongor István (2009) Kártérítési felelősség kartelljogsértések esetén: gondolatok a Tptv. új szabályai kapcsán. *Magyar Jog*, (9), 513–520.), illetve Nagy Csongor István (2011) New Hungarian rules on damages in competition matters. *European Competition Law Review*, 32(2), 63., valamint Nagy Csongor István (2010) Schadensersatzklagen im Falle kartellrechtlicher Rechtsverletzungen in Ungarn: neue Schadensersatzvorschriften des ungarischen Kartellgesetzes, *Wirtschaft und Wettbewerbs*, 60(9), 902.

gi jogi felelősségének körét szűkíteni, és a lent bemutatásra kerülő irányelv tervezetét⁴¹ már 2013-ban közzétette.

A Tptv.-t 2017. január 15-ei hatállyal módosító Módtv3.⁴² jelentősen átszabta a versenyjogi kártérítési perekre vonatkozó szabályokat, hiszen átültette⁴³ a Kártérítési Irányelvet⁴⁴.

A Módtv3. indokolása szerint a törvény törekszik egyensúlyba hozni a jogsértő vállalkozások engedékenységi politikában való részvételéhez fűződő érdekeket a károsultak érdekeivel, egyrészt a bizonyítékok feltárása körében (előírva egyebek között, hogy az engedékenységi kérelem bizonyítékként történő feltárására való kötelezésre nincs lehetőség), másrészt a többek közös károkozására irányadó szabályok vonatkozásában.

Jelen fejezet az engedékenységi kérelmezőkre vonatkozó speciális rendelkezéseket mutatja be.

A jelenleg is hatályos rendelkezések már tartalmazzák azokat a régóta várt szabályokat (a Kártérítési Irányelvben, pl. annak 38. preambulumbekkezdésében, illetve a 11. cikk (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően), amelyek révén a bírságmentességben részesülő kérelmezők anyagi jogi felelőssége korlátozottabbá vált a többi jogsértő felelősségéhez képest. A törvény szerint ugyanis a bírságelengedésben részesülő engedékenységi kérelmező:

- kizárólag a saját közvetlen és közvetett vevőinek vagy beszállítóinak okozott kár megtérítéséért felel egyetemlegesen,
- a többi károsulttal szemben pedig csak akkor, ha az ugyanazon jogsértésért felelős másik károkozótól a követelés nem hajtható be (itt tehát megmaradt a korábban ismert sortartás).

A törvény rendezi a jogsértők belső viszonyait is, amikor kimondja, hogyha valamely egyetemlegesen kötelezett jogsértő vállalkozás a kötelezettségét meghaladó szolgáltatást teljesített a károsult részére, annak megtérítését az engedékenység alapján mentesülő vállalkozástól csak az engedékenység alapján mentesülő vállalkozás közvetlen vagy közvetett vevőinek, illetve beszállítóinak okozott kár mértékéig követelheti.

⁴¹ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács Irányelve a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (COM(2013) 401 végleges)

⁴² A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény módosításáról szóló 2016. évi CLXI. törvény („Módtv3.”).

⁴³ Jelen fejezet kereteit meghaladja a Kártérítési irányelv átültetésének és hatásának részletes bemutatása, e körben lásd a jelen könyv egyéb fejezeteit, illetve a következő szakirodalmat: Nagy Csongor István (2018b) Magyarország, In: Barry J. Rodger, Miguel Sousa Ferro, Francisco Marcos (szerk.) *The EU Antitrust Damages Directive: Transposition in the Member States*. Oxford University Press; illetve Jurgita Malinauskaitė (2020) *Harmonisation of EU Competition Law Enforcement*, Springer Nature Switzerland.

⁴⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. november 26-án fogadta el a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról szóló 2014/104/EU irányelvet („Kártérítési irányelv”).

Szintén a közös károkozók belső viszonyait szabályozandó a törvény kimondja, hogyha a versenyjogi jogsértés a jogsértő vállalkozások közvetlen vagy közvetett révén vagy beszállítóin kívül másoknak is kárt okozott, a bírság mellőzésében részesült jogsértő vállalkozásnak a többi jogsértő vállalkozással szembeni megtérítési kötelezettsége vonatkozásában a Tpv. a Ptk. 6:523. § (3) bekezdését rendeli alkalmazni. Ennek értelmében a károkozók a kárt egymás között magatartásuk felróhatósága arányában, ha ez nem megállapítható, közrehatásuk arányában viselik, s ha a közrehatás arányát sem lehet megállapítani, a kárt a károkozók egymás között egyenlő arányban viselik.

Kiemelendő, hogy a speciális, csökkentett felelősségi forma csak a bírságelengedésben részesülő engedékenységi kérelmezőknek jár. Azaz nem jár ilyen elbánás azon cégeknek, akik csak bírságcsökkentésben részesültek engedékenységi kérelmezőként, vagy amely kérelmező végül – pl. az együtt nem működése hatására – nem részesült mentességben.

Felmerülhet kérdésként, hogy nem lenne-e szükséges kiterjeszteni a védelmet a bírságcsökkentésben részesülő kérelmezőkre is. A jelen fejezet szerzői álláspontja szerint a korlátozott felelősségben részesülő kör bővítése nem indokolt, hiszen a GVH számára valódi, érdemi hozzáadott értékkel azon engedékenységi kérelmező bír, aki a jogsértést még az előtt feltárja, hogy arról a hatóság tudomással bírna. Amennyiben kiterjesztésre kerülne a lehetőség a bírságcsökkentésben részesülő felek számára is, az opportunista kérelmek benyújtásához is vezethetne, miközben a GVH-ban jelenleg sem a kérelmek alacsony száma jelent a problémát, hanem inkább a kérelmek minősége.⁴⁵

Megjegyzendő, hogy a Tpv. kifejezetten nemcsak a hazai jog alapján bírságmentességben részesített kérelmezőket ismeri el a fenti módokon, hanem azt mondja, hogy az irányadó bármely vállalkozásra, amely az Európai Unió vagy valamely tagállam joga alapján került mentesítésre a bírságfizetés alól.

2.2. Az engedékenységi kérelmező által szolgáltatott információkhoz való hozzáférés a hazai és az európai jogrendszerekben

A fent taglalt anyagi jogi felelősségi szabályok mellett a Módtv3-mal bevezetett, az engedékenységi kérelmezők kártérítési felelősségével kapcsolatos rendelkezés az iratokhoz való hozzáférés szabályozása is.

A magánjogi jogérvényesítés egyik legnagyobb kihívása a károsultak oldaláról a bizonyítékok megszerzése.⁴⁶ A versenyfelügyeleti eljárást követő magánjogi perek esetében az ezen perekhez szükséges bizonyítékok alapvetően a versenyhivataloknál lelhetőek fel.⁴⁷ A károsultaknak a bizonyítékokhoz való hozzáférés biztosítása egyfajta információs aszimmetria-feloldás, hiszen a jogsértő vállalkozásoknak gyakran több informá-

⁴⁵ E témakörben lásd még: Kuritár Dávid, Horváth Botond 2023.

⁴⁶ Nagy Csongor István (2021) *Versenyjogi kézikönyv*. Budapest: HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 470.

⁴⁷ Pedro Caro de Sousa (2024) *The Private Enforcement of Competition Law* (1st edition). Oxford University Press, 27.

ciójuk van az általuk okozott kárról, mint magának a károsultnak.⁴⁸ Ezen aszimmetriára tekintettel lehet a Kártérítési Irányelv alapján bevezetett szabályozásra úgy tekinteni, mint aminek egyfajta „egyensúlyemelő” hatása is van.⁴⁹ Van olyan szerző, aki szerint a Kártérítési Irányelv legfőbb vívmánya, hogy a versenyjogi kártérítési perekhez megteremtette a bizonyítékokhoz való hozzáférést szabályozó keretrendszert.⁵⁰

2.2.1. A Kártérítési Irányelv és a Tptv. által biztosított védelem

A károsult hatékony magánjogi jogérvényesítésének biztosítása érdekében a Kártérítési irányelv hazai implementációja során a magyar versenyjog részévé vált az általános bizonyítékfeltárási kötelezettség a versenyjogi kártérítési perekben⁵¹ azzal, hogy – a Kártérítési irányelv 6. cikk (6) bekezdésével összhangban – a bíróságok nem rendelhetik el az engedékenységi nyilatkozatok és egyezségi nyilatkozatok kiadását.⁵² A kivétel mögötti jogalkotói indok, hogy az engedékenységi programok kiemelt jelentőséggel bírnak a versenyjog közjogi jogérvényesítésében, mert hozzájárulnak a legsúlyosabb versenyjogi jogsértések feltárásához, a versenyfelügyeleti eljárások hatékonyságához és a jogsértések szankcionálásához, azonban elrettentené az engedékenységi kérelmezőket az együttműködéstől, hogyha a versenyjogi kártérítési perekben olyan, magukra nézve terhelő nyilatkozatokat kellene feltárniuk, amelyek kifejezetten és kizárólag a versenyhatósággal való együttműködés céljából készültek.⁵³ Az engedékenységi nyilatkozat ugyanis nem létezne, azt a versenyhivatal soha nem tudta volna semmilyen formában megszerezni – így a kártérítési pert indító fél sem –, ha a kartellben részes vállalkozás nem tesz önkéntes engedékenységi nyilatkozatot, ezért Wouter Wils már 2008-ban amellett érvelt, hogy nem lenne méltányos, ha a kártérítési igényvel felépő fél ehhez hozzáférhetne.⁵⁴ Ez tehát egyfajta abszolút védelemnek tekinthető, amelylyel a jogalkotó kivételként kezeli az engedékenységi nyilatkozatokat, illetve az olyan bizonyítékokat, amelyekből következtetés vonható le az engedékenységi nyilatkozat tartalmára. Amennyiben ez a védelem nem lenne biztosítva az engedékenységi kérelmezők számára, ez azt eredményezné, hogy a versenyhivatallal együttműködő, a jogsértést és abban való részvételét elismerő vállalkozás hátrányosabb helyzetbe kerülne a versenyfelügyeleti eljárás során együtt nem működő, de a jogsértésben részes vállalkozásokhoz képest.

⁴⁸ Caro de Sousa 2024, 139.

⁴⁹ Zavodnyik József (2016) Egyensúlyemelés. A versenyjogi kártérítési irányelv átültetésének egyes kérdései. *Versenytükör* 12(4, Különszám).

⁵⁰ Francois Brunet, Pierre Chellet (2023) European Union. In: John W. H. Denton AO et al. (szerk.) *Compendium of Antitrust Damages Actions* (2nd ed.) Concurrences, 8.

⁵¹ Tptv. 88/J-Q. §.

⁵² Tptv. 88/N. § (1) bekezdés b) pont.

⁵³ A Módtv3. miniszteri indokolása.

⁵⁴ Wouter P. J. Wils (2008) The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages. *World Competition*, 32(1), 2008. november 7. Elérhető: <https://ssrn.com/abstract=1296458>, 23–24.

A Tptv. 88/N. § (6) bekezdése rendelkezik az olyan bizonyítékokról, amelyeknek csak egy része minősül engedékenységi nyilatkozatnak. Az ilyen bizonyítékokról kivonatot kell készíteni olyan formában, hogy az ne tartalmazza az engedékenységi nyilatkozatnak minősülő részt. Az engedékenységi nyilatkozatnak minősülő részt nem tartalmazó bizonyíték feltárására irányuló kérelem elbírálására az ilyen bizonyítékok feltárására egyébként irányadó előírásokat kell megfelelően alkalmazni.

A jogszabályhelyek kapcsán tehát kiemelendő, hogy az engedékenységi kérelmező teljes és feltétlen védelmet élvez az engedékenységi nyilatkozata tekintetében, azonban minden további, engedékenységi nyilatkozatnak nem minősülő, de az engedékenységi kérelmező által szolgáltatott egyéb információ, adat kiadhatóvá válik a magánjogi jogérvényesítéssel élni kívánó részére.

2.2.2. Az engedékenységi nyilatkozat fogalma a Tptv.-ben és a Kártérítési Irányelvben

A hazai és az uniós szabályozás egyaránt az engedékenységi nyilatkozat fogalmát használja mint védett tárgy, ezért az előző pontban ismertetett védelem tartalmának pontosabb megértéséhez elengedhetetlen ezen fogalom ismertetése, hiszen csak így érthető meg, hogy a védelem mire terjed ki.

A Tptv. 78/D. § (2) bekezdése határozza meg az engedékenységi nyilatkozat fogalmát, miszerint a „*bírság mellőzése, illetve csökkentése iránti kérelemben, illetve a kérelmező vállalkozásnak kifejezetten a kérelemmel összefüggésben önként tett nyilatkozata*” minősül ilyen nyilatkozatnak. A jelen tanulmány elkészültéig azonban nem született döntés azzal kapcsolatban, hogy a bíróságok miként értelmezik a Tptv. szerinti engedékenységi nyilatkozat pontos terjedelmét, így nem tudjuk azt sem, hogy minek tekinthető pl. (i.) a végleges engedékenységi nyilatkozatot követően benyújtott engedékenységinyilatkozat-kiegészítés, vagy (ii.) az engedékenységi kérelmező meghallgatása során, tehát vizsgálói kérdésre adott válaszként tett nyilatkozat, vagy (iii.) egy elutasított engedékenységi kérelem részét képező nyilatkozat, illetve (iv.) a nem nyilvános versenytanácsi határozatban az engedékenységi nyilatkozatból való idézés, hivatkozás, valamint (v.) hol húzódik a határ az engedékenységi nyilatkozat és az engedékenységi kérelem további részét képező adatok, nyilatkozatok, bizonyítékok között. A Tptv.-ben meghatározott fogalom döntéseken keresztül történő pontos tartalommal való megtöltése még várat magára, ezért indokolt lenne a Tptv. 88/N. §-ban foglalt szabályok ügyvédek általi tesztelése. Megjegyzendő azonban, hogy a GVH az engedékenységi kérelmezők érdekeinek védelmében, az engedékenységi kérelmek minél nagyobb számban történő benyújtásának ösztönzése céljából nyitott a minél tágabb értelmezésre, ettől függetlenül azonban szükséges lehet a jogszabályi definíció a bíróságok általi kibontása.

A Kártérítési irányelvben megtalálható engedékenységi nyilatkozatfogalom némileg eltér a Tptv.-be átültetett fogalomtól, mert aszerint engedékenységi nyilatkozat: „*egy vállalkozás vagy egy természetes személy által vagy nevében a versenyhatóság előtt önkéntesen tett szóbeli vagy írásbeli nyilatkozat vagy annak rögzített változata, amelyben az adott vállalkozás vagy természetes személy ismerteti, hogy tudomása van egy kartell-*

ről, és ismerteti az abban játszott szerepét, és amely nyilatkozat kifejezetten a versenyhatóság elé terjesztése érdekében készül azzal a céllal, hogy az engedékenységi program keretében a nyilatkozattevő a kartell miatt kiszabandó bírság alól mentesüljön vagy az ilyen bírságot vele szemben csökkentsék; ide nem értve az előzetesen létező információt”.⁵⁵ Összehasonlítva a Tptv.-ben megtalálható fogalommeghatározással, megállapítható, hogy az irányelv nem a formai logikára épít, hanem sokkal inkább a tartalomra fókuszál, funkcionális megközelítést alkalmaz, így az kevésbé kötött, mint a hazai jogrendbe átültetett fogalom. Megfontolandó ezért a hazai fogalomnak a Kártérítés irányelv fogalmához való közelítése, hogy az ne kizárólag a formális nyilatkozatokra terjedjen ki, hanem a tartalomra helyezve a hangsúlyt, egy általánosabb kört fedjen le, ami erősítheti a vállalkozások engedékenységi politika keretében történő együttműködési hajlandóságát a GVH-val.

A Kártérítési irányelv 6. cikkének 6. bekezdése kifejezetten előírja a tagállamok számára, hogy azok kötelesek biztosítani azt, hogy a kártérítési keresetek tekintetében a nemzeti bíróságok ne kötelezhessenek egy felet vagy egy harmadik felet engedékenységi nyilatkozat feltárására. A védelem azonos a magyar versenytörvényben is, azonban a védelem alá eső kör, az engedékenységi nyilatkozat fogalmi eltérése kapcsán valamelyest eltér.

2.2.3. Az engedékenységi nyilatkozatokhoz magánjogi jogérvényesítés céljából való hozzáféréssel kapcsolatos uniós esetjog

2.2.3.1. Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt-ügyben hozott ítélet⁵⁶

A Pfleiderer-ügyben az Európai Unió Bíróságának („EUB”) arról kellett állást foglalnia, hogy a versenyfelügyeleti eljárás irataihoz biztosítható-e hozzáférés magánjogi perekhez való felhasználás céljából.

Az ügy előzménye, hogy a német versenyhivatal, uniós jogot is alkalmazva, kartelljogsértést állapított meg papírfeldolgozó vállalkozásokkal szemben, amely eljárás során engedékenységi kérelem benyújtására is sor került. A kartell egyik károsultja, a Pfleiderer betekintést kért az eljárás irataiba, beleértve az engedékenységi iratokba is. Az engedékenységi iratokba való betekintést azonban a Bundeskartellamt megtagadta, ami miatt a Pfleiderer bírósághoz fordult, amely előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett. Az EUB a Pfleiderer-ügyben arra az álláspontra jutott, hogy az uniós jog nem tiltja *per se* az engedékenységi iratokhoz való hozzáférést kártérítési igény érvényesítése céljából, hanem a tagállami bíróságoknak kell erről esetről esetre egyedileg dönteniük, mérlegelve az átláthatóság és az engedékenységi politika hatékonysága között.⁵⁷ Az ügyben eljáró főtanácsnok kifejezetten amellet érvelt, hogy a kartellek elleni

⁵⁵ Kártérítési irányelv 2.cikk 16. pont.

⁵⁶ A Bíróság C-360/09 (ECLI:EU:C:2011:389) sz. ítélete: Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt (Pfleiderer-ítélet).

⁵⁷ Pfleiderer-ítélet, 30–31. pontok.

küzdelem, a kartellek felderítése és szankcionálásához fűződő magán- és közérdek védelme érdekében a lehető legnagyobb mértékben fenn kell tartani az engedékenységi programok vonzerejét, így nem szabad hozzáférést biztosítani a kartell károsultjai részére az önként tett, jogsértést elismerő engedékenységi nyilatkozatokba.⁵⁸

Az ítélet hangsúlyozta a kártérítéshez való jog uniós szintű védelmét, de egyúttal elismerte, hogy az engedékenységi kérelmekhez való hozzáférés visszatarthatja a jövőbeli kérelmezőket az együttműködéstől.⁵⁹ Az EUB tehát nem mondta ki sem a köz-, sem a magánjogi jogérvényesítés elsőbbségét, arra sem adott iránymutatást, hogy a tagállami bíróságok mi alapján mérlegeljenek a hozzáférésről való döntéshozatal során, de azt rögzítette, hogy a tagállami bíróságoknak esetről esetre kell mérlegelniük és egyensúlyozniuk az engedékenységi kérelmezők és a károsultak érdekei között.⁶⁰

2.2.3.2. Donau Chemie kontra Bundeswettbewerbsbehörde-ügyben hozott ítélet⁶¹

A *Donau Chemie*-ügyben az EUB-nak arról kellett döntenie előzetes döntéshozatali eljárás keretében, hogy az osztrák jog azon szabálya, amely az eljárásban érintett valamennyi fél hozzájárulásának hiányában automatikusan kizárta a versenyfelügyeleti eljárás irataiba való betekintést harmadik felek esetében, összeegyeztethető-e az uniós joggal, különösen a hatékony jogérvényesítés elvével.

Az ügy előzménye, hogy az osztrák kartellbíróság, uniós jogot is alkalmazva, megállapította, hogy a nyomdaipari vegyi anyagok nagykereskedelmi piacán egyes vállalkozások kartellmagatartást valósítottak meg. A kartell egyik károsultja iratbetekintést kért az eljárás irataiba, azonban a felek ehhez nem járultak hozzá. A bíróság hivatkozott a Pfleiderer-ügyben megfogalmazottakra is – miszerint a tagállamok feladata a kartellek károsultjainak az engedékenységi eljárásokra vonatkozó dokumentumokhoz való hozzáférési jogával kapcsolatos nemzeti szabályok megállapítása és alkalmazása –, egyúttal azt is kiemelte, hogy a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása érdekében biztosítani kell, hogy az alkalmazandó nemzeti jogszabályok ne legyenek olyanok, hogy a gyakorlatban lehetetlenné tegyék vagy rendkívül megnehezítsék a kártérítéshez jutást, továbbá mérlegelni kell egyfelől az engedékenységi kérelmet benyújtó személy által önkéntesen átadott információk közlését igazoló érdekeket, másfelől az ezen információk védelmét igazoló érdekeket.⁶² A nemzeti bíróságok csak esetről esetre, a nemzeti jog keretében és az adott ügy valamennyi releváns elemének figyelembevételével mérlegelhetik ezt. Tekintettel arra, hogy a bíróságban kétségek merül-

⁵⁸ Mazák főtanácsnok indítványa a Pfleiderer-ügyben, ECLI:EU:C:2010:782, 42–44. pontok.

⁵⁹ Pfleiderer-ítélet, 27–28. pontok.

⁶⁰ Alison Jones, Brenda Sufrin (2016) *EU Competition Law – Text, Cases, and Material* (6th ed.). Oxford University Press, 1069–1070.

⁶¹ A Bíróság C-536/11. (ECLI:EU:C:2013:366) sz. ítélete: *Bundeswettbewerbsbehörde kontra Donau Chemie AG és társai* (Donau Chemie-ítélet).

⁶² Donau Chemie-ítélet, 9. pont.

tek fel, hogy az osztrák jog összeegyeztethető-e az uniós joggal, így előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett.⁶³

Az EUB kimondta, hogy az ilyen általános és automatikus kizárás ellentétes az uniós joggal, mert a tagállami szabályoknak lehetővé kell tennie a mérlegelést, amely figyelembe veszi a közérdeket és az egyéni jogérvényesítési igényeket egyaránt.⁶⁴ Az ítélet megállapította, hogy az osztrák szabályozás túlzottan korlátozta a kártérítésre jogosultak lehetőségeit, amikor a jogsértő felek hozzájárulásához kötötte az iratokba való betekintést.⁶⁵ Az EUB hangsúlyozta, hogy a tagállamok nem alakíthatják ki az iratbetekintést oly módon, hogy az sértheti a közérdeket, például különösen a versenyjogi jogsértések megtorlási politikájának hatékonyságát. Egyúttal megerősítette a Pfleiderer-döntésben rögzített elvet, hogy minden, a kérdéses iratokba való betekintés iránti kérelmet esetről esetre kell értékelni, az ügy valamennyi elemének figyelembevételével. A főtanácsnoki indítványt⁶⁶ tehát lényegében teljesen elfogadta az EUB, mert a főtanácsnok is hangsúlyozta, hogy biztosítani kell a kártérítési perek hatékony megindítását,⁶⁷ egyúttal kiemelte jogsértést elismerő engedékenységi nyilatkozatok védelmét,⁶⁸ és azt javasolta, hogy főszabályként nem szabad hozzáférést biztosítani az engedékenységi kérelmet előterjesztő által önként tett, magára nézve terhelő nyilatkozatokhoz.⁶⁹

Az ítélet tehát nem tett különbséget a versenyfelügyeleti eljárás iratai között, de indirekt módon megerősítette, hogy bizonyos dokumentumok, így az önkéntes, jogsértést elismerő engedékenységi nyilatkozatok, érzékenyebben kezelendők az iratbetekintés szempontjából. Az EUB aláhúzta, hogy a versenyjog érvényesítésének két pillére, a köz- és magánjogi, akkor tud valóban hatékony lenni, ha egyik sem kerül aránytalan hátrányba, amelynek biztosítása a tagállami bíróságok feladata.

2.2.3.3. FL kontra KM Baugesellschaft m.b.H. & Co. KG, S AG-ügyben hozott főtanácsnoki indítvány⁷⁰

Az előzetes döntéshozatali eljárásban a jelen tanulmány elkészültekor még kizárólag a főtanácsnoki indítvány került közlésre.

Az előzetes döntéshozatali eljárásban a tagállami bíróság arra keresi a választ, hogy a (i.) Kártérítési irányelv 6. cikke (6) bekezdésében nevesített dokumentumok és információk az irányelvben előírt védelme a bűnüldöző hatóságokkal szemben is érvényesül-e, és hogy (ii.) a Kártérítési irányelv 6. cikke (6) bekezdésében nevesített doku-

⁶³ Donau Chemie-ítélet, 10–11. pontok.

⁶⁴ Donau Chemie-ítélet, 35. pont.

⁶⁵ Donau Chemie-ítélet, 36–37. pontok.

⁶⁶ Jääskinen főtanácsnok indítványa a Donau Chemie-ügyben, ECLI:EU:C:2013:67.

⁶⁷ Főtanácsnok indítványa a Donau Chemie-ügyben, 52–53. pontok.

⁶⁸ Főtanácsnok indítványa a Donau Chemie-ügyben, 56. pont.

⁶⁹ Főtanácsnok indítványa a Donau Chemie -ügyben, 55. pont.

⁷⁰ Főtanácsnok indítványa a C-2/23 (ECLI:EU:C:2024:924) sz. ügyben: *FL kontra KM Baugesellschaft m.b.H. & Co. KG, S AG* („FL/KM-ügy”).

mentumok és információk az irányelvben előírt védelme kiterjed-e az engedékenységi dokumentumok benyújtói által a dokumentumok tartalmának kifejtése, pontosítása és bizonyítása érdekében a nemzeti versenyhatóság elé terjesztett dokumentumokra is.

A főtanácsnoki indítvány hivatkozott mind a Kártérítési irányelvre, mind az ECN+ irányelvre, és kimondta, hogy az ECN+ irányelv *lex generalis*, amihez képest a Kártérítési irányelv *lex specialis*-nak minősül.⁷¹ A főtanácsnok rögzíti, hogy a Kártérítési irányelv nem alkalmazható büntetőeljárásokra. Az ECN+ irányelv a Kártérítési irányelvben lévő, az engedékenységi nyilatkozatnak biztosított védelmet egészíti ki, mert az ECN+ irányelv nem korlátozódik a kártérítési igényekre.⁷² A főtanácsnok álláspontja szerint az irányelvekben az engedékenységi nyilatkozatoknak biztosított védelmet nem lehet tágan értelmezni,⁷³ az kizárólag azon dokumentumokra terjed ki, amelyek a kartellnek és az engedékenységet kérelmező által abban betöltött szerepnek olyan ismertetésére vonatkozik, amely önkéntesen és kifejezetten azzal a céllal készül, hogy a kérelmező az engedékenységi program keretében mentesüljön a bírság alól, vagy az ilyen bírságot vele szemben csökkentsék. Ellenkező értelmezés aláásná a kártérítési igénynek élni kívánók jogérvényesítési lehetőségeit.⁷⁴ Ezért e védelem nem terjed ki a kifejezetten a nemzeti versenyhatóság által indított eljárás céljára készített, önként vagy e hatóság kérésére benyújtott egyéb dokumentumokra.

A főtanácsnok hivatkozik az Emberi Jogok Európai Egyezményére, amikor aláhúzza, hogy az eljárás alá vontnak büntetőeljárás irataiba való betekintés joga igen széles, de nem abszolút, mert egyes esetekben szükséges lehet bizonyos bizonyítékok visszatartása a védelem elől, hogy egy másik személy alapvető jogait megvédjék, vagy egy fontos közérdek biztosítékeként.⁷⁵ Mivel az engedékenységi nyilatkozatok hozzáférhetővé tétele ellenőrzőként hathat az engedékenységi kérelmezőkre, így magára az engedékenységi politikára, ami a kartellek elleni küzdelem mint közérdek egyik kiemelt eszköze, így az engedékenységi nyilatkozatok védelme közérdeket szolgál. Az engedékenységi nyilatkozatokhoz való hozzáférés megtagadása közérdekre hivatkozással igazolható, de a Főtanácsnok is hangsúlyozta, hogy nem tekinthető úgy, hogy bizonyos dokumentumokat – azok jellegére tekintettel – automatikusan vissza kell tartani, hanem a korábbi esetjoggal összhangban, az említett dokumentumokhoz való hozzáférés megtagadásának kérdésében esetről esetre történő vizsgálatot kell végezni.⁷⁶

A Pfleiderer és a Donau Chemie bírósági ítéletekben és Szpunar főtanácsnok indítványában egyaránt kiolvasható, hogy az EUB következetesen kitart az engedékenységi nyilatkozatokhoz való hozzáférés abszolút tilalma mellett azzal, hogy Szpunar főtanácsnok az engedékenységi nyilatkozat fogalmának szűk értelmezése mellett érvel, mert

⁷¹ Főtanácsnok indítványa a FL/KM-ügyben, 85. pont.

⁷² Főtanácsnok indítványa a FL/KM-ügyben, 51. pont.

⁷³ Főtanácsnok indítványa a FL/KM-ügyben, 108–114. pontok.

⁷⁴ Főtanácsnok indítványa a FL/KM-ügyben, 112. pont.

⁷⁵ Főtanácsnok indítványa a FL/KM-ügyben, 91. pont.

⁷⁶ Főtanácsnok indítványa a FL/KM-ügyben, 97. pont.

álláspontja szerint így biztosítható a kártérítés igényével élni kívánók jogérvényesítési lehetősége. Az ítéletek és a főtanácsnoki indítvány abban is összhangban van, hogy a nemzeti bíróságoknak kell esetről esetre, egyedi mérlegelést elvégezniük az iratbeteiktentési kérelmekről való döntés során azzal, hogy a főtanácsnoki indítványban tárgyalt ügyben a mérlegelés során a hangsúly a büntetőeljárás során felmerülő védekezési jogon van. Szpunar főtanácsnok tehát nem tért el az eddigi EUB-gyakorlattól, hanem továbbfejlesztette azt a büntetőeljárások esetére.

2.3. Összegzés és javaslatok

A fent bemutatottakból látható, hogy a kartellek feltárását segítő engedékenységi politika alapvető célja a közérdek érvényesítése a versenyjogi eszközökön keresztül. Ezzel szemben a magánjogi jogérvényesítésre, amely szintén elrettentő hatással bírhat a kartellekre, nem a versenyjogi szabályok, hanem a polgári jog szabályai alapján kerül sor, és már nem a tág közérdek érvényesítés a célja, hanem a kartellkárosultak reparációja. A szerzők álláspontja szerint fontos, hogy a magánjogi jogérvényesítés, amely mégiscsak egy szűkebb kör érdekének érvényesítéséről szól, ne legyen a közérdeket, a szélesebb fogyasztói jólétet jobban biztosító közjogi jogérvényesítés sikerességének és hatékonyságának gátja azáltal, hogy az engedékenységi kérelmezők nagyobb kockázatnak vannak kitéve, mint az engedékenységi politikával nem élő kartellezők. Fontos, hogy a potenciális engedékenységi kérelmezőket ne rettentse el annak a veszélye, hogy ők jobban ki lesznek téve a kártérítési pereknek. Érdemes a két terület közötti összhang fenntartása és annak biztosítása, hogy ezen területek egymással ne vetekedjenek, hanem egymást kiegészíteni legyenek képesek, hiszen mind a köz-, mind a magánjogi jogérvényesítés elengedhetetlen pillérei a versenyjog érvényesítésének.

Tekintettel arra, hogy Magyarországon nincs még olyan döntés magánjogi jogérvényesítés kapcsán, ami az engedékenységi kérelmezők felelősségének mértékével, az engedékenységi nyilatkozatok feltárásával lenne kapcsolatos, érdemes lenne a versenyjogászoknak a bíróságok előtt tesztelni a Tpv. releváns szakaszainak gyakorlati alkalmazását, különös tekintettel az engedékenységi iratokhoz való hozzáférés tekintetében. Az ismertetett C-2/23. sz. ügyben a közeljövőben várható ítélet mindenesetre tisztázni fogja, hogy a Kártérítési irányelvben és ECN+ irányelvben rögzített engedékenységi nyilatkozatfogalom tartalmát mennyire kell szűken vagy tágan értelmezni, ami így irányadó lehet a hazai jogalkalmazásban is. Amennyiben Magyarországon is lesznek már döntések, amik a fenti témákat érintik, minden potenciális engedékenységi kérelmező tisztább képet kaphat, hogy mennyire képesek a Tpv. szabályai biztosítani az érdekei védelmét. A szerzők álláspontja szerint addig is a hatóság, a kartellek elleni küzdelem prioritására tekintettel, a valóban együttműködő engedékenységi kérelmezők számának növelésében érdekelt, azonban tekintettel kíván arra lenni, hogy a kárt szenvedettek teljes kártérítést kaphassanak.

Orbán Szilvia¹, Bak László²

Amicus curiae a magyar és a közösségi versenyjogban

Az amicus curiae jogintézménye a common law jogrendszerben gyökerezik. Bár a római jog³ is ismerte a jogtudósok *magistratusok* részére történő tanácsadó szerepét, a „bíróság barátja” mint intézményszerű eljárás a 19–20. században nőtte ki magát az európai jogrendszerekben. A common law precedensrendszere általában véve is komoly hatást gyakorolt a kontinentális versenyjogra, hiszen már az Európai Szén- és Acélközösséget és az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Szerződés („EGK szerződés”) 85. és 86. cikkei is az amerikai kontinens antitröszt-szabályozásának szellemét követték. A jelen tanulmány célja az amicus-jogintézmény gyökereinek bemutatása, a jogintézmény elhelyezése a hatalmi ágak elválasztásában, és az uniós és magyar versenyjogi szabályozás ismertetése. A tanulmány összegzi a hazai amicus-eljárások lényegi tartalmát, az amicus-megkeresések és válaszadások nehézségeit, ideértve a versenyjogi károk megtérítését szabályozó Kártérítési irányelv⁴ szerinti megkereséseket. A tanulmány kitér az 1/2003/EK-rendelet⁵ 15. cikke szerinti EU Bizottsági amicus-eljárások hazai és uniós tapasztalataira is.

¹ Irodavezető, Jogi Támogató Iroda, Gazdasági Versenyhivatal.

² Elnökhelyettes, Gazdasági Versenyhivatal.

³ Földi András, Hamza Gábor (1996): *A római jog története és intézményei*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 86.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról („Kártérítési irányelv”).

⁵ A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról („1/2003/EK-rendelet”).

1. Az amicus curiae jogfejlődése

Az amicus curiae első említései az angol középkori királyi bíróságok előtt perképviseletre jogosultak (*serjeants-at-law*, latinul *servientes ad legem*) segítő harmadik fél érdekeinek megvédeése céljából fellépő felek megnevezése volt.⁶ A középkori Angliában perképviseletre kizárólag a *serjeants-at-law* jogászok voltak jogosultak, így a jogi hibázás kockázatának kiküszöbölése végett a bíróságok megengedték peres félnek nem minősülő idegenek vagy jogászok (*amici*) tényelődásait is, akik tanácsaikkal segítettek az igazságos döntéshozatalt. A 19. századi Angliában már szűkítették a „bíróság barátainak” fellépését általános tény- vagy jogkérdések megválaszolására, illetve kiskorúak, vádlottak érdekében történő felszólalásra. A modernkori angol jogi szabályozás elmozdult a felek érdekében történő képviselettől a bíróság érdekében történő fellépés irányába, és felhatalmazta az országos főügyészt és országos trustee-t⁷ mint bíróságok barátját. Az angol polgári perrendtartás szabályozási koncepciója is elmozdult a peres fél érdekeinek védelmétől a szakértői bizonyítás irányába, így biztosítva a ténykérdésben nyilatkozók függetlenségét.

Az Egyesült Államokban sokkal elterjedtebb peralakító eszköz lett az amicus, mint az Egyesült Királyságban. Az 1800-as években az amicus valójában az egyik peres fél jogi érdekeit elősegítő „barátként” járt el, az 1850-es évektől pedig már az amerikai legfőbb ügyész amicus-ként történő perbehívása is lehetővé vált.⁸ Az amerikai adminisztráció növekedése arra ösztökelte a kormányzatot, hogy az Egyesült Államok Legfőbb Ügyésze (*Attorney General*) és a köré szerveződő minisztérium (*Department of Justice*) képviselje a szövetségi közérdeket a tagállami és szövetségi perbíróságok előtt. A Legfőbb Ügyész amicus-szerepét a 20. század elejétől kezdve fokozatosan átvette a Legfőbb Ügyész helyettese (*Solicitor General*), aki a szövetségi érdeket képviselve meghívottként vagy saját jogon lép fel amicusként az amerikai legfelsőbb bíróság előtt. Az amicus curiae intézményét jelentősen befolyásolták és fokozottan alkalmazták a nemkormányzati szervezetek (*non-governmental organisations*), különösen fellépve a munkavállalói és szociálisan elhanyagoltak érdekei védelmében, illetve a politikai és faji megkülönböztetés ellen.

Az egyik ilyen ismert amicus-észrevétel a későbbi legfelsőbb bírósági bíró, Louis Brandeis nevéhez fűződik, aki akkor még Oregon állam főügyészeként, a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Ligának dolgozó sógornője segítségével egy kimerítő amicus-beadványt terjesztett az USA Legfelsőbb Bírósága, a *Supreme Court* elé. Jogtörténeti jelentőségű észrevételében elsőként érvelt túlnyomórészt orvosi és társadalomtudományi tényekkel annak bizonyítására, hogy a túlságosan hosszú munkaidő hátrányosan hat a gyárban dolgozó nők lelki és testi állapotára, általános jóllétére. Az ún. Brandeis briefnek

⁶ David S. Clark (2016) Use of the „Amicus Curiae” Brief in American Judicial Procedure in Comparative Perspective, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 80, 332.

⁷ Official Solicitor and Public Trustee. Elérhető: <https://www.gov.uk/government/organisations/official-solicitor-and-public-trustee/about>.

⁸ Az U.S. Supreme Court 58 U.S. (17 How.) 478 (1854) sz. ítélete: *Florida v. Georgia határvita*.

köszönhetően Oregon állam női gyári munkások munkaidejét korlátozó szabályozása alkotmányosnak bizonyult a *Supreme Court* előtt.

Egy 1939-es törvény a Solicitor Generalt vagy az államot kivéve a peres felek hozzájárulásához kötötte az amicus-beadványok perbeli befogadhatóságát.⁹ A 20. század második felében elharapóztak a jogvédő aktivista és lobbista szervezetek amicus-beadványai, ami a szabályozás fokozatos szigorításához vezetett. A jelenleg hatályos szabályok szerint akár megbízáson alapuló, akár hatósági/állami amicus-beadvány is benyújtható. A peres fél megbízásán alapuló amicus-észrevételt – ami egyfajta lobbitevékenység – maga a fél prezentálja a bíróság felé. Elképzelhető ugyanakkor, hogy a bíróság barátja egyfajta prókátor, aki nem képviseli egyik peres fél érdekét sem, csupán jogi érveléssel jobban rámutat egy peresített jogkérdésre, de olyan amicus-észrevételre is van mód, amely egyik peres félhez sem köthető, hanem a vitával érintett ügy politikai értelmezése miatt lett benyújtva.¹⁰ A tömeges és pártos amicus-beavatkozások további szűkítését jelentette az 1997-ben elfogadott Rule 37, amely kötelezővé tette annak feltüntetését, hogy valamely peres fél ügyvédje fogalmazta-e a beadványt, illetve, hogy valaki nyújtott-e pénzbeli juttatást az észrevétel elkészítéséhez és benyújtásához.¹¹ Az amicus-észrevételek formalizált becsatornázását segítette az Amerikai Kongresszus felhatalmazása a legfőbb ügyész és a helyettese felé, amely szerint ők jogosultak képviselni az állami közérdeket a szövetségi és legfelsőbb bírósági ügyekben amicusként.¹² Érdekességgént megjegyzendő, hogy külföldi államok is tehetnek amicus-észrevételt olyan – többek között – antitruszt ügyekben, amelynek eldöntéséhez erős érdek köti őket.¹³ A 1978 és 2015 között fellelhető amicus-beadványok elemzése alapján az Európai Bizottság után Kanada és Japán tették a legtöbb észrevételt.¹⁴

2. Az amicus kifejlődése az Európai Bizottság gyakorlatában

Az Európai Bizottság („Bizottság”) működési rendszerétől nem teljesen idegen a hatalmi ágak elválasztásához kapcsolódó határok áttörése a Bizottság jogalkotási jogköreivel [Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, „EUMSZ” 105. cikkének (3) bekezdése] vagy akár a tagállami hatóságok versenypártolásával [a tisztességtelen piaci

⁹ Sup. Ct. R. 27, para. 9 (hatályos 1939-től).

¹⁰ Egy kaszinó létesítésével kapcsolatos ingatlanvitában a kaliforniai kerületi bíróság engedélyezte a helyi indián törzs amicus curiae-beadványát [az Amerikai Egyesült Államok Bíróságának 2014 WL 3853148 (E.D. Cal.) sz. ítélete: *Jamul Action Committee kontra Tracie Stevens és társai*, 2027. május 27. Elérhető: https://narf.org/nill/bulletins/federal/documents/jamul_action_committee_v_stevens.html].

¹¹ Rules of the Supreme Court of the United States, Rule 37. *Brief for an Amicus Curiae*. Elérhető: https://www.law.cornell.edu/rules/supct/rule_37.

¹² 28 USC 517: Interests of United States in pending suits, § 517. Elérhető: <https://www.govinfo.gov/app/details/USCODE-2020-title28/USCODE-2020-title28-partII-chap31-sec517>.

¹³ Marek Martyniszyn (2016) Foreign States’ Amicus Curiae Participation in U.S. Antitrust Cases. *The Antitrust Bulletin*, 61(4), 611–642. Elérhető: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0003603X16677782>.

¹⁴ Martyniszyn 2016, 14. Számos ilyen példát említhetnénk: Intel, Flat Glass, Motorola, Hoffmann-La Roche, Pfizer, Interchange fee stb.

magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény („Tpv.”) 33. § (3) bekezdése].¹⁵ Az Európai Bizottság versenypolitikai törekvései az egységes piac megvalósulását segítették elő, ennek eszköztárába tartozott az amicus curiae jogintézménye is, amelynek gyökere az Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 4. cikkében és az Európai Bíróság („EUB”) joggyakorlatában rögzült. Az EUSZ 4. cikke a lojális együttműködés kötelezettségét rója a tagállamokra, amely a Szerződésből fakadó feladatok kölcsönös tiszteleten alapuló végrehajtását hangsúlyozza, és az unió célkitűzéseinek közös megvalósítását teremti meg. A centralizált versenyjogi jogalkalmazásban mérőföldkönek számít a Delimitis-ítélet,¹⁶ amelyben az EUB elvi élel mondta ki a tagállami bíróságok azon kötelezettségét, hogy amennyiben az EGK szerződés 85. és 86. cikkeivel konfliktáló tagállami bírósági döntés kockázata áll fenn, úgy a jogi bizonytalanság elkerülése végett a tagállami bíróság a Bizottsághoz fordulhat tájékoztatásért,¹⁷ vagy felfüggesztheti az eljárást, és előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel élhet. Az 1/2003/EK-rendelet decentralizált jogalkalmazási rendszerében a lojális együttműködés elve a 15. cikkben manifesztálódott, miszerint a tagállami bíróságok a Bizottságot is felkérhetik véleménynyilvánításra, illetve a tagállami versenyhatóságok vagy a Bizottság a tagállami bíróságok előtt írásban vagy szóban észrevételt tehetnek a kartelltilalmi vagy monopolszabályozás alá eső uniós jogalapú ügyekben. Ez a „baráti” együttműködés képezi az amicus curiae jogintézményének formális uniós versenyjogi alapját.

A magánjogi versenyjogi igényérvényesítés uniós rendeletben történő szabályozása tovább bővítette a versenyhatóságok amicus-szerepét a kártérítés mértékének meghatározásában, amelyről később bővebben szólunk.¹⁸ Az 1/2003/EK-rendelet amicus formálisan bevezető rendelkezései miatt a Bizottság közleményt adott ki, amely többek között részletezi az uniós versenyjog alkalmazása során felmerülő, a Bizottság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködést, legyen az információnyújtás a Bizottság részéről vagy részére, a tagállami bíróság általi véleménykérés vagy a Bizottság saját jogon történő észrevételezése.

3. Szemelvények a Bizottság 1/2003/EK-rendelet 15. cikke szerinti amicus curiae tevékenységéből

3.1. Magyar vonatkozású amicus-észrevételek

Az 1/2003/EK-rendelet 15. cikkének (1) bekezdése szerint a tagállami bíróság felkérésére a Bizottság véleményt adhat a(z) – EUMSZ 101. és 102. cikkeit érintő – verseny-

¹⁵ David J. Gerber (1994) The transformation of European Community Competition Law, *Harvard International Law Journal*, 35(1), 105., Maurice E. Stucke (2008) Better Competition Advocacy, *St. John's Law Review*, 82(3).

¹⁶ A Bíróság C-234/89. sz. ügyben hozott ítélete: *Stergios Delimitis kontra Henninger Bräu AG* (Delimitis-ítélet), 50–53.

¹⁷ A tájékoztatás kérése a Bíróság C-2/88. sz. ügyben hozott ítéletén is alapul, *J. J. Zwartveld és társai*, 14.

¹⁸ Kártérítési iránylevél, 17. cikk (3) bekezdése.

jog alkalmazására vonatkozó kérdésekben. A Bizottság véleménye nem köti a tagállami bíróságot, a Delimitis-jogalkalmazás szerint pedig akár jogi, akár gazdasági vagy ténybeli kérdésben kérhető a Bizottság véleménye. A Bizottság a lojális együttműködés elősegítésére a Bizottság és a tagállami versenyhatóságok közötti együttműködés alapvető szabályaira közleményt bocsátott ki, amely szerint a Bizottság lehetőleg a kérelem beérkezésétől számított 4 hónapon belül véleményt ad a nemzeti bíróságnak.¹⁹ A Bizottság csupán értelmezést nyújt, nem nyilatkozik a folyó ügyben, és a vélemény megfogalmazása előtt nem hallgatja meg a feleket. A Bizottság közérdekvédelmi (és nem a felek érdekeinek védelmét szolgáló) funkciója mindvégig fenn kell álljon a véleményadás kapcsán, annak teljesítésekor a Bizottságnak objektívnek és semlegesnek kell maradnia.

Az Európai Bizottság honlapján²⁰ megtalálhatóak azok az amicus-beadványok, amelyek az 1/2003/EK-rendelet 15. cikke alapján születtek. Érdemes ehelyütt mindjárt egy magyar vonatkozású – az 1/2003/EK-rendelet 15. cikkének (1) bekezdésén alapuló – amicus-vélemény rövid említésével kezdeni. A VJ/96/2010. számú ügyben a Gazdasági Versenyhivatal („GVH”) bíróságot szabott ki kontaktlencsék és kontaktlencse-ápoló szerek forgalmazóival szemben, mivel e vállalkozások egy piackutató cég megbízása útján szerzett, üzletileg érzékeny árbevételi és mennyiségi adatok megosztásával (információcsere) potenciálisan versenykorlátozó hatást válthattak ki a piacon, így megszegték az uniós és hazai kartelltilalmat. A bírósági felülvizsgálati eljárás érdemi érvei leginkább a potenciális versenykorlátozó hatás önálló bizonyíthatóságának (*stand alone potential effect*) kérdéskörét érintették. Az elsőfokú felülvizsgálati bíróság a Bizottsághoz fordult az 1/2003/EK-rendelet 15. cikkének (1) bekezdése alapján, annak értelmezését kérve, hogy mi a bizonyítási teher terjedelme az EUMSZ 101. cikkének (1) bekezdése szerinti hatásalapú versenykorlátozásokkal kapcsolatban. A Kúria mint felülvizsgálati bíróság végül nem osztotta a GVH és az elsőfokú bíróság azon álláspontját, miszerint a Bizottság véleménye a hatóság jogi álláspontját támasztaná alá.²¹ A Bizottság által is hivatkozott John Deere-ügyben²² megállapított potenciális versenykorlátozó hatás a Kúria álláspontja szerint az alkotmányossági követelményeket is figyelembe véve szűkebb jogalkalmazási körben adoptálható, így a múltban befejezett magatartások esetén főszabályként a tényleges hatásokat kell bizonyítani, és ezen csak olyan külső akadályozó tényezők esetén lehet tovább lépni a potenciális hatásvizsgálat felé, amelyek nincsenek összefüggésben a versenyhatósági bizonyítási eljárás sikertelenségével. Érdekessé, hogy amíg az első- és másodfokú bíróságok elfogadták a versenyhatóság érvelését, követve a Bizottság amicus-észrevételének tartalmát, addig a Kúria lényegében

¹⁹ A Bizottság közleménye a Bizottság és az EU-tagállamok bíróságai között az EK-Szerződés 81. és 82. cikke alkalmazásában történő együttműködésről (2004/C 101/04), 28. Elérhető [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52004XC0427\(03\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52004XC0427(03)).

²⁰ European Commission: Cooperation with national courts on Antitrust, elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/antitrust-and-cartels/national-courts_en.

²¹ A Kúria Kfv. II.37.110/2017/13. számú ítélete, [30].

²² A Bíróság C-7/95. sz. ügyben hozott ítélete: *John Deere kontra az Európai Közösségek Bizottsága*.

szűkítette az uniós bírósági – jóllehet elég régi – joggyakorlatot a potenciális versenyhatások miatti jogsértések megállapíthatósága terén.

A Bankszövetség ellen indult versenyfelügyeleti ügyben (VJ/8/2012) a Kúria előtti felülvizsgálati eljárásban szóbeli amicus-észrevétel megtételének igényével jelentkezett a Bizottság az 1/2003/EK-rendelet 15. cikkének (3) bekezdése alapján. A fent említett kontaktlencse-ügyben kimondott kúriai ítélet is képezhetette az apropóját annak a bizottsági amicus-beavatkozásnak, amiben a Bizottság kérte a Kúriát, hogy a GVH versenytanácsi döntésében foglalt, az EUMSZ 101. cikkéhez köthető jogi érvelését a potenciális versenykorlátozó hatásokról szóban is előadhassa. A Bizottság írásbeli amicus-észrevételében jelezte, hogy álláspontja szerint az előzetes döntéshozatal iránti kérelmezés feltételei fennállnak a potenciális versenykorlátozó hatás – feltétel nélküli – alkalmazásának uniós jogi tisztázása miatt. A Kúria végül nem adott helyt az előzetes döntéshozatali kérelemnek, ugyanakkor a Bizottság képviselője a per tárgyalásán kifejtette álláspontját. A Kúria lényegében továbbfejlesztette a kontaktlencse-ügyben kimondott elvi megállapításokat, miszerint befejezett cselekményeknél is közgazdasági hatáselemzés szükséges az információcsere és a versenyellenes tényleges hatás közötti összefüggések bemutatására, és csak ezt akadályozó, kizáró körülmények után állapítható meg potenciális hatásalapon a jogsértés.²³

A Bizottság amicus-beavatkozásainak esélyét jelentősen növeli, hogy a Tptv. számos helyen rögzíti az EUMSZ 101. és 102. cikkeihez kapcsolódóan az Európai Bizottság értesítését, így a Bizottság előtt eleve ismert a tagállami hatóság és bíróság által kezelt antitrösztügy.²⁴ E jogszabályi kontrollpontok ellenére az 1/2003/EK-rendelet alkalmazása óta a Bizottság mindössze két magyar ügyben járt el amicus-minőségben versenyfelügyeleti ügyet érintő közigazgatási perben, ami tovább fokozható lenne.

3.2. Tagállami bíróság előtti amicus-észrevételek (2006–2024)

Érdemes górcső alá venni a más tagállamok bíróságai előtt folyó versenyügyekben benyújtott amicus-észrevételeket is. Ezekből kiderül, hogy a Bizottság a magyar potenciális versenykorlátozó hatás ügyéhez hasonló nehéz, jogértelmezést igénylő versenyjogi doktrínák kapcsán nyilvánult meg.

Az angol versenyhatóság heroikus csatát vívott a Flynn/Pfizer túlzó árazásos ügyben, amelyben a Bizottság beavatkozóként az angol versenyhatóság által képviselt állásponttal egyező véleményt adott.²⁵ Az angol versenyhatóság megállapította a Pfizer mellett

²³ A Kúria Kf.VI.38.305/2018/21. sz. ítélete, [80], [97].

²⁴ Példának okán antitröszt ügyekben, az eljárás megszüntetése esetén a Bizottság tájékoztatása [Tptv. 80/A. § (1a) bekezdés], az igazságügyért felelős miniszter által az ítélet megküldése a Bizottságnak [Tptv. 80/A. § (3) bekezdés], az előzetes álláspont megküldése (Tptv. 80/B. §) a Bizottságnak.

²⁵ The Court of Appeal C3/2018/1847 & 1874 sz. ügyben hozott ítélete (2020. március 10.): *Competition and Markets Authority kontra Flynn Phamra Ltd. és Pfizer Inc.*, elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/a581789e-8862-4832-97f1-6562a9151778_en?filename=2020_flynn_pharma_limited_pfizer_amicus_curiae_judgment_en.pdf. A Competition Appeal Tribunal döntése a [2024] CAT 65, 1524/1/12/22 és 1525/1/12/22 sz. ügyekben: *Competition and Markets Authority kontra Flynn Pham-*

az epilepsziaellenes gyógyszert forgalmazó Flynn Pharma erőfölénnyel való visszaélését is, mivel az *off-patent* gyógyszer értékesítési árát megközelítőleg 2000 százalékkal megemelték, ami túlzó ár, és tisztességtelen is. A Bizottság a United Brand-ügyben alkalmazott jogi értékelés tárgyában fejtette ki álláspontját, és kritikával illette a *Competition Appeal Tribunal* idevágó – túlságosan szigorú – jogértelmezését.²⁶

Egy dán ügyben a vertikális csoportmentességi rendelet különösen súlyos korlátozásait illetően,²⁷ egy német szabadalombitorlási jogvitában pedig a szabványhoz nélkülözhetetlen szabadalom jogosultja erőfölényes visszaélése apropóján nyújtott be a Bizottság észrevételt a Huawei-ítéletet értelmezve.²⁸ Szintén az előzetes döntéshozatal kezdeményezését ajánlván adott amicus-észrevételt a Bizottság egy francia versenyügy bírói felülvizsgálatában a semmitőszék (*Cour de Cassation*) előtt, amelyben a francia versenyhatóság a francia endíviapiacra összehangolt minimálár-meghatározás miatt szabott ki bírságot, és állapított meg jogsértést termelői szervezetek ellen. Az amicus-észrevétel következtében került az ügy az EUB elé, amely előzetes döntéshozatalban értelmezte a közös piacszerkezési eszközök és az általános kartelltilalom közötti viszonyt, megállapítva, hogy a – kartelltilalom alóli kivételt képező – közös piacszerkezési eszközök kizárólag a tagállamok által elismert termelői szervezetek ugyanazon társulásának tagjai (és nem külső, nem elismert termelői szervezetek) között értelmezhetőek.²⁹

Több angliai kártérítési keresethez kapcsolódó ügyben a *multilateral interchange fee* („MIF”) versenyjogi értékelése tárgyában tett észrevételt a Bizottság, hogy hozzájáruljon a MIF uniós szintű egységes értékeléséhez az EUB e tárgyban hozott ítélete alapján.³⁰ Szintén – a csekkel való fizetéshez kapcsolódó – MIF-témában nyilvánult

.....
ra Ltd. és Competition and Markets Authority kontra Pfizer Inc., elérhető: <https://www.catribunal.org.uk/judgments/phenytoin-1524-1525-judgment-20-nov-2024>.

²⁶ The Court of Appeal C3/2018/1847 és C3/2018/1874 sz. ügyekben hozott ítélete (2019. június 14.): *Competition and Markets Authority kontra Flynn Pharma Ltd. és Competition and Markets Authority kontra Pfizer Inc.*, elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/75529044-4673-4625-ac28-9485cd04636e_en?filename=2019_flynn_pharma_limited_pfizer_amicus_curiae_observations_en.pdf.

²⁷ Az Európai Bizottság ítélete a BS-53152/2023-HJR sz. ügyben: *Versenytanács kontra Deutz AG*, elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/c9d189d6-816e-4c51-92b3-a1048fcd637e_en?filename=2024_Indl%C3%A6g_til_H%C3%B8jesteret_final_EC_observation_da.pdf.

²⁸ A müncheni felsőbíróság 020078-24 MLO / DFL (8674417) sz. ítélete (2024. április 15.): *HMD Global Oy kontra VoiceAge EVS GmbH & Co. KG*, elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/07d62ef4-6795-4a24-99cb-032520c0360c_en?filename=2024_Amicus_Curiae_6U5066_22Kart_de.pdf. Az EU Bizottsága javasolta az előzetes döntéshozatal kezdeményezését, amennyiben a német bíróságnak a Huawei-ítélettel kapcsolatban további értékelési kérdései lennének. A német bíróság ezt nem tette meg.

²⁹ A La Cour de Cassation H 14-19.589. sz. ítélete: *L'Association des producteurs vendeurs d'endives* (APVE) és társai, elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/068f204f-54f2-4c4f-a430-992d519f5ea5_en?filename=agricultural_sector_observations_fr.pdf. A Bíróság C671/15. sz. ügyben hozott ítélete: *Association des producteurs vendeurs d'endives* (APVE).

³⁰ A Bíróság C-382/12 P sz. ügyben hozott ítélete: *MasterCard Inc. és társai kontra Európai Bizottság*.

meg a Bizottság a *Cour de Cassation* előtt a versenykorlátozó cél és hatás eltérő jogi értékelését taglalva.³¹

Egy angliai kartellmagatartásért fennálló kártérítési perben³² a Bizottság az angol legfelsőbb bíróság előtt nyilvánult meg amicusként. Az eldöntendő kérdés az volt, hogy mi az elévülés kezdő időpontja *follow-on* kártérítési igények előterjesztésére a versenyügyi fellebbviteli törvényszék (*Competition Appeal Tribunal*) előtt. A Deutsche Bahn AG kártérítést követelt a Morgan Advanced Materials Plc-től, amely bírságmellőzésben részesült fél volt a Bizottság egyik kartell döntésében.³³ A perben az volt a jogkérdés, hogy az angol jog által előírt – a Bizottság döntése elleni jogorvoslati határidő leteltét követő időponttól számított – kétéves elévülési határidőt túllépte-e a felperes. A legfelsőbb bíróság a kezdő időpont (a Bizottság döntése) értékelésekor követte az Assi-Domän-ítéletben³⁴ kifejlesztett jogalkalmazást, miszerint a Bizottság döntése konkrét vállalkozások elleni egyedi döntések/szankciók halmaza, amely nem tekinthető egységes jellegű „alaphatározatnak”. Ebből kifolyólag a kártérítési igény elévülésének kezdő időpontja az az időpont, amikor a döntés az érintettel szemben jogerőssé válik, jól lehet a kartell más résztvevői jogorvoslati jogukkal éltek a kártérítés alapjául szolgáló döntés ellen, ami viszont nem hat ki a jogorvoslattal nem élő félre.

Némileg kakuktktojásnak minősül a Bizottság – szintén egyesült királyságbeli – amicus-észrevétele egy olyan, az EUMSZ 101. cikkét csak közvetve érintő ügyben, amely az EURIBOR-kartellhez (Euro Interbank Offered Rate, európai irányadó bankközi kamatláb) volt köthető. A felperes az iratok kiadása iránti keresetét arra alapozta, hogy a Royal Bank of Scotland („RBS”) alperes valótlan nyilatkozatokat tett a felperes irányába az EURIBOR megállapításáról, amely nyilatkozatokról a felperes maga tudta, hogy hamisak, mert (másokkal együtt) ő is részt vett az EURIBOR-kamatlábak manipulálásában. A peresített szerződéses igény e tekintetben – legalábbis bizonyos mértékig – azt az Egyezségi Nyilatkozatot (*settlement decision*) érintette, amely megállapítja, hogy egyes bankok, köztük az RBS elsőrendű alperes is, megsértették az EUMSZ 101. cikkét. Az iratkiadási kérelem azért is volt különös, mert a Bizottság hibrid egyezségi eljárást folytatott, és más eljárás alá vontakkal szemben a bíróságon tovább folyt az

³¹ Commission Européenne (2015) Observations complémentaires en application de l'article 15, paragraphe 3 de règlement N° 1/2003, 2015. 02. 17., elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/42973d0a-91a2-43ac-a4b8-5073ae535f6b_en?filename=mif_17022015_fr.pdf.

³² A The Supreme Court [2014] UKSC 24 sz. ítélete (2014. április 09.): *Deutsche Bahn AG és társai kontra Morgan Advanced Materials Plc* (korábban *Morgan Crucible Co Plc*), elérhető: https://supremecourt.uk/uploads/uksc_2012_0209_judgment_3fac448cbb.pdf.

³³ 2004/420/EK: A Bizottság határozata (2003. december 3.) a C. Conradt Nürnberg GmbH, a Hoffmann & Co. Elektrokohle AG, a Le Carbone Lorraine SA, a Morgan Crucible Company plc, a Schunk GmbH és a Schunk Kohlenstofftechnik GmbH, egyetemlegesen, valamint az SGL Carbon AG ellen az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alapján indított eljárásról (C.38.359 – Elektromos és mechanikus szén- és grafittermékek”; C(2003) 4457).

³⁴ A Bíróság C-310/97 P ügyben hozott ítélete: *AssiDomän Kraft Products AB és társai kontra Bizottság*, 53.

eljárás, és ilyenkor kifejezetten védendőek a Bizottság által az egyezség alapját képező bizonyítékok.

Egy német ügyben a kartelltilalomba ütköző magatartás miatt megbírságot vállalkozást felvásárló jogutód bírságfizetési kötelezettségét vizsgálta a német bíróság. A német bírságkiszabási (lényegét tekintve szabálysértési) eljárásjog alapján a jogutód felelőssége csak akkor áll fenn, ha a vállalkozás vagyoni kapcsolódásai (*Vermögensverbindungen*) az új és régi üzemeltető tekintetében azonosak vagy megközelítőleg azonosak. A Bizottság amicus-észrevételében az uniós jogalkalmazásban kifejecesedett gazdasági folytonosság doktrínáját hangsúlyozva amellett érvelt, hogy az uniós versenyjog hatékony érvényesülése megkövetelné a jogutód bírságfizetési felelősségének megállapítását, bár ennek eldöntése a német bíróságok feladata.³⁵ A német szövetségi bíróság végül helybenhagyta az elsőfokú bíróság döntését, miszerint a vagyoni kapcsolódások azonossága nem volt megállapítható, és a német szabálysértési jog bírságolási szabálya nem írható felül az uniós jogalkalmazással.³⁶ Szintén egy jogutódot érintő bírság ügyben nyilvánult meg a Bizottság a szlovák legfelsőbb bíróság előtt, jelezve, hogy a jogelőd által elkövetett jogsértésért kiszabott bírság önmagában e tény miatt nem csökkenthető a – gazdasági és jogi értelemben vett – jogutóddal szemben. A legfelsőbb bíróság elfogadta az érvelést, és az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezve helyben hagyta a szlovák versenyhatóság döntését.³⁷

Érdekes amicus-észrevételt³⁸ tett a Bizottság a belga alkotmánybíróság előtt, amelyben a belga elsőfokú bíróság alkotmányossági normakontroll keretében azt kérdezte a belga alkotmánybíróságtól, hogy a Bizottság által a Tessengerlo Chemie-versenyügyben³⁹ kiszabott bírság adózott eredményből leírható költségnek tekinthető-e a belga

³⁵ A Bíróság C204/00 P, C205/00 P, C211/00 P, C213/00 P, C217/00 P. és C219/00 P. sz. egyesített ügyekben hozott ítélete: *Aalborg Portland és társai kontra Bizottság*, 359.; Kokott főtanácsnok indítványa a C280/06. sz. ügyben: *Ente Tabacchi Italiani ETI SpA és társai és Philip Morris Products SA és társai kontra Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato és társai*, 81–84.

³⁶ A német szövetségi bíróság KBR 47/13 sz. határozata (2014. december 16.), elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/adf64967-6d73-49dd-a89e-3c8ae78d7966_en?filename=cartel_fines_judgment_en.pdf.

³⁷ A szlovén legfelsőbb bíróság 1Sžhpu/1/2011 sz. ítélete, elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/34718f60-f646-472e-8a47-813f4acf13bb_en?filename=cargo_slovakia_judgment.pdf.

³⁸ European Commission (2012) Written observations submitted in accordance with Article 15(3) of Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty by the European Commission in case No 5285 Tessengerlo Chemie NV versus the Belgian State, concerning the questions referred for a preliminary ruling by the Court of First Instance in Brussels, in its judgment of 20 December 2011, on the possible breach of Articles 10 and 11 of the Belgian Constitution by Article 53(6) of the Income Tax Code of 1992, 2012. március 8., elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/2abf280e-f0ea-483d-b400-6d9286e4d009_en?filename=amicus_curiae_2012_tessengerlo_en.pdf.

³⁹ A Bizottság COMP/38866 sz. döntése (2010. július 20.): *állati takarmányokban használt foszfátok*.

adótörvények alapján. Az ügyben a Bizottság hivatkozott az EUB gyakorlatára,⁴⁰ amely szerint egyrészt adóügyben is megnyilvánulhat amicusként, ha a 101. vagy 102. cikkek egységes alkalmazása megkívánja, másrészt pedig egy adólevonási jog erősen lerontaná a bírságszankció elrettentő erejét és a bírság hatékonyságát, ezért uniós jogba ütközik.

Egy kettős jogalapon folytatott szlovák ügyben a Bizottság amicus-észrevétele szerint a tagállami bíróság tévesen értékelhette, hogy az EUMSZ 102. cikke d) pontjának megfelelő tagállami keretdiszpozíció, ha nem tartalmazza az uniós jogalapnak megfelelő konkrét visszaélésszerű magatartás megnevezését, akkor a *nulla poena sine lege*-jellegbe ütközik. Az amicus-észrevétel nyomán a szlovák legfőbb bíróság helyben hagyta a versenyhatóság jogsértést megállapító döntését.⁴¹

A tagállamok közötti kereskedelemre érzékelhető hatást („TKKÉ”) kifejtő versenytorzító magatartások körében figyelemre méltó a France Telecom és a Digicel Antilles françaises Guyane mobiltelefon-szolgáltatók ellen indult ügy bírósági felülvizsgálatában tett amicus-észrevétel.⁴² A párizsi fellebbviteli bíróság csak nemzeti jogalapon találta jogsértőnek a vállalkozások magatartását, a tagállamok közötti kereskedelem érintettségét, azaz az uniós jogalap alkalmazhatóságát kizárta. A Bizottság észrevételében előadta, hogy a TKKÉ-közlemény⁴³ alapján a tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt „érzékelhető hatást” az összes érintett mennyiségi és minőségi ténybeli és jogi elem alapján kell értékelni, nem pedig kizárólag egy tényező (ebben az esetben az iránymutatás 90. pontjában szereplő értékesítési volumen) alapján. A Bizottság kifejtette, ha a tagállamok közötti kereskedelem érzékelhető érintettségét kizárólag egyetlen tényező alapján állapítanák meg, az eredmény összeegyeztethetetlen lenne az uniós versenyjog koherens és észszerű alkalmazásával. Némileg hasonló jogvita alakult ki a GVH riasztóberendezések piacán megállapított kartellügyének (VJ/97/2016) Kúria előtti vitájában,⁴⁴ amelyben a Kúria a TKKÉ-közlemény 52. pontja szerinti küszöbér-

⁴⁰ A Bíróság C429/07. sz. ügyben hozott ítélete: *Inspecteur van de Belastingdienst kontra X BV* (Belastingdienst-ítélet), 30.

⁴¹ Európska Komisia (2012) *Písomné Pripomienky ktoré v zmysle článku 15 ods. 3 nariadenia Rady (ES) č. 1/2003 zo 16. decembra 2002 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 zmluvy prekladá Európska Komisia v konaní E.-P. a Protimonopolný úrad Slovenskej republiky o odvolaní proti rozhodnutiu Krajského súdu v Bratislave z 1. decembra 2011 vo veci IS 249/2010-571 E.-P. proti Protimonopolnému úradu Slovenskej republiky*; elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/7e4dab57-2ad4-41ef-b4d8-6dfb6e23a36f_en?filename=amicus_curiae_epslovak_sk.pdf.

⁴² Commission Européenne Service Juridique (2011) *Observations de la Commission Européenne en application de l'article 15, paragraphe 3 de règlement N° 1/2003 dans les affaires jointes V 1025775, Y1025775 et Q1025882 introduites sur pourvois contre l'arrêt de la Cour d'appel de Paris du 23 septembre 2010 (RG n° 2010/63) par la société France Telecom, la société Digicel Antilles française Guyane et le Président de l'Autorité de la concurrence (pourvois n° V 1025775, Y1025775 et Q1025882) et tendant à la réformation de l'arrêt de la Cour d'appel de Paris susvisé*; elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/71acaab4-b033-4327-8923-5ee1ea742e09_en?filename=amicus_curiae_2011_orange_caraibe_en.pdf.

⁴³ A Bizottság közleménye a kereskedelem hatásáról az EUMSZ 101. és 102. cikkek alapján (2004/C 101/07), 2004. július 27.

⁴⁴ Kúria Kfv.IV.37.739/2021/12. számú ítélete, [83].

ték kimutatását illetően az érdemi tényállás bizonyításhoz hasonló bizonyossági szintet kért számon a GVH-n, amivel jelentősen beszűkítette a TKKÉ alátámasztásának több lábon álló feltételrendszerét.

Egy osztrák ügyben az osztrák Bundeswettbewerbsbehörde jogsértést indítványozott szállítmányozó cégekkel szemben a kartellbíróság előtt a kartelltilalom megsértése miatt.⁴⁵ Ausztriában működő fuvarozók egy vállalkozás (SpediteurSammelladungs-Konferenz, SKK) keretében megállapodtak a belföldi gyűjtőfuvarozási díjakban. Az SKK belföldi piaci részesedése nem érte el az 5 százalékot, ezért az SKK a kartellbíró-sághoz fordult, hogy az állapítsa meg a kartell csekély jelentőségét az osztrák kartelljog vonatkozásában (bagatell kartell), aminek a bíróság helyt adott. Ezen felül az SKK egy ügyvédi jogi szakvéleményt is kért, amely szintén megállapította a kartell csekély jelentőségét. Az SKK létrehozását követő 10 évvel később az osztrák versenyhatóság indítványozta a kartelltilalom megsértését az osztrák kartellbírósnál, a Schenker nevű eljárás alá vontra pedig engedékenységi miatt a bíróság mellőzését kérte. A bécsi kartell-bíróság elutasította a versenyhatóság keresetét, mert a vállalkozások a csekély jelentőséget bírósági ítélettel és egy jogi szakvéleménnyel igazolták, így nem voltak vétke-ssek a kartellmegállapodás megkötésében. A bíróság mellőzését a Schenkerrel szemben azért nem tartotta megalapozottnak, mert az 1/2003/EK-rendelet 5., 7. és 10. cikkei értelmében kizárólag a Bizottság jogosult arra, hogy bíróság kiszabása nélkül állapítsa meg jogsértés elkövetését. Az ügyben a Bizottság amicus-észrevétellel élt a versenyjogi szankciók objektív jellege és a bírágkiszabás nélküli szankcionálhatóság mellett érvelve. Végül az ügyben előzetes döntéshozatalra is sor került,⁴⁶ amelyben az EUB megál-lapította, hogy a bizalomvédelem nem illeti meg a vállalkozásokat ügyvédi tanács ese-tén, az osztrák kartellbíróság nemleges (mentesítő) határozata pedig csak a nemzeti jog tekintetében releváns. A nemzeti engedékenységi politikában résztvevő vállalko-zások esetén pedig a bíróság mellőzése megengedett.

A kríziskartellek megítélése a 2008-as világválság körül fontos versenyjogi diszkur-zust indított el, különösen a BIDS-ügyben⁴⁷ kimondott jogi értékelés miatt, amelyben először az ír versenyhatóság, majd az EUB az írországi marhafeldolgozók (szektorá-lis) kapacitáscsökkentési megállapodását cél szerint versenykorlátozónak ítélte meg. Az előzetes döntéshozatalt követő bírósági eljárásban a felek a megállapodás EUMSZ 101. cikkének (3) bekezdése alapján történő mentesítése irányába vitték a pert, amely-

⁴⁵ Europäische Kommission (2011) Stellungnahme der Europäischen Kommission gemäß Artikel 15 Absatz 3 der Verordnung (EG) Nr. 1/2003 in der Kartellrechtssache OGH16 Ok 4/11 – Spediteur-Sammel-ladungskonferenz Bundeswettbewerbsbehörde gegen 43 im Transportsektor tätige Unternehmen wegen Feststellung einer Zuwiderhandlung gegen Artikel 101 des Vertrags über die Arbeitsweise der Europäis-chen Union (AEUV) und § 1 KartG und Verhängung einer Geldbuße.

⁴⁶ A Bíróság C681/11. sz. ügyben hozott ítélete: *Bundeswettbewerbsbehörde és Bundeskartellanwalt kontra Schenker & Co. AG és társai*.

⁴⁷ A Bíróság C209/07. sz. ügyben hozott ítélete: *Versenyhatóság kontra Beef Industry Development Society Ltd.*

ben a Bizottság amicusként megszólalt.⁴⁸ A vélemény részletesen elemzi a mentesülési feltételekhez kapcsolódó követelményeket és bírói gyakorlatot, általánosan utalva arra a körülményre, hogy minél súlyosabb egy korlátozás, annál nehezebb a mentesülési feltételeket elérni. A bírósági eljárást megszüntették, mivel az előzetes döntéshozatal után a BIDS visszavonta a felülvizsgálatra vonatkozó keresetét.

A Bizottság a Pierre Fabre ellen indult francia versenyügy bírósági felülvizsgálatában tett amicus-észrevételt, amely szintén egy előzetes döntéshozatali eljárásban eszkalálódott.⁴⁹ A szelektív forgalmazási rendszert működtető Pierre Fabre egyes kozmetikumai kizárólag fizikai helyiségben (tehát az internetes értékesítés de facto tiltásával), okleveles gyógyszerész jelenléte mellett voltak forgalmazhatók. Az EUB szerint ez a magatartás cél szerinti versenykorlátozásnak minősül, ha a szerződéses kikötések tartalma, célja, valamint azok egyedi piaci jellemzői alapján objektíve nem igazolható a korlátozás. Az EUB kifejtette továbbá, hogy az internetes értékesítést de facto tiltó szelektív forgalmazási rendszerek nem mentesíthetők a csoportmentességi rendelet alapján, ugyanakkor egyedileg az EUMSZ 101. cikkének (3) bekezdése alapján igen. Az EUB az amicus-észrevételben foglaltakkal azonos álláspontra jutott.

A (gépjármű-forgalmazási) csoportmentességi szabályozást érintően tett amicus-észrevételt a Bizottság egy francia ügyben, a minőségi és mennyiségi szelektív forgalmazási rendszerek közötti különbséget taglalva.⁵⁰

4. A GVH mint a bíróság barátja

A Bizottság amicus curiae gyakorlatának áttekintése után áttérünk a hazai jogi környezet és az annak változásával párhuzamosan alakuló joggyakorlat ismertetésére. A Tptv. rendelkezései lehetővé teszik a GVH speciális szakértelmének magánjogi jogérvényesítés keretében történő hasznosítását. Legyen szó önálló (stand-alone) vagy követő (follow-on) keresetek⁵¹ alapján indult polgári peres eljárásokról, a Gazdasági Versenyhivatal a bíróság értesítése nyomán, önálló kezdeményezésére vagy a bíróság felhívására, kötelező jelleggel, a bíróság barátjaként (amicus curiae) eljárva segítheti a bíróságok jogalkalmazó tevékenységét és a polgári perekben felmerült versenyjogi –

⁴⁸ The High Court (2003) 2003 No. 7764P between the Competition Authority and The Beef Industry Development Society Limited and Barry Brothers (Carrigmore) Meats limited observations of the Commission under Article 15, paragraph 3, of regulation No. 1/2003; elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/5430d6fb-e4e9-4fbb-9330-f1f1f2789ae5_en?filename=amicus_curiae_2010_bids_en.pdf.

⁴⁹ A Bíróság C439/09. sz. ügyben hozott ítélete: *Pierre Fabre DermoCosmétique SAS*.

⁵⁰ Commission Européenne (2006) *Affaire Garage Gremeau / Daimler Chrysler France* (RG n° 05/17909) Observations de la Commission Européenne au titre de l'article 15, alinéa 3, du Règlement CE n°1/2003; elérhető: https://competition-policy.ec.europa.eu/document/download/a4b60d64-d6d3-4a13-87df-5967e89243b3_en?filename=amicus_curiae_2006_gremeau_fr.pdf.

⁵¹ A kifejezések forrása: Teleki Lóránt (2021) A versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos magánjogi jogérvényesítés uniós és hazai tapasztalatai. In: Valentiny Pál et al. (szerk.) *Verseny és szabályozás – 2021*. Budapest: KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet. Elérhető: https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2022/01/vesz2021_2-TelekiL.pdf.

helyesebben a GVH hatáskörébe tartozó anyagi jogi rendelkezések megsértéséhez kapcsolódó – jogkérdések tekintetében az egységes joggyakorlat kialakítását. A GVH közreműködésének tárgyi hatályát a GVH hatáskörét kijelölő törvények határozzák meg.

Az *amicus curiae* jogintézményének a hazai versenyjogba történt bevezetése óta eltelt húsz évben a GVH közel nyolcvan alkalommal kapott megkeresést a hazai bíróságoktól, hogy bizonyos versenyjogi, illetve fogyasztóvédelmi kérdésekben fejtsse ki álláspontját. A megkeresések nagyjából kétharmadában az alapeljárásban érintett magatartások a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés (Tptv. 21. §) sérelmét, a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások tilalmának sérelmét (Tptv. 11. §) vagy mindkettő rendelkezés együttes sérelmét vetették fel. Elenyészőnek tekinthető azoknak a megkereséseknek a száma, amelyek a GVH hatáskörébe tartozó egyéb jogsérelmet (így a fogyasztókkal vagy üzletfelekkel szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok vagy a kereskedelemről szóló törvény szerinti tényállások sérelmét) vetettek fel vagy a versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítése iránti perekben kérték a GVH-t a kár különböző aspektusaival kapcsolatos álláspontjának kifejtésére.

5. A versenyjogi szabályok megsértéséhez kapcsolódó magánjogi jogérvényesítés korai szabályozása és dilemmái

A Tptv. rendelkezései⁵² már hatálybalépésüktől kezdve elismerték, hogy a versenyjogi szabályok megsértése polgári jogi következményeket vonhat maga után. A Tptv. indoklása szerint a jogalkotó törekedett annak a dogmatikai és gyakorlati problémának az orvoslására, hogy milyen jogkövetkezmények fűzhetők a versenyjogi jogsértést megvalósító szerződésekhez.⁵³ A korabeli Polgári Törvénykönyv⁵⁴ a szerződés semmisségének jogkövetkezményét diszpozitív jelleggel írta elő, vagyis, ha a jogszabályba ütköző vagy a jogszabály megkerülésével kötött szerződéshez jogszabály más jogkövetkezményeket fűz, akkor ezeket a más jogkövetkezményeket kell alkalmazni. Márpedig a Legfelsőbb Bíróság e szabályra alapítva állapította meg, hogy a versenytárgyalási szabályok megsértésével kötött szerződés nem semmis, mert ahhoz a vonatkozó jogszabályok egyéb jogkövetkezményeket fűznek.⁵⁵ A Tptv.-ben alkalmazott megoldás kialakításakor a jogalkotó figyelembe vett egy másik körülményt is, nevezetesen azt, hogy

⁵² A Tptv. 1997. január 1-jén hatályos 11. § (3) bekezdése szerint: „Azokat a jogkövetkezményeket, amelyeket e törvény az (1) bekezdésben meghatározott tilalom megszegéséhez fűz, együttesen kell alkalmazni a Polgári Törvénykönyvben a jogszabályba ütköző szerződésre előírt jogkövetkezményekkel.” A Tptv. 1997. január 1-jén hatályos 93. §-a szerint: „A törvény rendelkezéseinek megsértése miatt alkalmazott jogkövetkezmények és érvényesített polgári jogi igények nem érintik a külön jogszabályokban foglaltak szerinti egyéb polgári jogi jogkövetkezmény alkalmazásának, illetőleg szabálysértési vagy büntetőeljárás megindításának lehetőségét.”

⁵³ A Tptv. eredeti 11. § (3) bekezdéséhez fűzött előterjesztői indokolás.

⁵⁴ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 1997. január 1-jén hatályos 200. § (2) bekezdése szerint: „Semmis az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet jogszabály megkerülésével kötöttek, kivéve ha ahhoz a jogszabály más jogkövetkezményt fűz.”

⁵⁵ A Tptv. eredeti 11. § (3) bekezdéséhez fűzött előterjesztői indokolás és BH1994. 329.

az EGK szerződés 85. cikkének (2) bekezdése kifejezetten semmissé nyilvánítja a kartelltilalomba ütköző megállapodásokat.

A jogalkotó a Tptv.-be iktatott rendelkezésekkel egyértelművé tette, hogy a polgári jogi jogkövetkezmények és a Tptv.-ből fakadó közigazgatási jogkövetkezmények párhuzamosan alkalmazhatók.⁵⁶

A magánjogi igényérvényesítés e korai szabályozásával összefüggésben meg kell említeni továbbá, hogy a hatásköri szabályok kialakítása során a jogalkotó a bíróság és a versenyhatóság hatáskörének egyértelmű elhatárolására törekedett, és csupán egyetlen ponton kapcsolta össze a két intézmény eljárását, és rendelkezett a hatáskör egymást kiegészítő gyakorlásáról: amikor az érdekelt az üzleti kapcsolat létrehozásától való indokolatlan elzárkózás esetén a szerződés létrehozása érdekében indított pert. Ebben az esetben a Gazdasági Versenyhivatal – a bíróság megkeresése alapján – köteles volt versenyfelügyeleti eljárást indítani az üzleti kapcsolat létrehozásától való indokolatlan elzárkózás megállapítása érdekében, de magát a szerződést a bíróság hozta létre.⁵⁷

E kezdeti szabályozás a magánjogi jogérvényesítés körében a hatáskörök párhuzamos gyakorlásának és a jogkövetkezmények párhuzamos alkalmazásának lehetőségét kívánta elsősorban biztosítani.

5.1. Az amicus curiae jogintézmény megjelenése a Tptv.-ben

Az 1/2003/EK-rendelet elfogadásának célja a közösségi versenyjogi eljárási reform megvalósítása volt. Az Európai Unió küszöbön álló bővítése egyértelművé tette az akkori tagállamok számára, hogy a közösségi versenyjogi szabályok hatékony érvényesítésének fenntartása érdekében szükség van a közösségi versenyjog rendszerének megerősítésére és a versenyjogi eljárások hatékonyabb tételére. Az 1/2003/EK-rendelet Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásának időpontjától, vagyis 2004. május 1-jétől alkalmazandó.

Az 1/2003/EK-rendelet magyarországi alkalmazásának lehetővé tétele a Tptv. átfogó felülvizsgálatát és módosítását tette szükségessé, amely során ki kellett alakítani többek között az EK szerződés (Európai Közösséget létrehozó szerződés) 81. és 82. cikkét alkalmazó szervek, így az Európai Bizottság és a magyar versenyhatóság, az Európai Bizottság és a magyar bíróságok, valamint a magyar bíróságok és a magyar versenyhatóság együttműködésének kereteit. A versenyszabályok alkalmazásának egységessége megkívánta egyrészt, hogy a tagállamoknak az EK szerződés 81. és 82. cikkét akár magánfelek közötti perekben, akár a versenyhatóságok döntésének felülvizsgálata során alkalmazó nemzeti bíróságok tájékoztatást vagy véleményt kérhessenek a közösségi versenyjog alkalmazására vonatkozó kérdésekben a Bizottságtól, másrészt pedig azt, hogy a Bizottság és a tagállami versenyhatóság írásbeli vagy szóbeli észrevételeket nyújthasson be e bíróságok részére, ami akkor lehet hatékony, ha a Bizottság

⁵⁶ Vö. Tptv. 1997. január 1-jén hatályos 11. §-a és 93. §-a.

⁵⁷ Tptv. 1997. január 1-jén hatályos 86. § (2) bekezdésének f) pontja és (3) bekezdése.

és a tagállamok versenyhatóságai megfelelő tájékoztatásban részesülnek a nemzeti bíróságok előtt folyó eljárásokról.⁵⁸

A közösségi versenyszabályok egységes alkalmazásának biztosítása mellett a jogbiztonság is megkövetelte továbbá olyan mechanizmusok kialakítását, amelyek a párhuzamos jogkörök rendszerében elkerülhetővé teszik, hogy egymásnak ellentmondó határozatok szülessenek, amelyben jelentős szerep jut az EUB-nak is, mert az esetlegesen keresztül neki kell tisztáznia a bizottsági határozatoknak és eljárásoknak a tagállamok bíróságaira és versenyhatóságaira gyakorolt hatását.⁵⁹

Az 1/2003/EK-rendelet a fenti elvek és célok mentén határozza meg a Bizottság és a tagállami bíróságok, valamint a versenyhatóságok együttműködésének szabályait, amelyek a Tptv. Magyarország uniós csatlakozásával összefüggő módosításában is megjelennek, elhozva az *amicus curiae* jogintézményét a magyar versenyjogba, ekkor még kizárólag a közösségi versenyjog alkalmazásához kapcsolódóan.

A Tptv. 2004. május 1-jétől kiegészült az európai közösségi versenyszabályok alkalmazása során követendő eljárás szabályait megállapító új fejezettel.⁶⁰ Ez tartalmazta a magyar bíróságok eljárására vonatkozó szabályokat is,⁶¹ és alakította ki azt az együttműködési mechanizmust, amelyet a jogalkotó később a kizárólag a Tptv. alkalmazását felvető perekkel kapcsolatos szabályok kialakításánál is irányadónak tekintett. A Tptv. rögzítette, hogy a bíróság haladéktalanul értesíteni köteles az Európai Bizottságot és a GVH-t, ha valamely perben az EK szerződés 81. és 82. cikke alkalmazásának szükségessége merül fel, hogy az értesítés alapján a Bizottság vagy a GVH írásban a tárgyalás berekesztéséig észrevételt tehet az EK szerződés 81. és 82. cikkének alkalmazására vonatkozóan, egyúttal meghatározta a tárgyaláson való részvételük feltételeit, hogy a Bizottság és a GVH észrevételei a perben bizonyítékként felhasználhatók, hogy a Bizottság és a GVH megismerhetik a peres eljárás észrevételeik megtételéhez szükséges iratait, valamint hogy a bíróság is megkeresheti a Bizottságot, és a Bizottság megkeresésre adott válasza a perben bizonyítékként felhasználható.

Ezek a szabályok a Bizottság vagy a GVH észrevételeinek bizonyítékként való felhasználásáról rendelkeztek csupán. Az egyes eljárások összekapcsolásáról – vagyis párhuzamos eljárások (magánjogi jogérvényesítés keretében indított peres és a versenyjogi jogsértés megállapítására irányuló közigazgatási hatósági eljárások) esetén a Bizottság vagy a GVH döntései milyen esetekben és feltételekkel kötik a bíróságot – még nem. Az 1/2003/EK-rendelet 16. cikkének (1) bekezdése kimondja ugyan a Bizottság határozatainak elsőbbségét, amikor megállapítja, hogy a nemzeti bíróságok nem hozhatnak a közösségi versenyjog alkalmazása körében hozott vagy a már folyamatban lévő

⁵⁸ 1/2003/EK-rendelet, (21) preambulumbekzdés.

⁵⁹ 1/2003/EK-rendelet, (22) preambulumbekzdés.

⁶⁰ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény módosításáról szóló 2003. évi XXXI. törvény 7. §-a iktatta be a Tptv.-be az új XIV. fejezetet.

⁶¹ Tptv. 2004. május 1-jétől hatályos 91/H. §-a. Az e §-nak megfeleltethető rendelkezéseket 2018. január 1. óta a Tptv. 88/U. §-a tartalmazza.

eljárásban hozni tervezett bizottsági határozatokkal ellentétes határozatot, és hogy e körülmény mérlegelése a nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő eljárás felfüggesztési oka lehet. Ilyen megkötést azonban a Tpvt. a GVH és a magyar bíróságok viszonyában ekkor még nem tartalmazott.

E szabályokból egyértelműen megállapítható továbbá, hogy sem a Bizottságot, sem a GVH-t nem terhelte eljárásindítási kötelezettség a bíróság megkeresése nyomán. A fenti rendelkezésekre visszavezethetően a GVH mindössze egyetlen alkalommal kapott a Tpvt. 88/U. §-a (korábbi 91/H. §) szerinti tájékoztatást.

5.2. Az amicus curiae jogintézményének kiterjesztése a Tpvt. alapján folytatott eljárásokra

A Tpvt. 2005. november 1-jén hatályba lépett módosításának⁶² célja a Tpvt. szabályainak az új közigazgatási hatósági eljárásról szóló törvényhez⁶³ igazításán túl a jogbiztonság növelése, a hazai versenyjogi szabályok közösségi jogi szabályokhoz közelítése, valamint az eljárások hatékonyabbá tétele volt.⁶⁴ Ez a módosítás iktatta be a Tpvt.-be a közösségi versenyjog megsértésénél alkalmazandó szabályozás analógiájára (és figyelembe véve a joggyakorlat egységesítésére irányuló törekvéseket) a Tpvt. III–V. fejezeteinek (fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma, a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások tilalma és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma) megsértésével összefüggő magánjogi jogérvényesítésre vonatkozó szabályokat.⁶⁵ A jogalkotó elismerte, hogy „a GVH specializált szakértelmére a polgári perekben is indokolt támaszkodni, ezért a törvény a Tpvt.-n alapuló versenyjogi perekben is bevetheti az amicus curiae intézményét a [...] Tpvt. 91/H. § mintájára”.⁶⁶ A magánjogi jogérvényesítés lehetőségének egyértelművé tételével a jogalkotónak kezelnie kellett egy másik problémát, a párhuzamos eljárások lehetőségét, vagyis megfelelő szabályokkal biztosítania kellett az egymással ellentétes határozatok születésének megakadályozását. Ez úgy érhető el a jogalkotó szerint, ha a bizottsági határozatok elsőbbségéhez hasonlóan a szabályozás egyrészt a specializált szakértelmre, másrészt pedig a közérdek védelme érdekében folytatott eljárás erősebb jellegére tekintettel a GVH eljárásának ad elsőbbséget, amely a GVH határozatának bírósági felülvizsgálhatósága nyomán nem csorbitja a bíróságok előtti jogérvényesítéshez való jogot.⁶⁷

A fentiek alapján a Tpvt. előírta, hogy a bíróság haladéktalanul köteles értesíteni a GVH-t, ha a Tpvt. III–V. fejezetei alkalmazásának szükségessége merül fel, hogy a GVH a tárgyalás berekesztéséig írásban észrevételt tehet, illetve a tárgyaláson szóban

⁶² A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény módosításáról szóló 2005. évi LXVIII. törvény („2005. évi LXVIII. törvény”).

⁶³ A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény.

⁶⁴ A 2005. évi LXVIII. törvény általános előterjesztői indokolása.

⁶⁵ A 2005. évi LXVIII. törvény, 50. §.

⁶⁶ A 2005. évi LXVIII. törvény 50. §-ának előterjesztői indokolása.

⁶⁷ A 2005. évi LXVIII. törvény 50. §-ának előterjesztői indokolása.

előadhatja ezeket, hogy a GVH észrevételei a perben bizonyítékként felhasználhatók, hogy amennyiben a bíróság felszólítja a GVH-t, akkor hatvan napon belül köteles jogi álláspontját a bírósággal közölni, hogyha a GVH arról tájékoztatja a bíróságot, hogy az ügyben versenyfelügyeleti eljárást indított, a bíróság az előtte folyamatban lévő peres eljárást köteles felfüggeszteni, és a bíróság a GVH vagy a GVH határozatát felülvizsgáló bíróság jogsértést vagy annak hiányát megállapító döntéséhez kötve van, valamint hogy a bíróság előtt folyamatban lévő perben a jogsértést vagy a jogsértés alóli mentesülést az arra hivatkozó fél köteles bizonyítani.⁶⁸

A Tpvt. fenti szabályai szerint tehát a bíróság a magánjogi jogérvényesítés körébe tartozó perekben jogosult volt valamely magatartás Tpvt. III–V. fejezetébe ütközésének megállapítására, aminek egyetlen korlátja a GVH vagy a GVH döntését felülvizsgáló bíróság jogsértést vagy annak hiányát megállapító döntésének elsőbbsége. Ez azt is jelentette, hogy amennyiben a GVH által lefolytatott versenyfelügyeleti eljárás kötelezettségvállalásról szóló végzéssel zárult, a magánjogi jogérvényesítés keretében eljáró bíróság nem volt megakadályozva abban, hogy a vizsgált magatartás tekintetében eljárjon, és a jogsértést vagy annak hiányát maga állapítsa meg.⁶⁹ Ebben a szellemben az eljáró versenytanács egy kötelezettségvállalást jóváhagyó és versenyfelügyeleti eljárást megszüntető végzése – amely versenyfelügyeleti eljárás egyébként szintén egy megkereső bíróság azon értesítése nyomán indult, hogy az előtte folyamatban lévő, szerzői jogdíj iránt indított perben a Tpvt. 21. §-a és az EUMSZ 102. cikke alkalmazásának szükségessége merült fel – két alkalommal is a megkereső bíróság fókuszába került. 2017-ben egy szerzői jogdíj iránt indított perben a megkereső bíróság arra vonatkozóan hívta fel a GVH-t nyilatkozattételre, hogy a per tárgyát képező időszakban a felperes eljárása kifogásolható volt-e versenyjogiilag. A GVH a jogsértés fennállása kérdésében nem foglaltathatott állást, és jogi álláspontként fenntartotta az eljáró versenytanács azon megállapítását is, hogy a peres felek közötti jogvita esetében nem igazolható egyértelműen, hogy az a felperes erőfölényes helyzetével való, Tpvt.-be ütköző visszaéléséből eredne. Ezzel ellentétes álláspont a bíróság hatáskörének elvonását jelentette volna abban az értelemben, hogyha a GVH nem állapítja meg a jogsértés fennállását vagy annak hiányát, akkor arra a bíróság jogosult. 2019-ben egy szerzői jogdíj megfizetése és járuléka iránt indított perben kapott megkeresés nyomán a GVH egyrészt arról tájékoztatta a megkereső bíróságot, hogy az eljáró versenytanács meghatározott kötelezettségek vállalása mellett a versenyfelügyeleti eljárás megszüntetéséről döntött, valamint utóbb utóvizsgálatot indított, amely a megkeresés időpontjában még folyamatban volt, másrészt pedig általános észrevételeket tett a Tpvt. 11. § és 21. § konkrét ügyben való alkalmazhatóságára vonatkozóan.

⁶⁸ A Tpvt. 2005. január 1-jétől hatályos 88/B. §-a.

⁶⁹ A Tpvt. 2005. november 1-jétől hatályos 75. § (1) bekezdése szerint „az eljáró versenytanács végzéssel – az eljárás egyidejű megszüntetésével – kötelezővé teheti a vállalat teljesítését, anélkül, hogy a végzésben a törvénysértés megvalósulását, vagy annak hiányát megállapítaná”.

Tekintettel arra, hogy az új szabályozás nyomán az üzleti kapcsolat létrehozásától való indokolatlan elzárkózás esetén felmerülő polgári jogi igények is érvényesíthetők, a Tptv. e módosítása hatályon kívül helyezte a bíróság és a GVH hatásköreit e tekintetben rögzítő korábbi szabályozást.⁷⁰ A hatályon kívül helyezett szabályozáshoz kapcsolódott az a 2007-ben egy, a Tptv. 2. §-ában foglalt tilalom megsértése iránt indult perben érkezett megkeresés, amelyben a felperes kereseti kérelmében a Tptv. 21. §-ában foglalt tilalmak megsértésére is hivatkozott, és amellyel összefüggésben kérte egyrészt annak megállapítását, hogy az alperes gazdasági erőfölényével visszaélve indokolatlanul elzárkózott az üzleti kapcsolat létrehozásától, másrészt a személygépkocsi és haszongépjármű márkakereskedői értékesítési szerződés létrehozását, valamint alperes kötelezését a jogsértés abbahagyására. A GVH álláspontja az volt, hogy a rendelkezések hatályon kívül helyezése okán az eljárásindítási kötelezettség már nem áll fenn.

6. A fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok és a GVH amicus curiae tevékenysége

A fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolása tilalmának tényállását 2008. augusztus 31-éig tartalmazta a Tptv. III. Fejezete, amelyre értelemszerűen kiterjedt a Tptv. 88/B. §-a szerinti szabályozás is, így a Tptv. III. Fejezetének sérelméből fakadó polgári jogi igények érvényesítése iránti perekben eljáró bíróságok is kérhették amicus curiae közreműködésre a GVH-t. A 2005/29/EK-irányelvet⁷¹ átültető, a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény („Fttv.”) módosította a Tptv.-t, és az Fttv. hatálybalépésétől kezdve a Tptv. III. Fejezete már nem a fogyasztói, hanem az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalmát előíró, csak a fogyasztó-vállalkozás viszonylaton túlmutató magatartásokra, azaz a vállalkozások egymás közötti kapcsolataira terjedt ki, és ezek közül is csak azokra, amelyek nem minősülnek a külön szabályozás szerinti reklámnak.⁷²

Az Fttv. 15. § (1) bekezdése ugyan elismerte, hogy az Fttv. „szerinti eljárás lefolytatása nem zárja ki azt, hogy a sérelmet szenvedett fél a kereskedelmi gyakorlat tisztességtelenségére alapított polgári jogi igényét közvetlenül a bíróság előtt érvényesítse”, a Tptv. 88/B. §-ának hatályát az Fttv. hatálya alá tartozó eljárásokra kiterjesztő rendelkezés csak 2011. január 1-jétől épült be az Fttv.-be. Ezen utóbbi kiegészítő rendelkezés rögzíti – egy kisebb technikai módosítástól eltekintve – a jelen tanulmány megírásának időpontjáig szinte változatlan szöveggel, hogy a kereskedelmi gyakorlat tisztességtelenségére alapított polgári jogi igény bíróság előtti érvényesítésére irányuló perekben alkalmazni kell a Tptv. 88/B. §-t.

⁷⁰ A Tptv. 86. § (2) bekezdés f) pontjának és (3) bekezdésének hatályon kívül helyezése.

⁷¹ A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EKG tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv („2005/29/EK-irányelv”).

⁷² A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény.

Bár az Fttv. előterjesztői indokolása utal arra, hogy „[a] hatóságok a jogsértővel szemben közjogi típusú jogkövetkezményeket alkalmaznak (eltiltás, bírság). Ugyanakkor a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatnak polgári jogi vonatkozásai is lehetnek, például polgári jogi értelemben vett kárt okozhat”, valamint hogy „[a]z ilyen polgári jogi igényt a polgári jogi jogosult bíróság előtt érvényesítheti, függetlenül attól, hogy került-e sor hatósági fellépésre”⁷³, a Tptv.-ben akkor már szereplő amicus curiae szabályokhoz hasonló szabályokat az Fttv. nem tartalmazott, és a Tptv.-beli szabályok alkalmazását sem hívta fel.

Ebben az időszakban a Gazdasági Versenyhivatalhoz egy olyan bírósági megkeresés érkezett egy számlatartozás, tisztességtelen piaci magatartás megállapítása iránt indult perben, amelyben felmerült az Fttv. alkalmazásának kérdése, ugyanakkor a GVH álláspontja az volt, hogy amennyiben a fogyasztókkal szembeni, sérelmezett magatartásokat 2008. szeptember 1-jéig fejtették ki, azok a Tptv. III. Fejezete szerint voltak megítélendők, a 2008. szeptember 1-jétől kifejtett (ugyanazon) magatartásokat viszont már az Fttv. alapján kell megítélni. Mivel az alperes beadványai 2008. szeptember 1-je előtt kifejtett magatartásokra vonatkoztak, ezért a Tptv. addig hatályos III. Fejezetét kellett alkalmazni. A GVH általános érvénnyel rögzítette továbbá, hogy az alkalmazott jogszabálytól függetlenül az, hogy egy szerződés versenyjogi szempontból kifogásolható, nem jelenti feltétlenül a szerződés polgári jogi értelemben vett (részben vagy egészben való) érvénytelenségét is.

A következő ügyben, ahol az Fttv. alkalmazhatósága felmerült, a megkereső bíróság egy tanfolyami díj és járulékeinak megfizetése iránt indult perben kérte a Gazdasági Versenyhivatal álláspontját abban a kérdésben, hogy a perben kifogásolt magatartás megvalósíthatja-e valamely, a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörébe tartozó anyagi jogi szabály, köztük az Fttv. sérelmét. Ebben az esetben a megkeresés jogalapja már az Fttv. 15. § (3) bekezdése és a Tptv. 88/B. §-a volt.

A fenti két ügyet leszámítva 2011 óta összesen hat alkalommal fordultak a bíróságok a GVH-hoz a Tptv. 15. § (3) bekezdésére alapított megkeresésekkel.⁷⁴ 2012-ben a megkereső bíróságok két alkalommal is – egy tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása és egy fogyasztók védelme iránt indított perben – olyan magatartások miatt vették igénybe az amicus curiae jogintézményét, amelyek tekintetében a GVH vagy a versenyfelügyeleti eljárás megindításáról, vagy pedig arról tájékoztatta a bíróságot, hogy ugyanazon magatartás tekintetében versenyfelügyeleti eljárás van folyamatban. A GVH mindkét esetben kérte a bíróság előtt folyamatban lévő per felfüggesztését. 2021-ben egy foglaló visszafizetése iránti perben a GVH pedig, miután megállapította, hogy az iratok alapján nem volt azonosítható olyan kiterjedtségű kereskedelmi gyakorlat, amely a gazdasági verseny érdemi érintettségét, és így a Gazdasági Versenyhivatal hatáskörét még egy esetleges jogsértő magatartás megvalósulása vonatkozásában is megalapozná, valamint hogy a felperes által megjelölt magatartá-

⁷³ Dr. Kákósy Csaba (2008) T/5448. számú törvényjavaslat a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról, 2008. április; A 15. §-hoz.

⁷⁴ 2012-ben kettő, 2013-ban, 2016-ban, 2020-ban és 2021-ben pedig egy-egy alkalommal.

sok érintőlegesen a szerződés érvényességével és a tájékoztatással összefüggésben felmerülő polgári jogi igényekkel kapcsolatos kérdéseket is felvetnek, amelyekre az Fttv. hatálya nem terjed ki, így azok elbírálása alapvetően a felperes és az alperes között folyamatban lévő polgári peres eljárásban volt lehetséges, arról tájékoztatta a bíróságot, hogy a folyamatban lévő perben azt értékelheti, hogy a GVH által korábban lefolytatott versenyfelügyeleti eljárásban vizsgált és jogellenesnek minősített,⁷⁵ tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot megvalósító alperesi magatartások a felperes ügyleti döntésének, azaz az alperessel kötött foglalási szerződése létrejöttének megtévesztés jogcímén történő megtámadására adnak-e lehetőséget.

7. A GVH döntésének elsőbbsége, vagyis a jogsértést vagy annak hiányát megállapító döntésének kötőereje

2012-ben a Kúria az EHG 2012. 1. sz. elvi döntésében egy kártérítési per kapcsán két elemében is értelmezte a Tptv. 88/B. §-ában szereplő amicus curiae rendelkezéseket. Egyrészt kimondta, hogy a GVH abban az esetben is megkereshető, és jogi álláspontjáról köteles a Tptv. 88/B. § (4) bekezdése alapján a bíróságot tájékoztatni, ha korábban versenyfelügyeleti eljárás volt folyamatban.⁷⁶ Másrészt pedig a GVH jogsértést vagy annak hiányát megállapító döntésének kötőerejét illetően tisztázott két kérdést. Az egyik, hogy a Kúria szerint a bíróság a GVH jogsértést vagy annak hiányát megállapító döntéséhez van kötve, azonban önmagában a szünetelés elrendelése, majd a csekély fokú jogsértés kiküszöbölése folytán az eljárás megszüntetése nem értékelhető úgy, hogy az alperes jogsértést nem követett el.⁷⁷ A Kúria is megerősítette tehát, hogy a kötelezettségvállalást jóváhagyó végzések nem tekinthetők a Tptv. 88/B. §-a szerinti, a jogsértést vagy annak hiányát megállapító végzésnek. A másik tisztázott kérdés pedig, hogy a bíróságnak akkor kell a GVH keresettel nem támadott határozatának megfelelően döntenie a jogsértés fennállása vagy fenn nem állása kérdésében, ha a határozatot a per folyamatban léte alatt indult versenyfelügyeleti eljárásban hozták.⁷⁸ Ez utóbbi értelmezés megszorítóan hatott arra a korábban kialakult gyakorlatra, hogy nemcsak a bíróság megkeresése nyomán indult versenyfelügyeleti eljárásokban, hanem az azonos magatartás tárgyában korábban lezárult versenyfelügyeleti eljárásban hozott jogsértést vagy annak hiányát megállapító versenyhatósági döntések is kötik a bíróságot.

A jogalkotó nem értett egyet ezzel a megszorító értelmezéssel, és a Tptv. 88/B. §-ának 2014. július 1-jén hatályba lépett módosításával⁷⁹ egyszerre bővítette és szűkítette e kö-

⁷⁵ Az eljáró versenytanács határozatával szemben a Fővárosi Törvényszékre benyújtott keresetet a Fővárosi Törvényszék elutasította.

⁷⁶ EBH2012. G.1.

⁷⁷ EBH2012. G.1.

⁷⁸ EBH2012. G.1.

⁷⁹ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint a Gazdasági Versenyhivatal eljárásaival összefüggő egyes törvényi rendelkezések módosításáról 2003. évi CCI. törvény 78. § és az ahhoz fűzött előterjesztői indokolás. A Tptv. 88/B. § 2014. július 1-jétől hatályos új (6a) bekezdése szerint: „Ha az érintett ügyben a Gazdasági Versenyhivatal eljár, a bíróság

tőerő hatályát. Bővítette – vagy legalábbis a Kúria döntését megelőző gyakorlatot kodifikálta –, amikor egyértelművé tette, hogy a bíróság akkor is kötve van a GVH jogsértést megállapító határozatához, ha a GVH már a pert megelőzően megindította versenyfelügyeleti eljárását, vagy hozta meg határozatát.

A módosítás másrészt úgy tűnik, szűkített is e kötőerőn, amikor a Tptv. 88/B. § (6) bekezdésének azon fordulata, hogy „a törvénysértést vagy annak hiányát megállapító részéhez kötve van”⁸⁰ felváltotta a Tptv. 88/B. §-ának 2014. július 1-jétől hatályos (6a) bekezdésében a „jogsértést megállapító részéhez kötve van” fordulat, ami azt sugallja, hogy amennyiben a GVH jogsértés hiányát állapítja meg, az érdekelt fél által magánjogi jogérvényesítés keretében indított polgári perben eljáró bíróság a GVH e döntését bizonyítékként felhasználhatja, a jogsértés tekintetében azonban juthat a GVH-val ellentétes következtetésre is. A módosító törvény előterjesztői indokolása nem tér ki az e szűkítés mögött meghúzódó jogalkotói megfontolások ismertetésére. Ezzel összefüggésben a jogtudományban megjelent olyan álláspont, hogy „[a] versenyhatósági határozatok vitathatatlanságát megalapozza a következetesség igénye, a jogrendszer egységességének elvárása, és olyan eljárásjogi alapelvek, mint a pergazdaságosság (...). Ezek az indokok természetes módon fennállnak abban az esetben is, ha a határozatban az kerül rögzítésre, hogy nem történt jogsértés. Amennyiben a versenyhatóság határozatában nem állapítja meg egy cselekmény jogellenességét, abban az esetben a bíróság sem juthat ellenkező következtetésre a hatáskör elvonásának tilalmára tekintettel, így jogellenességet kizáró ok áll fenn.”⁸¹ A normaszöveget értelmező ítélkezési gyakorlat még várta magára.

A jogintézmény bevezetése óta a jelen tanulmány megírásának időpontjáig érkezett amicus curiae-megkeresések közül a GVH mindössze a fent hivatkozott két alkalommal, egy tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat megállapítása és egy szerzői jogdíj iránt indított perben tájékoztatta a megkereső bíróságot versenyfelügyeleti eljárás megindításáról. A GVH amicus curiae-beadványaiban azonban a korábbi versenyfelügyeleti eljárások és az azokban született döntések tekintetében találhatunk példát mind a felfüggesztési okként, mind pedig a bizonyítékként való kezelésre.

Előbbi körbe tartoznak azok az egyik oldalon kötbér megfizetése, a másik oldalon kártérítés megállapítása iránti perek, amelyeket az egyik versenyfelügyeleti eljárásnak az eljárás alá vontjai indítottak egymás ellen. Tekintettel arra, hogy több alapeljárás is folyamatban volt (először a GVH az egyik eljárás alá vont magatartásának Tptv. 21. §-ba és EUMSZ 102. cikkbe ütközését vizsgálta, majd ezt az eljárást megszüntette, és új eljárást indított a magatartás Tpv. 11. §-ba ütközése miatt), a GVH a megkereső bíróságot több alkalommal tájékoztatta az általa folytatott eljárás, valamint a bírósági felülvizsgálat állásáról, ugyanakkor a GVH nem kívánt állást foglalni a magatartások

.....

a Gazdasági Versenyhivatal keresettel nem támadott határozatának, illetve – ha a határozat bírósági felülvizsgálatát kérték – a Gazdasági Versenyhivatal határozatát felülvizsgáló bíróság határozatának a jogsértést megállapító részéhez kötve van.”

⁸⁰ Tptv. 88/B. § 2014. június 30-ig hatályos (6) bekezdése.

⁸¹ Teleki (2021), 68.

azonosságáról, válaszában azt közölte, hogy amennyiben a megkeresés alapját képező, kötbér érvényesítése iránt indított per tárgya, illetve a kártérítés iránt indított per tárgya összefüggést mutat a peres felek mint eljárás alá vontak versenyfelügyeleti eljárásban vizsgált magatartásával, úgy megalapozott lehet a megkeresés alapját képező peres eljárást felfüggeszteni.

A bizonyítékként kezelésre példa az a 2014-ben egy szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti perben érkezett megkeresés, amely nyomán a GVH arról tájékoztatta a bíróságot, hogy korábbi határozatában már foglalkozott az alperes tájékoztatósi gyakorlatával, és annak ellenére, hogy a versenyfelügyeleti eljárásban vizsgált időszak nem fedi le a felperes által kifogásolt szerződés megkötésének időpontját, így a határozat a jogsértés megállapítása tekintetében formálisan nem köti a bíróságot sem, a hivatkozott határozatban foglalt megállapítások mégis irányadóak a keresetlevélben hivatkozott szerződést megelőző tájékoztatás tekintetében. Ebben az esetben tehát kötérről nem, csupán bizonyítékként való felhasználhatóságról volt szó.

További kérdésként merül fel, hogy e kötőerő a GVH határozatának mely része tekintetében értelmezhető, vagyis az, hogy a bíróság kizárólag a GVH döntésének rendelkező részéhez van-e kötve. A törvény szövegének szó szerinti értelmezéséből az következik, hogy a kötőerő kizárólag a jogsértés megállapításához kapcsolódik, a határozat többi részéről, így a tényállásról nem rendelkezik, ugyanakkor abban az esetben, ha lehetőség nyílna a versenyhatóság határozataiban foglalt tényeket vitatni, azzal könnyen előállhatna olyan helyzet, amelyben a bíróság a felállított tényállásával a versenyhatóság határozatát megalapozatlanná teszi, amit alátámaszt *„az a kúriai állásfoglalás, miszerint a határozat megállapítása és rendelkező része nem választható el egymástól, az anyagi jogerő nem a határozat egy bizonyos szekciójához, hanem annak teljességéhez kötődik”*.⁸² A fenti példák is ezt az értelmezést erősítik, vagyis a kötőerő megítélésénél nem hagyható figyelmen kívül a tényállások közötti legalább részbeni azonoság. Szintén ezt az értelmezést látszik alátámasztani a Tptv. 88/B. §-ának 2017. január 15-től hatályos módosítása,⁸³ amely a rendelkezések megsértésére hivatkozó fél bizonyítási kötelezettsége tekintetében kivételként rögzítette, hogy amennyiben a megkereső bíróság a GVH határozatában vagy a GVH határozatát felülvizsgáló bíróság határozatában megállapított jogsértéshez kötve van, az e határozatokban megállapított tényeket nem kell bizonyítani.

⁸² Teleki (2021), 67.

⁸³ A Tptv. tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény módosításáról szóló 2016. évi CLXI. törvény („2016. évi CLXI. törvény”) 28. §-ával megállapított 88/B. § (9) bekezdése.

8. A Kártérítési irányelv hatása a magyar versenyjogi amicus-szabályokra

A Tpvt. 88/B. §-ának jelen tanulmány megírásának idején hatályos szövegváltozatát lényegében a Kártérítési irányelvet átültető 2016. évi CLXI. törvény állapította meg. A Tpvt. 88/B. § szövege ezt követően már csak az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvénnyel („Ákr.”) való terminológiai összhang biztosítása érdekében módosult.⁸⁴

A 2016. évi CLXI. törvény általános előterjesztői indokolása szerint „a *kártérítési irányelv meghatározza az annak biztosításához szükséges szabályokat, hogy a versenyjogi jogsértés következtében kárt szenvedett személyek a jogsértővel szemben hatékonyan érvényesíthessék az elszenvedett kár teljes megtérítésére vonatkozó jogukat*”, valamint „*az Irányelv nem érinti ugyan az olyan nemzeti versenyjogi jogsértésekre tekintettel indított kártérítési kereseteket, amelyek az EUMSZ 101. vagy 102. cikkében foglaltak szerint nincsenek hatással a tagállamok közötti kereskedelemre, mindazonáltal indokolt, hogy az Irányelv átültetését szolgáló rendelkezések azon versenyjogi kártérítési ügyekben is alkalmazásra kerüljenek, amelyek kapcsán kizárólag a Tpvt. 11. vagy 21. §-ának megsértése kerül megállapításra.*”

A jogalkotó önálló fejezetben kívánta megállapítani a polgári jogi igények bíróság előtti érvényesítésére vonatkozó szabályokat,⁸⁵ és a Tpvt. 88/B. §-ra vonatkozó általános amicus curiae-eljárásra vonatkozó szabályokhoz képest speciális szabályokat állapított meg a versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítése iránti perekre.

Az új általános szabályok csak a GVH jogi álláspontjának megtételére szabott határidőre vonatkozó szabály (60 nap helyett legalább 45 nap) tekintetében és – amint az fentebb ismertetésre került – a GVH döntéséhez kapcsolódó jogi kötőerő, illetve a GVH vagy a GVH határozatát felülvizsgáló bíróság által megállapított tények bizonyítása körében tér el a korábbi szabályoktól.⁸⁶

A jogalkotó a versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítése iránti perekre vonatkozó speciális szabályok megállapításánál – hasonlóan a Tpvt. 88/B. §-a szerinti általános szabályozás kialakításánál követett célokhoz – a jogbiztonság és az egységes jogalkalmazás elősegítése érdekében a magán- és a közjogi jogérvényesítés összehangolására törekedett. A Tpvt. e vonatkozásában is a specializált szakértelemre való tekintettel a GVH és az Európai Bizottság döntéseinek ad elsőbbséget, amely a Tpvt. 88/B. §-ával összefüggésben fentebb kifejtettekkel összhangban nem csorbítja a bíró-

⁸⁴ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvényi rendelkezések módosításáról szóló 2017. évi CXXIX. törvény 79. § 64–66. pontja.

⁸⁵ A 2016. évi CLXI. törvény 28. §-a önálló fejezetben állapította meg a Tpvt. IV. vagy V. Fejezet rendelkezéseinek, illetve az EUMSZ 101. vagy 102. cikkének megsértésén alapuló polgári jogi igények bíróság előtti érvényesítésére vonatkozó szabályokat (XIV/A. Fejezet) és a Tpvt. III. Fejezet rendelkezéseinek megsértésén alapuló polgári jogi igények bíróság előtti érvényesítésére vonatkozó szabályokat (XIV/B. Fejezet), utóbbi esetben továbbra is a Tpvt. 88/B. § szerinti rendelkezéseket alkalmazandóvá téve.

⁸⁶ A Tpvt. 2017. január 15-től hatályos 88/B. § (3), (8) és (9) bekezdése.

ságok előtti jogérvényesítéshez való jogot, hiszen a versenyhatóság versenyjogi jogsértést megállapító határozata bíróság előtt felülvizsgálható, s ebben az esetben a bíróság egy másik bíróság ítéletéhez lesz kötve.⁸⁷ A GVH, illetve a GVH határozatát felülvizsgáló bíróság döntése csak a jogsértés megállapítása kérdésében köti a versenyjogi kártérítés tárgyában eljáró bíróságot,⁸⁸ amely a kártérítési igény egyéb kérdéseiben szabadon dönthet.⁸⁹ E megközelítést támasztja alá a versenyjogi jogsértéssel okozott kár megtérítése iránti perek esetében előírt azon speciális rendelkezés, amely szerint a bíróság felhívhatja a GVH-t, hogy adjon tájékoztatást a kár bekövetkezésével, mértékével és az okozati összefüggés fennállásával kapcsolatos álláspontjáról, és amely rögzíti ugyanakkor azt is, hogy a GVH álláspontjának kialakítására és annak ismertetésére nem köteles, ezt indokolás nélkül visszautasíthatja, ha azonban a GVH mégis kifejti álláspontját ezekben a kérdésekben, akkor ahhoz a bíróság nincs kötve.⁹⁰

2018-tól a jelen tanulmány megírásáig tartó időszakban összesen tíz alkalommal⁹¹ fordult bíróság a GVH-hoz a Tptv. 88/S. §-a alapján. Valamennyi ügyben a kártérítési igény alapját az Európai Bizottság ún. kamionkartell-ügyben hozott határozata⁹² képezte. A GVH egyik esetben sem fejtett ki érdemi álláspontot, mert az az ügyben eljárt Európai Bizottság döntésének ügyben nem eljáró versenyhatóság általi értelmezését tette volna szükségessé. Annak a vonatkozó jogszabályi előírások alapján nincs akadálya, hogy a megkereső bíróság kérdéseit a kártérítési igény alapját jelentő határozatot hozó szervhez közvetlenül is feltehesse.

9. Összegzés

Kimutattuk, hogy az amicus curiae jogintézménye az angolszász jogi kultúrából ered, így annak kifejlesztése is elsősorban a common law-bíróságokhoz köthető. Ennek megfelelően az amicus-észrevételek bírósági eljárásba történő becsatornázását is a bírói gyakorlat dolgozta ki, majd ez – eltérő jogtörténeti és jogi kulturális okokból – *hard law* jellegben is formát nyert. A jogtörténeti fejlődésből kiviláglik, hogy az ami-

⁸⁷ A 2016. évi CLXI. törvény 28. §-ához fűzött előterjesztői indokolás.

⁸⁸ A Tptv. 2017. január 15-től hatály 88/R. §. E körben szükséges utalni arra, hogyha egy másik tagállam versenyhatósága, illetve az e versenyhatóság döntését felülvizsgáló bíróság állapította meg a versenyjogi jogsértést, akkor a magyar bíróság az ellenkező bizonyításáig az ezen döntés versenyjogi jogsértést megállapító részében foglaltakat tényként fogadja el.

⁸⁹ A 2016. évi CLXI. törvény 28. §-ához fűzött előterjesztői indokolás.

⁹⁰ A Tptv. 2017. január 15-étől hatályos 88/S. §-a.

⁹¹ 2018-ban kettő, 2019-ben egy, 2020-ban kettő, 2021-ben egy, 2024-ben pedig négy alkalommal.

⁹² „Az Európai Bizottság 2016. július 19-én elfogadta az EUMSZ 101. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (AT.39824 – Tehergépjárművek ügy) a C(2016) 4673 final határozatot”. (A Bíróság ítélete a C-451/18. sz. ügyben: *Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. és DAF Trucks NV*, 7.) Ebben a Bizottság megállapította, hogy tizenöt tehergépjármű-gyártó az EGT-n belül részt vett az EUMSZ 101. cikke és az Európai Gazdasági Térségről szóló, 1992. május 2-ai megállapodás (HL 1994. L 1., 3. o.; magyar nyelvű kiadás 11. fejezet, 52. kötet, 3. o.) 53. cikkének egységes és folyamatos megsértése formájában megvalósuló, a közepes tehergépjárművek és nehéz tehergépjárművek EGT-n belüli árazására és bruttó áremelésére vonatkozó összehangolt megállapodásokra irányuló kartellben.

cus egyfajta baráti jogsegély, amely meghagyja és segíti a bírói függetlenséget azáltal, hogy objektív jelleggel és a peres felek érdekköréhez nem köthető módon segíti a bírói döntéshozatalt. A bizonyítás eredményének mérlegelése mindkét jogi kultúrában számos tény és körülmény figyelembevételén múlik, és ebben a folyamatban komoly szerepe van a bírói meggyőződésnek is,⁹³ amelynek formálását az amicus-észrevétel is hivatott ellátni.

A Bizottság honlapján található amicus-észrevételekből levonható több fontos következtetés. Előre kell bocsátani, hogy a Bizottság honlapján többnyire megtalálhatóak az amicus-beadvánnyal érintett perekben született végső bírói ítéletek is, amely megkönnyíti az amicus hasznosulásának nyomon követését a döntési folyamatban. Ahol a Bizottság előzetes döntéshozatalt javasolt a tagállami bíróságnak, ott túlnyomórészt megkeresték az EUB-t.⁹⁴ Amennyiben egy uniós bírói jogi doktrína eltért a tagállami jogtól (lásd gazdasági folytonosság), ott a Bizottság az uniós jog hatékony érvényesülésének elvével igyekezett alakítani a tagállami bírói gyakorlatot. Óvatos kritika is előfordult olyan ügyben, amelyben a tagállami bíróság az uniós jogalkalmazásnál szigorúbb szempontrendszert kívánt alkalmazni (Pfizer/Flynn). Nem egy olyan eset is előfordult, hogy a Bizottság nem verseny-, hanem a versenyjogi jogalkalmazást mellékesen érintő ügyben nyilvánult meg (költségként leírható bírság; iratkiadási kérelem az EURIBOR-kartell egyik szereplőjével szemben), mivel fontosnak tartotta a versenyügyekben kialakult jogelvek közvetett védelmét (elrettentés, egyezségi iratok védelme). A Bizottság ugyancsak rendre felszólalt azokban az ügyekben, ahol a tagállami szabályozás kis mértékben ugyan, de eltért az uniós normáktól (szlovák erőfölényes tényállás).

A GVH a hozzá érkezett amicus curiae-megkeresések keretében megfogalmazott válaszainál a Bizottságnál kevésbé ügydöntő jellegű álláspontot képvisel, az emögött rejlő okokra a válaszokból lehet következtetni. Ez az óvatosság magyarázható a bíróság és a versenyhatóság közötti hatáskörmegosztással, vagyis azzal, hogy a GVH nem kíván olyan kérdésekben véleményt nyilvánítani, amelyek nem tartoznak a hatáskörébe, vagy a hatáskörébe tartoznak ugyan, de az azokban való egyértelmű állásfoglalásra csak egy versenyfelügyeleti eljárásban kerülhetne sor. Az óvatosság másik magyarázata lehet a megfogalmazott kérdések általános, és a GVH rendelkezésére álló információk töredékes jellege, amelyeknek köszönhetően a GVH általában nem kerül abba a helyzetbe, hogy határozottabban nyilvánuljon meg a neki feltett kérdésekben. Mindezek mellett a GVH törekszik arra, hogy a bíróság döntéséhez hasznos válaszokat adhasson, így számos esetben a versenyjogi vagy fogyasztóvédelmi jogsértés megállapít-

⁹³ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 279. § (1) bekezdése, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 167. § (4) bekezdése; német Strafprozessordnung § 261 („Überzeugung”); a Törvényszék T-62/98 sz. ügyben hozott ítélete: *Volkswagen AG kontra Európai Bizottság*, 43. („firm conviction”); A francia bírói mérlegelés javarészt az „intime conviction” koncepcióján alapul, lásd Marion Vorms (2023) *Facts and the judge's conviction. An epistemology of evidential reasoning in French trials. Hal Open Science*, hal-04347440.

⁹⁴ Hasonló következtetéssel: Georges Vallindas (2018) *Amicus Curiae: An overview of EU and national case law. Concurrences*, N°87106, 2018. november 15., 14.

hatóságához szükséges általános szempontokon túl ezen általános szempontok konkrét ügyben való alkalmazhatóságával kapcsolatban is kifejti álláspontját. Az, hogy a GVH közreműködése mennyiben bizonyul hatékonnak, nehezen mérhető, hiányzik ugyan is az az uniós versenyszabályok alkalmazásánál jelenlévő szabály, amely szerint a bíróság az ítéletét azokban a polgári jogi igény érvényesítése iránti perekben, amelyek elbírálása során az EUMSZ 101., illetve 102. cikkét alkalmazta, tájékoztatásul megküldi az Európai Bizottság és a Gazdasági Versenyhivatal részére.⁹⁵ A megkeresések alapjául szolgáló polgári perekben született, eljárást befejező bírósági határozatok megküldésének előírásával a GVH is megismerhetné álláspontjának hasznosulását, amely hozzájárulhatna ahhoz, hogy maga is a bíróság jobb barátjává válhasson.

⁹⁵ Tpv. 88/U. § (4) bekezdés.

III. Kapcsolódó területek

Pánczél Márk¹

A DMA szabályainak alkalmazása magánjogi perben – új frontvonal a digitális piacokon?

1. Bevezetés

A versenyjogi jogsértések kapcsán felmerülő magánjogi igények rendezésének gyakorlata – az erre vonatkozó speciális szabályozással egyetemben – évtizedek óta bővül és fejlődik. Ugyanakkor, a közel-múltban az antitröszt-szabályozás mellett az uniós jog a digitális piacok vonatkozásában sajátos *ex ante* szabályozással bővült ki, a DMA² megalkotásával és hatályba lépésével. A DMA alapvető célja, hogy – kiegészítve a versenyjogi szabályozást³ – biztosítsa a digitális piacok versengő jellegét és tisztességes működését, közvetlenül a kapu-örök által nyújtott alapvető platformszolgáltatások üzleti felhasználói és végfelhasználói számára.⁴

Bár a DMA szabályai elsősorban az antitröszt eljárások tapasztalataira építenek mind az anyagi jogi, mind az eljárásjogi szabályok tekintetében, a DMA nem része a versenyjogi szabályozásnak, így annak érvényesítésére is önálló rezsimben kerül sor.

A versenyjog és a DMA szoros kapcsolata miatt indokolt, hogy a versenyjogi jogsértések esetén felmerülő magánjogi igények érvényesítésének rendszere mellett a jelen kötetben ismertessük a DMA alapján történő magánjogi igényérvényesítés kereteit is. Számos izgalmas kér-

¹ Versenytanácsstag, Gazdasági Versenyhivatal.

² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról („DMA”).

³ Tóth András, Koltay András, Lapsánszky András szerk. (2024) *Nagykommentár a DMA rendelethez*. Budapest: Wolters Kluwer, 20.

⁴ DMA, (7) preambulumbekkezdés.

dés merül fel ezzel összefüggésben, ideértve a magánjogi jogérvényesítés helyét (és kockázatait) a DMA hatásköri rendszerében, a magánjogi igények jogalapjának és eljárási szabályainak kérdését, valamint a kapuőrök egyes kötelezettségeinek magánjogi perben történő kikényszeríthetőségét. A jelen fejezetben e kérdéseket fejtjük ki részletesen.

2. A magánjogi jogérvényesítés helye a DMA hatásköri rendszerében

A DMA szabályozási rendszere elsősorban az Európai Unió Bizottsága („Bizottság”) köré szervezi a jogszabály kikényszerítésével kapcsolatos hatásköröket: a DMA rögzíti, hogy kizárólag a Bizottság jogosult hatóságként a DMA-ban foglaltak érvényesítésére.⁵ Ez a megoldás ugyanakkor nem zárja ki a tagállami bíróságok és nemzeti hatóságok szerepét sem a DMA előírásainak érvényesítésében.⁶

Kiemelendő, hogy – a Bizottság eredeti javaslatával⁷ ellentétben⁸ – a DMA végleges szabályai kifejezetten rögzítik, hogy a tagállami bíróságok alkalmazhatják a DMA anyagi jogi szabályait, illetve a Bizottság egyébként is hangsúlyozza,⁹ hogy a DMA szabályai magánjogi perben is kikényszeríthetőek. Ugyanígy, a szakirodalom is egységes e kérdésben.¹⁰ Megjegyezzük, hogy a DSA – szemben a DMA-val – explicit módon rögzíti az abban foglaltak kártérítési perben történő érvényesíthetőségét.¹¹

A Tptv.¹² meglehetősen szűkszavúan kezeli azt a kérdést, hogy a magyar bíróságok a DMA megsértésére alapított keresetek kapcsán eljárhatnak-e. A Tptv. 80/T. § ugyanakkor indirekt módon egyértelművé teszi, hogy a hazai bíróságok alkalmazhatják a DMA

⁵ Tóth, Koltay, Lapsánszky 2024, 199–200.

⁶ Ben Bradshaw, Peter Herrick, Sheya Jabouin (2023) Upping the „Ante” on Competition Regulation: Gambling with the Future of Big Tech? *CPI Ex Ante Regulations*, 2023(4), 17. Idézi: Tóth, Koltay, Lapsánszky 2024, 199–200.

⁷ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális ágazat vonatkozásában a megtámadható és méltányos piacokról (digitális piacokról szóló jogszabály), COM (2020) 842 final 2020/0374, 2020. december 15.

⁸ A Bizottság eredeti javaslata nem tartalmazott rendelkezést a tagállami bíróságok DMA-val kapcsolatos szerepével, jogaival összefüggésben. Azonban a jogalkotási folyamat során világossá vált, hogy szükséges tisztázni a magánjogi jogérvényesítés kereteit. Lásd részletesen: Assimakis Komninos (2024) Private Enforcement of the DMA Rules before the National Courts. Elérhető: <https://ssrn.com/abstract=4791499>, 1–2.

⁹ Európai Bizottság (2023) Kérdések és válaszok: A digitális piacokról szóló jogszabály: tisztességes és nyitott digitális piacok biztosítása. 2023. szeptember 6. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/qanda_20_2349. Lásd még: Jiří Kindl (2024) Prospects for concurrent private enforcement of the DMA and Article 102 TFEU. *Journal of Antitrust Enforcement*. 12(2), 2024. július. 241–246.

¹⁰ Lásd például: Komninos 2024.; Kindl 2024.; Lena Hornkohl és Alba Ribera Martínez (2025) Collective Actions and the Digital Markets Act: A Bird Without Wings. *The Antitrust Bulletin*, 70(1), 3–60.; Jens-Uwe Franck (2025) Damages Actions Against Digital Gatekeepers for Breaches of EU Antitrust Law and the DMA: A German Perspective. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5233649; Magnus Strand (2024) Private Enforcement Under the Digital Markets Act: Rights and Remedies Revisited. *Nordic Journal of European Law*, 7(2), 120–132.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról („DSA”), 54. cikk.

¹² 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról („Tptv.”).

szabályait. A Tptv. ezen előírása alapján ugyanis a bíróság által a DMA alkalmazásával hozott jogerős ítélet másolatát a határozatot hozó bíróság megküldi az Országos Bírósági Hivatal számára, amely ítélet aztán az igazságügyért felelős miniszteren keresztül jut el a Bizottsághoz, a DMA 39. cikk (2) bekezdésében foglaltak teljesítése érdekében.

Példaként említhető, hogy Németországban, amely a versenyjogi kártérítési perek egyik fontos fóruma Európában, a tagállami versenyjogi szabályok¹³ a versenyjogi jogsértések miatti igényérvényesítéssel azonos szintre helyezik a DMA megsértéséből eredő kártérítési igényeket, és a versenyjogi kártérítési perekre vonatkozó szabályokat a DMA alapján megindítandó keresetekre is kiterjesztik. Így tehát a német jog alapján minden olyan akadály elhárul a DMA-n alapuló igényérvényesítés elől, amelyeket a Kártérítési irányelv,¹⁴ illetve a vonatkozó tagállami szabályok az antitörzst jogsértésekből eredő perek kapcsán rendeznek.

Ami a DMA konkrét előírásait illeti, a DMA 39. cikke szabályozza a Bizottság és a tagállami bíróságok közötti együttműködést a DMA szabályainak alkalmazásával összefüggésben: ezen előírások biztosítják, hogy a Bizottság és a tagállami bíróságok között „mindkét irányban”¹⁵ sor kerüljön a szükséges információk cseréjére. Egyrészt a Bizottság – a tagállami bíróságok kérésére – átadja a birtokában lévő információkat, illetve megküldi véleményét a tagállami bíróság részére. Másrészt pedig a tagállami bíróságok is kötelesek továbbítani a DMA-val kapcsolatos döntéseiket, illetve eljárásukban – *amicus curiae* funkciót betöltve – a Bizottság észrevételeket nyújthat be (a tagállami bíróság döntése alapján akár szóban is).

Amíg a versenyjogi szabályok alkalmazásával kapcsolatos hatásköröket az 1/2003/EK-rendelet¹⁶ megosztotta az uniós intézmények (Európai Bizottság, Európai Bíróság) és a tagállami versenyhatóságok és bíróságok között, addig a DMA érvényesítése döntően a Bizottság hatáskörébe került. Ez nyilvánvalóan összefügg azzal, hogy – éppen az antitörzst eljárások tapasztalatai alapján – egy, az erőfölényes eljárásoknál gyorsabb és egyszerűbb szabályrendszer kialakítása volt a cél, könnyen alkalmazható *ex ante* szabályok bevezetésével, elkerülendő a versenyjogi eljárások jelentős idő- és erőforrásigényének problémáját, amely a digitális piacok összefüggésében a hatékony beavatkozás lehetőségét csak korlátozottan teremtette meg az eljáró hatóságok számára.¹⁷

Ha a DMA-ban foglaltak hatékony érvényesítését a jogszabály a Bizottság köré szervezi, milyen szerepe lehet a magánjogi jogérvényesítésnek? E kérdéssel összefüggésben szükséges áttekinteni, hogy a DMA által védeni kívánt üzleti felhasználók és fogyaszt-

¹³ Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen, 1998. augusztus 26. Elérhető: <https://www.gesetze-im-internet.de/gwb/> („GWB”), 33(1).

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról (Kártérítési irányelv).

¹⁵ Tóth, Koltay, Lapsánszky 2024, 203.

¹⁶ A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról („1/2003/EK-rendelet”), 27. cikk (1) bekezdés.

¹⁷ DMA, (5) preambulumbekkezdés.

tók (végfelhasználók) milyen módon léphetnek fel akkor, ha azt tapasztalják, hogy egy kapuőr megsérti a DMA-ban foglaltakat, illetve elsősorban milyen eszközökkel tudnak élni annak érdekében, hogy a Bizottságot fellépésre sarkallják.

A DMA a Bizottság számára jellemzően széles körű mérlegelési jogkört biztosít a harmadik felektől, illetve tagállami hatóságoktól érkező jelzések és panaszok kezelése vonatkozásában. A DMA 27. cikkének (2) bekezdése szerint a Bizottság a harmadik felektől érkező információk kapcsán „teljes mérlegelési jogkörrel rendelkezik”, és nem is köteles lépéseket tenni annak alapján.¹⁸ Így előfordulhat olyan helyzet, hogy egy üzleti felhasználó vagy fogyasztó a DMA megsértését tapasztalva a Bizottsághoz fordul, azonban a Bizottság nem él a DMA 20. cikke szerinti eljárásindítás jogával, és az érintetteknek a DMA e körben nem is biztosít külön jogorvoslati lehetőséget.

Amint a versenyjogi szabályokkal kapcsolatos magánjogi igényérvényesítés, úgy a DMA-val kapcsolatos polgári perek is lényegesek abból a szempontból, hogy a sérelmet szenvedett felek – akár a közjogi jogérvényesítés helyett vagy ahhoz csatlakozva – közvetlenül fellépjenek érdekeik védelmében.¹⁹ A közjogi jellegű jogérvényesítés kereteit a szükséges erőforrások korlátozottsága vitathatatlanul beszűkítheti, hiszen az eljáró hatóságok mérlegelni lehetnek kénytelenek akkor, amikor arról döntenek, hogy korlátozott erőforrásaikat mely ügyekre fókuszálják. Hangsúlyosan jelentkezik ez a tényező a versenyjogi eljárásokhoz képest az eljáró hatóságok körét érintően számottevően centralizált DMA vonatkozásában. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a DMA alkalmazásával kapcsolatos eddigi tapasztalatok ilyen jellegű nehézségekre utalnának (elég csak azt megemlíteni, hogy a Bizottság a kapuőrök kötelezettségeinek beálltát követően mintegy egy évvel már több vállalkozással szemben hozott elmarasztaló döntést a DMA-ban foglaltak megsértése miatt),²⁰ ugyanakkor ennek elvi lehetősége nem zárható ki.

Hasonlóképpen, a Bizottság eljárási prioritásai is meghatározhatják, hogy mely DMA-beli kötelezettség érvényesítésére fókuszál, amely – legalábbis elméletben – ahhoz vezethet, hogy egyes jogsértések kapcsán kevésbé valószínű a Bizottság gyors fellépése. Ezen prioritásokat számos megfontolás befolyásolhatja, akár az egyes jogsértéstípusok súlya közötti eltérések, akár a Bizottság egyéb szempontjai.²¹ Nem vitatható, hogy a tagállami bíróságok bekapcsolódása a jogérvényesítésbe lehetőséget teremt valamennyi sérelmet szenvedett fél számára, hogy a DMA-ból eredő igényeit a centralizált jellegű közjogi jogérvényesítés szempontjaitól függetlenül is érvényesíteni tudja.²²

¹⁸ Tóth, Koltay, Lapsánszky 2024, 163.

¹⁹ Hornkohl, Ribera Martínez 2025, 8.

²⁰ A Bizottság 2025. április 23-án kelt döntései a DMA.100044 és DMA.100055 Meta-ügyekben („Bizottság Meta-döntései”), valamint a DMA.100109 és DMA.100185 Apple ügyekben („Bizottság Apple-döntései”).

²¹ E körben példaként említhető, hogy a Bizottság Meta- és Apple-döntéseit megelőzően jelentős nyilvános nyomás érte a Bizottságot az érintett vállalkozások és más szereplők részéről is.

²² Franck 2025, 18–20.

A DMA-val kapcsolatos magánjogi perek (ideértve az önálló és követő pereket is) ezen túlmenően jelentős szerepet tölthetnek be a prevenció, illetve az elrettentés szempontjából is.

Amint a versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények a versenyjogi jogsértések kapcsán, úgy a DMA-val kapcsolatos perek is hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a (potenciális) jogsértőket elrettentsék a DMA-ban foglaltak megsértésétől. Ez ugyanúgy igaz akkor, ha közjogi fellépésre nem is kerül sor (hiszen így kizárólag a magánjogi per keretében történik szankcionálás), illetve akkor, ha követő perben születik ítélet, amelyben a jogsértő kapuőrt a bíróság kártérítésre kötelezi, amelyet – a közjogi szankció mellett – köteles a vállalkozás viselni. A lehetséges kártérítés mértéke számottevő lehet, amely a jogsértés pénzügyi kockázatait jelentősen megnövelheti.²³ Hozzá kell tenni, hogy amíg egy versenyjogi jogsértés esetén a jogsértést tanúsító vállalkozás bízhat abban, hogy magatartása rejtve marad, addig számos, a DMA-ban foglalt kötelezettség megsértése nyilvánvaló lehet a potenciálisan kártérítési igénnyel fellépő üzleti felhasználók és fogyasztók számára, amely tovább növelheti a kapuőr számára az esetleges jogsértés következményeinek kockázatait.

Szintén utalhatunk arra – a versenyjogi pereknél már megismert – jellegzetességére, hogy a közjogi szankciók a sérelmet szenvedett magánfelek igényeit nem elégítik ki, erre jellemzően²⁴ csak magánjogi perben van lehetőség (kivéve, ha például egy kötelezettségvállalás keretében a jogsértő kapuőr olyan intézkedéseket vállal, amelyek kiterjednek a jogsértéssel az üzleti felhasználóknak és fogyasztóknak előállt károk megtérítésére).²⁵ A digitális piacok tisztességes működését kétség nélkül szolgálhatja, ha a DMA szabályainak megsértésével előidézett károk megtérítésére irányuló igényeiket a sérelmet szenvedett üzleti felhasználók és fogyasztók érvényesíteni tudják.

Ekképp megállapítható, hogy a DMA-val kapcsolatos magánjogi perek jelentősen hozzájárulhatnak a DMA hatékony érvényesítéséhez, így – a versenyjogi kártérítési perekhez hasonlóan – lényeges szerepük lehet a DMA által kitűzött célok elérésében.

3. Lehetséges igényérvényesítési stratégiák

Nem vitatható, hogy a sérelmet szenvedett felek számára komoly dilemmát jelenthet, hogy mely igényérvényesítési lehetőség választása biztosítja a legkedvezőbb eredményt. Mivel a DMA-ban foglalt jogsértések akár erőfölénnyel való visszaélést is megvalósíthatnak, ugyanazon magatartás mind a DMA, mind a versenyjogi szabályok megsértését felvetheti.²⁶ Ez eljárásjogi szempontból megnyitja a lehetőséget mindkét

²³ Hornkohl, Ribera Martínez 2025, 14.

²⁴ A versenyjogi gyakorlatban előfordulhat, hogy a hatósági eljárás keretében kerül sor kompenzáció előírására, ez azonban nem feltétlenül és nem minden esetben vállalkozhat a teljes kár megtérítésére. Lásd: A Gazdasági Versenyhivatal elnökének és a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa elnökének 1/2020. közleménye az antitröszt típusú jogsértésekre vonatkozó tilalmakba ütköző magatartások esetén a bírság összegének megállapításáról, 2020. december 18., 33.

²⁵ Hornkohl, Ribera Martínez 2025, 10.

²⁶ Tóth, Koltay, Lapsánszky 2024, 20., Kindl 2024, I.

szabályozási rezsím szerinti fellépésre, akár alternatív, akár – ahogy később látni fogjuk – kumulatív módon.

A sérelmet szenvedett fél egyrészt tehát megkísérelheti igényeit érvényesíteni versenyjogi alapon. Erre több lehetősége van, ideértve a Bizottság vagy az érintett tagállami versenyhatóság eljárásának kezdeményezését, majd ennek lezárultát követően követő per megindítását. Lehetősége van a versenyhatósági eljárás mellőzésével önálló per megindítására valamely tagállami bíróság előtt. A versenyjogi út (ezen belül is a hatósági eljárás, majd követő peres eljárás megindítása) választása melletti érv lehet az, hogy az eljárási szabályok több lehetőséget adnak arra, hogy a sérelmet szenvedett fél elérje, hogy a versenyhatóság eljárást indítson a kapuőrrel szemben (ideértve a panaszok kezelésére vonatkozó eljárásrendet és jogorvoslati lehetőségeket, szembe állítva a Bizottságnak széles körű diszkréciót biztosító DMA-beli szabályokat). Előny lehet az is, hogy egy versenyjogi jogsértésen alapuló (önálló és követő) perben az igényérvényesítő rendelkezésére állnak a Kártérítési irányelvben biztosított jogok és eljárási kezeletk is. Ezen megoldások hátránya ugyanakkor az erőfölényes szabályok digitális piacokon történő érvényesítésének nehézségeiben áll (magas bizonyítási mérce, jelentős időigény stb.) – amely egyébként a DMA megalkotásának egyik fontos katalizátora volt.

Másrészt, a DMA-ban foglaltak megsértéséből eredően kárt szenvedett üzleti felhasználó vagy fogyasztó igényeit a DMA alapján is megkísérelheti érvényesíteni, akár úgy, hogy közvetlenül vagy a tagállami hatóságokon keresztül közvetetten²⁷ eljárást kezdeményez az érintett kapuőrrel szemben, majd ennek lezárultát követően kártérítési pert indít, avagy közvetlenül bírósághoz fordul és önálló perben érvényesíti kárigényét. Ezen megoldások mellett szólhat a DMA mint *ex ante* szabályozás relatív egyszerűsége és a bizonyítás ebből következő könnyebbége, valamint – a követő peres út választása esetén – a perlést megelőző bizottsági eljárás gyorsasága.²⁸ Nehézséget okozhat ugyanakkor, hogy mivel a Kártérítési irányelv a DMA-n alapuló perlésre nem vonatkozik, így a felperes – külön tagállami előírások hiányában – kénytelen az általános szabályok alapján fellépni.

Bár korai lenne az eljárási gyakorlatban keresni példát e megoldásra, nem kizárt az sem, hogy egy sérelmet szenvedett fél akár mind az erőfölényes, mind a DMA-val kapcsolatos jogalapot ugyanazon kereset keretében érvényesítse. Ennek előnye lehet, hogy a két jogalap egymást erősítheti, amennyiben erőfölényes jogsértésre utaló bizonyítékként szolgálhat, ha az adott magatartás a DMA – egyébként jellemzően erőfölényes tapasztalatokon alapuló – valamely *ex ante* tilalmát sérti. Kockázatot jelenthet azonban, hogy jelenleg még nem egyértelmű, hogy „hibrid” jogalapon indított perben a Kártérítési irányelv felperesre kedvező eljárási szabályai mennyiben lennének alkalmazhatóak a DMA szerinti jogalap tekintetében (különösen, ha a sérelmezett magatartás nem teljesen fed át a két jogalap tekintetében).²⁹

²⁷ DMA, 27. cikk (1) bekezdés.

²⁸ DMA, 29. cikk (2) bekezdés.

²⁹ Kindl 2024, III.

A megfelelő igényérvényesítői stratégia megválasztását, kockázatainak mérlegelését jelentősen egyszerűsíteni fogja, ha a DMA szerinti kártérítési perek gyakorlata valamelyest kialakul, hiszen nyilvánvaló, hogy több elvi és gyakorlati kérdés (például a fentiek szerinti „hibrid” jogalap) tekintetében lesz szükség a bíróságok jogértelmezési gyakorlatának kimunkálására.

4. A DMA szerinti egyes kötelezettségek peresíthetőségének kérdése

A DMA a magánjogi perlés kapcsán – a fent említett, a tagállami bíróságok és a Bizottság közötti együttműködéssel kapcsolatos 39. cikken, illetve a kollektív igényérvényesítésre vonatkozó 42. cikken túlmenően – nem tartalmaz különös szabályokat. Ennek megfelelően, a perek jogalapja és a peresíthető DMA-beli kötelezettségek vonatkozásában az általános szabályok irányadók.³⁰

A DMA az EUMSZ³¹ 288. cikke szerinti rendeleti formában került elfogadásra, amely ezen cikk második bekezdése szerint általános hatállyal bír, és teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban. Egy uniós rendelet pedig – jogi természetéből és az uniós jogforrások rendszerén belül betöltött funkciójából adódóan – alkalmas arra, hogy a személyeknek olyan jogokat biztosítson, amelyeket a nemzeti bíróságoknak védelemben kell részesíteniük.³²

Bár a DMA az uniós jog szerinti rendelet, ez nem jelenti azt, hogy minden előírása (horizontális) közvetlen hatállyal is rendelkezik. Ugyanis esetről esetre kell vizsgálni, hogy melyek a DMA azon szabályai, amelyek közvetlenül alkalmazandók, azaz amelyek a személyeknek közvetlenül jogokat biztosítanak. Ennek feltétele, hogy a kérdéses rendelkezés kellően világos, pontos és feltétel nélküli-e.³³ Vizsgálandó továbbá, hogy a kérdéses rendelkezés védelmi funkciót lát-e el, tehát tartalmánál és céljánál fogva valamely egyén érdekét védi-e.³⁴

A kapuörök érdemi kötelezettségeit a DMA 5–7. cikkei szabályozzák. E kötelezettségek jellemzően kellően világosak és pontosak, és különféle jogokat biztosítanak az üzleti felhasználóknak, fogyasztóknak a kapuörökkel szemben, így azokra alapítva a felperesek igényt támaszthatnak.³⁵

Megemlítendő, hogy a DMA 6. cikke olyan kötelezettségeket tartalmaz, amelyeket a Bizottság a DMA 8. cikke szerint tovább pontosíthat. Kérdésként merül fel, hogy ez a megoldás nem okozza-e a közvetlen alkalmazhatóság követelményének sérelmét a DMA 6. cikke szerinti kötelezettségek vonatkozásában. E körben lényeges, hogy a DMA 8. cikkének (2) bekezdése szerinti, ún. specifikációs eljárás célja, illetve funkció-

³⁰ Komninos 2024, 2–3.

³¹ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés („EUMSZ”).

³² A Bíróság C-253/00. sz. ügyben hozott ítélete: *Muñoz és Superior Fruiticola kontra Frumar Ltd és Redbridge Produce Marketing Ltd.* (Muñoz-ítélet), 27.

³³ Geelhoed főtanácsnok indítványa a C-253/00. sz. ügyben, 37.

³⁴ Geelhoed főtanácsnok indítványa, 47.

³⁵ Komninos 2024, 3–6.

ja nem a 6. cikk szerinti kötelezettségek tartalmának meghatározása vagy megváltoztatása, hanem az annak való megfeleléshez szükséges egyes konkrét intézkedések előírása. Így a specifikációs eljárás nem maguknak a kötelezettségeknek a tartalmát érinti, hanem az azoknak való megfeleléshez szükséges intézkedések meghatározására szolgál.³⁶ Lényeges továbbá, hogy a specifikációs eljárás megindítására nem is feltétlenül kerül sor, maga a DMA is csak a további pontosítás lehetőségére utal („tovább pontosítható”). Ebből következően az, hogy a DMA egyes kötelezettségek esetében a Bizottság további eljárását teszi lehetővé, e szabályok közvetlen alkalmazhatóságát nem érinti.

A DMA 6. cikke tartalmaz továbbá egy olyan kötelezettséget, amely a kapuőr számára eltérést enged, így felvethető lehet, hogy az abból eredő kötelezettség a fenti definíció értelmében nem feltétel nélküli:³⁷ a DMA 6. cikkének (7) bekezdése az ott írt kötelezettség tekintetében lehetővé teszi a kapuőr számára, hogy „feltétlenül szükséges és arányos” mértékben korlátozza a kötelezettség teljesítését azzal a feltétellel, hogy e korlátozást a kapuőr „megfelelően megindokolja”. Bár az ítélkezési gyakorlat hivatott véglegesen eldönteni ezt a kérdést, a DMA e szabályának megfogalmazása csak szűk körben és szigorú feltételek mellett tesz lehetővé eltérést, így az valószínűleg nem tekinthető olyan mértékben feltételesnek, amely a közvetlen hatályt kizárná.

E körben egy további, általános szempontra is fel kell hívni a figyelmet, mégpedig a kapuőri kijelölés alapvető jelentőségére a DMA szabályainak érvényesítése vonatkozásában. Valamennyi, a DMA 5–7. cikkeiben foglalt kötelezettség csak a kapuőröket terheli. A kapuőr e státusza nem jogszabály erejénél fogva keletkezik, hanem arra egy „minősítési eljárást követő kijelölésként” kerül sor,³⁸ illetve az – érdemi kritériumait tekintve – nem pusztán mennyiségi kritériumokon, hanem minőségi szempontok értékelésén is alapul.³⁹ Ebből az is következik, hogy a DMA szerinti kötelezettségek csak azon vállalkozásokkal szemben állnak be (és csak azon alapvető platformszolgáltatások vonatkozásában), amelyeket a Bizottság a kijelölő döntésében meghatároz. Ráadásul e kötelezettséget nem a kijelöléssel együtt lépnek hatályba, hanem – a DMA 3. cikkének (10) bekezdését alkalmazva – az azt követő hat hónap elteltével.

A DMA alapján tehát kizárólag a Bizottság jogosult valamely vállalkozást kapuőrként kijelölni (és a kijelölés hatálya alá tartozó alapvető platformszolgáltatásokat meghatározni). Így egy magánjogi perben nincs lehetőség arra, hogy a tagállami bíróság valamely vállalkozást kapuőrként jelöljön ki, szemben például azzal, hogy egy erőfölényes jogalapon folytatott perben a bíróság – a Bizottság vagy valamely tagállami versenyhatóság döntésének hiányában is – megállapíthatja valamely vállalkozás erőfölényes helyzetét.

³⁶ Tóth, Koltay, Lapsánszky 2024, 72.

³⁷ Strand 2024, 124.

³⁸ Tóth, Koltay, Lapsánszky 2024, 43.

³⁹ Pánczél Márk (2024) A TikTok mint Janus-arcú kapuőr. A Törvényszék T-1077/23. számú ítélete a ByteDance kontra Bizottság-ügyben. *Versenytükör*, 20(2), 77–84.

Érdekes helyzetet eredményezhet, ha egy kapuőri kijelöléssel érintett vállalkozással szemben magánjogi per indul a DMA-ban foglalt kötelezettségek megsértése miatt, azonban a kapuőr idő közben keresetet indít a Bizottság kijelölő döntésével szemben.⁴⁰ Bár – az Európai Bíróságnak a kijelölő döntés végrehajtásának felfüggesztéséről szóló döntése hiányában – a kijelölő döntés megtámadása a DMA-ban foglalt kötelezettségek közvetlen hatályát nem érinti, az eljáró tagállami bíróság valószínűleg a peres eljárás felfüggesztéséről dönt.⁴¹

A fentiek alapján tehát megállapítható, hogy a DMA 5–7. cikkeiben foglalt egyes kötelezettségek kapuőrök részéről történő megsértése esetén a nemzeti bíróságok előtt van lehetőség magánjogi igényérvényesítésre.

5. A DMA-n alapuló magánjogi perben érvényesíthető követelések

A magánjogi jogérvényesítés keretében érvényesíthető igények közül kiemelkedik a DMA megsértéséből eredő károk megtérítésére vonatkozó követelés. Adódik a kérdés, hogy e kártérítésre csak az adott nemzeti jog szabályai teremtik-e meg az igényérvényesítés lehetőségét, vagy az közvetlenül az uniós jogból ered. Az Európai Bíróság gyakorlata az utóbbi irányba mutat.

Többek közt a Factortame-ítéletben rögzítette a Bíróság, hogy a nemzeti bíróságoknak biztosítaniuk kell az uniós jog közvetlen hatályából eredő jogvédelmet.⁴² A Muñoz-ügyben pedig azt is kimondta, hogy a rendeletek alapvető természetéből és az uniós jogon belüli helyzetéből következően a rendeletek olyan jogokat biztosítanak a személyek számára, amelyeket a nemzeti bíróságoknak kötelességük védeni. Ebből a Bíróság levezette a teljes érvényesülés elvét, amelynek részét képező *effet utile* elve alapján az uniós rendeletekben foglaltak teljesülése érdekében biztosítani kell a polgári jogi igények (ideértve a kártérítési igények) érvényesítését.⁴³

Tehát a tagállami jogalkotásnak a DMA szabályainak megsértése esetén is biztosítani kell a kártérítési igények érvényesítésének lehetőségét. Ennek kereteit azonban az uniós jog nem határozza meg, arra a nemzeti polgári anyagi és eljárásjogi szabályok alkalmazandóak.

Bár a magánjogi jogérvényesítés szempontjából a kártérítési igény érvényesítése elsődleges jelentőségű, nem hagyhatók figyelmen kívül a DMA-ban foglaltak megsértése kapcsán egyéb lehetséges kereseti kérelmek sem.

⁴⁰ Komninos 2024, 3–6.

⁴¹ Analógiaként hivatkozunk a Bíróság C-344/98. sz. hozott ítéletére: *Masterfoods Ltd kontra HB Ice Cream Ltd.* (Masterfoods-ítélet), amelyben az Európai Bíróság megállapította, hogy amennyiben a tagállami bírósági eljárás kimenetele függ a Bizottság döntésének érvényességétől, akkor a tagállami bíróságnak fel kell függesztenie saját eljárását addig, amíg a Bizottság döntésével szemben előterjesztett kereset tárgyában az Európai Bíróság nem hoz döntést. Masterfoods-ítélet, 57. Lásd Komninos 2024, 3–6.

⁴² A Bíróság C-213/89. sz. ügyben hozott ítélete: *The Queen kontra Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd és társai* (Factortame-ítélet), 19.

⁴³ Muñoz-ítélet, 29–31.

A perek időigényére és a digitális piacok dinamikus jellegére tekintettel különös jelentősége lehet a DMA-val összefüggésben az ideiglenes intézkedésnek. A DMA megalkotásának egyik fő oka éppen az volt, hogy az antititrósztt eljárások elhúzódása miatt a jogerős döntések megszületésekor adott esetben már nem voltak képesek arra, hogy a piacok versenyző jellegét biztosítsák. Így a DMA polgári eljárásban történő érvényesítése keretében is nagy jelentősége van a beavatkozás időszerűségének. A magyar polgári eljárásjog alkalmazza az ideiglenes intézkedés jogintézményét,⁴⁴ amelyet a DMA megsértésével kapcsolatos igényérvényesítés keretében is lehetséges kérelmezni.

Az uniós jogból kiolvashatónak tűnik továbbá a common law-ból ismert *permanet injunction* érvényesíthetősége is, amelynek alapján a bíróság arra kötelezheti a DMA szerinti jogsértést tanúsító kapuőrt, hogy a jogsértést fejezze be. A versenyjogi jogsértésekkel összefüggésben Jacobs főtanácsnok az AOK Bundesverband-ügyben rögzítette, hogy a teljes érvényesülés elve alapján a kártérítési igény mellett lehetővé kell tenni azt, hogy a magánjogi perben követelni lehessen a jogsértő jogsértéstől való eltiltását.⁴⁵ A magyar polgári jogban is ismert a hivatkozott jogintézményhez hasonló megoldás, mégpedig a Ptk.⁴⁶ 6:523. §-a szerinti, a károsodás veszélye esetén érvényesíthető követelés, amelynek keretében, károsodás veszélye esetén, a bíróság kérelemre – többek között – eltilthatja a veszély előidézőjét (a jelen esetben a DMA szerinti jogsértő magatartást tanúsító kapuőrt) a veszélyeztető magatartástól, illetve kötelezheti a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére.

Természetesen, közvetlenül az uniós jogból levezethető igények mellett egyéb polgári jogi igények érvényesítésének a lehetősége is felmerül a kapuőrök DMA-ban foglalt kötelezettségeinek megsértése esetén, a nemzeti jog alapján. Így elképzelhető lehet például, hogy a DMA valamely olyan szabálya alapján, amely szerint egy kapuőr köteles szerződést kötni egy üzleti felhasználóval,⁴⁷ az érintett üzleti felhasználó e szerződés megkötésének megtagadása esetén a magyar Ptk.⁴⁸ szerint lép fel, kérve a bíróságot, hogy hozza létre a szerződést a kapuőrrel.

6. Eljárási szabályok

A DMA szabályai a fentiek szerint a magánjogi jogérvényesítés kapcsán rendkívül szűkszavúak, illetve a Kártérítési irányelv hatálya sem terjed ki a DMA-val kapcsolatos magánjogi perekre, így az ilyen típusú ügyekben alapvetően a tagállami eljárásjogi szabályok irányadóak. Ugyanakkor ezen tagállami szabályokra vonatkozóan is követelményeket határozhat meg az uniós jog, hiszen azok alkalmazásának – ismét az álta-

⁴⁴ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, 103. §.

⁴⁵ Jacobs főtanácsnok indítványa a C-264/01., C-306/01., C-354/01. és C-355/01. sz. egyesített ügyekben: *AOK Bundesverband és társai*, 104. Idézi: Komninos 2024, 8.

⁴⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.).

⁴⁷ Pl. DMA, 6. cikk (11) bekezdés.

⁴⁸ Ptk. 6:71. §.

lános uniós szabályokat segítségül hívva – összhangban kell állni a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvével.

A tényleges érvényesülés elve – mint a fenti kettős feltételrendszer első eleme – a DMA-val összefüggésben megköveteli, hogy a tagállami eljárási szabályok ne tegyék gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az uniós jogon (jelen esetben a DMA-n) alapuló igények érvényesítését.⁴⁹ Ez a követelmény szélesebb értelemben a már említett *effet utile* elvéhez kapcsolódik. A tényleges érvényesülés elvével összefüggésben a Bíróság a következők szerint határozta meg a vizsgálandó szempontokat: elemezni szükséges, hogy milyen a kérdéses eljárási szabálynak az egész eljárásban betöltött helye, illetve meg kell vizsgálni az érintett eljárási szabálynak az eljárás lefolytatásával és az eljárás sajátosságaival való viszonyát.⁵⁰

A kettős feltételrendszer másik eleme, az egyenértékűség (ekvivalencia) elve azt követeli meg, hogy a DMA-n alapuló követelések érvényesíthetőségére vonatkozó tagállami szabályok a felekre nézve ne legyenek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló nemzeti jog alapján indított keresetekre vonatkozó szabályok.⁵¹ Adódik e körben természetesen a kérdés, hogy mi tekinthető hasonló követelésnek a DMA-n alapuló igényekhez képest. E körben a Bíróság csak annyi iránymutatást ad, hogy ezen elemzés során figyelemmel kell lenni a keresetek céljára, indokaira és lényeges elemeire.⁵² A gyakorlat hivatott eldönteni, hogy egy DMA-n alapuló igény összevethető-e az egyenértékűség elvének alkalmazása szempontjából egy erőfölényes jogsértésre alapított keresettel, hiszen a DMA-ban foglalt egyes tilalmak logikája nagyon hasonló az EUMSZ 102. cikkében foglalt, visszaélésszerű magatartásokra vonatkozó tilalmakhoz.

Ezen kettős feltételrendszer konkrét polgári peres ügyben való alkalmazásához képest megkönnyítheti a felek helyzetét, ha a tagállami szabályozás a DMA-val kapcsolatos specifikus előírásokat alkalmaz. A Tptv. ilyen jellegű szabályozást nem vezetett be, azonban a német versenytörvény az eljárási szabályok szempontjából is egyenlő helyzetet teremtett a versenyjogi jogsértésen, illetve a DMA megsértésén alapuló perek vonatkozásában.

Bár a jelen fejezetnek nem tárgya a nemzetközi magánjogi kérdések elemzése, ugyanakkor megemlítjük, hogy a DMA-n alapuló igények érvényesítésével kapcsolatos joghatósági kérdésekben a Brüsszel I. rendelet⁵³ irányadó. Ennek megfelelően, egy

⁴⁹ Például: a Bíróság 45-76. sz. ügyben hozott ítélete: *Comet BV kontra Produktschap voor Siergewassen*, 191.; a Bíróság C-415/11. sz. ügyben hozott ítélete: *Mohamed Aziz kontra Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*, 50.

⁵⁰ A Bíróság C-222/05. sz. ügyben hozott ítélete: *van der Weerd és társai kontra Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*, 33.

⁵¹ A Bíróság C-33/76. sz. ügyben hozott ítélete: *Rewe kontra Landwirtschaftskammer für das Saarland*, 188.

⁵² A Bíróság C-78/98. sz. ügyben hozott ítélete: *Shirley Preston és társai kontra Wolverhampton Healthcare NHS Trust és társai*, 57.

⁵³ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról („Brüsszel I. rendelet”).

kapuőr az általános joghatóság szerinti tagállam⁵⁴ mellett azon tagállamban is perelhető, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet.⁵⁵ Ami a passzív legitímációval kapcsolatos jogértelmezési kérdéseket illeti, a DMA a versenyjogi szabályokhoz hasonló vállalkozásfoglalommal operál,⁵⁶ így a versenyjogi kártérítési perekben kialakult gyakorlat a DMA-n alapuló perlés kapcsán is iránymutatásul szolgálhat.

7. A DMA egységes értelmezése a magánjogi perekkel összefüggésben

A fentiekben tehát megállapítottuk, hogy a DMA szabályai a tagállami eljárásokban közvetlenül alkalmazandóak. Mivel a DMA szabályozási logikája a centralizált jogérvényesítésre épül, adódik a kérdés, hogy a tagállami bíróságok előtt folyó magánjogi perek mennyiben vezethetnek inkohereus jogalkalmazási megoldásokhoz. Amennyiben – az egyébként nem specializált – tagállami bíróságok (önálló perekben) a DMA szerinti jogsértésre vonatkozó anyagi jogi szabályokat, illetve valamennyi eljárásban különböző korrekciós intézkedéseket és szankciókat alkalmazhatnak, az óhatatlanul kockázatokat hordozhat a DMA egységes értelmezése és alkalmazása kapcsán.

Elsődlegesen azt szükséges megvizsgálni, hogy miként alakul a Bizottság döntéseinek kötelező ereje a tagállami bírósági eljárásokban. A Tpv. 88/R. §-a – a Kártérítési irányelv nyomán – rögzíti, hogy a Bizottság, illetve a Gazdasági Versenyhivatal döntésének jogsértést megállapító részéhez a bíróság a magánjogi perben kötve van. Ugyanilyen szabályt a Tpv. a DMA vonatkozásában nem tartalmaz.

Ugyanakkor, a DMA 39. cikkének (5) bekezdése kimondja, hogy a nemzeti bíróságok nem hozhatnak olyan határozatokat, amelyek ellentétesek a Bizottság DMA-n alapuló döntéseivel. Ebből arra is következtethetnénk, hogy külön nemzeti szabály megalkotására nincs is szükség e körben. Figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy a Kártérítési irányelv annak ellenére tartalmaz a bizottsági határozatok kötelező erejére vonatkozó szabályozást, hogy az 1/2003/EK-rendeletben is találunk a DMA idézett szabályával lényegében azonos előírást;⁵⁷ így nem tekinthető egyértelműen redundánsnak egy, a bizottsági határozatok tagállami bírósági eljárásban való kötelező erejére vonatkozó szabály. Ilyen előírást például a német jog is bevezetett:⁵⁸ a német versenytörvény *expressis verbis* rögzíti a DMA-val kapcsolatos bizottsági kötelező erejét. A német versenytörvény kimondja ugyanis, hogy a DMA-n alapuló kártérítési perek esetén a Bizottság kapuőri kijelölésről szóló döntése, illetve a DMA-ban foglaltak megsértését megállapító határozata a nemzeti bíróságokra kötelező.

A DMA fent hivatkozott 39. cikke szerinti együttműködési előírások alapján a Bizottság és a tagállami bíróságok között kölcsönös, párhuzamos információáramlásnak

⁵⁴ Brüsszel I. rendelet, 4. cikk.

⁵⁵ Brüsszel I. rendelet, 7. cikk (2) bekezdés.

⁵⁶ DMA, 2. cikk 27. pont.

⁵⁷ 1/2003/EK-rendelet, 16. cikk (1) bekezdés.

⁵⁸ GWB, 33b szakasz.

kell történnie, amely magában foglalja azt a jogot, hogy a Bizottság *amicus curiae*-ként lépjen fel a tagállami bírósági eljárásokban. Lényeges továbbá, hogy a tagállami bíróságok számára az előzetes döntéshozatal kezdeményezésének lehetősége szintén rendelkezésre áll.⁵⁹

A DMA alkalmazásának eddigi gyakorlatából kitűnik, hogy a Bizottság prominens módon épít a kapuőrökkel és más érdekeltekkel való egyeztetésre (szabályozási párbeszéd). Amennyiben azonban ezen, a Bizottság és az érintett kapuőr közötti egyeztetések még nem értek véget vagy eredményük nem jelenik meg valamely bizottsági döntésben, addig a tagállami bíróságok saját eljárásaikban a bizottsági megközelítéstől eltérő döntésre juthatnak (természetesen csak *inter partes* hatállyal). A Bizottság ennek kockázatát csökkentheti azzal, ha *amicus curae*-ként fellép a tagállami ügyben, ugyanakkor az annak keretében kifejtett álláspont nem kötelező a tagállami bíróságra nézve, illetve – ha a felek vagy az eljáró bíróság proaktív módon nem vonja be a Bizottságot – a DMA szabályai szerint a Bizottság nem is feltétlenül értesül az eljárásról, hiszen a DMA 39. cikkének (2) bekezdése szerinti tájékoztatási kötelezettség csak a tagállami bírósági ítélet meghozatalával áll be.

Amennyiben valamely nemzeti bíróság előtt per van folyamatban, és a kapuőr úgy ítéli meg, hogy a Bizottság e perben történő fellépése számára kedvező lehet, az eljárásban részt vevő kapuőr számára nyitva áll a lehetőség, hogy a DMA 8. cikkének (2) bekezdése mentén kérje a Bizottságot a DMA 20. cikke szerinti eljárás megindítására (illetve a Bizottság saját hatáskörben is dönthet az eljárás megindításáról). Amennyiben erre sor kerül, a kapuőr már kezdeményezheti a tagállami bírósági eljárás felfüggesztését (hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy a tagállami bíróság még ekkor sem köteles a felfüggesztés mellett dönteni).

Kulcsfontosságú tehát a tagállami és bizottsági eljárások időzítése és egymásra hatásuk szem előtt tartása annak elkerülése érdekében, hogy egy tagállami bírósági döntés adott esetben összeütközésbe kerüljön egy későbbi bizottsági döntéssel.⁶⁰ Előfordulhat ugyanis, hogy egy tagállami elsőfokú döntéssel szembeni jogorvoslati eljárás során születik meg a Bizottság döntése, és a másodfokon eljáró bíróság ekkor a DMA 39. cikkének (5) bekezdése alapján kötve lesz a Bizottság döntéséhez. De arra is sor kerülhet, hogy rendes jogorvoslat már nem áll rendelkezésre a Bizottság – tagállami bírósági döntéstől eltérő megközelítést tartalmazó – határozatának kiadásakor, amelynek feloldása csak valamilyen speciális eljárásban (például perújítás) tűnik lehetségesnek.

8. Következtetések

A magánjogi jogérvényesítés fontos szerepet tölthet be a DMA szabályainak érvényesítésében, így jelentősen hozzájárulhat ahhoz, hogy a kapuőrökre vonatkozó szabályozás valóban segítse a digitális piacok tisztességes és versenyző működését. A fentiek-

⁵⁹ EUMSZ, 267. cikk.

⁶⁰ Komninos 2024, 13–16.

ben bemutattuk, hogy a DMA szabályait megsértő kapuőrökkel szemben kétségek nélkül van lehetőség magánjogi igényérvényesítésre a nemzeti bíróságok előtt.

Nincs könnyű helyzetben azonban az az üzleti felhasználó vagy fogyasztó, aki polgári perben kíván fellépni valamely kapuőrrel szemben: a megfelelő stratégia kialakításakor számos, a DMA magánjogi perben történő érvényesítésével kapcsolatos joggyakorlat jelenlegi helyzetében nehezen felmérhető szempontot kell mérlegelnie. Ennek során figyelemmel kell lenni arra, hogy az igényérvényesítést alapíthatja akár versenyjogi, akár DMA-s jogalapra, illetve adott esetben e két jogalapot párhuzamosan is érvényesítheti.

A jelen fejezetben bemutattuk, hogy a DMA-s jogalap választása esetén mely DMA-beli szabályok megsértése ad alapot a kereset megindítására, illetve érintettük, hogy milyen anyagi és eljárási szabályok érvényesülnek ezen igények bírósági érvényesítése keretében.

A fentiek szerint a DMA-n alapuló magánjogi perekre vonatkozó szabályok tekintetében több olyan kérdés is felmerül, amely akár a joggyakorlat, akár a szabályozás továbbfejlesztése szempontjából jelentőséggel bír.

E körben kiemeljük azt, hogy a DMA-n alapuló perlést jelentősen megkönnyítheti, ha ezen eljárásokra nemcsak az általános polgári anyagi és eljárási szabályok, illetve az uniós jog általános elvei és előírásai alkalmazhatóak, hanem – a versenyjogi kártérítési perekhez hasonlóan – speciális szabályok is bevezetésre kerülnek. Ez utóbbi modellt választotta a német jogalkotó – és ennek tapasztalatai a hazai szabályozás szempontjából is lényegesek lehetnek, illetve a DMA felülvizsgálata során ugyancsak vizsgálható kérdés lehet, hogy indokolt-e a DMA bővítése a magánjogi jogérvényesítésre vonatkozó további szabályokkal.

Érintettük, hogy a DMA szabályainak magánjogi perben történő alkalmazása nehézségeket jelenthet a DMA egységes és koherens értelmezése szempontjából. Mind a nemzeti bíróságoknak, mind a Bizottságnak megfontoltan szükséges eljárniuk annak érdekében, hogy a kapuőrökre vonatkozó kötelezettségek egységes értelmezését biztosítsák. Kockázatként merül fel, hogy a DMA csak a nemzeti bíróságok DMA-t érintő döntéseinek megküldését írja elő, így előfordulhat, hogy a Bizottság adott esetben az ítélethozatalt követően fejt ki – akár a nemzeti bíróságtól eltérő – álláspontját. Ennek elkerülése érdekében indokolt lehet a nemzeti bíróságok proaktív fellépése, illetve *de lege ferenda* a DMA notifikációs kötelezettségei időszerűségének felülvizsgálata.

A DMA-n alapuló magánjogi perek megindításának lehetősége megnyílt, hiszen a Bizottság meghozta a kapuőri kijelölestről szóló első döntéseit, az érintett kapuőrök kötelezettségeinek hatálya már beállt, illetve sor került az első, a DMA szerinti jogsértést kimondó bizottsági határozatok meghozatalára is. A közeljövőben tehát várható, hogy az üzleti felhasználók és fogyasztók a DMA alapján megindítják az első kártérítési pereket, amely eljárások hozzájárulhatnak a DMA-n alapuló perlésre vonatkozó szabályok értelmezésének kialakításához és fejlesztéséhez.

Beke Nándor¹, Stock-Kondrát Flóra²

Magánjogi jogérvényesítés a digitális szolgáltatások világában – a DSA adta lehetőségek

1. Bevezetés

Szemben az embereket megillető jogokkal, a technológia – mindamellet, hogy mára mindennapjaink szerves részévé vált – újkeletű jelenség az emberiség történetében.³ Görbe tükröt állít, amikor az online térbe emelve mindennapi életünk kihívásait, társadalmaink gyenge pontjait és konfliktusait felerősíti, megsokszorozza, és határtalanra fokozza azokat. Az internet végtelenségében összezsugorította az egyéneket, kisszerűségükre emlékeztetve őket, feloldott vagy meglazított személyes kapcsolatokat, és számos ponton megerősítette az emberek előítéleteit és ellentéteit.⁴ A technológia fejlődik, a problémák sokasodnak, a hatóságok pedig minden igyekezetükkel próbálnak ezzel lépést tartani, ám különösen a digitális térre igaz, hogy túl sok problémát üldöz túl kevés ember.⁵

¹ Szabályozási igazgató, Szabályozási Igazgatóság, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság.

² Jogi szakértő, Online Platformok Főosztálya, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság; PhD-hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola.

³ Organisation for Economic Co-operation and Development (2022) Rights in the digital age: Challenges and ways forward. OECD Digital Economy Papers, No. 347, 2022. december, 4.

⁴ Miguel Del Moral Sánchez (2024) The Devil is in the Procedure: Private Enforcement in the DMA and the DSA. *University of Bologna Law Review*, 9(1), 2024. május 30., 7.

⁵ Martin Husovec (2022) Will the DSA work? On money and effort. *Verfassungsblog*, 2022. november 9. Elérhető: <https://verfassungsblog.de/dsa-money-effort/>.

A digitális szolgáltatásokról szóló, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete⁶ („DSA”) a digitális tér szabályozásának új, egyik legfontosabb sarokkövéként készült, mivel a szolgáltatók magatartására vonatkozó kellő gondossági köteleességek ex ante rendszerével horizontálisan fedi le a felhasználói tartalmak köré épülő digitális ökoszisztéma mondhatni minden szolgáltatását. A DSA e kellő gondossági köteleességeken keresztül nemcsak a szolgáltatókkal szembeni elvárásokat fogalmazta meg, hanem új felhasználói jogokat is megalkotott úgy, hogy azok magánjogi úton történő érvényesítésének biztosításával a kellő gondossági kötelezettségek hatékonyabb érvényesülését is elősegíti.

Jelen tanulmány célja a DSA és a magánjogi jogérvényesítés – európai uniós gyakorlat alapján kialakult rendszere – közötti kapcsolat feltárása. A tanulmány kiemeli a felhasználók szempontjából legfontosabb azon kellő gondossági kötelezettségeket, amelyek esetén – az általuk a felhasználóknak biztosított jogosultságokon keresztül – a magánjogi jogérvényesítés felmerülhet.

2. Felhasználók, magánjogi jogérvényesítés és a DSA

A digitális szolgáltatások a felhasználók köré épülnek: szükségük van azok figyelmére, online jelenlétére, adataira és tartalmaira ahhoz, hogy termékeiket fejleszteni és gazdaságilag működtetni tudják. Az európai uniós jogalkotás éppen ezért a DSA keretében a digitális szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók oldalán jelentkező túlzott hatalmi pozíciót, amelyre Zódi is „platform hatalomként” hivatkozik,⁷ nem kizárólag a közjogi jogérvényesítés, az államok, állami hatóságok megerősítésén keresztül, hanem emellett a felhasználókat megillető jogoknak és az azok érvényesülésének elősegítésén keresztül is kompenzálja, próbálja kiegyenlíteni. Ebben a folyamatban a felhasználók jogainak magánjogi érvényesítése kulcsfontosságú eszköz lesz.⁸

A jogelméleti közhely, amely szerint a jog csak akkor jog, ha érvényt is tudunk neki szerezni, fokozottan igaz a digitális tér tekintetében. Az internet a jogérvényesítés, a jogalkotás és jogalkalmazás új hadszínterét nyitotta meg, ahol a technológia fejlődése következtében kialakuló szabályozási űrben megjelenő kihívásokkal szembeni kulcsfontosságú fegyver a hatékonyság biztosítása lehet. A digitális szolgáltatások szabályozásával kapcsolatos egyik kiemelt kritika a megelőző és reagáló jogalkotás, valamint a jogérvényesítés lassúsága.⁹ Ebben hozhat előrelépést a felhasználók jogainak megerősítése és a DSA.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (DSA).

⁷ Zódi Zsolt (2023) *Platformjog: Elméletek és hatályos szabályok*. Budapest: Ludovika Kiadó, 11.

⁸ Martin Husovec (2024) *Principles of the Digital Services Act*. London: Oxford University Press., 442.

⁹ Pieter Nooren et al. (2018) Should We Regulate Digital Platforms? A New Framework for Evaluating Policy Options. *Policy & Internet*, 10(3), 2018. augusztus 10. Elérhető: <https://doi.org/10.1002/poi3.177>.

2.1. Magánjogi jogérvényesítés az uniós jogban

A magánjogi jogérvényesítés,¹⁰ vagyis az egyének (természetes vagy jogi személyek) lehetősége arra, hogy igényeiknek érvényt szerezzenek és sérelmeiket orvosolhassák, a versenyjog területén túlmutató koncepció. Az uniós jogalkotás számos területen, de különösen a digitális tér szabályozása tekintetében törekszik arra, hogy felruhazza az egyéneket a megfelelő eszközökkel ahhoz, hogy az adott uniós norma tekintetében is érvényesíteni tudják jogaikat. Blutman összefoglalásában „Köztudott, hogy egyes közvetlen hatályú közösségi jogi normák, magánszemélyeknek is biztosíthatnak jogokat. E jogok tagállamokkal, és más magánszeméllyel szemben is fennállhatnak, azonban a közösségi jog nem biztosít a jogosultaknak közvetlen, közösségi szintű jogorvoslatot. A magánfelek azonban e jogaikat védhetik tagállamok bíróságain, a tagállami eljárások szabályait figyelembe véve.”¹¹

Az uniós jog és a tagállami jogrendszerek viszonyát, így a jogérvényesítési lehetőségeket is két egymáshoz szorosan kapcsolódó elv, az uniós jog tagállami bíróságokon történő alkalmazhatósága, vagyis annak közvetlen hatálya, valamint az uniós jog tagállami joggal szembeni elsőbbsége határozza meg, amely elveket az Európai Bíróság eset-jogában munkált ki.¹² A DSA mint európai uniós rendelet esetében az uniós jog vertikális és horizontális közvetlen hatálya elfogadott az Európai Unió működéséről szóló szerződés 288. cikke és az ahhoz kapcsolódó európai bírósági gyakorlat alapján.¹³ A közösségi (uniós) jog a tagállami rendes bíróságok előtti közvetlen kikényszeríthetőségének korlátait, feltételeit a Van Gend & Loos-ügyben határozta meg az Európai Bíróság.

A DSA tekintetében a magánjogi jogérvényesítés vonatkozásában felmerülhet kérdésként, hogy melyek azok a rendelkezései a DSA-nak, amelyek a felhasználókra mint egyénekre jogokat ruháznak, vagy a szolgáltatókra vonatkozóan olyan kötelezettségeket állapítanak meg, amelyekre az uniós jogi elvek alapján magánjogi igényérvényesítés keretében elméletben hivatkozhatnak.¹⁴ A másik kérdés, hogy a DSA ezen egyes rendelkezései megfelelnek-e az uniós joggyakorlat által állított feltételeknek, vagyis az adott felhasználói jog a gyakorlatban is érvényesíthető-e magánjogi úton. Mind a két kérdés együttes megválaszolása e tanulmány keretein túlmutató vállalkozás volna, a másodikéhoz pedig jelenleg még nem áll rendelkezésre megfelelő jogalkalmazási tapasztalat sem. Így jelen tanulmány a két kérdés közül az előbbire keresi a választ, hiszen a rendelkezések, és így az érvényesíteni kívánt igények beazonosítása nélkül azok megfelelőségének megítélése sem lehetséges.

¹⁰ Schadl György (2020) *Magyar polgári jogi alapok*. Budapest: Wolters Kluwer, 2020. 18.

¹¹ Dr. Blutman László (2004) A közösségi jogon alapuló igények érvényesítése a belső jogban. *Európai Jog*, 2004/3., 12.

¹² A Bíróság C-26/62. sz. ügyben hozott ítélete: *N. V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos kontra Nederlandse administratie der belastingen* (Van Gend & Loos-ítélet); a Bíróság C-6/64. sz. ügyben hozott ítélete: *Flaminio Costa kontra E.N.E.L.*; a Bíróság C-120/78. sz. ügyben hozott ítélete: *Rewe-Zentral Ag kontra Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*.

¹³ A Bíróság C-43/71. sz. ügyben hozott ítélete: *Politi s.a.s. kontra Olasz Köztársaság Pénzügyminisztérium*.

¹⁴ Husovec 2024, 430.

2.2. A DSA célja

A DSA új, a digitális piacokról szóló rendelethez¹⁵ („DMA”) kapcsolódó, azt kiegészítő ex ante szabályozási rendszere a szakirodalom és az európai jogalkotó által régóta problematikusnak gondolt magatartások és tendenciák szabályozási hatókörbe vonását teszi lehetővé.¹⁶ A kötelezettségek körének méretkategóriához – és így a szolgáltatás vélelmezhető társadalmi hatásához – kötésével, valamint a tartalmi kötelezettségek helyett a mechanizmusokra, folyamatokra koncentráló kötelezettségek meghatározásával¹⁷ esélyt ad az uniós és tagállami hatóságok számára, hogy lépést tudjanak tartani a technológia fejlődésével, és az annak mentén kialakuló új problémákkal és igényekkel is, jövőállóvá téve a kialakuló szabályozási (minimum)keretrendszert.

A DSA rögzíti a rendelet három fő célját, *„hogy hozzájáruljon a közvetítő szolgáltatások belső piacának megfelelő működéséhez, az olyan biztonságos, kiszámítható és megbízható online környezetre vonatkozó harmonizált szabályok meghatározásával, amely elősegíti az innovációt, és amelyben a Chartában rögzített alapvető jogok, köztük a fogyasztóvédelem elve hatékony védelmet élveznek”*¹⁸, amely célkitűzést a DSA (3) preambulumbekezdése finomítja.

Az online környezet azáltal válhat biztonságossá, ha a felhasználók biztosítva vannak arról, hogy létezik olyan keretrendszer és háttérszabályozás, ami megóvjá őket a jogellenes magatartásoktól, különösen a jogellenes tartalmaktól. Kiszámíthatóvá pedig akkor válhat az online környezet, ha a szabályozást segíti egy megfelelő és hatékony érvényesítő mechanizmus is, amely alapján a felhasználó *bízhat* abban, hogy a jogellenes magatartástól vagy jogellenes tartalomtól megvédik. E kettő ötvözetével alakulhat ki a megbízhatóság, ahol a múltbeli tapasztalatok alapján a felhasználó tudhat és merhet építeni mind a szabályozásra, mind az annak érvényt biztosító mechanizmusokra, mert tudja, hogy a jogellenes magatartásnak meglesznek a megfelelő (jog-) következményei. A három elem közül ez utóbbit a legnehezebb elérni szubjektivitása miatt: a felhasználónak biztonságban kell éreznie magát. A felhasználó nem fogja érvényre juttatni felhasználói jogait, ha azokat pusztán elméleti lehetőségnek, a szabályozást pedig nem valódi védelemnek látja. Ennek elérése pedig a jogérvényesítés hatékonyságán áll vagy bukik, így egyrészt azon, hogy az Európai Bizottság („Bizottság”) és a nemzeti hatóságok a DSA végrehajtását hogyan ellenőrzik és érvényesítik, más-

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról („DMA”).

¹⁶ Zödi 2023, 82, 225.; European Commission (2020) Impact Assessment Accompanying the Document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act) and Amending Directive 2000/31/EC. Commission Staff Working Document, SWD(2020) 348 final, 2020. december 15., 10.

¹⁷ Pietro Ortolini (2022) If You Build It, They Will Come: The DSA’s „Procedure Before Substance” Approach, *Verfassungsblog*, 2022. november 7. Elérhető: <https://verfassungsblog.de/dsa-build-it/>.

¹⁸ DSA, 1. cikk (1) bekezdés.

részt azon, hogy a felhasználók a DSA adta lehetőségekkel magánjogi jogérvényesítés keretében mennyire tudnak (vagy fognak) hatékonyan élni.

Mindamellett, hogy az innovációra mint új szolgáltatásokat és lehetőségeket teremtő folyamatként tekintünk, szabályozási szempontból a Collingridge-dilemmából ismert bizonytalansági faktort erősíti.¹⁹ A szabályozás időszerűségének dilemmája, miszerint a túl korai szabályozás megakaszthatja a fejlődést, míg a túl késői kontrollvesztést eredményezhet, fokozott mértékben aktuális a digitális tér szabályozása kapcsán.²⁰ Éppen ezért a biztonságos internet nem érhető el egy olyan keretrendszeren keresztül, ami nem képes követni és segíteni a hatálya alá tartozó szolgáltatások fejlődését. A DSA-ban ennek eszköze az aszimmetrikus, kivételeket megengedő, kumulatív²¹ kötelezettségek keretrendszerének kialakítása. Ez egyben a platformok, különösen az óriásplatformok piaci pozíciójából eredő hatalmi eltolódás, egyenlőtlenség kiegyenlítését is célozza úgy, hogy a Bizottság és a nemzeti hatóságok mellett a felhasználók is felfegyverzi lehetőséggel (mechanizmusok) és tudással (átláthatóság).²²

Az alapvető jogok érvényesülésének biztosítása keretében a DSA nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a felhasználók több információhoz jussanak, a felmerülő jogsérelmek orvoslásában kompetens szereplők lehessenek, valamint arra, hogy a felhasználók kiszolgáltatottsága visszaszoruljon.²³

A DSA elfogadását megelőző hatásvizsgálat a rendelet végleges szövegébe kerülő célokat és azok lényegi tartalmát mint speciális célokat határozta meg. A biztonságot mint az online környezet fenntartásának követelményét fogalmazta meg, amelyben a digitális szolgáltatók és különösen az online közvetítők felelősek és elszámoltathatók magatartásukért. A kiszámíthatóság keretében az online közvetítők megfelelő felügyeletének kialakítását és a hatóságok közötti együttműködés megteremtését emelte ki célként. Az alapvető jogok érvényesülése alatt, amely speciális cél egyben a felhasználók jogérvényesítésben betöltött kiemelt szerepét is magában hordozza, a felhasználók pozíciójának megerősítését és az alapvető jogok, különösen a véleménynyilvánítás szabadságának védelmét határozta meg. Az innovációt pedig mint a folyamatosan fejlődő, határokon átnyúló szolgáltatások fejlesztéséhez szükséges legjobb feltételek biztosításának követelményeként határozta meg. Mindezt átfogta, keretbe foglalta (és a DSA és DMA szerződések szerinti jogalapján keresztül továbbra is meghatározza) a DSA általános célja, a belső piac megfelelő működésének biztosítása.²⁴

¹⁹ David Collingridge (1980) *The Social Control of Technology*. New York: St. Martin's Press, 1980. Pp. i.

²⁰ Tóth András (2024) *A digitális átalakulás szabályozása az Európai Unióban*. Budapest: Orac Kiadó, 24.

²¹ Zódi 2023, 190.

²² Zódi 2023, 193–195.

²³ Sánchez 2024, 9.

²⁴ European Commission 2020, 36–37.

2.3. A DSA kötelezettségeinek rendszere

A DSA 1. cikkének (2) bekezdése rögzíti a rendelet felépítését. A jogellenes tartalmakért való felelősség szabályait a II., a kellő gondossági kötelezettségeket a III., míg a végrehajtással és hatáskörökkel kapcsolatos rendelkezéseket a IV. fejezet tartalmazza, nem szabad azonban szó nélkül elhaladnunk a DSA I. fejezete, így különösen a fogalommeghatározások mellett sem.

A 3. cikkben megjelenő fogalmak felépítésében is az aszimmetrikus szabályozás lojkája köszön vissza. Még az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK irányelv²⁵ fektette le az internetes szolgáltatások alapvető szabályait és a szolgáltatások kategóriáit. A DSA-ban a szolgáltatások tekintetében használt fogalmak elsődleges forrásának is az Eker. irányelv tekinthető, így az információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, a közvetítő szolgáltatás, azon belül pedig az egyszerű továbbítás, a gyorsítótárazás és tárhelyszolgáltatás fogalma is onnan ismert. E fogalmi keretrendszerbe építette be a DSA a saját online platform fogalmát.²⁶ A szolgáltatástípusok csúcán a DSA 33. cikkében meghatározott online óriásplatformok („VLOP”) és nagyon népszerű online kereső-programok („VLOSE”) helyezkednek el, amelyek megkülönböztetésére méretükre, és így vélelmezhető fokozott társadalmi hatásukra tekintettel van szükség.²⁷

A DSA első nagy egysége a digitális szolgáltatók jogellenes online tartalmakért fennálló felelősségét rendezi. A felelősség e koncepciója is az Eker. irányelvben jelent meg, amelynek ráncfelvarrását végezte el a DSA.²⁸ A felelősség alóli mentesülés szabályai mögötti elv változatlan: a digitális szolgáltatások fejlődésének garantálása érdekében biztosítani kell, hogy harmadik felek által közzétett jogellenes tartalmakért a szolgáltatót ne lehessen felelősségre vonni, megelőzve a moderálási dilemma feléledését. Az 1996-os amerikai telekommunikációs törvény részét képező illő kommunikációról szóló törvény 230. szakaszának megszületésének történetéből ismert megfontolások²⁹ továbbra is jelen vannak az európai szabályozási gondolkodásban, így a DSA a felelősségi alakzatokat csak pontosította, megtartva az általános monitorozási tilalmat (8. cikk), valamint kifejezetten beemelve az irgalmas szamaritánus klauzulát (7. cikk) a DSA szövegébe.

²⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól („Eker irányelv”).

²⁶ DSA, 3. cikk i) pont.

²⁷ DSA, (76) preambulumbekzdés.

²⁸ Zódi 2023, 181.

²⁹ Jeff Kosseff (2019) *The Twenty-Six Words That Created the Internet*. Ithaca and London: Cornell University Press, 122–129., Papp János Tamás (2022) *A közösségi média szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelmében*. Budapest: Wolters Kluwer, 82.

A DSA valódi áttörése, amely miatt a digitális szabályozás fordulópontjaként is emlegetik, ugyanakkor érthetően nem a felelősségi szabályok újrendezésében érhető tetten. Bár a felelősségi alakzatok változatlan fenntartása megfelelő alternatíva hiányában³⁰ továbbra is sarokköve a felhasználók által létrehozott tartalmakra épülő digitális ökoszisztéma fejlődésének, a DSA jelentősége egy, a felelősség mellett, de attól független előzetes kellő gondossági kötelezettségek előírásában álló rendszer létrehozásában áll. A felelősségi rendszer a tartalom jogellenességére fókuszál, amíg a kötelezettségek rendszere a digitális szolgáltatások magatartására, amit a tartalommoderálás során és azt követően tanúsítaniuk kell. A DSA szabályozásában így a digitális szolgáltatást nyújtó szolgáltató közepén áll, ahol a kötelezettségek segítségével egyik oldalról a közjogi jogérvényesítés a hatóságokon és az Európai Unión keresztül, a másik oldalról pedig a magánjogi jogérvényesítés a felhasználókon keresztül próbálja a platform piaci erejét ellensúlyozni.

A DSA a digitális szolgáltatástípusához és a szolgáltató méretéhez igazodva (mikro- vagy kisvállalkozási státusz, felhasználói szám) határozza meg a szolgáltatót terhelő kötelezettségek körét. Ennek következtében a kötelezettségek okozta teher és beavatkozás mértéke egyenesen arányos a szolgáltató gazdasági helyzetével és az általa nyújtott szolgáltatások társadalmi hatásaival.³¹ Mindennek megfelelően megkülönböztetjük az univerzális kötelezettségeket, amelyek minden közvetítő szolgáltatót terhelnek; az alapvető kötelezettségeket, amelyek a tárhelyszolgáltatókat érintik; a haladó kötelezettségeket, amelyek a tárhelyszolgáltatókon belül csak az online platformok kötelezettségeit takarják; valamint a különleges kötelezettségek körét, amelyek kizárólag a Bizottság által megfelelően kijelölt VLOP- és VLOSE-szolgáltatókra vonatkozó kötelezettségeket takarják.³² A haladó kötelezettségek egy külön szeptét teszik ki azok, amelyek a „piacterekre”³³ vonatkoznak. Ennek rendszerét az alábbi ábra szemlélteti:

³⁰ Miriam C. Buiten (2021) The Digital Services Act: From Intermediary Liability to Platform Regulation. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 12(5), 361.

³¹ Koltay András et al. szerk. (2024) DSA rendelet nagykommentár: Nagykommentár a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 2022. október 19-i (EU) 2022/2065 rendelethez (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet). Budapest: Wolters Kluwer (2024) („Nagykommentár”), 86.

³² Husovec 2024, 184.

³³ DSA, III. fejezet 4. szakasz cím.

1. ábra: A szolgáltatástípusok és a kellő gondossági kötelezettségek kapcsolata, saját szerkesztés

A DSA IV. fejezete tartalmazza a végrehajtással kapcsolatos rendelkezéseket. A fejezet 1. szakasza a tagállami illetékes hatóságok, valamint az úgynevezett digitális szolgáltatási koordinátorok („DSC”) kijelölésével és hatáskörével kapcsolatos szabályokat foglalják magukba. A DSC-k felelnek azért, hogy tagállami szinten felügyeljék a DSA végrehajtását a jogkörükbe és hatáskörükbe tartozó szolgáltatók felett. A fejezet 2. szakaszában található a DSC-k és a Bizottság közötti hatáskörmegosztási és koordinációs szabályok. A Bizottság az 56. cikk értelmében a VLOP- és VLOSE-szolgáltatók esetén a speciális kötelezettségek vonatkozásában kizárólagos hatáskörrel rendelkezik, a nem speciális kötelezettségek tekintetében pedig elsőbbséget élvez. Azok a szolgáltatók, amelyek nem lettek VLOP-ként vagy VLOSE-ként kijelölve, azok a letelepedésük helye szerinti DSC hatáskörébe tartoznak. A DSA e szakaszon belül helyezte el a szolgáltatást igénybe vevőket megillető kártérítésre vonatkozó cikket is (54. cikk). A hatásköri és koordinációs szabályokhoz szorosan kapcsolódik a fejezet 3. szakasza, amelyhez a Digitális Szolgáltatások Európai Testületének megalapításáról rendelkezik, amely fontos koordinációs fórumként szolgál a DSC-k és a Bizottság számára. A fejezet egyik legfontosabb, 4. szakasza kiemelten a VLOP- és VLOSE-szolgáltatókkal szemben a Bizottságot megillető végrehajtási eszközök részletszabályait tartalmazza (például eljárás megindítása, információkérés, helyszíni vizsgálat, vagy pénzbírság kiszabása). Az 5. szakasz közös végrehajtási rendelkezéseket, amíg az utolsó 6. szakasz a DSA részlet-szabályainak megállapítását segítő, felhatalmazáson alapuló és végrehajtási jogi aktusok elfogadásának szabályait fekteti le.

3. Magánjogi jogérvényesítés a DSA-ban

A DSA végrehajtással és hatáskörökkel kapcsolatos rendelkezései alapján megállapítható, hogy az alapvetően a kötelezettségek hatósági jogérvényesítését biztosítja elsődlegesen, de a tisztán közigazgatási jogi szemléletet áttöri azzal, hogy a magánjogi jogérvényesítés lehetőségét is felkínálja a felhasználók részére – még ha részletesen nem is rendelkezik arról. Bár a DSA csak pár kifejezetten magánjogi igényt irányoz elő, a szabályai nem is vetik el azokat általánosságban.³⁴ Két kifejezett, a magánjogi jogérvényesítés lehetőségét megjelenítő rendelkezése a kártérítéssel kapcsolatos 54. cikk, valamint a záró rendelkezések között elhelyezett 90. cikk, amely a képviseleti keresetekről szóló (EU) 2020/1828 irányelv módosításával a DSA tekintetében is megteremtette a kollektív jogérvényesítés lehetőségét. Husovec szerint „Az 54. cikk az első jele annak, hogy a DSA nemcsak szabályozási kötelezettségeket ró a vállalatokra, hanem megfelelő jogokat is biztosít az egyéneknek, amelyeknek a megsértése esetén lehetséges, hogy kártérítésre tarthatnak igényt. A második utalás a kapcsolódó jogokra a 86. cikkben található, amely az »e rendelet által biztosított jogok gyakorlásáról« beszél. A két rendelkezés együttesen a magánjogi jogérvényesítési struktúra »látható« részét képezi. Igaz, ez a két építőelem aligha mondja ki kifejezetten, hogy a nemzeti jognak rendelkeznie kell-e a jogsértés megszüntetéséről vagy a tájékoztatással kapcsolatos igényekről, mint egyéb tipikus jogorvoslati módokról. Ha azonban a DSA e látható részeit az Európai Bíróság már meglévő ítélkezési gyakorlatával együtt olvassuk, a következtetés elkerülhetetlen. Következésképpen a kellő gondosságról szóló fejezet egésze nemcsak kötelezettségeket, hanem jogokat is biztosít, amelyeket a magánjogi jogorvoslati lehetőségekkel kell ellátni.”³⁵ Összevetve az Európai Bíróság magánjogi jogérvényesítéssel kapcsolatos, korábban hivatkozott joggyakorlatát a DSA szabályozási céljaival, a kellő gondossági kötelezettségek által megteremtett felhasználói jogok magánjogi jogérvényesíthetősége melletti érvelés meggyőző. Fontos e körben kiemelni, hogy – éppen az Európai Bíróság gyakorlatára tekintettel – az egyes rendelkezések alapján az egyéneknek juttatott megfelelő jogokat, és így azoknak a magánjogi jogérvényesíthetőségét külön-külön, eseti alapon szükséges vizsgálni.

Ennek a vizsgálatnak a kiindulópontja pedig annak a meghatározása, hogy kik azok a felhasználók, akiket e jogok megilletnek. A DSA nem felhasználóról, hanem a szolgáltatás igénybe vevőjéről szól, amely szerint „bármely természetes vagy jogi személy, aki, illetve amely igénybe veszi az érintett közvetítő szolgáltatást, különösen abból a célból, hogy információhoz jusson vagy az információt hozzáférhetővé tegye”.³⁶ A magánjogi úton érvényesíthető jogok vizsgálatához így azokat a kellő gondossági kötelezettségeket kell megvizsgálnunk, amelyek a szolgáltatást igénybe vevők vonatkozásában terhelik kötelezettséggel a szolgáltatókat, és egyben teremtenek jogot a szolgáltatás igénybe vevője számára. A lehető legmagasabb szinten ezek alapján megkülönböztet-

³⁴ Sánchez 2024, 32.

³⁵ Husovec 2024, 430.

³⁶ DSA, 3. cikk b) pont.

hetünk olyan kötelezettségeket, amelyek értelmében a szolgáltatóknak információt kell szolgáltatniuk a szolgáltatást igénybe vevők számára, valamint olyan kötelezettségeket, amelyek a szolgáltatók számára mechanizmusok működtetésének előírását jelentik.³⁷

3.1. Információszerzés, átláthatóság

A platformok hatóságokkal és felhasználókkal szembeni megerősödött pozíciójának egyik oka a szolgáltatás nyújtásával kapcsolatos információs aszimmetria. Az aszimmetria kiegyenlítését célzó kötelezettségek az igénybe vevők tájékozottságát szolgálják, annak a helyzetnek az elősegítését, hogy a szolgáltató döntései mögötti folyamat, meghatározó alapelvek és szabályok, valamint a szolgáltató moderálási tevékenysége megismerhetőbb, átláthatóbb és megérthetőbb legyen a szolgáltatást igénybe vevők számára is.³⁸ Ez ugyanis amellett, hogy egy digitálisan tudatosabb felhasználói réteget alakít ki, adatként és segítségként szolgálhat a felhasználóknak ahhoz, hogy egyéb jogait a szolgáltatóval szemben sikerrel tudják érvényesíteni a nemzeti bíróságokon is.

Ezen kötelezettségek körében elsődlegesen a jelentéstételi kötelezettségekre (15. cikk, 24. cikk, és 42. cikk) gondolhatunk, amelyek tekintetében a DSA tartalmi minimumkövetelményeket állít fel, de konkrét kötelezettségeket, határidőket is meghatároz a végrehajtási jogi aktusokon keresztül. Az éves átláthatósági jelentések a szolgáltatók tartalommoderálási tevékenységéről készülnek, általános szinten nyújtva információt a szolgáltató korlátozásokkal, bejelentésekkel kapcsolatos tevékenységéről.

A szolgáltatás igénybe vevőit érintő egyik legégetőbb probléma, hogy sok esetben nem tudják, hogy miért alkalmazott velük szemben korlátozást a szolgáltató.³⁹ A DSA egyik nagy újítása, hogy nemcsak egyéni, adott esetre vonatkozó indokolási kötelezettséget (17. cikk) ír elő az online platformok számára bizonyos, a szolgáltatást igénybe vevőt hátrányosan érintő döntései esetén, hanem meghatározza az indokolás kötelező tartalmi minimumelemeit is. Ez pedig közvetlen lehetőséget teremt arra, hogy a felhasználó egyet nem értése esetén az indokolás tartalmát vitassa a szolgáltatóval szemben közvetlenül, vagy akár a nemzeti bíróság előtt. A bírósághoz fordulás joga már a DSA-t megelőzően is megillette a felhasználót a szolgáltató döntésével szemben, ugyanakkor a szolgáltatói indokolási kötelezettség előírásával és annak konkrét tartalmi elemeinek meghatározásával a DSA egy olyan fegyvert adott a felhasználó kezébe, amelyet a magánjogi jogérvényesítés útján jóval hatékonyabban tud használni.

A szolgáltatók szerződési feltételre⁴⁰ vonatkozó rendelkezések (14. cikk) célja is hasonló, hiszen a megfelelően megírt szerződési feltételek, például az általános szerződési feltételek alapján a szolgáltatást igénybe vevő utólagosan tudja ellenőrizni és összevet-

³⁷ Sánchez 2024, 16.

³⁸ Zódi 2023, 193.

³⁹ Nagykommentár, 82.; Shagun Jhaver, Amy Bruckman, Eric Gilbert (2019) Does Transparency in Moderation Really Matter?: User Behavior After Content Removal Explanations on Reddit. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 3(CSCW), 2019 november. Elérhető: <https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/3359252>.

⁴⁰ DSA, 3. cikk u) pont.

ni, hogy a szolgáltató saját szerződéses feltételeinek és a DSA-nak megfelelően járt-e el. A szerződési feltételeknek mindenkor meg kell felelniük a DSA követelményeinek, a nem megfelelő tájékoztatásra a tartalommoderálásról vagy a szerződési feltétel jelentős változtatásáról a szolgáltatás igénybe vevője a szolgáltató döntésével szemben hivatkozhat. Ugyanakkor a jogérvényesítést nehezítheti, hogy a 14. cikk számos bekezdése olyan tág fogalmakat használ (mint a „világos”, „érthető”, „felhasználóbarát”, „könnyen hozzáférhető”, „jelentős”, „túlnyomórészt”), amely fogalmakat tényleges tartalommal megtöltő bírói gyakorlat egyelőre nem áll rendelkezésre, ez pedig jelentősen megnehezíti a kiszámítható jogérvényesítést.

A szerződési feltételekre vonatkozó előírások között is találunk egy konkrétabb, a felhasználó által elméletben érvényesíthető előírást, ez pedig a 14. cikk (4) bekezdése. Az alapvető jogok mindenkor érvényre juttatásának követelménye korlátozza a szolgáltatók szerződéses szabadságát, „belenyúl” a szolgáltató és a felhasználó közötti kapcsolatba.⁴¹ A (4) bekezdést és az (1) bekezdést együtt olvasva arra juthatunk, hogy nem csupán a korlátozások alkalmazásakor, hanem a szerződési feltételek kialakításakor is figyelembe kell venni a szolgáltatást igénybe vevők alapvető jogait, amelyet a (47) preambulumbekkezdés is megerősít („E korlátozások kialakítása, alkalmazása és érvényesítése során”). Ugyanakkor a DSA (szándékolt) tág fogalomhasználata következtében a bekezdés – erre vonatkozó európai uniós értelmezés hiányában – valóban elméleti szinten tarthatja a felhasználók jogérvényesítő tevékenységét.

3.2. Mechanizmusok biztosítása

A kellő gondossági kötelezettségek közül számos olyannal találkozhatunk, amelyek bizonyos mechanizmusok, rendszerek, folyamatok működtetését követelik meg a szolgáltatást nyújtótól. Ezek a rendszerek egy egységes folyamatot alkotnak a DSA-n átívelve, egymásra épülve biztosítva a digitális szolgáltatást nyújtó szolgáltató korlátozással kapcsolatos döntésének jogorvoslatát a felhasználó számára. A DSA nem pontosan a mechanizmusok technikai feltételeit és azok működésének részletszabályait határozza meg,⁴² hanem egyrésztől megköveteli azt, hogy ilyen mechanizmusok létezzenek a DSA hatálya alá tartozó szolgáltatóknál, másrésztől előírja, hogy milyen általános elvek mentén kell ezeket a folyamatokat létrehozniuk és működtetniük. Azáltal, hogy a szolgáltatók ezen mechanizmusok működtetésére kötelesek, a felhasználók kedvezőbb pozícióból indulnak a jogorvoslati folyamat végigviteléhez, és nagyobb kontrollt lesznek képesek gyakorolni online tartalmaik és saját jogorvoslati folyamataik felett is.⁴³ Fontos azonban leszögezni, hogy a DSA nem ír elő, és álláspontunk szerint nem is írhat elő konkrét eredményeket a mechanizmusok számára olyan értelemben, hogy egy bejelentés megtétele esetén nem elvárható, hogy a folyamat minden esetben „jó” dön-

⁴¹ Papp János Tamás (2025) A magánjog közjogiasodása az online térben: A közjog és a magánjog kapcsolata DSA rendeletben. *Iustum Aequum Salutare*, 2025/1, 179.

⁴² Husovec 2024, 211.

⁴³ Ortolini 2023.

téssel záruljon az adott jogellenes tartalom ügyében; cél csupán a hibás döntések számának általános csökkentése lehet.⁴⁴

Ilyen mechanizmusnak tekinthető a bejelentési és cselekvési mechanizmusok követelménye (16. cikk), amely alapján egyértelmű joga van a szolgáltatást igénybe vevőnek bejelentést tenni, és bejelentésének kivizsgálása végén valamilyen döntést kapni a tárhelyszolgáltatótól [16. cikk (5) bekezdés]. Fontos megjegyezni, hogy a bejelentési mechanizmusokat csak jogellenes tartalmakkal szemben veheti igénybe a szolgáltatás igénybe vevője, szerződési feltételekbe ütköző, így nem jogellenes, de káros tartalmakkal szemben nem. Online platformszolgáltatók esetében a 16. cikk szerinti bejelentést követően a szolgáltató döntése ellen belső panaszkezelési felületen keresztül élhet felülvizsgálattal a szolgáltatás igénybe vevője (20. cikk), ahol kiemelt jelentőséggel bír a 20. cikk (4) bekezdése. E rendelkezés ugyanis megteremti a szolgáltatás igénybe vevőjének azon jogát, hogy amennyiben a szolgáltatónak a rendelkezésére álló információk alapján korlátozó döntését vissza kellett volna vonnia, de nem tette, azt magánjogi jogérvényesítés útján – mint a tartalom helyreállításához való jogát – bíróságon követelje a szolgáltatás igénybe vevője. A 16. cikknek megfelelően működtetett mechanizmussal, különösen a 20. cikk szerinti belső panaszkezeléssel kiegészítve a jogellenes tartalmak pontosabb, hatékonyabb eltávolítását, és a hibás döntések visszaszorítását érheti el a szolgáltató.

Az online platformszolgáltatókkal szembeni panaszkezelés, valamint az ezen szolgáltatókkal fennálló, megoldatlan jogvita bíróság elé vitele közötti mozzanatba illesztette a jogalkotó a DSA szerinti peren kívüli vitarendező testületek (21. cikk) igénybevételének lehetőségét. Az online platformok kötelessége jóhiszeműen együttműködni a tagállami DSC által tanúsított testülettel. Ezzel a jogalkotó lehetőséget teremtett a szolgáltatás igénybe vevői számára, hogy a hosszadalmas, tagállami bírósági jogorvoslati eljárás helyett, vagy azt megelőzően egy pártatlan, független külső szakértő közbenjárásával tudják kezelni az online tartalommal kapcsolatos jogvitákat.⁴⁵ Az online vitarendező testületek tulajdonképpen minden olyan kérdésben dönthetnek, mint egy bíróság, amennyiben arra tanúsítványuk szerinti szakértelmük kiterjed, így várható, hogy a bíróságok nagyban fognak inspirálódni a vitarendező testületek mint szakértő testületek véleményéből. Fontos ugyanis, hogy a testület döntése nem kötelező erejű, az a jogvita tekintetében tett szakmai álláspont. Így, amennyiben születik is döntés a vitarendezés során, de azt a szolgáltató nem hajtja végre, ha egyébként jóhiszeműen közreműködött az eljárás során, a döntés egy külső vélemény marad, annak végrehajtását a szolgáltatást igénybe vevő nem követelheti. Mi tudja akkor a vitarendező testület eljárásának célját garantálni? Furcsa „mellékhatása” lehet a jogintézménynek, ha annak hatására, de azon kívül rendeződik egy jogvita: amennyiben a szolgáltató a vi-

⁴⁴ Husovec 2024, 216.

⁴⁵ Nagykomentár, 93.; European Commission (2025) Shaping Europe's digital future: Out-of-court dispute settlement bodies under the Digital Services Act (DSA). Elérhető: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-out-court-dispute-settlement>.

tarendező eljárásban való részvétel nélkül, pusztán annak megindításáról kapott értesítés hatására saját hatáskörében megoldja a jogvitát. A vitarendező testületek éves jelentésükben tájékoztatást nyújtanak arról, hogy az egyes szolgáltatók hogyan tettek vagy éppen nem tettek eleget döntéseiknek, amely hosszútávon lehetőséget teremthet jogsértő magatartások feltérképezésére. Kérdés, hogy utóbbinak valóban lesz-e piacformáló ereje. És mi előnye származik így a vitarendezésből a szolgáltatást igénybe vevőknek? Legszerencsésebb esetben származhat a jogvita gyors kezelésének előnye. Más esetben azonban a döntés végrehajtását bár nem kérheti, az azonban fontos bizonyítékként szolgálhat a magánjogi jogérvényesítése során. Szintén a gyakorlati tapasztalatok alapján lesz megválaszolható a kérdés, hogy a kötelező döntés hiányát az eljárás egyéb előnyei ellensúlyozzák-e.

3.3. A magánjogi jogérvényesítés klasszikus jogkövetkezményei

Mint ahogyan arra korábban utaltunk, a DSA kifejezetten előírja a kártérítési igény érvényesítésének lehetőségét az egyének számára (54. cikk), és a kollektív jogorvoslatot, beleértve a jogsértés megszüntetését is, a fogyasztói szervezetek számára (90. cikk).⁴⁶ Bár más magánjogi jogorvoslati lehetőségek kifejezetten nem szerepelnek a DSA-ban, az a korábban idézettek szerint a DSA célkitűzéseiből és az Európai Bíróság már meglévő ítélezési gyakorlatából egyértelmű, hogy ezen nem nevesített magánjogi jogorvoslati eszközök továbbra is igénybe vehetők a szolgáltatás igénybe vevői által úgy, hogy a felhasználóknak saját nemzeti eljárásjoguk szabályaira kell támaszkodniuk az uniós esetjog által támasztott feltételek és elvek mentén.⁴⁷ Itt kiemelt jelentősége lesz az online platformok és a felhasználók közötti jogviszonyokkal kapcsolatos jogalkalmazói tapasztalatoknak.⁴⁸

3.4. Magánjogi jogérvényesítéssel kapcsolatos tudatosság

Habár a DSA 2024. február 17-e óta minden kötelezettség vonatkozásában alkalmazandóvá vált, jelen tanulmány írásakor továbbra is nagyfokú bizonytalanságot lehet felfedezni az egyes rendelkezések pontos tartalmát és alkalmazását, azok gyakorlatba való átültetését illetően, és nem beszélhetünk még az értelmezést támogató esetjogról sem.

Ahhoz, hogy egy felhasználó a DSA szerinti jogát nemzeti bírósága előtt is érvényre tudja juttatni, feltétlenül szükséges, hogy ismerje és értse jogait.⁴⁹ A DSA elfogadása keretében kiemelten hangsúlyt kapott, hogy az új rendelet a felhasználókat pozícióba kívánja hozni a szolgáltatókkal szemben, azonban a megfelelő jogérvényesítés előfeltétele a megfelelő felhasználói tudatossági szint elérése. A DSA adta jogokkal kapcsola-

⁴⁶ Husovec 2024, 434–437.

⁴⁷ Sánchez 2024, 32.

⁴⁸ Papp János Tamás (2017) A közösségi oldalak felhasználási feltételeinek jogi természete. In: Koltay András és Török Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 4. Budapest: Wolters Kluwer, 187–201.

⁴⁹ European Commission (2024) The Digital Decade. *Eurobarometer Report*, 2024 március-április. Elérhető: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-special-eurobarometer-report>.

tos tudatosság mértékére hatással lehet az is, hogy az uniós jogalkotó közvetlen hatályú rendelet kibocsátása mellett döntött, amelyet a tagállamoknak nem kellett implementálni, ezért a tagállami kommunikációra is kisebb hangsúlyt fektettek. Mindezek alapján a DSA adta jogoknak és jogérvényesítési lehetőségeknek az Európai Unió szintjén egységes és egyszerű kommunikációja lenne szükséges, annak pontos feltérképezésével, hogy milyen eredménnyel számolhatnak a felhasználók, ha a magánjogi jogérvényesítés keretében valóban bírósághoz fordulnak.

4. Záró gondolatok – a magánjogi jogérvényesítés aktuális helyzete

Az Európai Unió esetjoga alapján az uniós jog közvetlen hatálya és annak tagállami joggal szembeni elsőbbségének elvei határozzák meg elsődlegesen, hogy egy uniós másodlagos jogforrás, így többek között a DSA-ban megjelenő, magánszemélyeket megillető jogok a tagállami nemzeti bíróságok előtt magánjogi jogérvényesítés keretében érvényre juttathatók-e. Az egyes rendelkezések esetjog által felállított követelményeknek való megfelelést esetről-esetre kell majd vizsgálni.

A DSA célja a hatalmi *status quo* megbillentése a szabályozó és a felhasználók, az egyének javára. Célkitűzéseinek elérésében nemcsak a kijelölt hatóságoknak és a Bizottságnak, hanem az érdekérvényesítő egyéneknek is kiemelt szerepe van. Habár a 2000-es évek elején kialakult felelősségi szabályrendszert nem rajzolta újra a DSA, az e mellé párként állított kellő gondossági kötelezettségek rendszerével hatással lehet a digitális szolgáltatási szektor meghatározó szereplőinek magatartására.

A DSA pár rendelkezésében utal vagy megjeleníti a magánjogi jogérvényesítés klaszikus elemeit, így többek között a felhasználók azon jogának rögzítésével, hogy a DSA-ból fakadó jogaiknak közvetítő szolgáltató általi megsértése esetén kártérítést kérjenek. A DSA céljának és az esetjog együttes értelmezésével a felhasználók új, a DSA szerint őket megillető jogai magánjogi úton is érvényesíthető jogoknak tekinthetők. E körben kiemelten fontosak az átláthatóságot és informáltságot szolgáló, valamint a mechanizmusok működtetésén keresztül megjelenő felhasználói jogok, mint az indokoláshoz való jog, vagy a tartalom visszaállításához való jog.

Jelenleg az Európai Unió tanulási fázisban van a DSA tekintetében, ezért esetjog még nem mutatható fel sem a Bizottság, sem a DSC-k, sem a felhasználók általi jogérvényesítés folytán. Ameddig pedig a DSA alapján kommunikálható szabályozási sikerek száma, vagy a felhasználói tudatossági szint nem nő meg drasztikusan, addig a DSA magánjogi jogérvényesítési folyamatainak gyakorlati eredményeire is várnunk kell.

A könyvsorozatban eddig megjelent kötetek:

Tóth András (szerk.):

Közbeszerzés és versenyjog

Rigó Csaba Balázs, Szoboszlai Izabella, Csirszki Martin Milán (szerk.):

A hazai fogyasztóvédelmi jog áttekintése: alapok, kihívások, aktualitások

Csirszki Martin Milán (szerk.):

Twenty Years of EU Competition Law in Hungary

ISBN 978-615-6533-07-4

9 786156 533074